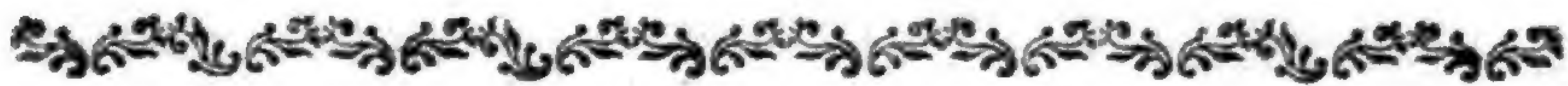

NATUURLYKE HISTORIE
OF
UITVOERIGE BESCHRYVING
DER
DIEREN, PLANTEN
EN
MINERAALEN,

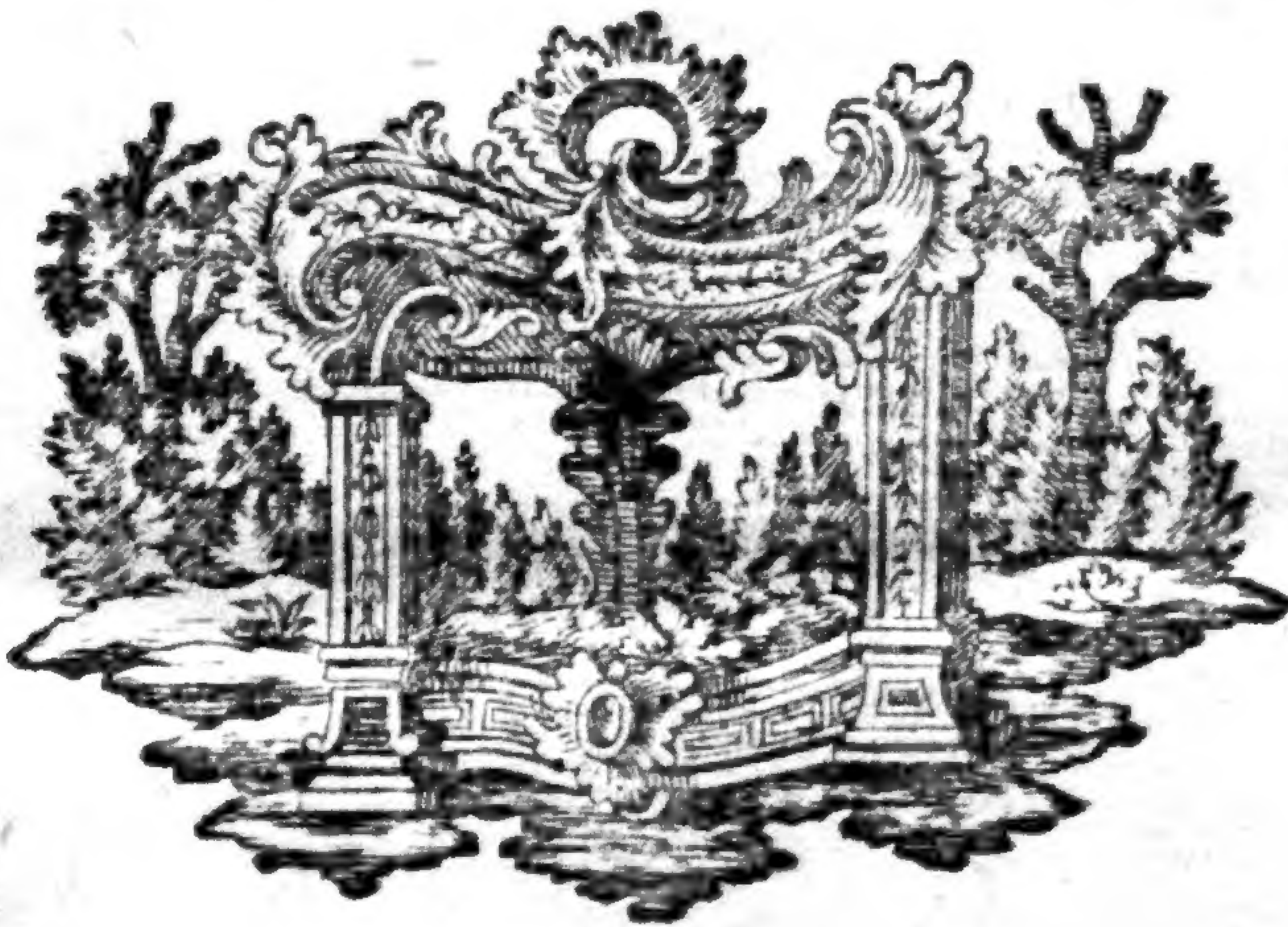
Volgens het SAMENSTEL van den Heer

L I N N E U S.

Met nauwkeurige Afbeeldingen.

TWEEDE DEELS, TWAALFDE STUK.
DE BOLPLANTEN.

B

TE AMSTERDAM;
By de ERVEN VAN F. HOUTTUN
MDCCLXXX

Linnaea
QK91
1073
1780
v.2 (12)

INHOUD VAN DIT STUK,

VYFDE AFDEELING.

DE BOLPLANTEN.

I. HOOFDST. *De Eigenschappen der BOL-
PLANTEN in 't algemeen en die der Bloem-
bollen in 't byzonder ; als ook de hoeda-
nigheid der Lelieachtige Bloemen.* Bladz. 1

II. HOOFDST. *Beschryving van de DRIE-
MANNIGE LELIE- OF BOLPLANTEN ,
dat is , die drie Meeldraadjes hebben ;
gelyk de Geslagten van Crocus , Ixia ,
Gladiolus , Antholyza , Iris , Comme-
lina , enz.* — 2

III. HOOFDST. *Beschryving van de ZESMAN-
NIGE BOLPLANTEN , tot welken de Nar-
cisen , Leliën , Tulpen , Hyacinthen ,
Tuberoozen en andere Lelieachtige , zo*

*in als uitheemsche; gelyk de verscheide
Soorten van Affodillen, Ajuin, Look;
de Amaryllisfen of Lelie- en Tros-
Narcisfen, Hæmanthus, Crinum en
veele andere, zo Kaapse als Oostindische
Bloemen, van ongemeene fraaiheid, be-
hooren.*

Bladz. 117

IV. HOOFDST. *Beschryving der MANWYVI-
GE LELIEACHTIGE of BOLPLANTEN;
der genen, naamelyk, wier Bloemen de
Meeldraadjes of op den Styl zittende, of
op eenigerley manier daar mede vereenigd
hebben; als daar zyn, de verschillende
Geslagten van Standelkruid en dergelyken.* — 450

V. HOOFDST. *Beschryving van eenige LELIE-*

*ACHTIGE of BOLPLANTEN, welke tot
de voorgaande niet behooren, naamelyk
het Water-Lisch of Zwaanbloemen,
enz.*

— 554

AAN.

AANWYZING DER PLAATEN;

en der Bladzyden,

alwaar de Figuren aangehaald of beschreeven worden.

PLAAT LXXVII. Afbeelding van DRIE- MANNIGE LELIE- OF BOLPLAN- TEN.

tegenover Bladz. 17

Fig. 1. *Ixia Corymbosa*. (Getuilde) Zie bl. 18.

a. De Bloem vergroot.

— 2. *Ixia Scillaris*. (Hyacinthige) bl. 25.

b. De Bloem vergroot.

3. *Ixia Grandiflora* (Grootbloemige) bl. 29.

PLAAT LXXVIII. Afbeelding van DRIE- MANNIGE LELIE- OF BOLPLAN- TEN.

— — — 39

Fig. 1. *Ixia Secunda*. (Eenzydige) bl. 33.

— 2. *Ixia Tubulosa*. (Pypbloemige) bl. 36.

— 3. *Ixia abbreviata*. (Kortstylige) bl. 41.

— 4. *Ixia Campanulata*. (Klokbloemige) bl. 42.

PLAAT LXXIX. Afbeelding van DRIE- MANNIGE LELIE- OF BOL- PLANTEN.

— — — 49

Fig. 1. *Gladiolus recurvus*. (Omgekrom-
de) bl. 49.

— 2. *Gladiolus Liliaceus*. (Lelieachtige) bl. 55.

— 3. *Antbolyza Caryophyllacea*. (Anje-
lierige) bl. 63.

PLAAT LXXX. Afbeelding van DRIE- MANNIGE LELIE- OF BOLPLAN- TEN.

— — — 91
Figl

Fig. 1. *Vicusfeuxia Aristata* (Gebaarde.) bl. 92.

— 2. *Phalangium Spicatum* (Geaaid.) bl. 115.

a De Bloem aanmerkelyk vergroot.

— 3. *Anthericum Bulbine.* bl. 353.

Een Bloemblaadje met het Meel-
draadje.

PLAAT LXXXI. Afbeelding van ZES-

MANNIGE LELIE- OF BOL-

PLANTEN.

tegenover Bladz. 129

Fig. 1. *Fabricia Stellata*; (Gesternde.) bl. 129.

Deeze en alle de voorgaande
zyn Kaapse Plantgewasfen.

— 2. *Crini Asiaticæ Flos*: de Bloem

van de Bolzaadige Haak-Lie.
bl. 155.

— 3. *Crinum angustifolium* (Smalbla-
dige.) bl. 165.

Waar van de Bloem vergroot
by A is afgebeeld.

Deeze beiden zyn van 't Eiland
Java in Ooftindie.

PLAAT LXXXII. Afbeelding van ZES-

MANNIGE LELIE- OF BOLPLAN-

TEN.

181

Fig. 1. *Amaryllis dubia* (Twyfelagtige)

van de Kaap der Goede Hope. bl. 181.

— 2. *Lilium Japonicum* (Japanfche
Lely-Bloem.) bl. 245.

— 3. *Ornithogalum dubium* (Twyfel-
achtig Vogelmeik) van de Kaap. bl. 309.

PLAAT LXXXIII. Afbeelding van ZES-
MANNIGE LELIE- OF BOLPLAN-
TEN. tegenover Bladz. 335

Fig. 1. *Asphodelus Comosus*. (Bladerkroo-
nige Affodil,) Een nieuwlings by
my uit Kaapſe Bollen gebloeid heb-
bende Plant, dus van my genaamd
en omſtandig beſchreeven. bl. 336, enz.

PLAAT LXXXIV. Afbeelding van ZES-
MANNIGE LELIE- OF BOL-
PLANTEN. ————— 371

Fig. 1. *Hyacinthus viridis* (Groene Hya-
cynth) van de Kaap. bl. 372.

— 2. *Aletris Japonica*. Een aartig Ja-
panſch Kruid. bl. 413.

PLAAT LXXXV. Afbeelding van ZES-
MANNIGE LELIE- OF BOLPLAN-
TEN. ————— 423

Fig. 1. Bloemen van de *Masſonia*, eene
nieuwlings, door den Heer THUN-
BERG, dus genoemde Kaapſe Plant,
uit de *Hortus Medicus* alhier, Let-
ter b, c. bl. 424.

— 2, Het *Melantbium Spicatum* van
den Hoogleeraar D. VAN ROYEN,
door LINNÆUS SPARRMANNIA ge-
tyteld, tot de Tweehuizigen of
Veelwyvigen behoorende. bl. 430.

De Bloem van deeze Vrou-
welyke Plant, ziet men eens in
middellyn vergroot by d, en die
der Mannelyke of Tweeſlagtige

by *a*, vyfmaal in Afmeetingen
grooter.

- 3. Een Plantje, dat driemannig is of
drie Meeldraadjes heeft, by *my*
uit Kaapfe Bolletjes gebloeid heb-
bende, en *Houttuynia* door *my*
geheten bl. 448.

De Bloem van 't zelve is by *e*
vergroot.

PLAAT LXXXVI. Afbeelding van MAN-
WYVIGE LELIE OF BOLPLAN-
TEN.

455

- Fig. 1.* *Orchis bicornis* (Tweehoornig
Standelkruid. bl. 455.
- 2. *Orchis Cornuta* (Gehoorn-
Standelkruid.) bl. 456.
- 3. *Satyrium Capense* (Kaaps Zakjes-
Bloem.) bl. 502

Deeze drie zyn allen van de
Kaap gebragt, en de Bloemen vindt
men by *a*, *b*, *c*, met aanmerke-
lyke vergrooting, afgebeeld.

REGNUM VEGETABILE.

H E T

R Y K D E R P L A N T E N .

V Y F D E C L A S S E .

L I L I A .

L E L I E - A C H T I G E

O F .

B O L P L A N T E N .

BESCHRYVING DER PLANTEN.

VYFDE AFDEELING.

DE BOLPLANTEN.

I. HOOFDSTUK.

De Eigenschappen der BOLPLANTEN in 't algemeen en die der Bloembollen in 't byzonder; als ook de heedanigheid der Lelieachtige Bloemen.

Volgens myne Natuurlyke Methode maaken de BOLPLANTEN de Vyfde Afdeeling uit. Deeze fchikking rust op de voorftelling van den Heer LINNÆUS, door wien de *Leliën, met Bolwortelen*, als Hovelingen worden aangemerkt in het Ryk der Planten, pronkende met heerlyke Staatie-Kleederen, enz (*). Koning SALOMO was in alle zyne heerlykheid niet zo prag-

(* Zie 't II. DEELS, I. STUK van deeze *Natuurlyke Historie*, bladz. 236, 239.

V. **pragtig opgetooid als de Leliën des Velds (*).**
AFDEEL. De Bolplanten, in 't algemeen: gelyk de Leliën,
 I. **HOOFD-** Tulpen, Hyacinthen, Narcisfen en anderen,
STUK. maaken, inderdaad, het voornaamste Sieraad
 der Bloemhoven uit.

De **Bolwortel.** Men onderscheidtze, door haaren *Bolachtigen*
Wortel, van de andere Kruiden. Deeze is,
 volgens de schrandere aanmerking van onzen
 Ridder, de Winterwooning van het jonge Kruid,
 dat daar in voor uiterlyke belediging of kwet-
 zing beschermd blyft, even als in de Spruit of
 Knop van andere Planten. Gemeenlyk zit de
 Bol beneden aan de Steng, gelyk de Knop
 of Spruit om hoog. Hy is by sommigen uit
 veele op elkander leggende Schubben samenge-
 steld, gelyk in de Leliën; by anderen uit een
 vaste of vleezige zelfstandigheid bestaande,
 gelyk in de Tulpen; maar dikwils in een me-
 nigte bekleedzels splytbaar, gelyk in de Hya-
 cinthen, doch inzonderheid in de Uijens, Prey
 en dergelyken.

Dit zyn de eigentlyke Bolwortelen, of Bol-
 len, zogenaamd; by welken LINNÆUS ook
 zodanigen gevoegd heeft, die uit een reeks
 van samengeschakelde Plaatjes of Schubben
 bestaan: gelyk dit plaats heeft in de *Orobanche*,
Martynia en *Adoxa*, welke Kruiden, als niets
 hebbende datze tot deeze Afdeeling betrekken
 zou, zo wel als het *Tandwortel*, deswegen
 dus

(*) MATTH. VI. vs. 28, 29.

dus genaamd; reeds beschreeven zyn. Ik breng hier, veeleer, ook de zodanigen t'huis, wier Wortel knobbelig is en de Bloem Lelieachtig, gelyk de *Iris*, *Asphodelus* en anderen; zo wel als sommigen, die alleenlyk Vezelige Wortels hebben, wanneer de Bloem dezelve hier toe fchynt te betrekken; gelyk de vermaarde **TOURNEFORT** ook de zodanigen tot zyne Klasse van *Lelieachtige Planten* heeft gerekend te behooren.

Eene eigenschap, welke de Planten van deze myne Afdeeling allermeeft verbindt, is dat zy door het opfchieten uit den Wortel van byna alle de reeds beschreevene verschillen. 't Is iedereen bekend, dat de Hyacinthen, Tulpen, Crocusjes, enz. uit den Bol een spitse Scheut maaken, die zig allengs verheffende de Stengel of Bloemsteel wordt. Andere Planten geeven twee Zaadblaadjes uit, welke zig aanstonds van één spreiden, gelyk men dit duidelyk in de Erwten, Boonen en andere Haauwgewassen ziet. Ik heb daar van voorheen omftandig gesproken, en het verschil tusfchen de Zaadblaadjes en Zaackwabben aangetoond (*). De onderscheiding der Planten, in dit opzigt, is van zo veel gewigt, dat daar op het geheele Kruidkundige Samenftel van den beroemden Hooglerer **A VAN ROYEN** rust (†). Ook heeft onze Ridder daar van den grondslag gemaakt

zyner

(*) Zie II. DEELS, I. STUK, bladz. 114 - 120.

(†) Zie 't zelfde, bladz. 199, 200.

V.
AFDEEL
I.
HOOFD-
STUK.

zyner *Natuurlyke Methode*, welke ik grooten-
deels, in deeze myne beschryving der Planten
volgens zyn zo beroemd Samenstel der Kruid-
kunde, gevolgd heb (*).

Die enkele Zaadblaadjes nu, uit hoofde van
welken deeze Planten *Monocotyledones* geheten
worden, hebben alleenlyk plaats in de *Palms*,
Lilia en *Gramina* van gedagten Leidfen Hoog-
leeraar, volgens wiens Samenstel tot nog toe
ook de Planten in onze Amsterdamsche Kruidtuin
geschikt zyn. De Grasplanten onderscheiden
zig van zelf, en behooren baarblykelyk tot onze
volgende Afdeeling. De Palmboomen heb ik
reeds in den aanvang deezes Werks, als een
uitmuntend en geheel byzonder slag van Ge-
wasfen, dat zelfs den voorrang van de andere
Boomen verdient, voorgesteld. Maar tot de-
zelve hadt gezegde Hoogleeraar Planten, zeer
weinig naar dezelve gelykende, alleenlyk om
dat zy ook zekere Bloem- of Vrughtscheede
(*Spatha*) hebben, of wel slegts wegens de manier
van groeijing, t'huis gebragt. Dus betrok zyn
Ed. daar toe niet alleen de Pisang of Banannen
en de veelerley Gember- of dergelyke Planten,
maar ook de verschillende Geslagten van Kalfs-
voet, Speerwortel, Slangekruid en anderen reeds
beschteeven; buiten en behalve de Drieman-
nigen, *Iris*, *Gladiolus*, *Sifyrinchium*, *Ixia*,
Xyris en negen Geslagten van Planten, tot
de

(*) Zie II. DEELS I. STUK, bladz. 235, enz.

de Manwyvigen behoorende, waar van de *Orchis* en dergelyken de voornaamsten zyn. Deze laatsten heb ik, benevens nog eenige weinigen, die naverwant scheenen te zyn met onze deeling, hier t'huis gebragt.

V.
AFDEEL.
I.
HOOFD.
STUK.

De Lyst is voorheen gegeven (*): en uit dezelve blykt, dat van my hier zullen beschreeven worden byna alle de genen, welke in de zeven Natuurlyke Rangen van *Orchideæ*, *Ensatæ*, *Tripetalodeæ*, *Denudatæ*, *Spathaceæ*, *Coronariæ* en *Liliaceæ*, door den Ridder vervat waren (†). Ook komen 'er de meeste *Lilia* in, van den Heer VAN ROYEN, en byna alle die der Klasse van Lelieachtige Planten by *TOURNEFORT*. Des myne Afdeeling, in deezen, aan de benaaming taamelyk voldoet.

Ik moet alleenlyk nog iets zeggen, ten opzigt van de Wortelen en Bloemen. Bolplanten heeten de meesten, wegens den Bol, die, als gezegd is, het jonge Plantje, Scheutje of Kiempje insluit. Dewyl men in de Erwten en Boonen niet alleen, maar ook in allerley Zaaden, het toekomstig Gewas reeds in 't klein, of als in miniatuur, en in de Knoppen der Boomen zelfs de Bloemen, ja de Meelknopjes door 't Mikroskoop ontdekt (‡); zo is 't niet te verwonderen,

De Bloembollen.

(*) Zie 't voorg. XI. STUK, bladz. 422.

(†) Zie II. D. I. STUK, bladz. 177 - 179.

(‡) Vid. *Observ. Microscopiques* du Baron DE GLEICHEN. *Neur.* 1770, Fol. sect. VI. du Genre & pag. 12. Tab. LX, X, XI, XII.

V.
AFDEEL.
1.
HOOFD-
STUK.

ren, dat men van ouds reeds in de Bollen een-
schets vernomen hebbe van de Bloemplant, daar
in verholen. De ontwikkeling van dat Kiempje
vereischt vogtigheid, welke de Bol in 't eerst,
doorgaans, genoeg in zig besluit, om eene
Scheut te maaken; gelyk men dit 's Winters
in de Tulp- en Hyacinthen - Bollen en anderen
waarneemt. Ja sommigen, gelyk de Colchi-
cums, maaken buiten den Grond zelfs Bloem;
doch anderen hebben daar toe het behulp der
Wortelen noodig, die in eenigen zeer dun, kort
en Vezelachtig, in anderen dik, lang en sappig
zyn. Van dit laatste geeven de Hyacinthen
ons een voorbeeld; waar uit tevens blykt, dat
die Wortels zekerlyk inslurpende Werktuigen
zyn, gelyk de Wortels van andere Planten(*).

De Bloembollen, voor 't overige, zyn van
veelerley figuur. Men vindtze byna Klootrond,
gelyk in de Hyacinthen; van boven, zo wel
als van onderen platachtig, gelyk in de Impe-
riaal of Keizers - Kroonen; langwerpig en van
boven spits, gelyk in de Tulpen en anderen.
Sommigen bestaan als uit twee Bolletjes boven
elkander, gelyk in de Crocusfen, of uit twee
halfronde, wederzyds, waar tusfchen de Sten-
gel uitschiet, gelyk in de zogenaamde Kievits-
Eijeren. Ook vindt men 'er, die naar een
Hondstand gelyken, in de Plant van dien naam.

Meestal

(*). Zie myn I. DEELS, I. STUK van deeze *Natuurlyke
Historie*, bladz. 19.

Meestal zynze met een byzonder Vlies, van
verschillende Kleur, paarsch, roodachtig of
geel, en ook wel graauw, bekleed; doch
soms tyds naakt, als in de Leliën, enz.

V.
AFDEEL.
I.
HOOFD-
STUK.

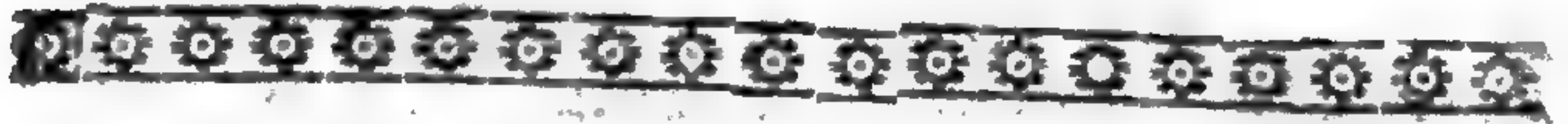
De Bloem deezer Planten is, in 't algemeen,
Lelieachtig, dat is, zo **TOURNEFORT** dezelve
beschryft, „ of uit zes, zelden drie Bloem-
„ blaadjes bestaande, of zesdeelig ingesneeden.
„ Haar is eigen, dat de Stamper of Kelk
„ overgaa tot een Vrucht of Zaadhuisje, altoos
„ in drie hokjes of Celletjes verdeeld. Zodanig
„ zyn de Bloemen der Tulpen, Hyacinthen,
„ Affodillen, enz. die *Lelieachtig* genoemd
„ worden, niet alleen, omdat het grootste deel
„ derzelve eenigermaate naar de Leliën ge-
„ lykt, maar ook om dat zy altoos een drie-
„ hokkige Vrucht, gelyk de Leliën, agterlaa-
„ ten (*).”

Lelie-
achtige
Bloem.

Myne Afdeeling begrypt vooreerst de zoda-
nigen uit de Klasse der *Driemannigen*, waar
van *negen* Geslagten: ten tweeden uit de Klasse
der *Zesmannigen*, waar van de meeste en meer
dan *dertig* Geslagten: ten derden, behalve
het *Standelkruid* en dergelyken, uit de *Man-
wyvigen* van de *Twintigste*, nog drie uit an-
dere Klassen en dus *elf*: 't welk voor deeze
Afdeeling, in 't geheel, met de bykomende en
ingevoegde, by de *zestig* Geslagten maakt, die
ik nu gaa beschryven.

II. HOOFD-

(*) **TOURNEF.** *Inst. Rei Herb.* p. 343.

II. HOOFDSTUK.

Beschryving van de DRIEMANNIGE LELIE OF BOLPLANTEN, dat is, die drie Meeldraadjes hebben; gelyk de Geslagten van Crocus, Ixia, Gladiolus, Antholyza, Iris, Commelina, enz.

Ik zal myn hoofd weinig breeken, om de benamingen van deeze Bloemplanten te verduitschen. Men kent dezelve, meestal, in 't algemeen, door geheel Europa, 't zy zonder of met eenige verandering van Tongval, by de Latynsche of Grieksche Kruidkenners naamen; gelyk in 't byzonder blykt in het hier eerst voorkomende Geslagt; naamelyk

CROCUS.

De Kenmerken zyn, een Bloem, die zig als zesbladig voordoet, doch alleenlyk een Trechtertje is, in zes deelen gesneeden, opgeregt gaapende. Het Vrughtbeginzel, daar beneden, in een eenbladig Scheedje vervat, heeft een Styl, zo lang als de drie Meeldraadjes, en deeze Styl verdeelt zig in drie lange omgeboogene Stempels.

Tot deeze bepaaling behoort dat Plantje, V.
welk de gewoone *Saffraan* uitlevert. Hetzelve AFDEEL.
II.
maakt de eenigste Soort uit, waar toe de zoge- HOOFD.
naamde *Crocusjes* onzer Bloemtuinen als Ver- STUK.
scheidenheden zyn t'huis gebragt (1). Men I.
Crocus
Sativus.
Tamme.
onderscheidtze by den naam van *Herfst-Crocus*,
om dat de andere Voorjaars-Bloemen zyn, en
geeft 'er den bynaam aan, als een Plant zynde,
die geteeld wordt, niet alleen in de Zuidelyke
deelen van Vrankryk, in Griekenland en Italie,
maar ook in Switserland, in Oostenryk en zelfs
in Groot Brittannie. De Ridder stelt haare
Natuurlyke Groeiplaats in Thracie, op Rotfen
in Portugal en de Pyreneeën. Daar, immers,
groeit een *Wilde* of *Berg-Crocus*, die de Bloem
van de Tamme, doch bleeker heeft, zo CLUSIUS
aantekent.

Men plant de Saffraan by geheele Akkeren
uit jonge Bolletjes voort, niet uit Zaad, zo
RAY aanmerkt: des de bynaam, van C. BAU-
HINUS ontleend, weinig strookt. Evenwel
kan zulks goed gemaakt worden, dewyl men
die

(1) *Crocus Spathâ univalvi Radicali, Corollæ Tubo lon-
gissimo. Syst. Nat. XII. Gen. 55. Veg. XIII. p. 75. Crocus
Flore Fructui imposito, Tubo longissimo. B. Lugdb. 41.
H. Ups. 15. Mat. Med. 27. H. Cliff. 18. •. Crocus Au-
tumnalis sativus. MORIS. Hist. II. p. 335. S. 4. T. 2. f. 1.
Crocus sativus. C. B. Pin. 65. DOD. Pempt. 213. LOB. Ic.
137. ß. Crocus Vernus latifolius, I. XI. & I. VI. C. B.
Pin. 65, 66. DOD. Pempt. 214, 255. LOB. Ic. 139, 140.*

V.
 AFDREEL
 II.
 HOOFD-
 STUK.

die Bolletjes, als zaaijende, op de Akkers of in de Tuinen strooit of plant (*). Om 't vierde Jaar, zegt TABERNEMONT, graaft men in 't Voorjaar de Wortels uit, en vindt dan by ieder vyf of zes jonge Bolletjes, die men in de Schaduw droogt en tegen den Herfst weder in de Aarde steekt. Men achtte de Saffraan, die by Weenen in Oostenryk geteeld wordt, niet minder dan de gene, die in Italie groeide, volgens MATTHIOLUS; doch de gene, die wy gebruiken, komt hedendaags uit Vrankryk, alwaar zy meest valt omstreeks Lyons, als ook in Languedok en Provence. Niettemin wordt zy in Engeland ook uitmuntende geteeld, en zo menigvuldig, dat zeker Distrikt, in 't Graafschap Essex, deswegen den naam van *Saffron-Walden*, dat is Saffraanwoud, voert. Hier dient dit Gewas, als 't ware, tot bereiding van het Aardryk voor Koorn: want de Grond is 'er zo vrugtbaar, dat dezelve, na een driejaarigen teelt van Saffraan, agttien of twintig Jaaren lang, zonder Mesten, zeer goede Gerst voortbrengt (†).

De
 Winkel-
 Saffraan.

Volgens de beschryving van den grooten Kruidkenner RAY, heeft de Saffraan een Bolworteltje, van grootte als een Hazel- of Walnoot, met een gryzen of Aschgrauwen Bast van buiten bekleed

(*) Seritur Radicis Bulbo. PLIN. Seritur autem depositis Radicum Bulbis. RAY.

(†) Zie de Beschryving van Groot-Britannie: *Tegenw. Staat*: II. D. bl. 17.

bekleed en van onderen gehaaid met veele **V.**
 Vezelen. De Bladen, vyf of agt in getal, **AFDEEL:**
 zyn van een Handbreed tot een Span lang, **II.**
 zeer smal en gestreept. Daar tusfchen fchiet **HOOFD-**
 in de Herfst een kort Stengetje, met ééne **STUK.**
 Bloem, die als uit zes roodachtig paarfeh
 blaauwe Blaadjes bestaat, in wier midden zig
 zes Draadjes vertoonen; drie regtopstaande met
 geele Meelknopjes, de drie overigen een weinig
 langer dan de Bloemblaadjes, zo datze buiten
 de geflootene Bloem reeds een weinig uitfteeken
 en als dezelve open is ter zyden uit hangen.
 Deeze laatften zyn van boven breeder dan
 om laag, met byna onzichtbaare Tandjes op zyde,
 Oranje- of Vuurkleurig uit den geelen rood, en
 maaken ingezameld, een weinig gedroogd zyn-
 de, de Saffraan der Winkelen uit.

Deeze Drogery, wier fterk afverwende geele
 Kleur, Geur en Smaak, ten overvloede bekend
 is, bezwaart, in groote veelheid gebruikt zynde,
 het Hoofd en doet flaapen, doch by weinig
 tevens in een trekzel van Thee genomen, wekt
 zy de Geesten op, en doet dikwils de Hoofd-
 pyn of bedwelmtheid overgaan. De Ouden
 plagten veel gebruik te maaken van Saffraan-
 water en Saffraanwyn, laatende de Saffraan zelf
 in openbaare byeenkomsten firooijen, tot ver-
 frifchinge. Men achtze in de Geneeskunde
 Zweetdryvende, Hartsterkende, Windbreeken-
 de en tegen verfcheide, zo Borst- als Hoofd-
 kwaalen, dienftig. Haare Pynstillende kragt is
 dikwils

V. dikwils waargenomen, en ten dien einde wordt
 AFDEEL. zy, zo wel als tot rypmaking van Gezwellen,
 II. onder Pappen gemengd, of op zig zelve, met
 HOOFD. Wyn of Water, tegen de Pynen der Kraam-
 STUK. vrouwen, op het Lyf gelegd: terwyl zy tevens
 den Brand verzagt en de inwendige Rotting
 wederstaat. Men heeftze ook, ter bevoor-
 ringe van den arbeid in een moeielyke Kraam,
 met gewenscht gevolg ingegeven. In de Geel-
 zugt is zy van sommigen gepreezen en, om de
 Kinderpokjes te doen uitzetten, wordt zy dik-
 wils van het Gemeen gebruikt.

De Tuin-
 Crocusfen.

By verscheide Steden in Switserland teelt
 men de Saffraan ook, volgens den vermaarden
 HALLER, die aanmerkt, dat zy de Bloem
 veel grooter dan de gewoone Crocusfen, en den
 Styl veel langer gehoornd heeft, ook veel
 aangenaamer zynde van Reuk. Deeze, die een
 voornaam Sieraad van onze Bloemtuinen, in 't
 vroege Voorjaar, uitleveren, komen, in 'twil-
 de, op verscheide plaatsen van Europa voor.
 By Kadix, in Spanje vindt CLU S I U S dezelve
 op lugtige Heuvels in January en February
 bloeiende. De Heer HALLER hadtze op de
 Switserfche Gebergten, daar men zelden zo
 vroeg reist, in verscheide Togten niet gevon-
 den, tot dat zy hem voorkwamen in een spon-
 gieuze geelachtige Grond, van welke maar
 weinige Dagen te vooren de Sneeuw was af-
 gesmolten. De Kleur was gemeenlyk wit, van
 boven en van onderen Violet, doch buiten-
 dien

dien waren 'er ontelbaare Verscheidenheden, V.
 wat kleiner van Bloem dan in de Crocusfen AFDEEL.
 onzer Tuinen, welken hy allen, op 't voor- HOOFD.
 beeld van onzen Ridder, samenvoegde (*), STUK.
 De Geele, met groenachtige Streepjes, wordt
 ook op de Alpen gevonden, en van deeze te-
 kent BAUHINUS zes, van die met andere
 Bloemen elf Verscheidenheden aan, naamelyk

Crocusfen die niet geel zyn.

1. Met een paarsch bonte Bloem, gemeenlyk zes-,
 doch ook somtyds agtbladig.
2. Met een groote paarsche Bloem.
3. Met een witte Bloem, die paarschachtige A-
 deren of zelfs de punten paarschachtig heeft
 of zwarte Streepen.
4. Met wit bonte Bloemen.
5. Met Bloemen die uit den paarschen Violet zyn,
 op verscheide manieren gemengeld, somtyds
 met blaauw of ook met een weinig geel.
6. Met gevulde of dubbelde Bloemen.
7. Met meer dan ééne Bloem op ieder Steeltje,
 en wel paarsch-Violet met witte of wit met
 blaauwachtige Streepen.
8. Met kleinere wit bonte Bloemen.
9. Met kleinere paarschachtige Bloemen.
10. Met Aschgrauwachtige Bloemen.
11. Met Colombyne dubbelde Bloemen.

Cro-

(*) Omnes quotquot sunt Helvetiz cives, in Alpibus lec-
 tos Crocos, in unum unio *Vernum latifolium*. Auctorem ha-
 beo, quem ubique maximi facio, LINNÆUM, *It. Helvet.* II.
 p. 254.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Crocussen die geelachtig zyn.

1. Met geheel geele Bloemen, hooger of bleeker;
en ook dubbeld.
2. Met Goud-geeles.
3. Met bleek geele Bloemen.
4. Met geel bonte.
5. Met Goud-geeles gestraalde of gestreepte, en
6. Met dubbelde geel bonte Bloemen.

Behalven de gewoone *Crocus* heeft de Heer N. L. BURMANNUS, onder de Kaapse Planten, opgetekend die, welke door den Heer MILLER is afgebeeld, onder den naam van *Bulbocodium*, hebbende geele of Violette Bloemen; als ook een *Driebloemige Crocus*. Deeze heeft de Bloemen eens zo klein als de gewoone en doorgaans drie op een Steeltje; de Bladen Haairachtig dun: de Bloemen zyn ook geel of Violet (†). De eerstgemelde is door LINNÆUS tot de tweede Soort van *Ixia* betrokken.

I X I A

Welk Geslacht de Wortels geheel van eene Vleezige zelfstandigheid en Bolachtig, doch veelal niet zo regelmatig rond, dikwils naar Aardappeltjes gelykende, en ook wel Schubbig heeft, in de meeste Planten, hier toe behoorende, welke van Kaapse afkomst zyn.

De

(†) *Prodr. Fl. Capensis. p. 24*

De Kenmerken, die hetzelfde onderscheiden, zyn een zesbladige, gaapende Bloem met gelijke Blaadjes; waar in, behalve de drie Meeldraadjes, drie byna opgeregt uitgebreide Stempels vervat zyn.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Hier van komen de volgende Soorten, thans in deeze orde geplaatst, voor.

(1) *Ixia met de Steng eenbloemig, ongebladerd, zeer kort.*

I.
Ixia
Rosea.
Roosachtige.

Deeze, welke door den Leidfen Hoogleeraar D. VAN ROVEN, is waargenomen, zou naast overeenkomstig schynen met de Afbeelding en beschryving van den schranderen MILLER, door wien gezegd wordt, dat het Bloemsteeltje naakt is. Dus kan dezelve dan niet tot de bepaaling der volgende Soort, waar zy ook t'huis gebragt is, behooren. MILLER merkt te regt aan, dat zy van de Crocusfen verschille. De Stempels zyn als in de volgende. Mouglyk heeft de Roozekleurigheid der Bloemen aanleiding gegeven tot den bynaam. Uit Zaad van de Kaap was zy in Engeland gesprooten.

(2) *Ixia met een zeer korte eenbloemige Steng, hoekige Stengbladen en zesdubbelde Stempels.*

II.
Bulbocodium.
Europische.

Som.

(1) *Ixia Scapo unifloro aphylo brevisimo. Syst. Nat. XII. Gen. 56. Veg. XIII. p. 75. Bulbocodium. MILL. Ic. 160. T. 240.*

(2) *Ixia Scapo unifloro brevisimo, Fol. angulatis Caulibus.*

V. Sommigen hebben dit Plantje, dat op de Ge-
 AFDEEL. bergten der Zuidelyke deelen van Europa groeit,
 II. onder de Crocusjes geteld; gelyk het by CLU-
 HOOFD- s I U S voorkomt met den naam van *Smalbladige*
 STUK. *Voorjaars-Crocus*. By den Heer A. VAN ROYEN
 was het de tweede Soort van dat Geslagt, en
 werdt door het korte Bloempypje onderschei-
 den. B A U H I N U S noemde het, met C O L U M -
 N A, *Sisyrinchium*, dat smalbladig is en kleiner,
 met een groote bonte Bloem. T O U R N E F O R T
 eindelyk, heeft 'er den naam aan gegeven van
Bulbocodium, dien de Ridder hier tot een by-
 naam gebruikt.

Het is, volgens dien Kruidkenner, een Plantje
 met Grasachtige Bladen en een groote witte,
 Lelieachtige Bloem, in zesfen gedeeld en aan
 den bodem geel, wier Stamper een langwerpige
 Vrugt wordt (†), in drie hokjes verdeeld, die
 ieder een rond Zaadje bevatten. C O L U M N A
 beschryft het dus.

„ Wy

nis, Stigmatibus sextuplicibus. Bulbocodium Pedunculis nu-
 dis unifloris, Fol. Subul. longissimis. MILL. Ic. 240. Cro-
 cus Spatha diphylla &c. Sp. Plant. 1. p. 16. Crocus Flore
 Fructui imposito, Tubo brevi. ROYEN Lugdb. 41. Crocus
 Vernus angustifolius quartus. CLUS. Hist. 1. p. 208. Crocus
 Vernus minor tertius. Hist. p. 261. Sisyrinchium minus an-
 gustifolium, Fl. majore variegato. C. B. Pin. 41. Sisyr. As-
 prenium. COL. Ecpbr. II. p. 5. T. 7. f. 1. Bulbocodium
 Crocifolium &c. TOURN. Car. 50.

(†) Dus is 't dan Hemelsbreedte van Millers *Bulbocodium*,
 't welk het Vrughtbeginzel zo blykbaar onder de Bloem heeft,
 verschillende.

Fig. 1.

Fig. 2.

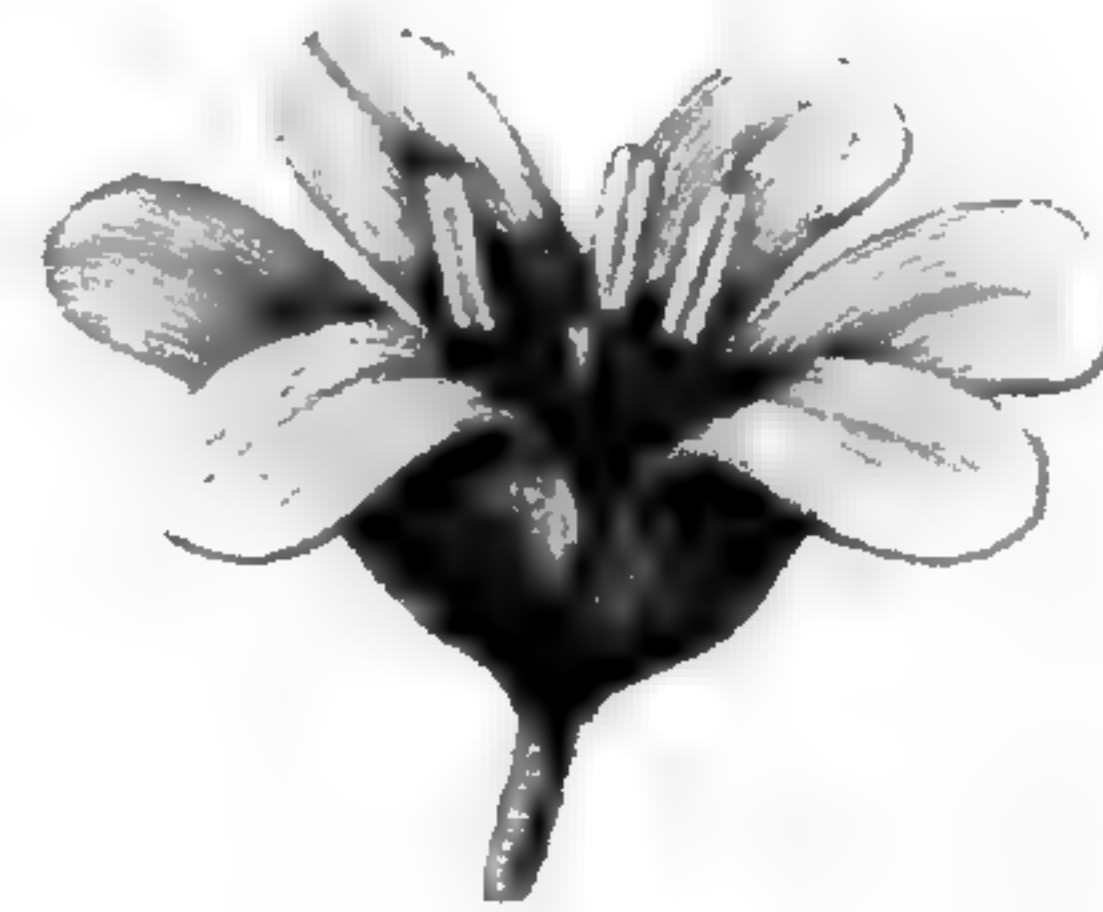
Fig. 3.

a

b

„ Wy hebben deeze Soort , die met de V.
 „ minste laauwheid der Lugt uitspruit, in de AFDEEL
 „ Maand January bloeiende gevonden in 't II.
 „ Kasteel *Aspra* , weleer *Casperies* genaamd, HOOFD
 „ in 't Sabineefche. Uit' een Bolletje, dat vry STUK.
 „ groot is , fchiet zy vier Blaadjes die gefleufd
 „ zyn , maar byna Biezig smal. De Bloem ,
 „ als die der Saffraan in figuur en reuk , en
 „ groot naar het Plantje gerekend , is nogthans
 „ kleiner dan der gewoone *Crocus* , wit , fom-
 „ tyds met paarfche punten en altoos aan den
 „ bodem geel. Drie Meeldraadjes zitten 'er
 „ in , met dikke langwerpige geele Knopjes en
 „ eenen witachtigen Styl in 't midden die zig
 „ boven in zes langwerpige Slippen verdeelt.
 „ Ook is de Bloem veranderlyk van Kleur.”
 LINNÆUS zegt dat het Kaffige Scheedjes
 heeft , van langte byna als de Bloem , welke
 blaauw is met een geelen bodem.

(3) *Ixia met de Steng eenbloemig , de Bladen*
Degenvormig en de Scheede rappig.

III;
Ixia
uniflora.
 Eenbloemige.

Deeze en de volgende zyn Afrikaansch of mige.
 van de Kaap der Goede Hope afkomstig. Een
 gestreept gefcheurd Bloemscheedje hadt dezelve
 en de Bloem was Violet met een zeer kort
 Pypje. Gedagte Hoogleeraar , D. VAN ROYEN,
 heeft

(3) *Ixia Scapo uniflora* , Fol. Ensisformibus Spathâ lacerâ.
Mont. 27. *Ixia* Fol. Gladiatis glabris , Caule uniflora. *MILL.*
Dict. 158. T. 237. f. 3.

B

II, DEEL. XII. STUK.

V. heeft dezelve aan den Ridder opgegeven. Zy
 AFDEEL. is ook door MILLER afgebeeld, die aan-
 II. merkt, dat de Bladen vyf of zes Duim, de
 HOOFD- Bloemsteelen vier Duim lang waren. Ik heb een
 STUK. *Eenbloemige*, die de Bloemsteel rond en dun, byna
 even zo lang als de Bladen heeft, welke Gras-
 achtig smal zyn, tien Duimen lang; de Bloemen
 geel van Kleur: dus van deeze drie verschillende,

IV. (4) *Ixia met getuilde gesteelde Bloemen en een*
Ixia Co- *tweefnydigen Bloemsteel.*
corymbosa.

Getuilde.

PLAAT

LXXVII.

Fig. 1.

Volgens den Ridder is dit een Plantje van
 een Handbreed hoog, dat de Bloemen blaauw,
 getuild, met tweekleppige Kelken heeft. Zy
 wordt beschreeven, als de Stengel een half
 Voet hoog hebbende, plat, tweefnydende, om
 laag met een Vliezige Scheede, in 't midden
 een of twee Degenvormige Blaadjes, die op-
 staan en geribd zyn, met den eenen rand om-
 vattende, korter dan de Steng. Het Tuiltje,
 aan 't end, uit meest tweebloemige Steeltjes
 bestaande. De Bloemen hebben haar eigene,
 Eyronde, tweebladige, overblyvende Scheed-
 jes, en zy zyn blaauw. De Heer N. L. BUR-
 MANNUS merkt aan, dat in deeze Soort aan-
 merkelyke Verscheidenheden voorkomen, die
 men voornaamelyk van de medesoorten onder-
 scheiden kan, door onregelmaatige, tweeklep-
 pi-

(4) *Ixia Flor. Corymbosis pedunculatis, Caule ancipiti.*
Am. Acad. IV. p. 300. BURM. Fl. Cap. Prodr.

pige Scheedjes , welke ongelyk zyn , en de Bloem , zegt zyn Ed. , is in allen paarsch- achtig.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Met de voorgaande beschryving komt nage- noeg dat Kaapsche Plantje , uit myne Verza- meling , overeen , 't welk hier nevens in *Fig. I, PLAAT LXXVII.* is afgebeeld. Ik voeg 'er by , dat het Bolletje met verscheide Rokken is bekleed ; dat de Meeldraadjes langwerpige Meelknopjes hebben en dat de Styl korter is , stomp , driedeelig of met drie Stempels. Ik vind de Kelkswyze Scheedeblaadjes niet onge- lyk. 't Geopende Blommetje vergroot , by *a* , wyst duidelyk de deelen der Vrugtmaakinge aan.

(5) *Ixia met hoofdjes - Bloemen en rappige Bloemscheeden.*

V.
Ixia
Africana
Afrikaan.

De oudst bekende is deeze van dit Geslagt , als zynde allereerst en eenig , door den beroem- den Ridder , onder den naam van *Ixia* in de Cliffortse Tuin voorgesteld en dus beschreeven. De Wortel is Vleezig , langwerpig , met Veze- len. Wortelbladen heeft zy menigvuldig , Li- niaal - Degenvormig , een Span lang , glad : veele enkele Stengetjes van een Voet : Bladen aan de

(5) *Ixia Flor. Capitatis, Spathis laceris. Ixia. H. Cliff. 490. R. Lugdb. 20. Ixia Foliis &c. Flor. ac Fructu Pappo convolutis. BURM. Afr. 191. T. 70. f. 2. Gram. Eriophorum Afric. Capite Lanato. PLUK. Mani. 98. Albo. 179. T. 299. f. 5. BURM. Fl. Cap. Prodr. p. 1.*

B 2

II. DEEL. XII. STUK.

V. dezelven overhoeks , weinig in getal , naar de
 AFDEEL. Wortelbladen gelykende , omvattende , wier
 II. scherpte naar de Stengel ziet , en de bovenste
 HOOFD. Bladscheeden zyn aan den rand grys , haairig ,
 STUK. rappig , geevende eenzaame Bloemsteeltjes uit ,
 met Bloemen , in rappige gryze Hoofdjes ver-
 gaard.

Onder an'eren zou hier het *Afrikaanse Wol-
 legras met gewolde Hoofdjes*, van PLUKENET,
 volgens hem, te betrekken zyn; doch dit ver-
 schilt, in de Afbeelding, grootelyks van die,
 welke de oude Heer BURMANNUS, onder de
 Afrikaanse Planten, gegeven heeft van dit
 Plantje, waar toe ook de andere onvolkomene
 van PLUKENET, onder den naam van *klein
 Ethiopisch Sifynrichium*, dat niet Takkig is,
 met geplooide en geribde gladde Bladen, door
 zyn Ed. is betrokken (*). Zyn Ed. merkte
 aan, dat tusfchen de Schubben der Bloemhoofd-
 jes, die met Wol gevuld zyn, veele zesbladi-
 ge Roosachtige Bloempjes voortkomen, de
 Blaadjes plat, langwerpig en gelyk hebbende,
 blaauw van kleur, die verwelkende zig sa-
 menvoegen, en een Eyronddriekantig Zaad-
 huisje bevatten, dat driehokkig is, met een
 enkeld rondachtig Zaad in ieder hokje.

(6) Ixia

(*) *Sifynrichium Æthiop. &c. PLUK. Alm. 347. T. 319.
 Fig. 7. Niet T. 15. f. 7.]*

(6) *Ixia met Degenvormige Bladen, een gegaffelde Bloempluim en gesteelde Bloemen.* V.
AFDEEL.
II.

Uit Oostindie komt deeze, die in China als HOOFD-
STUK. een byzonder sieraad der Bloemhoven nagehouden wordt. Zy heeft, gelyk de anderen, VI.
Ixia Cbinese. een Bolwortel die overblyft en jaarlyks deeze Chinese-
sche. Bloemen uitlevert, welke van de fraaysten zyn in dit Geslagt. De Afbeelding van EHRET, door den vermaarden TREW uitgegeven, toont, met haare Kleuren, zulks aan. Ook wordt deeze Bloemplant, als iets raars, in de Europische Kruidtuinen gekoetterd, en in 't Fransch genoemd *la Bermudienne*, naar den Latynschen naam *Bermudiana*, welke door TOURNEFORT aan een Geslagt gegeven was, wegens een Plant van de Bermudische Eilanden, die 'er in gestalte eenigszins naar gelykt.

De schrandere Tekenaar EHRET hadt de Afbeelding overgezonden onder den naam van *Afrikaansch Sisyrrinchium* met Iris-Bladen; doch dit was in twee opzigten mis; alzo zy tot het *Sisyrrinchium* niet behoort en geenszins afkomstig

(6) *Ixia* Fol. Eniformibus, Paniculâ dichotomâ, Flor. pedunculatis. *Syst. Nat. Veg.* XIII. *Ixia* Fol. Eniform. Flor. remotis. *H. Ups.* 16. *Sp. Plant.* 52. *Sp.* 9. *GOUAN Monsp.* 25. *TREW. Ehret.* 23. T. 52. *Bermudiana* Radice Carnosâ, Flor. macularis &c. *Aët. Petrop.* XI. p. 308. T. 7. *Bermudiana* Irid. Fol. majori, Flore Croceo eleganter punctato. *KRAUS. Hort.* 25. T. 25. *Balemcanda* Schularmani. *H. Mal.* XI. p. 73. T. 37.

B 3

V.
 AFD. II.
 HOOFD-
 STUK.

stig is uit Afrika. Aan de Kust van Malabar schynt zy zeer veel grooter dan by ons te vallen, wordende de hoogte aldaar op eens Mans langte gerekend. De Bladen omvatten de Steng en hebben eenaanmerkeiyke breedte: zy zyn met veel Ribben overlargs voorzien en loopen puntig uit. De Bloemen komen somtyds geeler, somtyds rooder voor en van aanmerke-lyke grootte; altoos met donker roode of Bloedkleurige Stippen en Vlakken getekend. De Styl, die een driedeeligen Stempel heeft, wykt van de Meeldraadjes af. De Vrugt is een driekantig, driehokkig Zaadje, dat in ieder holligheid verscheide glinsterend zwarte rond-achtige Zaadjes bevat.

VII.
 In de Bul-
 b. a.
 So draa-
 gende.

(7) *Ixia met Lineaale Bladen, in de Oxelen Boldraagende, overhoekse Bloemen en zydelingse Meeldraadjes.*

Door de byzonderheid, van Bolletjes in de Oxelen te draagen, munt deeze uit. welke, gelyk de volgende, aan de Kaap der Goede Hope huisvest. Zy heeft Grasachtige of smal Degenvormige Bladen die opstaan, met een verhevene zydstreep. De Stengel is een Voet lang, rond, met twee of drie Bladen over- hoeks, welke ieder, in de holte aan de Stengel, een klein Bolletje bevatten. Aan den top der-
 zelve

zelve komen twee of drie Bloemen, over-
 hoeks, ver van elkander, ongesteed, in en-
 kelde, tweebladige, rappige Scheedjes vervat.
 De Bloem is Klokvormig bleek met een geelen
 bodem, in zesfen gedeeld, en voorts met de
 deelen der Vrugtmaaking als in de andere Soor-
 ten. De Wortelbolletjes zyn zo rond en effen
 niet, als in de eerste.

(8) *Ixia met Lineaale Bladen en eene bogtige*
veelbloemige Bloemtros.

VIII.
Ixia fle-
xuosa.
 Bogtige.

De Bloemen van deeze zyn witachtig, aan
 den bodem geel, van buiten Violetachtig, zeer
 veel in getal en dus te samen als een Tros
 uitmaakende. De Bladen zyn glad. Het Bloem-
 stengetje, een Voet lang, is rond, van Bloem
 tot Bloem een weinig geboogen, en dikwils
 ook een Takje uitgeevende. Dit strookt zeer
 weinig met de aangehaalde van MILLER,
 die daar niets van meldt. De Hoogleeraar N.
 L. BURMANNUS acht het eene Verscheiden-
 heid te zyn van de *Geboogene Ixia* van den Heer
 DE LA ROCHE, die de Bloemsteng, daar de
 Aair begint, dikwils tot eenen byna regten
 hoek, of in den winkelhaak, gelyk men 't
 noemt,

(8) *Ixia* Fol. Linearibus, Racemo flexuoso multifloro.
Ixia Foliis Linearibus, Flor. spicatis sessilibus. MILL. *l.c.*
 116. f. 2? BURM. *Fl. Cap. Prodr.* 1.

B 4

II. DEEL. XII. STUK.

V.
AFDEEL.
II.

HOOFD-
STUK.

IX.
Ixia poly-
stachia.
veel-
Aairige.

noemt, omgeboogen heeft en van de *Witte*, welke ik nergens aangetekend vind (*).

(9) *Ixia met Lineaale Bladen, die verscheide Aairen aan de Steng heeft.*

De Bloemen van deeze zyn wit, zegt de Ridder, met Violette Meeldraadjes en Stampers. Tusschen den driedeeligen Styl regten zig de Meeldraadjes op, als of dezelve binnen de Stempels waren. De Bladen zyn smal en glad. Behalve de endelingse Aairen komen verscheide anderen, overhoeks, aan het Stengetje voor.

De Heer BURMANNUS merkt aan, dat de Stengel in deeze Soort drie Voeten lang is, draagende dikwils de Bloemen over ééne zyde, wit en violet, wier Blaadjes aan den bodem een zwartachtig paarsche Vlak hebben.

Volgens LINNÆUS zyn de Bloemblaadjes wit en met Stippen besprengd. BERGIUS, die ze *Opstaande* of *Opgeregte* noemt, zegt, dat

(*) *Que inflexa Rooti dist. et Alba varietas videtur*, zegt zyn Ed. Een *Ixia alba* vind ik nergens beschreeven; maar zouden daar toe ook één of meer der *Sisynrchiea* van COMMELYN; *flor. I. Fig. 42, 43, 44*, behooren kunnen, die aanmerkt, dat derzelve Bolletjes eerbaar en een versnapering zyn voor de Hottentotten, 't welk van de Bolletjes der *Ixiaas* in 't algemeen gezegd wordt.

(9) *Ixia* Fol. Linearibus, Scapo Spicis pluribus. *Ixia* Tubis Florum Capillaribus erectis, Spathis duplo longioribus. BERG. Cap. 5. *Ixia* Fol. Linearilanceolatis, Flor. Alaribus et terminalibus. MILL. Ic. 155. f. 2. BURM. Fl. Cap. Prodr.

dat zy de Stengel een Voet of hooger en V:
 Takkig heeft, van onderen met Bladen be-^{AFDEEL.}
 kleed, de Takjes naakt: de Bladen een Span^{II.}
 lang, smal, geribd, glad, aan 't end spits, by:^{HOOFD.}
 paaren geplaatst, de binnensten de Stengel dicht
 omvattende. De Bloem-Aairen zyn Draad-
 achtig, met het Steeltje wat bogtig, veel in
 getal, gevat in tweekleppige, stomp-Eyronde,
 Vliezige, blyvende Kelken of Scheedjes, die
 het Vruktbeginzel bekleeden. De Bloem is een-
 bladig, Trechterachtig, met een Cylin'risch,
 Draadachtig dun, groen Pypje, aan den rand
 in zes'en gedeeld, met stompe Slippen, langer
 dan het Pypje, Sneeuw wit. Drie E'svormige
 Meeldraadjes, aan den Mond van 't Pypje in-
 geplaat, half zo lang als de Bloem, hebben
 langwerpige, opstaande, witachtige, Knopjes.
 Het Vruktbeginzel, dat Klootronk is, heeft
 een Draadachtigen Styl, met drie Elsvormige
 Stempels, blaauw van kleur, van langte als
 de Meeldraadjes en zig als buiten dezelve
 vertoonende.

(10) *Ixia met Degenvormige gestreepte Bladen* ^{X.}
en een zeer lange Aair.

Ixia Scil-
laris.

Hyacin-

Van deze vind ik aangetekend, dat het

Bolletje van den Wortel nederwaards Schub-^{PLAAT}
 big bekleed is, en dat zy de Bloemen blaauw ^{LXXVII.}
 of ^{Fig. 2.}

(10) *Ixia Fol. Eniformibus striatis, Spica elongata. Syst.*
Nat. XII, XIII.

V. of Violet heeft , gelykende naar die van de
AFDEEL. zogenaamde Gesternde Hyacinth (*), gemeen-
II. lyk blaauw van Kleur , in onze Bloemtuinen be-
HOOFD- kend. Zy' zyn overhoeks geplaatst en van el-
STUK. kander afstandig , hebbende geele Meelknopjes.

Zeer duidelyk fchynt tot deeze Soort dat Exemplaar te behooren , waar van de Afbeelding, in *Fig. 2*, op **PLAAT LXXVII**, gegeven wordt. Het heeft by my meer dan een Voet langte. De Steng is byna rond en Tak- kig, met smalle geribde Bladen en lange Aairen, welken boven uit Bloemen, onder uit driehok- kige veelzaadige Vruchtjes bestaan. De Bloem- fchedjes of Kelkjes zyn hier ook tweekleppig maar ongelyk , het eene Klepje doorgaans met twee, het andere met drie of meer lange spitse punten. Deeze Scheedjes zyn Vliezig door- fchynende , bleek ; maar de Ribben , die de punten maaken , blaauw. Bleek paarsch- achtig fchynt de Kleur der Bloemen geweest te zyn, die, klein en zesbladig, by *b* aanmer- kelyk vergroot zyn getekend , waar door de geele Tongachtige Meelknopjes met haar dunne Draadjes aan den voet der Bloemblaadjes inge- plant en de kortere Styl, die drie dunne om- gekromde Stempels heeft, zig vertoonen.

(11)

(*) *Hyacinthus Stellaris*. C. B. *Pin.* 46. *Ornithogalum coeruleum Byzantinum*. **TOURNEF.** *Inst.* 380. *Scilla amoena*. **LINN.** *Syst. Nat. Veg.* XIII, p. 271.

(11) *Ixia met Degenvormige Bladen en over- V. hoekse Bloemen, die aan den Voet donker zyn.* AFDEEL. II.

Een yle Aair met ongesteelde Bloemen, wier HOOFDSTUK. Blaadjes byna Lancetvormig zyn, van binnen XI. aan den bodem zwartachtig, de Meeldraad- *Ixia maculata.* draadjes en Stampers geel; onderscheidt dee- Gevlakte. ze, die in gestalte naar de Boldraagende gelykt. Zy komt met Bloemen van verschillende Kleur en grootte voor, die aan korte, Vliezige, gebaarde Scheedjes kenbaar zyn, volgens den Heer BURMANNUS. Het is een sierlyk Bloemgewas. Ik heb het droog met geele, groene en blaauwachtige Bloemen.

(12) *Ixia met Degenvormige Bladen en over- XII. hoekse Bloemen, wier Blaadjes aan den Voet Glazig gevensterd zyn.* *Crocata.* *saffraan-* *kleurig.*

De Ridder heeft, zo wel als de schrandere MILLERUS, een Afbeelding gegeven, en eene omstandige beschryving daar by gevoegd van deeze niet minder aanzienlyke Plant, wier Bloemen, zo zyn Ed. aanmerkt, nog geslooten zynde

(11) *Ixia* Fol. Ensisformibus, Flor. alternis, Petalis basi obscuris. *Sp. Plant.* 1664. *Ixia* Fol. Gladioli glabris, Flor. globosis terminalibus. *MILL. Ic. T. 135. f. 1.* *Sisyrinchium majus African.* *Flore luteo, macula notato.* *OLEENL. Afric.* 32.

(12) *Ixia* Fol. Ensisform. Flor. alternis Petalis basi hyalinis, fenestrais. *LINN. Fasc. 13. T. 7.* *Ixia planifolia*, *Caucum t. flor.* *MILL. Ic. 160. T. 239. f. 2.* *Ixia Milleri.* *BERG. Cap. 8.* *Ixia Iridifolia.* *ROCH. Diss. p. 24.*

V. zynde byna een Lantaarntje gelyken, en uit-
 AFDEEL. gebreid met eene Saffraankleur praalen. MIL-
 II. LER zegt, dat zy van eene hoog Oranje of
 HOOFD. Goudkleur zyn, zo sterk dat 'er het Oog, in
 STUK. de Zonneschyn, op schemert. Jammer is 't,
 dat zy niet meer dan twee Dagen duuren, flui-
 tende zig ook by 't ondergaan van de Zon. Het
 Bolletje, dat platachtig rond is, legt tusfchen
 een Vezelig Opperhuidje, 't welk 'er niet aan
 gehecht is, dan daar het Worteltjes uitgeeft.
 Zodanige Bolletjes heb ik van de Kaap ont-
 vangen gehad, door hunne platheid eenigszins
 naar de Braaknooten gelykende. Hier uit ko-
 men van zes tot agt Wortelbladen, die over-
 endftaan, Degenvormig, geribd, zeer glad en
 spits. Het bovenfte is klein en ros van kleur,
 de Stengel omvattende, die de langte van een
 Voet heeft, rond en regt, aan 't end met agt
 Bloemen getrost, welke voor 't bloeijen een
 weinig knikken, niet grooter dan der Narciften.
 Dikwils komen aan ieder Stengel twee Aairen
 voor. Ieder Bloem heeft een Kelkscheedje van
 twee Lancetvormige Blaadjēs, die aan 't end
 driepuntig zyn, met bruine Ribbetjes geaderd,
 naauwlyks langer dan het Pypje, 't welk geel
 is, zo wel als de gevenfterde of half doorzig-
 tige Bloem, voorgemeld. De Meeldraadjes, met
 hunne Knopjes, hebben een derde der uitge-
 strektheid van de Bloem, en zyn wit, zo wel
 als de Stamper, die eens zo lang is, en drie
 omgekromde Stempels heeft, aan de bovenzy-
 de

de ruig; maar het Stuifmeel maaktze geel. De Hoogleeraar BURMANNUS heeft de Bloemen van deeze Soort, in eene Verscheidenheid, dikwils witachtig waargenomen, naar Klokjesgelykende, met samengetrokkene Nagels, aan de Glazige Vlakken kenbaar.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Zyn Ed. voegt by dit Geslacht, zo uit de keurige Verhandeling van den Geneeffchen Doktor DE LA ROCHE (*), als uit eigen Waarneeming, verscheide nieuwe Soorten van Ixiaas, welken LINNÆUS niet heeft gezien gehad, hier nog te beschryven.

(13) *Ixia met de Stengel geheel enkeld, de Bladen Lancetvormig Liniaal, de Bloemen tweezydig.*

XIII.
Ixia
Grundiflo-
ra.
Groot-
bloemige.

Zodanig eene is deze *Grootbloemige*, niet minder fraay dan de naastvoorgaande, als uit myne Exemplaren van dezelve blykt. Hier van heeft de schrandere MILLER een Afbeelding, welke gemelde Doktor niet hadt gezien en daar komen Verscheidenheden van voor, die, zo onze Hoogleeraar aanmerkt, kenbaar zyn aan de rappige doorschynende Bloemscheedjes. met Franje gerand. Ik geef daar van de Af-

PLAAT
LXXVII.
Fig. 3.

(*) *Disfert. Inauguralis, sistens descriptiones Plant. aliquot novarum: D. DE LA ROCHE Genevensis. Lugd. Bat. 1766.*

(13) *Ixia* Caule simplicissimo, Fol. Lanceolato - Linearibus, Flor. distichis. ROCHE *Disf.* p. 23. MILL. *ic. T.* 237. N. I. BURM. *Fl. Cap. Prodr.*

V.
AFDEEL
II.
HOOFD-
STUK.

Afbeelding in *Fig. 3*, op *PLAAT LXXVII*; waar uit niet alleen de ongemeene sierlykheid van deze *Ixia*, maar ook haar verschil van de anderen blykt. De Bladen, allen uit den Wortel voortkomende, zyn Lancetvormig Liniaal, korter dan de Stengel, die omtrent de langte van een Voet heeft, zynde by ieder Bloem zeer sterk geboogen. De Bloemscheedjes of Kelken zyn hier ook tweekleppig, op zyde rappig en met zeer lange punten, brnin bont van Kleur, gebaard, doorschynende, van langte byna als het Bloempypje. De Bloemen, donker Violet of paarschachtig van Kleur, zyn groot, in zesfen regelmatig gedeeld, met een kort dun Pypje, dat voor Voet verstrekt. Haar rand bestaat uit Slippen, die naar 't end verbreed en aldaar Spatelvormig uitloopen, gelyk blykt in de geopende Bloem, waar ook de Styl en Meeldraadjes, hier in de natuurlyke grootte, zeer zichtbaar zyn. Men ziet hoe de Meelknopjes, Liniaal, byna de langte hebben van de Draadjes, waar zy op rusten, terwyl de Styl ruim zo lang is en in drie smalle Stempels gedeeld, staande op zyn Vrugtbeginzel in 't gezegde Scheedje (*).

(14)

(*) Gedagte Plaat levert dus, zo ten opzigt van de grootte en figuur der Bloemen, als de Kelken en Teeldeelen, een aanmerkelyk verschil der *Ixiass* uit, 't welk in de volgende uog nader blyken zal. Van de Groorbloemige heb ik met honte, a's ook met geele Bloemen. Ik heb van de *Crocata maculata*, *polystachia*, ook wel fraaije Exemplaren, doch die zyn elders afgebeeld.

(14) *Ixia met de Stengel gepluimd, het Bloempypje zeer lang en Boogswys' omgekromd.*

V.
AFDEEL.
II.

Deeze is door gedagten Heer DE LAROCHE in Afbeelding gebragt en beschreeven. Zyn Ed. merkt aan, dat dezelve de Steng twee of drie Voeten lang, rond en regt heeft, van boven Pluimachtig bezet met Bloemen, die Trechterachtig en zeer lang van Pypje zyn, geel van Kleur, in zesfen als gewoonlyk gedeeld, doch eenbladig, vervat in tweekleppige Vliezige Scheedjes, kort zynde en van boven rappig. De Meelknopjes heeft dezelve langwerpig, den Stempel in drieën gedee'd en agterom geboogen. Ik heb, zo 't my voorkomt, deeze.

HOOFD-
STUK.

XIV.

Ixia Pan-
niculata.

Gepluim-
de.

(15) *Ixia met een veel - Aairige Stengel, de Aairen overhoeks, dicht aan dezelve, en gesteelde Vrugtbeginzels binnen de Scheedjes.*

XV.
Thyriflo-
ra.
Tros'loe-
mige.

Meest onderscheidt zig deeze, doordien de Bloemen dicht gepluimd zyn, en dus een Tros maaken van meer dan een Voet langte. De Steng is van boven bogtig en aan de Oxels der Takjes komen gebaarde Scheedjes voor. De Bloemen, dicht geaaird, zyn schoon blaauw van kleur, in zes Eyronde Slippen verdeeld, vlak met een kort Pypje. De Meeldraadjes zyn kort,

(14) *Ixia Caule Paniculato, Tubo Floris longissimo, arcuato.*
ROCH. *Disf.* p. 26. T. 1. BURM. *Fl. Cap. Prodr.* 1.

(15) *Ixia Caule Polystichyo, Spicis alternis, Cauli approxi-*
matis &c. ROCH. *Disf.* p. 20. BURM. *Prodr.* 1.

V.
AFDEEL,
II.
HOOFD-
STUK.

kort , met langwerpige Meelknopjes en van langte als de Stamper : het Zaadhuisje driekantig, driehokkig, veelzaadig, gelyk in de meeste anderen.

XVI.
Ixia im-
bricata,
Geschub-
de.

(16) *Ixia* , die het Bolletje Schubbig bekleed heeft , de Stengel opgeregt Takkig , het buitenste Kelkscheedje zo lang als 't Bloempypje.

Meest wegens de Wortels, wier Bol gedekt of bekleed is met op elkander leggende Schubben, die vlakke Slippen hebben, voert deeze den bynaam. De Stengel is Takkig, een Span hoog, met Scheedachtige smalle Bladen, half zo lang. Losse Aairen, aan 't end der Takjes, hebben Bloemen, die van binnen geelachtig, van buiten ten deele rood zyn. De Bloemscheedjes zyn Eyrond, tweekleppig, zo lang als 't Pypje, gespits, aan den rand gekleurd: de Vrugmaakende deelen als gewoonlyk.

XVII.
Quadr-
angularis.
Vierhoe-
kige.

(17) *Ixia* , die het Bolletje geschubd heeft , met de buitenste Schubben grootst , de Stengel enkeld en korter dan de Sleuyig vierhoekige Bladen.

Deeze

(16) *Ixia* Bulbo Squamis imbricatis testis , Caule erecto Ramoso &c. ROCH. *Disf.* p. 17. BURM. *Prodr.* I.

(17) *Ixia* Bulbo Squamato , Squamis exterioribus maximis &c. ROCH. *Disf.* p. 16. BURM. *Prodr.* I.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Deeze heeft, gelyk de Crocusfen, twee Bol-
 letjes boven elkander, schubbig bekleed, gelyk
 de Stengel, door de Scheeden der Bladen; draa-
 gende weinige los geaairde blaauwe Bloemen.

V.
 AFDEEL.
 II.
 HOOFD-
 STUK.

(18) *Ixia met een opgeregte Takkige Stengel,
 die de Bloemen over ééne zyde heeft en
 breede Vliezige Stempels.*

XVIII.
Ixia
Secunda,
Eenzydige

PLAAT
 LXXVIII.
 Fig. 1.

Een klein Schubbig Bolletje, dat van on-
 deren uitgehold is, heeft deeze, met het Sten-
 getje een Span lang, van Bloem tot Bloem
 zeer Boogswyze omgekromd. De Bladen zyn
 korter dan de Stengel; de Bloemen eenzydig
 op een ry geplaatst, zyn aan den Keel paarsch-
 achtig, aan den rand hoogblauw. Het Bloem-
 pypje is byna zo lang als de Blaadjes; het Bloem-
 scheidje tweekleppig, met het eene Klepje veel
 kleiner, spits: de Stamper langer dan de Meel-
 draadjes, in drieën gedeeld, met Vliezige Slip-
 pen, die breed, aan den rand gekarteld zyn
 en met zeer kleine geele Knobbeltjes bedekt.

In alle opzigten komt het Takje, dat ik van
 de Kaap ontvangen heb, in Fig. 1, op PLAAT
 LXXVIII. afgebeeld, met deeze beschryving
 zo nauwkeurig overeen, dat ik het niet dan
 voor deeze Soort kan houden. Het eenigste
 is, dat de Stempels of verdeelingen van den
 Styl

(18) *Ixia* Caule Ramoso erecto, Floribus secundis, Stig-
 maribus latis Membranaceis. ROCH. *Disf.* 17. BURM. *Prodr.*
 1. BERG. *Cap.* 6.

C

V. Styl niet zo Vliezig zyn ; hier zo wel als de
 AFDEEL. Meelknopjes en de binnen holte der Bloem,
 II. met geelachtig Stuifmeel bestrooid.
 HOOPD-
 STUK.

XIX.
 Ixia
 Fabricii.
 van
 Fabricius. (19) *Ixia met een gegaffelde, tweesnydige, ge-
 tande Stengel.*

Naar den Kruidminnenden F A B R I C I U S , van
 wien hy deeze ontvangen hadt , heeft gedagte
 Heer dezelve getyteld. De Stengel verdeelt
 zig by den Wortel reeds, en heeft Scheedach-
 tige Bladen ; die Liniaal - Lancetvormig zyn.
 De Bloemen, Aairswys' groefende, Violetach-
 tig van Kleur , doch ook wit of geel, komen
 geaaird aan 't end der Takken voort. Het Pypje
 is viermaal zo lang als de Bloem en dun ; het
 Scheedje tweekleppig en op de rug met een
 breeden getanden zoom voorzien : de Stempel
 driedeelig met omgekrulde Slippen.

XX.
 Bulbocodio-
 ides.
 Schubbiga. (20) *Ixia die de Stengel korter dan de Bladen
 en de Takken eenbloemig heeft.*

Het Bolletje van deeze is met eenige Klok-
 achtige Schubben , op eene zonderlinge manier,
 bekleed, die van onderen als gehaaird zyn : de
 Stengel drie of vier Duimen lang, een Tak
 uitgeevende , met eenige Liniaale Wortelbla-
 den

(19) *Ixia Caule dichotomo ancipiti dentato. ROCH. Diss.
 15. BURM. Prodr. 1.*

(20) *Ixia Caule Foliis breviora , Ramis unifloris. ROCH.
 Diss. 19. BURM. Prodr. 1.*

den en aan 't end groote geele Bloemen. Een Kegelachtig Pypje heeft de Bloem en Lancetvormige Blaadjes: de Scheedjes egaal twee-kleppig, enz.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(21) *Ixia die de Steng eenbloemig heeft en langer dan de Lancetvormig Lineaale Bladen.*

XXI.
Ixia
monanthos.
Eenzaamer

Deeze, die de Stengel een Span lang, met een enkele geele Bloem, de Blaadjes in 't midden zwart gevlakt heeft, zal waarschyndlyk tot onze Derde Soort, de Eenbloemige naamelyk, behooren.

(22) *Ixia met een opgeregte geheel enkele Stengel en Degenvormige Bladen.*

XXII.
Latifolia.
Breedbladige.

De Stengel is een Voet en daar boven lang, eenigermaate plat, met Scheedachtige Bladen byna geheel bekleed en heeft geaarde blaauwachtig paarsche Bloemen aan den top.

(23) *Ixia met de Meeldraadjes samengegroeid, de Stengel Takkig en de Bladen Degenvormig.*

XXIII.
Monadelpbia.
Enkelbroederige

Een

(21) *Ixia Caule uniflora, Fol. Lanceolato-Linearibus longiore. ROCH. Disf. 21. BURM. Prodr. 1.*

(22) *Ixia Caule erecto simplicissimo, Foliis Ensisformibus. ROCH. Disf. 22. BURM. Prodr. 1.*

(23) *Ixia Filamentis Staminum coalitis, Caule Ramoso, Foliis Ensisformibus. ROCH. Disf. 22. BURM. Prodr. 1.*

C 2

V. Een Stengel van een Voet hoog heeft de-
 'AFDEEL. ze, die eenige Takjes uitgeeft, langer zynde
 II. dan de Bladen. Zeer dunne rappige Scheedjes
 HOOFD- komen aan de Mikjes voor. De Bloemen zyn
 STUK. los geaaid, uit den blaauwen paarschachtig; de
 Bloemscheedjes gekleurd: de Bloemen hebben
 een Draadachtig Pypje en lange Pylswyze Meel-
 knopjes.

XXIV.
Ixia Fla-
bellifolia.
 Waaijer-
 bladige.

(24) *Ixia met Waaijerachtige Bladen, het Pypje der Bloem eens zo lang als de Kelk-scheedjes.*

Deeze heeft een styve Stengel van een Voet, twee of drie Takjes uitgeevende en zeven Wortelbladen min of meer, die Waaijerachtig uitgespreid zyn, smal Degenvormig. De Bloemen, die eenzydige Aairen uitmaaken, zyn witachtig blaauw, hebbende een lang dun Pypje.

De volgende nieuwe Soorten zyn 'er door den Hoogleraar N. L. BURMANNUS bygevoegd.

XXV,
Tubnlosa.
 Pypachtige.

(25) *Ixia met aangedrukte Lancetvormige Bloemscheedjes en Draadachtige Bloempypjes.*

PLAAT
 LXXVIII.
 Fig. 2.

Van deeze, zegt zyn Ed., komen twee Verscheidenheden voor; de eene met Bladen als

(24) *Ixia Foliis Flabelliformibus &c.* ROCH. *Disf.* 24
 BURM. *Prodr.* 1.

(25) *Ixia Spathis appressis Lanceolatis, Tubis Florum Flabelliformibus.* BURM. *Prodr.* 1.

als Biezen, de andere met breeder Bladen. De Bloemen geaaird, gevlerkt, na de ontluiking eenzydig, zyn in de eerste witachtig en teder; in de andere rosachtig met roode Vlakken. In beiden zyn de Bloempypjes drie Duimen lang en Draadachtig dun.

V:
AFDEEL:
II.
HOOFD-
STUK.

De lange aangedrukte Bloemscheedjes onderscheiden inzonderheid deeze Soort: ten minste, indien ik dat Plantje van myne Verzameling, in *Fig. 2.* afgebeeld, daar voor houden mag. Hetzelve heeft de Bloempypjes twee of drie Duimen lang en zeer dun, de Bladjes of verdeelingen teder en bleek van Kleur: de Meelknopjes lang en dik: den Styl langer, dunner en in drie smalle Stempels verdeeld. De Bloemen komen eenzydig voor en de Bladen zyn Biesachtig.

Hier van verschilt de *Langbloemige*, door den Heer BERGIUS dus bepaald.

(26) *Ixia met veele Aairen, hebbende de Pypjes der Bloemen Draadachtig dun, zeer lang en knikkende.*

XXVI.
Ixia longiflora.
Langbloemige.

Deeze, van Kaapse Bolletjes in Holland gekweekt, was zyn Ed. van hier door Doctor KALLSTROEM aangebragt. Zy hadt de Stengel vier of vyf Span hoog, van dikte als een Rog-

(26) *Ixia polystachia*, Tubis Corollarum Filiformibus longissimis nutantibus. BERG. *Cap. 7.* Sisyrrinchium Africanum Ramosum &c. HERM. *Afr. 21.*

C 3

V.
 AFDEEL.
 II.
 HOOFD-
 STUK.

Rogge - Halm, oppereggt, met afstandige Bloem-
 takjes. De Bladen, smal Degenvormig en spits,
 drie Span lang, waren overlansg streepig ge-
 ribd, glad, sluitende de binnensten dicht om de
 Stengel, als een Scheede. De Bloemen geel
 van kleur, maakten veele Aairen uit, met het
 Steeltje; bogtig. Zy hadden een Pypje van twee
 Duimen langte en zeer korte Bloemscheedjes,
 tweekleppig als gewoonlyk, Vliezig, spits,
 byna egaal van punt: de Meelknopjes smal
 Pylvormig; de Stempels eenigermate Wig-
 achtig; alles korter dan de rand der Bloem.

XXVII.
Ixia
spicata.
 Geaairde.

(27) *Ixia met Degenvormige Bladen en eene
 enkele eenzydige Aair.*

Deeze onderscheidt de Heer BURMANNUS
 van de Eenzydige voorgemeld. Zy heeft zegt
 hy de Aairen naakt, aan den top met zeven
 kleine Bloempjes over ééne zyde; de Scheed-
 jes kort tweekleppig stomp, met Eyronde ge-
 ribde Blaadjes; de Bloempjes eens zo lang
 als de Scheedjes; den rand onregelmatig ver-
 deeld en Violetkleurig.

XXVIII.
Triticæa.
 Tarwgraan-
 nige.

(28) *Ixia met Elsvormige Scheedachtige Bla-
 den, op elkander leggende Bloemscheedjes
 als Tarwe - Graantjes en de Bloemen dicht
 aan elkander.* In

(27) *Ixia Foliis Ensisformibus, Spicâ simplici secundâ.*
 BURM. *Prodr.* 1.

(28) *Ixia Foliis Vaginantibus Subularis, Spathis imbricatis*
Triticæis, Floribus approximatis. BURM. *Prodr.* 1.

In Gestalte en roskleurigheid komt deze V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.
overeen met de zogenaamde Afrikaanse, hier
voor; maar heeft een Stengel van twee Voe-
ten; de Bloemen groeijen Aairswyze en zyn
Pypachtig, gevat in twaalf overhoekse Scheed-
jes, van gezegde figuur.

(29) *Ixia met ovaale platte geribde Bladen; de Bladsteeleu Scheedig; een tweekleppige Pyramidaale Bloemscheede.* XXIX.
Ixia
Pygmaea.
Naantjes,

In 't Jaar 1760, zegt onze Hoogleeraar, bloeide deeze, een Plantje van een Handbreed hoog, met zes overhoekse, zeer gladde, langwerpig ovaale Bladen, vyfribbig; de Bladsteeleu Vliezig, gerand met witte Haairtjes; de Stengel zydelings, enkeld, aan den top driebloemig; de Bloem zeer groot en geel met paarschachtige Nagelen.

(30) *Ixia met twee samengegroeide Ovaale Wortelbladen, de Stengel aan den top omgeboogen.* XXX.
Ovals.
Eyronde,

Een Plantje, maakt deeze, van anderhalve Handbreed, hebbende een langwerpig Blaadje
by

(29) *Ixia Foliis ovalibus planis Nervosis, Petiolis Vaginantibus, Spathâ bivalvi pyramidalis. BURM. Prodr. 1. 3. PLUK. Phyt. T. 424. f. 8.*

(30) *Ixia Fol. Radicalibus binis Ovalibus connatis, Scapo in summate inflexo. BURM. Prodr. 1.*

V. by de verdeeling van de Stengel, die van Bloem
 AFDEEL. tot Bloem zig ombuigt en als gegaffeld schynt,
 II. met de Bloemen aan den top overhoeks, wit
 HOOFD- en Violet,
 STUK.

XXXI.
Ixia Undulata.
 Gegolfde.

(31) *Ixia met Lancetvormig Liniaale gegolfde Bladen en een driebloemige Stengel.*

Dit is ook, volgens zyn Ed., een Plantje van anderhalve Handbreed, met een Pypig geclachtig Bloempje en Liniaale Plaatjes, of Slippen denk ik.

XXXII.
Caryophyllaea.
 Anjelietachtige.

(32) *Ixia met Degenvormige platte Bladen en Pypige Bloemen.*

In 't Jaar 1754 hadt zodanig eene hier gebleeid, met een zeer korte gebladerde neergeboogene Stengel en witachtige Bloemen, geel gevlakt.

XXXIII.
Arcuata.
 Hoogbladige.

(33) *Ixia met een gebladerde Stengel, platte geboogene gespitste Bladen, en Pypachtige Bloemen.*

Een zonderling beloop der onderste Bladen heeft in deeze plaats, die, zo wel als de Stengel, anderhalf Handbreed lang, zig Boogswyze

(31) *Ixia* Fol. Lanceolato-Linearibus Undulatis, Scapo trifloro. BURM. Prodr. 1.

(32) *Ixia* Fol. Entiformibus planis, Floribus tubulosis. BURM. Prodr. 1.

(33) *Ixia* Scapo foliaceo, Fol. planis inflexis acuminatis, Flor. Tubulosis. BURM. Prodr. 2.

ze zodanig omkrommen, dat zy met de tippen dikwils de bovenste Bloemen aanraaken, die paarschachtig zyn van Kleur, hebbende groote Pypige Bloemscheeden.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(34) *Ixia met een gegaffeld Trosachtig Kroontje.* XXXIV.

Ixia Umbellata.

Zeer byzonder is, onder de *Ixiaas*, deeze Soort, geheel met eene witte Wolligheid bebleed. Zy heeft een samengedrukte Stengel, met Lancetvormige omvatrende Bladen overhoeks: een Kroontje aan den top, welks algemeen Omwindzel zesbladig is en kort, geëvende zes of meer Steeltjes uit, aan 't end in tweeën gedeeld en zeer ruig. De Bloem bestaat uit zes Ovaale Blaadjes, paarsch van Kleur, van buiten Haairig, van binnen glad. Drie Meeldraadjes met geele Meelknopjes heeftze; een ruig Vrugtbeginzel en een driehoekigen Stempel.

Kroontjes:
Ixia.

Met zo veele Soorten is thans dit Geslacht vermeerderd, waar by ik nog de volgende uit myne Verzameling, die zo 't my voorkomt tot geene der voorigen behooren, voegen zal.

(35) *Ixia die getroste Bloemen heeft, met zeer korte Stylen.*

XXXV.
Abbreviata.
Kortstyllige.

De kortheid van den Styl onderscheidt deeze

PLAAT
LXXVIII.
van Fig. 3.

(34) *Ixia Umbellâ bifidâ Racemosa.* BURM. *Prodr.* 2.

(35) *Ixia Floribus Racemosis, Pistillo brevissim o.* HOUTT.

V. van de meeste anderen. Haar Bladen zyn Liniaal-Lancetvormig, bekleedende om laag de Stengel, die een Voet lang is, rond en dun, op 't end een Trosje hebbende van zes Zwa-
 AFDEEL. niaal-Lancetvormig, bekleedende om laag de
 II. Stengel, die een Voet lang is, rond en dun,
 HOOFD- op 't end een Trosje hebbende van zes Zwa-
 STUK. velgeele Bloemen, taamelyk groot. Zy komen voort uit Vliezige doorschynende tweekleppige Scheedjes, wier kortste of kleinste Lip twee lange punten heeft. Dunne Steeltjes van een half Duim langte, draagen deeze Bloemen; die byna een Duim lang zyn, bestaande uit zes ovaalachtige, fyn geaderde Blaadjes. De Meelknopjes, taamelyk dik, langer dan de Draadjes, Liniaal of oyer al even breed, komen uit den Stoel der Bloem, die wat blaauwachtig is, voort; naby den oirsprong der drie Stempels; welke langwerpig, dik en omgekromd, nauwlyks eenigen Styl hebben, zittende op den bodem van de Bloem. Ik hebze ook die blaauw zyn van Kleur.

XXXVI.
Ixia Campanulata.
 Klokbloemige.

PLAAT
 LXXVIII.
 Fig. 4.

(36) *Ixia met getroste Bloemen, die Klokvormig zyn, en Grasachtige Bladen.*

De figuur der Bloemen, welke naar die der Klokjes gelyken, onderscheidt deeze zo zeer van de voorgaande niet, als de langte vanden Styl, waar van de lange dunne Stempels boven de Meelknopjes zig verheffen. De Bladen zyn
 Gras-

(36) *Ixia Floribus Racemosis, Campaniformibus, Fol. Graminea. HOUTT.*

Grasachtig Liniaal, en dus veel smaller dan in de laatste Soort. De Bloemen kleiner, met korter Steeltjes, zyn ook zesbladig en komen voort uit korter Vliezige Scheedjes, met veele punten. De langwerpige Meelknopjes zyn ook langer dan de ros geele Meeldraadjes. De kleur der Bloemen is Purperachtig donker Violet (*).

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Tot zo veele Soorten is reeds dit Geslacht uitgebreid; waar by mischien nog anderen zullen komen. Hier zyn ondertusfchen de voornaamste byzonderheden van deeze Kaapfo Bol- en Bloemplantjes, wat de figur der Bloemen en Bloemscheedjes aangaat, in Plaat ver- toond: des wy overgaan tot de

GLADIOLUS.

De Planten van dit Geslacht, by sommigen *Zwaardkruid* genaamd, wegens de figuur der Bladen (†), onderscheiden zig door eene Bloem van

(*) Dat deeze of de voorgaande, geenszins tot de *Maculata* of *Bulbosa*, aan welke zy door de Klokvormige figuur der Bloemen naast komen, behooren kunnen, is uit het geme'de blykbaar. Immers de Bloemen zyn niet gevlaekt en de Stengel geenszins Boldraagende.

(†) Het behoort deswegen tot den Natuurlyken Rang der *Enfata* (I. D. II. STUK, bladz. 178.) welke men *Zwaard-* of *Degenbladige* kan noemen, naar dat de Bladen breeder of smaller zyn. Hier toe behooren de meesten van dit en de volgende Geslagten, zo wel als van 't voorgaande. De *Iris* of *Lisch* is eigentlyk *Zwaardbladig*.

V. van eene Smoelachtige figuur, welke eenbladig
 AFDEEL. is, en in zesfen gedeeld, gelyk in veelen van
 II. 't voorgaande, en opstygende Meeldraadjes
 HOOFD- heeft.
 STUK.

Het bevat de volgende, ook veelal Kaapfche,
 altemaal overblyvende Plantgewasfen.

I. (1) *Gladiolus met Degenvormige Bladen en*
afstandige Bloemen.
Gladiolus
communis.
 Gemeene

In de Zuidelyke deelen van Europa, by-
 zonderlyk in Languedok en Provence, groeit
 deeze alom in de Koornlanden, aan de Wegen
 en op de Velden. Men noemtze in 't Fransch
Glayeul, naar den Latynfchen naam *Gladiolus*,
 van *Gladius*, een Zwaard, Degen of Rapier,
 afkomstig, in 't Engelsch *Cornflag*. Uit een
 Bolachtigen Vleezigen Wortel, die als dubbeld
 is, komt een regtopstaande Stengel van een
 Voet tot een Elle en langer, bekleed met De-
 genvormige Bladen, lang, plat en spits, en
 doorgaans aan de eene, fomtyds aan beide zyden
 bezet met eene Aair van Bloemen op een aan-
 merkelyken afstand van elkander. 't Gewas ver-
 schilt in hoogte, als ook in de Kleur der Bloe-
 men,

(1) *Gladiolus* Fol. Ensi-formibus Floribus distantibus. *Syst.*
Nat. XII. Gen. 57. *Veg.* XIII. p. 76. *Gladiolus* Fol. Ensi-
 formibus. *H. Cliff.* 20. *Ups.* 16. *R. Lugtb.* 19. β . *Glad. Flor.*
 uno versu dispositis major et procerior. *C. B. Pin.* 41. γ .
Glad. utrinque floridus. Ibid. *Gladiolus Narbonensis. LOB.* 16.
 98. *Gladiolus, DOD. Pempt.* 209.

men, die meest paarschachtig doch ook wit voorkomen of incarnaat, zo LOBEL meldt. Het plant zig voort door zydelingse Bolletjes, die slymig zyn en niet onaangenaam van Smaak, wordende zeer dienstig geacht om harde Gezwellen te vermurwen en te doen verslaan.

De Bloemen bestaan, in deeze Soort, uit eene gewelfde boven-Lip, Geutswyze geplooid, en als den Stamper met de Meeldraadjes omvattende: terwyl de onder-Lip, nederhangende, zig in vyven uitspreidt: dat dus als een gaapende Bek of Smoel van eenig Dier ver- toont.

(2) *Gladiolus met Degenvormige Bladen en op elkander leggende Bloemen.*

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.
II.
Gladiolus
imbricatus.
Opleg-
gende.

In de naaste deelen van Rusland, zegt LINNÆUS, komt deeze voor, die kleine Bloempjes heeft, eenzydig, op elkander leggende en dus dicht geaaird.

(3) *Gladiolus met Degenvormige Bladen en de zydelingse Bloemblaadjes zeer breed.*

III.
Alatus.
Gevleu-
gelde.

Dee.

(2) *Gladiolus* Fol. Eniformibus, Floribus imbricatis. *Syst. Nat.*

(3) *Gladiolus* Fol. Eniformibus, Petalis lateralibus latis-
simis. *Am. Acad.* VI. Afr. N. 2. *Silyrinchium Viperaum.*
FLUK. *Phyt.* T. 214. f. 8.

V. Deeze, gelyk alle de volgende, een Kaapfch
AFDEEL: Gewas, heeft de Bloemen als gevleugeld.
 II.
HOOFD- Zeer onvolkomen is de Afbeelding van P L U -
STUK. K E N E T en het fchynt my toe, dat die van
 B R E Y N, welke de Heer B U R M A N N U S G a -
 l e a r u s noemt, veel nader kome (*). Deze hadt
 de drie bovenfte Slippen Menie-rood, de on-
 derften, welke zeer smal waren, geelachtig
 groen, met roode tippen. De by S E B A voor-
 komende, van de zelfde figuur, verfchilde wat
 in Kleur. De Helm echter, of gewelfde boven-
 Lip, is in deeze Soort, volgens de beschry-
 ving, smal en Zeisfenachtig; de Vleugels, van
 de zelfde langte, zyn Ruitvormig en de drie
 onderfte Slippen Eyronnd, van gelyke grootte.
 Het heeft de Stengel een Span lang, dikach-
 tig, tusfchen de Bloemen bogtig: de Bladen
 Degenvormig, gestreept, niet spits, en by de
 Bloemen korter, Vleugelachtig gefchikt.

IV. (4) *Gladiolus met Degenvormige geplooid*
Gladiolus *Pluizige Bladen, een zydelingse Stengel,*
Plicatus. *de Bloemen regelmaatig.*
Geplooide.

De Bloemen van deeze zyn wel niet Smoel-
 ach-

(*) B R E Y N *Prodr.* p. 25. T. 12. f. 2. S B N. *Kabinet I.*
 T. 7. f. 3.

(4) *Gladiolus* Fol. Ensisformibus plicatis villosis, Scapo la-
 terali, Corollis regularibus. *Ixia plicata, Am. Acad. IV. p.*
300. Ixia Fol. Gladiolatis hirsutis, Floribus spicatis termi-
 nalibus. M I L L. *Ic. 155. f. 1. Sisyrrinchium latifolium. B R E Y N.*
Prodr. III. p. 22. T. 9. f. 2. B U R M. Prodr. 2.

achtig, doch ook niet volkomen gelyk van rand: des BREYN dezelve genoemd hadt, *Breedbladig Sisyrrinchium, met uitgebreide naauwlyks mismaakte Bloemen.* Hierom betreftze de Ridder, met reden, thans tot dit Geslagt en zondertze af van de Ixiaas, wier Bloemrand egaal is. De gestalte schein ze ook nader tot de Gladioli te betrekken. Zy heeft een gerokten Bolwortel; Bladen als gezegd is, en een Stengel, die somtyds enkel, somtyds getakt voorkomt, met groote Trechterachtige Bloemen, in myne Exemplaren Violet, blaauw of wit van kleur. De dikke driebladige Bloemscheeden, hier Blikjes genaamd door den Ridder, waar van de twee binnenste korter dan het buitenste, 't welk een Duim en daar over lang is, onderscheiden deeze Plant genoegzaam.

V.
AFDEEL
II.
HOOFD-
STUK

(5) *Gladiolus met gekruist-Liniaale Bladen en Klokvormige Bloemen.*

V.
Gladiolus
triflis.
Droevige.

Een fraaije Kaapse Plant, die zig zeer vermenigvuldigt door haare ronde Wortel-Bolletjes, en onderscheidt door haare zeer smalle Biesachtige Bladen, welke, overdwars gesneden,

(3) *Gladiolus* Fol. Lineari-cruciatu, Corollis Campanulatis. *Gladiolus* Fol. Lin. sulcatis, Flor. alternis, Petalis ancustioribus. MILL. *Is.* 157. T. 235. f. 1. Lilio-*Gladiolus* bifolius et biflorus, Fol. quadrangulis. TREW. *Ebret.* T. 39. *Glad.* &c. supremâ laciniâ brevissimâ, BREYN *Prodr.* III. T. 7. f. 1. BURM. *Prodr.* 2.

V.
 APDEEL.
 II.
 HOOFD-
 STUK.

den, een kruisje vertoonen. Twee Bladen hadt maar die, welke, nu dertig Jaar geleeden, in de Koninglyke Tuin te Chelsea bloeide, toen door EHRET afgebeeld, en twee Bloemen, ieder gevat in een tweekleppige Scheede. Men heeft waargenomen, dat deeze Plant ook wel met meer Bloemen voorkomt en dan met Degenvormige Bladen, zo de Ridder aantekent. De Bloem, zegt zyn Ed., is droevig van Kleur, Klokvormig, maar heeft de Zomering volstrekt van de Gladiolusfen. Volgens BREYN is de bovenste Slip de kortste. TREW tekent aan, dat de Bloem onregelmatig is verdeeld, met de boven-Lip breedst (*), de onderste allerkleinst. De Kleur fchynt, volgens de Afbeelding, uit den geelen witachtig, met paarsche Streepen en Tippen, en dus niet zeer droevig geweest te zyn. In die van BREYN was de Kleur donker en de onderste Slip zeer lang.

De Vruchtmaakende deelen bestonden dus. Drie Meeldraadjes, dik, gegroeid aan de kanten van 't Bloempypje, met opstaande. lange tweehokkige Knopjes, die een weinig buiten den Keel uitsteeken. Een enkele Styl met een drievoudigen bladerigen Stempel en een langwerpige Vruchtbeginzel, waar van een driekleppig

(*) *Segmentum Supremum maximum* staat 'er op de Plaat; *latissimum* in de Text: men ziet dat het één kan sijnengaan met het andere. De Bovenlip kan breedst en grootst en revens allerkortst te zyn.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

pig Zaadhuisje komt, hebbende aan ieder Klep-
je twee ryën Zadjes, die langwerpig, plat
en gevleugeld waren (*).

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(6) *Gladiolus met Degenvormige Bladen, en
byna gelyke, Lancetvormige, gegolfde
Bloemblaadjes.*

VI.
*Gladiolus
undulatus.*
Gegolfde.

(7) *Gladiolus met Degenvormige Bladen, en
byna gelyke, Lancetvormige, omgekromde
Bloemblaadjes.*

VII.
Recurvus.
Omge-
kromde.

PLAAT
LXXIX.

Fig. 1.

Zeer weinig verschillen deeze beiden, als
hebbende Lelieachtige Bloemen, byna gelyk
verdeeld, in smalle Slippen, met een dunner
Pypje en gegolfd in de eerste, minder spits
in de andere en aan de enden wat omgekromd.
De Bloemen zyn in een tweebladig Scheedje
gevat, dat het binnenste Klepje kleiner heeft.
De laatste schynt dezelve eenzydig, de an-
dere wederzyds geschikt te hebben. De Ge-
stalte heeft met de Europische veel overeen-
komst, gelyk blykt uit de Afbeelding van een
zodanig Exemplaar, dat ik van de Kaap ont-
vangen heb, hier nevens, in *Fig. 1*, op PLAAT
LXXIX;

(*) TREW *Ehret* als boven, p. 10, II.

(6) *Gladiolus* Fol. Ensiiformibus, Petalis subæqualibus Lan-
ceolatis undulatis. *Mant.* 27.

(7) *Gladiolus* Fol. Ensiiform. Pet. subæq. Lanc. recurvatis.
Mant. 28. *Glad.* Fol. Lin. sulcatis, Flor. uno versu disposi-
tis, Tubo Floris longiore. *MILL. Ic.* 157, T. 235, f. 2.

D

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

LXXIX; 't welk echter de Bloemen aanmer-
kelyk verschillende van dat van MILLER
heeft, en paarsch van kleur. Ook is dat laat-
ste vervolgens tot een andere Soort betrok-
ken.

VIII.
Gladiolus
Spicatus.
Geaairde.

(8) *Gladiolus met Lineaale Bladen, een ge-
geheel enkelde Stengelen geaairde Bloemen.*

IX.
*Alopecu-
roides.*
Voslen-
staartige.

(9) *Gladiolus met Lineaale Bladen en eene
Schubachtig gevlerkte Aair.*

Deeze komen malkander ook vry naa. De
laatste heeft de Stengel een Voet lang, rond,
met Scheeden van tweesnydende, geribde,
spits uitloopende Bladen: terwyl de end-Aair
bestaat uit Eyronde op elkander leggende twee-
kleppige Scheedjes met zeer kleine Bloem-
pjes, naauwlyks grooter dan die van Weegbree,
zegt de Ridder.

X.
Angustus,
Smalle.

(10) *Gladiolus met Lineaale Bladen en af-
standige Bloemen, wier Pypjes langer dan
de Rand zyn.*

Dee-

(8) *Gladiolus* Fol. Linearibus, Caule simplicissimo, Flor.
spicatis. R. Lugdb. 19.

(9) *Gladiolus* Fol. Linearibus, Spicâ distichâ imbricatâ.
Am. Acad. IV. p. 301. BURM. *Prodr.* 2.

(10) *Gladiolus* Fol. Linearibus, Flor. distantibus, Corol-
larum Tubo Limbis longiore. MILL. *IC.* 142. f. 3. BURM.
Prodr. 2. Glad. Caule simplicissimo &c. R. Lugdb. 19.
Glad. Fol. Linearibus. *H. Cliff.* 20. T. 6.

Deeze heeft de Bloempypjes uitermaate lang, zo wel in myn Exemplaar, dat dezelve, buiten de Bloem, van meer dan drie Duimen heeft, als in de Plant, welke door den Ridder uit de Clifortse Tuin in Afbeelding is gebragt. De Stengel heeft maar één of anderhalf Voet hoogte en geeft byna alle de Bladen uit, die Grasachtig smal, aan 't begin byna Draadachtig, langer dan de Stengel en sterk geribd zyn. De Bloemen, aan de eene kant geplaatst, zyn Vleeschkleurig, en hebben zeer spitse Slippen, de drie ondersten met eene aartige paarsche Vlak, welke zig als een Piek vertoont, getekend. Somtyds, evenwel, zyn de Bloemen geelachtig en de gedagte Vlak Bloedkleurig. De Bloemen zyn altemaal opwaards gekeerd en de Wortel is een rond Bolletje. Door de Tweesnydige Stengel verschilt het van den Gladiolus met smalle Grasachtige Bladen, welke BAUHINUS hadt beschreeven; zo LINNÆUS aanmerkt.

V.
A. EEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(II) *Gladiolus met een Takkige Stengel en Liniaale Bladen.*

XV.
Gladiolus
Ramosus.
Takkige.

Tot deeze wordt, door den Heer BURMAN-
NUS, de zelfde Plant van MILLER betrok-
ken, die door den Heer LINNÆUS tot de
Omgekromde was t'huis gebragt. Ik beken,
dat

(II) *Gladiolus* Caule Ramoso, Fol. Linearibus. R. Lugdb.
19. MILL. Ic. 235. f. 2. BURM. Prodr. 2.

V. dat menze by MILLER eenigszins Takkig
 AFDEEL. vindt.
 II.

HOOFD- (12) *Gladiolus met een Takkige Stengel, ge-
 STUK. steelde Hoofdjes en een knobbeligen Wortel.*

XII.
Gladiolus
Capitatus.
 Hoofdige. Deze laatste is een zeer groote Plant met
 blaauwe Bloemen, zegt de Ridder.

By deeze door den Heer LINNÆUS opgegevene Soorten, zal ik voegen die, welken de Heer BURMANNUS, zo uit de gedagte Verhandeling van den Heer DE LA ROCHE, als anders, onder de Kaapfe Planten geboekstaafd heeft, naamelyk.

XIII.
Permeabilis.
 Gespleetene. (13) *Gladiolus met een Takkige Stengel, de Bloemen eenzydig op elkander leggende: de Bladen vierhoekig Elsvormig.*

Dat de Bloemen van deeze den Keel niet geslooten, maar als gespleeten hebben, geeft 'er den bynaam aan. De Stengel, uit een Bolletje, dat van onderen plat is, gesprooten, is anderhalf Voet lang en rond, met zyd-Takjes en Scheedachtige Bladen. De Bloemen waren bleek Violet met eenige mengeling van paarsch en geel, niet groot. Een spee-

(12) *Gladiolus* Caule Ramoso, Capit. pedunculatis, Radice tuberosa. LINN Sp 15. BURM. Prodr. 2.

(13) *Gladiolus* Caule Ramoso, Floribus imbricatis secundis, Foliis subulato-quadrangulis. ROCH. Diss. p. 27. T. 2. BURM. Prodr. 2.

speeling, van drie tot zes Meeldraadjes, heeft gedagte Heer in deeze waargenomen.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(14) *Gladiolus met een Takkige Stengel, Linnæale Bladen en gevlerkte Aairen.*

XIV.
Gladiolus involutus.
ingewondene.

Deeze heeft den bynaam daar van, dat de zydelingse Slippen van de Bloem den geheelen Keel, die hier, zo wel als in de voorige, wyd uit gezet is, zo de Heer DE LA ROCHE zegt, omwinden. Dit vind ik echter, in zyne Afbeelding, niet duidelyk verтоond. De Bloemen waren Roozekleurig, aan de zyd-Slippen van de Onder'ip paarsch. Zy maaken twee gevlerkte Aairen uit, op een ronde Stengel van anderhalf Voet hoogte, met smalle Bladen. De Meeldraadjes zyn Pylachtig geknopt en de Styl heeft omgekromde Stempels. Hier speelt ook de Natuur, zegt hy, dikwils in 't getal der Meeldraadjes, Stempelen en verdeelingen van de Bloem. De Zaaden hebben in deeze twee Soorten, geyk in de Droevige, zo de Heer DE LA ROCHE aanmerkt, een breedten Vliezigen Zoom, terwyl dezelve in de Europische en anderen rond zyn en ongerand.

(15) *Gladiolus met een geheel enkelde Stengel,*

XV.
Carneus.
de vleesch-
kleurige

(14) *Gladiolus* Caule Ramoso, Foliis Linearibus, Spicis distichis. ROCH. *Disf.* p. 28. T. 3. BURM. *Prodr.* 2.

(15) *Gladiolus* Caule simplicissimo, Petalis superioribus

D 3

II. DEEL. XII. STUK.

V.
AFI EEL.
II.
HOOPD-
STUK.

de bovenste Bloemblaadjes afwykende, de
Bladen Degenvormig.

Dat deeze naar de enkele Kleur der Bloemen gebynaamd zy, is zonderling. Ik zou ze liever spreidende (*Divergens*) genoemd hebben, wegens die hoedanigheid der Bloemslippen, waar door de Bloem zig Lelleachtig, doch niettemin grynzende (*ringens*) vertoont. Ook is de figuur der Meelknopjes en Meeldraadjes, die Zeisfenvormig gekromd zyn, byzonder. In twee gespitste Blikjes, het eene wel de helft grooter dan het andere, zyn de Bloemen gevat. De Bladen heeft deeze Soort wat breeder en geribd; het Zaadhuisje, gelyk de voorige, veelzaadig.

XVI.
Gladiolus
Corymbosus.
Getuilde.

(16) *Gladiolus met Degenvormige Bladen, overhoekse Bloemscheeden en éénzydige Bloemen.*

XVII.
Pyramidalis.
Pieramideale.

(17) *Gladiolus met Lancetvormige geribde Bladen en ongesteelde op elkander leggende Bloemen; het Pypje dun, van langte als het Bloemscheedje.*

(18)

divergentibus &c. ROCH. *Disf.* p. 30 T. 4. BURM. *Prodr.* 2.

(16) *Gladiolus* Fol. *Ensiiformibus*, *Spathis alternis*, *Flor. secundis*. BURM. *Prodr.* 2

(17) *Gladiolus* Fol. *Lanceolatis Nervosis*, *Flor. sessilibus imbricatis &c.* BURM. *Prodr.* 2.

(18) *Gladiolus met Degenvormige Bladen, die gescheurd zyn, en eenzydige Bloemen, met een Draadachtig zeer lang Pypje.*

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(19) *Gladiolus met Rolronde geribde zeer gladde Bladen en eene gevlerkte Bloem-Aair.*

XVIII.
Gladiolus
laceratus.
Gescheur-
de.

Deeze heeft gezegde Hoogleeraar als byzondere Soorten voorgesteld, meldende van de laatste, dat dezelve, in manier van bloeijen, met de Vosfenstaartige overeenkomt, maar de Bladen om laag Scheedig heeft, daar de Bloemstengel door een Spleetje uitgaat, voorts tot boven toe Cylinderachtig samengegroeid zynde, van binnen hol, aan den top met een Doornig puntje geslooten. Dit maakt een aanmerkelyke byzonderheid uit in deeze Soort (*).

XIX.
Tubulosus.
Pypachtige.

Tot geen van alle de gemelden schynt my dat Kaapfeh Exemplaar te behooren, waar van ik de Afb. elding in *Fig. 2.* op PLAAT LXXIX heb voorgesteld. Ik noem hetzelve *Leliach-*

XX.
Liliaceus.
Leliach-
tige.
PL. LXXIX.
Fig. 2.

tig,

(18) *Gladiolus* Fol. Ensiiformibus laceris, Flor. secundis, Tubo Filiformi longissimo. BURM. *Prodr.* 2.

(19) *Gladiolus* Fol. Cylindr. Nervosis glaberrimis, Flor. Spica disticha. BURM. *Prodr.* 2.

(*) Twee anderen, *Villosus* naamelyk BREYN *Prodr.* T. 8. f. 2. en *Funceus.* PLUK. *Phyt.* T. 187. f. 2; zyn door zyn Ed wel gemeld, maar niet bepaald noch beschreeven.

D 4

V. **AFDEEL.**
II. **HOOFD-**
STUK. *tig*, om dat de Bloem, die geel is, zeer veel gelykt naar een Lelie; doch zy heeft tevens het Kenmerk der Gladiolusfen, naamelyk, dat één van de vyf Slippen korter en breeder is dan de anderen. De Styl is knodsachtig in drieën geknopt, en byna van gelyke langte als de Meelknopjes, die met denzelfven in de Keel zitten. De Bloemen komen overhoeks uit zeer lange breede spitse Scheedebleden voort; aan de Stengel, die rond is en van onderen bezet met zeer lange smalle, geheel Biesachtige, overlans Geutswyze geplooide Bladen: waar door deeze van de laatstgemelde van LA ROCHE veel verschilt.

A N T H O L Y Z A.

Door Pypachtige, onregelmatig verdeelde, omgekromde Bloemen, onderscheidt dit Geslacht zig inzonderheid van de voorigen. Het heeft doorgaans de boven-Lip veel smaller en langer dan de ondersten, Geutachtig; de Meeldraadjes en Stamper insluitende, doch de kromte van het Bloempypje en daar door neergeboogene Bloemen maaken hetzelfde meest kenbaar. Ook zit het Vrugtbeginzel niet binnen maar onder de Bloem.

Daar komen de volgende, allen Afrikaanse of Kaapse Soorten, in voor, naamelyk

(1) *Antholyza met de Lippen der Bloem wyd uitgespreid en den Keel samengedrukt.*

V.
AFDEEL.
II.

HOOFD-
STUK.

Zeer duidelyk openbaart zig het gezegde in de Bloem van deeze Soort, die ten uiterste mismaaft is, en dit byzonders heeft, dat één van de drie Meeldraadjes zig buiten het gedagte Geutje, om laag, bevindt Zy zyn zeer zichtbaar door hunne zwarte Pyltjes, die de Meelknopjes uitmaaken en waar van de twee anderen den Styl, die langer is en drie omgekromde dunne Stempels heeft, omvatten. De Kleur der Bloemen is over haaren Keel en Slippen, eerst geel, dan van binnen en buiten rood, met geele punten. Zy zitten op kleine Takjes Vleugelswyze aan de Stengel, die van een Voet of meer, en langer is dan de smalle Lancetvormige Bladen, ruighaairig en hoogpurperkleur.

I.
Antholyza
ringens.
Gryzen-
de.

(2) *Antholyza met Vlinderachtige Bloemen, die de twee uitwendige Kwabben der Lip breeder en opstygende hebben.*

II.
Cunonia.
Cunoo-
sche.

Met

(1) *Antholyza Corollæ labiis divaricatis, Fauce compressa. Syst. Nat. XII. Gen 58. Veg. XIII. p. 77. Gladiolo Æthiopico similis Planta angustifolia. COMM. Hort. I. T. 41. RUDB. Elys. II. p. 237. f. 15. Gladiolus floridus &c. BREYN Prodr. T. 8. f. 1. BURM. Prodr. 1.*

(2) *Antholyza Corollis subpapilionaceis, Labii Lobis duobus externis latioribus adscendentibus. MILL Ic. 113. Cunonia Flor. sessilibus Spathis maximis. BUTTN. Cœn. 211. T. I.*

D 5

V. Met den naam van *Cunonia*, naar den Lief-
 APDEEL. hebber van Kruiden CUNO, in wiens Tuin
 II. deze Plant eerst gebloeid heeft, was dezelve
 HOOFD. door den geleerden BUTNER gedoopt. CUNO
 STUK. zelf hadtze, wegens haare schoonroode Kieur,
 als de schaamte in de nadering tot den koning
 haaren Gemaal afschetzende, op eenen Poeetifchen
 trant *Esther* getyeld. Iedereen ziet, hoe on-
 eigen en ver gezogt dit zy. Hy zegt, dat de-
 zelve hem uit Perſie was toegekomen; doch (of
 hy in deezen ook misleid ware) men heeftze
 naderhand van de Kaap der Goede Hope ge-
 kreegen.

De Wortel is knobbelig, met een bruinen
 Rok bekleed, van binnen Vleezig, bleek geel.
 De Wortelbladen zyn ſtyf en ſpits, geſtreept,
 ſmal Lancetvormig. Dezelve ſchiet een Sten-
 gel van een Elle of meer hoogte, Vlerkachtig
 bezet met Bloemen, die in Scheeden vervat
 zyn, doch een aanmerkelyke langte hebben.
 Tuſſchen twee gelyke Eyronde, opſtygende,
 Vleugels, loopt de boven-Lip uit, die Lepel-
 achtig is, en den Styl, als ook de Meeldraad-
 jes, wier Pylvormige Knopjes nederwaards uit-
 puilen, bevat. De onder-Lip of Kiel is zeer
 kort, klein, driedeelig en buldig, als een Ho-
 nigbakje onder de Bloem ſamengeplooid. Het
 Zaadhuisje maakt een langwerpige Knop, met
 gewiekte Zaaden. De Wortel geeft, aan alle
 zyden, Draadachtige Vezenen uit, welke aan 't
 end Bolletjes draagen, zegt LINNÆUS.

- (3) *Antholyza met omgekromde Bloemen, welke beurtlings twee Kwabben van de vyfdeelige Lip uitgebreid, grooter en Lancetvormig hebben.* V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Van de Kaap der Goede Hope overgebracht bloeide deeze te Parys reeds in den jaare 1633, in de Tuin van den Heer MORIN. De Wortel is knobbelig, platachtig rond, met veele Rokken bekleed, van binnen bruin. De Bladen zyn breed, als die van Lisch en de Stengel draagt de Bloemen wederzyds, Vlerkachtig, van eene schoone hoogroode Kleur, met Geel gemengd. Zy zyn Pypig en hebben een zeer groote Lancetvormige boven-Lip, de onder-Lip in vyven gedeeld met korte Lancetvormige Kwabben, beurtlings drie zeer kort; 't welk de Bloem zeer ongelyk maakt. De Schee-
deblaadjes zyn ook roodachtig.

- (4) *Antholyza met Trechterachtige Bloemen en Degenvormige Bladen.* IV.
Meriana.
Meriane.

Al-

(3) *Antholyza Coroll. incurvatis, Labii quinquepartiti Lobis duobus alternis patulis majoribus Lanceolatis. Gladiolus Æthiopicus Flore coccinea. CORN. Canad. 79. T. 79. MORIS. Hist. II. p. 421. S. 4. T. 23. f. 1. RUDB. Elys. II. p. 236. f. 14. Hyacinthus Afric. Fol. Colchici, Flor. coccineis. PLUK. Phyt. T. 195 f. 2.*

(4) *Antholyza Flor. Infundibuliformibus, Fol. Linearibus. Meriana Flore rubello. TREW. Ehret. T. 40. Watsonia. MILL. Ic. T. 276.*

V. **AFDEEL.** **II.** **HOOFD-**
STUK. **Alleenlyk ter eere van Maria Sibylla MERIAN,**
 die de Natuurlyke Historie, zo ten opzigt van
 Planten als van Infekten, veel bevorderd heeft,
 was deeze *Meriana* getyeld door den vermaar-
 den TREW. Deez' heeft daar van een schoone
 Afbeelding aan 't licht gegeven, welke de
 schrandere EHRET maakte naar eene Plant, die
 uit Zaad van de Kaap in de Koninglyke Tuin van
 Chelsea geteeld, aldaar de eerste maal in den
 jaare 1750 gebloeid heeft. MILLER gafze
 den naam van *Watsonia*, naar zynen Vriend,
 den geleerden WATSON, en rekende meer
 regt te hebben tot die benaaming, oordeelende
 tevens, dat de Plant niet tot dit Geslagt be-
 hooren kan, aan het welke, zegt hy, LINNÆUS
 maar één *Meeldraadje* toeschryft (*). Waar hy
 dit van daan hebbe, begryp ik niet. 't Is blyk-
 baar dat zyn Ed. 'er drie aan geeve, gelyk deeze
 heeft.

De Bol en Bladen gelyken naar die van den
Gladiolus. De Stengel is stevig en getakt, gee-
 vende wederzyds veele Bloemen uit, welke
 eenbladig, Pypachtig zyn; wederwaards omge-
 boogen, een weinig verwydende naar den Mond,
 die regelmatig in zeven is verdeeld, met stompe
 Slippen. De bovenste niettemin verheft zig een
 weinig en bedekt als 't ware den Styl en de Meel-
 draadjes, 't welk de Plant tot dit Geslagt be-
 trekt. By ieder Bloem is een dubbeld Schee-
 de

(*) Zie zyn *Dictionary*, Ed. 1760. p. 128.

deblaadje. De Kleur der Bloemen is rood, de gedaante als van de Polyanthes, de Zomering van den Gladiolus, zegt de Ridder.

V.
AFDEEL
II.
HOOFD-
STUK.

(5) *Antholyza met Trechterachtige Bloemen en Liniaale Bladen.*

V.
Antholyza
Merianella.
Merianella.

Deeze, naar de voorgaande eenigszins gelykende, heeft ook een Bolachtigen Wortel. De Stengel is anderhalf Voet lang, rond, effen. De Bladen zyn Degenvormig, gestreept, ruigachtig, Scheedig, drie of vier overhoeks geplaatst, buiten de Scheeden kort. Drie Bloemen komen overhoeks, eenzydig, ongesteeld, aan de Stengel, gevat in twee Lancetvormige Scheedebaadjes. De Bloem is Trompetachtig, met een kromme paarschachtige Pyp, langer dan het Mondstuk, welks Zoom in zesfen gelyk verdeeld is, met Eyronde spitsachtige Slippen, die geel zyn. De Meeldraadjes zyn opstygende, van langte als de Bloem, en hebben Liniaale opleggende Knopjes. De Styl, met zyne drie Stempels, zyn Draadachtig dun: de Bloemen bleeker rood dan in de voorgaande.

Deeze Plant verschilt, zo de Ridder aanmerkt, van de Meriana in gestalte, doch bepa-

(5) *Antholyza* Cor. Infundibuliformibus, Foliis Linearibus, Watsonia humilis, Fol. Lineariformibus, Tubo Floris longissimo. MILL. Ic. 198. T. 297. f. 2.

V. paalingen, omze van de Gladioli en Ixiæ af te
 AFKEEL zonderen, zegt hy, komen 'er niet in voor.
 II. Evenwel kon menze niet nader dan tot dit Ge-
 HOOFD- slag betrekken, waar toe zyn Ed. ook de vol-
 STUK. gende t'nuis gebragt heeft.

VI. (6) *Antholyza met Trechterachtige Bloemen,*
die van buiten Wollig zyn.
Antholyza
Maura.
 Moortche.

Deeze groeit, zegt hy aan de Boschachtige zyden der Bergen by de Kaap, in Mey bloeiende. De Stengel is twee Voeten hoog, tweefnydende, met de Scheeden der Bladen gedekt, die Degenvormig, smal, gestreept, de bovensten langer dan de Stengel, dicht en Scheedachtig in elkander steeken. De Aair bestaat uit rappige, Lancetvormige Bloemscheedjes, dikwils twee Bloemen bevattende. Zy gelyken naar die van de Meriane, doch zyn geel, met een zwarten Hals of Keel, van buiten aan de Slippen Wollig, met drie opstaande witte Meeldraadjes, en den Styl cen Stempel hebbende die zeer flauw in drieën is gedeeld.

De volgende Soorten zyn door den Heer N. L. BURMANNUS, onder de Kaapfe Planten, by dit Geslagt gevoegd: naamelyk

(7)

(6) *Antholyza* Flor. Infund. extus tomentosus. *Syst. Nat.* XIII. *Manz.* 175.

- (7) *Antholyza met afgeboogene Meeldraadjes, omgeslagen Vleugels en Liniaale vierhoekige Bladen.*

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

In 't jaar 1760 hadt deeze by zyn Ed. gebloeid, hebbende zeer lange Bladen, een Stengel van twee Ellen, en langwerpige tweeklep-
pige Bloemscheeden.

VII.
Antholyza
Quadrangularis.
Vierhoekige.

- (8) *Antholyza met opstygende Meeldraadjes, omgewonden Bloemen en Lancetvormige geribde Bladen.*

VIII.
Revoluta.
Omgewondene.

In October van 't jaar 1757 hadt deeze gebloeid, met een ronde Stengel van anderhalf Voet lang en paarsche Bloemen.

- (9) *Antholyza met Degenvormige Bladen en Pypachtige gelyke Bloemen, de twee bovenste Plaatjes opstygende.*

IX.
Caryophyllacea.
Anjelierige.

In April des jaars 1760. bloeide deeze, die, zo de Hoogleeraar aanmerkt, veel overeenkomst met de *Cunonia* heeft, dan dat de Scheedjes en Bloemen dunner, Anjelierachtig en niet zo rood zyn, de Bladen yler. Zy hadt de Stengel drie Voeten lang. Schoon

PL. LXXIX.
Fig. 3.

(7) *Antholyza* *Staminibus declinatis, Alis revolutis, Fol. Linearibus tetragonis.* BURM. *Prodr.* 1.

(8) *Antholyza* *Stamin. adscend. Corollis revolutis, Fol. Lanceolatis Nervosis.* BURM. *Prodr.* 1.

(9) *Antholyza* *Fol. Ensisformibus, Floribus tubalosis squa- libus, Laminis duabus super. adscendentibus.* BURM. *Prodr.* 1.

V. Schoon de Kenmerken overeenkomen, durf
 AFDEEL. ik, wegens deeze korte beschryving, met geen
 II. volkomen zekerheid myne Plant, in *Fig. 3*,
 HOOFD- op PLAAT LXXIX, afgebeeld, waar van ik
 STUK. meer dan één Exemplaar van de Kaap ontvan-
 gen heb, hier t'huis brengen. Ik zal ze echter
 den zelfden naam geeven, en merken aan, dat
 de Bladen, gelyk men hier ziet, zeer breed,
 byna Lancetvormig en sterk geribd zyn; de
 Bloemen met een lang bogtig Pypje, roodachtig
 of byna wit van kleur. Zy bevatten een Styl
 met drie Knodsachtige punten of Stempels,
 zynde een weinig langer dan de Melknopjes.
 Oogfchynlyk komen deeze Bloemen ieder uit
 een dubbeld Bloemscheedje voort, en hebben
 de twee bovenste Slippen opstaande of opsty-
 gende, als in de bepaaling wordt gezegd.

X. (10) *Antholyza met neergeboogene eenbladige
 Antholyza*
Alethroi-
des.
 Hyacin-
 thige. *naauwlyks getande Bloemen, waar binnen
 de Teeldeelen beslooten zyn, en Degenvormi-
 ge Bladen.*

Deeze wordt door zyn Ed. beschreeven, als
 hebbende platte Bladen van een Voet lang: een
 Stengel van twee Voeten, geheel enkeld en zeer
 glad; met overhoekse Bloemscheedjes, die twee-
 kleppig zyn en overend staan, de Stengel in-
 slui-

(10) *Antholyza Corollis declinatis, monopetalis, vix den-*
tatis, Genitalia includentibus, Fol. Ensisformibus, BURM.
Prodr. 1.

luitende by ieder Bloem. De Bloemen zyn ^{V.}
 Pypachtig als die van de Alethris, neergeboo- ^{AFDEEL.}
 gen, gestreept en paarsch, met gelyke Meel- ^{II.}
 draadjes, van binnen aan de Pyp gegroeid, en ^{STUK,}
 een Draadachtigen Styl, welks end of Stempel
 een weinig buiten de Bloem uitsteekt. Ik be-
 zit een Exemplaar van deeze Soort in myne
 Herbarius van Kaapse Planten.

I R I S. Lisch.

Een zesdeelige Bloem, met de Bladen beurt-
 lings omgebogen, en Stempels die naar Bloem-
 blaadjes gelyken, maakt eene zeer duidelyke
 onderscheiding van dit bekende Geslagt van
 Planten (*).

Het bevat veele, meest Europische Soor-
 ten, welke door den Heer LINNÆUS in zo-
 danigen, die de Honigbakjes der omgebogene
 Bloemblaadjes gebaard en in zodanigen, die
 dezelve ongebaard of glad hebben, onder-
 scheiden worden.

A. Gebaarde of ruige.

(1) Iris met gebaarde Bloemen, die de Sten- ^{I.}
 gel ^{Iris}
^{Susiana.}
^{Levant}

(*) De Bloem is eigentiyk niet eenbladig, hoewel zy dus sche-
 genoemd was door den vermaarden TOURNEFORT, maar
 bestaat uit zes Bladen, die in een Pypje, dat op het Vrucht-
 beginzel zit, zyn ingeplant; zo de Heer LINNÆUS, in *Hor-*
to Cliffortiano, aanmerkt, of met hunne Nagels samenge-
 groeid. *Gen. Plant.*

(1) *Iris Corolla barlata, Caule Folijs longiore uniflora.*
 E. ^{Syst.}

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

get langer dan de Bladen en eenbloemig heeft.

In Klein Afie legt de Provincie *Sufiana*, behoorende tot het Otomannifche Gebied, van waar deeze Iris eerst in de Tuinen te Konftantinopolen gebragt en van daar, nu twee Eeuwen geleden, te Weenen gekomen zynde, verder door Europa is verfpread. Het is echter tot heden geen gemeene Plant, wordende niet dan by de Liefhebbers van Kruiden gevonden. Onder haare mede-Soorten munt zy uit, niet zo zeer door de hoogte van de Stengel, waar in fommigen haar overtreffen, maar door de grootte van de Bloem. Dezelve beftaat, oogfchynlyk, uit negen Bladen, waar van de drie onderften, naar de Aarde omgeboogen, dik zyn en ruig gebaard, meestendeels bleek zwart met eenige paarfche Streepen, doch in 't midden met een donkerer Vlak, als van zwart Fluweel. Op dezelve leggen drie kleinere, als Gewelfjes paarfchachtig van Klour, zynde Bladerige Stempels, welke de Meeldraadjes, die Priemvormig zyn, bedekken; terwyl de drie bovenfte opftaande, ieder een Handpalm groot, zeer dun en fraay

Syst. Nat. X^{ij}. Gen. 59. Veg. XIII. p. 78. H. Cliff. 18. R. Lugdh. 17. Iris Sufiana Flore maximo ex albo nigricante. C. B. Pin. 17. Theatr. 579. MORIS. Hifl. II. p. 351. S. 4. T. 6. f. 6. Iris latifolia major. CLUS. Hifl. I. p. 217. Iris Chalcidonica variegata. LOB. Ic. 67.

fraay geaderd, dooreen konstig Netwerk in 't wit en zwart, de Bloem uitermaate versieren en naar de Pluimagine van sommige Faifanten Joen gelyken. Men vindt 'er een fraaije Afbeelding van, in 't Werk van KNORR, over de Planten (*).

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Men noemtze ook *Iris van Pharao*, of *Zwar-te*, ja zelfs *Cretifche*, zegt CLUSIUS, en LOBEL heeftze onder den naam van *Bonte Iris van Chalcedonie* voorgesteld. De Wortel is groot en knobbelig, doch anders naar dien der andere Soorten gelykende en de Bladen zyn ook niet veel daar van verschillende. Het Zaadhuisje komt met dat der overigen byna overeen. LOBEL hadt zodanig eene Iris-Bloem gezien met dwarse en fcheeve Plekken, die vaal, Afchgrauw en roodachtig waren.

(2) *Iris met geb, Bloemen, de Stengel hooger dan de Bladen, byna tweebloemig, de Bloemen ongesteeld.*

II.
Iris Flo-
rentina.
Floren-
tynse.

Deeze, wier Natuurlyke Groeciplaats in de Zuidelyke deelen van Europa, en byzonderlyk in de Krain, door den Ridder gesteld was,

(*) KNORR *Thesaurus Rei Herbaria Hortensisque*. Neap. 1770. Vol. I. p. 142. Tab. L. 6.

(2) *Iris Coroll. barbat. C. etc. Fel. altiore subbiflora, Fior. fessilibus. MILL. Ic. 154. Iris alba Florentina. C. B. Pin. 31. B. Iris alba Germanica, C. B. Pin. 31. Iris Flore albo. RAJ. Hist. 1180. Iris nostras valg. candidis Floribus. LOB. Ic. 19. KNORR Thes. I. Tab. L. 7.*

V. is nogthans door Doktor SCOPOLI aldaar niet
 AFDEEL. waargenomen. MILLER zegt, dat de Zaaden
 II. uit Karniolie in Engeland gebragt waren door
 HOOFD. den Bifchop van Osfory, die dezelve aldaar
 STUK. natuurlyk vindt groeijen. Zy is wel wit van
 Bloem, doch met een geele ruigte gebaard. Zy
 verſchilt naauwlyks van de volgende Soort,
 dan dat zy de Bloemen meest twee op een
 Stengel heeft, geheelbladig, met de randen
 der onderſten aan den voet omgeboogen, de
 bovenſten meer opſtaande, gelyk ook de Stem-
 pelblaadjes, die weinig gekarteld zyn.

„ Van de Illyriſche of liever Florentynſche
 „ Iris vond ik, zegt CAMERARIUS, eens in
 „ 't vroege Voorjaar, op myn Reis door 't Na-
 „ pelsche, een Heuvel vol by de Stad Priver-
 „ num. By ons [te Neuremburg] kan zy zwaare
 „ Winters niet wel verdraagen en moet byzon-
 „ der bewaard worden voor de ſmeltende
 „ Sneeuw”. „ Zy verſchilt daar in van de Duit-
 „ ſche witte, zegt C. BAUHINUS, dat der-
 „ zelve Wortel, even als die van de gemeene
 „ blaauwe, rimpelig droogt, doch van deeze
 „ niet, welke ook kleiner is. In onze Winkel's
 „ vindt men een Illyriſche, van Venetie ge-
 „ bragt, welke roſachtig is, minder fraay, doch
 „ aangenaamer van Reuk.”

De Wortel der Florentynſche Iris komt in
 veele ſamengeſtelde of Winkelmiddelen der
 Apotheeken, byzonderlyk in het Niespoeder,
 gemeenlyk Groene Snuif genaamd, waar hy
 een

een Geur aan geeft. Hy is van een bitterachtige, Kruidrige, scherpe Smaak; doch maakt Wyn of Bier, waar hy op gezet wordt, aangenaam. Men gebruikt hem inwendig tot een Borstmiddel, om de uitwerping der Fluimen te bevorderen in zwaare Hoest, Verkouwdheden en Longe-Kwaalen. Van den verschen Wortel is het Sap purgeerende; het Poeijer van den droogen zet het natuurlyk Water af, en geeft daar een Violen-Reuk aan. Uitwendig komt hy, als Wondzuiverende, by de Heelkundigen in aanmerking.

V.
AFDEEL.
II
HOOFD-
STUK.

(3) *Iris met geb. Bloemen; de Stengel hooger dan de Bladen, veelbloemig; de onderste Bloemen gesteeld.*

III.
Iris Germanica.
Duitsche.

In Duitschland komt deeze, op Bergachtige plaatsen, voor, en groeit ook in Languedok en Provence aan de kanten der Akkeren en Wyngaarden. Men vindtze by ons, en in de Noordelyke deelen van Europa, dikwils in de Hoven. De Franschen noemenze *Flambe* of *Glayeul*, de Engelschen *Flower de Luce*, de Duitschers *Gilgen*, dat met het Italiaansche

Gi-

(3) *Iris Cor. Barb. Caule Fol. altiore multiflora &c. Mat. Med. 24. H. Cliff. 18. Uds. 16. R. Lugd. 17. GOUAN Monsp. 25. KRAM. Austr. 12. Iris vulg. Germanica s. sylvestris. C. B. Pin. 30. Iris nostras vulgaris. LOB. Ic. 59. Iris sylvestris. TAB. Ic. 648.*

E 3

II. DEEL. XII. STUK.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Giglio overeenstemt. „ De Ouden hebbenze
„ in 't Grieksch *Iris* geheten, om dat de kleur
„ zweemt naar die van den Regenboog, maar
„ tegenwoordig wordtze van alle Natiën *Lelie*
„ genoemd, zegt LOEEL. De gedaante im-
„ mers, wanneer menze op zyde beschouwt,
„ strookt vry veel met die van de Leliën in
„ 't Koninglyk Wapen van Vrankryk, en meer
„ dan de figuur der gewoone Bloemen van
„ dien naam.”

Uit ééne Stoel geeft dit Gewas veele Bladen, die weezentlyk Zwaardachtig zyn, fomtyds langer dan een Elle, om laag meer dan twee Duimen breed, elkander Scheedswyze omvat-
tende, dik en stevig, g'ad en in een punt uit-
loopende. Hier tusfchen komen dikke ronde
Stengels voort, anderhalf maal zo lang, met
eenige Bladen, aan 't end Takvig, en aldaar
verscheide Bloemen uitgegande, die groot zyn.
Dezelven spreiden zig als in negen Bladen uit,
waar van de drie onderften omgeboogen, van
binnen rug, een Vinger lang, paarsch of Vio-
let zyn, met witte Aderen. De Haairigheid
is geelachtig, gedekt met een kleiner smaller
Stempel-Blaadje, aan 't end gespleeten, 't welk
groenachtig of bleek blaauw is van kleur. De drie
boventte Bladen, Lepelwys' hol, en naar
elkander toegeboogen, maaken een Soort van
Bol, die paarschachtig is, fomtyds met witte
Streepen. Het Hemelschblauw en Purper re-
geert in deeze schoone Bloemen zodanig, dat
menze,

menze, deswegen, gemeenlyk blaauwe of paar-
sche Iris, of by de Tuinieren *Irias* noemt. V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.
Onder de Bloem, wier Bladen tot een Pypje
samenloopen, zit het Vrugtbeginzel, dat een
langwerpig zeshoekig Zaadhuisje wordt, van
binnen in drie Hokjes verdeeld, en langwerpig
ronde Zaaden bevat.

De Wortels van deeze Plant, in onderschei-
ding van die der voorige gemeenlyk *Inlandsche*
genaamd, zitten knobbelig met knopen aan
elkander, zynde van buiten donker ros, van
binnen wit en zwaar van Reuk. Deeze wor-
den ook in de Geneeskunde gebruikt en het
Sap derzelve, inzonderheid, is tegen de Wa-
terzugt aangepreezen; doch de ongemeene
scherpheid, die den Mond en Keel verschei-
de Uren als verschroeid houdt, maakt het
raadzaamer uitwendig, tot Wondzuivering en
tot het wegneemen van Vlakken der Huid.
Door koken wordt het zagter en de ge-
droogde Wortel kan veilig, als een openend
Bloedzuiverend Middel, worden ingegeven. De
Bloemen leveren door weeking en rotting, met
Kalk 'er by gedaan, een schoone groene Verw
uit.

(4) *Iris met geb. Bloemen; de Stengel hooger* IV.
Iris Sambuci
dan hucina.
Vlierach-

(4) *Iris* Cor. Barb. Caule Fol. altiore multiflora &c. *Iris tige.*
latifolia Germanica Sambuci odore. C. B. *Pin.* 31. *Iris ma-*
ior latifolia octava. CLUS. *Hist.* I. p. 219.

E 4

II. DEEL, XII. STUK.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

dan de Bladen , veelbloemig; de neergeboogene Bloemblaadjes vlak , de opstaande uitgerand.

Wegens den Vlier-Reuk is deeze afgezonderd, die buiten 't gemelde naauwlyks van de gewoone Duitfche Iris verfchilt. Zy groeit in de Zuidelyke deelen van Europa. De neergeboogene Bloemblaadjes zyn donkerer Violet, de opstaande bleeker blaauw: de Stempel-Blaadjes Zaagtandig spits met een blaauwachtigen Kiel.

V.
Iris
Jqualens.
vuilkleu-
rige.

(5) *Iris met geb. Bloemen; de Stengel hooger dan de Bladen, veelbloemig; de neergeboogene Bloemblaadjes omgeplooid, de opstaande uitgerand.*

Naar de Duitfche gelykt ook deeze, maar behalve het gemelde zyn de Bloemen donkerer Violet met geelachtig witte, in 't midden blaauwachtige Aderen: de opstaande Bloemblaadjes, gelyk ook de Stempels, vuil geel en zeer uitgerand.

VI.
Aphylla.
Ongebla-
deide.

(6) *Iris met geb. Bloemen; do Stengel naakt, van langte als de Bladen en veelbloemig.*

De

(5) *Iris Cor. Barb. Caule Fol. altiore multiflora &c Iris Folio lato rugoso, Pet. repandis ex purpureo fordido pallido & luteo variis &c. BOERH. Lugdb. II. p. 125.*

(6) *Iris Cor. Barb. Scapo nudo, longitudine Foliorum, mul-*

ti.

De ongebladerde Stengel onderscheidt deeze, die, zo wel als de volgenden, in de openbaare Kruidhoven voorkomt.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(7) Iris met geb. Bloemen; de Stengel eenigermate gebladerd, veelbloemig, van langte als de Bladen.

VII.
Iris variegata.
Bonte.

(8) Iris met geb. Bloemen; de Stengel korter dan de Bladen en driebloemig.

VIII.
Biflora.
Tweebloemige.

Van deeze fraaije Bloemplanten, heeft de eerste hare Groeiplaats in Hongarie, de andere op Rotsen in Portugal, zegt LINNÆUS. Hy beschryft de laatste, als hebbende een ronde Steng; de Bladen uitwaards Zeisfenachtig; het Vruchtbeginzel langwerpig rond, met drie Streepen uitgegroeft; de Bloemen Violet, niet uitgerand; de opstaande Bloemblaadjes wit gebaard, met Takkige witte Streepen. Tweemaal bloeit zy in 't Jaar, waar van de naam, niet van 't ge-

tifloro. R. *Luzdb.* 17. *Iris latifolia* Caule aphylo. C. B. *Pin.* 32.

(7) *Iris* Cor. Barb. Caule subfolioso, longitudine Foliorum, multifloro. R. *Luzdb.* 17. *Ups.* 16. *H. Cliff.* 19. *Iris latifol.* Pannonica, Col. multiplici. C. B. *Pin.* 31. *Iris lutea variegata.* LOB. *Hist.* 34. EHRET. *Pict.* T. 10 f. 3. JACQ. *Austr.* T. 5.

(8) *Iris* Cor. Barb. Caule Foliis brevioris trifloro. *H. Ups.* 17. *H. Cliff.* 19. R. *Luzdb.* 17. *Iris latifolia biflora.* Besl. EYER. *Vern.* 114. *Chamxiris major saturate purpurea biflora.* C. B. *Pin.* 31.

E 5

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

getal der Bloemen, welk dikwils drie of vier is op éénen Steel.

Aanmerkelyk is 't, dat in alle Bosfchige Landftreeken aan de Westzyde van de Wolga, in Rusland, deeze Tweebloemige Iris algemeen zy; terwyl de Laage, die volgt, niet voorkomt dan aan de Oostzyde van die Rivier, alwaar de Tweebloemige niet gevonden wordt, zo de Hoogleeraar PALLAS waargenomen heeft (*).

IX.
Iris
pumila.
Laage.

(9) *Iris met geb. Bloemen; de Stengel korter dan de Bladen, eenbloemig.*

Met veele veranderingen van Kleuren komt deeze laage eenbloemige Iris voor, die haare Groeiplaats heeft op bloote Heuvelen, zo wel in Opper- als in Neder-Oostenryk. CLUSIUS heeft daar van de volgende Vericheidenheden aangetekend. De grootste hadt Bladen van omtrent een Voet, Bloemen van een Span hoog, blaauw-

(* *Reifen*. I. Theill. p. 171.

(9) *Iris* Cor. Barb. Caule Fol. brevioris uniflora. JACQ. *Austr.* T. I. *Iris* Cor. Barb. Foliis Caulem uniflorum superantibus. H. *Cliff.* 10. R. *Luzdb.* 17. GOUAN *Monsp.* 26. *Chamaeiris minor* Flore purpureo. C. B. *Pin.* 33. *Chamaeiris latifolia minor*, 1, 2. CLUS. *Hist.* I. p. 225. *Parn.* 250. LOB. *Ic.* 64, 65. β . *Chamaeiris minor* Fl. purpureo-caeruleo. γ . ——— Fl. rubello. δ ——— Flore pallido et albo. ϵ . Fl. variegato. ζ . *Iris angustifolia maritima minor*. η . *Chamaeiris* Fl. luteo et pallido. θ . saxatilis Gallica. C. B. *Pin.* 33, 34.

blauwachtig paarsch, met eenige witte Streepen: een andere was kleiner, doch weinig verschillende van Bloemen, welke, zo wel in deze als in de grootste, met of zonder Reuk voorkwamen. Een derde hadt de Bloemen blauw en welriekende: een vierde bleek of witachtig met eenige paarsche Streepen. Een vyfde eindelyk, met de drie laatsten in kleinte overeenkomende, hadt de Bloemen hier en daar zwart, met witte Tongetjes; maar in allen was de rugte onder dezelve geel en daar boven paarschachtig, zynde de Bladerige Stempels, die de Meeldraadjes in deze Bloemen dekken, tweedeelig, met twee opstaande Vinnen, en de Bladen, zo wel van de paarsche, als van de witte en van de bonte, by den Wortel gemeenlyk paarschachtig.

Nog meer Verscheidenheden teelt men van deze aartige Bloemplantjes in de Tuinen. In de Zuidelyke deelen van Vrankryk, Languedok en Provence, vindt menze ook op de Bergen, Heuvels en in de Spleeten der Rotsen, veranderende zelfs daar in, dat de Stengel hooger of langer dan de Bladen, of met dezelve egaal valle; gelyk de Heer GERARD opgemerkt heeft. Ja sommigen hebben byna in 't geheel geen Stengel; te weeten die, welke LOBEL afbeeldt, zynde de Bloemen maar een Handbreed hoog (*). Voorts hebben zy de Bladen brec-

V,
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(*). *Perpusilla saxatilis* *Iris latifolia*, *acaulis* *serme*. *LOB. Ic.*
64. *Kruidb.* p. 90.

V. breeder of smaller: het Zaadhuisje is ronder
 AFDEEL. en kleiner, zo wel als 't Zaad, dan in de ge-
 II. woone of groote Iris.
 HOOFD-
 STUK.

B. Ongebaarde, dat is, de ncergeboogene
 Bloemblaadjes zonder ruigte.

X. (10) Iris met ongebaarde Bloemen, de binnen-
 Iris Pseud- ste Blaadjes kleiner dan de Stempels; de
 Acorus. Bladen Degenvormig.
 Geel Lisch.

Men noemt deeze, waar van de Wortel dik-
 wils, door onkunde, voor den echten gebruikt
 is, *Valsche Kalmus*, in 't Hoogduitsch *Was-
 serschwertel* of *Water - Leliën*, 't welk de Groei-
 plaats aanduidt. Door geheel Europa, naame-
 lyk, van de Zuidelykste tot de Noordelyke dee-
 len, groeit dit Gewas aan de kanten van al'er-
 ley loopende en staande Wateren, in Meiren
 en Moerasen. In Rusland is het zo wel t'huis
 als in Switserland; in Sweeden zo wel als in
 Languedok en Provence (*). By ons komt
 het

(10) *Iris Cor. imberbibus; Petalis interioribus Stigmate
 minoribus, Fol. Ensiiformibus. H. Cliff. 19. GORT. Belg. 11.
 R. Lugdh. 18. N. 7. OED. Dan. 494. Fl. Suec. 33, 37.
 GOUAN Monsp. 26. GER. Prov. 145. Iris palustris lutea. f.
 Acorus adulterinus. C. B. Pin. 34. Theatr. 634. Acorum
 falsum. CAM. Epit. 6. Pseudo-Iris. DOD. Pempt. 248. LON.
 Jc. 58. KNOBB. Thes. I. Tab. L 8.*

(*) In Paludibus & Stagnis ubique. GORT. Ingr. 6. In om-
 nibus Fossis aquosis Helvetiae. HALL. Helv. inchoat. 11. 129.
 Habitat in udis, fluviis, paludosis passim. Fl. Suec. 37.
 Mont-

het op Kleijige, Zandige, hooge en laage Gron- den, aan de kanten van allerley Wateren, dik- wils by en onder den echten Kalmus voor.

V.
AFDEEL
II.
HOOFD
STUK.

Men noemt het in Nederland *Geel Lisch* en ook wel *Pinksterbloemen*, wier gemeenheid en gebruik tot opfiering, onder 't Landvolk, mis- schien aanleiding gegeven heeft tot die benaa- ming. Het heeft de Bladen langer en smaller, ook geeler groen dan die der Irisfen, iets hoo- ger dan de Steng, die Bladerig is, opschie- tende tot drie Voeten hoogte. Aan 't end komen weinige Bloemen, met haar tweeën vervat in een dribladige Scheede. Zy zyn fraay geel, met zwartachtige streepen in de omgeboogen Blaadjes, die voor 't overige met hunne randen de Meeldraadjes omvatten. De opstaande Bloem- blaadjes zyn zeer klein en ovaal; de Stempel- blaadjes in drieën gespleeten. De Vrugt is lang Eyronnd, met drie bukten uitpuilende.

De Wortel van dit Gewas maakt een ron- den, langen, Rolronden Knobbel, van onde- ren Vezelig, van binnen rood. Deeze wordt onder de Winkelmiddelen geteld, doch is fa- menttrekkende en scherp, zodanig, dat men met het Sap daar van de Kiespyn heeft doen be- daaren. Hy komt, onder den naam van *Aco-*

tus

Monspeii ubique in Aquis. GOUAN 26. Provenit in Fossis Paludibus, Stagnis. GER. *Prov.* 145. Habitat in Fossis circa Labacium et alibi, non rara, SCOP. *Carn.* p. 231.

V. *rus nostras*, *Acorus falsus* of *Palustris*, in een
 AFDEEL. II. *Electuarie*, dat 'er den naam van voert, doch
 HOOFD- zou verkeerdelyk voor den Kalmus gebruikt
 STUK. worden, ontbeerende, zo wel als 't Kruid,
 deszelfs zo aanmerkelyken Geur. Men heeft
 in Sweeden bevonden, dat het Vee, al het
 andere verteerd zynde, dit Kruid laat staan.
 In Schotland dient het Aftrekzel der Wortelen,
 in plaats van Galnooten, om Inkt te maaken.
 De Bloemen die uitermaate scherp zyn, leveren
 een zeer goede geele Kleur uit.

XI.
*Iris foetidis-
 sima.*
 Zeer
 Stinkende.

(II) *Iris met ongebr. Bloemen, de binnenste
 Blaadjes zeer uitgebreid; de Stengel één-
 hoekig; de Bladen Degenyormig.*

Wegens den byzonderen Stank, die in de
 Bladen, wanneer menze wryft of behandelt,
 plaats heeft, wordt deeze *Weegluizenkruid* ge-
 noemd of *Stinkende Lisch*, in 't Fransch *Glay-
 eul puant*. De Groeiplaats is niet zo algemeen.
 Men vindtze niettemin in Languedok en Pro-
 vencé, omstreeks Parys, als ook in Engeland,
 daar het overvloedig staat in vogte Beemden en
 omtrent de Zeeduinen, zegt LOBEL. RAY
 hadt het 'er ook, doch zeldzaam, aan de Zee-
 dy-

(II) *Iris Cor. imberb. Petalis interioribus patentissimis*
Sc. H. Cliff. 19. R. Logdb. 18. N. 8. GORT. Belg. 11.
GOUAN Mousp. 26. Gladiolus foetidus. C. B. Pin 30. Spa-
thula foetida, s. Xyris. J. B. Hist. II. p. 731. DOD. Peupl.
 247.

dyken groeiende gevonden, en zegt, dat men het 'er *Stinking Gladdon* of *Gladwyn* noemt. Hier te Lande komt deeze Stinkende Lisch aan de Vaart tusfchen Haarlem en Leiden, en misfchien ook elders, voor.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD.
STUK.

Zy onderscheidt zig, niet zo zeer door het Gewas, dat de Bladen donkerer heeft, als wel door de Kleur der Bloemen, die vuil paarschachtig zyn en platter, leelyk van Reuk; in July en Augustus te vinden. Deeze splyten zig als in drie Spatelswyze deelen, waar van mooglyk de benaaming, *Spathula foetida*, afkomstig is. De Grieken gaven het den naam van *Xyris* en schreeven aanmerkelyke kragten aan de Wortels toe, die Knobbelachtig in elkander verward zyn en Plaggen maaken; maar in jonge Planten naar de Bollen van Knoflook gelyken.

(12) *Iris met ongebr. Bloemen, driehoekige Zaadhuisjes, een ronde Stengel en Lineaire Bladen.*

XII.
Iris
Sibirica.
Siberische.

In de Velden van Oostenryk, Switserland en Siberie, komt deeze voor, die gelyk de volgende dorre of rappige Bloemscheeden heeft.

(12) *Iris Cor. imberb. Germ. trigonis, Caule tereti, Fol. Linearibus. JACQ. Austr. T. 3. H. Cliff. 19. Ups. 17. R. Lugdb. 78. HALL. Helv. 280. GMEL. Sib. I. p. 28. Iris Pratenſia angustifolia non foetida altior, C. B. Pin. 32. Theatr. 597. Iris angustif. secunda. CLUS. Hist. I. p. 227. PANN. Ic. p. 253.*

VI Stengel is hooger dan de Bladen: de binnenste
 AFDEEL. Bloemblaadjes staan overend: het Zaadhuisje
 II. is niet op de hoeken gesleufd of gaapende, ge-
 HOOFD. lyk in de voorgaande, maar alleenlyk driekantig
 STUK. Eyrond.

De kundige HALLER vindt deeze in Duitsch-land, boven Jena, overvloedig, maar in Swit-zerland zeldzaam. Wel drie Voeten was zy hoog en hadt blaauwe Bloemen. Van het Vee werdt zy niet gegeten en hadt, gedroogd zyn-
 de, geen den minsten Reuk. By CLUSIUS vindt menze afgebeeld, en door BAUHINUS na-getekend.

In Siberie is dit een zeer gemeene Plant, zegt GMELIN, wier Bloem, by de Ingezete-
 nen, haar *Haanekop* deedt noemen. De Bloed-
 zuiverende kragt des Wortels deedtze aanmer-
 ken als een uitmuntend Middel, tot geneezing
 van de Venus-Ziekte. Van het Afkookzel nam
 de Patient, in een Badstoove, alle morgens een
 of twee Bierglazen in; daar hy van braakte of
 afging. Zo hy te sterk purgeerde nam hy
 minder, anders meer. Na het gebruik van
 eenige Weeken hieldt het purgeeren op. Dan
 werdt het hem, nog agt Dagen lang, op een
 Bed van frische Klisfen-Bladeren leggende,
 die men dagelyks ververschte, en daar mede
 toegedekt, op de zelfde manier ingegeven, en
 hier door werdt hy van die Kwaal verlost.

(13) *Iris met ongeb. Bloemen, byna driekantige Zaadhuisjes, een ronde bogtige Steng en Degenvormige Bladen.*

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

De schrandere EHRET vindt deeze Bontbloemige zo fraay, dat hy dezelve met haare Kleuren in Tekening bragt. Zy heeft haare afkomst uit Noord-Amerika, groeiende in Virginie en Pensylvanie. De geleerde DILLERNIUS merkt aan, dat zy van de voorgaande weinig verschille, dan door de breedte der Bladen en dat de Bloemen Reukeloos zyn. Dezelfen bestaan, zegt hy, gelyk die der anderen, zomen de Stempels mede rekent, uit negen Bladen, waar van de drie buitensten breeder en omgeboogen, uit den Violetten, geelen en witten, bont; de drie middelsten smaller en korter, overend staande, geheel Violet; de drie anderen, die voor Styl verstrekken, uit den Violetten paarschachtig zyn, en tusfchen de binnensten geplaatst.

XIII.
Iris.
versicolor.
Bontbloemige.

Van één of anderhalf Elle was de hoogte van dit Gewas. Een ander, naar 't zelve gelykende, hadt de Stempel-Blaadjes op de kanten Zaagtandig en niet inwards omgeboogen: de Kleur der Bloemen was zo gemengeld niet en de-

(13) *Iris Cor. imberb. Germin. subtrigonis. Caule tereti flexuoso &c. Iris Americana versicolor. DILL. Flab. T. 155. f. 187, 188. Iris latifolia Virginiana &c. EHRET. Piñ. T. 6. f. 2.*

F.

II. DEEL. XII. STUK.

V. APDEEL. II. HOOFD-STUK. dezelve hadden een flauwen doch aangenaamen Reuk. Men zeide, dat dit by de Amerikanen in veel gebruik was tot geneezing der Venuskwaalen; zo hy meende wegens des Wortels purgeerende kragt.

XIV. *Iris Virginica.* Virginische: (14) *Iris met ongeeb. Bloemen, driekantige Zaadhuisjes en een tweesnydende Steng.*

In Virginie groeit deeze. op Waterige plaatsen, die ook smalbladig is en de Bloemen uit den bleekblauwen en zwarten bont heeft, met kruipende Wortelen. Zy purgeert, volgens CLAYTON, uitmuntende.

Jaarlyks wordt van de Kaap, zegt de Heer N. L. BURMANNUS, een Iris overgebracht, met ongebaarde Bloemen en zeer lange Liniaale Bladen.

XV. *Martinicensis.* Martenische. (15) *Iris met ongeeb. Bloemen, driekantige Zaadhuisjes, de Blaadjes aan den Voet met Klierige holletjes voorzien.*

Op 't Eiland Martenique vondt de Heer JACQUIN deeze, welke een Steng van twee Voeten hadt, met Bladen, maar die van de Chineefche *Ixia* gelykende, aan den voet omringd. Een

(14) *Iris Cor. imberb. Germ. trigonis, Caule ancipiti. GRON. Virg. 11.*

(15) *Iris Cor. imberb. Germ. trigonis, Peralis Basi foveolis Glandulosis. JACQ. Amer. Hist. 7. T. 7. Xiphion Flor. e luteo nigricante. PLUM, Spec. 3. Ic. 260. T. 261. f. 1.*

Een dubbelde Bloemscheede, aan den top, gaf eenige geele Bloemen uit, in maakzel, zo hy opmerkt, grootelyks van die der andere Soorten verschillende. Volgens de Afbeelding, inderdaad, schynen dezelve my veel nader te komen aan die van 't Geslagt van *Vieruseuxia*, 't welk ik straks zal voorstellen.

V.
ARDEEL
II.
HOOFD
STUK.

(16) Iris met ongeeb. Bloemen, zeshoekige Zaadhuisjes, een ronde Stengel en byna lineaire Bladen.

XVI.
Iris spa-
ria
Basterde

In de Velden van Duitschland en Hongarie groeit deeze Smalbladige Iris, met stinkende Bladen. CLUSIUS hadt dezelve, zo 't schynt, ook in Spanje waargenomen; doch de verscheidenheid der Planten van dit Geslagt is, zo hy aanmerkt, zo groot, dat hem telkens nieuwe voorkwamen. LINNÆUS betreft 'er toe, die te Michelfeld niet ver van Basel groeide, met Bladen van twee Ellen hoogte volgens J. BAUHINUS: maar deeze acht de Heer HALLER te behooren tot de Siberische, voorge-meld.

(17) Iris met ongeeb. Bloemen, zeshoekige Zaadhuisjes.

XVII.
Ochroleuca
Bleek-
geele.

(16) *Iris Cor. imberb. Germinibus sexangularibus, Caule tereti, Fol. sublinearibus. JACQ. Austr. T. 4. II. Cliff. 19. Ups. 17. B. Lugdb. 16. Iris Pratensis angustifolia Fol. fortido. C. B. Pin. 32. Iris angustifolia prima. CAUS. Hist. I. p. 228.*

(17) *Iris Cor. imberb. Germin. sexangularibus, Caule subtereti, Fol. ensiformibus striatis. MONT. 175. TREW. Ebrat. T. 100.*

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

*huisjes, een byna ronde Stengel en Degen-
vormige gestreepte Bladen.*

Uit de Levant hadt men deeze in de Akade-
mie-Tuin te Upsal, met een Stengel van een
Voet en driebloemige Scheeden. De omge-
boogene Blaadjes der Bloemen waren aan den
voet breeder met donkere Aderen en geel ge-
zoomd met witte randjes: de opstaande, van
langte als de anderen, Sneeuw wit, aan den voet
geelachtig geaderd: de Stempels wit, bedekken-
de Okergeele Meelknopjes. Aanmerkelyk schein
zy dus van de Basterde te verschillen.

XVIII.
*Iris Gram-
minca.*
Grasach-
tige.

(18) *Iris met ongeeb. Bloemen; zeshoekige Zaad-
huisjes, een tweesnydende Stengel en Li-
niaale Bladen.*

De Bloemen van deeze, die in Oostenryk aan
den voet der Bergen, als ook in Karniolie groeit,
hebben den Reuk van Pruimen of Abrikoozen,
volgens de Waarneeming van den grooten CLU-
SIUS. Zy is, zo hy aanmerkt, zeer klein, val-
lende somtyds minder dan een Voet hoog. Men
vindtze in de openbaare Kruidhoven. De Steng
is zeer plat, tweebladig, voor het bloeijen
hurkende. Dus beschryft Doktor SCOPOLI
deeze Soort. De

(18) *Iris Cor. imbeth. Germin. sexangularibus, Caule
ancipiti, Fol. Linearibus. JACQ. Austr. T. 2. H. Cliff. 19.
Ups. 17. R. Lugdb. 18. Iris angustifol. Prunum redolens,
minor. C. B. Pin. 33. Iris angustif. tertia. CLUS. Hist. l.
p. 230. SCOP. Carn. p. 232.*

De Steng is samengedrukt, tweebloemig; een half Voet lang. De Bladen zyn langer en grasachtig; de Bloemen gesteeeld; met de binnenste Blaadjes byna opstaande, van figuur als eens Herders Schopje, Violet, korter dan de Stempels; de buitenste gesleufd, tot aan 't midden geel, beneden de tip samengedrukt, voorts verbreed tot een holrond ovaal lighaam, wit van bodem, met blaauwe takkige Streepen. De Stempels wyd gemikt, tweedeelig, met violette tippen, die opwaards gekeerd zyn, somtyds roodachtig. Het Vrughtbeginzel glad, zeshoekig langwerpig. Eyronde Zaaden, meer dan dertig in één hokje.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(19) *Iris met ongebl. Bloemen; de Stengel eenbloemig, korter dan de Bladen; de Wortel Vezelig.*

XIX,
Iris
Verna.
Voor-
jaars.

In Virginie groeit deeze, die eene blaauwachtig paarsche Bloem heeft, aangenaam van Reuk. Men vindtze 'er ook met witte of met Violet en Goudkleurige Bloemen, waar van een Syroop wordt gemaakt, van aart en kleur als die van Violen.

(20) *Iris met ongebl. Bloemen en vierhoekige Bladen.*

XX.
Tuberosa.
Knobbe-
lige.

(19) *Iris* Cor. imberb. Caule unifloro Fol. brevior, Rad. Fibrosâ. GRON. *Virg.* 10. *Iris* Vi.g. pumila f. *Chamziris verna angustifolia* &c PLUK. *Alm.* 198. T. 196. f. 6.

(20) *Iris* Cor. imberb. Fol. tetragonis. *Mat. Med.* 26. H.

F 3

Clif.

V. Van sommigen wordt deeze, volgens MAT-
 AFDEEL. THIOLUS, voor de Plant gehouden, die den
 II. *Hermodactylus*-Wortel der Apotheeken uitle-
 HOOFD- vert; doch anderen achten zulks, met LOBEL,
 STUK. ongegrond, en meenen dat die van een Soort
 van *Colchicum* afkomstig zy. TOURNEFORT,
 hoewel deeze Iris onder dien naam voorstel-
 lende, hielt zig uit de Bladen en Vruchten van
 de Plant, door hem dikwils in Klein Asie ge-
 vonden, verzekerd, dat zy het *Colchicum* met
 den gedroogde Wortel wit, van C. BAUHINUS
 ware (*). De Bloem, nochtans, van den Her-
 modactylus scheen hy toen niet gezien te heb-
 ben, en hy zeyd' vervolgens, dat dezelve naar
 die der Irisfen gelykt, maar dat de Wortel
 knobbelig en als gevingerd is. Weinig schynt
 dit met de Wortels, welke men in de Winkels
 heeft, te strooken,

Deeze Iris, in Arabie en de Levant groeiende,
 heeft lange smalle Bladen, die hoekig zyn
 en als met Sleuwen, hebbende de Stengel op
 den top een Bloem, welke groenachtig is van
 kleur. De drie middelste Blaadjes zyn Els-
 vormig en zeer klein, de Stempelblaadjes tot
 over 't midden in tweeën gedeeld: zo dat de-
 zelf

Cliff. 20. *R. Lugdb.* 18. *Iris tuberosa* Fol. anguloso. C. B.
Pin. 40. MORIS *Hist.* II. p. 348. S. 4. T. 5. f. 1. *Hermo-*
dactylus Fol. quadrang. TOURNEF. *Cor.* 50. *Iris tuberosa* Bel-
 garum &c. LOB. *Ic.* 98. DOD. *Pempt.* 249.

(*) TOURNEF. *de la Mat. Med.* Tom. I. p. 168.

zelve, in veele opzigten, aanmerkelyk verschilt van de voorgaande Soorten,

(21) *Iris met ongebr. Bloemen, twee by elkander; de Bladen Elsvormig gesleufd, korter dan de Stengel.*

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD.
STUK.
XXI.
Iris
Xiphium.
Bolwortel-
ge.

Deeze Soort onderscheidt zig door een Bolwortel, die uit verscheide Schilfers bestaat, gelyk de Hyacinthen-Bollen. Om die reden hadt **TOURNEFORT** de Plante van deezen aart afgezonderd in één ander Geslagt onder den naam van *Xiphion*, 't welk de Grieksche naam is der *Gladiolus*fen. Zy hebben inderdaad ook Degenvormige Bladen, gelyk die, en zouden derhalven, met even veel regt, den naam van *Zwaardlelie* voeren mogen. By de Ouden schynen zy onder de Leliën geteld te zyn.

Men vindt by **TOURNEFORT** de Afbeelding van den Wortel, als ook van de Bloem, welke de opstaande Bladen veel smaller en de neergeboogene regter, of byna horizontaal uitgestrekt heeft, maar anders op de zelfde manier gedekt door de Stempelblaadjes, als in de gewoone

(26) *Iris Cor. imberb. Flor. binis, Fol. subulato-carinatis, Caule brevioribus. H. Ups. 17. Iris Fol. margine connivantibus. H. Cliff. 20. Iris Caulescens &c. R. Lugdb. 18. Iris Bulbosa latifolia, Caule donata. C. B. Pin. 38. A. Iris bulbosa coeruleo-violacea. C. B. Pin. 40. Iris bulbosa. DOD. Penst. 211.*

F 4

V. woone Irisfen. Dezelve komt van veeler-
 AFDEEL. ley zeer bevallige Kleuren, blaauw, Violet,
 II. paarsch, wit en geel, onder elkander gemen-
 HOOFD- geld voor, gelyk men dit by WEINMANN, op
 STUK. twee Platen, zeer fraay uitgedrukt vindt (*).
 Aldaar is 'er ééne vertoond met volbladige of
 dubbelde Bloemen, die Hemelschblaauw zyn
 geel getongd: maakende deeze, met veele an-
 deren, ook eene byzondere Liefhebbery van
 Flora uit.

XXII. (22) Iris met ongeb. Bloemen, welke de bin-
 Iris nenste Blaadjes zeer kort en wyd uitge-
 Persica. breid heeft.
 Persiaan-
 sche.

Gelyk de voorgaande veelal *Spaansche Bot-
 Iris*, wegens haare afkomst, getyteld wordt,
 zo voert deeze, om de zelfde reden, den naam
 van *Persiaansche*. Het is een zeer aartig Voor-
 jaars Bloempje, meest van de andere verschil-
 lende door de laagte van de Stengel, die veel
 korter dan de Bladen is; welke even zo ge-
 fleufd zyn, met hunne kanten de Stengel om-
 vattende. Men zietze dikwils in de Voortyd
 op de Bloemmarkt en vindtze ook by WEIN-
 MANN in Plaat vertoond (†). Dit

(*) Kruidb. Pl. N. 609, 610.

(22) *Iris* Coroll. imb. Petalis interioribus brevisimis pa-
 tentissimis. *Iris* Bulbosa praecox minus odora, Persica, variega-
 ta. MOR. Hist. II. p. 357. *Iris* acaulis Fol. margine conni-
 ventibus. R. Lugdb. 18. *Iris* Persica Martia. RUDB. Elys.
 II. p. 10. f. 9. *Xiphion* Persicum praecox Flore variegato.
 TOURNE. Inst. 363.

(†) Plaat N. 609. Lett. b.

Dit Blommetje , dat enkeld of by drie , vier en vyven te gelyk , in 't laatst van February tot in 't voorst van Maart , tusfchen de Bladen uit den Wortel fchiet , is aangenaam van Reuk. Het verfchilt van de anderen daar in , dat de middelblaadjes niet overend ftaan. De Kleur is over 't geheel uit den blaauwen witachtig en niet aanzienlyk , maar de Lippen der onderfte Blaadjes van de Bloem verrukken het Gezigt door eene hoog paarfche of donker Violette Kleur , als van Fluweel , in welke een Saffraan-keurige Streep afsteekt , met blaauwe en paarfche Stipjes gefprenkeld. In plaats van middelblaadjes komen boven aan de Steng , onder de Bloem , drie kleine Krulblaadjes voor. Op dezelve volgt een Zaadhuisje met drie hokjes , in Juny aanrypende.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(23) *Iris met ongeeb. Bloemen , gefleufde Bladen en twee Wortel-Bolletjes , het één op 't andere.*

XXIII.
*Iris Sisy-
rinchium.*
Tweebol-
lige.

TOURNEFORT hadt deeze , onder den naam van *Sisyrinchium* , tot een Geflagt gemaakt , 't welk hy van de Iris en Xiphion afzonderde , door twee Bolworteltjes boven elkander te hebben , gelyk de Crocusfen enz. De bovenfte

dee-

(23) *Iris Cor. imberb. Fol. Canaliculatis, Bulbis geminis superimpositis. Sisyrinchium majus, medium et minus. C. B. Pin. 40, 41. TOURNEF. Inst. 365. CLUS. Hist. 1, p. 216. Pann. 279. Ic. 281. DON. Pempt. 210. LOB. Ic. 97.*

F 5

II. DEEL. XII. STUK.

V. dezer Wortelen , die wit en zoet van Smaak
 AFDEEL. is, wordt in Spanje en Portugal , alwaar dit
 II. Gewas zyne Groeiplaats heeft , veel van de
 HOOFD- Kinderen opgezogt en met graagte gegeten:
 STUK. weshalve zy de grootste Soort *Nozelhas* , dat
 is Nootjes , noemen. De onderste Bol , welke
 vergaat , is zwart en voos.

Men vindt het drierley , ten opzigt van
 de grootte. De grootste heeft Bladen byna
 als van het Look of der gewoone Hyacinthen ,
 groen en meestal op den Grond leggende , met
 een ronde Stengel van een Span hoog , die ge-
 streept en stevig is , uit veele Scheedachtige
 Omwindzels vier of vyf Bloemen voortbren-
 gende , welke agter elkander open gaan. Dezelve
 bestaan , gelyk in de Irisfen , uit negen Blaad-
 jes , drie nederwaards , drie eenigermaate op-
 waards gestrekt , doch de drie Stempelblaad-
 jes , boven aan den Styl , staan hier opwaards ,
 met hunne dubbelde punten. Voorts is de ge-
 heele Bloem fraay in 't aanzien , blaauw van
 Kleur en welriekende , doch verdwynt zeer
 spoedig en wordt gevolgd van Vliezige Scheed-
 jes , bevattende een klein , rond , rosachtig Zaad.

De twee anderen zyn in alle opzigten kleiner ,
 byzonderlyk de laatste , *Lirio* genaamd by de
 Portugeezen. Men vindt sommig , dat de Bloem-
 blaadjes paarsch of Violet heeft , met een geele
 Vlak. Het schynt die eetbaare Bolplant te zyn ,
 by de Grieken *Sisyrrichion* genaamd , en by
 PLINIUS *Sisyrrinchium* ; dat van een Varkens-

Fig. 2.

Fig. 1.

Fig. 3.

Snuit afleidelyk zou zyn , zo sommigen willen. V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.
 FORSKAHL vindt het overvloedig in de
 Velden by de Pieramieden van Egypte, en merkt
 het aan als een zeer schoone Bloem (*).

Ik laat hier volgen het Geslagt van

V I E U S S E U X I A.

Dat van den meergemelden Doktor DE LA
 ROCHE is ingesteld, en benoemd ter eere van
 zyn Geneeffchen Medeburger, den Heer VIEUS-
 SEUX, een uitmuntend Kruidkenner, zynen
 goeden Vrind. Het komt, zegt zyn Ed. in ge-
 stalte de Irisfen naast by, doch verschilt 'er van,
 doordien de Meeldraadjes tot een Cylinder ver-
 eenigd zyn, de Bloemblaadjes meer verschil-
 lende en naauwlyks met de Nagels samenge-
 groeid (†).

Drie Soorten, altemaal Kaapse, zyn door
 zyn Ed. daar van opgegeven, naamelyk

(1) *Vieusseuxia met één Wortelblad, van lang-
 te als de Stengel.*

I.
*Vieusseuxia
 spiralis.
 Spirale.*

De Wortel van deeze is een Rolrond Bol-
 le-

(*) *Plurimz dignitatis Flos. Flor. Egypt. Arab. p. 12.*

(†) Ik zou zyne Lyst der Kenmerken hier ingevoegd
 hebben, doch, dewyl dezelve naauwlyks iets anders zeg-
 gen, heb ik zulks nagelaten.

(1) *Vieusseuxia Folio Radicali unico, Caulis longitudina,
 ROCH. Diss. p. 31. T. 5. BORN. Prodr. 2.*

V.
 AFDEEL.
 II.
 HOOFD-
 STUK.

letje, met gespitste Scheedachtige Omwindzels bekleed en Kranswyze begroeid met Afzetzels of jonge Bolletjes. De Stengel, onder uit den Wortel voortkomende, een Voet lang, is regt rond, glad, in Leedjes verdeeld. Behalve het gezegde Wortelblad, komen aan de Leden der Steng gestrekte Scheedeblaadjes. Op 't end groeijen gesteelde geelachtige Bloemen, met donkerer Nagels en met paarsche Stipjes getygerd. Ieder Bloem heeft een tweekleppige Scheede. Zy bestaat uit drie grootere buiten-Blaadjes, welke zig rondachtig uitbreiden, en drie binnen-Blaadjes, van langte als derzelyer Nagels, geseufd. Wigvormig, aan den tip drie-deelig met de middelste Slip langer en *Spiraal* gedraaid. De drie Meeldraadjes maaken een hollen Cylinder, waar binnen de Styl is beslooten, die drie Stempels heeft, met Bladerachtige, in tweeën gedeelde Slippen; waar tuschen zig de lange Meelknopjes inlaaten. Het Vrugtbeginzel of Zaadhuisje is langwerpig, driehokkig, driekleppig.

II.
Vicusfeuxia
Aristata.
 Gebaarde.

(2) *Vicusfeuxia met één Wortelblad, dat tweemaal zo lang is als de Stengel.*

PL. LXXX.
 Fig. 1.

Deeze, aan zyn Ed. door den beroemden Hoogleeraar D. VAN ROYEN medegedeeld,

W25

(2) *Vicusfeuxia Folio Radicali unico, Caule duplo longiore.*
 ROCH. *Disf.* p. 33. BURM. *Prodr.* 2.

was grooter , naamelyk de Steng by de twee Voeten hoog hebbende en het Wortelblad , van langte als gemeld is , Grasachtig , gestreept , gekield ; terwyl by ieder Leedje de Stengel naauw omvattende Scheedebleden heeft , menigvuldiger aan den top , die twee Bloemen uitgeeven. Deeze , tweemaal zo groot als in de voorgaande Soort en zeer wit , hadden aan 't begin der Nagelen , die paarsch en met een dikke Wolligheid *gebaard* waren , een dubbel Kring , van binnen geel , van buiten paarschachtig gestippeld. De binnenste Bloemblaadjes hadden de middelste toppen hier niet spiraal maar regt. Voorts waren de deelen der Vruchtmaaking eveneens.

Het hier nevens , in *Fig. 1* , op Pl. LXXX , afgebeelde Gewas , behoort zekerlyk tot dit Geslacht , en wat de Bladen betreft tot deeze Soort ; maar de Bloem is niet grooter dan in myn Exemplaar van de voorgaande: Dezelve is , ten opzigt van haare deelen , met alle mooglyke naauwkeurigheid voorgesteld. Aan de Nagels is zy zekerlyk *gebaard* en heeft aldaar aanmerkelyke paarsche Vlakken , naar binnen geel. Voorts vertoonen zig zeer duidelyk de drie kortere Bloemblaadjes met de middelste punt langer en regt. In 't midden zyn de opstaande Stempels , aan 't end gegaffeld , waar onder de Scheede der Meeldraadjes ; zittende de Styl verborgen op het Vruchtbeginzel , dat zig onder de Bloem bevindt.

V.
AFDEEL.
II.

HOOFD-
STUK.

III.
Vicusfeuxia
fugax.
Verdwy-
nende.

(3) *Vicusfeuxia* met een enkel Blad, dat de Stengel Scheedswyze insluit en zeer lang is.

Deeze, door den Boom- en Bloemkwecker VAN HAZEN, in de optelling der Planten van zyn Tuin, in Plaat gebragt, heeft een platachtig samengedrukten Bol boven den Moederbol groeiende. De Stengel is rond, maar vier of vyf Duimen lang en opgeregt, met één Scheedblad bekleed, dat driemaal zo lang is, Liniaal en flap. Uit dit Blad komt een Takkig Bloemstengetje voort, met geele Blommetjes, in drie Uuren verdwynende; waar van verscheidene agter elkander uit ieder verdeeling ontluiken. De Bloempjes, elk in een tweekleppig Scheedje gevat, zyn zesbladig, met de drie buitenste Blaadjes Eyrond en neergeboogen; de drie binnensten stomp Lancetvormig uitgebreid; allen met een Vliezigen rand verbreed aan de Nagels, in welken een gebaarde overlangse Streep het Honigbakje maakt. De Meeldraadjes, onder ook samengegroeid, hebben langwerpige Meelknopjes. De Styl heeft den Stempel insgelyks in drie opstaande Blaadjes verdeeld, die aan de tip gegaffeld en omgeboogen zyn. Het Zaadhuisje komt met dat der anderen overeen.

M 0-

(3) *Vicusfeuxia* Folio singulari scapum vaginante longissimo. ROCH. *Disf.* p. 33. BURM. *Prodr.* 2. Iris imberbis Caule multifloro &c. HAZEN, *Catal. Arb. & Plant.* &c. p. 67.

MORÆA.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Deeze Geslagtnaam is door den schranderen MILLER ingesteld ter eere van den Schildknaap ROBERT MORE, een Kruidkundig Heer in Engeland. De Kenmerken, die hetzelfde van het Geslagt der Irisfen onderscheiden, zyn, een zesbladige Bloem, met de drie binnenste Blaadjes uitgebreid. Anders komt het daar mede overeen. De drie volgende Kaapsche Soorten zyn 'er, volgens den Heer LINNÆUS, in vervat.

(1) *Moræa met gesleufde Bladen.*

Van deeze heeft MILLER twee Afbeeldingen, de eene met kleiner, de andere met grooter Bloemen. De eerste beschryft hy, als een Plant met een Bolachtig Worteltje, gelyk de Crocus, dat jaarlyks vernieuwd wordt. De Stengel, van onderen paarsch, wordt omtrent een Voet hoog, en is voorzien met smalle platte Bladen, welke haar Sleufswyze omvatten, meer langte hebbende dan de Stengel, doch slap zynde en donker groen. De Bloemen, aan den top, komen by paaren voort uit een

twee-

I.
Moræa
vegeta.
Groei-
zaame.

(1) *Moræa* Fol. Canaliculatis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 60. *Pag.* XIII. p. 79. *a.* *Moræa* Spathâ biflorâ, Caule planifolio, Flor. minoribus. *MILL. Ic.* 159. T. 238. f. 1. *b.* *Moræa* Spathâ biflorâ, Flor. majoribus. *MILL. Ic.* 159. T. 238. f. 2.

V. tweekleppig Scheedje. Zy hebben ieder een
 AFDEEL, Steeltje met een Vrughtbeginzel, waar op de
 II. Bloem zit, die zesbladig is of tot den bodem
 HOOFD- in zesfen gedeeld. Deeze Blaadjes zyn van fi-
 STUK. guur als een Pick-yzer, beurtlings één smaller,
 één breeder, gelyk gewoon is in de Lelieach-
 tige Bloemen. Zy spreiden zig vlak uit en
 gelyken dus te samen niet kwaalyk naar de Bloe-
 men der Nigelle of Juffertjes in 't Haar. Ook
 is de Kleur bleek blaauw, met een geele Vlak
 by 't midden, alwaar drie kleine Blaadjes over-
 end staan, omringende het Vrughtbeginzel en
 den Styl, die met drie dikke gegaffelde Stem-
 pels is gekroond, allen blaauw van Kleur. Het
 Eyronde Zaadhuisje bevat in drie hokjes veele
 rondachtige Zaaden.

Die met groote Bloemen heeft dezelve en-
 keld in een Scheedje, een weinig grooter, bleek
 paarsch en eveneens gevlakt, maar de Stengel
 is tot onderen groen.

(2) *Moræa met Elsvormige Bladen.*

II.
Moræa
Juncæa.
 Biesbladi-
 ge.

Deeze, zo wel als de voorgaande, bloeit by-
 na jaarlyks by ons, zegt de Heer N. L. BUR-
 MANNUS, met Bloemen van éenen Dag,
 die eene byzondere Violette Kleur hebben.

(3) *Moræa met Degenvormige Bladen.*

II.
Iridioides.
 Lischachtig-
 ge.

Dee-

(2) *Moræa* Fol. *Subulatis.* BURM. *Fl. Cap. Prodr.* 2.

(3) *Moræa* Fol. *Ensisformibus.* Mant, 28. *Moræa* *Spatha*

unis

Deeze Plant gróeit ook natuurlyk aan de Kaap der Goede Hope , zegt MILLER , van waar de Zaaden , onder den naam van *Witte Water-Lely* , overgebracht waren , die in de Tuin van Chelsea opgekomen zyn , alwaar de Plant gebloeid heeft. Hy geeft er de Afbeelding van , waar uit blykt , dat dezelve wel veel gelykt naar de voorgaande , doch tevens nader aan de Irisfen komt , verschillende daar van alleen , door de geheel uitgebreide Bloem , zegt LINNÆUS , die daar toe ook betreft , een Levantsche Laage altyd groene Iris , door den geleerden TILLIUS in de Toskaansche Hortus te Pisa waargenomen.

Deeze heeft Vezelachtige Wörtelez ; zo wel als die. Hy hadtze by Konstantinopelen gevonden en merkt aan , dat zy van de Smalbladige Iris , die een Abrikoozen - Reuk heeft , van BAUHINUS , weinig verschille , hebbende Grasachtige spitse styve Bladen en reukelooze Bloemen , geel en blaauw gemengeld. Derzelve gedaante schynt van die der Kaapse van den Heer MILLER iets af te wyken , hoewel het Gewas anders taameelyk daar mede strookt.

Tot deeze Soort behoort , wat het Loof aangaat , veel nader dan tot de voorigen , die *Moræa* , welke , uit het Kruidboek van BUCHOZ ,

on-

uniflora Fol. Gladiatis , Radice fibrosa. MILL. Ic. 159. T. 289. f. 1. Iris Orientalis pumila sempervirens &c. TILL. Pis. 89. T. 33.

G

V. onlangs te Neurenburg, onder den naam der
 AFDEEL. eerste Soort, is aan 't licht gegeven. Zy was al-
 II. daar Moræa met Elsvormige Bladen, *Iris d'A-*
 HOOFD. *frique*, dat is Afrikaansche Iris, genoemd (*).
 STUK.

W A C H E N D O R F I A.

Ter vereeringe des naams van den geleerden WACHENDORF, die, nu ruim dertig Jaar geleerden, een Lyst der Planten van den Utrechtsen Akademie - Tuin, op eenen Griekschen trant geschikt, aan 't licht gaf, strekt dit Geslagt.

Het heeft een zesbladige ongelyke Bloem, beneden het Vrughtbeginzel, dat een driehokkig Zaadhuisje wordt. Hier is de Styl Draadachtig, neergeboogen, met eenen enkelden Stempel, waar door het inzonderheid van de voorgaanden verschilt, bevattende de drie volgende Kaapse Soorten.

I. (1) *Wachendorfia met een enkeld Bloemsteng.*
Wachen-
dorfia
Thyriflo-
ra.
 Aairbloemige.
 't Is nu ruim twintig Jaar geleeden, dat deze Plant, op de Buitenplaats van wylen den beroem-

(*) *Moræa vegeta. Eclogæ Botanica, Norimb. 1778. Manip. I. Tab. 4.*

(1) *Wachendorfia scapo simplici. Syst. Nat. XII. Gen. 61. Veg. XIII. p. 80. Wachendorfia fol. lanceolatis quinquenerviis, canaliculato-plicatis, Flor. in Thyrsum collectis. BURM. Monogr. Tab. 1, 2. Nov. Act. Acad. Nat. Cur. 1° Obs. 50. T. 2. f. 1. BURM. Prodr. 2.*

roemde Hoogleeraar J. BURMANNUS, allereerst hier te Lande haar Bloem vertoonde. Zyn Ed. bevondt dezelve volmaakt overeenkomstig met eene Bloemsteng daar van, gedroogd in 't Kruidboek van OLDENLAND voorkomende en dus voor veele Jaaren reeds aan de Kaap gevonden. Hy dagt, dat de Plant aldaar op Moerasfige plaatsen groeide; dewyl zy zeer begeerig was naar Water, verdraagende tévens een ongemeen sterke Hitte en broeijende Lugt. Uit Zaad was dezelve door zyn Ed. geteeld, en bevindt zig sedert, als een overblyvend Gewas, in de Kruidtuin deezer Stad.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Uit een knobbeligen Wortel als van Riet, die bruinrood is en veele Vezelen uitgeeft; verspreidt zy wyd en zyd hare Scheuten. De Bladen zyn Lancetvormig; vyfribbig, als een Waaijer geplóoid; glad, blygroen, elkander Geutswyze omvattende, de grootsten twee Voeten lang en drie Vingeren breed. Een Rietachtige Stengel, van vier Voeten hoogte, met kleiner smaller Bladen, Scheedswyze, overhoeks bekleed, Haairig en met roode Vlakken getekend, draagt aan den top een Aairige Trósvan Bloemen, welke de langte van een Voet heeft. Dezelve bestaat overlans uit Bloemtuiltjes, ieder in een Scheedebloodje gevat en gemeenlyk uit zeven Bloemen samengesteld, waar van slegts één te gelyk een Dag ontlooken is. Zy heeft een geele Bloem van zes Bloodjes, die ongelyk geplaatst zyn, en waar van somtyds één

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

ontbreekt, als wanneer dezelve twee Stylen heeft. De eerst uitkomende Bloemen zyn veel grooter dan de volgende. De Vrugt is een driehokkig Zaadhuisje, met versienste en verdroogde Bloemblaadjes omringd, die als voor Kelk verstreken: want het Vrugtbeginsel zit binnen de Bloem. Het bevat drie Eyronde Zaa-den, aan een langwerpigen Stoel gehecht, uit den paarschen zwartachtig en ruig (*).

II.
Wachendorfia pa-
niculata.
Pluim-
bloemige.

(2) *Wachendorfia met een veel - Aairige Bloemsteng.*

Deeze Soort heeft Degenvormige Bladen, welke drieribbig zyn en eene Takkig verdeelde of gepluimde Bloem - Aair, volgens gemelden Hoogleeraar, die de Afbeelding daar van, onder andere uitheemsche Planten, door den Groot Agtbaaren Burgermeester WITSEN of den Groot-

(*) Deze Bloemplant, eenige Jaaren daar na, ook in de Koninglyke Tuin van zyne Allerchristelykste Majesteit, te Trianon, gebloeid hebbende, is daar van de Afbeelding, met de beschryving van den Heer BURMANNUS, volgens de Verhander Keizerlyke Akademie, waaraan zyn Ed. die medegedeeld hadt, aan 't licht gegeven: welke men, in 't jaar 1771, te Gera nagedrukt heeft, en deeze Druk is door my gebruikt.

(2) *Wachendorfia Scapo polytachyo, Wach. Fol. Eniformibus trinerviis, Flor. panicularis. BURM. Monogr. Tab. 3. Nov. Act. Ac. Nat. Cur. 1. Obs. 51. T. 2. Silyrinchium Ramosum Aethiopicum. BREYN Cent. 85. T. 37. Asphodelus latifolius, Flor. patulis flavescens &c. BREYN. Prodr. T. 9. f. 1. BURM. Prodr. 3. Erythrobulbus Hellebori albi panicatis foliis. FLUK. Mant. 70.*

Grooten BOERHAAVE, vervaardigd, vondt. V.
 De Bloesfem gelykt veel naar die der voor- AFDEEL.
 gaande Soort, inzonderheid daar in, dat de II.
 verwelkende Bloemen, geslooten, zig als een HOOFD-
 Zwaantje of Gansje vertoonen. Voor 't ove- STUK.
 rige is tot nog toe niets meer, aangaande dee-
 ze Soort, noch iets zekers van derzelve Va-
 derland of afkomst bekend geworden. De Rid-
 der verbeeldde zig, dat het *Takkig Ethiopisch*
Sisyrinchium van BREYN, nu ruim honderd
 Jaar geleden uit Kaapse Bollen gekweekt,
 hier toe behoorde. Hy betreft 'er ook toe,
 den *Breedbladigen Kaapsen Asphodelus* met geel-
 achtige Bloemen, van binnen rood gevlakt,
 door den jongen BREYNIUS uitgegeven;
 welke even de zelfde Plant schynt te zyn als
 het gedagte *Sisyrinchium*. De roodheid van den
 Bolachtigen Wortel onderscheidtze van de
 meeste anderen.

(3) *Wachendorfia met een tweedeelig Tros-
 achtig Kroontje.*

III.
*Wachen-
 dorfia Um-
 bellata.*
 Kroon-
 dragende.

Onder den naam van *Dilatris* hadt de Heer
 BERGIUS hier van een nieuw Geslacht ge-
 maakt, doch de Heer LINNÆUS oordeelde,
 dat deeze Plant mooglyk wel tot het tegen-
 WOOF-

(3) *Wachendorfia Umbellâ bifidâ Racemosa. Mans. 320.*
hâ hisluta. Mans. 27, 511. Dilatris. BERG. Cap. 9. T.
 3. f. 5.

V. woordige behooren kon, als hebbende een Bloem
 APDEEL. zonder Pypje, een enkelen Stempel en een Ve-
 II. zeligen Wortel. De zynen hadden alleenlyk ge-
 HOOFD. lyke Meeldraadjes, terwyl BERGIUS één
 STUK. Meeldraadje veel grooter dan de andere waar-
 genomen, doch de Vrugt niet gezien hadt.
 LINNÆUS heeft 'er de volgende beschryving
 van gegeven.

De geheele Plant is grys en zeer Pluizig, de
 Bloemen van binnen alleenlyk uitgezonderd: de
 Wortel Vezelig: de Wortelbladen als van den
 Cyperus, glad, opgetegt, gestrekt, met één of
 twee Lancetvormige korte Stengbladen. Zy
 heeft een getopt, regelmatig Kroontje, met
 een algemeen zesbladig Lancetvormig kort
 Omwindzel, en ongeveer zes gesteelde twee-
 deelige Straalen; ieder twee Trosjes uitmaa-
 kende, van overhoekse opstygende gesteelde
 Bloemen. Deeze zyn van binnen gladchtig,
 donker paarsch, samengevoegd uit ovaale Blaad-
 jes, zonder Pypje. Zy hebben drie Meel-
 draadjes van langte als de Blaadjes, met geele
 egaale Meelknopjes. De Stempel is eenvoudig
 of enkeld, driehoekig; de Vrugt beneden, ook
 Pluizig.

Uit dit alles schynt deeze Plant van die van
 BERGIUS aanmerkelyk te verschillen. De
 Heer N. L. BURMANNUS spreekt van een
Corymbosa of Getuilde, die mooglyk tot deeze
 Soort behooren zal.

COMMELINA.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Pater PLUMIER heeft deezen Geslagtnaam ingesteld, ter eere van de COMMELYNs, voornaame Kruidkenners in Nederland, door welken de Kruidkunde niet weinig is bevorderd. Veele zeldzaame Planten, van den Amsterdamsen Stads Tuin, zyn door hyn aan 't licht gebragt.

De Planten van deezen naam hebben eene zeer zonderlinge Bloem, niet zo zeer, om dat van de zes Blaadjes, waar dezelve uit bestaat, twee of drie zeer veel grooter dan de anderen zyn, maar wegens drie Kruiswyze Lighaamen, op eigen Draadjes tusfchen de Meeldraadjes geplaatst, welke voor Honigbakjes verftrekken. Voorts zyn de Bloemen gevat in een Hartvormig Omwindzel, dat naar een Schulp gelykt, waar zy in 't bloeijen uitkomen, maar daarna zig weder in 't zelve verbergen, als 't ware om de Vrugt te beschutten.

Men telt 'er vier Soorten van, die twee Bloemblaadjes grooter, en vyf, welken 'er drie grooter dan de anderen hebben; allen uitheemsche Planten.

A. Tweebladige, met twee Bloemblaadjes grooter.

(1) *Commelina met ongelyke Bloemen; de Bladen* I.
Commelina
communis.
Gemene.

(1) *Commelina* Coroll. inæqualibus; Foliis ovato-lanceolatis

G 4

V.
 AFDEEL.
 II.
 HOOFD-
 STUK.

Bladen Eyrond-Lancetvormig spits; een kruipende gladde Steng.

Deeze Amerikaanfche is een Jaarlyks Gewas, dat uit een Vezeligen Wortel leggende Stengetjes, van een en twee Voeten of langer, verspreidt, die een weinig hoekig rond zyn, en uit de Knietjes Wortel fchieten. De Bladen, die overhoeks groeijen, omvatten de Steng eerst Scheedswyze en verbreedden zig dan als die van het Zeepkruid, zynde overlans geribd en eenigermate glad. Uit de Oxels der bovenfte Bladen komen dunne ronde Steeltjes, die uitloopen in een samengedrukt Kasje, 't welk agtervolgelyk Bloempjes uitgeeft, die fchoonblauw zyn. Deeze bestaan uit twee grootere, opftaande, gekleurde Blaadjes, eerst hot, dan vlak, eindelyk omgeboogen, fomtyds boven uitgerand en als Hartvormig, en een kleiner hot doorschynend witachtig, nederwaards gestrekt; terwyl de drie anderen een Soort van Kelkje maaken, dat de eerstgemelden omvat.

Tot deeze Soort behoort, waarschynlyk, de Japanfche Plant genaamd *Koo - seki*, welke KAEMPFER in Afbeelding gebragt heeft, en
 wiet

latis acutis; Caule repente glabro. Syst. Nat. XII. Gen. 62. Veg. XIII. p. 80. Comm. Fol. ovato-Lanceolatis &c. H. Cliff. 21. R. Lugdb. 38. GRON. Virg. 130. Comm. Procumb. annua Saponariae folio. DILL. Elsb 93. T. 78. f. 89. Comm. Graminea latifolia, Flore Kœrnico. PLUM. Gen. 48. T. 38. BOERH. Lugdb. I. p. 237.

wier Hemelschblauwe Bloemen men, zo hy
aanmerkt, aldaar tot bereiding van een Ultra-
maryn-Verwe gebruikt (*). Onder de Oostin-
dische Planten, naamelyk, wordt ook deeze
herwaards gebragt (†).

V.
AFDEEL.
II.

HOOFD-
STUK.

(2) *Commelina met ongelyke Bloemen, Lan-
cetvormige gladde Bladen en een leggende
Steng.*

II.
*Commelina
Africana.
Kaaple.*

De Steng van deeze is, met myn Exemplaar,
dat ik van de Kaap ontvangen heb, overeen-
komstig, eenigermaate plat, gegaffeld, gestrept,
aan de Gewrichten bezet met Vliezige Scheed-
jes, sluitende in de uitgebreide Bladsteelen, wel-
ke de Steng Scheedswyze omvatten, en op
de kanten eenige Haairtjes hebben. De Bladen
zyn Lancetvormig, spits, groen en glad, twee
Duimen lang, overhoeks geplaatst, overlangs
geel geribd. De Bloemen, uit de Oxels voort-
komende, op eigen Steeltjes, hebben een Hart-
vormig Omwindzel, dat zig sluit en opent, als
gezegd is, en dikwils wederom een ander
Bloemsteeltje uitgeeft. De Bloemen hebben de
drie

(*) KALPFF. *Jap. T.* p. 232.

(†) BURM. *Fl. Ind.* p. 16.

(2) *Commelina* Cor. inæq. Fol. Lanceol. glabris, Caulē
procumbente. Commel. Rad. perenni &c. WACHEND. *Ultr.*
323. *Commelina procumbens* Flore luteo. R. *Lugdb.* 538.
HALL, *Gott.* 66. FABB. *Helmsf.* 18. BERG, *Cap.* 10.

V. drie onderste Blaadjes Kelkswyze geplaatst,
 AFDEEL. bevattende zo wel de twee grootere, als de
 II. deelen der Vrugtmaakling en de zonderlinge
 HOOFD. Honigbakjes, voorgemeld. Zy zyn geel van
 STUK. kleur. 't Gewas komt in eenige Europeische
 Kruidhoven voor, en is door den Leidſen Hove-
 nier M E E R B U R G onlangs met Kleuren in Plaat
 gebragt (*).

III.
Commelina
Benghalen-
sis.
 Bengaalfc

(3) *Commelina met ongelyke Bloemen, Ey-*
ronde stompe Bladen en eene kruipende
Steng.

Tot deeze Bengaalfc is niet ten onregte door
 den Heer N. L. BURMANNUS t'huis gebragt
 het *Arundinelle*-Kruid van RUMPHIUS, dat
 Hemelsblauwe Bloempjes heeft. Dit is een
 klein Plantje, in groeiing naar Riet, in Loof
 naar het Muur gelykende, 't welk een zeer lek-
 ker Moes uitlevert; inzonderheid, wanneer het
 in Melk van Klappus-Nooten gekookt wordt,
 doch tevens ſterk afzettende en gevaarlyk voor
 zwangere Vrouwen. Men noemt het 'er *Sajor*
Bulu, dat is Rietmoes en dit werdt beter geacht
 dan het *Sajor Bajang* of Witte Maijer, voor-
 gemeld (†).

(4) Com-

(*) *Afbeeld. van zeldz Gewasfen.* Leid. 1775, Tab. IV.

(3) *Commelina* Cor. inaq. Fol. Ovatis obtusis, Caule re-
 pente. *Ephemerum Benghalense serpens*, Folio subrotundo
 brevi, Phalangoides. PLUK. *Alm.* 120. T. 27. f. 3. *Ephe-*
merum indicum dipetalum. HERM. *Par.* 156. *β.* *Arundi-*
nella. RUMPH. *Amb.* VI p. 21. T. 9. f. 2.

(†) Zie II. D. XI. STUK, bladz. 255.

- (4) *Commelina met ongelyke Bloemen, Ey-*
rond-Lancetvormige Bladen en een opge-
regte, eenigermate ruige, zeer eenvoudige
Steng.

V.
AFDEEL.
II.

HOOFD-
STUK.

IV.

Commelina
erecta.

Opstaande.

Deeze Soort heeft Stengen van anderhalf of twee Voeten hoogte, regtopstaande, by ieder Knietje een dergelyk Blad hebbende als het voorgaande, die met Scheedjes de Steng omvatten, doch spitsfer zyn aan 't end. Voorts geeven zy dergelyke Steeltjes en Bloempjes uit, die met de deelen der Vrugtmaaking door DILLENIUS afgebeeld zyn, zo wel als de ronde Zaadhuisjes. Het groeit in Virginie, doch is volgens den Heer BURMANNUS, ook van de Kaap gekomen.

B. Driebladige, dat is met drie grootere Bloemblaadjes.

- (5) *Commelina met byna gelyke Bloemen,*
Lancetvormige eenigermate gesteelde Bla-
den, die aan den Keel gebaard zyn en op-
geregte Stengen.

V.
Virginica,
Virgini-
sche.

Dee-

(4) *Commelina* Cor. inæq. Fol. Ovato-Lanceolatis, Caule erecto, subhirsuto simplicissimo. H. Ups. 18. Comm. Fol. Ovato-Lanceolatis &c. H. Cliff. 495. GRON. Virg. 11. R. Lugdb. 38. *Commelina erecta* ampliore subcoeruleo Fiore. DILL. Ehb. 94. p. 77. T. 88.

(5) *Commelina* Cor. subæq. Fol. [Lanceolatis subperiolatis ore barbatis &c. Ephemeron Phalangoides majus Virginianum erectum. PLUK. Alm 135. T. 174. f. 4.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Deeze Virginifche heeft opgeregte, enkelde, effene Stengen van twee Voeten hoogte; de Bladen eenigermate gefteeld, Lancetvormig, aan de bovenzijde agterwaards ruuw, met ribbige ruigachtige Scheedjes, aan den mond ge- baard met rosfe Haairtjes. De endelingfe Om- windzels zyn byna Hartvormig; de Bloemen blaauw, met Hartvormige Blaadjes, het on- derfte korter en een Voetje hebbende.

VI.
Commelina
Taberfca.
Knobbe-
lige.

(6) *Commelina met gelyke Bloemen en onge- steelde Bladen, die Eyrond-Lancetvormig en eenigermate kanthaairig zyn.*

De Wortels, uit veele Knobbels famenge- voegd, gelyk in 't Kruid dat men gemeenlyk Hemelfleutels noemt of Smeerwortel (*); on- derfcheiden niet alleen deeze Soort, maar ook de Bloemen, welke drie egaale Bloemblaadjes hebben, grooter dan de drie overigen; wes- halve dezelve veel naar die van 't *Ephemerum* van **TOURNEFORT**, nu *Tradescantia* ge- naamd (†), gelyken. De Stengetjes zyn om- trent een Voet hoog, volgens meergemelden **DILLENIUS**, de Bladen ruuw en overlangs dieper

(6) *Commelina* Cor. aequal. Foliis sessilibus, Ovato-Lan- ceolatis, subciliatis. *H. Ups.* 18. *H. Cliff.* 21. *R. Lugdb.* 38. *Commelina* Radice Anacampserotidis. **DILL.** *Elzb.* 94. **T.** 79. f. 99. *Commelina* Paludosa latifolia. **BURM.** *Zeyl.* 69. **T.** 20. f. 20.

(*) Zie II. D. VIII. STUK, bladz. 642.

(†) 't Zelfde, bladz. 329.

dieper geaderd of gestreept dan in de anderen. V.
AFDEEL.
II.
HOOFD.
STUK.
De Ceylonse *Moeras Commelina*, die breedbladig is, van den Heer J. BURMANNUS, wordt hier, schoon glad zynde, t'huis gebragt door den jongen Heer. Dezelve, met Runderen-Melk gekookt, zette het Water af, volgens de aanmerking van HERMANNUS.

Niet alleen de *Bengaalsche*, somtyds Geele tweebladige, somtyds blaauwe driebladige Bloemen hebbende, maar ook deeze *Knobbelige*, vondt de Heer FORSKAÖHL by Hadie in Arabie, alwaar zy *Vaalan* genoemd werdt. De Bloem was driebladig blaauw: de Steng gegaffeld, zwak, kruipende in een Waterige Grond. Het Landvolk gebruikte 'er de gekneusde Bladen, naar 't zeggen was, om, op een Wond gelegd, daar een Doorntje was ingekomen, hetzelve uit te dryven. Die Bladen waren Lymmerig, eenigzins kanthaairig en zeer vlak (*).

(7) *Commelina die gelyke Bloemen heeft, met verdikte Steeltjes; de Bladen Lancetvormig, met ruime Scheeden, die aan den rand ruig zyn en dubbelde Blikjes.* VII.
Commelina
Zanonia.
Dourbladige.

Deeze, in de Fransche Volkplantingen by de
Li.

(*) *Flor. Egypt. Arab. p. 12.*

(7) *Commelina* Cor. 29. Pedunc. incrassatis, Fol. Lanceolatis &c. *Zanonia Graminea Perfoliata.* PLUM. Gen. 38. *Petriclymenum rectum Herbaceum Gentianæ folio.* SLOAN. *Jam.* 115. *Hist.* 1. p. 243. T. 247. f. 1.

V. Linie in Zuid - Amerika , door PLUMIER ge-
 AFDEEL. vonden , werdt van hem *Zanonia* genoemd , die
 II. Grasachtig is en doorbladig. Onder de Planten
 HOOFD- van Jamaika is door SLOANE een dergelyk
 STUK. Gewas opgetekend , dat hy *regt Kruidig Peri-*
clymenum , met Gentiaan - Bladen , noemt. De
 Scheeden der Bladen zyn zeer breed en van de
 Steng afstandig ; aan den rand ruig. De Bloe-
 men hebben twee Lancetvormige gepaarde
 Blikjes.

VIII.
Commelina
nudiflora.
 Naaktbloe-
 mige.

(8) *Commelina met gelyke Bloemen , die Haait-*
dunne Steeltjes hebben ; tweemannig , zon-
der Omwindzel ; de Bladen Liniaal.

De gelykheid van gestalte betreft hier dit
 zeer kleine Plantje , by Madras aan de Kust
 van Koromandel gevonden , 't welk ongemeen
 smalle Blaadjes heeft en de Bloempjes twee-
 mannig , zonder Omwindzel.

De Heer KÖNIG nam deeze , die op droo-
 ge Grasvelden groeit , naauwkeurig waar. Zy
 hadt een ruuwachtig Stengetje van een Span ,
 ten deele opgeregt , met Liniaale spitse Bladen
 en twee Bloemsteeltjes aan 't end , die , van
 twee tot zes , knikkende gesteelde Bloemen heb-
 ben. Hy schryft 'er een Kelk aan toe , van
 spitse , en drie Eyronde Bloemblaadjes , met drie
 Draad-

(8) *Commelina* Cor. 29. Pedunc. Capillaribus ; Fol. Linea-
 ribus , Involucro nullo ; Flor. diandris. *Fl. Zeyl.* 31. Epho-
 merum Phalangoides Maderaspatense minimum , Fol. peran-
 gustis , perfoliatum. *PLUK. Alw.* 135. T. 27. f. 4. *BURSE*
Fl. Ind. p. 17.

Draadjes , welke ieder een driehoekig Honigbakje draagen : zynde het getal der Meeldraadjes niet meer dan twee.

V:
AFDEEL:
II.

HOOFD-
STUK.

(9) *Commelina met gelyke Bloemen, die tweemannig zyn, en een Scheedachtig Omwindzel hebben; de Bladen Liniaal.*

IX.
Van natu.
Scheedige

In Oostindie was ook deeze door dien Heer gevonden , wier Bloemen in tegendeel met een zeer groot Omwindzel voorzien zyn. Zy hebben drie gelyke Eyronde Bloembladjes, maar twee Meeldraadjes met geele Knopjes, en een Elsvormigen krommen Styl, gelyk in de meeste Soorten van dit Geslagt. Vier Draadjes zyn 'er, half zo lang als de Meeldraadjes, met smalle Honigbakjes. De Kelk hadt Lancervormige spitse, aan de tippen gekleurde Blaadjes. 't Is itsgelyks een jaarlyks Zaay-Plantje.

Door den Heer N. L. BURMANNUS zyd, onder de Oostindische Planten, nog eenige nieuwe *Commelinaas* voorgesteld en afgebeeld (*). Zyn Ed. heeft een *Naaktstengige* met Grasachtige Wortelbladen en blaauwe Bloemen: een *Vlinderachtige*, wier Bladen naar die van Huislook gelyken, op Koromandel waarge-

(9) *Commelina* Cor. 29. Fol. Linearibus. Flor. diandris involucto Vaginata. Mant. 177.

(*) *Commelina nudicaulis*, *Papilionacea*, *diffusa*, *Nervosa*. Fl. Ind. p. 17, 18. Tab. 8. f. 1: Tab. 7. f. 1, 2, 3.

V.
AFDEEL. genomen zynde , zo wel als de twee volgen-
II. de ; een *Verspreide* naamelyk en *Geribde* met
HOOFD- ovaale Bladen ; de Bloemen in beiden met Hart-
STUK. vormige Omwindzels. Voorts heeft zyn Ed.
ook de *Gekamde* , welke door den Ridder thans
uitgemonsterd is , als hier behoorende , in Af-
beelding gebragt (*). Zyn Ed. beschryft
die , als een Waterplantje , op Ceylon en Ma-
labar voorkomende , dat ongesteelde sappige,
spits Eyronde Blaadjes heeft en de Omwind-
zels Aairswyze op elkander leggende ; zo dat
die met elkander een Kammetje maaken.
De Bloemen kwamen , in alle deeze , driebladig
voor , doch in de gedroogde Exemplaaren niet
zeer duidelyk. Het zyn altemaal kleine Plan-
tjes die , uitgenomen de Naaktstengige , Wor-
teltjes schieten uit de knoopjes van hunne leg-
gende Stengetjes.

C A L L I S I A.

Een driebladige Kelk en drie Bloemblaadjes
dubbelde Meelknopjes en een tweehokkig Zaad-
huisje , onderscheiden dit Geslacht , 't welk naar
't voorgaande veel gelykt , doch geen Honig-
bakjes heeft , zegt de Ridder.

De

(*) *Commellina Cristata*. *Sp. Plant.* I. p. 62. Sp. 10.
Comm. Cor. aequalibus involucris spicatum imbricatis. *Fl.*
Zeyl. 32. *Ephemerum Zeyl.* procumbens inflatum. *HERM.*
Par. 148. *RAJ. Hist.* 566. *BURM. Fl. Ind.* p. 18, T. 7.
f. 4.

De eenigste Soort (1), in de Westindiën door den Heer JACQUIN, en wel op 't Eiland Martenique, in vogtige Velden, onder de Commelinaas groeiende, waargenomen. Zyn Ed. noemde ze, wegens de tederheid der Bloemen, *Hapalanthus* en merkt aan, dat het een kruipend groen Kruidje is, uit de Knoopjes van zyne Rankjes Wortel schietende. Het heeft Eyronde, gespitse, vette, gladde, taamelyk dikke Blaadjes, van onderen Scheedachtig, aan den rand paarfch, overhoeks aan de Stengetjes zittende, doch aan 't end tropswyze roosjes maakende. De Bloempjes zyn klein, teder, ongesteeld, groenachtig, en komen doorgaans drie te gelyk uit ieder Oxel der onderste Bladen voort. De Bloemblaadjes zyn Lancetvormig; de Meeldraadjes loopen uit in twee rondachtige Knopjes. Het Vrugtbeginzel is langwerp'g met een langen Styl, die aan 't end een Kwastje heeft. Het Vrugtje bevat, in ieder holligheid, twee rondachtige Zaadjes.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD.
STUK.
I.
Callisia
repens.
Kruipende.

Tot dit zelfde Geslacht acht zyn Ed., buiten twyfel, dat Plantjete behooren, 't welk de schrandere LOEFLING in Zuid-Amerika vondt, en *Callisia* noemde. LINNÆUS betreft het tot deeze zelfde Soort.

P H A-

(1) *Callisia*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 63. *Veg.* XIII. p. 80. LOEFL. *Itin.* 305, 392. *Hapalanthus repens.* JACQ. *Amer. Hist.* II. T. II.

H

V.

P H A L A N G I U M.

AFDEL.

II.

HOOFD-
STUK.

Dit Geslacht, welks Kenmerken moeten zyn, een zesbladige Bloem, waar onder het Vruchtbeginzel, en een driehokkige Vrucht; heeft de Hoogleraar N. L. BURMANNUS; terwijl de andere Kruiden, onder dien naam oudtyds bekend, by den Ridder, wegens de zesmannigheid, in 't Geslacht van *Anthericum* geplaatst zyn, hier, onder de Driemannigen, ingevoegd en geeft daar van drie Kaapse Soorten op; als

(1) *Phalangium met Takkige Bloemstengels.*

I.

Phalan-
gium ra-
mosum.

Takkig.

Deeze is, onder den bynaam van *Takkig*, door zyn Ed. aldus beschreeven. Een klein Kogelrond Bolletje geeft Scheedjes uit van drie Duim langte, waar uit Lancetvormige Bladen, welke driemaal zo lang zyn, voortkomen. Een Stengel van anderhalf Voet, heeft in 't midden Bloemtakjes, met eenzaame byna driebloemige Steeltjes. Een Eyronde tweekleppig Scheedje verstrekt voor Kelk. De Bloem heeft zes Eyronde uitgebreide Blaadjes, aan de tippen Els-vormig: drie Meeldraadjes, in de Nagels ingeplant; met langwerpige Meelknopjes. Het Vruchtbeginzel, onder de Bloem, heeft een Draadachtigen Styl, langer dan de Meeldraadjes; met een driedeeligen Stempel, en de Vrucht is

(1) *Phalangium Scapis Ramosis. Mihi. MILL. Ic. 56*
PLUK. T. 187. f. 3. BURM. *Fl. Ind.* p. 34

is een Hartvormig driehokkig Zaadhuisje, met veele zeer kleine Zaadjes.

V.
AFDEEL.
II.

Dit strookt in 't geheel niet met de aangehaalde Afbeelding van MILLER, welke een *Asphodelus* voorstelt, met de Bloemen eenbladig, in zesfen gesneeden en het Vrugtbeginzels boven, dat is binnen de Bloem. Ook heeft die van PLUKENET de Bloem vyfbladig en deze zelfde is aangehaald op de volgende Soort, waar van de Heer BURMANNUS geen Afbeelding of beschryving geeft, dan alleenlyk den Bynaam *obsoletum*, dat is flets van Kleur, hoedanig PLUKENET gezegd hadt de Bloemen der voorgemelde te zyn (*).

HOOFD-
STUK.

(2) *Phalangium met geaairde Bloemstengels.*

Of het Gewas, dat ik in *Fig. 2*, op PLAAT LXXX. vertoon, ook het *Phalangium Spicatum* zy, blykt my niet duidelyk. 't Is zeker dat de Bladen veel van die by PLUKENET verschillen, als zynde Grasachtig, ongemeen smal en dun, de Stengel niettemin omvattende en overhoeks geplaatst. Het maakt, gelyk men hier ziet, een lange Aair, van byna ongesteelde blaauwachtige Bloempjes, ieder gevat in een Vliezig Scheedje, dat twee punten heeft, overhoeks

II.
Phalan-
gium Spica-
tum.
PL. LXXX.
Fig. 2.

(*) *Gladiolus Phalangoides Ethiopicum* (forte *Sisyntichii* genus) Floris pentapeta'o., obsoleti coloris, ex Codice Beningiano. *Almag.* p. 170.

(2) *Phalangium Scapis Spicatis.* Mihi.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

hoeks aan de Stengel zittende. Ieder Bloempje heeft zes gesteelde Blaadjes, aan 't end stomp, terwijl daar binnen maar drie Meeldraadjes zyn vervat, met groote, gevorkte Meeknopjes Men ziet dit duidelyk in het vergroote Bloempje by *a*, alwaar tevens zig de Styl vertoont, die byna op een derde der langte in drieën is verdeeld; doch zodanig, dat ieder verdeeling wederom in twee Stempels eindigt, die met Stuifmeel bedaauid zyn. Dit is een aanmerkelyke byzonderheid, welke mischien aanleiding zou kunnen geeven, om hier van een nieuw Geslagt te maaken. Tot de *Cyanella* kan het, volgens de daar van door den Hoogleeraar D. VAN ROYEN opgegevene bepalingen, hoewel zes Stempels hebbende, niet behooren.

De Plant, in *Fig. 3*, op de zelfde Plaat vertoond, had ik gemeend ook tot dit Geslagt betrekkelyk te zyn; dewyl zig in ééne Bloem maar drie Meeldraadjes vertoonden; doch by nader onderzoek bevind ik, dat 'er zes zyn, elk voortkomende uit een Nagel van een Bloemblaadje als by *b*; des dezelve vervolgens tot het *Anthericum* zal worden t'huis gebragt.

III. HOOFDSTUK.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

*Beschryving van de ZESMANNIGE BOL-
PLANTEN, tot welken de Narcisfen, Le-
liën, Tulpen, Hyacinthen, Tuberoozen en
andere Lelieachtige, zo in als witheemfche;
gelyk de verscheide Soorten van Affodillen,
Ajuin, Look; de Amaryllisfen of Lelie- en
Tros - Narcisfen, Hæmanthus, Crinum en
veele andere, zo Kaapse als Oostindische Bloe-
men; van ongemeene fraaiheid, behooren.*

Veele Geslagten der Zesde Klasse, die naa-
melyk Bloemen hebben met zes Meel-
draadjcs, komen in deeze Afdeeling; welke
de voornaamste Schoonheden van Flora bevat.
Het eerste voert den naam van

HÆMANTHUS.

't Welk een zesbladig veelbloemig Omwind-
zel heeft; een zesdeelige Bloem, boven het
Vrugtbeginzel, en een driehokkig Zaadhuisje.

Hier in zyn begreepen de vier volgende Afri-
kaanfche Soorten.

(1) *Hæmanthus met Tongachtige platte glad-
de Bladen.*

I.
Een *Hæman-
thus cocci-
neus.*
Hooggroo-

(1) *Hæmanthus* Fol. Linguiformibus planis lævibus. *Syst.* de.

II 3

Nat.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Een zeldzaame Plant, die, door haare Tong-achtige, breede, dikke Bladen, naar sommige Soorten van Aloë gelykt, maakt deeze uit. De afkomst is van de Kaap der Goede Hope; hoewel sommigen het voor een Indisch Gewas hebben gehouden. Dus werdt het van MORISON Hoogroode *Indische Lelie*, van anderen *Indische Narcis* of *Lelie-Narcis* met een Draadige Bloem, *Scoglioso* of *Squalioso* der Italiaanen geheten; dat op den Schubbigen Wortel ziet (*). BODÆUS VAN STAPEL, een Amsterdamsch Geneesheer, die in den jaare 1636 stierf, noemde ze *Tulp van de Kaap der Goede Hope* (†).

Dus blykt, dat dit Gewas reeds meer dan anderhalve Eeuw in ons Wereldsdeel bekend zy geweest. Het bloeide 'er, mischien aller- eerst, in de Hof van den Spaanschen Staats- Raad en Gouverneur van 't Nieuwe Kasteel te Napels, den Heer DE GORDUBA, ZO COLUMNA, die het naar deeze Bloem in Afbeelding bragt, aantekent (‡). Dit moet reeds

vroe

Nat. XII. Gen. 396. Veg. XIII. Gen. 400. p. 261. H. Cliff. 127. R. Lugdō. 42. Hæm. Fol. obtusis, basi truncatis. COMM. Hort. II. p. 127. T. 64. Narcissus Ind. puniceus. FERR. Cult. 137. Narc. Ind. Serpentarius. HERN. Mex. 855. T. 899.

(*) Lilio-Narcissus, Indicus cruentus, Stamineus, Squalioso Italis. BARR. Ic. 1041. Obs. 792.

(†) Tulipa ex Promontorio Bonæ Spei. STAP. in THEOPHR.

(‡) COMMELYN zegt, dat het geweest is in de Hof van den Prins CÆSIUS: doch ik vind het zodanig, als ik hier schryf.

vroeger dan in 't jaar 1628 geweest zyn. Om- trent die zelfde Jaaren heeft het ook gebloeid in de Hof van den Kardinaal BARBERINI te Rome, gelyk FERRARIUS heeft aangetekend. In 't laatste Jaar der voorgaande Eeuw, heeft het ook hier, in de Hortus Medicus dezer Stad, gebloeid, en is door den gedagten Hoogleeraar COMMELYN volkomen in Afbeelding gebragt en beschreeven.

Zeer zeldzaam bleeit deze Soort van *Hæmanthus*. Zy geeft uit een Bolwortel, van meer dan twee Vuisten groot, die uit veele op elkander leggende Schubben bestaat, twee dikke platte Bladen, meer dan een Hand breed en een Voet lang. Deze verschynen wanneer de Stengel bloeit, die anderhalven Voet lang is en twee Vingeren dik, platachtig rond, witachtig of bleek groen, doch met paarsche Vlakken, byna als de Stengel van 't Kalfsvoet of Slangekruid, getekend. Op den top heeft dezelve een Knop, die open gaande een Kelk maakt van zes of meer Bladen, naar een Tulp gelykende, welke wederzyds Bloedrood zyn. Hier van heeft de vermaarde HERMANNUS den naam ontleend, dien TOURNEFORT ook gebruikt heeft, door onzen Ridder aangeno-
men

schryf. COLUMNA zegt alleen, dat hy ze aan 't licht gebragt heeft of geplaatst onder de Mexikaansche Plunten: *Excell. Principe Casio annuente*, en verder, dat zy in een Pot gebloeid had by den gezegden Spaanschen Heer.

H 4

V. men (*). Binnen dat Omwindzel zyn vervat
 AFDEEL. meer dan dertig Bloemen, ook rood, in zesfen
 I. I. gedeeld, met zes witte Meeldraadjes en gee'e
 HOOFD. Knopjes. Ieder Bloem zit op een driekantig
 STUK. Vrugtbeginzels, dat het gezeede Zaadhuisje wordt,
 van grootte als een Olyf, zo C O L U M N A
 waargenomen heeft. In de Herfst is de Bloei-
 tyd deezer Planten in ons Wereldsdeel.

II.
Hæman-
thus Cilia-
ris.
 Kant-
 haairige.

(2) *Hæmanthus met Tongachtige kanthaaierige Bladen.*

Zeer verschillende is deeze Soort, door haaren langwerpigen Bol niet alleen, die ook groot is en Bladen als de voorgaande, maar smaller heeft, op de kanten zeer fyn gehaaid en als met druppeltjes gesprenkeld. Het schynt de ronde Afrikaansche Lelie, met flauw Granaatkleurige kleinere Bloemen, by HERMANNUS dus genaamd, te zyn.

(3)

(*) *Hæmanthus*, immers, betekent Bloedbloem; gelyk C O L U M N A zegt, dat die Bloembladen Bloetkleurig rood zyn, (*Colore Sanguineo rubente*,; FERRARIUS noemt ze *Narcissus Indicus Puniceus*; dat is van een Granaatappelige of geelachtig roode kleur. De Ridder heeft tot bynaam het woord *Coccineus*, dat Scharlakenverwig of Hoogrood betekent, gebruikt. Waarschynlyk zal de kleur naar het klimaat wel wat verschillen.

(2) *Hæmanthus* Fol. Linguiformibus Ciliatis. Liliun Afric. Sphæricum Flor. obsolete puniceis minoribus. HERM. Lugdb. 375. Bulbus oblongus Æthiopicus, Fol. Guttatis &c. BREYN Cent. T. 39.

(3) *Hæmanthus met Lancetvormig Eyronde, gegolfde, opstaande Bladen.* V.
AFDEEL.
II.

Veel gemeenzaamer is de Bloem van deeze, die haar afkomst niet van de Kaap heeft, maar van de Guineefche Kust. Men vindtze onder den naam van *Standelkruid uit Guinée*, door SWERTIUS en anderen, in Plaat gebragt en beschreeven. BOERHAAVE hadtze *Dracunculoïdes* getyeld. 't Schynt dat de figuur van den Wortel, de Bladen en Steel, aanleiding daar toe gegeven hebben; zo wel als om ze by de Hyacinthen te vergelyken; dat SEBA doet. Hy noemtze *Afrikaansch Gewas*, meest naar de Hyacinth gelykende, Knobbel- en bolachtig van Wortel met een zeer sierlyk gespikkelden Steel, en zeer breede Bladen, als die van *Colchicum*; zynde de Bloemen hoogrood, zesdeelig en veel by een vergaderd. Het bekleedzel, merkt DILLENIÛS aan, in deeze Soort niet te beantwoorden aan den naam van dit Geslagt, als groen zynde van kleur: Het heeft, nogthans, veel paarschachtigs, en de roodheid der Bloempjes

HOOFD-
STUK.
III.
*Hæman-
thus Pani-
ceus.*
Gransat-
kleurige.

(3) *Hæmanthus* Fol. Lanceolato - Ovatis undulatis erectis. H. Cliff. 127. H. Ups. 88. R. Lugdb. 42. Hæmanth. Colchici foliis, Perianthio Herbaceo. DILL. *Elb.* 167. T. 140. f. 2. TREW *Ebret.* T. 44. Hyacintho affinis Africana Cuius maculato. SEB. *Mus.* I. p. 20. T. 12. f. 1, 2, 3. Satyrium e Guinea. SWERT. *Flor.* I. p. 62. f. 3. MORIS. *Hiß.* III. p. 491. S. 12. T. 12. f. 11. RUDB. *Elys.* II. p. 210. f. 3. *Dracunculoïdes.* BOERH *Lugdb.* II. p. 266.

V.
AFDEEL
III.
HOOFD-
STUK.

pjes, daar in vervat, vergoedt rykelyk dit gebrek; doch zy zyn Oranje of geelachtig rood. De Stengel komt niet uit het midden der Bladen, maar aan de zyde van derzelve Steelen, uit den Wortel voort (*). Zy is groen en ten deele van onderen af, of geheel, met bruine Vlakken getekend. De hoogte is een Span of byna een Voet, gelyk ook die van den gemeenen Steel der Bladen, welke rond is, de Bloemstengel aan de eene zyde plat. De Wortel bestaat uit twee Bollen boven elkander, waar van de onderste grootst en de bovenste met verscheide jonge Bolletjes omgeven. In de figur der Bloempjes schynt, volgens de Afbeeldingen, een aanmerkelyk verschil plaats te hebben; als zynde het Pypje korter of langer, de verdeelingen breeder, smaller, meer of minder uitgebreid: ook de Meeldraadles langer of korter. De Vrugten zyn roode sappige Besen, die op Steeltjes staan, komende meest éenzaadig voor; doch men vindt 'er blyken in, van de twee andere Zaadhokjes. Gedroogd, en in Papier bewaard, heeft men deeze Besen zien Wortel schieten en jonge Bolletjes maaken; 't welk zelden gebeurt met drooge Zaaden,

(4)

(*) BOERHAAVE zegt wel, *ex medio Tubere, inter Folia, emergit Caulis*: maar het blykt, dat hy door de Bladen hier de Bladsteelen of Stengels der Bladen meene, bezyden of tuschen welken de Bloemsteng uitschiet.

(4) *Hæmanthus met Lineaale gekielde Bladen* V.
• A. DEEL:

Geen nadere beschryving vind ik van deeze, III.
HOOFD-
STUK.
die volgens MILLER aan de Kaap der Goede
Hope groeit.

De Heer FORSKAÖHL vondt in Arabie een IV.
Hæman-
thus cari-
natus
Gekielde.
Hæmanthus, welken hy *coccineus* noemt; doch
deeze fchynt zeer van de eerste Soort te ver-
schillen. De Stengel bestondt, volgens zyne
beschryving, uit geflootene Bladscheeden, wel-
ke wit waren, met Violette vlakjes. De Bla-
den, anderhalve Span lang, waren langwerpig
ovaal, effenrandig, geribd, groen, met den
Kiel ook Violet gesprenkeld. De Bloemschee-
de was maar getand (*). Tusschen de Bloem-
steeltjes zaten lange Borstelhaairen. De Wor-
tel was knobbelig of Bolrond, niet eetbaar.

GALANTHUS. Wittertje.

Behalve de drie grootste en buitenste, welke
holrond zyn, heeft de Bloem, in dit Geslagt,
een Honigbakje, dat uit drie kleine uitgerande
Bloemblaadjes bestaat en een eenvoudigen of
niet verdeelden Stempel.

De eenigste Soort (1) maakt een klein en
zeer

(4) *Hæmanthus* Fol. Linearibus carinatis. MILL. *Dict.*

(*) *Spatha nonnisi dentata. Flor. Egypt. Arab. p. 75.*

(1) *Galanthus. Syst. Nat. XII. Gen. 397. Veg. XIII.
Gen. 401. p. 261. H. Cliff. 134. Ups. 73. R. Lugdh. 35.*

Leu-

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

zeer bekend Kruidje, dat men hier te Lande *Naakte Wyfjes* of *Zuffertjes in 't Hembd*, of ook *Zomer-Zotjes*, noemt. Het is hier byna genaturalizeerd, verspreidende zig wyd en zyd door zyne Bolworteltjes, die 's Winters den Vorst verduuren, doch heeft zyne afkomst uit vogtige Valeijen in Italie, Switserland en Oostenryk. Het is een klein teder Plantje, met Grasachtige Zeegroene Bladen, die Scheedachtig het Stengeltje omvatten, dat een half Voet hoog opschiet of laager blyft naar den Grond. Aan den top heeft het een hangend Bloempje, dat zig Melkwit vertoont, waar van de benaamingen ontleend zyn. Het zweemt naar de Narcisen, wegens het Honigbakje, uit de drie binnenste Bloemblaadjes bestaande, dat van de drie buitenste grootere holle Blaadjes omringd wordt. TOURNEFORT heeft de figuur der Bloem zeer fraay in Plaat gebragt, en getoond, hoe dezelve op een rondachtig Vrugtbeginzels zit, dat in een groot driehokkig Zaadhuisje overgaat (*). Hy hadt het nogthans, met de volgende, in één Geslagt betrokken.

LEU-

Leucoium bulbosum trifolium minus C. B. *Pin.* 56. *Leucoium bulbosum triphyllon.* DOD. *Pempt.* 230. *Leuco-Narcisso-Lirion minimum.* LOB. *Is.* 123. *Narcisso-Leucoium trifolium minus.* TOURNEF. *Inst.* 387. *Erangelia.* REEALM. *Sp.* 97. T. 96.

(*) Tab. 208. Lett. B.

LEUCOJUM. Tydeloos.

V.
APDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

De Witheid der Bloemen was een dergelyke reden, om hier den Griekschen naam, die gemeenlyk aan de Violieren, thans *Cheiranthus* genaamd (*), gegeven wordt, te gebruiken.

't Geslacht onderscheidt zig door een Klokvormige, zesdeelige, aan de tippen verdikte Bloemen heeft ook een enkelden Stempel. De drie volgende zyn 'er in vervat.

(1) Tydeloos met een eenbloemige Scheede en een geknodsten Styl.

I.
Leucojum
Vernum.
Voor-
jaarfe.

Op dergelyke Velden en plaatsen als het voorgaande, komt dit voor, dat men *Witte Tydeloozen* noemt, in 't Voorjaar bloeiende. Hier is het in de Bloemtuinen niet ongemeen. Uit een Vleezigen, ronden, witten Bolwortel, geeft het taamelyk breede donker groene Bladen; niettemin Grasachtig, maar stomp aan 't end, van agteren rond. Het Stengeltje bereikt zelden een Voet hoogte en draagt gemeenlyk maar ééne

Bloem,

(*) Zie II. D. IX. Stuk, bladz. 694.

(1) *Leucojum* *Spatha uniflora*, *Stylo Clavato*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 398. *Veg.* XIII. Gen. 402. p. 261. *Leucojum*. *H. Cliff.* 135. *H. Ups.* 74. *R. Lugdb.* 35. *Leucoium* *Bulbosum* *vulgare*. *C. B. Pin.* 55. *RODB. Elys.* II. p. 95. f. 1. *Leucoion* *Bulbosum hexaphyllum*. *DOD. Pempt.* 230. *Leuco-Narcisso-Lirion paucioribus floribus*. *LOB. Ic.* 123. *Narcisso-Leucoium* *vulgare*. *TOURNEF. Inst.* 387.

V. Bloem, die in een naauwe Vliezige Scheede
 AFDEEL. vervat is en knikt of nederhelt. Zy bestaat
 III. uit zes Eyronde. Lancetvormige, gestreepte,
 HOOFD witte Blaadjes, de buitenste grootst, aan 't
 STUK. end dikker en geelachtig groen. Zy maaken
 met elkander een Klokje, zittende op het Ey-
 ronde Vrugtbeginzel, dat een Peerachtige Vrugt
 wordt, met drie holligheden, verscheide ronde
 Zaaden bevattende.

II. (2) Tydeloos met eene veelbloemige Scheede
Leucojum
estivum.
 Zomerse.
 en een geknodsten Styl.

Een naar 't end verdikten Styl heeft deeze zo
 wel als de voorgaande, doch onderscheidt zig
 door de veelbloemigheid. Men zou dit, echter,
 als een Verscheidenheid kunnen aanmerken:
 terwijl de tyd der bloeiing zo verschillende is,
 dat eenigen het Vroege, anderen laate Tyloo-
 zen noemen. LOBEL zegt, dat deeze, met
 zes of zeven Bloemen op een Stengeltje, veel
 in Languedok, aan de Rivieren, op vogtige
 plaatsen voorkomen. De Heer GOUAN maakt
 'er gewag van, doch vermengtze met de vol-
 gende en zegt niettemin, dat zy in 't vroege
 Voor-

(2) *Leucojum* Spathâ multiflorâ, stylo clavato. *Leucojum*
Bulbosum majus f. *multiflorum*, C. B. *Pin.* 55. *Leucojum*
Bulbosum polyanthemum. DOD. *Pemps.* 230. *Leuco-Narcis-*
so-Lirion Pratense vernum. LOR. *Jc.* 122. *Leucojum* *Bul-*
ferotinum majus. CLUS. *Hist.* 1. p. 170. *Polyanthemum*.
 KEN. *Spec.* 99. T. 100.

Voorjaar bloeit, wordende deswegen *Perce-
Neige* genoemd van de Ingezetenen (*).

V.
AFDEEL.
III.

(3) Tydeloos met eene veelbloemige Scheede
en een Draadachtigen Styl.

HOOFD-
STUK.
III.

*Leucojum
autumnale.*
Herfstse.

In Portugal, zo de Ridder aantekent, vondt
LOEFLING deeze, die door CLUSIUS by
Badajoz in Spanje, aan de Grenzen van dat
Ryk, waargenomen was. Deez' zegt, dat het
de Bloem heeft als een Schelletje gefatsoeneerd;
maar volgens LOEFLING is dezelve Pypach-
tig, niet Klokvormig. De Bladen hadt hy niet
gezien. Volgens CLUSIUS zyn dezelve
Haairachtig dun en groen, komende eerst na
't opengaan der Bloemen uit den Grond. Twee
of drie Bloempjes draagt dit Kruid op 't hoog-
ste, die ook neerhangen en Melkwit zyn van
Kleur.

TULBAGIA.

Dit Geslagt is door LINNÆUS benoemd,
naar wylen den Wel Edelen Heer TULBAG,
ge-

(*) Hy gebruikt de bepaaling van de volgende soort, en
haalt niettemin TOURNEFORT aan, die deeze bedoelt. Zie
GOUAN *Monsp.*

(3) *Leucojum Spathâ multiflorâ, Stylo Filiformi.* LOEFL.
Itin. 136. *Leucium Bulbotum Autumnale.* C. B. *Pin.* 56.
L. *Bulb. Aut tenuifolium.* CLUS. *Hist.* I. p. 170. — mi-
nimum. DOD. *Pempt.* 230. LOB. *Sc.* 124. *Tricophyllum.*
REN. *Sp.* 101. T. 100.

V. **AFDEEL.** III. **HOOFD-** **STUK.** V. gewezen Gouverneur van de Kaap der Goede Hope, door wien een menigte Kaapfe Zaaden, Bollen en gedroogde Planten, aan de Heeren BURMANNUS alhier, ten dienste van den Hortus Medicus bezorgd zyn.

De byzondere Kenmerken bestaan in een Trechterachtige Bloem, met den rand zesdeelig, en een Honigbakje den Mond kroonende, met drie gespleeten Blaadjes, van grootte als de zoom. Het Vrugtbeginzel zit binnen de Bloem.

I. *Tulbagia Capensis.* Kaapfe. De eenigste Soort (1), hier van tot nog toe bekend, voert den bynaam naar haare afkomst. De Wortel is Bolachtig, met veele dikke Vezelen. Uit dezelve komen veele smalle gladde Grasachtige Wortelbladen voort. De Stengel, die eens zo lang is, draagt in een Scheede van vyf tot zeven Bloemen, welke gesteed en paarsch zyn, veel gelykende naar die der gewoone enkele Hyacinthen. Anders komt de Gestalte, zo de Ridder aanmerkt, veel met die der Naakte Wyfjes of Jonquilles overeen. Ik erken het geen van beiden. Elders wordt gezegd, dat de Bloem groen zy en het Honigbakje donker paarsch. De Heer JACQUIN heeft deeze Plant in Afbeelding gebragt. Uit een gedroogd Exemplaar, my door den beroemden Hoogleeraar D. VAN ROYEN

(1) *Tulbagia.* *Syst. Nat. Veg.* XIII. Gen. 1300. p. 261. *JACQ. Hort.* T. 114. *Mant.* 223.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

A

ROIJEN medegedeeld , blykt , dat de Zaad-
 traisjes driehokkig, driekleppig , en, zo 't fchynt,
 veelzaadig zyn.

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.

Hier zal ik een Geflagt laaten volgen, dat de
 meergemelde Sweedsche Heer, Doktor THUN-
 BERG, door zyn Ed. aan de Kaap gevonden
 zynde, genoemd heeft

F A B R I C I A.

Ter eere , zekerlyk , van den vermaarden
 Heer FABRICIUS, Lyfarts van den Hertog van
 Brunswyk Luneburg en Hoogleeraar, door wien
 de Planten van den Helmstadsen Akademie-Tuin
 in Optelling gebragt en de zeldzaamste beschree-
 ven zyn.

De bepaaling der Kenmerken , door zyn
 Weled. , nog niet gezien hebbende , deel ik
 flegts de Afbeelding mede van die Soort , wel-
 ke hy *Stellata* noemt. Een fchoon Exemplaar
 daar van, 't welk ik van de Kaap heb ontvan-
 gen, toont dat het een Bolachtigen Wortel met
 veele dunne Vezelen heeft , waar uit Bladen
 voortkomen , veel naar die der Narcisfen ge-
 lykende , doch niet lang, uit wier midden een
 dunne Stengel, van ongeveer een Voet langte,
 met één Blad , op 't end één enkele Bloem
 hebbende, als in *Fig. 1*, op PLAAT LXXXI,
 hier revens. Deeze bestaat uit zes Lancetvor-
 mige Bloemblaadjes, welke paarschachtig, doch
 aan de Nagels byna zwart zyn. Zy rusten op

I.
Fabricia
Stellata,
 Gestemde.
 Pl. LXXXI.
 Fig. 1.

I een

V.
AEDDEEL
III.
HOOFD-
STUK.

een Vruchtbeginzel, dat in eene verdikking van de Stengel bestaat, gelyk in de Crocusfen en eenige Narcisfen, naar welken de Bloem eenigermate gelykt, doch zy heeft zulk een Honigbakje niet als in de laatste. De Meeldraadjes komen uit den Stoel voort en zyn zeer kort, maar hebben uitermaate lange, dikke, Liniaale Meelknopjes, zes in getal, omringende den Styl, die niet driedeelig is en waar boven zy uitsteeken. Men kan hier van uit de Afbeelding oordeelen.

N A R C I S S U S. Narcis.

Een zeer bekend Geslagt, dat zynen naam, volgens de Ouden, van eenen Jongeling Narcisfus, of van eene verdooving, welke het aan de Zenuwen toebragt, zou hebben. Hoe 't zy, die naam is in 't algemeen gewettigd, hoewel men de Bloemen, daar toe behoorende, ook *Tyloozen* of *Paas-Leliën*, in 't Engelsch *Daffodils*, in 't Fransch *Fonquiltjes*, noemt.

Zes gelyke Bloemblaadjes (*), met een Trechterachtig eenbladig Honigbakje, waar binnen de Meeldraadjes vervat zyn, strekt voor byzondere Kenmerken van dit Geslagt, dat de veertien volgende Soorten behelst.

(1)

(*) TOURNEFORT en anderen hadden wel de Bloem eenbladig genoemd; doch zy bestaat, volgens den Ridder, uit zes Blaadjes, die aan 't Honigbakje, dat het middelstuk is, gehecht zyn.

(1) Narcis met eenbloemige Stengels; het Honigbakje Raderachtig, zeer kort, en rappig gekarteld.

V.
AFDEEL
III.
HOOFD-
STUK.

Buiten de Hyacinthen en Tulpen zal men nauwlyks een Geslagt vinden, dat zo veele Verscheidenheden heeft. Zelfs van deeze, die wit is, met een klein paarsch kransje in 't midden, dat men te regt een Honigbakje noemt, maakt PARKINSON vier Soorten; eene vroege, naamelyk, een laate, een zeer groote en een gesternde. Daar komen ook wel Witte voor, die van binnen een geel Bakje hebben, doch deeze behooren tot de volgende.

I.
Narcisus
Poëticus.
Witte

De *Poëtische*, dus genaamd om dat zy naast met de beschryving van OVINIUS strookt, is zeer gemeen in Languedok, Provence en andere Zuidelyke deelen van Europa. De Groote en Gesternde, voorgemeld, hadt men uit de Oostersche Landen bekomen. LOBEL merkt aan, dat 's Voorjaars de Velden by Montpelier ongemeen versierd worden door deeze witte Bloemen, „ die in 't midden, zegt hy, een „ gefronfelden ring hebben, uit den Saffraan- „ geelen

(1) *Narcissus Spathâ uniflorâ, Nectario rotato brevissimo scariofo crenulato. Syst. Nat. XII. Gen. 399. Veg. XIII, p. 262. H. Ups. 74. Narc. Fol. Ensisformibus &c. H. Cliff. 134. R. Lædb. 35. Narciss. alb. circulo purpureo C. B. Pin. 48. Narcissus medio purpureus. DOD. Pempt. 221. Narcissus Poëticus &c. LOB. Ic. 112. β . multiplex. C. B. Pin.*

V.
AFDEEL:
III.
HOOFD:
STUK.

„geelen naar 't purper trekkende. Het is de
„Narcis van Dioscorides, die een zeer
„zoeten en regt tot Slaap verwekkende Reuk
„heeft, naar dien der Plompen iets of wat
„gelykenic.”

De Bloem komt eenzaam voort, uit een
Vliezig Blaasje op 't end der Stengel, die kral
is, eerigszins platachtigen gestreept. Zy heeft
een byzonder Steeltje, met een rond Knopje,
't welk het Vrugtbeginzel is, dat een Zand-
huisje wordt, driehokkig, driekleppig en veel-
zaadig. De Bladen gelyken naar die der ande-
ren Narcisen zowel als de Bol, welke byna rond
is, gelyk de Hyacinthen-Bollen, en uit Rok-
ken bestaat, doch geelachtig rood van Kleur,
gelyk die der Tulpen.

II.
Narcissus
Pseudo-
Narcissus.
Geele.

(2) *Narcis met eenbloemige Stengels; het Ho-*
nigbakje Klokvormig opgeregt en gekruld,
zo lang als de Eyronde Bloembtaadjes.

Van deeze, die in de Boscchen van Vrank-
ryk, Engeland, Spanje en Italic, zo de Ridder
aanmerkt, natuurlyk groeit, komen ook aan-
merkelyke Verscheidenheden voor. De ge-
meen-

(2) *Narcissus Spatha uniflora*, Nectario Campanulato erecto
to. crispo &c. Narc. Fol. Ensisformibus &c. H. Cliff. 134. R.
Lagdh. 31. N. 3. GOUBN *Monsp.* 164. Narciss. sylv. pallid.
Cal. luteo. 2. multiplex. 7. duplici s. triplici Tubo Aures
C. B. Pin. 340 Narc. luteus sylvestris et multiplex. DON.
Pempt. 227. f. 1, 2, 3. LOB. ic. 117.

meensten hebben de Bloembladen bleek en het Honigbakje hoog geel; doch men vindt 'er die hetzelfde Goudkleurig hebben en de Bloem geel. Voorts komen ook deeze Narcisfen met dubbelde, dat is gevulde Bloemen, en met zodanigen voor, waar twee of drie Honigbakjes in elkander steeken, of die het Honigbakje, dat hier een zeer grooten Kelk in 't midden van de Bloem maakt, alleen gevuld hebben met een soort van Bloemblaafjes.

In Engeland zyn deeze Narcisfen zeer gemeen, wordende op de Groenmarkten te Londen by groote hoopen te koop gebragt. Het Vrouwvolk is 'er zeer mede gediend en noemt ze *Primrose peerlesf*, dat is Weergalooze Sleutelbloemen of Voorjaars-Roozen. In Duitschland noemt men ze *Mertszblumen*, dat is Maarts-Bloemen, by ons *Geele Tydeloozen*. Hier ontbreken zy op de Bloemmarkt, als 't in de tyd is, ook niet, gelyk men weet, en vermaaken, zo door de Kleur als door den Reuk.

„ De Boschachtige Beemden in geheel Engeland en Nederland, zyn 'er vol af, zegt

„ LOBEL; maar in de Landen die Zuidwaards leggen, gelyk in Languedok, Gasconje en Spanje, groeijen zy niet dan op hooge Gebirgten, zynde zonder reuk of kragt en bloeiende in Mey of Juny.” Mooglyk heeft men ze daarom *Basterd-Narcisfen* getyteld. Dit zal zekerlyk een andere Soort en mischien de naastvolgende zyn, die 'er zeer weinig van

V.
AFDEEL
III.
HOOFD-
STUK.

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.

verschilt. DODONÉUS zegt, dat men de Witte geele Narcisfen, als in February of Maart bloeiende, by ons *Sporckelbloemen*, dat is Sporckelbloemen, noemt. Men heeftze omtrent Zwoll, in Overysfel, waargenomen. De Wortels zyn van eene Walging- of Braakverwekkende hoedanigheid, als men ze raauw eet, maar gekookt kunnen zy tot een Purgeerdrank dienen.

III.
Narcissus
Bicolor.
 Twee-
 kleurige.

(3) *Narcis met eenbloemige Stengels; het Honighakje Klokvormig, met een uitgebreiden gekrulden rand, van langte als de Bloemblaadjes.*

In de Zuidelyke deelen van Europa vindt men, volgens den Ridder, deeze, die naar de voorgaande zeer gelykt, maar witte Bloembladen heeft en het Honighakje hoog geel, grooter, met den rand uitgebreid, gegolfd, gekarteld. Ik verftaa niet, hoe het dan de Groote geheel geele Narcis kan zyn van BAUHINUS, die volgens TOURNEFORT de Groote Spaansche Basterd-Narcis is van CLUSIUS, welke de Bloembladen, zo wel als den Keik daar binnen, geel heeft, zo RAY getuigt. Het zelfde hadt plaats

(3) *Narcissus Spatha uniflora*, Nectario Campanulato &c. *Narcissus albus Calyce flavo alter.* C. B. *Piz.* 52. *Narcissus major, totus luteus, Calyce prolongo.* C. B. *Piz.* 52. BUDB. *Elys.* 2. p. 71. f. 2.

plaats in 't Spaansche *Bulbocodium*, ook tot deze Soort behoorende (*).

V.
AFDEEL.

III.

HOOFD-
STUK.

(4) Narcis met eenbloemige Stengels, een stomp Kegelvormig opgeregt, gekruld, zesdeelig Honigbakje. van langte als de Lancetvormige Bloembladen.

IV.

Narcissus
minor.

Kleine.

Meer verschilt deze, die in allen deele drie-
maal kleiner is, zo LINNÆUS zegt, dan de
tweede Soort. Zy heeft de Stengels nauwlyks
gestreept; de Scheede groenachtig; de Bloem
meer krikkende; de Bloembladjes aan den voet
van elkander afgezonderd, Lancetvormig, regt;
niet scheef of Eyrond. De rand van 't Honig-
bakje is niettemin ook zesdeelig, gegolfd, ge-
kruld. De Groeiplaats stelt hy in Spanje.

(5) Narcis met eenbloemige Stengels; het Hö-

V.
Moscatus.

Wetrie-
kende.

(*) *Bulbocodium Hispanicum*. J. BAUH. *Hist. Plant.* II.
p. 594.

(4) *Narcissus Spathâ uniflorâ*, Nectario obconico erecto
crispo sexfido &c. *Narcissus parvus totus luteus*. C. B. *Pin.*
53. RUDB. *Elys.* II. p. 72. f. 11. *Narc. sylv. pallidus mi-*
nimus. BARR. *lc.* 976. *Pseudo-Narcissus minor Hisp. lati-*
folius. CLUS. *Hist.* I. p. 165. *Bulbocodium minus*. J. B.
Hist. II. p. 597.

(5) *Narcissus Spathâ uniflorâ*, Nectario Cylindrico, trun-
cato subrepando &c. *Narcissus totus albus, nutante Flore,*
longâ tubâ. BARR. *lc.* 945, 946, 954, 953, 921, 922.
Narc. albus Calyce flavo, Muscari odore. C. B. *Pin.* 52.
RUDB. *Elys.* II. p. 69. f. 6. & 75. f. 15, 16. *Narc. flavus*
tubo rotundo. RUDB. *Elys.* II. p. 68. f. 3, 4.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

nighakje Rokronde , geknot , eenigermate
uitgegulpt , zo lang als de langwerpige
Bloembladen.

Deeze Welriekende Narcis , ook uit Spanje
afkomstig , onderscheidt zig meer door de figuur
van haar Klokvormig Honigbakje dan door de
Kleur. Gemeenlyk is zy geheel wit , maar
heeft ook somtyds het middelstuk geel en men
vindt ze zelfs met geheel geele Bloemen. De
Reuk trekt naar Moskeljaat.

VI.
Narcissus
triandrus.
Drieman-
dig.

(6) Narcis met byna eenbloemige Stengels ; het
Honigbakje Klokvormig , gekarteld , half
zo lang als de Bloembladen en drie Meel-
draadjes.

De voorgaande Soorten hebben taamelyk bree-
de , aan 't end puntige Bladen , van eene blaauw-
achtige of Zeegroene Kleur ; maar deeze heeft
dezelfen half zo breed en gelleufd. Anders
komt zy met dezeiven in grootte nagenoeg
overeen. De Bloem is geheel Sneeuw wit , met
langwerpig Eyronde Bladen en drie Meeldraad-
jes in plaats van zes , welke echter daar in ook
somtyds waargenomen zyn. Zy zitten , gelyk
by de anderen , in het Honigbakje en hebben
geeke Meelknopjes.

(7) Nar-

(6) *Narcissus Spatha subuniflora*, Nectario Campanulato,
crenato &c Narciss. Juncifolius, albo Flore reflexo. CLUS.
App. alt. Narc. alb. oblongo Calyce. RUDB. *Elys.* II. p. 72.
f. 12.

- (7) Narcis met byna tweebloemige Stengels ; V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.
het Honigbakje Klokvormig driedeelig uitgerand , driemaal zo kort als de Bloemblaadjes.

De kortheid van het Honigbakje onderscheidt inzonderheid deeze , die wederom breedbladig is , geheel wit van Kleur met het Honigbakje geel of Saffraankleurig en in drieën gedeeld. Zy was , volgens CLUSIUS , uit de Levant afkomstig. VI.
Narcissus
Orientalis.
Levantie.

- (8) Narcis met byna veelbloemige Stengels ; VIII.
Trilobus.
Driekwab-
bigc.
het Honigbakje Klokvormig , byna driedeelig , effenrandig , half zo lang als de Bloemblaadjes.

In de Zuidelyke deelen van Europa groeit deeze , die naar de Jonquiljes gelykt , door de smalheid der Bladen , maar een Rolrond Honigbakje heeft , meer dan half zo lang als de Bloemblaadjes , flauw driekwabbig.

(9)

(7) *Narcissus Spathâ subbiflorâ* , Nectario Campanulato trifido &c. *Mant.* 62. *Narc. niveus* Calyce flavo &c. *RUDB. Elys.* II. p. 52. f. 2. β . *Narc. Orient.* Cal. rotundo Aureo-luteo. *RUDB. Elys.* II. p. 54. f. 5. γ . *Narc. albus major odoratus.* *RUDB. Elys.* II. p. 50. f. 1. *Narc. latifolius major aliter.* *CLUS. Hist.* I. p. 155.

(8) *Narcissus Spathâ submultiflorâ* , Nectario Campanulato subtrifido integerrimo &c. *Narc. angustifolius pallidus* , Calyce flavo. *C. B. Pin.* 51. *RUDB. Elys.* II. p. 61. f. 3.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(9) Narcis met byna tweebloemige Stengels; het Honighakje Klokvormig zesdeelig efsen, half zo lang als de Bloemblaadjes; de Bladen half Rolrond.

IX.
Narcissus
Olorus.
Ruikende.

Deeze, die de zelfde Groeiplaats heeft, komt met enkele Bloemen op de Stengels of met veele Bloemen voor. Zy zyn geel en driemaal zo groot als van de Tazetta, die volgt.

X.
Calathinus.
Korfachtige.

(10) Narcis met veelbloemige Stengels; het Honighakje Klokvormig byna zo lang als de Bloemblaadjes; de Bladen plat.

Naar de voorgaande en volgende gelykt deeze, die op de zelfde plaatsen voorkomt, zeer, doch heeft de Bloemblaadjes veel grooter en spitsfer.

XI.
Tazetta.
Bekerige.

(11) Narcis met veelbloemige Seengels; het Honighakje

(9) *Narcissus Spathâ subbiflorâ*, Nees. Campan. sexfido lzvi, dimidio Petalis breviorè &c. *Am. Acad.* IV. p. 311. *Narcissus polyanthos Flore minore stellato toto luteo*, RUDB. *Elys.* II. p. 60. f. 7.

(10) *Narcissus Spathâ multiflorâ*, Nectario Campan. æquante Petala, Fol. planis. *Narc. angustifol. flavus magnò Caule.* C. B. *Pin.* 51. RUDB. *Elys.* I. p. 60. f. 5. *Narcissus angustifolius prior.* CLUS. *Hist.* I. p. 158.

(11) *Narcissus Spathâ multiflorâ*, Nectario plicato truncato, triplo breviorè Petalis, Fol. planis. *Narciss. Fol. Ensisformibus &c.* H. *Cliff.* 134. *Narc. medio-luteus copioso flore, odore gravi.* RUDB. *Elys.* II. p. 57. f. 11. *Narc. luteus polyanthos Lusitanicus.* C. B. *Pin.* 50. *Narc. latifol. Fl. profus albo,* 1 & 2. CLUS. *Hist.* I. p. 155. PANN. *Jc.* p. 248.

nigbakje Klokvormig , geplooid , geknot , driemaal zo kort als de Bloemblaadjes : de Bladen plat.

V.
AFDEEL
III.
HOOFD-
STUK.

Het Honigbakje vertoont zig als een Beker-
tje in deeze Narcisfen , die de Velden in Span-
je , Portugal en de Zuidelyke deelen van Vrank-
ryk , even als by ons de Paardebloemen , ver-
fieren. Men noemtze in Languedok , *Pisfau-
liech* onder 't Gemeen , 't welk veel naar den
schimpnaam dier Bloemen zweemt *. In Pro-
vence , zegt LOBEL , worden van de Bloe-
men Kransjes gemaakt , die men daar noemt
Donas ; doch zy zyn het Gras zeer fchadelyk.
Hy hadtze in Nederland gezonden uit Langue-
dok , in 't jaar 1561 , onder den naam van
Narcisfen of *Spaansche Fenette*. Veel vindt
menze in Spanje aan de Zeekust , daar zy
vroeg in 't Voorjaar bloeijen volgens CLUSIUS.

* Zie II.
D. X. ST.
bl. 388.

Gemeen zyn deeze Narcisfen in de Bloemho-
ven van Europa , die 'er fomtyds voorkomen
met tien of twaalf Bloemen op een Stengel ,
gemeenlyk *Tros - Narcisfen* genaamd , doch
grootelyks verfchillende in getal , in grootte en
kleur der Bloemen. Men vindtze geheel wit ,
ook geheel geel ; doch meest witachtig met een
Citroen - geel of Oranjekleurig Kelkje in 't mid-
den ; dat wel altoos veel kleiner dan de Bloem
is , doch in grootte verfchilt. In de Bloemiste-
ry van D. VOORHELM te Haarlem zyn meer
dan honderdley *Tros - Narcisfen* op naam te
be-

V. bekomen. FORSKAÖHL vondt eene Narcis
 AFDEEL. die hy *Tazetta* bynoemt, in de Tuinen van E-
 III. gypte, met spiraal gedraaide Bladen. THUN-
 HOOFD. BERG heeft een *Tazetta* uit Japan overgezonden met stompe Bladen en drie Bloemen op de
 STUK. Stengel.

XII. (12) *Narcis met éénbloemige Stengels; het Ho-*
nigbakje Tolachtig en grooter dan de Bloem-
blaadjes; de Teeldeelen neergeboogen.
Narcissus
Bulbocodrum.
 Groorkellige.

Tusfchen Lisfabon en Madrit kwam deeze den onvermoeiden CLUSIUS voor, die veel kleiner is dan de andere Narciften, groeiende naauwlyks een half Voet hoog, en veel zeldzaamer in de Europifche Tuinen. Zy heeft niet alleen Biesachtig Loof, maar zelfs de Bloemblaadjes zyn uitermaate smal en spits, korter dan het Honigbakje, 't welk Tolachtig, niet Trechtersvormig gelyk in de anderen, is, zo de Ridder aanmerkt. Ook buigen zig de Meeldraadjes en Stamper in hetzelfde nederwaards. De Ingezetenen van Spanje noemden-

ze

(12) *Narcissus* Spatha uniflora, Nectario turbinato, Petalis majore, Genitalibus declinatis Narc. Fol. Subulatis &c. *H. Cliff.* 134. *R. Lugdb.* 35. Narc. mont. alter, Flore fimbriato. Narc. mont. Juncifolius Caiyce Aureo C. B. *Pitt.* 59. *RUBB.* *Elys.* II. p. 75. f. 5, 7. Pseudo-Narcissus Juncifolius secundus, flavo Flore. *CLUS. Hist.* I. p. 166. *Narcissus montanus Juncifolius minimus alter Flore luteo. Loe. Jc.* 118.

ze *Campanilla*. J. BAUHINUS heeftze smalbladig *Bulbocodium* getyteld.

V.
AFDEEL.
III.

De Bolletjes van deeze Narcisfen, welke de Hoordgrootte van Hazelnooten hebben, zyn allereerst in Nederland gebragt door een Pelgrim uit het Gebergte van Biskaije, zo LOBEL aanmerkt, die het Plantje uit Potten van zekere Dame, genaamd Maria de Brimen, in Brabant, hadt laaten aftekenen. Zy hebben fraaije geele Bloemen, die aan den rand of gaaf of gekarteld zyn, wit of geel van kleur, kleiner of grooter; de Bloemblaadjes fomtyds agterwaards geboogen, en de Bladen of omgekromd of overendstaande.

(13) Narcis met éénbloemige Stengels; het Honigbakje zesdeelig en zeer kort; de Bladen Elsvormig.

XIII.
*Narcissus
serotinus.*
Laatbloemige.

Deeze kleine Herfst-Narcisjes kwamen den schranderen LOEFLING, als eene der voornaamste zeldzaamheden van Spanje, in November bloeiend voor. By Badajoz, zegt hy, begonnen zy zig te vertoonen, en maakten alle Velden, door Estremadura, in dat Jaargetyde, toen hy 'er door reisde, gantsch wit, vervullende

(13) *Narcissus Spathâ uniflorâ*, Nectario sexpartito brevissimo, Fol subulatis LOEFL. *Itin.* 19. Narc. albus Autumn. minimus C. B. *Pin.* 51. RUDB. *Elys.* II. p. 64. f. 8. *Narcissus serotinus.* CLUS. *Hist.* 1. p. 155. Narc. Autumnalis minor. CLUS. *Hisp.* 251. T. 252. Narc. Autumn. parvus. DON. *Pempt.* 228. LON. *Jc.* 122.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

lende de Lugt met een aangenaamen Geur. CLUS-
SIUS schryft, dat zy zonder Bladen in 't laatst
van Oktober, in Granada, aan de Rivier Gua-
diana bloeien. Het Plantje, zegt hy, heeft maar
een Duim hoogte en een gesterd Bloempje,
dat wit is, met een klein geel Kelkje. Het is
bitter van Smaak gelyk meest alle andere Nar-
cisen.

XIV.
Narcissus
Jonquilla.
Jonquilje.

(14) *Narcis met veelbloemige Stengels, het
Honigbakje Klokvormig kort en Eelvormi-
ge Bladen.*

Deeze, in 't Fransch genaamd *Jonquille*,
dat is Jonquilje, heeft haare Groeiplaats in ver-
scheiden deelen van Spanje, in Languedok en
Provence, als ook in Italie en de Levant. Zy
onderscheidt zig door de Biesachtige Bladen,
(die rond, aan 't end spits en geheel donker groen
zyn,) inzonderheid van de Tazetta, welke ook
een kort Klokvormig Honigbakje heeft. Men
heeft 'er een kleine van en een groote, doch
bovendien komen ook een menigte Verscheiden-
heden voor in de Kleur der Bloemen van deeze
Soort, zynde de gemeensten fraay Zwavelgeel
en aangenaam van Reuk.

Dus

(14) *Narcissus Spatha multiflora*, Necker. *Campanulato
brevis*, Fol. subulatis. H. Cliff. 134. R. Lagab. 35. GOUAN
Memp. 164. *Narcissus Juncifolius luteus major et minor.* C.
B. Riv. 51. CLUS. *Hist.* 1. p 159. DOD. *Pempt.* 226. *Narcis
luteus Afr. praecox*, an Bulb. Vomitorius. LON. *Jc.* 120.

Dus bevat thans het Geslagt der Narcisfen, volgens den Heer LINNÆUS, veertien Soorten; terwyl zyn Ed., in de beschryving van den Cliffortschen Tuin, maar vyf van dezelve bekende. BOERHAAVE, zegt hy daar, telt 'er zeven-en-veertig; RAY vyftig; BESLERIUS negen-en-dertig; BARRELIER zes-en-zestig; TOURNEFORT bykans honderd; de Haarlemse Hoveniers nog meer, en jaarlyks komen 'er, door kweeking, nieuwe voort. Zyn Ed. hielt die flegts voor Verscheidenheden, als in den begiune niet geschapen. Drie-en-negentig Soorten van Narcisfen waren aan MUNTING kenbaar geworden; doch onder welken verscheidene, tot de volgende Geslagten behoorende, zyn begrepen: gelyk tot dat van

PANCRATIUM. Tros-Narcis.

Een Bloem die zesbladig is, met een twaalfdeelig Honigbakje, en de Meeldraadjes op hetzelfde ingeplant heeft, onderscheidt dit Geslagt, het welk veelal getroste, doch ook eenbloemigen, altemaal wit van Kleur, bevat, als volgt.

(1) Tros-Narcis met de Stengel eenbloemig, en omgeboogene Bloembladen.

I.
Pancra-
tium Zey-
lanicum.
Ceylonse.

(1) *Pancratium* Spathâ uniflorâ, Petalis reflexis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 400. *Veg.* XIII. Gen. 404. p. 263. *Fl. Zeyl.*

1:6.

V.
 AFDEEL
 III.
 HOOFD-
 STUK.

Deeze, die in verscheide deelen van Indie, zo wel op Java, als op Ceylon en aan de Kust van Malabar groeit, wordt aldaar *Indische Lelie* genoemd wegens de Bladeren, hoewel de Bloemen zeer weinig naar Leliën gelyken, zo RUMPHIUS aanmerkt. Zy zyn, uit den Hortus Medicus alhier, door den beroemden COMMELYN zeer fraay in Afbeelding gebragt. De Plant heeft een grooten ronden Bolwortel, byna als die der Narcissen. 't Geheele Jaar door heeft zy in Indie Bladen, byna als der Witte Leliën, maar in November schiet zy somtyds Stengels van een Span hoog, waar van ieder maar éenen dag bloeit. De Bloem is glanzig of Zilver-wit en aangenaam of sterk van Reuk (*). Zy spreidt zig byna een Handbreed uit, met haare zes punten, van smalle omgekromde Bladen, uit wier midden een soort van Kelk of Beker ryst, die in twaalfen gedeeld is en tusfchen de punten de Meel-draadjes uitgeeft, welke vry lang zyn, met geele Meel-

1:6. *Narcissus Zeylanicus* Flore albo hexagono odorato. HERM. Lugdb. 691. T. 693. COMM. Hort. I. p. 75. T. 38. RUDD. Elys. II. p. 179. f. 7. *Lilium Indicum*. RUMPH. Amb. VI. p. 161. T. 70. f. 2. Catulli-pola. Hort. Mal. XI. p. 79. T. 40.

(*) Oogfchynlyk bedoelt de vermaarde HERMANS dit, met *Florem odoratissimum*, gelyk hy van de Ceylonfche, aldaar *Lunala* heetende, zegt. Immers COMMELYN vertaalt dit eigenfte, zeer lieflyk van Reuk. Van de Javaanfche verhaalt RUMPHIUS, dat dezelve flauw en eenigszins vuil of vanzig ruikt.

Meelknopjes. Uit het midden komt de Styl, zittende op een Vrugtbeginsel, onder de Bloem, dat een driekantig driehokkig Zaadhuisje wordt, met veele Zaadjes.

V.
AFDEEL
III.
HOOFD-
STUK.

Op Java valt dit Kruid ook met geele Bloemen, zegt RUMPHUS, en hy merkt aan, dat zodanig de Wortels bekwaamer heeft om de de Honden te vergeeven, wanneer men dezelve, aan stukken gesneden, onder hunne Kost mengt. De Tandem zouden 'er hun, dat zonderling is, door uitvallen, gelyk ook door die van 't witte; zo dat zy van Honger moesten sterven. Men noemde 'er het Kruid, deswegen, *Hondendood*; doch de Bladen werden gemengd onder eene verkoelende Zalve.

(2) Tros-Narcis met de Stengel tweebloemig.

Deeze, uit Mexiko of Nieuw Spanje afkomstig, wordt alleenlyk door de tweebloemigheid onderscheiden. DILLENIUS beschryft dezelve omstandig, en zegt dat de Bladen van zyne Plant een Span lang waren en één of anderhalf Duim breed, glad, bleek groen, De Stengel van hoogte als in de voorgaande, was aan 't boven-end gegaffeld, en droeg twee Bloemen, van figuur nagenoeg als de gemelde, doch reukeloos.

II.
Pancrea-
tium Me-
xicanum.
Mexi-
kaansche

(3) Tros-

(2) *Pancreatium* Spatha biflora. H. Cliff. 333. R. Lugdb. 34. Panerat. Mexican. Fiore gemello candido. DILL. Erb. 299. T. 222. f. 239.

K

(3) Tros - Narcis met de Stengel veelbloemig;
de Bladen Lancetvormig.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

III.
Panera-
tium Ca-
ribaeum.
Karibi-
sche,

Deeze noemt men *Witte Leliën* in de West-
indische Eilanden. Zy overtreft de voorigen
zeer in grootte, als de Bladen twee Voeten lang
hebbende en vier Vingers in 't midden breed,
aan 't end spits, bly-groen. De Bloem - Sten-
gel, boven de Bladen uitsteekende, plat; draagt
op den top een Kroon van meer dan tien Bloe-
men, die van gestalte als der voorgaanden, me-
de wit en welriekende zyu. De Bol, zegt
COMMELYN, is meer dan een Vuist groot,
rond, en eenigszins roodachtig van buiten. Het
zou die zyn, welke TOURNEFORT voorstelt
onder den naam van Amerikaansche Witte
Tros - Narcis, met den Reuk van Balsam van
Peru.

Hier schynt my die Plant te kunnen volgen,
welke de Heer JACQUIN in de Westindiën
vondt en afbeeldt. Hy noemze „ *Oever - Pan-*
„ *cratium*, met een veelbloemige Stengel, die
„ tweefnydig plat is; de Slippen der Bloem
„ half zo lang als de Steel; de Bladen Degen-
„ VOF-

(3) *Paneratium Spathâ multiflorâ, Fol. Lanceolatis. H.*
Cliff. 133. BROWN. Jam. 194. N. 1. Narcisus Americanus,
Flore multiplici albo hexagono odorato. COMM. Hort. II.
p. 173. T. 87. Narcisus totus albus latifolius polyanthos
major odoratus. SLOAN. Jam. 115. Hist. I. p. 244. MART.
Cent. 27. T. 27.

5) vormig (*).” Uit de beschryving , immers blykt , dat zyne bepaaling dus te verstaan zy ; wier duisterheid , mischien , LINNÆUS ze niet heeft doen aanhaalen.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

De Wortel , zegt hy , is een Bol van grootte als een Vuist : de Bladen zyn drie of vier Voeten lang , naauwlyks anderhalf Duim breed , by den Grond elkander omvattende : de Stengel twee Voeten lang , zeer plat , glanzig groen , draagende tien Bloemen meer of min. De Steel of het Pypje deezer Bloemen is agt Duimen lang , bleek groen ; de rand in zes Slippen van drie Duimen langte , die zeer smal en uitgebreid zyn , verdeeld. Het Honigbakje , een Duim hoog , is ook wit en aan den rand een weinig uitgegulpt , beplant met groene Meeldraadjes , van twee Duimen langte , die Oranjekleurige Knopjes hebben. De Bloemen zyn zeer aangenaam en Kruidrig van Reuk. Overvloedig groeiden zy op den Zandigen Zee - Oever van t Eiland Tierra Bomba , by Karthagena.

(4) Tros - Narcis met de Stengel veelbloemig , de Bloembladen plat ; de Bladen Tongachtig.

IV.
Pancrea-
tium ma-
ritimum.
Zeekan

Dee-

(*) *Pancreatum (Littorale)* , *Spatha multiflora* ; *Scapo compresso ancipiti* ; *Corollae laciniis Tubo duplo brevioribus* ; *Fol. ensiformibus*. JACQ *Amer Hist.* p. 99. T. 179 f. 94.

(4) *Pancreatum* *Spatha multiflora* ; *Petalis planis* ; *Fol. Lingulatis*. MILL. *Dict.* T. 197. *Narcissus maritimus*. C. B. *Pin.* 14. *Lilio - Narcissus albus maritimus minor*. MORIS.

V. Deeeze groeit aan de Zeekust van Spanje en
 AFDEEL. Languedok , van Valence tot beneden Mont-
 III. pellier , overvloedig. CLUSIUS vondt ze 'er in
 HOOFD- Mey bloeiende , in July en Augustus met ryp
 STUK. Zaad , en hadt veel moeite om den Bol uit
 het Zand te haalen , die 'er zeer diep was in-
 geworteld. GOUAN zegt , dat zy op 't end
 van Augustus bloeit , en dat menze noemt *Nar-
 cisse de Mer* , 't welk *Zee - Narcis* betekent.
 CLUSIUS hadtze *Hemerocallis Valentina* ge-
 tyteld , om dat ze van een vermaard Kruid-
 kenner , te Valence , *Hemerocallis* genoemd was.
 Myn Leermeester RONDELETIUS , zegt hy ,
 noemde de Plant *Scilla* , en de Aptekers te
 Montpellier maakten 'er de Squille - Koekjes
 van , voor de Theriaak. Naderhand werdt zy
Panocratium met Lelie - Bloemen geheten : wel-
 ke naam , derhalve , niet van LOBEL afkom-
 stig , maar van anderen reeds toegepast is op
 dit Kruid en door DILLENIUS aangemerkt
 als een Geslagtnaam , dien onze Ridder overge-
 nomen heeft.

De Plant , zegt CLUSIUS , heeft vyf of
 zes , langwerpige breede Bladen , naar die der
 Narcisfen gelykende , maar platter , steviger
 en eenigermaate Afchgrauw van Kleur. De
 Steng is fomtyds een Elle hoog , ongebladerd ,
 en

Hist. II. p. 365. S. 4. T. 10. f. 28. *Hemerocallis Valentina*.
 CLUS. *Hist.* I. p. 167. *Hisp.* p. 287. T. 288. *Panocratium*.
 LOB. *lc.* 163 , 169. *Narcissus marinus*. DOD. *Pempt.* 229.

en geeft aan 't end, uit een dun Vliesje, vyf, zes en fomtyds meer Bloemen, die geheel wit zyn, hebbende den Reuk van Leliën. De enden der Bloembladen echter, zo wel als het middelkelkje, zyn wat groenachtig. Het Zaadhuisje bestaat uit een hoekige Haauw, welke een platachtig, Spongicus, zwart Zaad inhoudt. De Wortel is wit en Lymerig, met een zwartachtige Schil bekleed. De Viscchers en 't Zeevolk hebben denzelven fomtyds voor Ajuin of Knoflook met Zout en Brood gegeten, zegt LOBEL; maar, hoe hongurig zy waren, moesten zy daar van walgen. Aan de Kust van Spanje heeft het fomtyds geelachtige; aan die van Italie vindt men 't ook met roode of paarsche Bloemen, welken men aldaar *Giglio marino*, dat is Zee-Leliën, tytelt. Zy worden fomtyds *Amores mios* genoemd van de Spanjaarden.

Zie hier, hoe onze Ridder, thans, de Vrughtmaakende deelen opgeeft, van deeze Soort.

„ De Bloembladen Lancetvormig, van onderen met een groene Streep; de drie buitensten aan de punt inwards haakig. Het Honigbakje met tweedeelige hoeken die gespits zyn, van langte als de Meeldraadjes en gemikt tot de breedte der Bloembladen. De Vrughtbeginzels, in 't midden van de Kroon, ongesteeld. De Styl nederwards, de Meeldraadjes omgeboogen.”

In de Tuinen op 't Eiland Martenique werdt

K 3

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

een zonderlinge Soort van dit Geslacht getee'd (*), misschien van Caijenne derwaards gebragt zyn- de, zegt de Heer JACQUIN. Zyn Ed. vondt dezelve byna altoos met de Stengel op den Grond leggende, die zeer plat was en tweefnydig, anderhalf Duim breed, groen, en twaalf Bloemen, meer of min, aan 't end hebbende. Zy hadt de langte van de Bladen, die Tongachtig, wederzyds spits waren, effenrandig, glanzig, opstaande, drie Voeten lang en drie of vier Duimen breed. De Bloemen, byna een half Voet groot, wit van kleur, hadden een aange- naamen Reuk. Haare Slippen waren iets langer dan het Pypje of Steeltje; het Honigbakje een Duim hoog; de Meeldraadjes van langte als de Bloem.

V.
Pancre-
tium Caro-
linianum.
Karoli-
nische.

(5) Tros-Narcis met de Stengel veelbloemig, de Bladen Liniaal, de Meeldraadjes van langte als het Honigbakje.

Op Jamaika en in Karolina groeit deeze, die door den beroemden CATESBY in Af- beelding is gebragt.

(6) Tros-

(*) *Pancretium (declinatum)* Spathâ multiflorâ; Scapo compresso ancipiti; Corollâ Laciniis Tubum subexcedenti- bus; Foliis Lingulatis. JACQ *Amer. Hist.* p. 99.

(5) *Pancretium* Spatha multiflora, Fol Linearibus, Sta- minibus Nectarii longitudine. Lilio Narcisus polyanthos Flo- re albo. CATESB. *Car.* III. p. 5. T. 5.

(6) Tros-Narcis met de Stengel veelbloemig, de Bladen Degenvormig, de Meeldraadjes langer dan het Honigbukje.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Uit de Afbeelding welke SEBA gegeven heeft van deeze *Illyrische Tros-Narcis*, zou men haast te twyfelen, of dezelve wel tot dit Geslacht behoorde: alzo de Meeldraadjes, als uit het midden der Bloem voortkomende, vertoond zyn; doch de schoone Afbeelding van TREW toost te duidelyker, dat dezelve ingeplant zyn op den rand van 't Honigbukje, gelyk in de anderen. De Bloemen zyn groot, wit en welriekende, verschillende door de Bladen byna alleen van de Karibische, voorgemeid en van het Oever-Panocratium van den Heer JACQUIN door de kleinte; alzo 't Gewas niet meer grootte dan de Naakte Wyfjes (*Galanthus*) heeft.

VI.
Panocratium Illyricum.
Illyrische.

(7) Tros-Narcis met de Stengel veelbloemig, de Bladen Eyrond, geribd, gesteeld.

VII.
Amboinense.
De Amboinse.

(6) *Panocratium* Spathâ multiflorâ, Fol. Eniformibus Stam. Nectario longioribus. R. *Logob.* 34. *Panocrat.* Fol. Eniformibus &c. TREW. *Exot.* T. 27. *Narcissus Illyricus* Liliaceus. C. B. *Pin.* 55. SEB. *Thes.* I. P. 17. T. 8. f. 1. Lilio. *Narcissus Hemerocallidis* facie. BESL. *Eyst. Vern.* III. T. 16. f. 1.

(7) *Panocratium* Spathâ multiflorâ, Fol. ovatis, Nervosis petiolatis. Narc. Amboin. Fol. latisf. subrotundo, Flor. Niveis inodoris. COMM. *Hort.* I. p. 77. T. 39. RUDB. *Elys.* II. p. 232. f. 17. *Panocratium* Fol. ovatis &c. TREW.

K 4

Exot.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD.
STUK.

De *Ambonsche Narcis*, met zeer breede rondachtige Bladen en Sneeuw witte reukelooze Bloemen, van COMMELYN uit den Amsterdamsen Hortus in Plaat gebragt, heeft de Meeldraadjes korter dan de Bloem; terwyl die in de Afbeelding van EHRET langer zyn, zegt LINNÆUS (*): ook hadt deeze een zeer sterken aangenaamen, de andere in 't geheel geen Reuk: weshalve MILLER ze van een gescheiden heeft. De Bloemstengel der eerstgemelde was anderhalven Voet lang, zynde uit een Bol, van Batavia gezonden, voortgekomen. In beiden zyn de Bladen Eyronde, geribd, gesteed, en dus grootelyks van die der andere Soorten verschillende.

Hoe de *Wilde Ajuin* van RUMPHIUS hier thuis gebragt kan worden, versta ik niet; ten ware het Gewas door kweeking in de Tuinen veel veranderen mogte. De Bloemen, immers, hebben, volgens hem, maar de grootte van die der Affodillen en verschillen buiten dien zeer van die der andere Afbeelding. 't Is waar, de Bladen gelyken veel, zo wel als de Bollen, welken men niet Lookachtig, maar walging en braakenverwekkende bevonden heeft, gelyk die der Narcisfen.

Ten opzigt van dit Geslagt moet men, in 't al-

Ehret. T. 28 *Cepa sylvestris.* RUMPH. *Amb.* VI. p. 160. T. 70. f. 1. BURM. *Fl. Ind.* p. 80.

(*) Uit de Afbeelding is dit zo blykbaar niet. ■

algemeen, opmerken; dat de Bloemen, van meest
 alle Soorten, wit zyn en welriekende; blyvende
 de Bolwortels gelyk de anderen over; doch
 zy vereifchen, tot uitbroeijing, een aanmer-
 kelyke hitte. Die ongemeene kragt tot Ge-
 neezing of Pynstilling, welke de naam *Pan-*
cratium fchynt aan te duiden, wordt in geene
 Soort gevonden.

C R I N U M. Haak-Lelie.

Den Griekfchen naam der Leliën heeft de
 Ridder, in een Latynfch gewaad, niet oneigen
 toegepast op dit Geflagt, welks Bloemen Le-
 lieachtig en Trechtervormig, doch eenbladig
 zyn, in zesfen gedeeld, met de Slippen om-
 geboogen, beurtlings haakig. Het Vrugtbegin-
 zel zit in het Pypje van de Bloem gedekt. De
 Meeldraadjes komen by den rand van 't Pyp-
 je voort, en staan van elkander af. De Vrugt
 is driehokkig met veele Zaaden.

Hier in zyn vervat de vyf volgende uit-
 heemsche Soorten.

(1) Haak-Lelie met Eyrond-Lancetvormi-

I.
 ge *Crinum*
latifolium
 Breedbla-
 dige.

(1) *Crinum* Foliis ovato-Lanceolatis, acuminatis, sessili-
 bus planis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 401. *Veg.* XIII. Gen.
 405. p. 263. Lilio-Narcissus Indicus maximus. *RAJ. Hist.*
 III. p. 553. Sjovanna-pale-tali. *Hort. Mal.* XI. p. 77. T.
 39. *RUDB. Elys.* 2. p. 91. f. 12. *MURM. Fl. Ind.* p. 81.

K 5

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.

*ge Bladen, die gespits, ongesteeld en plaa
 zyn.*

Op Zandige plaatsen in Oostindie, ook aan de Oevers der Wateren, groeit deeze, die *Zeer groote Indische Lelie - Narcis* by RAY getyeld wordt, in navolging van COMMELYN. 't Is een Plant van drie Voeten hoogte, die uit een witten Bolwortel Lelieachtige Bladen uitgeeft, drie of vier Duimen breed, allengs versmallende naar de punt, dik en plat, doch met kleine puntjes of tandjes aan den rand en overlangs gestreept. De Stengel is hol en heeft op 't end vyf of zes Bloemen, elk op zyn eigen Steeltje, eenbladig, wit, vier of vyf Duimen (*) lang, van een flauwen doch aangenaamen Reuk. De Meeldraadjes, zo wel als de Styl, zyn paarschachtig rood; de Meelknopjes Draadachtig dun, Liniaal, opleggende, half zo lang als het Draadje of de Bloem. De Vrucht, ryp wordende rond, bevat in een spongieuse zelfstandigheid eenige Zaaden. De Wortel schynt van dergelyke hoedanigheid te zyn als de Lelie-Bollen; wordende tot verzagting der Aambeijen en tot rypmaking der Gezwellen gebruikt.

(2) Haak-

(*) In een Exemplaar, dat ik daar van uit Oostindie ontvangen heb, zyn de Bloemsteelen met Leedjes en vier Duimen, de Bloemen maar twee Duimen lang: zo dat die langte waarschynlyk op het geheele Bloemhoofd zal zien 't Kan ook zyn, dat zy aan de Kust van Malabar grooter vallen.

(2) Haak-Lelie met gekielde Bladen, en Bol-
draagende Vruchten.

VII
AFDEEL.
III.

HOOFD-
STUK.

II.

Crinum
Africanum.

Bolzaadige

PL LXXXI.

Fig. 2.

Deeze Soort, op dergelyke plaatsen in Oost-
indie voorkomende, geeft, volgens HER-
MANNUS, „ uit een langwerpige witachtige
„ Wollige Bol, Narcisachtige breede gladde,
„ gekielde, bogtige Bladen, waar tusfchen
„ een naakte ronde Stengel opfchiet, twee
„ Handpalmen hoog, die aan den top ge-
„ kroond is met van zes tot negen Bloemen;
„ meer of minder naar den Ouderdom der
„ Plant of de gunftigheid van den Grond en
„ het Klimaat. Deeze maaken famen een
„ Kroontje, en komen allen teffens uit een
„ tweedeelige Vliezige Scheede. Ieder Bloem
„ bestaat uit zes witte fmalle lange Bloem-
„ blaadjes, in wier midden een Styl uitfteekt,
„ met zes witte Meeldraadjes, die uitloopen
„ in geelachtige Meelknopjes, draaijende als
„ een Wervel. Als deeze afgevalien zyn, vol-
„ gen 'er in driekantige driehokkige Huisjes,
„ bruine hoekige Zaaden, welke zig tot Bol-
„ letjes vergrooten en uitspruiten. Dergelyke
„ Bol-

(2) *Crinum Fol. Carinatis. Fl. Zeyl. 127. MILL. Diff. T. 110. OBS It. 94. Lilium Zeylanicum bulbiferum et Umbelliferum. HERM. Lugdb. 682. T. 683. RUDB. Elys. II. p. 182. f. 10. Radix Toxicaria. ROMPH. Amb VI. p. 155. T. 69. BURM. Fl. Ind. p. 21. Amaryllis Bulbisperma. BURM. Prodr. p. 9. Beintta pola-Taly. H. Mal. XI. p. 75. T. 33. RUDB. Elys. II. T. 90.*

V. „ Bolachtige Zaaden worden in de rondbloe-
 AFDEEL. „ mige Leliën , in sommige Sifynrichia en an-
 III. „ dere zesbladige Bolplanten van Indie en A-
 HOOFD „ frika, waargenomen.”
 STUK.

De Spat- „ Het zelfde merkt RUMPHIUS op, ten aan-
 wortel. zien der Zaaden van de Plant, die hy *Spat-*
wortel noemt, in 't Maleitsch *Bacong*, onder
 welken naam my de Bloemen en het Blad van
 deeze overgezonden zyn, zo wel als van de
 voorgaande. De Indiaanen hebben zekere Pyl-
 tjes, omtrent een Voet lang, aan 't end met
 een vergiftigd puntje, welken men *Spatten*
 noemt, om dat zy die uit zeker Instrument of
 holle Pyp blaazen. 't Vergift, dat zy van den
 voorheen beschreeven Vergiftboom neemen,
 versch zynde, moet de gekwetste sterven; 't
 welk ons, in het vegten met de Makasfaaren,
 veel Volks heeft doen verliezen, eer men ont-
 dekte, dat braaken tot een Geneesmiddel strekte.
 Dus nam men in 't eerst, als het gereedste,
 Menschen-Drek; doch naderhand den Wortel
 van dit Kruid of wel deszelfs, dikke Vezelen,
 welke zy lang kaauwden en dan het Kaauwzel
 op de Wond leiden. Door het geweldig braa-
 ken, dat hier op volgde, met sterk zweeten
 gepaard, werdt het Venyn, welks werking
 men ras aan eene draaijing in 't hoofd en dui-
 zeligheid bespeurde, uitgedreeven. Hierom
 heeft men deeze Plant *Spatwortel* geheten;
 hoewel ook de Styl, die, als zulk een Pyltje
 zonder Spits, in 't midden van de Bloem uit-
 steekt

steekt, eenige aanleiding mogt geeven tot die
benaaming.

V.
AFDEEL:
III.

Volgens de beschryving komt my dit Gewas
in allen deele veel grooter voor, dan het ge-
dagte Ceylonfche; als hebbende de Bloemsteng
wel een Elle hoog; de Bladen veel langer,
Bloemblaadjes van een half Voet, en de Vrugten
van grootte als Karstengen. Ook komen de
Bladen voort uit een Stam van anderhalve of
twee Voeten lang, van dikte als eens Men-
schen Been, uit op elkander leggende Schee-
den der Bladeren gemaakt. Dit was de Strand-
foort: eene Land-Spatwortel hadt de Stam
der Bladen, die een Vadem lang waren, wel
een Elle hoog, en maakte dus een ontzaglyke
Plant, met Bolwortels van verbaazende groot-
te, Vezels hebbende als Slangen.

Zodanig valt dit Gewas op Ternate, daar
men nog een Bergfoort vindt, die in alle op-
zigten veel kleiner is, zo RUMPHIUS ge-
tuigt. Bezwaarlyk is het, deeze Planten nauw-
keurig te onderscheiden. Ook zou de vraag
zyn, of de *Bolzaadige Amaryllis* van den Heer
N. L. BURMANNUS, uit den Hortus Medi-
cus alhier beschreeven en aldaar zig thans nog
bevindende, met regt door den Heer LINNÆUS
betrokken zy tot deeze Soort; te meer, daar
dezelve uit Afrika haare afkomst heeft. Even-
wel is 't zeker, dat die, volgens de Kenmer-
ken van den Ridder, nader komt aan dit Ge-
slagt.

Een

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Een frifche Bloem daar van, in *Fig. 2*, op myne Plaat LXXXI, in Afmeetingen van drie op twee gebragt; heeft meer dan een half Voet langte. Het Pypje, groen van Kleur; dat oogfchynlyk voor Steel verftrekt; is ongeveer drie Duimen lang, zo wel als de Bloem, en de Styl, die van het Vrugtbeginzel tot buiten de Bloem uitloopt, by de zeven Duimen. Van de zes Bloembladen zyn de drie buitenften, beurtlings de anderen omvangende; smaller en hebben ieder aan 't end een klein Haakje: de drie binnenften ieder een Duim op 't breedfte. De Meeldraadjes zyn ingeplant en vast aangehecht in den voet van ieder Bloemblad, loopende van daar oogfchynlyk voort langs de wanden van het Pypje en daar in verdwynende. Dus zyn zy van elkander afftandig. De Meelknopjes leggen dwars op 't end en vertoon en zig als Balkjes. De Stempel is naauwlyks driedeelig, geknopt; de Bloem eenbladig; Zie hier hoe verder de Heer N. L. BURMANUS deeze Plant befchryve.

„ De Wortel een Kloottrond - Kegelvormige
 „ digte Bol. De Steng uit Scheedachtige Bla-
 „ den beftaande. De Wortelbladen uit het
 „ omwindzel van den Bol, toelukkende, eeni-
 „ germaate Vleezig en zeer glad, met even-
 „ wydige Ribben geftreept, aan 't begin drie
 „ Duimen breed, vyf Voeten lang. Van de
 „ toelukkende Bladen wordt gevormd een op-
 „ fttaande famengedrukte Steng, twee Voeten
 „ lang.

„ lang. Uit de zyde van den Bol schiet regt- V.
 „ op een Stengel van drie Voeten, die zeer glad AFDEEL
 „ is, met Vlakken uit den groenen paarsch- III.
 „ achtig. Een tweekleppige, Lancetvormige, HOOFD-
 „ verwelkende Scheede maakt den Kelk. Uit STUK.
 „ één middelpunt, aan 't end, komen agt Bloe-
 „ men met gesteelde voetjes, waar van vier
 „ vrugtbbaar, paarschachtig, met de kanten
 „ der Bloembladen uit den witten.“

Voorts is zyn Ed. beschryving nagenoeg met
 myne Waarneeming overeenkomstig: gelyk ook
 dat de Meeldraadjes neergeboogen zyn: en het
 Vrugtbeginzel beneden: waaromtrent zyn Ed.
 aanmerkt, dat hetzelfde een Vliezige Zak wordt,
 waar in een Bolletje, van een half Duim groot,
 aanrypt, dat na verloop van een Maand of
 daaromtrent uitschoot: in welk opzigt deeze
 Plant van alle tot nog toe bekende Planten
 verschillen zou, 't welk tegen 't voorgemelde
 gezegde van HERMANNUS schynt te stry-
 den.

(3) Haak-Lelie met ruuw-getande Bladen en
 eene platachtige Bloemstengel. Of.

III.
 Crinum
 Zeylani-
 cum.

(3) *Crinum Fol. scabro-dentatis, Scapo compressiusculo.* Ceylon-
Amaryllis Zeylanica. Sp. Plant. 421. Amaryll. Spatha mul- sche.
tiflora, Coroll. Camp. aequalibus, Scapo tereti ancipiti.
 MILL. *Diſt. Lilio-Narcissus Africanus, Scillæ foliis &c.*
 EHRET. *Piſt. 5. f. 2. TREW. Ehret. T. 13. Lilio-Narcis-*
sus Zeyl. latifolius, flore niveo externe lineâ purpureâ stria-
to. COMM. Hort. 1. p. 73. T. 37. RUDR. Elys. II. p. 181. f.
 9. *Tulipa javana. RUMPH. Amb. V. p. 306. T. 105.*

V. Offchoon de Bloemen zesbladig zyn, is deē-
 AFDEEL. ze thans hier t'huis gebragt, die bevoorens
 III. in 't Geilagt van Amaryllis was geplaatst. t'Is
 HOOPD een Oostindifche Plant, welke ook in Afri-
 STUK. ka valt; zynde uit den Hortus alhier, door
 COMMELYN, onder den naam van *Ceylon-
 fche*, en door TREW, uit de Afbeeldingen
 van EHRET in Engeland gemaakt; onder
 dien van *Afrikaanfche Lelie - Narcis*, uitge-
 geven. De *Javaanfche Tulp*, van RUMPHIUS,
 zal zekerlyk de zelfde Plant zyn. Hy merkt
 aan, dat dezelve veel naar den gemelden Spat-
 wortel gelyke, doch smaller is van Blad. Uit
 een Wortel als een Tulpbol, grooter dan een
 Vuist, walgelyk van Reuk, komt een Struik
 van een half Voet hoogte, die zig uitbreidt
 in zes of agt Zwaardachtige Bladen, by de
 drie-Voeten lang en een Handbreed, Geuts-
 wys' van boven, van onderen gekield, Zee-
 groen van kleur. De Bloemstengel, bezyden
 den Struik, is drie Voeten hoog, een Duim
 dik, platachtig rond, op den top een Spatel-
 achtige Scheede hebbende, waar uit van agt
 tot twaalf Bloemen, agter elkander, voortko-
 men. Deeze gelyken, in figuur, naar de
 witte Leliën, hellende een weinig over zyde.
 Zy bestaan uit zes Bladen, die ieder vier Dui-
 men lang en een Duim breed zyn, overlans
 met een middel-rib, welken van buiten rood is,
 van binnen paarsch, voor 't overige wit. De
 Reuk was geil-zoet en sommigen niet aangenaam:

Doer

Door RUMPHIUS wordt aangemerkt, dat de Meeldraadjes niet los in 't midden van de Bloem staan, maar ieder als uit den schoot van zyn Blad voortkomen. Dit stemt overeen met de Waarneeming van den beroemden TREW, waar uit blijkt, dat de oogfchynlyke Steelen der Bloemen holle Pypjes zyn, zittende op de Vrugtbeginzels, die op den bodem der Scheede zig bevinden, en dat dus de Bloem voor éénbladig kan gerekend worden, even als tot dit Geslacht behoort. Offchoon nu het overige van de Kenmerken niet volmaakt overeenkome, schein zy echter naast hier te passen. De beschryving van deeze Soort, door den Ridder zelf, luidt aldus. „ De Gestalte als der volgende. Bladen als van de Winkel-Scilla, „ Vleezig, aan den rand ruuw door kleine „ Tandjes. Een tweekleppige Bloemscheede, „ met eenige lappen daar binnen. Ongesteelde „ Vrugtbeginzels. Het Pypje van de Bloem „ eenkleurig met de Stengel, rosachtig. De „ Zoom wit, van Lancetvormige Bloembla- „ den, die omgekromd zyn en van onderen „ rood gekield. De Meeldraadjes en Styl „ Bloedkleurig (*).

(4)

(*) Dit laatste strookt geenszins met de Afbeelding van TREW, wat de Meeldraadjes betreft, die wit zyn met geele Knopjes, en zal waarschynlyk alleen op den Styl zien. Zyne Afbeelding heeft de Theeldeelen een weinig neergebogen, even als die van RUMPHIUS, doch die van COM-

L.

MS-

V.
 AFDEEL.
 III.

(4) Haak - Lelie met de tippen der Bloemen
 inwards Haakig.

HOOFD-
 STUK.

IV.
Crinum A-
mericanum,
 Ameri-
 kaansche,

Deeze Amerikaansche, in de Openbaare Tuinen hier te Lande zig bevindende, wordt onderscheiden door de puntjes als weerhaaken aan 't end aller Bladen, door COMMELYN afgebeeld, welken de Ridder getuigt, zo menigmaal hy de Plant zag bloeijen, daar aan vernomen te hebben. Die Hoogleeraar maakte 'er evenwel geen gewag van, zo min als de geleerde DILLENIUS in zyne zo omstandige beschryving en uitvoerige Afbeelding zulks doet.

COMMELYN beschryft een Grootte en een Kleine Lelie - Affodil, beiden tot deeze Soort betrokken. Dikke Wortels, naar die der Affodillen eenigszins gelykende, hangen in de Grootte aan eenen Stoel, die een ronde Struik uitgeeft, van een Arm dik, uit den witten geelachtig, spongicus, oneffen en rokkig wegens de overblyfzels der Bladen, die uit den top

MELYN niet. 't Was hierom dat dezelve tot de tweede Soort van *Amaryllis* (in *Horto Cliffort*) *Genitalibus declinatis* betrokken werdt: doch dit betekent geenszins *Afwykende voorsteelzels of afzettingen*, gelyk men het verkeerdelyk vertaald heeft.

(4) *Crinum* Coroll. apicibus introrsum unguiculatis. *Crinum*. H. Clif. 127. Ups 76. R. Lugdb. 37. *Lilio* *Asphodelus* Amer. sempervirens maximus polyanthos albus. COMM. Rer. 14. DILL. *Elth.* 194. T. 160. f. 595. β . *Lilio* *Aspod.* Amer. sempervirens minor. COMM. Rer. 15. T. 15.

top trópswys' voortkomen, meer dan drie Voeten lang. Zy verbreedten zig, van een twee Duims voetstuk, tot vyf Duimen, en loopen spits uit, zynde van boven een weinig Geutachtig hol, aan de rug met een verheven Kiel. In 't midden van den Zomer komt uit deeze trop Bladen een Stengel van drie Voeten hoogte, die boven een Tros draagt van witachtige Bloemen, in zesfen gedeeld, met een Pypachtigen Voet, zes Mee'draadjes uitgeevende, met dwarse opleggende geele Meelknopjes.

V.
AFDELL.
III.
HOOFD-
STUK.

De Kleine van COMMELYN hadt dergelyke Wortels, maar de Struik was viermaal dunner en laager: de Bladen waren driemaal smaller en maar twee Voeten lang. By derselver Voet schoot een dergelyke Stengel uit, doorgaans vier Pypachtige witte zesdeelige Bloemen voortbrengende. Aan de Slippen van deeze, die gelyk de Krul-Leliën omgekromd zyn, heeft hy de gezegde Weerhaakjes in Plaat verтоond: aan die der Groote zyn zy naauwlyks te vinden.

In grootte komt die van DILLENIUS deeze laatste nader, als de Bladen maar twee Voeten, de Stengel anderhalf Voet lang hebbende en de Bladen een Hand breed. Ook heeft hy de uitschieting der Stengel ter zyde waargenomen en dat de Meel'draadjes uit den voet der Slippen voortkomen: de Styl, die enkeld is, aan de punt van 't Vrugtbeginzel onder in

V. het Pypje zittende, De Bloemen, zegt hy;
 AFDEEL. gaan na malkander open; zy zyn eerst geel-
 III. achtig, vervolgens wit, en hebben een flau-
 HOOFD. wen, niet onaangenaamen Reuk.
 STUK.

V.
Crinum
Africanum.
 Afri-
 kaanfc.

(5) Haak-Lelie met byna Lancetvormige platte Bladen en stompe Bloemen.

By verfcheiden Autheuren is deeze Soort in Afbeelding gebragt (*). Men noemtze *Afrikaanfche Tuberoos, met blaauwe Bloemen.* BREYN hadt dezelve in de Tuin van den Ed. Heer van BEVERNINGK, nu juist een Eeuw geleeden, zien bloeijen en gaf'er deeze beschryving van.

„ Zy heeft een Bolwortel, met dikke en
 „ lange Vezels van onderen begroeid. De
 „ Bladen zyn groen, langwerpig, als tusfchen
 „ die der Hyacinthen en Indifche Lelie-Nar-
 „ cis van Ferrarius gemiddeld. De Stengel is
 „ rond, naakt, van anderhalven Voet of daar
 „ boven, niet dik. Op den top groeijen tien
 „ of elf Bloemen, meer of min, van grootte
 „ en

(5) *Crinum* Fol. sublanccolatis planis &c. Polyanthes Floribus umbellatis. *Hort. Cliff.* 126. R. *Lugd.* 27. MILL. *Diff.* T. 210. *Hyacinthus Afric. tuberosus* Flore caerulea umbellato. BREYN *Prodr.* I. p. 39. Ic. 23. T. 10. COMM. *Hort.* II. p. 153. T. 67. SIB. *Thes.* I. p. 29. T. 19. f. 4. *Hyacintho affinis Tuberosa radice, Afr. &c.* PLUK. *Alb.* 187. T. 195. f. 1.

(*) Gelyk in het byzonder ook zeer fraay met Kleuren, door KNOBN, in zyn *Thesaurus Rei Herb. Hortens. Universalis.* Neur. 1770. Tab. L. 10.

„ en figuur als der Tuberoozen, Kroonswyze V.
 „ geschikt en van een schoone blaauwe kleur.” ^{AFBEELD.}
 Hier heeft de Zoon bygevoegd, dat de Bloemen ^{III.} ^{HOOFD.}
 men byna zonder Reuk zyn en de Vrucht drie-^{STUK.}
 hokkig is, met ronde Zaaden. Deez' gaf de
 Afbeelding uit, byna overeenkomende met die
 van COMMELYN, wien de Plant, in 't laat-
 ste der voorgaande Eeuw, door den Wel Ed.
 Heer Schepen PANCRAS, Kommisfaris van
 den Hortus Medicus alhier, vereerd werdt.
 Sedert is dezelve ook in andere Kruidhoven
 voortgeteeld en geeft jaarlyks Bloem, ja som-
 tyds ook ryp Zaad.

Volgens de algemeene Kenmerken behoort
 tot dit Geslacht de volgende Plant, hoe zeer
 zy in Gestalte daar van verschille, op Plaat
 LXXXI, in Fig. 3, afgebeeld.

(6) Haak-Lelie met platte Liniaale Bladen ^{VI.}
 en geaairde Bloemen. ^{Crinum}
^{angustifo-}
^{lium}

Zy is my, onder den naam *Mohanks*, in Li-^{Smaalbladi-}
 queur van Java toegezonden. De Wortel schynt ^{ge.}
 knobbelig te zyn, met Vezelen, waar uit een ^{Pl. LXXXI.}
 Stengetje of Struikje van Scheedachtige Bladen ^{Fig. 3.}
 ontspringt, die Liniaal of overal byna even
 breed, Lifch- of Grasachtig zyn, naar 't end
 verfmallende en spits uitloopende. Bezyden de-
 zelve groeit de Bloemstengel, naauwlyks een
 half

(6) *Crinum Foliis planis Linearibus, Floribus Spicatis.*
Houtt.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

half Voet lang, overhoeks bezet met onge-
steelde Bloemen, en dus een Aair uitmaakende.
Deeze Bloemen, altoos gepaard of met haar
tweeën gevat in een Eyrond Scheedje, zyn om-
trent twee Duimen lang. Zy hebben een Pypje
en een Mondstuk dat zig in zesfen verdeelt, aan
den voet van 't welke, binnen het Bloempyp-
je, zes Meelknopjes voorkomen, drie agtste
Duims lang, met een zeer kort Meeldraadje
ieder afzonderlyk aan den Wand gehecht en dus
van elkander afstandig. De Styl van het Vrugt-
beginzel, dat onder in het Pypje zit, afkom-
stig, bereikt maar de helft der langte van de
Bloem: gelyk zig dit duidelyk door vergrooting
in de geopende Bloem, by A, openbaart.

A M A R Y L L I S. Lelie - Narcis.

Een zesbladige Klokvormige Bloem, met
een driedeeligen Stempel, onderscheidt dit Ge-
slagt, herevens de byzondere gedaante, welke
aan veele Planten, tot hetzelfde behoorende,
den naam van *Lelie - Narcis* heeft doen geeven.
Zy hebben Bloemen als de Leliën en groeijen
op de wyze der Narcisfen, of hebben een
Vrugt als dezelve, gelyk **TOURNEFORT**
zegt. Wegens de Schoonheid deezer Bloemen,
mooglyk, heeft **LINNÆUS** hier den naam van
Amaryllis, voorheen in de Plantkunde niet ge-
bruikelyk, op toegepast.

't Geslagt bevat de elf volgende uitheemsche
Soorten.

(1) Lelie-Narcis die eenbloemig is, met een zeer ver afstandige Scheede; de Bloemblaadjes egaal; de Meeldraadjes en Stamper regt.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

I.
Amaryllis
Capensis.
Kaaple.

De Plant, hier bedoeld, is *Indisch Sisyrrinchium* genoemd geweest, door CORNUTI, als uit Oostindie afkomstig; doch men heeft naderhand ontdekt, dat de afkomst zy uit Afrika, van de Kaap der Goede Hope. Zy heeft een Bolwortel, met een Netje overtoogen: Bladen als der Narcisen en Bloemstengels van gelyke langte als de Bladen, beneden 't midden met een Scheedje, 't welk blyft, gespitst is en vlak. De Bloemblaadjes zyn Lancetvormig, aan den voet inwendig zwart, voor 't overige geel, Vleeschkleurig of paarsch. Het heeft zeer korte Meeldraadjes met opgeregte Knopjes, half zo lang als de Bloemblaadjes: 't Vruchtbeginzel beneden; den Styl driehoekig met drie Stempels.

(2) Lelie-Narcis die eenbloemig is, met gelyke Bloemblaadjes en gestrekte Meeldraadjes.

II.
Lasea.
Geelc.

In

(1) *Amaryllis Spathâ uniflorâ remotissimâ, Corollâ æquali, Stamimbus P. stilloque rectis. Syst. Nat. XII. Gen. 402. Veg. XIII. Gen. 406. p. 264. Am. Acad. VI. Afr. 11. Sisyrrinchium Indicum. CORN. Canad. 168. MORIS. Hist. II. p. 421. S. 4. T. 23. f. 9. RUDB. Elys. II. p. 296. f. 17.*

(2) *Amaryllis Spathâ uniflorâ, Corollâ æquali, Stamimbus stricis. H. Cliff. 135. R. Lugdb. 36. GOUAN Monsp.*

V. In Spanje , Italic en elders aan de Middellandsche Zee , groeit natuurlyk deeze , die ook een Bolplant is , in de Herfst bloeiende , en veel gelykende naar een Crocus of een Colchicum. Men vindt 'er een Afbeelding van by CLUSIUS , onder de Spaansche Planten ; doch de Bladen zyn veel te kort getekend , zo dat 'er de Bloem boven uitsteekt. In de Hortus , alhier , bevind ik ze ruim een Voet lang en een half Duim breed , opstaande ; terwyl de Bloemstengels maar een half Voet lang zyn. Zy zyn donker glanzig groen , en de Bloemen , van figuur als gemeld is , hebben eene fraaije geele Kleur.

III.
Amaryllis
Atamasco.
 Virgini-
 sche.

(3) Lelie-Narcis die eenbloemig is , met gelyke Bloemblaadjes en een neergeboogen Stamper.

De Bloem van deeze , die in Virginte en Carolina natuurlyk groeit en van de Indiaanen *Atamasco* genoemd wordt , is niet Crocus- , maar

Amaryllis autumnalis L.

165. FABRIC. *Helm^{ad}*. 19. *Narcissus Autumnalis major*. CLUS. *Hist.* I p. 164. *Colchicum luteum primum majus*. C. B. *Pin.* 69. *Lilio-Narcissus luteus Autumnalis major*. TOURNEF. *Inst.* 386. *Narcissus Autumnalis quorundam*. CLUS. *Hist.* 251. T. 253.

(3) *Amaryllis* Spatha uniflora , Corolla 2q. Pistillo declinato. H. *Cliff.* 135. R. *Lugd.* 36. GRON. *Virg.* 36. *Lilio-Narcissus Virginienfis*. CATESS. *Car.* III. p. 12. T. 12. *Lilio-Narc. vernus angustifolius*. BARR. *It.* 994. *Lilio-Narc. L. lifforus Carolinianus* &c. FLUK. *Alm.* 220. T. 43. f. 3. *Lilio-Narc. Ind. pamilus monanthos albus*. MORIS. *Hist.* II. p. 266. S. 4. T. 24. f. 4.

Lelieachtig. Zy breidt zig, naamelyk, met
 haare punten wyd uit, en is niettemin op-
 waards gestrekt, hebbende een witachtige
 met eenig rood. De hoogte, echter, is ook
 maar een half Voet, met Bladen als die der
 Narcisfen en een Ajuinachtigen Wortel-Bol.

(4) Lelie - Narcis die eenbloemig is, met on-
 gelyke Bloemblaadjes, waar van drie, zo
 wel als de Teeldeelen, neergeboogen.

IV.
Amaryllis
formosissima.
 ma.
 Jacobiete;

Als een ongemeene Schoonheid, onder de
 sierlyke Bloemplanten van dit Geslagt, komt
 deeze voor, die men deswegen in 't Fransch
la belle Amaryllis tytelt. De meest bekende
 naam is *Narcissus Jacobæus* of Jakobiete; wel-
 ken een Spaansch Doktor te Madrit daar aan
 gegeven heeft, om dat de Bloemblaadjes, 't zy
 in figuur, 't zy in kleur, veel gelyken naar het
 roode gekruiste Zwaard, 't welk de Ridders
 van St. Jakob op de Kleederen draagen. Nar-
 cis heeft menze geheten, wegens de gestalte
 der Bloem, die echter meer overeenkomt met
 de Lelie - Narcisfen, waar van de naam, welken
 'er

(4) *Amaryllis* Spathâ uniflorâ, Corolla inæquali, Petalis
 tribus Genitalibusque declinatis. H. Cliff. 135. Ups. 75.
 R. Lugdb. 36. GOUAN Monsp. 165. AET. Stockh. 1742. p.
 91. T. 6. Lilio - Narcissus Jacobæus. DILL. Elth. 195. T.
 162. f. 196. Narcissus Jacobæus major. RUEB. Elys. 2. p.
 89. f. 10.

L 5'

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

'er DILLENIUS, in zyne omftandige befchry-
ving, met een keurlyke Afbeelding gepaard,
aan geeft. Hier echter is de Stegel tweebloe-
mig, 't welk, zo LINNAEUS aanmerkt, die
in 't jaar 1742, den 23 April, met de ver-
klaaring van deeze Plant, toen de eerste maai
in de Akademie - Tuin te Upfal bloeiende,
zyne Lesfen aanving, iets zeldzaams is. In 't
laatfte der Zestiende Eeuw kwamen eerst de
Bollen daar van uit de Westindiën over, zynde
federt uit Spanje door Europa verspreid en
voortgereeld, en niet alleen door CLUSIUS,
maar ook door anderen, met meer of minder
aartigheid, in Plaat gebragt (*). De vermaarde
HEISTER hadt dezelve *Sprekelia* getyeld (†).

Meest pryst deeze Plant zig aan, door de
ongemeene Kleur haarer Bloemen, die wel met
geen Schilders Penfeel volkomen afgemaald kan
worden, doch niettemin een gekleurde Teke-
ning daar van veel bevalliger maakt. Haare
hoogroode Kleur praalt in de Zonnefchyn met
een gloed als van Goud of glans van Zyde op
een

(*) Gelyk by WEINMANN, doch inzonderheid fraay, in
't Werk van KNORR. *Tbes. R. Herb. Hortenfisque Neul.*
1770. I. p. 180. T. N.

(†) *Sprekelia* nostra quidem jam dia a variis delineata
et arti incisa est, sed a WEINMANNO in suo Herbario,
Tab. 652. Litt. a, nomine *Lilio-Narcissus totius ruber*,
vulgo *Jacobaeus*, pulcherrime; per insignem illum Pictorem
et Chalcographum Augustanum HAIDIUM Sec. *Bransv.* p.
10.

een Fluweelen Grond. Dit verbloemt de wonderlyke figuur der Bloem, die als de onregelmatigheid zelve is, gelyk uit de schoone Afbeelding by WEINMANN blykt. Ieder Bloemblad, ongeveer drie Duimen lang, is Lancetvormig en zy maaken met elkander, op het Vrughtbeginzel samengevoegd zynde, een knikkende Bloem. Drie derzelve zyn opwaards, drie nederwaards gestrekt. Deeze laatsten zyn de binnensten en breedsten, maakende als de Onderlip der Bloem, en de Teeldeelen Scheedachtig omvattende. De drie bovensten vormen te samen het kruiswys' Handvatzel van 't gezegde Zwaard, hoewel zy alle krom geboogen zyn, en de Meeldraadjes, zo wel als de Styl opwaards, wiens Knodsje in drieën is gedeeld. Dus staat de Bloem op een Stengel van ruim een Voet hoogte, die niet volkomen rond is, spruitende uit een ronden gerokten Bol, tevens met de Bladen, welke naar die der Narcissen gelyken, zynde veel korter dan de Stengel, omtrent een Vinger breed, stomp, geribd, glad en groen. De Bloem is teder, en duurt weinige Dagen. 't Gewas moet voor de Koude bewaard worden, gelyk de meesten van dit Geslagt, en vereischt een luchtigen Grond. Het wordt thans by de Tuinlieden genoeg gekweekt, en zelfs hier, bloeiende, op de Markt, onder den naam van *Kaapsche Goud-Lelie*, te koop gebragt.

V.
 AFBEELEN
 III.
 HOOFD-
 STUK.

(5)

V.
 AFD. III.
 HOOFD-
 STUK.

(5) Lelie - Narcis die veelbloemig is; de Bloemen Klokvormig; de Bloemblaadjes egaal, aan de Nagels omgekromd; de Teeldeelen neergeboogen.

V.
Amaryllis
Beliadonna.
 Surinaam-
 sche.

Onder den naam van *Roode Lelie* was deeze in de Westindiën bekend, groeiende te Suriname wild in de Boschen. Zy gelykt, volgens ROCHEFORT, veel naar onze Roode of Oranjekleurige Leliën, maar de Bloemen zyn aan den voet sterk omgekromd. SLOANE hadtze op 't Eiland Barbados zeer menigvuldig zien groeijen. Ook vallen zy op andere Eilanden in de Westindiën. De Stengel, uit den Grond komende, heeft aan 't end als een Spatel, die zig tweekleppig opent, geevende een Tros uit van Bloemen, Vleeschkleurig rood, doch aan den bodem uit den witten geelachtig groen. De drie buitenste Blaadjes hebben van binnen de tippen omgekeerd; de drie binnensten zyn aan den voet gehaaid; de Styl is rood.

Gewoonlyk bloeit deeze Soort alhier in 't laatst van September, wat vroeger of later, naar 't Sayzoen, schietende dikke paarsche
 Sten-

(5) *Amaryllis* Spatha multiflora; Coroll. Campan. aequalibus, Ungue reflexis, Gonitalibus declinatis. *H. Cliff.* 139. *R. Lugd.* 16. *MILL. Dict.* T. 23. *HILL. Syst.* I. T. 1. 5. *Lilio - Narcissus polyanthos, Flor. incarnato, SLOAN. Jam.* 115. *Hist.* I. p. 244. *SEB. Thes.* I. p. 25. T. 17. f. 1. *Lilium rubrum, MERIAN. Surin.* T. 22.

Stengels van omtrent twee Voeten langte, aan den top met vyf, zes of zeven, groote Lelieachtige bleek paarsche of Roozekleurige Bloemen, van een aangenaamen Reuk. Na het vergaan van deeze Stengels komen in 't Voorjaar de Bladen te voorschyn, die wederom in Juny verdwynen. De Plant wordt *Belladonna* genoemd wegens haare schoonheid en door jonge Bollen voortgeteeld. MILLER wil, dat zy van de Roode Lelie, voorgemeld, verschille, en in den jaare 1712 uit Portugal in Engeland overgebracht zy, daar menze uit Indie hadt. Zyn Ed. merkt aan, dat 'er een Soort is, byna alleen door de bleekheid der Bloemen daar van verschillende, die men in 't jaar 1754 van de Kaap in Holland hadt gekreegen, maar welke in 't Voorjaar bloeide. De Belladonna, voorgemeld, zegt hy, is de voor naamste Schoonheid der Tuinen, Huizen en Kerken, in 't Herfst-Saizoen, in Italie.

VI
Amaryllis
III.
HOOFD-
STUK.

(6) *Lelie-Narcis die veelbloemig is; de Bloemen Klokvormig; de Bloemblaadjes egaal en gegolfd; de Teeldeelen neergeboogen.*

Van de voorgaande verschilt deeze, ook uit de Westindiën afkomstig, zegt LINNÆUS, door-
VI.
Amaryllis
Regina.
Konin-
ginne.

(6) *Amaryllis Spathâ multiflorâ; Cor. Campanularis æqualibus undulatis; Genitalibus declinatis.* MILL. *Diſc.* T. 24. *Lilium Amer puniceo* Flore, *Belladonna dictum.* HERM. *Par.* 194. T. 194.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

doordien de randen der Bloemblaadjes gegolfd en niet aan de Nagels omgekromd zyn. HERRER hadt dezelve ook in zyn Geslagt van *Sprekelia* begreepen (*). Veele Jaaren reeds overgezonden zynde geweest, bleide zy tegen 't end van 1758 in 't Winterhuis te Helmstad, en is door den Heer FABRICIUS beschreeven, die 'er echter maar twee Bloemen aan geeft. Na 't bloeijen komen de Bladen eerst te voorschyn, dat gemeen is in deeze Planten.

Den naam van *Koninginne-Lelie* kreeg deeze van Doktor DOUGLASS, (die ze in 't jaar 1724 op een blad Papier in folio aan 't licht gaf,) omdat zy in volle Schoonheid stondt op den 1 Maart, Geboortedag van wylen de Koningin van Groot Brittanne. Anderen gav n'er, wegens de afkomst, den naam aan van *Mexikaansche Lelie*, dien zy by de Engelsche Tuinlieden behoudt. In Duitschland noemt men ze gemeenlyk de *Kleine Belladonna*; want in Schoonheid wykt zy de andere weinig, maar is in alle opzigten veel klein'er, vallende naauwlyks een Voet hoog. In een Broeikas geplaatst, bloeit zy altoos vroeg in 't Voorjaar, en in een gemaatigde Lugt, in Maart of April. Die van de Westindische Eilanden komt, zegt MILLER, is een andere Soort.

VII.
Amaryllis
Undulata.
Gegolfdc.

(7) *Lelie-Narcis die veelbloemig is, met uit-
ge*

(*) FABR. Helmstad p. 14.

(7) *Amaryllis Spathâ multiflorâ, Cor. parulis, Petalis undulatis mucronatis, basi dilatatis. Syst. Nat. XII. Fig. XIII.*

gebreide Bloemen; de Bloemblaadjes gegolfd, gespist, en aan den voet verbreed.

V.
AFDEEL.
II.

HOOFD-
STUK.

Volgens de opgaafe van den Leidschen Hoog-
leeraar DAV. D. VAN ROYEN, aan den Rid-
der, heeft deeze Kaapsche op de Stengel een
Kroontje van grootte als het kroontje met
het Steektje in het Zoombladig Oijevaarsbek *
van de Kaap. De Spatelscheede brengt onge-
vaar twaalf paarsche Bloemen voort, met smal
Lanceetvormige Bloemblaadjes, die aan de tip
zeer gespist zyn, aan den voet zelf byraad;
met neergeboogene Meeldraadjes. Men vindt
ze thans door den Leidsen Hovenier M E E R-
BURG in Plaat gebragt (*).

* *Geranium*
zonale

(8) Lelie-Narcis die veelbloemig is, met om-
geslagen Bloemblaadjes; de Teeldeelen op-
staande.

VIII.
Amaryllis
Sarniensis
Japanische.

Deeze heeft den bynaam *Sarniensis* beko-
men, om dat de Bollen uit een gestrand Schip
aan 't Eiland Guernsey, op de Fransche Kust,
in

(*) *Afbeeld. van zeldz. Gewasfen. Leid. 1775. Tab. XIII.*

(1) *Amaryllis Spath. multist. Corollis revolutis, Genitali-
bus erectis. H. Ups. 75. — Genit. longissimis. R. Logab.
36. N. 4. H. Cliff. 131. Narcissus Japonicus rutilo Flor.
COEN. Canad. 157. T. 158. RUDE Elys. 2. p. 23. f. 14.
EHRET. Seelz. T. 9. f. 3. KEMPE. Awan. 872. SEB. Mus.
I. p. 35. T. 17. f. 3. Liliium Sarniense. DUEL. Atrogr.
T. 1, 2.*

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

in 't Zand van den Oever aldaar begraven, na verloop van eenige Jaaren als van zelf gebloeid hebben, zo MORISON verhaalt; meldende, dat vervolgens de Bollen deezer Plant van daar, als uit dat Eiland afkomstig, aan de Liefhebbers medegedeeld zyn. 't Is eigentlyk een Japanfche Plant, van waar de Heer THUNBERG bloeiende Takken, gedroogd, heeft overgezonden. Men vindtze tegenwoordig in alle Openbaare Kruidhoven. Door verfcheide is zy in Afbeelding gebragt. KAEMPFER zegt, dat sommigen haar *Doku Symira* noemen, om dat de Bollen Venynig zyn. CORNUTI heeftze, onder den naam van *Japanfche Narcis met een Vuurroode Bloem*, aldus befchreeven.

Een aanzienlyke Bloem - Steng, in 't eerst
 „ Bladerloos, regt zig tot een Voet hoogte
 „ op, zynde in 't bovenfte gedeelte groen,
 „ onder met duizend donker paarfche Vlakjes
 „ gefprenkeld. Uit een Scheede aan den top
 „ komen negen of tien Bloemknoppen, die,
 „ wanneer de Plant in een goede Grond staat,
 „ zig zesbladig uitspreiden; zynde ieder Blaad-
 „ je twee Duimen lang en zeer smal, inzon-
 „ derheid by het midden der Bloem, doch de
 „ enden krullen om gelyk onze Krul-Leliën.
 „ De Kleur is Lak- of Menie-rood, met een
 „ Bloedkleurige Streep in 't midden. Zes
 „ Meeldraadjes, langer dan de Bloembladen,
 „ verheffen zig opwaards. Reuk alleen ont-
 „ breekt

„ breekt 'er aan, als of de Natuur hier door V.
 „ de Kleur niet had willen beschaamen, AMARILL.
 „ welke zo vurig is, by 't schynen van de III.
 „ Zon, dat 'er de Oogen op schemeren en HOOFD.
 „ dat men zig verbeelden kan, daar Vonken uit STUK.
 „ te zien springen. Zo onvergelykelyken gloed
 „ heeft deeze Bloem. 't Is een Bolplant,
 „ wier Bladen niet dan by 't verslenzen van de
 „ Stengel, na den bloeityd, uitbotten, zyn
 „ de donker Fluweelachtig groen.”

Dit laatste, dat de Bladen eerst lang na de Stengels uitschieten, heeft in meer anderen van dit Geslagt plaats. De Heer N. L. BURMANNUS betreft deeze Soort ook tot de Kaapfe Planten. Zyn Ed. spreekt van eene *Gegolfde*, die Liniaale Bladen heeft en in manier van groeiing zeer verschilt van gedagte Japanfche. Voorts telt zyn Ed. nog de drie volgende van den Ridder onder de Kaapfchen, naamelyk.

(9) Lelie - Narcis die veelbloemig is, met IX.
 Klokvormige Bloemen; de Bloemblaadjes Amaryllis
 gelyk; de Teeldeelen neergeboogen; de longifolia
 Stengel samengedrukt van langte als het Lang-
 Kroontje. bladige.

On.

(9) *Amaryllis* Spath. multifi Cor. Camp. equalibus, Genit. declinatis &c. R. *Lagdb.* 26. EHRET. *Pist.* T. 13. *Lilium* Afric. humile longissimis foliis, polyanthos &c. HEBB. *Par.* 195. T. 195. BURM. *Prodr.* 9.

M

V. Ongemeen laag staat het Kroontje van dee-
 AFDEEL. ze, die zeer lange Bladen heeft en donker
 III. paarsche Bloemen. Men vindtze door den
 HOOFD- konstigen EURET zeer fraay in Afbeelding
 STUK.ragt.

X.
Amaryllis
Orientalis.
 Orien-
 taalſche.

(10) Lelie - Narcis die veelbloemig is, met de
 Bloemblaadjes ongelyk en Tongachtige
 Bladen.

Van deeze heeft de vermaarde HEISTER
 veel gerugts gemaakt onder den naam van
Brunsvigia, ter eere van het Doorlugtige Huis
 van Brunswyk door hem, toen Hofraad en
 Lyf - Arts des Hertogs en tevens Hoogleeraar
 in de Genees-, Heel- en Kruidkunde te Helm-
 stad zynde, ontworpen. In de Akademie-
 Tuin, aldaar, bloeide, in 't jaar 1750, deeze
 Kaapſe Bolplant, welke echter toen over de
 honderd Jaaren reeds was bekend geweest.
 Men vindtze door den Romein FERRARIUS
 genoemd: *Bolronde Indische Narcis, met Lelie-
 achtige Bloemen.* TOURNEFORT steltze voor,
 onder den naam van *Zeer groote Bolronde In-
 diſche Lelie - Narcis, met veele roode Lelieachtige
 Bloe-*

(10) *Amaryllis* Spath. multist. Coroll. inaeq. Fol. Lingui-
 formibus. BUTT. Canon. 215. B. Lugdb. p. 37. N. 9. Li-
 lio - Narcissus Ind. maximus sphaericus, Flor. plur. Liliaceis.
 MORIS. Hist. II. p. 368. S. 4. T. 10. f. 35. Narcissus Ind.
 Orient. SWERT. Flor. 31. f. 1. Brunsvigia. HEIST. *Monogr.*
Brunsv. 1753. T. 1, 2, 3.

Bloemen: welke naam 'er aan gegeven was door den geleerden MORISON, die getuigt, dat hy in 't jaar 1657 deeze Plant te Parys heeft zien bloeijen; gelyk menze ook by WEINMANN, in zyn Kruidboek zeer fraay (*), doch in het Werkje daar over door gezegden HEISTER, in 't jaar 1753, te Brunswyk uitgegeven, ten pragtigste, in zeer groot formaat, op drie Plaatn afgebeeld en ten uitvoerigste beschreeven vindt. In de beschryving echter der Planten van gedagte Akademie-Tuin, tien jaaren laater door den Wel Edelen Heer FABRICIUS gegeven, komt de Brunsvigia niet voor.

Deeze Lelie-Narcis muut inderdaad in pragt en schoonheid uit. Sommigen noemenze *Bol-rond Ornithogalum*, anderen *Allergrootst Indisch Moly*, zegt MORISON. Uit een geschubden Bol, grooter dan die der Zee-Ajuin; spruit een Piekvormige Spatelscheede, drie Vingeren breed, vyf lang, hoog Menie-rood, welke, allengs een Stengel bekomende van een Voet of langer, een Tros Bloemen uitgeeft; zig als die van een Uijen Klootswyze uitspreidende, met Bloemsteelen van een Handbreed langte. Dit maakt een Bloemhoofd van meer dan een half Voet middellyns, welks Straalen somtyds groen, somtyds roodachtig, somtyds rood zyn waargenomen; zo wel als de Stengel:

(*) Plaat. N. 747.

V.
APDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

gël. Misschien hangt zulks van den Grond en de Groeiplaats af. Te Helmstad, in 't Winterhuis, waren zy groen. Aan 't end buigen zy zig om, of liever de Bloem zit krom op het Vrughtbeginzel, dat als een Knopje aan 't end der Steelen is, met den mond naar boven; des 't een en andere niet kwaalyk een Kaarskroon voorstelt of een Bol van Tabakspypen. De Kleur der Bloemen is hoog rood. Zy gelyken raamelyk naar sommige Leliën, zynde zeer diep in zes ongelyke Slippen verdeeld, met zes Meeldraadjes, die raauwlyks uitsteeken, hebbende geele Meelknopjes en in 't midden een Styl, die een weinig langer, geheel paarsch, boven wat omgekromd is, met een geknopten Stempel.

Dertig zodanige Bloemen hadt HEISTER op de Stergel van zyne Brunsvigia geteld: waar van in 't eerst tien, vervolgens twintig, eindelijk allen te gelyk bloeiden, dat zekerlyk een fraaije Vertooning maakte. WEINMANN heeft 'er byna zo veel, FERRARIUS vier- of vyfentwintig, MORISON negentien aan vertoond. De Kroon buigt zig na 't b'oeijen om en schiet in 't Zaad, dat driekantige Vrughtjes of Knoppen maakt. Vervolgens komen de Bladen te voorschyn, die byna een Span lang en een Hand breed zyn, een Stroobreed dik en dus stevig; boven donker, onder blygroen en aan de kanten bruin, in 't Voorjaar wederom verdwynende.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

(II) Lelie - Narcis die veelbloemig is , met
kanthairige Bladen.

V.
AFDEEL:
III.
HOOFD-

Deeze heeft de Bladen plat , Liniaal , een

Duim breed , twee Handbreedten lang en der-
halve van figuur als der Amaryllis en niet der
Hæmanthus , maar aan den rand overal gehaaid ,
de Haairtjes wit niet ros of Roestkleurig. Hier-
om wykt zy ver af van de kanthairige Hæ-
manthus ; doch geen van beiden heeft by ons
gebloeid , zegt de Ridder.

Tot geen der voorigen , noch ook tot ééne
der zes van de Kaap afkomstige Soorten , wel-
ken de Heer BURMANNUS optelt , kan die
Kaapsche Amaryllis t'huis gebragt worden ,
waar van ik een Exemplaar ontvangen heb ,
hier nevens , in Fig. 1 , op Plaat LXXXI ,
afgebeeld. Het naaste zou zy komen aan de
Japansche ; doch niet alleen verschilt die , wel-
ke ik daar van heb , in gedaante te veel , maar
ook zyn de Teeldeelen korter , weinig langer
dan de Bloemblaadjes , welke bovendien zoda-
nig niet omgekruld zyn. Ik zalze derhalve ,
tot rader onderzoek , onder den naam van
twyfelachtige voorstellen ; dewyl zy van de
Gegolfde , voorgemeld , ook niet zeer veel
fchynt af te wyken. De Bloemblaadjes zyn ,

XI.
Amaryllis
guianæ.
Gedrup-
pelde.
XII.
Dubia.
Twyfel-
achtige.
PLAAT
LXXXII.
Fig. 16

20

(II) *Amaryllis Spathâ multiflorâ* , Foliis ciliatis. *Syst.*
Nat. Veg. XII , XIII. *Amaryllis Ciliaris. Spec. Plant.* 422.
BURM Prodr. p. 9.

M 3

II. DEEL. XII. STUK.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

zo wel als in die, Lancetvormig gespitst, maar de Teeldeelen niet neergeboogen. 't Getal der Bloemen is zeven in myn Exemplaar. Ik heb 'er geen Bladen van. De Stengel bereikt ongeveer een Voet langte.

B U L B O C O D I U M. Klokbol.

Een Trechterachtige zesbladige Bloem, met smalle Nagels die de Meeldraadjes draagen, onderscheidt dit Geslacht, 't welke tevens het Vruchtbeginzel binnen de Bloem heeft.

I.
Bulbocodium
vernum.
Voorjaars.

De eenigste Soort (1), een Plantje naar het *Colchicum* gelykende, voert hier den naam van *Bulbocodium*, welke bevoorens aan verscheide Planten van deezen aart gegeven was. De regte afleiding is niet bekend. 't Schynt dat men 'er een Bolplant met eene Klokswyze Bloem door verstaan hebbe. Dus zyn verscheide Soorten van Narcisfen met deezen naam bestempeld geweest: en wel inzonderheid die, wier Honigbakje zeer lang en Klokvormig is, gelyk de Wilde geele Narcisfen. T O U R N E F O R T begreep onder dien naam geheel andere Planten, waar van hier voor tot de *Ixia* betrokken en wel de eerste Soort. Tegenwoordig bevat het een

(1) *Bulbocodium*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 403. *Veg.* XIII. Gen. 407. p. 265. *H. Cliff.* 133. *Bulbocod.* Fol. *Lanceolatis.* *R. Lagdb.* 41. *Colchicum vernum* *Hisp. C. B. Pix.* 69. *RUDB. Elys.* 2. p. 128. f. 2. *Colchicum vernum.* *CLUS. Hist.* 2. *App.* 203. *J. B. Hist.* II. 652.

een Spaansch Plantje , door CLUSIUS Voor-
jaars-Colchicum genaamd.

V.
Afdel.
III.
HOOFD-
STUK.

„ Dat 'er een byzondere Soort van Colchi-
cum zy , welke alleen in 't Voorjaar bloeije,
„ schreef my de zeer geleerde Man J. VER-
„ NERIUS, in de Maand July van den jaare
„ 1601, (zegt J. BAUHINUS) en zondt my
„ zes Bollen daar van , die hy op den Berg
„ Sotau hadt uit den Grond ghaald. Vier
„ daar van hebben by my in 't volgende Voor-
„ jaar gebloeid. Het brengt één of twee Bloe-
„ men met de Bladen te gelyk voort, die wit
„ van Kleur zyn , eer zy open gaan , maar
„ vervolgens bleek paarsch worden ; zo dat
„ zy veel naar die van de witte Crocusjes
„ gelyken ; doch zy zyn zesbladig, en ieder
„ Blad geeft aan den voet een Meeldraadje
„ met een geel Knopje ; terwyl die der bui-
„ tenste Blaadjes korter zyn. Uit het midden
„ der Bloem komt een Styl voort, langer dan
„ dezelve , die wit is, aan 't end in drieën
„ gedeeld. Die Bloem sproot uit tusfchen
„ drie gekielde Bladen , veel smaller dan die
„ van 't gemeene Colchicum. Op de Bloem
„ volgde een driehoekig Zaadhuisje , dat
„ niet groot was , met een ros rondachrig
„ Zaad. De Wortel geleek naar die van 't
„ gemeene Colchicum , maar was veel klei-
„ ner.” Zo heeft men 't ook thans alhier in
de Openbaare Kruidhoven.

V. A P H Y L L A N T H E S. Bies - Anjelier.

AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Zesbladige Bloemen, die uit Kafjes voortkomen, welke eenkleppig zyn en Schubswys' op elkander leggen; bevattende het Vruchtbeginzel, onderscheidt dit Geslagt, 't welk de zes Meeldraadjes in de Keel der Bloem ingeplant heeft.

1. Men heeft 'er ook maar ééne Soort (1) van, die ik *Bies - Anjelier* noem, om dat het een fraay Anjeliertje is, groeiende op een Biesachtig Plantje, dat naauwlyks Bladen heeft. Hierom is het *Aphyllanthos* genoemd, zegt LOBEL, by die van Montpellier, alwaar het veel groeit op Zandige ruuwe plaatsen, by de Kermesboomen, en *Bragalon* geheten wordt. De Ridder heeft het deswegen den bynaam van *Montpelliers* gegeven; hoewel het ook voorkomt in de middelste en Zuidelyke deelen van Provence. Bladen, evenwel, ontbrecken 'er niet geheel aan, maar dezelve zyn klein en byna verdroogd als de Stengeltjes uitschieten, die een half Voet hoog zyn, naakt, enkeld, en aan den voet met Scheedjes, gelyk die der Biezen. Op den top zyn zy bezet met tweekleppige Kafjes, ieder twee Bloempjes, als gezegd is, bevattende,

(1) *Aphyllanthes*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 404. *Veg.* XIII. Gen. 408. p. 265. *H. Clif.* 493. GOUAN *Monsp.* 166. TOURNEF. *Inst.* 567. T. 430. *Aphyllanthes Monspeliensum*. LOB. *ic.* 454. J. B. *Hist.* III. p. 536. *Caryoph. caerulea Monspel.* C. B. *Pin.* 209. MOR. *Hist.* II. p. 562. S. 5. T. 25. f. 12.

de, kleiner dan die van Vlasch. Zy zyn niet vier-maar zesbladig, en de Stengetjes worden in de Tuinen wel een Voet en hooger. De Wortel kruipt voort, en het blyft over. 't heele Plantje is bitter van Smaak en een weinig heet.

V.
AFDEEL
III.
Hoofd-
STUK.

A L L I U M. Look.

Een zesdeelige uitgebreide Bloem, in zig het Vrugtbeginzel bevattende, en tropswyze, op 't end der Stengel, voortkomende uit eene Bloemfcheede; maakt de byzondere Kenmerken van dit Geslagt, waar in veele, meest Europische en Oosterfche Soorten, begreepen zyn. LINNÆUS heeft dezelve in vier Ranggen onderscheiden, naar dat het gebladerde of ongebladerde Stengels heeft, de Stengbladen plat of rond, de Kroontjes Bol of Huisjesdraagende.

A De Stengbladen plat: het Kroontje Zaa-huisjes draagende.

(1) Look met een platbladige Kroondraagen-

I.
Allium
Ampelo-
prafum.

(1) *Allium* Caule planifolio Umbellifero &c. *Allium* Stam. alterne trifidis &c. HALL. *All.* 5. *Opusc.* 344. *Portum* Radice laterali solidâ &c. R. *Lugd.* 40. *All.* Sphærico Capite, Folio latiore &c. C. B. *Pin.* 74. RUDB. *Elys.* 2. p. 156. *Ampeloprasum.* DCQ. *Pempt.* 689.

M 5

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

de Stengel, het Kroontje Bolronde; de Meeldraadjes driepuntig, de Bloemblaadjes ruw gekield.

Van Konstantinopolen eerst overgebracht zyn-
de, wordt deeze Soort gezegd in smaak te zyn
by de Turken. Verder is zy op deeze en-ge-
ne plaatsen in Europa voortgeteeld. Het is
een vreemde Soort van Prey, die de Steng
twee Ellen hoog heeft, van onderen gebla-
derd, met sappige Bladen, een Kwartier Duims
breed en zes of agt Duimen lang. De Bloem-
steelen zyn paarsch, de Bloemen wit, de Meel-
draadjes een weinig langer. De Zaadhuisjes
komen met die der volgende overeen; doch de
Wortel verschilt daar in, dat de Bol zydelings
is aangegroeid.

IV.
Albano
Porrum.
Prey.

(2) Look met een platbladige Kroondraagende
Stengel; de Meeldraadjes driepuntig; de
Wortel uit Rokken bestaande.

Zeer bekend en gemeen, in de Moeshoven
onzes Lands en door geheel Europa, is dee-
ze, die men Prey noemt, in 't Fransch Por-

76-

(2) *Albano* Caule planif. Umb. Stamin. tricuspidatis, Ra-
dice tunicatâ. *Mat. Med.* 165. *GORT. Belg.* 93. *Porrum*
Radice ambiente tunicatâ oblongâ solitariâ. H. Cliff. 136.
R. Lugdb. 40. *Porrum commune Capitatum. Porrum sati-*
vum. C. B. Pin. 72. *Porrum festivum. DOD. Pempt.* 688.
Porrum tonsile et vulgare. LON. Ic. 154, 155.

reau, in 't Engelsch *Leke* en in 't Hoogduitsch *V. Lauch*. De plaats, daar zy in 't wilde groeit, is onbekend; mischien zal zy slegts door kweeking uit de voorgaande geteeld zyn. 't Verschil is klein en bestaat meest in de Wortels, die niet zydelings en eenzaam groeijen. Voorts is de Plant kenbaar aan den Reuk. Men noemt ze *gebolde Parey*, wanneer ze in 't Zaad schiet, zegt *LOBEL*; doch, die men afsnydt om te gebruiken in de Keuken, *Sny- of Scheer-Parey*. Ook valt zy kleiner en grooter. De Grieksche naam *Prasum* heeft aanleiding gegeven tot de benaaming van een Kleur naar die der Pareijen zweemende en van een Edel Gesteente, dat donker groen is, in 't Hoogduitsch *Prasum* en by sommigen *Beril* genaamd, doch gemeenlyk neemt men daar voor de *Chrysopraas*.

Behalve het Keukengebruik zyn de Preyjen, ook als Geneesmiddelen aanangepreezen geweest. Zy hebben een verhittende hoedanigheid, bestaande in een vlugge Alkalyne Geest, minder sterk dan in de Uijens en Look, doch niettemin in sommige Gevalen dienstig. By de Salade gegeten, verbeteren zy derzelve koelheid in zwakke Maagen en bevorderen de Ontlasting in Slymige Gestellen. Het Afkookzel wordt van sommigen gehouden voor een der kragtigste Steenbreekende middelen. *HELMONTIUS* maakte van Prey, met Steen-Raket en Sap van Klyf, een Smeering tegen de Derden-

V. dendaagse Koorts (*). Het uitgeperste Sap, met Honig gebruikt, dient ingenomen zynde tegen Venynige Beeten en de gekneusde Wortel op de Wond gelegd. Het Zaad, inzonderheid, zet het Water af; verwekt Minnelust en stempt sommige Bloedvloeijingen. Te veel Parey gegeten, bezwaart de Maag, doet ongerust slaapen en droomen, maar men zegt: ja strekt tot verzwakkinge van 't Gezigt.

III.
Allium
lineare.
Smalbladige.

(3) Look met een platbladige Kroondraagende Stengel; het Kroontje? Klootronde; de Meeldraadjes driepuntig, eens zo lang als de Bloem.

Deeze Soort, in Siberie, van de Rivier Jenisea tot aan de Yaik toe, op drooge plaatsen, voorkomende, heeft, volgens G M E L I N, een langwerpigen dunnen Bolwortel, met eenige Rokken en veele Vezelen. De Stengel is van een Span tot anderhalf Elle hoog, hard en stevig, met Grasachtige Bladen, en heeft op den top een Hoofdje, dat vry groot is, van roodachtige Bloemen, voortkomende uit een tweehoornige Scheede.

IV.
Rotundum.
Rond-
hoofdige.

(4) Look met een platbladige Kroondraagende Sten-

(*) HALL, All. Opusc. p. 349.

(3) *Allium* Caule planif. Umbellif. Umb. Globosa, Stamina tricuspida. &c. HALL. All. N. 9. *Porum* Caule tereti folioso &c. GMBL: Sib. I. p. 56. T. 13 & 14. f. 1.

(4) *Allium* Caule planif. Umbellif. Stamina tricuspida. | Umbel

Stengel; de Meeldraadjes driepuntig; het Kroontje byna Klootronde; de zydelingse Bloemen knikkende.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

In de Zuidelyke deelen van Europa wordt de Groeiplaats gesteld van deeze, welke HALLER ook in Duitschland hadt gevonden, en zy zou, door CELSIUS, by Upsal in Sweeden waargenomen zyn. HALLER zegt, dat dezelve in Provence en Languedok zeer gemeen is, groeiende tusfchen de Wynstokken en Kermesboomen. De Wortel bestaat, zo hy aanmerkt, uit veele zwarte of paarsche Bolletjes, tusfchen de gemeene witte Scheeden samengehoopt. De Bladen zyn Grasachtig met een Stengel van drie Voeten hoogte, die een Bloemhoofdje als de voorgaande draagt, met Vrugt en Zaaden als van Prey.

(5) Look met een platbladige Kroondraagende Stengel; het Kroontje rondachtig; de Meel-

V.
Allium
Victorialis
Gevlakte

bellâ subglobosâ &c. All. Stamin. alterne trifidis &c. HALL. N. 8. All. Mont. Capite rotundo. C. B. Pin. 75. Scorodoprasum latif. Spontaneum Italicum. MICH. Gen. 25. T. 24. f. 1.

(5) *Allium Cautle planif. Umbellif. Umbellâ rotundâ, Stamin. Lanceolatis &c. Mat. Med. 163. All. Fol. Caulinis lanceolatis. R. Lag. 39. All. Radice oblongâ reticulâ obductâ. HALL. Opusc. 375. All. N. 20. Allium Mont. latifol. maculatum. C. B. Pin. 74. TOURNEF. Inst. 383. Allium Anguinum. CAM. Epit. 329. Allium Alpinum, DOD. Pempt. 614. Victorialis longa. CLUS. Pempt. 224.*

V.
 AFDIEL.
 III.
 HOOFD
 STUK.

*Meeldraadjes Lancetvormig langer dan de
 Bloem: de Bladen Ovaalachtig.*

Vry algemeen staat deeze by de Autheuren bekend, met den naam van *Breedbladige gevlake Berg-Loek*. Anderen hebbenze, met *CAMERARIUS*, *Slang- of Adder-Loek* geheten, omdat het Loof met zwarte Vlakken als het *Slangekruid* is gesprenkeld. De Bladen gelyken veel naar die der *Lelietjes* van den Dale, doch zyn fomtyds wat smaller. De Wortel is rondbollig en gerokt met omwindzels, als in de *Crocus*, met van onderen veele *Vezels*, hebbende den Reuk en Smaak van *Knoflook*.

Dit Gewas, 't welk op de Alpen van *Switserland* en *Italie* huisvest, werdt deswegen *Alpische Loek* getyteld van *GESNERUS*, en onder deezen naam by *DODONÉUS* en anderen afgebeeld naar de figuur van *CLUSIUS*, die hetzelve *Victorialis longa* getyteld hadt.

„ Dus (zegt hy), noemt het gros der Kruid-
 „ kundigen hetzelve, of ook *major*, tot on-
 „ derscheiding van den *Gladiolus*, wiens Wor-
 „ tel, wegens de gelykheid van den Bast, die
 „ denzelven bekleedt, met dien der voorgaan-
 „ de, zy *Victorialis rotunda et parva* heeten.

„ Men vindt het overvloedig op de *Rotfen*
 „ *Durrestein*, twee Mylen boven *Gaminga*,
 „ en het wordt *Laulauch* genoemd van de *Berg-*
 „ *Herders*, die het veel gebruiken tegen de
 „ uitwaasfemingen van een bedorven en dampi-

ge Lugt. Men vindt het ook op de Bergen die Bohemen afscheiden van Silezie, daar het *Siegwurts* getyteld wordt van de Duitschers, om dat de genen, die aan het uitgraaven der Metaalen arbeiden, groote uitwerkingen daar van voorgeeven te ondervinden, tegen den aanval der booze Geesten: weshalve 'er de naam van *Victorialis*, als een Overwinnings - Wortel, aan gegeven zoude zyn. SIMLERUS noemt het ook *Sibenhamkern*, wegens de Netswyze omwindzels van den Wortel, welke maaken, dat men naauwlyks de Bolletjes van elkander afzonderen kan."

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Noopens de Geneezende kragten van deezen Wortel, welke van ouds bekend is in de Apotheken, merkt de vermaarde HALLER aan, dat die uitwendig hem als een Behoedmiddel tegen de Krampen in het Onderlyf, inzonderheid by zwangere Vrouwen, niet onnut hadt gescheenen, en dat men 'er, by het Bergvolk, byna als een Tovermiddel gebruik van maakte; hoewel het in hoedanigheid en kragten, als ook in Reuk, byna overeenkomt met de Knofflook. De Bladen zyn veel breeder, wanneer men 't in de Tuinen teelt, dan in 't wilde (*).

(6)

(*) HALL. *Helv. instruct.* Tom. II. p. 111.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(6) Look met een platbladige Kroondraagen-
de Stengel; de onderste Bladen ruig; de
Meeldraadjes Elsvormig.

VI.
Allium sub-
bulbosum.
Ruigach-
tige.

Dat deeze het *Moly* van **DIOSCORIDES**
zyn zoude (*), hebben de meeste Autheuren
na **CLUSIUS** vastgesteld. Zy groeit in Spanje,
Italie en de Zuidelyke deelen van Vrankryk,
als ook in Afrika en het Oosten. De Heer
OSBECK beschryft dit Gewas, zo als hy het
in Spanje, by Porto St. Maria, tegenover
en aan de Baay van Kadix vondt. De Wortel,
die Bolachtig is, met een zwarten Bast, enkeld
en klein, zegt **HALLER**, schieft een Stengel
van een Voet tot een Elle hoog, met Bladen
van een Span lang, twee Lynen breed. De
Bloemen groeijen Kroontjeswyze of liever als
een gebold Hoofdje, gelyk de Prey, van witte
Bloemen.

VII.
Magium.
Tover-
krachtige.

(7) Look met een platbladige Kroondraagende
Sten-

(6) *Allium* Caule planif. Umbellif. Fol. inferioribus hit-
sutis, Stamin. Subulatis. **OSB. It. 49. HALL. Opusc. 368.**
All. N. 18. GOUAN Monsp. 165. R. Lugdb. 39. Mo'y ang-
ustifolium umbellatum. C. B. Pin 75. Moly Dioscoridis.
CLUS. Hist. I. p. 192. Hisp. p. 256. T. 257. Moly Diosco-
ridem putatum. LOB. Ic. 160.

(*) Dat *Moly* hadt van het verdryven der Ziekten den
naam bekomen. Nu weet men, dat in Italie de Knoflook
daar voor een Behoedmiddel is: des die benaaming niet
kwaalyk past op Lookachtige Kruiden.

(7) *Allium* Caule planif. Umbellif. Ramulo Bulbifero.

Sta-

Stengel; een Boldraagend Takje en enkele Meeldraaïjes.

V.
Anderls
III.
Hoofde
stuk.

Deeze, waar van men de Groeiplaats niet weet, heeft de byzondere eigenschap, dat 'er uit den Oxel van een Blad een Steeltje voortkomt met een Bolletje, 't welk in den Grond gestoken Wortel schiet en een nieuwe Plant voortbrengt. De Wortel-Bol is rond en groot, niet zelden als een Vuist zegt HALLER, en de Bloemen zyn ook groot, wit van Kleur. Hy brengt hier het breedbladige Moly van DODONÆUS t'huis, als ook het *Leëbloemige* van LOBEL, 't welk die Autheur voor het Moly van HOMERUS, ten minste voor dat van THEOPHRASTUS houdt (*), en zeker dit schynt meer te strooken dan deszelfs *Caucason*, door den Ridder aangehaald. Wat den bynaam hier toepasse yk maake blykt my niet.

(8) Look met een platbladige Kroondraagen-

VIII.
Allium
obliquum
Sneef-
bladige.

Staminibus simplicibus. All. Caule tereti, propagine ex ala.
H. C. ff. 137. R. Lugdb. 39 All. Fol. Caulis. Lanceolatis
&c. HALL. Opusc 382. All. N. 22. Moly latifol. Liliflorum.
C. B. Pin. 75. Moly Ind. Fl. purpureo. SWART. Fl. 61. p.
Caucason. LOB. Ic. 162.

(*) Moly latifolium. DOD *Pempt.* 685. Moly Liliflorum,
Bulbum in folio gerens, Theophrasti et Homericum forte.
LOB. Ic. 161.

(?) *Allium* Caule planif. Umbellif. Stam. Filiform. &c. All.
Radice tunicata &c. GMEL. Sib. I. p. 49. T. 9.

N

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

de Stengel , Draadachtige Meeldraadjes driemaal zo lang als de Bloem en scheeve Bladen.

De Steng van deeze Siberische is twee of drie Voeten hoog , met Bladen die ten deele plat , ten deele geseufd zyn , ronde Scheeden makende en een Klootrond Kroontje. De Bloemen hebben witachtige Meeldraadjes , eens zo lang als de Blaadjes en geele Meelknopjes. Het heeft een langwerpigen Bolwortel , die als een Uijen met veele roode Rokken bekleed is , van binnen wit en scherp van Smaak.

IX.
Allium
Ramosum.
Takkige.

(9) *Look met een platbladige Kroondraagende Stengel , de Meeldraadjes Elsvormig lang ; het Kroontje Klootrond ; de Bladen Linniaal rondachtig.*

Van den zelfden Landaart is deeze , byna half zo hoog van Stengel , zig van de anderen onderscheidende door een byna Rolronden Bolwortel , wit , met bruine Rokken bekleed , den Reuk van Uijen hebbende , zo wel als de Bladen. Hy geeft niet zelden een zydelingsen dunnen Tak uit , met Bloemen fraaijer dan eenige andere Soort , zo GMELIN aantekent. De Meeldraadjes zyn wit , iets langer dan de Bloem-
blaad-

(9) *Allium* Caule planif. Umbellif. Stamin. Subularis long. &c. All. Scapo nudo tereti farto &c. GMEL. Sib. I. p. 52. T. II. f. I.

blaadjes, met Violette Meelknopjes. Door geheel Siberie is deeze, zegt hy, gemeen.

V.
AFDEEL.
III.

HOOFD-
STUK.

(33) Look met een platbladige Kroondraagende Stengel, het Kroontje getopt; de Bloemblaadjes uitgerand; de Meeldraadjes zeer kort en eenvoudig.

XXXIII.
Allium
Rosum.
Roosachtige.

In Languedok en Provence is deeze Soort vry gemeen, op de Akkers, in de Wyngaarden en Heggen groeiende. Zy heeft Stengels van een Voet en korter Bladen, taamelyk breed. De Bloemen, op lange Steeltjes zittende, zyn zeer groot en hebben een hoog paarsche Streep.

B. De Stengbladen plat: het Kroontje Bol-draagende.

(10) Look met een platbladige Boldraagende Stengel; de Bolwortel samengesteld; de Meeldraadjes driepuntig.

X.
Sativum.
Knoflook.

On-

(33) *Allium* Caule planif. Umbellif. Umbellâ fastigiata, Petalis emarginatis &c. GOUAN *Monsp.* 166. GER. *Prov.* 150. All. sylv. f. Moly minus, Rosco amplo Flore. MAGN. *Monsp.* 11. T. 10. RUDB. *Elys.* II. p. 166. f. 27.

(10) *Allium* Caule planif. Bulbifero, Bulbo composito, Stam. tricuspîdatis *Mat. Med.* 154. GORT. *Belg.* 93. H. *Ups.* 76. All. Radicis Bulbo multipartito, Capit. Bulbifero, Foliis Linearibus. H. *Cliff.* 137. R. *Legab.* 39. All. Stam. alternè trifidis &c. HALL. *Opusc.* 331. All. N. 1. *Allium Sativum* C. B. *Pis.* 73. *Allium.* CAM. *Epit.* 328. DON. *Pempt.* 682.

N 2

II. DEEL, XII, STUK.

V. Onder den naam van *Look*, tamme *Look*,
 APDEEL. *Knoplook* of *Knoflook*, is deze by onze Tuin-
 III. lieden, zo wel als voor geheel Europa, in de
 HOOFD- Moeshoven bekend, groeiende natuurlyk, zo
 STUK. LINNÆUS wil, op Sicilie (*). Men noemt-
 ze in 't Hoogduitsch *Knoblauch*, in 't Engelsch
Garlick, in 't Fransch *Ail*, naar den Latyn-
 schen naam *Allium*, dien zy in de Apothee-
 ken voert.

De Stengel van dit Kruid of Stoel wordt in de Grond omringd door een menigte van Bolletjes, die het zo befaamde *Look* uitmaaken. Hy is drie Voeten hoog en bezet met platte Grasachtige Bladen. Het Hoofdje op den top, dat naar de grootte schraal is, bevat, boven en behalve de Bloempjes, die als gewoonlyk gesteed zyn, ook Bolletjes, die tot voortplanting kunnen dienen. Sommige Bloemen, naamelyk, hebben geen Meeldraadjes, en alleenlyk een Blaasje, dat een Bolletje wordt, welken MALPIGHI'S, en na hem BOERHAAVE, genoemd heeft, Mannelyke Bloemen van het *Look*. De overigen hebben beurtlings drie Meeldraadjes, veel langer dan de anderen; en driepuntig.

Dat men in de heete Landen veel gebruik van het *Look*, zo op zig zelf als tot bereiding der

(*). CURANUS tekent eene Verschoidenheid, met een enkelden Bolwortel, als een inboorling van Sicilie aan. *Hert. Garb.* p. 6.

der Spyzen maakt, is Wereldkundig. Behalve de Egyptenaars, de Turken en andere Oosterfche Volken, zyn 'er de Italianen en Hongaaren, ja zelfs veele Duitschers, op verslingerd. Een maatig gebruik dient tot opwekking van den Appetyt, tot versterking van de Maag, voorkoming van Flaauwens en Zenuwtrekkingen. Een onmatig gebruik baart somtyds Ongemakken door de fcherpheid, en de Stank, dien het verwekt, is haarelyk. Alle Vogten des Lighaams worden 'er dooraangedaan, en als 't op de Voetzoelen gelegd is ruikt de Adem naar hetzelfde. HIPPOCRATES prees het aan, als een Middel om de Zwangerheid te ontdekken. Men heeft opgemerkt, dat de Bolletjes door 't droogen meer dan de helft verliezen in gewigt, zonder vermindering van den Reuk, Smaak of kragten. Tegen Pestilentiële besmettingen dient het kaauwen van Look; het aftrekzel of afkookzel is tegen Wormen en Borstkwaalen ingegeven. Men maakt 'er ook gebruik van om het Water af te zetten en tegen den Steen; tot het doen verslaan of aanrypen van koude Gezwellen, enz. Het Zaad komt mede onder de Winkelmiddelen.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD.
STUK.

(II) Look met een platbladige Boldraagende

Sten-

XI.
Allium
Scorodo.

(II) *Allium* Can'te planif. Bulb'fero, Fol. crenulatis &c
GOUAN *Monsp.* 167. *All. Capitulo Bulboso erecto &c. fil.*

Drasum
Noordfche.

N 3

Succ.

II. DEEL, XII. STUK.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Stengel, de Bladen gekarteld, met tweesnydige Scheeden en driepuntige Meeldraadjes.

In een gedeelte van Sweeden, in Deene-marken en Oostenryk, wordt de Groeiplaats gezegd te zyn van deeze, die ook by Montpellier, als een Onkruid, voortkomt in de Moeshoven. Men noemtze aldaar *Rocambole*, by de Gotlanders *Keipe*, by de Oelanders *Gras-Loek*. Op Oeland gebruikt menze als Knoflook tot de Spyzen, inzonderheid by Kool en Moes gekookt. Op Gothland groeit zy zo overvloedig, dat 'er de Melk en Boter dikwils naar smaakt. Dit betreft eigentlyk de derde Soort van HALLER, die van de tweede, *Ophioscorodon* genaamd, zo hy wil, aanmerkelyk verschilt, niet alleen door het Slangachtig omgeboogen Hoofdje voor het bloeijen, waar van de naam; maar ook doordien de Bloemen klein zyn en misdraagende, dat is Bolletjes maakende. De Tweehoornige, zegt zyn Ed., heeft de Wortelbolletjes kleiner, de Stengel is nooit omgekromd, de

Succ. 266, 278. *It. Oel.* 60. HALL. *All.* 3. *All.* Mont. *bicorne latifolium.* C. B. *Pin.* 74. RUDS. *Ess.* 2. p. 115. *Allium* f. *Moly montinum latifolium.* CLUS. *Pann.* 212 & 213. *A. All.* *Stamin.* *altane trifidis* &c. HALL. *All.* 2. *All.* *sativum alterum* f. *Allioprimum.* C. B. *Pin.* 71. *Porum* *radice Cordata solidâ, Podunculo revolute, Capite Bulbifero.* *H. Cliff.* 136. *Scorodoprimum secundum.* CLUS. *Hyst.* p. 209-211. *Pann.* 210.

de Bloemen misdraagen nooit, maar zyn zeer fraay en Violet gekroond; ook de Bladen eenigermate ruw van rand.

V:
AFDEEL.
III.
HOOFD.
STUK.

(12) Look met een platbladige Boldraagende Stengel, ronde Blaascheeden, een stompe Bloemscheede en driepuntige Meeldraadjes.

XII.
Allium
Arvenarium.
Zandige.

Met de voorgaande schynt deze veel te strooken, dewyl het Tweehoornig Breedbladig Berg-Look van BAUHINUS tot beiden is betrokken geweest. Thans onderscheidt de Ridder deze, op Akkers en Velden van Schoonen, alleenlyk in Zandgrond groeiende, doordien zy veel smaller en kleiner is, met de Bolletjes en Bloempjes blaauw, de Bladen geheel effenrandig. HALLER vondt ze, by Jena in Thuringen, met de Stengel twee Ellen hoog en donker paarsche of Violette Bloemhoofdjes.

(13) Look met een platbladige Boldraagende Stengel en Elsvormige Meeldraadjes.

XIII.
Carinatum.
Gekielde.

Dec-

(12) *Allium* Caule planif. Bulbifero &c. *Id. Scam.* 227. *Fl. Suec.* II, N. 279. *Allium montanum bicorne latifolium.* C. B. *Pin.* 74. *Pterum planifolium* &c. HALL. RUPP. *Jen.* 154. T. 2. f. 2.

(13) *Allium* Caule planif. Bulbifero &c. *Fl. Suec.* II, N. 281. GOBT. *Fig.* 93. *All. Umbellâ Bulbiferâ, Vaginâ bicorni, Fol. Carinatis.* HALL. *Opusc.* 391. *All.* N. 27. T. 1. f. 2. *Ampelopratum proliferum.* LOB. *lc.* 156. β . *All. mont.*

N. 4

lij

II. DEEL. XII. STUK.

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD
STUK.

Deeze, die in Sweeden ook gevonden is, groeit in Duitschland op veele plaatsen. Overvloedig kwam zy den Heer HALLER by Freyberg in Thuringen voor, en inzonderheid op het Gebergte, dat van de Switserfche Grenzen naar den Donau trekt, aan CLUSIUS. Hier te Lande vindt menze in de Zalliker Weert, zo de Hoogleraar D. DE GORTER aantekent. Tot vier Voeten hoogte groeit de Stengel in de Tuinen of op Akkers, en heeft aan den top een Scheede met twee, zeer lange Hoornen. Het Hoofdje bestaat geheel uit Bolletjes, met eenige daar buiten hangende Bloempjes, die flets van kleur zyn, de Meeldraadjes van gelyke langte; het Zaadhuisje Rolachtig. Reuk heeft deeze Plant, ook gewreeven zynde, flegts Prey- of Raapachtig, en in de Bladen geen den minften smaak.

C. De Stengbladen Spilrond: het Kroontje Zaad draagende.

XIV.
Allium
Sphaerocephalum
Rondkop-
pige.

(14) Look met een Kroondraagende Stengel; half Spilronde Bladen en drie, untige Meeldraadjes, langer dan de Bloem.

In

bicorne angustifolium. C. B. Pin. 74. All. f. Moly montan.
2. CLUP. Hist. 1. p. 193. Pann. 214.

(14) *Allium* Caule teretifolio Umbellif. Fol. semiteretibus &c. GEUAN Monsp. 167 *Allium* f. Moly Mont. purpureo flore. CLUS Hist. 1. p. 193. Scorodoprasum Mont. Juncifolium. MICH. Gen. 23. T. 24. f. 2.

In Italie, Siberie, Switserland groeit volgens den Ridder deeze, die ook in de Zuidelyke deelen van Vrankryk, en zelfs omstreeks Parys, is waargenomen. Zy heeft de Stengel van een Voet tot een Elle hoog, met een aangenaam rood rond Bloemhoofdje. Van de Meeldraadjes zyn drie elkeld, drie hebben drie puntjes, gelyk in veele andere Soorten.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
TUK.

(15) Look met een Kroondragende Stengel en byna Spilronde Bladen; het Kroontje Klootrond; de Meeldraadjes enkeld en langer dan de Bloem; de Bloemscheede Els-vormig.

IV.
Allium parviflorum.
Kleinbloemiger

In de Zuidelyke deelen van Europa groeit, volgens den Ridder, deeze, die de gedaante van de voorgaande heeft. De Bol is langwerpig, met Rokken bekleed: de Bladen zyn byna zo lang als de Stengel: het Kroontje bestaat uit zeer kleine Bloempjes, die de binnenste Blandj s eens zo lang als de buitersten en paarschachtig hebben. De enkelde Meeldraadjes onderscheiden deeze inzonderheid van de Rondkoppige Look.

(16) Al-

(15) *Allium* Caule subterrefico Umbellifero; Umbellâ Globosâ; Staminiibus simplicibus Corollâ longioribus; Spâchâ subulatâ. *Syst. Nat.* XII, XII.

N 5

II. DEEL. XII. STUK.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(16) Look met een Kroondraagende Stengel en byna Spilronde Bladen; de buitenste Bloemsteeltjes korter; de Meeldraadjes driepuntig.

XVI.
Allium
descendens.
Neerdaa-
lende.

In Switzerland groeit, volgens LINNÆUS, deeze, die donker paarsche Hoofdjes heeft, en daar door geen onaartig Bloemplantje maakt. Men vindze deswegen onder de Bloemgewasfen afgebeeld. De gekettingde Wortelbolletjes daalen jaarlyks dieper in den Grond.

XVII.
Moscha-
loun.
Welrie-
kende.

(17) Look met een Kroondraagende Stengel en Spilronde Bladen; het Kroontje getopt byna zesbloemig; de Bloemblaadjes spits; de Meeldraadjes enkeld; de Bladen Borstelig.

De Reuk van Moskeljaat of Sivet onderscheidt deeze Soort, welke in Languedok en Provence, als ook in Spanje, op lugtige Bergvel-

(16) *Allium* Caule subteretifolio Umbellifero, Pedunc. exterioribus brevioribus &c. H. Ups. 28. All. f. Moly latifol. Capite sphaerico, Fl. purpureo. RUDB. Elys. II. p. 160. f. 20. Moly atro-purpureum. *Ibid.* f. 13.

(17) *Allium* Caule teretifol. Umbellifero, Umbellâ fastigiatâ subsexflorâ, Peralis acutis &c. GOUAN *Monsp.* 167. All. Fol. teretibus Caul. Flor. Umbellatis. HALL. *Opusc.* 367. All. N. 17. Moly Moschatum Capillaceo folio. C. B. *Pin.* 76. *Preslr.* p. 28. T. 28. RUDB. Elys. II. p. 166. f. 14.

velden voorkomt. CASPAR BAUHINUS hadt het eenige Jaaren in zyn Tuin gekweekt en zegt, dat de Bladen Bies- of liever Haairachtig dun en kort zyn; de Stengel een Handbreed, zelden een Voet lang; de Bloempjes vuilwit, met bruine Streepen; vyf, zes of zeven, Kroontjeswyze geplaatst. Het heeft een Pieramidaal Zaadhuisje.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD.
STUK.

(18) Look met een Kroondraagende Stengel en Spilronde Bladen; hangende Bloemen; Eyronde Bloemblaadjes; de Meeldraadjes langer dan die.

XVIII.
Allium
flavum.
Geel-
bloemig.

Als een Verscheidenheid van de voorgaande schynt deeze door sommigen aangemerkt te worden. Zy groeit zo wel in Provence als omstreeks Montpellier, alwaar de Heer GOUAN ze voorstelt als een verschillende Soort, die byzonder uitmunt door haare fraaije geele Bloempjes. CLUSIUS heeftze ook in Hongarie gevonden.

(19) Look met een Kroondraagende Stengel

XIX.
en Pallens.
Bleek-
bloemig.

(18) *Allium* Caule teretifolio Umbellifero, Flor. pendulis &c. GOUAN *Monsp.* p. 168. *Allium* Fol. teretibus Vaginâ bicorni Umbellâ luteâ pendulâ. HALL. *Opusc.* 335. All. N. 24. *Allium* Juncifolium bicorni luteum. RUDB. *Elys.* II. p. 157. f. 6.

(19) *Allium* Caule subteretifolio Umbellifero, Flor. pendulis truncatis &c. HALL. *Opusc.* 336. All. N. 24. All. Mont.

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.

en byna Spilronde Bladen; hangende geknotte Bloemen en enkelde Meeldraadjes, zo lang als die zyn.

De Heer HALLER betreft deeze ook tot de voorgaande, terwyl zy de Bladen, zo de Ridder aanmerkt, zevenhoekig heeft, die in de beide voorigen rond zyn. Het groeit, volgens de zelven, in Italie, Spanje, Languedok en Oostenryk. De Bloempjes zyn Klokvormig, bleek of wit van Kleur. Het heeft de Stengel twee Voeten lang.

XX.
Allium
paricula-
tum.
 Gepuim-
 de.

(20) Look met een Kroondraagende Stengel en byna Spilronde Bladen; uitgespreide Haarachtige Bloemsteeltjes; Elsvormige Meeldraadjes en een zeer lange Bloemscheede.

De Groeiplaats van deeze wordt in Siberie, Oostenryk, Italie en de Levant, gesteld door den Heer LINNÆUS, die aanmerkt, dat GERARD dezelve met de voorgaande samenvoegt. Dus valt zy dan ook in Provence. De Bloemen, die paarsch van Kleur zyn en aan lange Draadjes hangen, maaken deeze zeldzaam. SEGUIER zegt, dat dezelve driekantig zyn;

Mont. bicornis Flore obsoletiore. C. B. Pin. 75. Gethioides fylv. COLUMN *Écphr.* II. p. 6. T. 7. f. 2.

20) *Allium* Caule subterrefolio Umbellifero, Pedunc. Capillariis effulis &c. *Allium* fol teretibus vaginâ bicorni &c. HALL *Opusc.* 386. All. N. 25. *Allium* Mont. bicornis, Floribus adquetris &c. SEG. *Verop.* II. p. 78.

zyn; HALLER, dat de Vrucht een Prisma is, met zes ronde uitpuilende Streepen.

V.
AFDEEL.
III.

(21) Look met een Boldraagende Stengel en Spilronde Bladen, met driepuntige Meeldraadjes.

HOOFD-
STUK.

XXI.
Allium
Vincale.
Wyn-
gaards.

Deeze Smalbladige *Wilde Look*, die men ook *Honds Look* noemt, groeit niet alleen overvloedig in Duitſchland, inzonderheid omſtreeks Göttingen, maar komt ook op verſcheide plaatſen in onze Nederlanden voor. Men vindt ze in de Velden buiten Harderwyk, Zwol, Alkmaar; aan 't einde van den grooten Hout te Haarlem, op den Weg naar Heemſtede; als ook in Vriesland aan Wallen en in Boſſchen. Op drooge Velden in Engeland en Schotland is zy niet ongemeen. Ook heeft men ze in de Zuidelyke deelen van Europa waargenomen.

De Wortel beſtaat uit veele Bolletjes van verſchillende grootte, met de platte zyden aan elkander gevoegd: zo dat zy te ſamen ééne Bol uitmaaken, zynde wit van Kleur. De Stengel heeft twee Voeten hoogte; de Bla-

(21) *Allium* Caule teretifolio Bulbifero, Stamínibus tricuspidatis. GORT. *Belg.* 93. GOUAN *Monsp.* 168. *Allium* Stamín alterne trifidis &c. HALL. *Opusc.* 338 *All. N.* 4. *All. sylv.* *Campeſtre purpurascens.* C. B. *Pin.* 74 *All. Camp.* *Juncifolium.* *Id.* *Ibid.* *Pomum ſylveſtre Vincivum.* *Id.* 72. & *Gemino Capite* *Ibid.* *Allium ſylveſtre tenuifolium.* DOD. *Pempt.* 683. LOR. *Is.* 156.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Bladen zyn een Voet lang. Het Hoofdje be-
staat uit een of twee en meer vergaaringen
van Bolletjes , welke dikwils beginnen uit te
schieten , zo dat zy zig als gehaaid vertoonen.
Daar tusfchen komen Steeltjes voort , met
kleine Bloempjes , die beurtlings enkele en
driepuntige Meeldraadjes hebben , gelyk in
veele andere Soorten van dit Geflagt.

Deeze Look is zeer haatelyk : want onder
de Rogge of Tarwe op de Akkers veel groei-
jende , geeft zy daar aan een kwaaden Reuk
of Stank , en befmet , op de zelfde manier ,
den Melk der Runderen en fomtyds derzelve
Vleefch. Evenwel vindt men den lekkeren
Smaak der Leipziger Lecurikken daar aan toe-
gefchreeven. Zy finkt meer dan de Tamme
Look.

ALL.
Allium
Olera-
ceum.
Moes-
kruidige.

(22) Look met een Boldraagende Stengel;
Bladen, die ruuw, half Spilrond van on-
deren gefleufd zyn en enkele Meel-
draadjes.

Op veele plaatsen van Duifchland en Swit-
zerland komt deeze tusfchen 't Koorn en zeer
dikwils in de Wyngaarden voor , in Languedok
en

(22) *Allium* Caule teretifolio Bulbifero , Fol. scabris se-
mi-teretibus &c. GOUAN *Mensp.* 168. HALL. *Opusc.* 387.
All. N. 26. Tab. I. f. 2, 3. Ceba Capitalo Bulboso pro-
lifero. *Fl. Sac.* II. N. 280. Porum Radice solidâ , Crue-
recto , Capitalo Bulbifero. R. *Logab.* 40. *Allium* Mont.
bicomis Flore exalbido. C. B. *Pin.* 75.

en Provence op de Velden. Dus rekent HALLER, dat dezelve in Europa zelden de praalen te buiten gaat van die Landstreeken, daarmede Wyn teelt. Hierom zou de naam van *Wyn-gaards-Look* misschien gepaster zyn op deeze Soort, welke ik niet vind te groeijen in de Tuinen of onder 't Moeskruid. In Sweeden zelfs merkt LINNÆUS aan, dat zy voortkomt op braak leggende Akkers, Bergvelden, in Hop-Plantagiën en Boschen, overvloedig in de Landen by Scanora in Schoonen.

Volgens den Heer HALLER, die ze afbeeldt, heeft het Gewas een Kegelvormigen Wortel als een Tulpen-Bol, en schiet een Stengel van één of twee Ellen hoogte, met Bladen byna over 't geheel bezet, die een half Voet lang zyn, een Linie breed, rond en Pypachtig hol. De Bloemscheede maakt twee lange ongelijke Hoorens. Daar binnen is een rond Hoofdje begreepen, van Bolletjes, warr tuschen Steeltjes uitkomen, sommigen ook Bol- andere Bloemdraazende, somtyds vrugtbaar, somtyds niet. De Bloemen zyn Klok-vormig, eenigszins paarschachtig, met enkele Meeldraadjes en een uitstekende Styl. Het Zaadhuisje is Prismaïek, met zes Ribben en Sleuven. De Bolletjes hebben een zagten Reuk van Prey.

D. Mei

V.
AFDEEL.
III.

HOOFD-
STUK.

XXIII.
Allium
nudans.
Knikken-
de.

D. Met Wortelbladen en een naakte Stengel.

(23) Look met een naakte tweesnijdige Stengel, Lineale platte Bladen en driepuntige Meeldraadjes.

In Siberie groeit deeze volgens den Heer GMELIN, zo veranderlyk in gestalte, dat menze dikwils niet kan onderscheiden. Uit een witte langwerpige Wortelbol schiet zy een Stengel van een Elle hoog, die plattig is en gestreept. Een korte Scheede, op den top, bevat een Hoofdje van veele langgesteelde, witte of paarsachtige Bloempjes, met holle Blaadjes en uitsteekende Meeldraadjes, in 't midden een driekantig Vrugtbeginsel. Voor 't bloeijen knikt de Stengel.

XVX.
Ascalonica.
Chalotte.

(24) Look met een naakte Spilronde Stengel, Elsvormige Bladen, een Klootrond Kroontje en driepuntige Meeldraadjes.

In Palestina stelt HASSELQUIST de Groeiplaats van deeze, wier Bolletjes men gemeenlyk,

(23) *Allium* Caule nudo ancipiti, Foliis Linearibus planis
Sec. H. Ups. 80. HALL. Opusc. 347. All. N 6. Porum Scapo
nudo ancipiti Sec. GMEL. Siber. 1. p. 55. T. 12

(24) *Allium* Scapo nudo tereti, Foliis subulatis Sec.
GORT Belg. 95. GOUAN Monsp. 163. Ceba Fol. Subulatis
H. Cliff. 36. Ups. 79. Ceba Ascalonica. MORIS Hist. II.
p. 383. S. 4. T. 14. f. 3. Ceba sterilis. C. B. Pin. 73.
HALL. Opusc. p. 365.

lyk, by ons *Chalotten* noemt. De Fransche naam is eigentlyk *Echalottes*. By Montpellier groeijen zy, zegt GOUAN, met de Moeskruiden. De gedaante is byna als die van 't Bieslook, zegt LINNÆUS, en merkt aan, dat de Stengel een Span is en langer, met een Vliezige Scheede, en een rond Kroontje, van kleiner Bloemen, de Blaadjes opstaande, blaauw; de Meeldraadjes met geele Knopjes.

(25) Look met een naakte tweeszydige Stengel, Lineaale van onderen verhevenronde gladde Bladen; een rondachtig Kroontje en Elsvormige Meeldraadjes.

Zo wel in Siberie als op Sicilie, in Duitschland en Switserland, zou deeze huisvesten, die daar van den bynaam heeft, dat de Wortel, welke in de jongheid uit veele dicht samengevoegde, schraale Schubbige Bolletjes bestaat, in de oude Plant zig zydelings uitrekt, Houtig wordt en dwars legt, ontebaare Vezeltjes afgeevende. De Bladen, uit den Wortel voort-

komende

(25) *Allium Scapo nudo ancipiti*, Fol. Linearibus &c. *H. Ups.* 79. *All. Fol. Linear.* R. *Lugdh.* 39. *All. Rad. fenescens Lignosa transversa.* HALL. *Helv. Enum.* 297. *Jacobst.* II. 109. *Opusc.* 370. *All. N.* 19. *All. Mont. Fol. Narcissi majus.* C. B. *Pin.* 75. *All. Scapo ancipiti teretiusculo*, Fol. Ensisformibus. GMLL. *Sib.* I. p. 53. T. II. f. 2.

O

V. komende, zyn een Handbreed, de Stengel
 AFD. een Voet lang; de Bloemen Kroontjeswyze
 III vergaard en groot, paarsch van kleur, zo wel
 HOOFD. als de Vrucht, die uit drie Eyronde stompe
 STUK. Rolletjes is samengesteld, bevattende zwarte
 hoekige Zaaden. De Plant heeft een Lookachtigen
 Reuk.

XXXVIII. (38) Look met een naakte rondachtige Sten-
Allium
odorum.
 Ruikende.] onderen hoekig zyn; het Kroontje ge-
 topt.

In de Zuidelyke deelen van Europa komt
 deeze, volgens den Ridder, voor, wier Bladen
 aan den voet samengeknoopt zyn tot een ge-
 stand Bondeltje. De Stengel is een Voet
 hoog, regtopstaande, rond: de Bloemscheede
 kort, met Vliesjes tuschen alle de Bloemsteel-
 tjes, die langer zyn dan de Bloemen, welke
 een witte kleur hebben en een aangenaamen
 Reuk.

XXVI. (26) Look met een naakte ronde Stengel,
Nigrum. Li.
 Zwarte.

(38) *Allium* Scapo nudo teretiusculo, Fol. Linearibus Ca-
 naliculatis subtus angulatis; Umbellâ fastigiata. Mant. 61.

(26) *Allium* Scapo nudo tereti, Fol. Linearibus, Umbel-
 lâ hemisphaericâ &c. *Allium* Mont. bicornę latifolium, Flo-
 re magno dilute purpurascete. RUDB. Elys. II. p. 160.
 f. 21.

Liniaale Bladen, een half Klootronde Kroontje, de Bloemblaadjes opstaande, de Scheede gespitst en tweedeelig.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Te Algiers en in Provence vindt men deeze, die Bladen als der Narcisen heeft, een Duim breed. Zy gelykt naar de Veroudende, doch is tweemaal en heeft de Bloemen viermaal zo groot. De Bloemblaadjes zyn langwerpig Eyronde, langer dan de Lancetvormige Meeldraadjes. De Bloemscheede is Eyronde gespitst, naauwlyks tot den voet in twee gelyke deelen gespleeten.

(27) *Look met een naakte tweesnydige Stengel en Liniaale gesleufde Bladen, die van onderen eenigermate hoekig zyn; het Kroontje getopt.*

XXVII.
Allium angulosum.
Hoekige.

Volgens den Heer HALLER zou deeze Soort naauwlyks van de Veroudende te onderscheiden zyn. LINNÆUS bekent zelf, dat de Bladen dikwils van onderen naauwlyks eenige hoekigheid hebben. GOUAN zegt, dat zy op

(27) *Allium Scapo nudo ancipiti, Fol. Linearibus Canaliculatis &c. H. Ups. 79. GOUAN Monsp. 168. All. perizum Umbelliferum. J. B. Hist. II. p. 564. Allium Mont. Narcissi folio minus. C. B. Pin. 75. Ceba Scapo nudo subangulato erecto &c. GMEL. Sib. I. p. 58. T. 14. f. 2.*

V. op Rotfen by Montpellier groeije. Onze Rid-
 AFDEEL. der stelt de Groeiplaats op vogtige plaatsen in
 III. Duitschland en Siberie. Dit getuigt GME-
 HOOFD- LIN van de zyne, welke hy noemt, Uijen
 STUK. met een naakte, eenigermaate hoekige, gevulde
 Stenzel, Liniaale Bladen, die van onderen
 hoekig zyn, de Meeldraadjes korter dan de
 Bloem. Overvloedig groeide deeze op vogti-
 ge Moerasfige plaatsen der Velden, van de
 Oby tot de Jaik toe, en strekte aan sommige
 Tartaaren tot Spyze. De Bol was gemeenlyk
 wit, doch fomtyds ook Violet, en dan hadt
 de Plant een grooter fraaijer aanzien.

XXVIII.
Allium Ca-
nadense.
 Kanada-
 sche.

(28) *Look met een naakte ronde Stengel, Li-*
niaale Bladen en een Boldraagend Hoofdje.

Van deeze meldt KALM, dat dezelve, toen
 hy zig in Noord-Amerika bevondt, byna op
 alle met Zand vermengde Akkers groeide, wor-
 dende *Landlook* geheten van de Sweeden. De
 Engelschen noemden ze *Garlick*. Zy geleek
 veel naar de Europifche Wilde Look, en was
 zeer fterk van Smaak, zodanig dat men op de
 Landen, daar zy veel groeide, nauwlyks Rund-
 vee kon weiden. Somtyds kwam te Philadel-
 phia Boter op de Weekelykfe Markten, die des-
 we-

(28) *Allium Scapo nudo tereti, Fol. Linearibus, Capitulo*
Bulbifero. KALM. Itin. III. p. 79. Allium Bulbiferum Vir-
ginianum. BOERH. Lugds. II, p. 145. Allium Arvense odore
gravi, Capitulis bulbosis rubentibus. GRON. Virg. 27, 29.

wegen niet gebruikbaar was. Ook smaakte zelfs het Vleesch, dat in de Herfst geplukt werd, naar die Look, somtyds geweldig. Hier uit blijkt, dat zy niet alleen in Kanada groeije.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(29) Look met een naakte driekantige Stengel, Lanceelvormige gesteelde Bladen en een getopt Kroontje.

XXIX.
Allium
Ursinum.
Das-Look.

Deeze Soort groeit niet alleen in de Zuidelyke, maar ook in de Noordelyke deelen van Europa. Door geheel Siberie is zy gemeen, wordende de Bladen, in 't Voorjaar, van de Rusfen en Tartaaren dikwils in Moes gekookt en met Vleesch gegeten. In ons Nederland komt zy ook op verscheide plaatsen, daar de Grond Zandig is, gelyk by Haarlem, Utrecht en in Vriesland, voor. Men noemtze *Das-Look*; welke naam mischien, zo wel als de Latynsche bynaam *Ursinum*, afkomstig mag zyn van den afgryzelyken Stank, waar in dit Kruid

(29) *Allium Scapo nudo triquetro*, Fol. Lanceolatis petiolatis &c. *Syst Nat. Veg.* XIII. All. Scapo nudo semicylindrico &c. GORT. *Belg.* 94. GOUAN *Monsp.* 169. All. Fol. Lanceol. *Fl. Suec.* 263, 277. All. Fol. Rad. petiolatis, Flor. umbellatis. R. *Lugdb.* 39. HALL. *Opusc.* 379. All N. 21. GMEL. *Sib.* 1. p. 49. All. sylvestre latifolium. C. B. *Pin.* 74. *Allium Ursinum*. CAM. *Epit.* 330. LOB. *lc.* 159. DOD. *Pempt.* p. 682.

O 3

II. DEEL. XII. STUK.

V. Kruid de andere Soorten van Look overtreft (*).
 AFDEEL. De Franschen noemen het *Auls d'Ours*, de
 III. Engelschen *Ramsons*, de Duitschers geeven
 HOOFD. 'er den naam van *Beer- of Hond's-Knosflook* aan.
 STUK.

De Stengel is driekantig, een Voet lang en gebladerd, zo de Heer HALLER aantekent, hebbende lange Grasachtige Bladen, byna een Duim breed; doch de Wortelbladen zyn breeder, Lancetvormig en hebben lange Steelen. By alle Kruidkundige Autheuren, byna, wordt het derhalve *Wilde breedbladige Look* getyeld. Het Kroontje bestaat doorgaans uit weinige Bloemen, die wit zyn, met lange Blaadjes en dunne Meeldraadjes. Het brengt ronde, zwarte, rimpelige Zaden voort.

Op verscheide plaatsen wordt van deeze Look als een Geneesmiddel gebruik gemaakt. Op de Wester-Eilanden van Groot Brittannie, neemt men het Afkookzel inwendig tegen 't Graveel; in de Oostelyke deelen van Siberie tegen het Blaauwschuit. In Switzerland, daar dit Onkruid maar al te gemeen is, wordt 'er dikwils de Smaak van Melk, Boter en Kaas, door bedorven.

XXX. (30) Look met een naakte Stengel, die zowel
Allium tri- als
quetrum.
 Driekantige.

(*). Daar is, immers, een gemeen Spreekwoord: *Hy stinkt als een Beer.*

(30) *Allium Scapo nudo* Sec. Fol. triquetris Stamina, simpli-

als de Bladen , driekantig is , en enkele Meeldraadjes.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

In Spanje is de Groeiplaats van deeze, die Bladen als van het driekantig Lisch onzer Slooten heeft , en eene driekantige Stengel ; welke korter is , met eene Lancetvormige Bloemscheede , een Kroontje bevattende van witte Bloempjes , met de Meeldraadjes en Stamper kort ; de Meelknopjes geel en den Stempel spits.

(31) Look met een naakte Stengel , die om laag Buikig is , langer dan de Spilronde Bladen.

XXXI.
Allium
Cepa.
Uijen.

Dit Gewas , waar van men de natuurlyke Groeiplaats niet weet , is de gewoone Uijen of *Ajuin* , die door geheel Europa , als ook in de Oostersche Landen , in de Tuinen of op Akkers geteeld wordt. Men noemtze in 't Engelsch *Onyon* , in 't Fransch *Oignon* of *Cibouilles* , in

Laan-

cislimis. Sp. Plant. 1680. All. Caule triangulo. TOURNEF. Inst. 385. R. Lugdb. 39. All. Pratense , Folio Gramineo. RUBB. Elys. II. p. 159. f. 16. Moly parvum Caule triangulo. C. B. Pin. 75.

(31) *Allium Scapo nudo , inferne Ventricoso , longiore Foliis teretibus. Mat. Med. 166. GOBT. Belg. 94. GOUAN Monsp. 169. R. Lugdb. 40. Allium Stam. alterne trifidis &c. HALL. Opusc. 356. All. 12. Cepa vulgaris. C. B. Pin. 75. Cepa rotunda. DON. Pempt. 687. Cepa. LOB. Is. 150.*

O 4

V. Languedok. *Sébe*; in 't Hoogduitsch *Zwibel*,
 AFDEEL. *Zibolle*, in 't Italiaansch *Cipola*: welke benaa-
 III. mingen meestendeels afstammen van 't Latyn-
 HOOFD. sche woord *Cepa* of *Cepe*, dat ook wel *Capa*
 STUK. gespeld wordt. Mischien is hetzelfde van 't
 Grieksche woord *Κηπος*, dat een Tuin betekent,
 afkomstig. By de Friezen wordenze *Cipels* ge-
 heten.

De manier van groeiing is iedereen bekend, en wordt door de bepaaling genoegzaam aangewezen. Zy heeft nog dit byzonders, dat het Hoofdje van de Stengel, die anders vry dik en stevig sehynt, in 't Zaad schietende zo zwaar wordt, dat de Stengel het dikwils niet kan draagen en omver valt, knikt of breekt. Voorts komt de Bolwortel inzonderheid in aanmerking, die tegen de natuur der Looken geen zydbolletjes of Jongen uitgeeft. Hierom is de Plant in 't Latyn *Unio* gencemd geweest: waar van de Fransche en Engelsche naamen, voorge-meld. Dezelve is ook van eene geheel andere figuur, Knolrond naamelyk, en, by wylen, ontzaglyk groot. Ik heb ze gezien en gehad, die ik nauwlyks bespannen kon. In zwaare vette Gronden, gelyk hier te Langedyk of by Enkhuizen, teelt men somtyds de platbollige van die grootte, welke van buiten rosachtig is: de roode valt kleiner zo wel als de langbollige; doch men heeft ook een witte platbolli-ge, die scherper is van reuk en smaak, dan de gewone rosachtige. In tegendeel is 'er een langbollige witte Spaansche Uijen, die zo wei-nig

nig fcherpte heeft, dat menze byna raauw, als een Appel, kan ceten; doch deeze maakt een byzondere Soort uit, gelyk wy zullen zien.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

De Uijen komt meer onder de Spyzen, dan onder de Geneesmiddelen, in aanmerking. Raauw is zy gewoonlyk zo fcherp, dat menze niet fchillen en snyden kan, zonder traanende Oogen. Waar dit van daan kome is duifter; terwyl fcherper dingen, gelyk de Peper, ja 't Euphorbium, gestampt wordende, dit niet doen. De fyne deelen moeten hier van een anderen aart zyn, zelfs dan in de Knoflook. De Uijen geeft, door Destillatie, veel viug Alkalyne Zout en zeven agtste parten Water. Door 't kookken vervliegt al die fcherpheid en de uitgeperste Wortel levert een aangenaamen Kost. Raauw, zelfs, gebruikt men de kleine witte Uijentjes of Ajuin, met Smaak en nuttigheid, tot de Salade, wier koelheid zy eenigermaate verhelpen en de Maag versterken. Men weet, hoe de Franschen byzonder gesteld zyn op de Uijen, in alle hunne Pottagiën. Dit wordt by andere Natiën ook dikwils nagevolgd. Sommigen cetenze raauw tot Brood, gelyk by ons de Boter en Kaas gebruikt wordt. Van ouds heeft men, aan 't Uijen-Sap, de kragten van Steenbrecking toegeschreeven. Gekneusd en met een weinig Zouts, Azyn of Brandewyn opgelegd, zyn zy dienstig tegen Brandingen of ook tot het doen aanrypen van Gezwellen, inzonderheid om het kwaad uit te trekken, naar men

O 5 wil,

V. wil, wanneer 'er iets Venynigs schuilt. Gebra-
 AFDEEL. den acht menze voor Borst en Longe-Ziek-
 III. ten, als ook voor Engborstigen dienstig Ge-
 HOOFD- kookt laxeeren zy en geeven een Stinkende Reuk
 STUK, aan 't Water dat men loost.

„ Dat de gewoone Uijen ééne zy der Soor-
 „ ten van Lookachtige Kruiden, over wier ge-
 „ mis de Israëlieten in de Woestyn zo geweldig
 „ treurden (*) bewyst, (zegt HASSELQUIST,)
 „ het overvloedig gebruik en de uitneemendheid
 „ derzelve in Egypte. Die ze aldaar ooit ge-
 „ geten heeft, zal bekennen moeten, dat ze
 „ nergens op den Aardkloot beter valle. Zy is
 „ niet scherp noch hard, maar zoet en zagt,
 „ wordende hedendaags, in vieren gesneden,
 „ gebraden gegeten, met stukjes gebraden
 „ Vleesch daar by; 't welk de Turken in E-
 „ gypte *Kebab* noemen, zynde by hun een zo
 „ smaakelyk Geregt, dat ik ze heb hooren
 „ wenschen hetzelve ook in 't Paradys te zul-
 „ len mogen genieten. Een dikke Bry van grof
 „ gesneden Uijens wordt 'er ook zeer dikwils
 „ gekookt, zynde een der beste Spyzen, wel-
 „ ken ik ooit gegeten heb. De Knoflook komt
 „ ook wel in de bereiding der Spyzen, maar
 „ die wordt 'er uit de Eilanden van den Ar-
 „ chi-

(*) Wy gedenken der Vischen, die wy in Egypten om
 niet aten; der Comcommeren ende der Pompoenen, ende
 des Looks, ende der Ajuinen, ende des Knoplooks. *Exod.*
XI. vs. 5. De *Volgate* heeft, *Ferriqve et Cepa Et Allia;*
 voor de drie laatsten.

„ chipel gebragt. Derhalve is 't niet te den- V.
 „ ken, dat de Israëlieten die bedoeld hebben. AFDEEL.
 „ Maar Prey, by de Arabieren *Karrat* ge- II.
 „ genaamd, teelt men 'er genoegzaam, en de- HOOFD-
 „ zelve is in de Wintermaanden eene Lekker- STUK.
 „ ny, niet alleen voor gegoede Luiden, die
 „ ze met gebraden Vleesch, als Toefpyze,
 „ maar ook voor 't Gemeen, dat dezelve
 „ raauw met Brood, ongemeen fmaakelyk nut-
 „ tigt" (†).

(32) Look met een naakte byna Rolronde XXXII.
 Stengel, Lancetvormige ongesteelde Bla- *Allium*
 den en een getopt Kroontje. *Moly.*
 Geelbloe-
 mige.

Deeze wordt breedbladig *Moly* der Kruid-
 kundigen, met geele Bloemen en den Reuk
 van Look, door J. BAUHINUS geheten.
 CLUSTUS hadt, in de aanvang der voorgaan-
 de Eeuw, de Bollen van de Pyreneeën beko-
 men. LINNÆUS past 'er den bynaam van
Moly op toe; als ware het dat Kruid, 't welk
 DI-

(†) HASSELQ. *Reize nach Palestina* pag. 362.

(32) *Allium* Scapo nudo subcylindrico &c. H. Ups. 76.
 All. Fol. Rad. sessilibus Lanceolatis, HALL. *Opusc.* 383.
 All. N. 23. R. *Lugdb.* 38. *Moly* latifol. luteum *Odore*
Allii. C. B. *Pin.* 75. *Moly* flavo flore. SWERT. *Flor.* I.
 T. 60. f. 2. *Moly* montanum latif. flavo flore. CLUS. *App.*
Moly luteum latifol. *Botanicorum Allii* odore. J. B. *Hist.* II.
 p. 362.

V. DIOSCORIDES met dien naam bedoeld heeft.*
 AFDEEL. III. Hy stelt de Groeiplaats in Hongarie, in 't Ve-
 HOOFD- roneefche by Montpellier en op de Pyreneeën.
 STUK. De Heer GOUAN, nogthans, maakt geen ge-
 * Zie
 bladz. 192. wag van deeze Soort.

Zy heeft, volgens HALLER, den Bol rond en enkeld, maar dubbeld volgens CLUSIUS, die ze by den Wortel van Standelkruid vergelykt. De Stengel is een Voet lang. De Bladen zyn als die van Lisch. Uit een kort Scheedje, dat spits is, komt een Kroontje van dertig Bloemen voort, geel van kleur, byna een Duim breed, en derhalve van de grootsten in dit Geslagt. De Meeldraadjes zyn enkeld: de Vrucht is driehoekig, pieramidaal.

XXXIV. (34) *Look met een naakte Stengel, niet lan-*
Allium Fiss-
tulosum.
Ajuin.
ger dan de Bladen, die Spilrond en Bui-
kig zyn.

Deeze bepaling onderscheidt de zogenaamde *Lange Spaansche Uijen* of *Ajuin*, voorgemeld, van de gewoone Uijen, welke de Stengel veel langer dan de Bladen heeft. Men noemt dezelve, die ook in de Moeshoven geteeld wordt, by ons *St. Jans Look*, in 't Fransch *Ciboules*,
 in

(34) *Allium scapo nudo adaequante Folia teretia Ventri-*
cosa. GOUAN Monsp. 169. GORT. Belg. 94. HALL. Opusc.
360. All. N. 13. H. Cliff. 136. R. Lagdb. 40. Cera oblon-
ga, C. B. Pin. 71. DOD. Pempz. 687. LOB. Ic. 150.

in 't Engelsch *St. Omers Onyons*. De Stengel is maar een Voet hoog, het Bloemhoofd wat kleiner en de Meeldraadjes zyn enkeld; doch in Reuk en hoedanigheden komt deeze nage- noeg met de gewoone Uijen overeen. Alleenlyk moet men aanmerken, dat zy veel minder scherpte heeft, als gezegd is. Misschien is van dien aart de zoete Ajuin, welke men in de Levant teelt, en waar op de Turken zeer verslingerd zyn; hoewel men daar ook de gewoone platbollige Uijens heeft, zo RAUWOLF aantekent. Deeze worden 'er *Basfal* genoemd. Men teelt in de Tuinen van Egypte ook Prey en Knoflook, volgens FORSKAÖHL, die by Kaïro een byzondere Soort aantrof, welke hy noemt *Look der Wildernissen*. Deeze hadt ronde Stengbladen, Elsvormige Meeldraadjes en een Zaaddraagend Kroontje. Zy was niet groot (*).

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(35) Look met een naakte Stengel, niet langer dan de Bladen, die rond Elsvormig Draadachtig zyn.

XXXV.
Allium
Scaposo-
prafum.
Bieslook.

De

(*) *Allium Desertorum. Flor. Ægypt. Arab. p. 72.*

(35) *Allium Scapo nudo adæquante Folia, teretia Subulato-Filiformia. H. Ups. 78. GORT. Belg. 95. GOUAN Monsp: 199. H. Cliff. 136. R. Lugab. 40. N. 3. All. Stam. simpl. &c. HALL. Opusc. 361. All. N. 14. Ceba Scapis Foliisque Subulatis &c. Fl. Suec. 264, 282. Ceba scetilis Juncifolia*

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

De vermaarde **TOURNEFORT**, die de *Uljens*, in een byzonder *Geflagte*, door de *Pypachtige Bladen* van de *Look* afzonderde, moest daar ook het *Bieslook* t'huis brengen, 't welk anderszins veel meer naar de *Knoflook* gelykt. De *Franschen* noemen het dikwils ook *Ciboule*, zegt **GOUAN**, de *Engelfchen*, volgens **RAY**, *Cives* of *Chives*. Veelen hebbenze, met **BAUHINUS**, onder de *Prey* geteld en *Biesbladige Sny-Prey* geheten of ook *Wilde*: want zy komt wild voor in veele deelen van Europa. **GESNERUS** vondtze op *Rotsen*, by *Lauffenburg*, aan de *Oevers* van den *Ryn*; **HALLER** doorgaans in 't *Alpifch Gebergte*. Zelfs is zy, zegt zyn *Ed.*, aldaar in sommige *Weiden* zo gemeen, dat 'er de *Smaak* van het *Zuivel* door bedorven wordt: weshalve hy ze voor een *Plant* der *Alpen* houdt. Men vindtze op de drooge *Kalk-Rotsen* van *Oeland* en *Gothland*, en elders aan de *Kust* van *Sweden*, overvloedig.

Het gemeene *Bieslook*, dat men in de *Tuinen* teelt, heeft van een *Handbreed* tot een *Voet* hoogte. De *Bladen* verschillen van de
Sten-

perennis. **TOURNEF.** *Inst.* 383. *Porrum festivum Juncifolium.*
C. B. *Pin.* 72. *Schanoprasum.* **DOD.** *Pempt.* 689. **LOB.** *lc.*
114. *Porrum Janceum.* **MUNTING** *Sec.* β. *Cepa Scapis Fo-*
lilisq. teretibus, Capitulis pyramidatis. **GMEL.** *Sib.* I. p. 59.
T. 15. f. 1. *Cepa palustris altissima.* **BUXB.** *Cont.* IV. p. 27.
T. 45. **GORT.** *Ingr.* 49.

Stengeltjes niet, die ronde Hoofdjes, van bleek V. paarsche Bloempjes hebben, in een kort wit ^{AFDEEL.} Bloemscheedje. Het Zaadhuisje, dat Kegel-^{III.} Hoofd-^{STUK.} rond, stomp en driekleppig is, bevat zwarte hoekige Zaaden. De Wortel-Bolletjes, die samengedrukt, lang en Ovaalachtig zyn, laaten zig splyten en hebben, zo wel als 't Kruid, een sterken Lookreuk. Men gebruikt het één, zo wel als 't andere, op verscheide manieren in het Moes en tot Toespyze, of ook in de Sausen, naar den Smaak des Lands. Het wordt dikwils, alleenlyk om Appetyt te verwekken, van sommigen voor den Ecten gekaauwd. De Kuikentjes der Kalkoenen wordt het ook fyn gesneden, onder 't Aas gegeven.

Het is zo wel een overblyvend Kruid, als de andere Soorten van Look, kunnende, daar zy eens geplaut is, verscheide Jaaren gesneden worden, en het Loof groeit weder aan. Dit heeft 'er den naam van Sny - Parey of Sny - Ajuin aan doen geeven: want de gewoone Uijen lydt die affnyding, zonder nadeel, niet. Ook zou de tamme Bieslook eenigszins schynen te verschillen van de Wilde, die met de punten der Blaadjes niet zodanig omgekromd te voorschyn komt; maar dit verschil is klein. Zelfs behoort hier, zo de Heer HALLER met den Ridder oordeelt, de Ajuin met ronde Stengels en Bladen en pieramiedaale Hoofdjes van den Heer GMELIN, welke door geheel Rusland en Siberie gemeen is, maar

V. maar somtyds zo groot voorkomt, dat Bux-
 ANDREEL. BAUM dezelve *allerhoogste Moeras-Ajuin* ge-
 III. tyteld heeft. De hoogte verschilt, zo GME-
 HOOFD. LIN aantekent, van een Span tot een El-
 STUK. le (*). De Bladen zyn wat langer dan de
 Stengel, die dikwils aan den voet een violette
 Kleur heeft. De Bloemen zyn of bleeker of
 donkerer paarsch of wit, en hebben de punten
 der Blaadjes uitgebreid; 't welk men nauw-
 lyks in andere Soorten aantreft. Ook geeft
 dit een Klokvormige figuur aan dezelve, die
 genoegzaam byzonder eigen is aan deeze Soort:
 terwijl de Bloemblaadjes doorgaans van elkan-
 der afgescheiden zyn in de overigen, of Knops-
 wyze gesloten. LINNÆUS, evenwel, hadt
 bevoorens geoordeeld, dat deeze Siberische tot
 de *Alpische dunbladige Ajuin* van TOURNEFORT
 te betrekken ware; maar het schynt my toe,
 dat dezelve hedendaags niet van de gewoone
 onderscheiden worde. Immers ook betreft de
 Heer DE GORTER dezelve tot de Bieslook,
 die aan de Oevers van het ronde Eiland by
 Petersburg overvloedig voorkwam, gemeen-
 lyk een half Elle hoog.

() Look

(*) Hy heeft hier, *magnitudine admodum variat, nimirum inter dodrantalem, sesquicubitalem et bicubitalem*: 't welk daar op uitkomt; dewyl Cubitus, dat door sommigen voor een Elle genomen wordt, slegts de langte is van de Ellepyp of weinig meer dan een half Elle, gewoone maat,

- () Look met een naakte Spilronde Stengel, half Rolronde Bladen en Elsvormige Meeldraadjes.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Onder den bynaam van *Siberische* is thans deze hier ingevoegd, die beschreeven wordt, als de Bladen half Rolrond, eenigermate ge-
 fleufd en geenszins hockig hebbende (*); de Stengels Spilrond en langer dan de Bladen; een getopt bloeiend Kroontje; de Bloemschee-
 de klein, Eyronde, rappig; Eyronde Bloem-
 blaadjes, met een stompe uithoeking, spits, wit, aan de kiel groenachtig: Elsvormige Meel-
 draadjes die korter zyn: een Afchgrauw Vrugt-
 beginzel en enkele Stempel.

Allium Si-
bircum.
Siberische.

- (36) Look met een naakte Spilronde holle Stengel, Draadachtig Elsvormige Bladen, en losse Hoofdjes met weinige Bloemen.

XXXVI.
Tenuisfi-
num.
Allerfyn-
ste.

Dit is ook een Siberisch Kruid, dat eeni-
 germaate naar de Bieslook gelykt, doch naauw-
 lyks

() *Allium Scapo nudo tereti, Fol. semicylindricis, Stam. Subulatis. Mant. 562.*

(*) Wat dit 'er by doe begryp ik niet, dewyl het niet tot onderscheiding dienen kan, van deze, van de voor-
 gaande of volgende Soort.

(36) *Allium Scapo nudo tereti inani, Foliis Subulatis Filiformibus, Capitulis laxis paucifloris. GMEL. Sib. I. p. 61. T. 15. f. 2, 3.*

P

II. DEEL. XII. STUK.

V. lyks den Smaak of Reuk van Look of Uijen
 AFDEEL. heeft. Waaron aan hetzelfde juist een holle
 III. of ledige Stengel toegeschreeven worde, daar
 HOOFD- de voorgaande Soorten die ook hol hebben en
 STUK. de Bladen hier tevens hol zyn, even als in de
 voorigen: is my duister. Immers dat dient tot
 de Soortelyke onderscheiding niet, en baart
 zelfs verwarring. Doch LINNÆUS heeft dee-
 ze bepaling woordelyk van GMELIN ont-
 leend, die aanmerkt, dat het van de Veldmui-
 zen of Rotten gegeten, en tot Wintervoorraad
 verzameld worde. Zie hier, hoe hy het be-
 schryve.

Een zeer dun bleek Violet Wortelbolletje,
 dat met losse Schillen is bekleed, geeft onder
 dikke lange Vezelen, en boven holle buikige
 Bladen uit, het Stengeltje met hunne Scheeden
 een end wegs byna omvattende, en omtrent
 zo lang als 't zelve. Het is groen, van een
 Handbreed tot een Span hoog en zeer dun. Uit
 eene éénbladige puntige Scheede komen van zes
 tot agt Bloemen, op Steeltjes van ongeveer een
 half Duim, byna knikkende, bleekrood en
 Knopswyze bykans geslooten. Ieder Bloem be-
 staat uit zes dikke Blaadjes, met zes pieramie-
 daale Meeldraadjes, welke flauw paarschach-
 tig zyn, met geele Meelknopjes, volgens STEL-
 LERUS, die in bedenken geeft, of het ook de
Portugaalsche Ajuin met Haairachtige Bladen,
 zeer klein, een paarschachtige Bloem hebbende,
 van TOURNEFORT zou kunnen zyn.

(37) Look met een nakte of byna geene Stengel, knikkende Zaadhuisjes en platte kant-hairige Bladen.

V.
AFDEEL
III.
HOOFD-
STUK.

Zo de Look-Planten met fraaije Bloemen den naam van *Moly* verdienen , gelyk RAY wil , dan behoort zekerlyk hier dit Italiaan- sche Plantje , onder den bynaam van *Laag Mo- ly*. Het is de *allerkleinste* Soort van Look, wordende door C O L U M N A , bedenkelijk , voor 't *Moly* van D I O S C O R I D E S aangezien. Het heeft Bolletjes van grootte als Hazelnooten en Grasachtige Bladen , op 't hoogste een Voet lang. Zo dra de Lugt zig , in 't vroegste Voorjaar , slegts een weinig ontlaft , dat in Italie dikwils in January gebeurt , komt tus- schen de Bladen een Blasje uit dea Grond , dat van zeven tot tien aartige gestemde Bloempjes uitgeeft , van binnen wit , van buiten paarsch of groenachtig. Het Vrugtbeginsel is met zes Meeldraadjes omringd , en wordt een Zaad- huisje , zig nederwaards krommende , van groot- te als een Erwt , met zwarte hoekige Zaadjes. De Reuk is als tuschendien , van Koolen Look , middelslagtig.

XXXVII.
Allium
Chamae
Moly.
Aller-
kleinste.

Van dit Geslagt , hoe menigvuldig ook in Soor-

(37) *Allium* Scapo nudo subnullo , Capsulis cernuis , Fol-
planis ciliatis. *Moly* humile Folio Gramineo. C. B. *Pin.* 75.
RUBB. *Elys.* II. p. 166. f. 15. *Chamae* - *Moly* an *Moly* Diosco-
ridis. *Coel. Espr.* 325. T. 326. *Saturnia* Marati.

P 2

II. DEEL. XII. STUK.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Soorten, vallen maar weinigen buiten de oude Wereld. In Europa en Asia zynze byna allen t'huis. Eene Soort, de *Toverkrachtige* gebynaamd, voert by één Auteur den naam van *Indische* en is door den Heer BURMANNUS onder de Indische Planten opgetekend. Eene andere, die den bynaam heeft van *Ruigachtige* Look, plaatst zyn Ed., doch met geen zekerheid, onder de Kaapsche Planten. In Noord-Amerika valt, volgens GRONOVINS, de *Das-look* voorgemeld en die zeer stinkende, welke den bynaam van *Kanadasche* voert.

Thans gaan wy over tot een Geslacht van Bolplanten, welks aangenaame Geur wel ras dien afschuwelyken Reuk zal doen vergeeten; naamelyk

L I L I U M. Lelie.

Het onderscheidt zig door een Klokvormige Bloem van zes Bladen, met eene Honigvoerende Streep overlans: het Zaadhuisje de Klepjes met getraliede Haairtjes samengevoegd hebbende. Daar komen in voor, de volgende Soorten.

I.
Lilium
album.
Witte.

(1) *Lilium* met *verspreide* Bladen en *Klokvormige* Bloemen, die van binnen glad zyn.

Dit

(1) *Lilium* Fol. *sparsis*, Coroll. *Campanulatis*, *intus glabris*.

Dit zyn de gewoone *Witte Leliën*; de *He-* V.
merocallis der Latynen en Grieken. Men noemt- AFDEEL.
ze in 't Italiaansch *Giglio*, in 't Hoogduitsch III.
Gilgen, in 't Engelsch *Lilly*, in 't Fransch HOOFD-
Lys of *Lis*. De Latynsche naam *Lilium* is STUK.
van den Griekschen *Leirion* afkomstig (*). In
Palestina als ook in Syrie groeijen zy aan de
Zeekust wild, doch in Arabie worden zy op
de middelste deelen der Bergen aangekweekt.
Men houdtze als een aangename en sierlyke
Bloemplant, door geheel Europa, gelyk by
ons, in de Tuinen.

De Gestalte is iedereen bekend, doch niet
zo zeer de Verscheidenheden. De gewoone
hebben de Bloemen, als zy open gaan, op-
waards gekeerd en deeze komen geheel wit
voor,

bris. *Syst. Nat.* XII. Gen. 406. *Veg.* XIII. Gan. 410. p.
268. *Mat. Med.* 173. *H. Cliff.* 120. *Ups.* 80 R. *Lugdb.*
30. GRON *Orient.* 105. *Lilium album* *Flor. erecto* vulgare.
C. B. *Pin.* 76. *Lilium candidum*. DOD. *Pempt.* 197. *L.*
Lilium album *Flor. dependentibus* f. *peregrinum* C. B. *Pin.*
76. *L.* *Lilium* *Caule plano compresso* GRON. *Orient.* 106.
Lilii albi pulchri et ignoti species C. B. *Pin.* 76. *Martagon*
album, *Lilium candidum Byzantinum*. LOB. *lc.* 163. WEIN-
MANN. *Kruidb. Pl. N.* 655. *Lett. a.*

(*) Dit woord *Leirion* heeft, wel is waar, by de Grie-
ken ook de Narcisfen betekend en de Lelie wordt *Krinon*
genoemd, by THEOPHRASTUS en alle de lateren: doch
men kan, niettemin, aan de gedagte afleiding, dewyl *Lei-*
nion by de Ouden ook de Lelie betekend heeft, geenszins
twyfelen. PLINIUS verzekert, dat het *Leirion* van THEO-
PHRASTUS het *Lirium* of *Lilium* der Latynen zy.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

voor, of met roodachtige Streepen of gevlaakte. Ook zyn 'er dubbelde witte Leliën, met grooter en kleiner Bloem. Maar geheel byzonder zyn die met nederhangende Bloemen, Uitheemsche Lelie of *Sultan Sambach* genaamd. Men noemtze *Zambak* in de Oostersche Landen. Derzelve Stengen zyn, volgens *CLUSSIUS*, schraalder, met minder en kleiner Bladen bezet, de Bloemen vallen ook kleiner, doch zo welriekende als die der gewoone witte Leliën. Den Wortel-Bol hebben zy somtyds zo groot, dat men dien naauwlyks met de beide Handen omvatten kan. Deeze komen dikwils voor met platte Stengels, welke zeer breed en hoog en zeer Bloemryk zyn. *LOBEL* hadt aan zulk een Stengel van eens Mans lengte, en een Handpalm breed, tweehonderd en meer, Sneeuw witte en zoetruikende Bloemen, waargenomen. Men verkooptze te Aleppo op de groote Marktplaats, gelyk hier op de Bloemarkt de witte Leliën.

Van ouds werdt de Lelie *Roos van Juno* geheten, als uit derzelve Zog gesprooten zynde. Men achtze niet alleen om haare schoonheid, welke de pragt der Koninglyke Gewaaden van *SALOMO* te boven ging, en om den aangenaamen Reuk, dien *LOBEL* Godlyk noemt; maar ook om de geneezende kragt. De Wortels, Bladen en Bloemen, zyn altemaal van eene verzagtende hoedanigheid, en dienen uitwendig zo wel ten dien einde, als tot rypmaking

king van Gezwellen, inzonderheid de Wortel. De Bloemen zet men in Olie, die daar van welriekende en tevens Balsamiek wordt. Zy zyn, zo wel als de Bladen, bitterachtig van Smaak. Lelie-Bollen, onder de Afchgebraden, zyn tot Pappen dienstig. Met het uitgeperste Sap, in het Deeg van Brood gemengd, zou de Waterzugt genezen zyn.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(2) Lelie met verspreide Bladen en Klokvormige opstaande Bloemen, die van binnen ruuw zyn.

II.
Lilium bulbiferum.
Boldera-
gende.

Gemeenlyk worden deeze *Roode Leliën* genoemd, hoewel zy uit den paarlichen saffraankleurig zyn. De Groeiplaats is in Italie, Oostenryk, Siberie, zegt LINNÆUS. Waaron zyn Ed. 'er de Levant niet byvoege, terwyl RAUWOLF ze by Gerar groeiende gevonden heeft, is vreemd. Door geheel Europa, byna, houdt menze als Bloemplanten in de Tuinen, wel-

(2) *Lilium* Fol. sparsis, Coroll. campanulatis erectis, intus scabris. H. Cliff. 120. Ups. 80. K. Lugdb. 31. GMEL. Sib. I. p. 41. GRON. Orient. 104. *Lilium purpureo-croceum majus*. C. B. Pin. 76. β . Flore pleno. γ . Minus. Ibid. δ . *Lilium purpureum*. DOD. Pempt. 198. Martagon Chymistarum. LOB. Ic. 164. *Lilium phœniceum*. C. B. Pin. 77. ϵ . *Lil. Bulbiferum latifolium majus* ζ . *Lil. Bulbif. angustifolium* η . Minus. θ . *incanum*. Ibid. *Lilium purpur. tertium*. DOD. Pempt. 199. *Lilium cruentum* Babos gerens &c. LOB. Ic. 165.

V. welken zy ook niet weinig versieren. By de
 APDEEL. Franschen wordenze genoemd *Lis Orangé*, by
 III. de Engelschen *Red purple Lilly*, in 't Hoog-
 HOOFD- duitisch *Goldgilgen*, dat is Goud-Lely. Men
 STUK. wil dat het de *Bulbus cruentus* van HIPPO-
 CRATES zy en de *Hemeroçallis* of Wilde Lely van DIOSCORIDES. LOBEL noemtze de *Martagon* der Alchymisten, en dienaam schynt in 't byzonder aan de roode Leliën te behooren.

't Gewas verschilt aanmerkelyk van dat der Witte Leliën, zynde laager, met de Bladen langer, styver, donkergroen en byna regthoekig eenigermaate Kranswyze aan de Steng geplaatst, die zig boven Kroontjeswys* verdeelt in verscheide Bloemiteelen. Dus heeft menze met grooter, kleiner, met enkele of volbladige Bloemen, die somtyds bleeker, somtyds hooger Oranje of Bloedrood zyn. Op deeze Leliën, welke in Italie de Akkers en Velden versieren, wordt door de Latynsche Digtters, onder den naam van roode Hyacinthen, gezinspeeld (*). Maar het zonderlingste is, dat dezelve, gelyk weinig andere Planten, somtyds

(*) Uit het Bloed van den Jongeling Hyacinthus, met Apollo speelende gekwetst geraakt, zoudenze gesprooten zyn; want OVIDIUS zegt, *Metam. 10.*

Ecce Cruor, qui fusus humo signaverat Herbas,
 Desinit esse Cruor, Tyrioque nitentior œstro
 Flos oritur, formamque capit quam Lilia, si non
 Purpureus color his, Argenteus esset in illis,

tyds Bolletjes of Klusters draagen in de Oxels der bovenste Bladen en der Bloemsteelen, als wanneer de Vrucht gemeenlyk misdraagt. Deze Bolletjes gaapen Schubswyze, en vallen ryp wordende zwartachtig af, waar na zy Worteltjes schiepen en nieuwe Planten voortbrengen. Van deezen aart zyn 'er met breeder of met smaller, als ook met grysachtige Bladen; met grooter, kleiner, meer of minder talryke Klusters; als ook met zydtakjes, uit de Kroon schiepende, die met veele Klusters bezet zyn. De Bloemen van deeze zyn insgelyks hooger of bleeker rood. Voor 't overige komen deeze roode Leliën, wat de Bollen aangaat en derzelve hoedanigheden, met de witte overeen.

Men vindt in Switserland de Witte en Roode Leliën, op Bergachtige plaatsen, wild, zo wel als in Provence en in Oostenryk. Wat Siberie aangaat, aldaar komen de Roode in alle haare gemelde Verscheidenheden, beoosten de Rivier Jenisea tot aan de Zee, overvloedig voor, zegt GMELIN, die 'er dus van schryft.

„ In de wilde Plant heb ik de Bloemen nooit
 „ het getal van vier zien overtreffen. Dikwils
 „ komenze eenzaam, ook wel twee of drie,
 „ altoos uit den top der Stengel, als uit een
 „ middelpunt voort. Dezelve is of weinig
 „ of zeer sterk gehoekt, by den Grondrood of
 „ groen met roode Stippen. De Bladen heb-
 „ ben aan de kanten een witte Wolligheid,

P 5

„ en

V.
AFDEEL.
III.
HOORD-
STUK.

„ en staan doorgaans overhoeks , vier of vyf
 „ by elkander aan den top. Daar zyn 'er met
 „ breeder Bladen , die hooger groeijen , en
 „ met smaller Bladen , die laager blyven ; welke
 „ laatsten de Bloemen rood of geel hebben.
 „ Deeze Verscheidenheden komen in verschil-
 „ lende Landstreeken voor. De Wortels of
 „ Bollen zyn , gelyk die der overige Leliën , by
 „ de Rusfen en Tartaaren tot spyze in gebruik.
 „ Zy kookenze in Melk of braadenze onder de
 „ Afch , en noemenze *Sarana* ; doch onder-
 „ scheidenze tevens , met byzondere naamen ,
 „ wegens de witheid en schubbigheid der Bol-
 „ len.”

III.
Lilium
Pamppe-
nium.
Smalbla-
dige.

(3) *Lilie met verspreide Eilsvormige Bladen en omgeboogen Bloemen , de Blaadjes omgekruild.*

Op de Pyreneesche Bergen , als ook in Siberie , komt deeze voor , zegt LINNÆUS , die de Bladen Liniaal , spits , driekantig , gesleufd , verspreid en de Spleet van 't Honigbakje zeer ge-

(3) *Lilium* Fol. spatulis subulatis , Flor. reflexis , Coroll. involutis. *Hort. Cliff.* 120. *Ups.* 81. R. *Lugd.* 31. *MILL. Di&.* T. 165. E. 2. *Lilium* Rad. tunicatâ , Fol. spatulis &c. *GHEL. Sib.* I. p. 42. *Lilium rubrum angustifolium.* C. B. *Pic.* 78. *Lilium rubrum præcox.* *CLUS. Hist.* I. p. 153. B. *Lilium miniatum odoratum angustifolium.* *RUDB. Elys.* II. p. 176. f. 3. 7. *Lilium brevi & Gramineo foliis.* C. B. *Pic.* 79.

getand heeft. GMELIN merkt aan, dat zy in Siberie op de zelfde plaatsen groeit, als de gezegde roode Leliën en met den zelfden naam genoemd wordt, verstrekkende de Bollen ook tot Spyze. Zy verschilt 'er grootelyks van, zo door de fynheid der Bladen als door de figuur der Bloem, behoorende tot onze *Kruul-Leliën*, en Menie-rood zynde van kleur. Zy heeft den Wortel-Bol met Rokken bekleed, niet Schubbig noch getand. De Styl is zeshoekig en groen, maar de Meeldraadjes en Knopjes verschillen weinig van de Bloem. De Stengel, die ligt van den Bol afgaat, is rond en glad, witachtig groen, van een Span tot een Elle hoog. De Bladen zyn twee Duimen lang en één Linie breed, glad en hoog groen. In getal van Bloemen verandert zy, zegt zyn Ed, grootelyks, die somtyds agt of tien, doch ook wel maar één op de Stengel voorkomen. Dit komt echter niet by het verschil der aangehaalde Verscheidenheden; want daar de eerstgemelde van CLUSIUS maar één, twee of drie Bloemen hadt, droeg 'er, die met korte Grasachtige Bladen, somtyds wel over de dertig en tot by de vyftig op ééne Stengel, maar dan was dezelve plat; gelyk die menigvuldigheid ook in de witte Leliën by een misgewas plaats heeft. De zodanigen worden *Martagon Pomponii* by hem getyeld (*).

De

(*) Zie WEINMANN'S Kruidboek, Plaat N. 659, 660.

V. De aangehaalde, op deze Soort, uit het
 AFDEEL. Werk van MILLER, heeft groote Schubbighe
 III. Bolwortels, en eene Steng van drie Voeten
 HOOFD. hoogte, zynde thans, zo deez' aanmerkt, in de
 STUK. Engelsche Tuinen vry gemeen en bloeiende
 een groot gedeelte van den Zomer. 't Blykt
 klaar, dat dezelve, schoon in fynheid der Bla-
 den overeenkomstig, van de gedagte van GME-
 LIN verschillende zy, en 't is zonderling, dat
 MILLER ze verwarre met de volgende.

IV.
Lilium
Chalcedo-
nicum.
 Roode
 Krul-Lelie.

(4) *Lelie met verspreide Lancetvormige Bla-*
den . omgeboogen Bloemen en omgekrulde
Bloembladjes.

Uit Perſie zou deeze, die van overlang in
 de Bloemtuinen reeds gemeen is, afkomstig
 zyn, of van Konſtantinopolen. Elders ſtelt
 LINNÆUS de Groeciplaats in Aſſe en op de
 Pyreneeën. Nu juist twee Eeuwen geleeden,
 kreeg de wydberoemde CLUSIUS het Zaad
 op, dat hy van Konſtantinopolen hadt ontvan-
 gen, veel naar dat der Wilde Leliën gelyken-
 de.

(4) *Lilium* Fol. sparsis Lanceolatis, Floribus reflexis &c.
H. Cliff. 120. *Ups* 81. *R. Lugdb.* 31. *Lilium* Byzantinum
 Miniatum. *C. B. Pin.* 78. *CLUS. Hiſt.* I p. 131. *Hemeroc-*
callis Chalcedonica *LOB. Ic.* 169. *Lilium* ſylv. alterum.
DOD. Pempt. 202. β . *Lilium* Byzantinum miniatum polyan-
 thos. γ . *Lil.* purp. ſang. Flore reflexo. *Hemerocallis* By-
 zantina. *LOB. Ic.* 169. *Lilium* rubrum Zufniare. *CLUS.*
Pann. p. 133, 134.

de. Omtrent dien tyd waren de Rollen van Konstantinopolen te Weenen eerst gebragt en strekten, door haare fraaije Bloemen, tot vermaak der Dames. In Karniolie, anders de Krain genaamd, by den Golf van Venetie, en omstreeks Idria, groeijen zy natuurlyk op veele Bergen, 't zy bloot of in Boschen, zo Doktor SCOPOLI verhaalt, dieze aldus beschryft (*).

V:
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

„ De Bol is wit; de Stengel een Elle hoog,
„ glad, rond. De Bladen zyn verspreid, zo
„ lang als de middel-Vinger, Lancetvormig,
„ van boven glad, van onderen aan de even-
„ wydige Ribben ruig, samengehoopt. Tot
„ drie Bloemsteelen geeft zy uit, langer dan
„ de Bladen, naakt. De Bloem is Menie-
„ kleur, grooter dan de Martagon, met de
„ Blaadjes, beneden 't midden, door een zwar-
„ te ruuwheid Schurftig, de Tippen Wollig,
„ omgeslagen, van langte als het onderstaande
„ Blad, van agteren en beurtlings nederwaards
„ bultig en aan den voet getand. De Meel-
„ draadjes geelachtig groen: de Knopjes gevuld
„ met een Meniekleurig Stuifmeel.”

Dus verre de geleerde Heer SCOPOLI; wiens byzonderheden ik twyfel of men allen zal kunnen nagaan in deze sierlyke *Krul Le-liën*; waar van CLUSIUS in 't gezegde jaar 1579, in 't eerste maar één, vervolgens vier en ein-

(*) *Flora Carniol.* p. 239.

V.
 AFD. III.
 HOOFD-
 STUK.

eindelyk zes Bloemen uit den top der Stengel kreeg. Verscheide Dames te Weenen hadden 'er, schryft hy, op 't hoogste maar drie bekomen en de Edele Heer BRANCION, te Mechelen, die ééne Bol present hadt, kreeg daar van Jaarlyks maar ééne Bloem. Zeker Heer DILFO in tegendeel, die ééne Plant uit Zaad hadt geteeld, zag daar van in 't eerste Jaar agt, in 't volgende veertig Bloemen. Dus merkt hy aan, dat 'er van dit slag Eenbloemige schynten te zyn en Veelbloemige Planten.

Wat den naam aangaat, in 't gemelde en de volgende Jaaren werden verscheide Bollen uit de Tuinen by Konstantinopolen herwaards overgebracht, onder den naam van *Zufiniare*; gelyk ook bevoorens, toen hy zig te Weenen bevondt, het Zaad was getekend geweest: doch hy vernam, dat deeze schoone Bloem van sommigen *Corona di Re*, dat is Konings Kroon, genoemd werde. Anderen gaven 'er den naam aan van Konstantinopoli-taanfche Martagon. Thans weet men dat 'er aanmerkelyke Verscheidenheden van voorkomen, met hooger en bleeker roode, of ook met geele Bioemen, die met roode Stippen gevlacht zyn of geheel ongevlacht.

Als een weezentlyk verschil, met de voorgaande en volgende Soort, merkt de Ridder aan, dat de Tros voor het bloeijen naauwlyks gekromd is en de Stengel tot boven toe met

digt

dig getropte Bladen bekleed, die naar het Loof van witte Leliën gelyken.

V.
 AFDDEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.

(5) Lelie met verspreide Lancetvormige Bladen, de Bloemen in een takkige Pieramiede geschikt, omgeboogen, met omgekrulde Bloemblaadjes.

V.
Lilium
superbum.
 Pragtige.

In Noord-Amerika groeit deeze, door CATESBY afgebeeld, onder den naam van *Kanadasche Martagon* of Krul-Lelie, met eene geele gestippelde Bloem. Het zou de zelfde zyn, waar van de beroemde TREW de Afbeelding geeft, onder den naam van „*Veelbloemige Lelie* met verspreide Bladen, de Bloemen omgeboogen, met een Goudgeelen bodem, een Oranjekleurigen zoom of rand, zwart gestippeld; de Bloemsteeltjes met één Blaadje voorzien.” Zyn Ed. merkt aan, dat dezelve in grootte der Bloemen, in figuur en kleur, overeenkome met die, welke by MILLER genoemd wordt, *Groote gevlakte Kanadasche Martagon*, met langere Bladen. Maar derzelve Steeltjes, zegt hy, hebben twee Bladen, en deeze is bovendien in getal van Bloemen, hoogte der Stengels en pieramiedaale

(5) *Lilium* Fol. sparsis Lancolatis, Flor. Ramoso-Pyramidatis &c. MILL. *Dict.* N. 8. Lil. Fol. sparsis multiflorum &c. TREW. *Ehret.* p. 2. T. 12. Lil. f. *Martagon Canadense*, Flore luteo punctato. CATESB. *Car.* II. p. 56. T. 56.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD.
STUK.

le figuur, uitmuntende. Tot verder verklaring heeft EHRET zelf daar van het volgende verhaald.

„ Deze Lelie bloeide voor de eerste maal
„ in de ryk gestoffeerde Tuin van P. COL-
„ LINSON, dien voortreflyken Kruidminner,
„ waar ik ze heb afgetekend. Zy was opge-
„ groeid tot de hoogte van zes en een halven
„ Voet, met een zeer fraaije paarsche Kegel-
„ achtige Stengel, die van onderen tot den
„ top overal, in 't ronde, Bladen uitgaf. Dee-
„ ze Plant is, zo veel ik weet, nog niet be-
„ schreeven of afgebeeld. Haar Moederland
„ is Pensylvanie, gelyk my de zeer vermaar-
„ de GRONOVIVS heeft verwittigd, die ook
„ verzogt zynde de gegeven beschryving heeft
„ toegestaan.”

Hier kan niet t'huis gebragt worden de *Martagon met Goudkleurige Bloemen*, die met sierlyke paarsche Vlakken fraay getekend zyn, op ieder Stengel maar éene Bloem en somtyds meer, van CLAYTON waargenomen, welke op Moerasfige plaatsen in Virginie bloeit, zynde de *Martagon met omgeboogen Bloemen*, uit den geelen rood, met paarsche Vlakken van BANISTER, en de *Lelie of Martagon van Kanada*, met een geele gestippelde Bloem (*).

(6) Le.

(*) *Acad. Reg. Par. CATESB. Car. I. p. 56. CLAYTON N. 622. GOLD, Nouv. 79. GRON, Virg. p. 50.*

(6) Lelie met gekranste Bladen en omgeboogen Bloemen, de Blaadjes omgekruld.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Aan deeze geeft onze Ridder den bynaam van *Martagon*, misfchien, om dat MATTHIOLUS zegt, dat dezelve van de Chymisten, in Italie, *Martagon* genoemd worde. De Groei-plaats is op de Gebergten der middelste deelen van Europa vry algemeen. Zy komt overvloedig door geheel Siberie, tot in de oostelykste deelen, zo op opene Velden, als aan de kanten der Bosfchen, in yle Berkenhout-Plantagiën en op Steenige gronden voor. Men noemtze ook *Sarana*, en gebruikt de Bol-ten insgelyks, maar tot een Spyze van geringer Smaak. In Switserland is zy niet alleen omftrücks Geneve, maar op alle Bergvelden en in alle Bosfchen zeer gemeen.

VI.
Lilium
Martagon
Krul-
Lelie.

Men noemtze *Breedbladige Berg - Lelie*, en gemeenlyk *Krul - Lelie*, waar van het de bekendste Soort is, in de Europifche Bloemhoven. Sommigen noemenze ook *Lelietjes van Kalvarie*. Zy heeft een digt fchubbigen Saffraangeelen Bolwortel. De Stengel, welke een Elle

en

(6) *Lilium Fol. verticillaris, Floribus reflexis &c. H. Cliff. 120. Ups. 87. GMEL Sib. I. p. 44. R. Lugdb. 31. Lil. Flor. reflexis montanum. C. B. Pin. 77. Lilium sylvestre. DOD. Pempt. 201. Lilium montanum. LON. It. 168. HALL. Helv. inchoat. II. p. 113. β. Lil. Flor. reflexis alterum bisulium. C. B. Pin. 78.*

V.
AFDEEL
III.
HOOFD-
STUK.

en hooger opfchiet, is bezet met onvolkomen Kransjes van drie tot vyf Bladen, doch enkeld aan 't bovenfte, die hard zyn en gefteeld, breed Lancetvormig. De top is gekroond met hangende Bloemen, fomtyds tot by de twintig, gemeenlyk witachtig Roozekleur met Bloedkleurige Vlakjes gefprenkeld. Hoe die in 't open gaan van figuur en Kleur veranderen, zal ieder Liefhebber der Bloemen bekend zyn. Men heeftze met roode, met Vleefchkleurige paarfche, en met zuiver witte Bloemen. Zy valt ook hooger of laager en fomtyds ruig van Blad. De Vrugt, die zeshoekig is gelyk in andere Leliën, bevat, volgens de Waarneeming van SCOPOLI, tot vyftig Zaaden in ieder Hokje (*).

Wegens de geele Bollen noemen de Duitfchers deeze Krul-Leliën *Goldwurtz*, dat is Goudwortel, en *Turckifcher Bund*; voor welke laafte benaaming misfchien niet meer reden is, dan voor die zo algemeen gebruiklyke van *Martagon*. Zo 'er in de omgekrulde figuur der Bloemen iets ware, dat dezelve naar een Werktuig der Chymisten deedt gelyken, dan zou immers die naam op de voor befchreevene Rooie Lelie niet toepasselyk zyn. Tot de *Hemerocallis* van DIOSCORIDES fchynt men deeze Krul-Lelie nader te kunnen betrekken dan

(*). Zie eenige Verfcheidenheden van deeze Krul-Leliën, in WEINMANN'S *Kraidbock*, Plaat N. 657, 658.

dan de gemeene Witte, doch niet nader dan de Roode of Saffraankleurige Leliën, voorge-
meld.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(7) Lelie met gekranste Bladen en omgeboogen Bloemen, die omgekruld Klokvormig zyn.

VII.
Lilium
Canadense.
Kanada-
sche.

In 't byzonder voert deeze den bynaam van *Kanadasche*, om dat zy by de Autheuren dus is getyteld en dat menze, in Vrankryk, de *Martagon van Kanada* noemt. CATESBY zegt, dat de Bloemen niet omgeboogen zyn; doch niet tot dien trap als in de Krul-Leliën zal hy zeggen willen. Naar die der Roode Leliën gelyken zy veel, en hebben eene Klok-
vormige figuur, nederwaards hangende. De Kleur is geel, met zwarte Vlakken van binnen gespikkeld. Thans zegt LINNÆUS, dat de Bloemblaadjes, even als in de *Martagon*, omgekruld zyn, 't welk tegen het gezegde en tegen de Afbeeldingen strydt. De Bladen, voegt zyn Ed. 'er by, zyn gekranst en driestree-
pig.

Zou

(7) *Lilium* Fol. verticillatis; Flor. reflexis, Corollis re-
voluto - Campanulatis. *Mant.* 364. Lil. angustifolium, Flore
flavo maculis nigris distincto. *TOURNEF. Inst.* 371. *BARR.*
Rar. 778. T. 123. Lil. *Martagon Canadense maculatum.*
MOR. Hist. II. p. 408. S. 4. T. 20. f. 9. *RUDB. Elys.* II.
p. 177. f. 5. Lil. f. *Martagon Canad.* Flor. magn. flavis non
reflexis. *CATESB. Car.* III. p. 11. T. 11.

Q 2

II, DEEL, XII. STUK,

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Zou het ook die kunnen zyn, welke CLAYTON noemt, Lelie met een Saffraankleurige Bloem, die met bruine Vlakken van binnen is getekend; de Bloemblaadjes by den oorsprong smal; de Bladen langwerpig Lancetvormig, vier of vyf aan de Knietjes Kranswyze geplaatst? Deeze bloeide in de Westelyke Boschen en Valeijen nevens de Gebergten, in Karolina (*). Ik vind die thans t'huis gebragt tot de volgende Soort.

VIII.
Lilium
Philadelphicum.
Philadelphische.

(8) *Lelie met gekranste Bladen en overend staande Bloemen, die Klokvormig zyn; de Bloemblaadjes genageld.*

Deeze is afgebeeld door den schranderen MILLERUS, wien de Bollen gezonden waren door den Heer BARTRAM, van Philadelphia in Pensylvanie, die ze aldaar groeiende hadt gevonden. Grootelyks onderscheidt zy zig door de lang en smal genagelde Bloemblaadjes, welke wel breed zyn, doch spits uitloopen, maaken de een Bloem gelyk der gewoone Leliën. De
Kleur

(*) *Lilium* Fol. Lanceolato oblongis, superioribus verticillatis, inferioribus sparsis; Corollâ Campanulatâ; Petalis punctatis. GRON. *Virg.* 51. Lil. Carolinianum, Flore Croceo punctato, Petalis longioribus et angustioribus. CATESB. *Carol.* II. T. 58.

(8) *Lilium* Fol. verticillatis, Floribus erectis, Corollâ Campanulatâ &c. Lil. Fol. verticillatis brevibus &c. MILL. *Diſt.* T. 165. f. 1. CATESB. *Car.* II. p. 58. T. 58.

Kleur is hoog paarsch, zegt hy, met donkere V: Vlakkē naar 't midden. Hy hadt de Stengel AFDEEL. III. één en een vierde Voet hoog gezien met twee HOOFDSTUK. Bloemen.

(9) Lelie met gekranste Bladen en overend IX. *Lilium* staande Bloemen, die Klokvormig zyn; de Camtschat- Bloemblaadjes ongenageld. eense. Kamtschatkaalse.

De gezegde byzonderheid onderscheidt voornamelyk deeze, die tot de Planten van Kamtschatka, op den Noordoosthoek van Siberie, behoort, doch ook in Kanada schynt gevonden te zyn. Het Loof komt veel met de gemeene Krul-Leliën overeen: want de Stengel is bezet met Kransjes van Lancetvormige Blaadjes, gelyk in de voorgaande, maar deeze heeft de Bloembladen Eyronde en stomp, anderszins ook paarschachtig van kleur.

De Heer THUNBERG hadt in Japan eene X: Lelie verzameld en overgezonden met den Japonicum bynaam van Japansche. Dezelve heeft de Bla- Japansche. PLAAT LXXXII. den niet Kranswyze, noch verspreid, maar Fig. 2. overhoeks geplaatst aan een ronde Steng, welke boven lang ongebladerd schynt uit te loopen in ééne Bloem, die de figuur heeft der gewoone witte Leliën. De Vrugtmaakende deelen verschillen ook weinig daar van. In de

(9) *Lilium* Fol. verticill. Flor. erectis, Coroll. Campanulata, Petalis sessilibus. *Ans. Acad.* II. p. 348.

V. de Bladen is dit byzonders , dat zy blykbaar-
 AFDEEL. lyk gesteeld zyn , 't welk niet voorkomt in eeni-
 III. ge der beschreevene Soorten. De Steeltjes zyn
 HOOFD. een Kwartier Duims lang. De Bladen hebben
 STUK. een volmaakt Lancetvormige figuur , met drie
 of vyf Ribben overlangs , zynde ongeveer een
 half Voet lang en drie Kwartier Duims op 't
 breedste. Van boven schynen zy donkerer groen
 en ruuw , van onderen ligter glanzig en eeni-
 germaate Zilverachtig te zyn geweest. De Kleur
 der Bloem is geelachtig. Nog een andere Lelie
 heeft zyn Ed. aldaar geplukt , die langer en
 smaller dan de gewoone Leliën , doch ook wit
 van Kleur was en een weinig krom , gelyk de-
 zelve in myne Afbeelding , Pl. LXXXII. Fig.
 2 , eenigszins verkleind vertoond wordt , zynde
 deeze Lelie-Bloem , in myn Exemplaar , volle
 vyf Duimen lang.

F R I T I L L A R I A. Kievitsbloem.

Een Klokvormige Bloem , die zesbladig is ,
 en boven de Nagels een Honigvoerende Hollig-
 heid heeft (*), met de Meeldraadjes van langte
 als de Bloem; strekt tot onderscheiding van dit
 Geslacht, waar in, behalve de gewoone Kievits-
 Bloemen, verscheide andere Bloemplanten ver-
 vat zyn , als volgt. (1)

(*) *Supra Ungues Cavitate Nectariferâ*. Dit boven zal men
 verstaan moeten ten opzigt van den Voet der Bloem, die ne-
 derhangt: des her eigentlyk onder zou moeten zyn. Aan 't
 hoofd der Klasse staat, *basifera Nectariferâ ovata*.

(1) Kievitsbloem met een gekroonde Bloem-
tros, die onder naakt is, en geheel effen-
randige Bladen.

V.
DEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Uit Perſie, waar menze *Tufai* ſnoemde, was
deeze fraaije Bloemplant, die men *Keizers-
Kroon* of *Kroon Imperiaal*, in 't Franſch *Cou-
ronne Imperiale* tytelt, te Konſtantinopolen ge-
bragt en van daar, nu ruim tweehonderd jaar ge-
leeden, door geheel Europa verſpreid, alwaar
zy thans gemeen is in de Bloemhoven. LIN-
NÆUS gaf 'er bevoorens den naam aan, van
Petilium, ontleend van PLINIUS, die deezen
naam gegeven hadt aan een dergelyk Kruid.
Thans heeft hy ze in dit Geſlagt betrokken.

I.
*Fritillaria
Imperialis.*
Keizers-
Kroon.

De Plant heeft een vanden, Knolronden
Bol, die niet Schubbig is, naar een Uijen ge-
lykende en naar Look ruikende. Hier uit komt
een dikke Stengel, zonder Wortelbladen, voott,
die Kranswyze bezet is met Lelicachtige Bla-
den, doch boven geheel naakt, en uitloopt in
een Kroon van opſtaande Bladen, tuſſchen wel-
ken geſteelde Klokvormige Bloemen, vier of
meer in getal, nederhangen. Zy ſpreiden zig
aan

(1) *Fritillaria Racemo Comoso*, inferne nudo, Foliis in-
tegerrimis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 407. *Veg.* XIII. Gen 411.
p. 269. GOUAN *Monsp.* 170 *H Ups.* 82. *Petilium* Fol. Cau-
linis. *H. Cliff.* 119. *R. Ludb.* 30. *Lilium* f. *Corona Impe-
riale*. *C. B. Pin.* 79. *TOURNEF. Inst.* 373. *DOD. Pempt.* 202.
Tufai f. *Lilium Petilium* CLUS. *Hist.* I. p. 127, 128.

Q 4.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

aan de punten der Bloembladen een weinig uit,
en zyn gemeenlyk bruinachtig rood, doch ook
van andere Kleuren. Dus vindt menze die
Roozekleurig, die witachtig, bleek of hoog
geel, en met streepen zyn. Bovendien zyn 'er
met dubbelde of volbladige Bloemen, en met twee
Bloemkroontjes boven elkander. Ook vallen
zy grooter of kleiner van Gewas en met geheel
bonte, 't zy Goud- of Zilverstreepige Bladen,
welke de sierlyksten zyn. Men vindt ook van
Kroon Imperiaalen met platte Steelen en veele
Bloemen, van getakte en monstreuze, gewag
gemaakt. Zodanig eene brengt J. BAUHINUS,
uit gekleurde Afbeeldingen, op 't tapyt, die
veel meer Bloemen in de Kroon dan Bladen
hadt (*).

II.
Fritillaria
Regia.
Konings-
Kroon.

(2) Kicvits. Bloem met een gekroonde Bloem-
tros, die onder naakt is, en gekartelde
Bladen.

Onder de Kaapse Planten behoort misfchien
deeze, die door DILLENIIUS in Afbeelding
is gebragt en beschreeven. Hy zelf twyfelt
'er aan, en geen ander Autheur fchynt men met
zekerheid te kunnen vaststellen daar van mel-
ding

(*) Zie eenige Verfcheidenheden in WEINMANN'S *Krauidb.*
Plaat N. 661, 662.

(2) *Fritillaria Racemo Comoso, inferne nudo, Folia*
crenatis. Corona Regalis Lili folio crenato. DILL. *Elib.*
110, T. 25. f. 109, BURM. *Prodr.* p. 94

ding gemaakt te hebben. Gedagte Kruidkenner **V.**
 achtte, dat menze, in vergelyking met de **AFDEELT**
 voorgaande, *Konings - Kroon* mogt noemen. **III.**
 De Plant gelykt, wat het Loof belangt, naar **HOOFD,**
 de Maagdelieven; verscheide Tongachtige, dik-
 ke gladde Bladen, die overlangs sterk geaderd
 zyn, in 't ronde op den Grond uitspreidende,
 tusfchen welken een Stengeltje opfchiet, van
 ongeveer een Handbreed hoog en een Pink dik.
 Dit is ook met Bladen gekroond, als in de voor-
 gaande, maar die allengs naar beneden verklei-
 nen, en waar tusfchen de Bloemen getrost
 zitten; zynde verder nederwaards de Stengel
 naakt. Zy zyn klein Klokvormig, in zesfen ge-
 deeld, en bevatten een driekantig Vrugtbegijn-
 zel. De Kleur deezer Bloemen is groenachtig
 wit: zo dat zy zeer weinig fraaiheid hebben,
 en geen den minsten Reuk. De Wortel maakt
 vooral deeze Plant zonderling, als zynde een
 pieramiedaale Bol, met veele dwarfe Ringen,
 allengs verdunnende naar boven, en onder met
 veele Vezelen voorzien, alwaar de Bol plat
 is, als met een Mes afgefneeden.

(3) *Kievitsbloem met een gekroonde Bloem-* **III.**
tros, de Bladen op twee ryen () omvat-* *Fritillaria*
tende de Stengel, Lancetvormig. Een *Nana.*
Naantje.

(3) *Fritillaria Racemo Comosa*, Fol. bifariis, amplexi-
 caulibus, Lanceolatis. *BURM. Prodr.* 9.

(*) Zo ik dit wel begryp: want *Folia bifaria* is my dui-
 ter, en ik vindze by *LINNEUS* niet.

Q 5

V. Een zodanige , met den bynaam van Naan-
 AFDEEL. tje , dat is zeer kleine , heeft de Hoogleeraar
 III. N. L. BURMANNUS onder de Kaapfe Plan-
 HOOFD ten waargenomen. Zy zal zekerlyk van die
 STUK. van DILLENIUS verschillen ; doch of zy
 nog kleiner zy vind ik niet gemeld.

IV. (4) Kievitsbloem met een byna naakte Bloem-
 Fritillaria tros en scheeve Bladen.
 Persica.
 Peratische
 Lelie.

Deeze voert den naam van *Persische Lelie* ,
 in 't Italiaansch *Pennachi Persiano* , en by CLU-
 SIUS *Lilium Susianum* , als van Susa , een Stad
 aan de Grenzen van Perzie , nu tweehonderd
 Jaaren ruim geleeden , te Konstantinopolen ge-
 bragt zynde. Uit Italie was een Bol daar van
 aan den Ed. Heer BRANCION in de Neder-
 landen gezonden , die in den jaare 1576 een
 Stengel schoot , van twee Ellen of meer hoog-
 te , met vyftig Bloemen beladen , hangende aan
 lange Steelen , welke de Steng opwaards pie-
 ramidaal omringden. Zy hadden eene Klok-
 vormige figuur en waren van een flauwe pur-
 perkleur , onaangenaam van Reuk. Zy gelyken
 veel

(4) *Fritillaria Racemo nudiusculo* , Fol. obliquis. *H.*
Ups. 82. *GOUAN Mensp* 171. *Frit.* Racemo nudo terminali.
H. Cliff. 119. *Frit.* Radice rotundâ *R. Lugdt.* 30. *Lilium*
Persicum *C. B. Pin.* 79 *RUDB. Elys.* II. p 183. f. 1. *Li-*
lium Susianum *CLUS. Hist.* I. p. 130. *Lil. Persicum.* *DOD.*
Pempt. p. 220. *LOB. Ic.* 170.

veel naar de Bloemen van die Plantjes, welke men witte Tydeloozen noemt (*). De Wortel is een ronde Bol, uit groote Schubben sa-
 mengefteld, witachtig geel, van grootte als een Oranje- of Sinaas-Appel. De Bladen gelyken, in manier van groeiing, naar die van de gemeene roode Leliën; fttaande de onderften, by tweeën, drieën of vieren, Kranswyze tegen malkander over. Thans vindt men deeze Bloemplant, vry algemeen, in de Europifche Kruidhoven, alwaar zy een zagten Winter verduurt, doch steeds afneemt, ten zy des Winters warm gehouden wordende.

V.
 APOKAL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.

De geleerde Heer GOUAN zegt, dat men ze in Vrankryk *la Fritillaire* noemt, en maakt van de eigentlyke Bloemen deezes naams, die hier volgen, welke zo gemeen zyn, geen gewag onder de Planten van den Koninglyken Tuin te Montpellier. Dit is iets zeldzaams, 't welk ik niet begryp. „ Zy wordt 'er (zegt hy) in „ de open Lugt gekweekt en heeft twee Voeten hoogte. De Bloemen zyn Violet van „ Kleur of verfleeten paarfch, naauwlyks grooter dan een Hazelnoot, met drie kortere „ Meeldraadjes, en een groen Honigkliertje. „ De Bloeityd is in Maart” (†). Doch aan de Kroon Imperiaalen geeft hy aldaar ook maar een Stengel van een Voet hoogte. Dit is niet minder vreemd.

(5)

(*) Zie het Geflacht van *Leucisium*, hier voer.
 (†) *Mensp.* p. 171.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(5) Kievitsbloem met de onderste Bladen tegen
elkander over en sommige Bloemen tusſchen
de Bladen.

V.
Fritillaria
Pyrenaica.
Pyrenees-
ſche.

Deeze wordt Zwarte of Kleine Pyreneesche
Kievitsbloem door CLUSIUS genoemd, in 't
Engelſch *Black Fritillary* of *Leather-Coat*,
zegt RAY. In Geſtalte komt zy veel met de
volgende overeen, hebbende de Stengel onge-
vaar een Voet hoog; doch de Bloem is klei-
ner, van buiten flets met geelachtige Aderen,
van binnen uit den groenen geelachtig, met
donker paarſche Vlakken als geſchakeerd en
zwaar van Reuk. Men heeft 'er, volgens
BAUHINUS, deeze veranderingen van. 1. In-
wendig als boven, de omgebogen randen met
groene Streepen en van de helft tot het midden
met bruinachtig paarſche ruitjes: 2. De Bloem
vrolyker paarſchachtig met dergelyke ruitjes:
3. Uit den geelen meer groen een weinig bruin-
achtig, van binnen minder geſchakeerd; 4. Uit
den bruinen en geelen wat Loodkleurig en van
binnen ook minder met ruitjes gevlaakt.

Van CLUSIUS is dit ontleend, die verder
aanmerkt, dat deeze nog wat laater bloeijen
dan de gewoone laate Kievitsbloemen, doch
het Zaad in even zodanige driekantige Zaadnis-
jes

(5) *Fritillaria Foliis infimis oppositis, Floribus nonnullis
Folio interjectis. Frit. Flore minore. C. B. Pin. 64. Fritill.
Pyrenæa. CLUS. Hiſt. II. p. 256. Poſth. 10.*

jes draagen , 't welk plat is , gelyk dat der
 anderen. Somtyds brengt deeze ook twee Bloe-
 men op ééne Stengel , gelyk de gewoone,
 VOORT,

V.
 AFDEEL
 III.
 HOOFD-
 STUK.

(6) Kievitsbloem met alle Bladen overhoeks
 en de Steng eenbloemig.

VI.
Fritillaria
Meleagris.
 Gewoone.

Dit laatste is 'er thans verkeerdelyk byge-
 voegd , want ten opzigt van het getal der
 Bloemen komt deeze Soort met de voorgaan-
 de overeen en valt ook somtyds tweebloemig.
 Zeer bekend is deeze aartige Bloemplant, die
 men gemeenlyk *Kievits-Eijeren* noemt , om
 dat de Bloemen byna van dergelyke figuur en
 even zo gemarmerd zyn. Hierom tytelt men
 de Plant , by verkorting , ook wel *Kievits-*
bloem , gelyk zy den Griekschen naam *Melea-*
gris van de gelykenis der schakeering naar die
 der Vederen van sommige Faifanten heeft. *Fri-*
tillaria , de Latynsche naam , zou van een
 foort

(6) *Fritillaria* Fol. omnibus alternis , Caule unifloro. *H.*
Ups. 81. *Fl. Suec.* II. N. 283. *GER. Prod.* 149. *KRAM.*
Austr. 93. *Frit. e Fol. Alis florens.* *H. Clus.* 119. *Frit.*
Radice depressa. *R. Lugdb.* 30. *Fritillaria praecox purpurea*
variegata. *C. B. Pin.* 64. *TOURNEF. Inst.* 377. *Meleagris.*
REN. Spec. 147. *T* 146. *DOD Pempt.* 283. *LOB. Ic.* 136. *β.*
Fritill. alba variegata. *C. B. Pin.* 64. *γ.* *Fritillaria alba pra-*
cox. *C. B. Pin.* 64. *δ.* *Frit. Serotina atro purpurea.* *Ibid.*
Fritillaria dilutior et saturatior. *CLUS. Panz. T. p.* 170 ,
 173.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK,

foort van Schaak of Dambord, dat men *Fritillus* noemde, afleidelyk zyn. In 't Fransch en Engelsch behoudt men dit woord, en noemt de Plant *Fritillaire*, en *Fritillary*, of *Chequerd Lilly*, dat is gedobbelsteende Lelie. De Duitschers noemenze, deswegen, *Bretspiel-Blum*. Die afleiding, evenwel, is onzeker. Sommigen hebbenze *Gespikkelde Lelie-Narcissen* geheten.

De natuurlyke Groeiplaats schynt te zyn in de middelste en Zuidelyke deelen van Europa. Zy groeit op de Bergvelden die vet en vogtig zyn; in Provence, zegt GERARD. Van zelf komt zy in Velden aan de Rivier, niet ver van Orleans in Vrankryk, voort. In Switserland is zy door den vermaarden GAGNEBIN by Goudeba gevonden en sedert berugt geworden onder den naam van *Tulpen van Goudeba*. Dus komt zy ook elders aldaar en in Oostenryk voor, zo CLUSIUS meldt. By Upsal vindt menze thans overvloedig, zegt de Ridder, in 't Koninglyke Veld, alwaar zy jaarlyks bloeit en voortteelt, en, hoewel uit de Tuinen daar gebragt, telt hy ze nogthans onder de Inboorlingen van Sweden.

De Wortel is Bolachtig, rond en digt, geëvende zydelings de Stengel uit (*), ongeveer een

(*) *Radix bulbosa rotunda, solida; Calamus lateralis;* volgens HALLER. TOURNEFORT zegt en toont aan, dat de Wortel

een Voet hoog, met vyf Grasachtige, smalle, Scheede-Bláden. Op den top heeft zy gemeenlyk één of twee, zelden drie Bloemen, die aan kromme Steeltjes hangen. Zy bestaan uit zes Bladen, dicht aan elkander gevoegd; in de gedaante van een wydbuikige Klok, met een nauwen Mond. Deeze Bloemblaadjes zyn bultig aan den voet, daar van binnen een diep Kuiltje is, van Eyronde figuur, 't welk het Honigbakje maakt, loopende streepswyze naar 't midden. De zes Meeldraadjes omringen den Styl, die een driedubbelden Stempel heeft en de Vrucht is een driekantig Zaadhuisje, van binnen drie holligheden hebbende, met veele platagtig gerande Zaadjes (+).

Een groote Verscheidenheid heeft in de Kleur der Bloemen plaats. Zy zyn in 't algemeen Ruitachtig verdeeld en dus geschakeerd met Vlakken, dat 'er den naam aan geeft. Ook is de Kleur van binnen leevendiger en fraaijer dan van buiten, alwaar zy gemeenlyk groenachtig zyn, met bruine en bleek paarsche Vlakken gespikkeld; doch men vindt 'er ook die Vleeschkleurig zyn of geel, of Isabelle-Kleurig en geheel wit, 't zy met of zonder paarsche Vlakjes. Zelfs zyn 'er, die men zwarte Kievits-
 Ei-

Wortel doorgaans bestaat uit twee halfronde Bolletjes, waar tuschen de Stengel opschiet.

(+) Het voornaamste hier van is zeer duidelyk blykbaar in de keurlyke Plaat by TOURNEFORT, N. 201.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Eijeren noemt. Daar komen met grooter en met kleiner, als ook met dubbelde of volbladige Bloemen voor, die ongemeen zeldzaam zyn (*).

De gewoone Kievits - Eijeren zyn Voorjaars-Bloemen, doch men heeft 'er ook die in de Zomer bloeijen, welken Laate genoemd worden. Zodanig eene was die donkere van Sain-tonje, daar LOBEL de Afbeelding van geeft: want deeze hebben de Bloem wat korter en meer uitgezet. Zy vallen insgelyks van verscheiderley Kleuren, of donker paarsch, of uit den geelen groen en op verschillende wyzen gemengeld. CLUSTUS hadt 'er, in 't jaar 1577, zulk eene bloeiende gezien, met de punten een weinig omgeboogen, geel groen en paarsch bont, uit Provence afkomstig, welke GARIDEL aldaar weder vondt, en afbeeldt (†).

U V U L A R I A. Lelkruid.

Tot onderscheiding van 't voorgaande Geslacht dient, dat de Bloemen hier zeer korto Meeldraadjes hebben. Het Honigbakje is een Kuiltje aan den voet der Bloemblaadjes, overendstaande (‡). Om dat de Bloemen eeniger-
maa-

(*) Zie WEINMANN'S *Kruidboek*, Plaat 515, 516, 517.

(†) GARID. *Prov.* *Fritillaria scrotina*, Floribus e luteo virescentibus. p. 193. T. 37.

(‡) *Basi foeca Nectarifera erecta*. Een Kuiltje dat overend staat, luidt inderdaad taamelyk vreemd; doch *Corolla erecta*, kan ik al zo min overeen brengen.

maat als ons Lelletje in de Keel (*Uvula*) neerhangende (*), heeft het den Geslagtnaam bekomen. Het bevat de drie volgende Soorten.

V.
 APDEKLS
 III.
 HOOFD-
 STUK.

(1) Lelkruid met omvattende Bladen.

Deeze Soort is de *Laurus Alexandrina* van MATTHIOLUS, in Duitschland, Silezie en Dauphiné, en mooglyk elders in Europa, voorkomende. CLUSIUS, die dezelve op Rotzige Gebergten van Oostenryk groeiende vondt; noemtze *Takkig breedbladig Polygonatum*; omdat de Takken en Stengels, even als in 't Kruid, dat men gemeenlyk Salomons-Zegel noemt, bogtig en met Knietjes zyn. Het groeide 'er een Voet en somtyds een Elle hoog, ja hooger, de Stengel en Takken rond hebbende; met breede spits Eyronde Bladen, dezelve byna als in het Doorwas omvattende. Op de hoogste Alpen van Switserland vondt de beroemde HALLER hetzelve, in zyne laatste Kruidlezingen aldaar, overvloedig; zelfs op die van
 Wal-

I.
Uvularia
amplexi-
folia.
 Omvat-
 tende.

(*) *Fructificatio instar Uvulae dependet.* H. *Cliff.* p. 121.
 (1) *Uvularia Fol. amplexicaulibus.* *Syst. Nat.* XII. Gen. 408. *Veg.* XIII. Gen. 412. p. 269. *Uvularia Fol. Cordato-oblongis.* R. *Lugdb.* 29. *Smilax perfoliata Ramosa Flore albo.* BARR. *Rar.* 58. T. 720. *Polygonatum latifolium Ramosum.* C. B. *Pin.* 303. J. B. *Hist.* III. p. 531. MORIS. *Hist.* III. p. 537. S. 13. T. 4. f. 11. CLUS. *Hist.* I. p. 276. *Pann.* T. p. 266. KRAM. *Austr.* 94.

R

V. liferland en der Graauwbunderen. „ De Bla-
 AFDEEL. „ den , zegt hy , zyn teder , en onder ieder
 III. „ Blad komt een enkeld Bloemsteeltje voort,
 HOOFD „ met ééne Bloem , dat in de winkelhaak als
 STUK. „ gebroken is of geknakt. De Bloem , die
 „ neerhangt , is Klokvormig , famenluikende ,
 „ met witte Blaadjes , ouder wordende aan de
 „ tippen omgeboogen , de buitensten aan den
 „ voet bultig en rood ; de binnensten smaller ,
 „ byna Elsvormig (*). De tusfchen wydte der
 „ Meelknopjes loopt in een Baardje uit (†). De
 „ Vrugt wordt een roode Befie , die uit den
 „ Eyronden driekantig is en driehokkig. De
 „ Styl verbreedt zig , met een dik famenge-
 „ drukt end. De geheele Plant is aangenaam
 „ van Reuk.”

II.
Uvularia
Perfoliata.
 Doorbla-
 dig.

(2) Lelkruid met doorboorde Bladen.

In Virginie en andere deelen van Noord-
 Amerika is de Groeiplaats van deeze , die een
 Stengel heeft , welke zig , kort boven den Grond ,
 ver-

(*) *Corolla Medeolae Asparagoidis* : zegt LINNÆUS.

(†) *Antherarum intervallum in Aristam terminatur.* HALL.
Helv. inchoat. II. 116.

(2) *Uvularia Fol. perfoliatis.* *Am. Acad.* II. p. 337. GRON.
Virg. 37. *Uvularia Folio integerrimo.* R. *Lugd.* 29. *Uvu-*
laria. Florz. Cist. 121. *Polygonum Ramosum Fl. luteo ma-*
jus. CORN. *Canad.* 38. MOR. *Hist.* III. p. 538. S. 13. T.
 4. f. 12. *Polygonatum latifolium perfoliatum Brasilianum.* C.
 B. *Pin.* 303. *Prodr.* 136.

verdeelt en voorts Takkig zo ver uitspreidt, dat de Plant dikwils een Elle en meer hoogte bereikt. De Bladen zyn bleekgroen en breed, aan 't end stomp; de Stengel en Takken zodanig omvattende, dat zy doorboord schynen en weezentlyk zyn. Uit derzelve Oxelen komt een Steeltje, met een neerhangende, vry groote, geele Bloem, waar binnen het Vruchtbeginzel, dat vervolgens met het Steeltje opryst, en het Zaadhuisje wordt, 't welke byna als dat der Kroon-Imperiaalen gevleugeld is. De Wortel is wit en Vleezig, zegt CLAYTON, LINNÆUS merkt aan, dat de Planten, welken door een Apteeker uit Brasíl medegebragt waren, en CASPAR BAUHINUS door BURSERUS medegedeeld, hem schynen uit Kanada afkomstig te zyn geweest: zo dat het den naam van Brasiliaansch niet zou mogen voeren, dien 'er BAUHINUS aan gegeven hadt.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFDSTUK.

(3) *Lelkruid met ongesteelde Bladen.*

In Kanada komt, volgens KALM, deeze Soort voor, die Lancetvormig Eyronde Bladen overhoeks heeft; doch, daar de Bloem uit den anderen Tak uitgaat, zyn twee Bladen en de Bloemsteel is naakt.

III.
Uvularia
sessilifolia.
Onge-
steelde.

GLO

(3) *Uvularia* Fol. sessilibus Uvul. Fol. sessilibus, *Flora unico. COLD. Nouv. 73.*

R 2

V. G L O R I O S A. Leliepraal.

AFDEEL.

III.

HOOFD-
STUK.

Een zesbladige , gegolfde , omgeboogene Bloem , met een scheeven Styl , maakt de onderscheidende Geslags - Kenmerken uit , van de twee volgende Soorten.

I.
Gloriosa
superba.
Pragtig.

(1) Leliepraal met *Klaauwier* draagende *Bladen.*

Zeer veele Afbeeldingen zyn 'er van dezze schoone Oostindische Bloemplant , die te regt den tytel voert van *Pragtige Leliepraal.* De vermaarde COMMELYN hadt 'er den naam aan gegeven van *hoveerdige Zeylonsche Lelie.* 't Is de *Methonica* der Malabaaren , *Junglang* by de Javaanen genaamd en *Nienghala* op Ceylon , zo de Heer BURMANNUS aantekent. De Portugeezen noemdenze *Raiz d'Empose* , de Nederlanders *Croesteen.* Zie hier , hoe de geleerde HERMANNUS haar beschryve.

„ De Wortel van deeze Plant , die uit den
„ ronden een weinig samengedrukt is , heeft
„ de figuur van een Winkelhaak , waar van
„ de

(1) *Gloriosa* Fol. Cirrhiferis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 409. *Veg.* XIII. Gen. 413. p. 269. *H. Cliff.* 421. *Fl. Zeyl.* 122. *R. Lugdb.* 29. *Methonica Malabarorum.* HERM. *Lugdb.* 682. T. 689. *PLUK.* *Alm.* 249. T. 116. f. 3. *Lilium Zeylanicum superbum.* COMM. *Hort.* I. p. 69. T. 35. *RUDB.* *Elys.* II. p. 178. f. 7. *Mendonii.* *H. Mal.* VII. p. 107. T. 57.

„ de hoek de Stengel uitgeeft. 't Zyn Krui- V.
 „ dige, ronde, knoopig getakte Ranken, drie A. DEEL.
 „ of vier Voeten lang, welke of op den Grond III.
 „ kruipen, of by Struikgewas en Geboomte HOOFD-
 „ opklimmen. Aan ieder Knoop hangt een STUK.
 „ vlak, glad, Blad, dat, twee of drie Vinge-
 „ ren breed, en byna een Span lang zynde,
 „ uitloopt in eene lang geklaauwierde punt.
 „ Uit het end der Ranken, als ook fomtyds
 „ uit de Oxels der Bladen, komt een Steeltje
 „ voort, dat een naakte Bloem draagt, wel
 „ Reukeloos, maar in aartigheid en fraaiheid
 „ van kleur alle andere Ceylonsche en Mala-
 „ baarsche Bloemen overtreffende. Dezelve be-
 „ staat uit zes smalle Blaadjcs, een halven
 „ Vinger lang, die aartig gefal balaad zyn en
 „ even zo veel geknopte Meeldraadjes, met
 „ een driepuntigen Styl in 't midden. In de
 „ eerste Dagen is de Bloem uit den groenen
 „ geelachtig en hangt nederwaards als die der
 „ Fritillaria; vervolgens breidt zy zig uit. De
 „ Bloemblaadjes, Meeldraadjes en Styl, keeren
 „ zig agterwaards om, en krygen allengs een
 „ Goudkleur, tot dat zy hoog rood wordende
 „ verflenzen. Als zy afgevallen zyn groeit de
 „ Vrucht ter grootte van een Ockernoot, rond-
 „ achtig driehoekig zynde en driehokkig, die
 „ ryp wordende zig opent tot drie Lederach-
 „ tige Vliesjes, gevuld met kleine ronde hoe-
 „ kige Zaadjes, welke op twee ryen geplaatst
 „ zyn.

V. In de Tuin van den Heer BEVERNING heeft
 AFDEEL. deze Plant weleer gebloeid, schreef HER-
 III. MANNUS nu omtrent honderd Jaar geleden.
 HOOFD. De vermaarde COMMELYN gafze in 't laatste
 STUK. der voorgaande Eeuw aan 't licht, onder de
 Planten van den Amsterdamsen Tuin, doch hy
 merkt aan, dat de Stengels wel drie Ellen of
 hooger groeijen (*), naar de gesteldheid van den
 Grond. Hy beeldt de Bloemblaadjes wel een
 Vinger lang af, die eigentlyk op de kanten ge-
 golfd zyn, en zig opwaards samenvoegen boven
 de Meeldraadjes; welke met den Styl byna ho-
 rizontaal zyn uitgestrekt, zo dat de Bloem zig
 als een Vlammetje op een Rooster vertoont;
 gelyk LINNÆUS het zinnēbeeldig uitgedrukt
 heeft. In de Aantekening wordt gezegd, dat
 de Wortel naar een Driehoek der Werklieden
 gelyke (*Gnomon Fabrilis* in 't Latyn;) doch 't
 is blykbaar, dat men daar door een Winkel-
 haak verstaan moet. De Bladen zyn samen-
 trekkende, maar de Wortel is vergiftig, zelfs
 in kleine veelheid gebruikt zynde, volgens HER-
 MANNUS; daar niettemin de Malabaaren hem
 voor een Tegengift houden. Misschien hangt
 dit van de bereiding af, gelyk in de *Yucca*,
 die, volgens den Ridder, veel minder den by-
 naam van *Gloriosa* verdient (†). (2)

(*) *Caulis Orgyalis* zegt LINNÆUS in *Mantissa altera*; dat
 is: de Steng een v. de m lang.

(†) De *Yucca Gloriosa* heb ik in het IV. STUK, bladz.
 441, beschreeven; doch zy is de *Maniok* of *Cassave* niet,
 welke men vinden kan in myn VI. STUK, bladz. 272.

(2) Leliepraal met gespitse Bladen.

V.
AANDEEL.

III.
HOOFD-
STUK.

II.
Gloriosa
simplex.
Eenvoudig.

Ale in Senegal huisvestende, stelt LINNÆUS deze voor, die door den schranderen MILLER genoemd is, *Gloriosa met Eyrond-Lancetvormige spitse Bladen.* De Bladen van deze waren niet geklaauwierd, de Bloemen blaauw. De Ridder hadtze niet gezien.

E R Y T H R O N I U M . Hondstand.

Een Bloem, veel naar die van 't voorige Geslagt gelykende, zesbladig, Klokvormig; waarvan het Honigbakje bestaat uit twee knobbel-tjes, by den voet der beurtlingse Bloemblaadjes aangegroeid; onderscheidt dit Geslagt.

De eenigste daar van bekende Soort (1) groeit natuurlyk in sommigen der Zuidelyke deelen van Europa, in Virginie en Siberie. By de beschryvers der Planten van Oostenryk, Languedok en Provence, vindt men 'er een diep stilzwygen van, doch RAY vindt het overvloedig aan

I.
Erythro-
xium Dens
Canis.
Gewoon.

(2) *Gloriosa Foliis acuminatis.* *Syst. Nat.* XII, XIII. *Mant.* 62. †. *Gloriosa Fol. ovato-lanceolatis acutis.* MILL. *DiB.* 2.

(1) *Erythronium.* *Syst. Nat.* XII. *Gen.* 410. *Veg.* XIII. *Gen.* 414. p. 269. *H. Cliff.* 119. *R. Lugdb.* 30. *GMEL. Sib.* I. p. 39. T. 7. *Dens Canis.* C. B. *Pin.* 87. *DOD. Pempt.* 203. *TOURNEF. Inst.* 378. T. 202. *Satyrium Erythronium* LOE. *Jc.* 195, 196. *Erythronium &c.* GRON. *Virg.* 151. *SCOPOL. Carn.* p. 235. *HALL. Helv. inchoat.* II. p. 114.

R 4

II. DEEL. XII. STUK.

V.
 AFD. III.
 HOOFD-
 STUK.

aan den Weg van Turin naar Aſty in Piemont, als ook in 't Gebied van Genua, in 't Voorjaar aldaar bloeiende; gelyk J. BAUHINUS by Geneve. Op de Jura groeide het ſchreef LOBEL, die het uitgestoken hadt in 't Gebergte aan het Meir van Laufanne. Het komt, omſtreeks Idria, in ruuwe Boſſchagiën voor, zo Doctor SCOPOLI aantekent, die hetzelve aldus beſchryft.

„ Een Vleezige, witte, langwerpige, ge-
 „ ſpitſte Wortel ” [als een Hondſ - Tand aſſchet-
 „ zende, gelyk TOURNEFORT die zeer fraay
 „ afbeeldt, en waar van dit Kruid den Latynſchen
 „ naam by de meeste Authouren heeft,] Wor-
 „ telbladen, die uitgebreid zyn, ovaalachtig
 „ geſpitst, Vlakkiſg, met de Steelen de Stengel
 „ omvangende. Deeze is rond, boven 't mid-
 „ den rood. De Bloem eenzaam knikkende.
 „ De Bloemblaadjes paarsch, met de Nagels
 „ overhoeks witachtig groen, en een Vleezig
 „ Honigvoerend ruggetje hebbende, van het
 „ welke twee evenwydige ribbetjes opwaards
 „ loopen. De Meeldraadjes wit, korter dan de
 „ roode Meelknopjes, die eindelyk zwart wor-
 „ den. Een afwykende Styl, die den Stempel
 „ ruuw heeft door menigvaldige zeer kleine
 „ Tepeltjes. Het Vrugtbeginzel groen, Eyrond.
 „ Het Zaadhuisje Eyrondachtig ”

Aanmerkelyke Verſcheidenheden of verande-
 ringen komen in dit kleine Kruidje voor. De
 Heer HALLER, die de hoogte op een half
 Voet.

Voet stelt, hadt van den Botanist LE CLERK een Ajuinachtig Bolletje daar van bekomen, 't welk in ééne Scheede vier Tandachtige Bolletjes bevatte. De twee Biaden merkt hy als Stengbladen, niet als Wortelbladen, aan. In Europa valt de Bloem doorgaans paarschachtig, maar ook wel geheel wit. By de Bloemisten vindt men het met witte, roode en paarsche Bloemen. In Virginie komt het met geele Bloemen voor en bemint 'er Waterige plaatsen. Men vindt het in Siberie, even als by ons, met breeder of smaller Bladen, en met eene verschillendheid van paarsche, Vleeschkleurige en witte Bloemen, zo GMELIN aantekent, die opmerkt, dat, als de Plant gebloeid heeft, de Vlakken gemeenlyk van de Bladen af gaan. Die met Vleeschkleurige Bloemen zyn zeer zeldzaam, zo wel als eene met volbladige Bloemen, welke dezelve zeer fraay in Kleur gemengeld, geen teken van Vrugtmaakende deelen en de Bladen geheel groen hadt.

„ In 't vroege Voorjaar (zegt hy) bloeit
 „ deze Plant, en in de Herfst is 'er niets
 „ van te vinden. De Tartaaren graaven der-
 „ halve, in de voortyd, de Wortels uit, en
 „ droogen die, aan een Draad gereegen. Zy
 „ stampen ze en mengenze in Melk tot Pap,
 „ of kookenze tot Bry in Vleeschnat. Het
 „ schynt, inderdaad, dat dezelve een zeer
 „ goed Voedzel geeven, komende my ook niet

R 5

„ OR

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

„ smaakelyk voor, inzonderheid met Melk ge-
 „ kookt zynde. Niet kwaalyk neemt menze in
 „ plaats van Karstengen, waar mede de Gan-
 „ zen, die men braaden wil, doorgaans vol
 „ gestopt worden. Dat zy dienstig zouden zyn
 „ om de Lintwormen te verdryven, kan ik
 „ nauwlyks gelooven; also de Tartaaren, die
 „ 'er dagelyks gebruik van maaken, niet wei-
 „ nig daar mede zyn geplaagd. Zo zy de
 „ Minnelust opwekken, zal dit mischien eer-
 „ der van de Opspanning in 't Lyf ontstaan,
 „ dan van de vogtige en warme zelfstandig-
 „ heid deezer Wortelen, met eenige scherp-
 „ heid gemengd, gelyk LOBEL wil: want ik heb
 „ 'er nooit iets heets of scherps in waargeno-
 „ men. Van sommige Tartaaren worden zy
 „ *Besf*, van anderen *Kandyk* geheten.

Dat men dit Kruidje *Satyrium-Erythronium* genoemd hebbe, komt van de gedagte eigen-
 schap en van de roode Kleur der Bloemen, die echter niet zo zeer uitmunt. DIOSCO-
 RIDES verzekert, dat de Wortel, geheel in de Hand gehouden, de Minnelust verwekt. Anderen hebben zulks van deszelfs inwendig gebruik verhaald. De Italiaanen noemenze *Hermodyctylus*, volgens LOBEL. By de andere Natiën van ons Wereldsdeel heeft het geen naam, dan die met den Latynschen *Dens Canis*, in 't Nederduitsch Hondstand, overeenkomstig is.

TULIPA. Tulp.

V.
AF DEEL.

III.

Hoofd-

stuk.

Dit Geslacht onderscheidt zig door eene zesbladige klokvormige Bloem te hebben zonder Styl. Het bevat de drie volgende Soorten.

(1) Tulp met de Bloem eenigermate knikkende en Lancetvormige Bladen.

I.
Tulipa
sive Iris
Wilde.

Deéze Tulpen, die wild groeijen in verscheide deelen van Vrankryk en Italic, heeft LINNÆUS van de anderen afgezonderd, daar hy ze te vooren allen in ééne Soort begreepen hadt. Men vindtze ook hier en daar, uit de Tuinen verspreid, in 't wilde groeijen, in de de middelste en zelfs in de Noordelyke deelen van Europa; gelyk by Lunden in Schoonen en elders in Sweeden, zo de Ridder aantekent. Van de volgende of gemeene Tulpen verschillen zy, zo hy zegt, door de Steng hooger te hebben en de Bladen smaller. De Kleur der Bloemen is geel, van onderen groenachtig, met de Blaadjes spitser. Naby de Bloem is de Stengel

(1) *Tulipa* Flore subnutante, Follis Lancetolatis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 411. *Veg.* XIII. Gen. 415. p. 270. *Fl. Succ.* II. N. 284. GOUAN *Monsp.* 171. *Tulipa* Filamentis Subulatis inferne villosis. GER. *Prov.* 148. *Tulipa* minor lutea Italica & Gallica. C. B. *Pin.* 63. TOURNEF. *Inst.* 376. *Tulipa* Narbonensis. CLUS. *Hist.* I. p. 151. Narbon. *Liljo-Narcissus* luteus montanus et parva *Tulipa* Dodonzi. LOB. *Jé.* 124. DOD. *Pempt.* 232.

V. gel geboogen en knikt voor het bloeijen. Ook
 AFDEEL. komen van deeze, zeer dikwils, twee en drie
 III. Bloemen op éénen Stengel voor. Maar in-
 HOOFD- zonderheid kan menze onderscheiden, doordien
 STUK. de Meeldraadjes aan den voet zeer dun en
 boven den voet ruig zyn. De binnenste Bloem-
 blaadjes zyn aan den rand ruig en de Bloem
 heeft een aangenaamen Reuk.

Voorts komt hier in aanmerking, dat zy laa-
 ter op den Dag ontluiken dan de gewoone
 Tulpen, te tien Uuren naamelyk, zo LIN-
 NÆUS in Sweeden opgemerkt heeft, en de
 anderen een weinig voor agten. Haare Bloei-
 tyd, in tegendeel, is een weinig vroeger,
 komende tusfchen die der Vroege Tulpen en
 der gewoonen in.

De
 Tulpen-
 Bollen.

HALLER, die deeze Wilde Tulpen niet
 voor eigentlyke Inboorlingen van Switserland
 hieldt, hoewel zy hier en daar in de Velden
 omstreeks Bern voorkomen, merkte op, dat de
 Wortel fcherp is en van een kwaadaartigen
 Reuk, Braaken verwekkende (*). LINNÆUS,
 niettemin, haalt uit PARKINSON aan, dat
 de gekookte Bollen, met Olie en Peper gege-
 ten, fmaakelyk en heilzaam zyn (†). Dit zegt
 hy van de Bollen der Wilde Tulpen. Aan-
 gaan-

(*) Radix acris Vomitum movet et maligno Odore est.
Helv. inchoat. II, p. 116.

(†) Bulbi cocti, cum Oleo & Pipere adsumti, saporis et
 salutare sunt. PARKINS. *Fl. Sæc. uti,*

gaande de Tulpenbollen, in 't algemeen; is 't bekend, dat de Rotten en Muizen naar de-
 zelve zeer gretig zyn. „ Of zy de zelfde krag-
 „ ten als het Satyrion hebben, weet ik niet dat
 „ iemand tot nog toe onderzocht heeft, zegt CLU-
 „ SIUS. JOH. MULLER, een Weener Apothee-
 „ ker, heeft veele Tulpenbollen, even als de
 „ Wortels van het Standelkruid, gekonfyt, wel-
 „ ken ik veel zoeter en aangenaamer van Smaak
 „ bevond, dan die: doch of zy dat gene doen,
 „ 't welk aan dezelve toegeschreeven wordt,
 „ heb ik nog niet vernomen.” PARKINSON
 fchryft ook, dat hy de Wortels der Tulpen
 met Suiker gekonfyt hadt, gelyk men die van
 't Eryngium en Orchis doet, en dezelve
 niet minder lekker bevonden dan die van 't
 Eryngium; doch of zy eenige Veneriaale kragt
 hadden, wist hy zo min als CLUSIUS, en
 hadt het ook van anderen niet verstaan: doch
 dacht, wanneer 'er iets zodanig in de Wortels
 van Orchis plaats had, dat zy dan ook daar
 van geenszins ontbloot zyn zouden (*).

Iets zonderlings, ten opzigt van dit Onder-
 werp, brengt de gezegde CLUSIUS te berde.
 Na dat hy zyne onkunde, of de Tulpbollen
 in kragten met de Wortels van het Standel-
 kruid overeenkwamen, als gemeld is, beleeden
 hadt, vervolgt hy dus. „ Voor eenige Jaaren
 „ ZOU

(*) RAY, *Hist. Plant.* II. p. 1160.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUKS

„ zou een Antwerps Koopman iets zekers aan-
 „ gaande dit stuk hebben kunnen besluiten.
 „ Deeze geen klein getal zodanige Bollen, van
 „ zyne Vriend, uit Konstantinopolen ontvan-
 „ gen hebbende met Zyden Stoffen, meende
 „ dat het Uijens waren en liet 'er eenigen van,
 „ op de gewoone manier gekookt, met Olie en
 „ Azyn zig tot een Avondmaal bereiden: de
 „ overigen begroef hy in de Tuin, tusfchen
 „ Kool en ander Moeskruid, daar zy, ver-
 „ waarloosd, allen in 't kort vergingen; uitge-
 „ nomen eenige weinigen, welken een Koop-
 „ man van Mechelen, genaamd *Georgius Rye*,
 „ die een groot Liefhebber van de Kruidkunde
 „ was, naat zig nam; aan wiens vlyt en zorge
 „ wy verschuldigd zyn, dat wy vervolgens
 „ onze Oogen in een aangenaame verscheiden-
 „ heid van derzelve Bloemen hebben mogen
 „ verlustigen (*).”

II.
Tulipa
Gesneriana.
Gewoone.

(2) *Tulp met een overendstaande Bloem en*
Eyronde - Lancetvormige Bladen.

Dee.

(* *Pannon. Hist. p. 169.*

(2) *Tulipa* Flore erecto, Foliis ovato - Lanceolatis. *GOUAN*
Mousp. 171. Tulipa Scapo triphyllo, Foliis ovato - Lancce-
latis. H. Ups. 82. Tulipa. H. Cliff. 112. R. Lugdb. 31. Fl.
Succ. 262. Tulipa (Genus fere totum) *C. B. Pin. 57.*
TOURNEF. Inst. 373. T. 199, 200. Tulipa Turcarum. *CORD.*
Hist. 213. DOD. Pempt. 231. Lilio - Narcissus seu *Tulipan*
variorum colorum. LOB. Ic. 126 - 135. WEINM. Krautb.
Tab. N. 982 - 997.

Deeze zyn de Gewoone *Tulpen*, wier benaaming, in de Europifche Taalen, gelyk de Franfche *Tulipe*, van het Latyn *Tulipa* afkomstig is, dat GESNERUS, in den jaare 1560, eerst in treyn gebragt heeft. Men wil hetzelve afleiden van den Turkschen Tulband, hoewel de Bloem daar weinig naar gelykt. Het Gemeen noemtze *Tulpen*, doch de Geleerden *Lelie-Narcifsen* zegt CLUSIUS. By de Bloemiften heeten zy hedendaags *Tulpaanen*. Welken naam zy by de Ouden gevoerd hebben, is nog te raaden. Mooglyk zyn zy hun, als omtrent den gemelden tyd, eerst, uit de Turksche Landen in ons Werelddeel ingevoerd zynde, niet bekend geweest. Haar natuurlyke Groeiplaats stelt LINNÆUS in Kappadocie. RAUWOLF vondt 'er verfcheide by Aleppo in 't wilde, en met geelachtige ftroepen op den Berg Libanon.

Een voornaame onderscheiding der *Tulpen* is in *Vroege* en *Laate*, van welke beiden men een verbaazende verfcheidenheid van kleuren heeft. In de eerften hadt CLUSIUS dezelve zo groot opgemerkt, als in geen andere Bloemen, zegt hy, dan misfchien in de *Papavers*, grooter was. Men weet, dat zy veel laager en kleiner vallen dan de *Laate Tulpen*, met weiken zy anders in Gewas veel overeenkomst hebben. Zie hier, hoe hy dezelve ten opzigt van de *Kleuren* onderscheidde.

De

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Vroegge
Tulpen.

De *Geele* komt naby aan eenen Goudglans of is bleek; doch de Nagels der Bloembladen zyn doorgaans Goudkleurig; de Reuk is als die van versch Wasch, of ook van Saffraan, somtyds in 't geheel geen of zeer flauw.

De *Kleur der Roods* is nu hooger, nu bleeker en zeer bevallig, of ook niet fraay en flets: de Nagels der Bloembladen zyn of geheel geel, of als met eenig flauw Rood in het geele besprengd: in sommigen besmet slegts een zwarte Vlak het midden van den geelen Nagel; in anderen een groote, zo dat van het Geele slegts een streep, den zwarten Nagel omringende, gezien wordt. Somtyds zyn die Nagels zo groot, dat zy de helft der Bloembladen beslaan. Deeze hebben den Reuk wel eens aangenaam, als van een Oranje-Appel; doch meestendeels zeer flauw, en eenigermate naar den Stank der Papaveren gelykende.

De *Witte Tulpen* zyn geheel wit, dan dat de drie buitenste Bladen aan de rug iets Aschgrauws of somtyds ook iets blaauws, daar onder vermengd, schynen te hebben. De Nagels zyn geel, de Meeldraadjes en derzelve Knopjes bleek.

Van de *Paarschen* zyn eenigen of donkerer en Violet- of Amethystkleur; anderen als de Bloem van de Peonie, of ook bleeker, naar de Provencie-Roozen gelykende; somtyds geheel witachtig; doch allen hebben zy de Nagels

en de Meeldraadjes of bleek of geel van Kleur, hoewel sommigen ook de Meelknopjes zwart en derzelver Steeltjes als met eenig Roet besmet. Men vindtze insgelyks ruikende en zonder Reuk.

V.
AFDEEL.
III.

HOOFD-
STUK.

Tulpen

De *Bonte* zyn zeer menigvuldig: want het Zaad, van alle vroege Tulpen, in den Grond gevallen of gezaaid, brengt zelden Jongen voort die de Kleur der Ouden hebben, verbasterende in verscheide Kleuren, zelfs dikwils in 't Geel. Uit de Witte, nogthans, heeft my de Ondervinding geleerd, komen de grootste Verscheidenheden van Kleuren te voorschyn. Uit Zaa-den van eenen zelfden Bol, te gelyk in de Herfst gezaaid, kreeg ik in 't volgende Voorjaar eenige Plantjes, die na 't vyfde, zesde, zevende, ja sommigen eerst na het agtste en tiende Jaar, bloeiden, en derzelver Bloem was of geheel wit, als die der Moeder-Plant, en wit bont, of geel en geel bont, of rood en rood, of paarsch en paarsch bont. Ik zal alle deeze Verscheidenheden van Kleuren, zo veel doenlyk is, tragten op te geeven.

De Bloem der *Geel bonte*, uitgespreid, ver-
toont zig 1. In de eerste Dagen somtyds ge-
heel geel, op den vierden en vyfden van bui-
ten met roode streepjes aan de kanten der
Bladen, doch blyft van binnen geel, met de
Nagels Roetachtig, de Meelknopjes somtyds
geel, de Meeldraadjes bruin. 2. Somtyds zyn
de Bloembladen van binnen met roode Stree-
pjes

S

V. pjes getekend, die byna tot het end uitloopen;
 AFDEEL. met de Nagels Goudkleurig, de Meelknopjes
 III. bleek. 3. Men heeft 'er met de Bloembladen
 HOOFD- van buiten rood, van binnen rood gestreept.
 STUK. van buiten rood, van binnen rood gestreept.
Tulpen. 4. Ook komen 'er voor, die de buitenste Bladen op de rug geel hebben, aan de kanten rood gestreept, van binnen hoog rood, zo wel als de binnenste, doch deeze geel gestreept, met de Meelknopjes zwartachtig en derzelver Steeltjes geel; de Nagels zeer groot en Goudkleurig. 5. Anderen zyn 'er, die de drie buitenste Bladen spits gepunt hebben en geel, met paarschachtige randen, van binnen rood gestraald; de binnenste rond gepunt, van onder tot boven met roode Streepen, maar aan de randen geel; met groote geele Nagels, Meeldraadjes en Knopjes, aangenaam van Reuk. 6. Dan komen 'er voor, met de buitenste Bladen ook rond, van buiten geheel Goudkleurig, maar de randen en van binnen geel, met eenig rood; een weinig ruikende. 7. Ook met alle de Bladen rond gepunt, aan de rug tot het end geel, met Goudkleurig roode randen en geele Nagels, die het halve Blad beslaan; de Meeldraadjes geel, en: 8. Die bleeker zyn, met de Meeldraadjes en Knopjes alleen verschillende. Deeze beide laatsten zyn ook niet Reukeloos.

Van de *Rood bonte Vroege Tulpen* zyn doorgaans de buitenste Bloembladen spits, de binnenste rond gepunt. 1. Somtyds hebben dezelyen groote Goudglanzige randen, en groote geele

geele Nagels , de Meelknopjes of zwart of
 flets paarsch en derzelve Steeltjes als met Roet
 besmet. Zy ruiken taamelyk wel. 2. Somwy-
 len hebben de buitenste Bladen van buiten
 geele randen en zyn van binnen bleeker rood ;
 de binnenste insgelyks maar met breeder gee-
 le Randen , waar het rood Straalswyze in uit-
 loopt , gelyk in de buitenste Bladen : de Na-
 gels geel , de Meelknopjes Afchgrauw. 3. Ook
 komen 'er van deezen aart voor , die bleeker
 Menie-Kleur zyn. Deeze beiden hebben ook
 tenigen Geur. 4. Anderen hebben de buitenste
 Bladen op de rug geel , met Bloedkleurige
 streepjes en geele randen ; de binnensten byna
 geheel rood en Goudkleurig gezoomd , van
 binnen meest geel , zo wel als de Nagels ;
 de Meelknopjes zwart. 5. De Bloembladen
 van anderen zyn allen gespits , de buitensten
 op de rug geel , voorts Bloedkleurig , maar de
 randen geel ; van binnen met Bloedstreepen
 over 't geheel , doch geel gerand ; de binnen-
 sten van buiten geheel Bloedkleurig , geel ge-
 rand , van binnen geel , doch omtrent het mid-
 den als een roode Ster hebbende. 6. Van
 sommigen , die ook gespits Bladen hebben ,
 zyn de randen Goudgeel , het overige rood ,
 behalve de rug der buitenste Bladen , die eeni-
 ge Goudgeele Streepjes heeft. De Nagels en
 Meeldraadjes geel , de Knopjes zwart , gelyk
 in de beide voorgaanden. 7. Van sommigen zyn
 de buitenste Bloembladen spits , de binnensten

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.
 Talpen.

V. rond, geheel rood, maar de randen Goudkleur,
 APDEEL. die Straalswyze in 't roode uitloopt; de buiten-
 III. ste donkerer, doch allen van binnen meer Goud-
 HOOFD- kleurig; het overige als boven. 8. Ook vindt
 STUK. men 'er die zeer schoon rood zyn, met kleine
 Tulpen. Gouden randjes; de Nagels geel, de Meel-
 draadjes als met Roet besmet en de Knopjes
 flets paarsch.

De *Wit bonte* hebben of alle de Bloembla-
 den aan 't end gespits of de drie binnensten
 rond. In sommigen 1. zyn de buitenste tot
 aan de punt toe byna geheel wit, doch paarsch-
 achtig of Vleeschkleurig gerand, de binnensten
 meer paarsch; de Nagels geel en verder wit-
 achtig, de Meeldraadjes en Knopjes geel. 2. In
 anderen zyn de buitenste bladen witachtig van
 rug, met paarsche streepjes, voor 't overige
 purper of incarnaat; de binnensten geheel paarsch;
 de Nagels en Meeldraadjes geel. 3. Eenigen
 hebben de binnenste Bladen donkerer paarsch
 dan de buitensten, die ook wit gerugd zyn;
 de Nagels geel gestraald; de Meeldraadjes
 bruin, met zwarté Knopjes. 4. Somtyds heb-
 ben de buitenste Bladen randen, die zo wel als
 de binnensten geheel Vleeschkleurig zyn. 5. Men
 vindt 'er ook, die de binnenste Bladen geheel
 wit hebben, zo wel als de buitensten, doch
 beiden met paarschachtige Streepjes getekend.
 6. De binnenste Bloembladen komen in som-
 migen van buiten paarsch gestraald voor, zo
 wel als de buitenste van binnen; alles voor 't
 ove-

overige wit. 7. Anderen hebben de buitensten geheel wit, de binnensten met eenige paarsche streepjes aan den rand: de Nagels zyn geel, de Meeldraadjes en Knopjes bleek. 8. Men vindt 'er, eindelyk, die alle de Bloembladen Vleeschkleurig en Zilverwit gemengeld hebben, met de Meelknopjes paarschachtig, de Draadjes en Nagels wit.

Van de *Paarsch bonte* komen 'er voor met alle de Bladen spits, ook met alle de Bladen rond aan 't end, en met tweederley Bloembladen. 1. Van de eersten hebben sommigen in 't geheel de Kleur als der Peonie-Roozen, met witachtige randen; de Nagels en Meeldraadjes geelachtig, de Knopjes zwart. 2. Men vindt 'er ook, die van buiten grootendeels paarsch, van binnen Vleeschkleurig zyn met witachtige randen, de Nagels, Draadjes en Knopjes geel. 3. Met spitse Bloembladen komen 'er ook voor, die van binnen en buiten geheel paarsch zyn, met witte randen en geele Nagels, de Meelknopjes in 't eerst paarschachtig, vervolgens, wanneer zy omgekeerd zyn, en gaapen, met geel Stuifmeel besprengd. 4. Nog van den zelfden aart, die donkerer paarsch zyn, met witte Nagelen. 5. Anderen bleeker en levendiger paarsch, insgelyk wit gerand, de Nagels bleek groen, de Meeldraadjes zwartachtig met bleeke Knopjes. Van deeze is doorgaans de Bloem met Reuk, van de anderen, zo wel als van alle de volgende, Reukeloos. 6. Men heeft

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.
Tulpen.

'er ook met alle de Bladen spits en donker paarsch, met groote witte randen, de Nagels, Meeldraadjes en Knopjes geel. 7. Van sommigen zyn alle de Bladen voorzien met groote witte ronde punten, voor 't overige donker en glanzig paarsch; de Nagels geel met een witten kring, de Meeldraadjes geel, de Knopjes bleek. 8. Van sommigen zyn de binnenste Bladen eenigermaate gerond en bleek paarsch, van binnen byna geheel wit; de randen van allen wit en groot, de Nagels, Draadjes en Knopjes geel. 9. Nog vindt men 'er, wier buitenste Bladen gespitsst zyn en omgeboogen, van buiten donker paarsch; de binnensten rond en bleeker; beiden met groote witte randen en van binnen als met een paarsche kring, de geheele Bloem in 't midden omringende; de Nagels geel met een witten zoom, de Meeldraadjes ook geel en de Knopjes flets paarsch. 10. Eindelyk zyn 'er ook, met alle de Bladen aan 't end spits, en de drie buitensten van buiten paarsch, allen met groote witte randen en van binnen geheel wit, uitgenomen een paarsche kring door 't midden van de Bloem; de Nagels geel als toven, de Meeldraadjes met de Knopjes bleek.

Ik geef deeze beschryving van de Verscheidenheden der Vroege Tulpen dus breedvoetig op, om te doen zien, met welk een naauwkeurigheid de groote Kruidkennet **CLUSIUS** zulks voor twee Eeuwen reeds heeft

nagegaan en waargenomen. De vermaarde **Tournefort** heeft zyne meer dan veertig Soorten ten deele van hem ontleend, op 't voetspoor van **Bauhinus**, die veelen uit den Eystetter Tuin daar toe betrokken heeft. Te genwoordig komen deeze zo zeer niet in aanmerking als de anderen, waar van **Clostrus** aldus spreekt.

„ De *Laate Tulpen* groeijen veel hooger, met een Stengel van een Elle en somtyds drie Voeten, die dikker is en steviger, rond en gevuld, van buiten als bedaauwd met een fyne gryze Wolligheid. Zy wordt overhoeks van vier, somtyds vyf Bladen omvat, die gekield zyn. steviger dan in de Vroege Tulpen, dikwils opstaande, en met de randen somtyds zodanig geboogen, dat zy uitgehoekt schynen te zyn; somtyds in geenendele. Op den top der Stengel, die doorgaans een Voet of langer, ja somtyds een Elle, naakt boven de Bladen uitsteekt, zit een enkele groote en langwerpige Bloem, hol als een Beker, uit zes Bladen bestaande, welke de uiterste tippen vokomen gespitst of rond, of de drie buitensten spits; de drie binnensten rond hebben, even als in de Vroege Tulpen, en het omgekeerde. Het Zaadhoofdje is, even als in die, driehoekig, Vliezig, dikker ten grootsten deele, en buikig uitpuilende; 't welk, van boven gaapende, zes ryen van platte Kraak-

V.
AFDEEL
III.
HOOFD-
STUK.

Tulpen.

Laate
Tulpen.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

„ beenige Zaaden , die ros of roodachtig en
„ grooter dan in de vroege Tulpen zyn , ver-
„ toont. De Bollen zyn evencens ; maar door-
„ gaans langer en grooter. Verder komen zy
„ daar mede overeen.”

Tulpen-
Handel.

Van deeze hadt die groote Kruidkenner zo veele Verscheidenheden in Kleur niet waargenomen ; daar nogthans dezelve hedendaags ontelbaar zyn. Dit moet men aan den ongemeenen iever, met welken de Bloemisten zig, federt zynen Leeftyd , op de kweeking der Tulpen toegelegd hebben , dank wyten. Of men kan het toeschryven aan de uitzinnigheid, met welke de Liefhebbery der Tulpen, in het voorste gedeelte der voorgaande Eeuwe, in dit gedeelte van Europa, zodanig ten top gevyzeld werdt , dat het Gebouw eer lang moest instorten en in zyne Val den welvaart van veele Huishoudingen verpletterde.

Ik bedoel dien spoorelozen Tulpen-Handel, welke, zo men wil uit Vrankryk afkomstig, in de jaaren 1634 tot 1637, in verscheide Hollandische Steden, gedreeven werdt. Men ziet er te Hoorn nog een gedenkteken van, in de Voorgevel van een Huis, thans veele Jaaren tot een Roomsche Kerk gediend hebbende, in welk (zo men zegt) verkogt is voor drie Tulpen, aldaar afgebeeld. Doch dit is niets, in vergelyking van andere Pryzen. Dat een Pond zogenaamde Fransche Kroonen Bollen, voor twaalf

twaalfhonderd Guldens verkogt werdt , zegt ook weinig. Men rekende het Aas van sommige Bollen op vyf tot tien Guldens. Dus werden vierhonderd Aazen van een Tulp, welke men Admiraal Liefkens noemde, verkogt voor meer dan vierduizend Guldens : tweehonderd Aazen van de Semper Augustus Bol, voor vyfduizend en vyfhonderd Guldens, dat is meer dan vyfentwintig Guldens het Aas en het Loot zeshonderd zestig Guldens. Want toen waren reeds aan verscheidene van de fraaist geachte Tulpen naamen gegeven.

Men lette eens, in hoe verre die Prys de Waarde van Goud, Paarlen en Edele Steenen overtrof. Onbeschryfelyk zotte Koopmanschappen werden 'er ook ten dien opzigte gedaan. Zeker Persoon hadt gekogt een Viceroy, die in de Aarde geplant was, voor negenhonderd Guldens, welke een ander van hem overnam, mids hem vereerende een Kleed, zo kostelyk als hy begeeren zoude, en nog, wanneer de Leverantie geschiedde, eene Som van duizend Guldens. Ook werdt zo een enkele Bol verkogt voor twee Lasten Tarwe, vier Lasten Rogge, vier vette Ossen, agt Varkens, twaalf Schaapen, twee Oxhoofden Wyn, vier Tonnen agt Guldens Bier, twee Tonnen Boter, duizend Ponden Kaas, een Bed met zyn toebehooren, een pak Kleederen en een Zilveren Beker, alles te samen vyfentwintighon-

V. derd Guldens waardig (*). De Semper Augustus-Bol, anderhalf Vierendeel Loots zwaar, werdt verkogt voor de Som van tweeduizend Guldens, onder beding, dat de geen, die ze gekogt hadt, dezelve niet zou mogen aan een ander overdoen, zonder toestemming van den Verkooper; die, verneemende, dat de ander zyn woord niet gehouden hadt, daar van drie Bollen verkogt, voor de Somme van dertig duizend Guldens Bankgeld (†).

Tulpen. Tot zulk een ongelooflyke dolheid was die Windhandel, ook tevens tot andere Bloemen overflaande, in 't Jaar 1637 gestedegen, dat men den 5 February van dat Jaar, te Alkmaar op de

(*) Als een byzonderheid zal ik hier de Lyst geeven van de Waarde, op welke alle deeze Goederen dies tyds geschat werden; naamelyk

2 Last Tarwe.	• • • • •	448	Guld.
4 Last Rogge.	• • • • •	158	
4 Vene Ossen.	• • • • •	480	
8 ——— Varkens.	• • • • •	240	
11 ——— Schaapen.	• • • • •	120	
2 Oxhoofden Wyn.	• • • • •	70	
4 Tonnen Bier.	• • • • •	12	
2 ——— Boter.	• • • • •	192	
1000 Pond Kaas.	• • • • •	120	
1 Bed met zyn toebeh.	• • • • •	100	
1 Pak Kleederen.	• • • • •	30	
1 Zilveren Beker.	• • • • •	60	
	Maakt	2500	Guldens.

(†) MONTING. Waare Oefening aer Planten. Quarto. p.

de nieuwe Schutters Doelen , voor de Erfge-
naamen van zekeren Wouter Bartholomeusz,
die Kastelein in de oude Doelen was ge-
weest, in openbaare Veilinge verkogt heeft,
ter Somme van negentigduizend Guldens aan
Tulpenbollen. Een eenig Persoon te Amster-
dam hadt met dien Handel, in vier Maanden
tyds, meer dan zestigduizend Guldens gewon-
nen. Huis en Hof, Landeryën of Goederen,
niets kon daar tegen opweegen. Twaalf Mor-
gen Lands, in de Schermer by Alkmaar gele-
gen, werden geboden voor eenen Tulpebol,
die daar voor niet was te bekomen. 't Gemeen-
ste Volk hadt zig, even als omtrent honderd
Jaaren laater met de Actiën gebeurde, in dien
Handel gemengd en speelde den baas zodanig,
dat Luiden van Vermogen, in 't begin van
't laatstgemelde Jaar, den aanstaanden Val van
deezem Windhandel voorziende, beslooten een
spaak in 't Wiel te steeken. Want veelen
waren buiten staat om de Bollen, die zy ge-
kocht hadden, te betaalen, en daar uit sprooten
Regtsgedingen, welken de Regeeringen der
byzondere Steden weigerden uit te wyzen.
Hierom troffen de Bloemisten, van alle de
Hollandsche Steden, binnen Amsterdam verga-
derd zynde, den 24 February van dat Jaar een
accoord, dat alle Koopen van Tulpen, die
voor het end van November 1636 gedaan wa-
ren, stand zouden houden; doch van de laa-

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.
Tulpen.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Tulpen.

teren zou de Kooper mogen afstappen, mids
tien ten honderd aan den Verkooper geveende,
voor rouwkoop, en hem de Bollen latende.
Tot bevestiging hier van kwam den 27 April
een Plakkaat der Staaten van Holland en West-
friesland aan 't licht, en dus raakte die dolle
Handel in 't kort zodanig te niet; dat men
een Bol voor vyftig Guldens koopen kon, die
over de vyfduizend gekost hadt. Sommigen
hadden 'er zig, gelyk naderhand met de Aktiën,
door verrykt, anderen waren 'er arm door gewor-
den, en de meesten van 't Gemeen, die zig
daar in gestoken hadden, herdagten met hart-
zeer hunne voorige weelde en verlies van tyd.

Deeze Handel betrof inzonderheid de Laate
of Gewoone Tulpen, waar van men, als ge-
zegd is, voor twee Eeuwen maar weinige
Verscheidenheden kende. CROSIUS hadt 'er
slegts Geele of Goudkleurige en Roode van
gezien, die door 't zaaijen hem ook weinig
veranderingen voortbragten. MUNTING kende
meer dan driehonderd byzondere aartige
Soorten van Tulpen. By WEINMANN vindt
men, op zestien Platen, tusfchen de veertig
en vyftig van de aartigften, met natuurlyke
Kleuren afgebeeld. Men onderscheidtze, hoofd-
zaakelyk, in *Fransche Kroonen*, die Bloedkleu-
rig rood zyn met Goudgeel of met wit; (een
fraaije Tulp, bevoorens in veel agtinge ge-
weest, doch thans geheel vermaad;) in *Ba-
guetten* en *Bybloemen*, die donkerrood of paarsch
zyn,

zyn, met wit, streep- en vlamswyze gemengd: en in *Bifard n*, die meer dan twee-Kleurig zyn of in 't geel en roode vallen, verwardelyk gemengeld, ten minste geele Gronden hebben. De Baguetten, ook *witte Tulpen* genaamd, wegens haaren witten Grond, zyn de zwaarste en grootste, met de dikste Stengels of Steelen, waat van mischien de naam afkomstig is. Op deeze is, in de laatste Jaaren, hier te Lande, de meeste Liefhebbery gevallen, en de byzondere schakeering van derzelve Kleuren, nauwlyks dan voor de Liefhebbers van Flora onderscheidelyk, heeft honderden Naamen doen uitdenken, op welken zy worden verkogt en geliefkoosd.

Omtrent de Tulpen, in 't algemeen, moet men aanmerken, dat dezelve, door zaaijen vermenigvuldigd, gelyk men thans nog wel in Brabant, Vlaanderen en Vrankryk, by de Kloosterlingen doet, meest *Eenkleurigen* voortbrengen. Zeldzaam is 't, dat men, na eenige Jaaren toevens, uit de duizend Bollen, twee of drie krygt, die van goede verwagting zyn, uitmuntende in zwaarheid van Bloem, schoonheid of sterkte van Kleur, en hooge Steelen. Zodanige Eenkleurigen, uit Zaad geteeld, nogthans, heeft men onderscheiden door de algemeene benamingen van *Baguetten primo*, *Baguetten Rigauts*, *Incomparables*, *Verpoorten*, *Triumphes de l'Ille*, *Secundes*, *Grand Violetten*, *Beauregards*, *Dromedarissen*, enz. Uic

zo.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Tulpen.

zodanige Eenkleurigen zyn, allengs, oneindige veranderingen voortgekomen, die in de Afzetsels of jonge Bollen wel stand houden, doch ook fomtyds verloopen. Het onderscheid bestaat byna alleen in de fynheid van het werk en de zuiverheid van de eene boven de andere: want in de Baguetten en Bybloemen is, als ik gemeld heb, de Grond altoos wit, met zwarte of bruine of roode of incarnate Streepen doorweven. In de Bisarden, die den Grond geel hebben, kan meer speeling van Kleuren waargenomen worden; om dat zy 'er dikwils meet dan twee en de tekeningen verwarder hebben. Men acht die genen onder dezelveu hoogst, waar in de Kleuren sterkst zyn, en tegen malkander het meeste affteeken, vooral wanneer de werking wat regelmatig is. Even zo is het met de Vroege Tulpen insgelyks gelegen.

Natuurlyk groeijen de Tulpen met ééne enkele Bloem op een Steel of Stengel; maar men heeft 'er ook met twee of drie Bloemen, dat in de Wilde geele Tulpen, voorheen beschreeven, gemeen is. Het komt in de anderen fomtyds, doch zeldzaam voor. Voorts heeft men veelerley Tulpen die dubbeld of volbladig zyn (*). Dan komen 'er ook voor, van eene

mon-

(*) De manier om zodanigen uit Enkelde te teelen, is omstándig door den geleerden Heer Doktor HILL voorgesteld, beschreeven en in Plaat vertoond: Zie het VII. DEEL der *Uitgezogte Verhandelingen*, bladz. 67. Pl. 45.

monstreuse of wanstaltige figuur, 't zy zulks in de scheefheid der Bloemen, de oneenpaarigheid van Kleur der Bloembladen, of derzelve byzondere schikking plaats hebbe. Men vindt 'er, die de kanten der Bloembladen diep ingesneeden en met eene gekrulde Franje bezet hebben, 't zy rood en geel of rood en wit, of anders gemengeld. Ook zyn de groene Tulpen, die de randen der Bloembladen rood en wit hebben, zeer aartig.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.
Tulpen.

Wy hebben de Tulpenkennis, die reeds voor twee Eeuwen plaats hadt, beschouwd en gezien, hoe de dollé Handel, die voor byna anderhalf honderd Jaaren in dezelve plaats greep, allengs is in verval geraakt. Nu zul ik nog een Schets geeven van den tegenwoordigen staat dier Liefhebbery, welke voor die der Hyacinthen sedert heeft moeten wyken. In de Bloemkweekery van den Heer DIRK VOORHELM, de Buiskool genaamd, te Haarlem, die sedert veele Jaaren door geheel Europa beroemd is geweest, door menigvuldige verzendingen aan Keizerlyke, Koninglyke en Vorstelyke Hoven, zyn thans te bekomen

Vroege TULPAANEN, geel en rood, 27 Soorten

————— wit met roode

streepen,

70 ———

————— wit met violet

of paarsch,

44 ———

Dubbelde ——— in 't geel met

rood,

16 ———

Dub.

V.	Dubbelde TULPAANEN, wit met rood,		
AFDEEL.	en Roozekleur,	26	Soorten
III	_____ wit met purper,	2	_____
HOOFD-	Laate _____ Baguetten pri-		
STUK.	_____ mo,	124	_____
Tulpen.	_____ Baguetten Ri-		
	gauts,	31	_____
	_____ Incomparables,	23	_____
	Bybloemen, wit met zwart-		
	te Streepen,	44	_____
	_____ wit met bruine		
	Streepen,	66	_____
	_____ wit met rood		
	en Kerfen-kleur.	52	_____
	_____ wit met Vio-		
	lette Streepen,	27	_____
	Bifarden, geel met zwart.	63	_____
	_____ geel met bruin		
	of feuillemort.	136	_____
	_____ geel met Violet		
	of purper,	44	_____
	_____ geel met Oran-		
	je of Kerfenkleur.	56	_____

Dit maakt een getal van negendhalf honderd benoemde Tulpaanen, terwijl zy nog veele anderen, daar van verschillende, hebben; zonder naam: zo dat het getal der zogenaamde Soorten, tegenwoordig bekend, ver over de *duizend* is. Onder deeze zyn de meesten thans, zelfs fraaije, voor een Daalder of een Kroon, de bloeibaare Bol, te bekomen. Eenige
wei-

weiniggen, van de uitmuntendsten, gelden nog tot tien a twintig Guldens; gelyk de *Gulde Zon* met gestreepte Bladen, onder de Vroege Tulpen 6; *Dordrecht Royal rectifié*, onder de Baguetten, 15, *Duke of Grafton extra*, 8; *Hof Oostenryk* 6, en *Reine d'Hongarie extra* 5 Gulden. Onder de Bybloemen schynt nog wel de grootste Liefhebbery te zyn. Daar van vindt men by hun verscheidene op 10, 12 en 15 Guldens de *Bol*, gelyk *Roy de Pegu*, *Rose Parel Schaap*, *Rose primo*; en *Prince d'Orange*, onder de Bisarden, op 23 Guldens aange-tekend. Zy hebben ééne daar van, *Sans Rival* genaamd, gesteld op den Prys van 100 Guldens (*).

De Bloeityd der vroege Tulpen is op den blooten Grond in Maart, die der laateren Tulpen in Mey, naar een gewoon Saizoen gerekend. Maar men heeft 'er ook als middelslagtig, die tusfchen beiden komen, en van deeze zyn insgelyks menigvuldige Verscheidenheden, niet alleen in de Kleur, maar ook in de Stuur; alzo 'er grootere, middelslag en kleinere van zyn, welke laatsten niet meer dan een Voet hoog groeijen, hebbende een veel grooter Bloem, dan de vroege Tulpen, naar welken zy anders in gestalte wel wat gelyken.

De

(*) Naamelyk de tegenwoordige Bloemisten in de Buis-
kool, genaamd DIRK VOORHELM en M. GROENE-
WOUT.

T

V. De Tulpen leveren wel, door Afzettels of
 AFDEEL. jonge Bollen, de zelfde Soorten uit; maar zy
 III. zyn in zig zelf aanmerkelyke veranderingen
 HOOFD- onderhevig. Niet alle Bonte, 't zy Vroege of
 STUK. Laate, zyn ieder Jaar even fraay. Somtyds
 hebben de Roode of Paarsche smaller, som-
 tyds breeder geele of witte randen. Boven-
 dien verdwynen somtyds, in eene Tulp, de
 schoonste Kleuren, dat men verlopen noemt,
 en dit zyn zy meest door verzuim of door
 eene slegte behandeling, onderworpen. Het
 kan ook voortkomen van 't Saizoen, van veel
 Regen of van te sterke Zonneschyn: weshalve
 de Liefhebbers gewoon zyn hunne Bedden,
 tegen 't bloeijen der Tulpen, met Tenten van
 Zeildoek te voorzien, 't welk tevens haare
 Schoonheid langduuriger maakt.

Het zaaijen baart wel de grootste verbas-
 tering in dit slag van Bloemen. Daar komen
 uit het Zaad der Vroege dikwils Laate Tulpen
 voort en omgekeerd. Van de verandering der
 Kleuren heb ik reeds gesproken. Men vindt
 Tulpen, die Bolletjes in de Oxels der Bladen
 hebben, gelyk zulks in sommige andere Bol-
 planten gebeurt. Voorts zyn zy ook onderhe-
 vig, dat men de Stengel, by 't uithaalen, op-
 zyde uit den Bol bevindt te komen, daar de-
 zelve niettemin, in 't eerst, boven uitgeschoo-
 ten was, 't welk aan des Bols aangroeiing of
 ryzing is toe te schryven; terwyl, in tegen-
 deel, sommigen nieuwe Bollen schieten, diep

in den Grond, doorgaans veel grooter dan de Ouden, die dan vermageren, en wit van kleur. Anderen verspreiden zig zydewards, geevende Jongen uit, die door Vezelen met de Ouden als gekettingd zyn; 't welk die groote Plantenminner, CLUSIUS, in de Bononifche of Apennynfche, als ook in de Spaanfche en dergelyken, in zyn Tuintje, zegt hy, waarnam: welke Tulpen zo aangenaam van Reuk waren als de Muurbloemen of geele Violieren.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Nu gaan wy over tot de derde Soort van dit Geflagt, volgens het Samenftel van den Heer LINNÆUS.

(3) Tulp met een veelbloemige veelbladige Stengel en Lineale Bladen.

III.
Tulipa
Breyland.
Kaapfche.

Deeze Kaapfche, met een aangenaam roode Bloem uit den paarfchen, eerst door BREYNÛS naar 't leven, volgens een gekweekte Plant, met een enkele Bloem in Plaat gebragt, heeft van hem den bynaam. Onze beroemde Hog'geeraar N. L. BÛRMANNUS brengt wel daar toe ook t'buis, een Plantje met een veelbloemige Stengel, grootelyks daar van verschillende, door den vermaarden PLUKENET af-

(3) *Tulipa Caule multiflora polyphylla*. Fol. Linearibus. Syst. Nat. XII, Fig. XIII. Silyrinchium ex phoeniceo. suaverubente Flore &c. BREYN Cent. T. 36. RUDS Elys. II. p. 13. f. II. PLUK. T. 414. f. 6. BURM. Fl. Oep. Prodr. p. 9.

V. afgebeeld, doch hetzelfde was uit Oostindie
 AFDEEL. afkomstig. LINNÆUS, niettemin, merkt aan,
 III. dat deeze Soort zes of zeven Stengbladen
 HOOFD- overhoeks heeft, die Liniaal - Lancetvormig
 STUK: zyn, de bovensten allengs korter, en drie of
 vier Bloemen aan den top, kleiner dan in de
 Plant van BREYN, met de Bloemblaadjes aan
 den voet smaller en geen Styl. Want de Stam-
 per bestaat in deeze, gelyk in de andere Tul-
 pen, uit een Vrughtbeginzel, 't welk met den
 Stempel is gekroond.

A L B U C A. Stiftbloem.

Een zesbladige Bloem, met de binnenste
 Blaadjes van eene verschillende figuur, en drie
 van de zes Meeldraadjes zonder Knopjes; de
 Stempel Priemvormig en omringd met drie
 spitsjes; maakt de onderscheidende Kenmerken
 van dit Geslacht uit, 't welk de volgende Kaap-
 sche Soorten bevat.

(1) Stiftbloem met Lancetvormige Bladen.

I.
Albucca
major.
 Groot.

Het Loof van deeze Plant gelykt zeer naar
 dat

(1) *Albucca* Fol. Lanceolatis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 412.
Fig. XIII. Gen. 416. p. 270. BERG. *Cap.* 87. BURM. *Prodr.*
 p. 9. *Ornithogalum* Canadense. *Sp. Plant.* I. p. 308. *Or-*
nithogalum luteo-virens Indicum. CORN. *Canad.* 160. T.
 161. RUDH. *Elys.* II. p. 140. f. 7. RAJ *Hist.* 1154. MOR-
 RIS. *Hist.* II. p. 423. S. 4. T. 14. f. 7.

naar dat van 't *Ornithogalum*, weshalve zy ook tot dat Geslagt is betrokken geweest en geel-achtig groen *Indisch Vogelmelk* getyteld van *CORNUTUS*. Het heeft een ronden Bolwortel, die de Stengel te gelyk uitgeeft met de Bladen, welke lang en breed en gekield zyn, byna als in 't gewoone Kruid van dien naam. De Stengel is ongeveer een Voet lang, rond, glad en groen, met een blaauwen waasem als der Pruimen of blaauwe Druiven. Van 't midden tot den top is dezelve bezet met bolletjes van Bloempjes, die in een hol Blaadje of Blikje gevat zyn, waar uit zy allengs met een Steeltje te voorschyn komen, nederwaards knikkende open gaan, en eene dergelyke Bloem maaken, als in de zogenaamde Naakte Wyfjes. De drie buitenste Blaadjes, naamelyk, zyn uitgebreid en breed, geel van Kleur; de drie binnenste blyven tegen elkander aangevoegd, besluitende de Meeldraadjes en de Stamper, die de voornaamste byzonderheid van deeze Planten uitmaaken. Op een langwerpig, driekantig Vrugtbeginzel, zit een driehoekige Styl, die een Priem- of Pontsoenachtigen Stempel heeft, welke met drie afwykende puntjes is omringd. Hierom noem ik dit Geslagt *Stiftbloem*. De Vrugt is een driekantig driehokkig Zaadhuisje, als in veele anderen.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(2) Stifbloem met Elsvormige Bladen.

II.
Albucā
minor.
Klein.

De verschillendheid der Bloemblaadjes heeft de vermaarde HERMANNUS ook in deeze daar door aangewezen, dat de Bloem als dubbeld is, uit twee dribladigen bestaande, waar van de eene in de andere schynt gegroeid te zyn, groen van kleur.

De Hoogleeraar N. L. BURMANNUS heeft hier, onder den bynaam van *Allergrootste*, nog een derde Soort, van de Kaap afkomstig, bygevoegd, welke, zo zyn Ed. aanmerkt, door de manier van Groeijing en de breedte der Bladen, die uitermaate lang zyn, van de anderen altoos verschilt; terwyl zy ook dezelve ge-
fleufd heeft (*).

De Sweedsche Hoogleeraar BERGIUS, de eerste Soort, in de Tuinen van ons Land gekweekt, beschryvende, merkt aan, dat dezelve roode Bloemen heeft, en dat de helft der Meeldraadjes onvrugtbaare Knopjes hebben, zynde witachtig van kleur, doch de geheele Stamper Karmozyn-rood, met een dikken Styl en de Stempel uit den geelen, pyramidaal, aan den rand ruigachtig; zo dat zy evenwel aan den naam van Stifbloem voldoet.

HY.

(2) *Albucā* Fol. subulatis. BURM. *Fl. Cap. Prodr.* 9. *Ornithogalum Africanum* Fiore viridi, altero alteri innata. HERM. *Parad.* 209. T. 209.

(*) *Albucā* maxima Fol. oblongis Canaliculatis longissimis. BURM. *Fl., Cap. Prodr.* p. 9.

HYPOXIS. Ruigblad.

V.
AFDEEL.
III.

Een zesbladige blyvende Bloem, boven het Vrugtbeginzel, dat een Zaadhuisje wordt van onderen dunner, vervat in een tweekleppige Kafachtige Kelk. Dus komen de byzondere Kenmerken voor van dit Geslagt, waar in de volgende, meest Amerikaansche Soorten, veelal aan de ruigheid der Bladen kenbaar, begreepen zyn.

(1) Ruigblad, dat *Haairig is, met Eyronde Zaadhuisjes.*

I.
Hypoxis
erecta.
Opgeregt.

In Virginie en Kanada is de Groeiplaats van deeze Plant, welke bevoorens *Ruig Vogelmelk* was geheeten. Zy gelykt, inderdaad, zeer naar het Geele Ornithogalum van C. BAUHINUS, zynde een zeer klein Plantje, met Gras- of Biesachtige *Haairig ruige Bladen*, veel langer dan de Bloemstengetjes die hoekig zyn, met ruige Bloemsteeltjes. Gemeenlyk komen zy tweebloemig voor; gelyk de Hoog- leer A. VAN ROYEN de bepaaling daar van

ONT-

(1) *Hypoxis pilosa*, Capsulis ovatis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 413. *Veg.* XIII. Gen. 417. p. 270. *Ornithogalum hirsutum.* *Sp. Plant.* I. p. 306. *Ornith. Scapo bifloro.* R. *Engd.* 31. *Ornith. Venum luteum.* GRON. *Virg.* 37. *Orn. Virgin. luteum.* PET. *Gaz.* I. T. 1. f. 3. *Ornith. Herbaceum &c.* PLUK. *Alb.* 272. T. 350. f. 12.

T 4

II. DEEL, XII. STUK.

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.

ontleend heeft: doch somtyds Kroontjeswyze,
 of ook eenbloemig. Het heeft in 't Voorjaar
 zynen Bloeityd.

II.
Hypoxis
decumbens.
 Neerleg-
 gend.

(2) Ruigblad dat Haairig is, met geknodste
 Zaadhuisjes.

Hier van geeft de schrandere MILLER,
 onder den naam van *Laag Anthericum*, met
 Liniaale platte Bladen en leggende Stengetjes,
 de Afbeelding. Hy merkt aan, dat dit Plan-
 tje naar het Virginische kleine geele Vogel-
 melk, van de voorgaande Soort, veel gelyke,
 en naauwlyks in 't aanzien daar van verschil-
 le, dan doordien 'er verscheide Bloempjes op
 ieder Stengetje zyn, als ook wegens de neer-
 hurking derzelve, en dat het bykans alle
 Maanden bloeije. Het heeft de Bladen zelden
 meer dan zes, de Stengetjes maar vier Dui-
 men lang. De Bloempjes zyn van buiten
 groen, van binnen geel, zo 't schynt met O-
 ranjkleurige Meeldraadjes. De Wortels, zegt
 MILLER, waren van Jamaika, toevallig,
 overgebracht en door hem in een Broey-Bak
 geplant; doch hy meldt de hoedanigheid dee-
 zer

(2) *Hypoxis Pilosa*, *Capulis Clavatis*. *Am. Acad. V. p.*
396. Ornithogal. Fol. Gramineis &c. BROWN. Jam. 195.
Anthericum lesliei, *Fol. Linearibus planis, Caule decum-*
bente. MILL. Diſt. T. 39. f. 2. Crocus Fol. et Rad. Scor-
zonera. PLUM. Ic. 108. f. 1.

zer Wortelen niet. Hy zegt alleen, dat hy ze onder die van eenige Piment-Boompjes (*) hem toegezonden, welke dood waren, leven-dig vondt. Zo het de *Crocus* met Blad en Wortel van Scorzoneere, door PLUMIER in Zuid-Amerika waargenomen, kon zyn, dan zou Blad en Bloem veel verschillen.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(3) Ruigblad met zeer lange Bloempypjes.

III.
Hypoxis fascicularis.
Gebondeld.

De Kruidkundige Heer RUSSEL vondt deze, op zyn Levantschen Reistogt, als een nieuwe Plant, by Aleppo. Hy heeft ze Wild Look, of klein Moly, met een groote Bloem, getyteld.

(4) Ruigblad dat Haairig is en ongestengd, met de Vruchtmaakingen by den Wortel.

IV.
Sesfile.
Ongestengd.

Dit zonderlinge Kruid heeft, hoe ook die der anderen mogen zyn, een knobbeligen Wortel. Het gelykt zeer naar de eerste Socreten, door zyne Grasachtige Haairige Bladen, als die van ruig Gras of Biezen, maar het heeft

(*) Deeze zyn, onder den naam van *Myrtus Pimenta* of Jamaica-Peper, in ons II. STUK, bladz. 645, beschreeven.

(3) *Hypoxis Tubis Florum longissimis* †. *Allium sylvestre* †. *Moly minus amplo Flore.* RUSS. *Alep.* 34. T. 2.

(4) *Hypoxis Pilosa acaulis*, *Fructificationibus subradicalibus* †. *Ornithogali Virginici facie Herba tuberosa Carolinaensis.* DILL. *Elab.* 198. T. 210. f. 287.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

heeft niets; dat naar een Steel of Stengel zweemt. Tusschen den oirsprong der Bladen, en dus by den Wortel, even boven den Grond, komen Bloempjes voort, die nauwlyks open gaan en evenwel driehokkige Zaadhuisjes uitleveren, met rype zwartglanzige Zaadjes. Zy was, in de Elthamse Tuin, toevallig opgegroeid uit Aarde, in welke andere Planten uit Karolina waren overgebracht.

O R N I T H O G A L U M. Vogelmelk.

Een zesbladige, opstaande, blyvende Bloem, boven 't midden uitgebreid en de Meeldraadjes beurtlings aan den voet verbreed hebbende; maakt de byzondere Kenmerken van dit Geslacht, 't welk de volgende Soorten bevat.

I.
Ornithogalum uniflorum.
Eenbloemig.

A. Met alle de Meeldraadjes Elsvormig.

(1) Vogelmelk, met een twebladige Stengel en eenbloemig Bloemsteeltje.

Dit Vogelmelk, volgens den Heer LAXMAN op den top van den Berg Sini Sopka in Siberie groeiende, gelykt in alle opzigten naar het volgende, maar heeft een onverdeeld eenbloemig.

(1) *Ornithogalum Scapo diphylo, Pedunculo unifloro.*
Syst. Nat. XII. Gen. 414. Mart. 62, Veg. XIII. Gen. 418.
p. 270.

bloemig Bloemsteeltje : de Bloem is driemaal zo groot ; met Lancetvormige stompachtige Blaadjes, die geel zyn, van onderen groen.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(2) Vogelmelk met een hoekige tweebladige Stengel ; de Bloemen Kroontjeswyze met eenvoudige Steeltjes.

II.
Ornitho-
galum lu-
teum.
Geel.

Hoewel dit Geslacht wegens de Melkwitte Bloemen zynen naam heeft, komen 'er doch ook in voor met geele Bloemen. Deeze Soort, die op verscheide plaatsen in Europa gemeen is, groeit wild in de Moeshoven by Harderwyk en in de Koorlanden by Zwol, volgens den Heer DE GORTER. In belommerde Moeshoven groeit zy maar al te veel in Sweeden zegt de Ridder, byzonderlyk in Oost-Gothland, alwaar, by gebrek van andere Spyze, de Bolletjes gegeten worden. Men noemt het *Veld-Ajuin*, in 't Hoogduitsch *Feld-Zwibel*. Het is aan de kanten der Akkerlanden en Hakboschen in Duitschland gemeen, zegt RAY. HALLER, die het ook op verscheide plaatsen in Switserland vondt, beschryft

(2) *Ornithogalum* Scapo anguloso diphylo, Pedunc. umbellatis simplicibus. GORT. *Btlg.* 95. GOUAN *Monsp.* 171. OED. *Dan.* 378. *Fl. Succ.* 270, 285. *H. Cliff.* 124. R. *Lugdb.* 31. *Ornithogalum luteum.* C. B. *Piz.* 71. *Bulbus sylv.* DOD. *Pempt.* 222. LOB. *lc.* 149. *Pyrochiton,* REE-NEALM. *Spec.* 91. T. 90.

V. schryft het, onder den Geslagtnaam *Phalangium*, aldus (*).

AFDEEL. III. HOOFD-STUK. „ De Wortel is een Vleezige ronde Bol, „ geevende zeer weinige spitse Grasachtige „ Bladen uit, dikwils langer dan de Stengel, „ die een enkeld of twee ongelyke Bladen „ heeft, somtyds drie, welke veel breeder zyn, „ op de kanten ruigachtig. Uit derzelve Oxe- „ len komen veele eenbloemige Steeltjes voort, „ die glad zyn of maar weinig ruig. De Bloem- „ blaadjes, op twee ryën, zyn gestreept, uit den „ groenen geel, van buiten geheel groen, „ doorgaans glad. De Meeldraadjes, uit den „ voet derzelve voortkomende, zyn niet „ breed, noch driepuntig: de Stamper is drie- „ hoekig, driedeelig.”

III.
*Ornitho-
galum mi-
nimum.*
Zeer
klein.

(3) Vogelmelk met hoekige twebladige Stengels; de Bloemen Kroontjeswyze met Tak- kige Steeltjes.

Dit kleine geele Vogelmelk alleen is door den Heer DE GORTER in Rusland waargenomen. Het groeit ook by Montpellier op de Akkers, alwaar de Heer GOUAN het zelden hoo-

(*) *Phalangium Radice Bulbosâ, Stipulis maximis hirsutis, Floribus umbellatis, Petiolis unifloris. Helv. inchoat. II. p. 102.*

(3) *Ornithogalum Scapo anguloso diphylo &c. GOBT. Belg. 95. Fl. Saec. 271, 286. GOUAN Monsp. 172. GOBT. Ingr. 50. Ornithog. luteum minus. C. B. Pin. 71. Hypoxis. RENEALM. Sp. 92. CLUS. Pann. 191. T. 192.*

hooger dan een Handpalm gezien heeft. In V. Switzerland vindt de Heer HALLER het ook, en zegt, dat het laager en Takkiger dan het voorgaande is, hebbende vyf, zes of zeven Blaadjes aan de Stengel, 't welk tegen de bepaaling en tegen de Afbeelding van CLUSSUS, welke door hem aangehaald wordt, strydig is. Die Autheur schynt het in Oostenryk met een Stengetje, van maar een Duim hoogte, waargenomen te hebben. Onze Ridder merkt aan, dat het in Sweeden, in de Tuinen, onder het voorgaande gemengd, doch niet overal en dus zeldzaamer voorkomt. Even 't zelfde heeft in ons Land plaats. Het verschilt, zegt hy, niet alleen in grootte, maar ook door de spitsheid der Bloemblaadjes, die in het andere zeer stomp zyn; om van de takkigheid der Bloemsteeltjes niet te spreken GMELIN, die het Geele Vogelmelk ook in Siberie op verscheide plaatsen vondt, hadt naauwlyks een Plant gezien, die in manier van groeiing, in hoogte, in breedte der Bladen, in grootte en Kleur derzelve en der Bloemen, meer veranderde (*): zo dat hy dit kleine voor eene Verscheidenheid scheen te houden van de voorgaande Soort (†).

(4) Vo.

(*) HALL. *Helv. inchoat.* uts.

(†) *Flor. Siber.* I. p. 47.

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.

(4) Vogelmelk met een zeer lange Tros ,
 Lancetvormige Meeldraadjes : de Bloem-
 draagende Steeltjes egaal en uitgebreid ;
 de Vrughtdraagende digter aan de Stengel.

IV.
Ornitho-
galum Py-
renaicum.
 Pyre-
 neesch.

Deeze groote Soort , met witachtige Bloe-
 men , vondt de Heer RAUWOLF by Aleppo
 in de Tuinen. Zy is gemeen op de Gebergten
 van Oostenryk , Switserland en Karniolie ; doch
 inzonderheid op de Pyreneeën , waar van CLU-
 SIUS 'er den bynaam aan gaf. Naderhand
 merkt hy aan , hoe het jaar 1606 hem geleerd
 hadt , dat deeze geen andere Plant ware , dan
 de *Bolwortelige Affodillen* van GALENUS , by
 DODONÉUS afgebeeld , en door LOBEL *Hy-*
acinth - Affodillen getyeld , om dat de Bloem-
 tros veel gelykt naar die der Hyacinthen. Op
 verscheide plaatsen in Switserland is het door
 den onvermoeden Kruidleezer , den grooten
 HALLER en anderen gevonden , die het dus
 beschryft.

„ De

(4) *Ornithogalum Racemo longissimo , Filamentis Lanceo-*
latis &c. GOUAN *Monsp.* 172. *Ornith. Racemo longissimo ,*
Filam. dilatato - Linearibus , Caps. erectis. It. *Scen.* 210.
Ornith. Spica longissima , Fil. triangularibus. HALL. *Helv.*
 294. GRON. *Orient.* 110. *Ornithog. angustifol. majus &c.* C.
 B. *Pin.* 70. RUDB. *Elys.* II. p. 134. f. 3. *Ornith. majus.*
 CLUS. *Hist.* I. p. 187. *Orn. Pannon. albo flore.* *Pann.* 188.
 T. 189. *Ornith. Pyrenaicum.* CUR. *Post.* 21. *Stachyoides.*
 REN. *Spec.* 93. T. 90. *Asphodelus bulbosus Galeni.* DOD.
Pempt. 209. *Hyacintho - Asphodelus &c.* LOB. *lc.* 93.

„ De Bol is dik. De Bladen zagt, gekield
 „ en naar den Grond omgeboogen, vergaan
 „ ras. De Stengel, van twee Voeten en hoo-
 „ ger, niet Takkig, draagt een zeer lange
 „ Aair, met zeer veele Bloemen. Witte Stop-
 „ peltjes heeft zy, die omvattende zyn, breed
 „ van voet en lang gestaart. Opstaande Bloe-
 „ men, in 't eerst toegekneepen, breiden al-
 „ lens zig meer en meer uit. Van de Bloem-
 „ blaadjes, uit den groenen geel, met witte
 „ randen, zyn de drie buiteaften smaller, de
 „ drie binnensten breeder en korter: alle Meel-
 „ draadjes breed gespits: de drie buitensten
 „ smalst. De Stamper is korter dan dezelve:
 „ de Vrugt Eyronde, met rondachtige Heuvel-
 „ tjes bestipt” (*).

De Meeldraadjes maaken in dit Geslacht een
 voornaame onderscheiding. Dezelve worden,
 in deeze Soort, van sommigen gezegd drie-
 hoekig te zyn of driekantig, van anderen Li-
 niaal verbreed. Doktor SCOPOLI zegt, dat
 dezelve Elsvormig, opstaande, glad, aan den
 voet breeder en korter dan de Styl zyn. Het
 één strekt tot opheldering van het andere. De
 Stempel, voegt hy 'er by, is ruuw door wit-
 te, ronde, samengehoopte Tepeltjes en drie-
 deelig (†).

(5) Vo-

(* *Helv. inchoat.* II. p. 101.

(† *Flor. Carniol.* p. 242.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD.
STUK.

(5) Vogelmelk met een langwerpige Bloemtros en Lancetvormige Vliezige Meeldraadjes; de Steeltjes en Bloemen uitgebreid.

V.
Ornitho-
galum Nar-
bonense.
Nar-
bonisch.

Deeze Soort wordt van GERARD en anderen gehouden voor eene Verscheidenheid van de voorgaande. Wat de Meeldraadjes aangaat, zou ze nader komen aan die van HALLER, dan dezelve; maar de Bloemen vind ik aangetekend van binnen wit te zyn, van buiten groen met witte randjes, en dus zonder Geel. Dat *Veld-Ajuin* met gebaarde witte Bloempjes van Montpellier, by LOBEL, 't welk DONONÉUS *Narbonisch* noemt, groeit op de Velden in Provence, en is, volgens den Heer GERARD, alleenlyk kleiner dan 't voorgaande. Hoe de Meeldraadjes Vliezig Lancetvormig, en tevens Elsvormig kunnen zyn, beiden volgens LINNÆUS; laat ik onbesslist (*).

VI.
Comosum.
Gekroond.

(6) Vogelmelk met een zeer korte Tros, Lancetvormige Blikjes van langte als de Bloemen, stompe Bloemblaadjes en Elsvormige Meeldraadjes. (7)

(5) *Ornithogalum* Racemo oblongo, Filam. Lanceol. Membraceis &c. *Am. Acad.* IV. 312. *GFR. Prov.* 150. *Ornithog. majus spicatum* Flore albo. *Ornithog. Narbonense.* *DOD. Pempt.* 222. *Ornithog. spicatum* *Monspeliensium.* *LOB. Ic.* 94.

(*) Dat de Meeldraadjes allen Elsvormig zyn, maakt de onderscheiding van deezen Rang in dit Geslacht: zie voor.

(6) *Ornithogalum* Racemo brevissimo, Bracteis Lanceola-

(7) Vogelmelk met een zeer lange Tros, en Lancetvormige Degenachtige Bladen.

V:
AFDEEL
II.
HOOFD

Van de voorgaande is de Groeiplaats onbekend: deze wordt gezegd in Arabie en Egypte te huisvesten. De vermaarde FORSKAÖHL, niettemin, heeft daar niets anders gevonden dan een Geelbloemig Vogelmelk, op byzondere plaatsen byzonderlyk genaamd.

STUK,
VII.
Ornithogalum latifolium.
Breedbladig.

Het tegenwoordige heeft Bladen van een Voet lang, meer dan twee Duimen breed. Het draagt een Bloemaair die zeer groot is, somtyds met honderd Sneeuw witte Bloemen. Des vindt men het ook onder de fraaije Bloemplanten gerekend. Het wordt by SWERTIUS Alexandrynse Le'ie getyteld. CLUSTIUS heeft daar van gesproken:

(8) Vogelmelk met een Kegelvormige Tros en menigvuldige opstygende Bloemen.

VIII:
Pyramidale
Picramnia
daal,

Deeze

tis longitudine Florum &c. Am. Acad. IV. p. 312. Ornith. Spic. f. Comosum Flore. Lacteo. C. B. Pin. 70. RUDB. Elys. II. p. 133. f. 1. Ornith. Lactei species major. BESL. Eysl.

(7) Ornithogalum Racemo longissimo, Fol. Lanceolato-Eniformibus. Ornithog. latifol. & maximum. C. B. Pin. 70. Ornith. vel Lil. Alexandrinum, Flor. albis innumerabilibus. SWERT Flor. 52. CLUS. Pann. p 187.

(8) Ornithogalum Racemo Conico, Flor. numerosis adscen-

V

V. Deeze is mede een der allergroutste Soort-
 APDEEL. ten, verschillende door de Smalbladigheid
 III. meest van de voorgaande. Men vindtze, on-
 HOOFD- der den naam van *Zeer groot Melkwit Orni-*
 STUK. *thogalum*, in de Verzameling der Bloemplan-
 ten van den Eystetter Tuin, en wel onder
 de Voorjaars - Bloemen, afgebeeld. De af-
 komst is van Heuvelen in Portugal, zegt de
 Ridder.

B. Met de Meeldraadjes beurtlings uitge-
 rand.

IX.
Ornitho-
galum A-
rabicum.
 Arabisch.

(9) Vogelmelk met getuilde Bloemen, de
 Bloemsteeltjes laager dan de Stengel; de
 Draadjes eenigermate uitgerand.

Deeze, door CLUSIUS Arabisch, door
 DODONÆUS Groot *Ornithogalum* getyteld,
 werdt gemeenlyk *Alexandrynsje Lelie* genoemd,
 volgens LOBEL; welke naam men zoude mo-
 gen denken van Alexandrie in Egypte afkom-
 stig

dentibus. R. *Lugd.* 32. *Ornithog. angustifol. Spicatum ma-*
ximum. C. B. *Pin.* 70. RUDE *Elys.* II. p. 134. f. 4 *Or-*
nithogalum Lacteum maximum. BESL. *Eyft. Vern.* V. T.
 14. f. 2.

(9) *Ornithogalum* Flor. Corymbosis, Pedunc. Scapo humi-
 floribus &c. R. *Lugd.* 32. *Ornithogalum umbellatum ma-*
ximum. C. B. *Pin.* 69. RUDE *Elys.* II. p. 130. f. 1 *Or-*
nithogalum Arabicum. CLUS. *Hist.* II. p. 186. BESL. *Eyft.*
Vern. V. T. 12. f. 1. *Melanomphale* RENEALM. Sp. 89. T.
 90. *Lilium Alexandrinum Neotericorum.* LOB. *lc.* 149. *Or-*
nithog. majus. DOD. *Pempt.* 221.

stigt te zyn; doch daar is ook een Alexandria V:
AFDEEL
III.
HOOFD
STUK.
in Ligurie, zo DODONÆUS aanmerkt. In-
dien zy gemeen was by de gedagte Stad, zou immers FORSKAÖHL dezelve waarge-
nomen hebben.

De Wortel is een witte Bol, van onderen plat, en, zo wel als de Bladen, veel naar die der Hyacinthen gelykende: de Stengel één of anderhalf Voet hoog, glad, naakt, dun en groenachtig, aan den top omringd met eenige verwardelyk groeiende Steeltjes, Bloemen draagende van grootte als der Narcisfen, maar van figuur als die van 't Vogelmelk, en even als dezelve des avonds zig sluitende. Zy bestaan uit zes geheel witte Blaadjes, terwyl een zwart Knopje, dat driekantig is, het midden van de Bloem beslaat, van zes Meeldraadjes omgeven, die wit zyn met geele Knopjes. Deeze Bloemen zyn zeer aangenaam en balsamiek van Reuk. HALLER zegt, dat de Meeldraadjes samengegroeid zyn (*).

Eenmaal hadt CLUSTIUS deeze in Nederland zien bloeijen, en vervolgens, in 't jaar 1575, te Weenen; doch nergens bragt zy Zaad voort. Zelfs hadt deeze Bol, zo hy aanmerkt, een zonderlinge natuur: willende geen Blad schiepen, dan alle Jaaren uit den Grond genomen en voor den Winter weder geplant worden.

(*) Stamina connata. HALL. *Goett.* 81. *Syst. Nat. Fig. XIII.*

V.
 AFD. III.
 HOOFD-
 STUK.

wordende. Ook geene daar van hadt hy zien
 bloeijen, dan van Konstantinopolen gebragt
 zynde. Men noemdeze *Zunbul Arabi*, 't welk
 Arabifche Hyacinth betekent; maar hy gaf 'er,
 om dat zy meer naar de Soorten van Vogel-
 melk gelceek, den naam van *Arabifch Ornithoga-
 lum* aan.

De Bloemtros, inderdaad, zo als hy dezel-
 ve in Afbeelding bragt, welke de zelfde is
 als die van LOBEL en DODONÉUS, gelykt
 zeer weinig naar eene Hyacinth, als de Bloe-
 men byna egaal van hoogte hebbende; wes-
 halve deeze Soort ook zeer groot Kroontjes-
 draagend Vogelmelk genoemd was by BAU-
 HINUS. Ik kan derhalve naauwlyks begry-
 pen, hoe de Dames te Wenen dezelve *Wit-
 te Hyacinth* konden noemen, gelyk hy zegt.
 Immers de grootte der Bloemen, derzelve
 figuur en plaatzing, hadt geen de minfte over-
 eenkomst met de Hyacinthen. Ook verftaa ik
 niet, hoe de Steeltjes der Bloemen laager kun-
 nen gezegd worden te zyn dan de Stengel: ten
 zy dat zulks in tegenftelling met de volgende
 gezegd ware. Immers de uitdrukking van wy-
 len den beroemden Hoogleeraar A. VAN ROYEN
 billykt deeze twyfeling: alzo hy niet de bepaa-
 ling van de Ridder heeft; maar zegt, dat de
 Bloemsteeltjes naauwlyks hooger dan de Sten-
 gel zyn (*).

LIN.

(*) Ornithog. Flor. Corymbosis, Pedunculis Scapum vix
 superantibus, Filamentis alternis emarginatis. R. *Legab. usq.*

LINNÆUS merkt aan , dat deeze Soort VI
 ook aan de Kaap der Goede Hope voorkome. AFDEEL.
III.
 Ik heb van daar een Bloemtros ontvangen , die HOOPD-
 in 't gezegde opzigt meer met de gedagte be- STUK.
 paaling strookt en welke ik derhalve onder Ornitho-
 den bynaam van *Twyfelachtig Vogelmelk* voor- galum du-
bium.
 stel. Men vindtze , in de Natuurlyke grootte , Twyfel-
achtig.
 in *Fig. 3* , op *Plaat LXXXII* , afgebeeld. Het PLAAT
LXXXII.
 nevensgaande *Blaadje* toont , dat zy het *Uijen-* Fig. 3.
achtig Vogelmelk niet kan zyn van HERMAN-
 NUS (*); gelyk ook de Meeldraadjes geene
 Wolligheid hebben. De Blikjes , die de Bloem-
 steeltjes omvatten , zyn niet Hartvormig , hoe-
 danigen de Ridder toeschryft aan het Arabi-
 ſche (†): maar zy loopen zeer spits uit. De
 onderste Bloemsteeltjes zyn vry wat korter of
 laager dan de top des Stengels , en maaken met
 de bovenſten eene byna pieramiedaale Tros ,
 van tien of twaalf Bloemen. Deeze hebben
 de zes *Blaadjes* taamelyk spits , en geel van
Kleur , ovaal- of Eyrondachtig.

(10) *Vogelmelk met getuilde Bloemen , de* X.
Bloemsteeltjes hooger dan de Stengel ; de Ornitho-
galum Um-
Meeldraadjes aan den Voet verbreed. bellatum.
Gemeen.

De

(*) *Ornithogalum Cepaceum*. HERM. *Lugdb.* p. 466. T.
 467.

(†) *Bractæ amplexicaules* , Cordatz. *Syst. Nat. Veg.*
 XIII.

(10) *Ornithogalum* Flor. Corymbosis , Pedunc. Scapo alio-

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD
STUK.

De Waarneeming der Meeldraadjes heeft, in deze Gemeene Soort, eene aanmerkelyke verandering ondergaan. In 't eerst stelde de Heer LINNÆUS dat zy *uitgerand* waren, op 't laatst aan den voet verbreed. De uitranding werdt bevoorens door zyn Ed. maar aan drie Meeldraadjes, beurtlings, vervolgens aan alle toegeschreeven.

Dit Kruid, dat men *Wit Vogelmelk* noemt, komt door geheel Europa, ten minste wat de Zuidelyke en middelste deelen betreft, op verscheide plaatsen voor. „ Het groeit op Velden omstreeks Dresden aan de Elve (zegt LINNÆUS); in Italic by Padua en nevens Villanova; omstreeks Lyons in Vrankryk; ja ook door het grootste deel van Duitschland.” Dit zyn, op ver naa, alle deszelfs Groeiplaatsen niet. In Languedok en Provençe is het alom op Akkers en Velden gemeen. Omstreeks Parys ontbreekt het ook niet, noch in Engeland, en in onze Nederlanden, als ook in Brabant, komt het op verscheide plaatsen voor. 't Is niet te denken, dat het daar gezaaid

ribus, Filamentis basi dilatatis. *Syst. Nat. Veg.* XIII. —
Filam. emarginatis. *Sp. Plant.* II. GORT *Belg.* 96. GOUAN
Monsp. 172. — Pedunc. Scapum longe superantibus,
Filamentis alternis emarginatis. R. *Lugd.* 32. H. *Ciiff.* 124.
GRON. *Orienz.* 42. Ornith umbell. med angustifolium C.
B. *Pin.* 70. Ornith. vulgare majus et minus. J. B. *Hist.* II.
630. Bulbus leucanthemus minor. f. Ornithogalum. DOD.
Pepp. 221. Ornithogalon. LOB. *Ic.* 148. Ellocarmos. REN.
Sp. 88. T. 87.

zaaid zou zyn. RAUWOLF vondt het zelfs by Aleppo groeijen. De Franschen noemen het *Ornithogale*, de Engelschen *Star of Bethlehem*; de Duitschers *Feld-Zwibel*, dat is Veld-Ajnin. Ik zal hier de beschryving inlaschen van den Geleerden HALLER, die het in Switserland, hier en daar, op Graswegen, tuschen de Wyngaarden en in Velden, overvloedig aantrof (*).

V.
A. DEEL
III.
HOOFD-
STUK.

„ De Bolwortel heeft aankomelingen De
 „ Wortelbiaden zyn zagt, gekield, weinig
 „ breeder dan een Lyn, doch ook tweelynig,
 „ stomp. Aan de Stengel, die een Span hoog
 „ is, komen witte, zeer groote, gekielde Stop-
 „ peltjes voor. De Bloemen zyn geaaird, hoe-
 „ wel zy zig als een Kroontje vertoonen, 't
 „ welk uit eenbloemige Steeltjes bestaat, waar-
 „ van de onderste, die zeer lang zyn, boven
 „ de bovenste korteren uitsteeken. Een dub-
 „ belde ry is 'er van Bloemblaadjes, van bin-
 „ nen Melkwit, van buiten met een breede
 „ groene Streep getekend. De Meeldraadjes
 „ zyn breed, Sappig, drie eenvoudige, drie
 „ uitgerande, welken het Meelknopje uit de
 „ verdeeling uitgeeven. De Styl is enkeld:
 „ de Vrugt Eyrond, stomp.”

't Is zonderling, dat gezegde Heer aan dit
 Vogelmelk geaairde Bloemen toeschryft; alzo

zy

(* Helv. inchozt. Tom. II. p. 103.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

zy in 't geheel de gedaante niet hebben van een Aair, en naauwlyks ook die van een Kroontje; hoewel men het gekranst zou kunnen noemen of getuild. 't Verschil in de figuur der Bloemtros is nogthans aanmerkelyk. De aankomelingen, die men Bolletjes of Klifsters noemt, zyn in de Afbeeldingen blykbaar. Dat het in gebruik zou zyn, tot Spyze of Geneesmiddelen, vind ik niet aangetekend. Wat de reden zy, dat LINNÆUS het voor de *Duiven-Mest*, welke in de Belegering van Samaria zo duur verkogt werdt (*), houde (†), is my duister. Het zou daar overvloedig moeten groeijen en in menigte in gebruik geweest zyn in 't Beloofde Land. HASSELQUIST vondt, in 't jaar 1750, by Smyrna een Kruid, dat hy *Ornithogalum umbellatum* noemt, en omftandig beschryft; doch maakt daar van geen gewag (‡).

(II).

(*) II. *Koningen* VI. vs. 25.

(†) *Stercus Columbinum Bibliis. Syg. Nat. XIII. Stercus Columbinum chare emptum in Obsidione Hierosolymitana. Mart. 364.* Dat heet verslimme en in plaats van verbeteren. Het was naamelyk niet in de Belegering van Jerusaleem maar van Samaria, en sommigen verstaan dit geheel anders. In de vertaaling van JUNIUS en TREMBLIUS leest men: *ut Venter ipsa qui est in cavo Columbarum esset quinque Siclorum Argenti*. Dus zou het zeggen willen, dat men de Ingewanden eener Duive, of een vierde part daar van, toen voor vyf Sikkelen Zilvers verkogt had.

(‡) *Reize nach Palestina. p. 301.*

(II) Vogelmelk met eenzijdige hangende Bloemen en een Klokvormig Honigbakje van Meeldraadjes.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

In 't Napelsche werdt, nu meer dan twee Jaaren geleeden, deeze zonderlinge Soort door **CLUSIUS** waargenomen en beschreeven. De zelve heeft Bladen, naar die der Hyacinthen gelykende, zegt die vermaarde Kruidkenner, en een dikke taamelyk stevige Stengel, glad en groen, een Span lang, van boven met tien, twaalf of meer, aan Steeltjes van een half Duim hangende Bloemen, die wit van Kleur zyn, van buiten groenachtig. Hy merkt aan, dat deeze in 't midden een Kelkje hebben, ook van zes Blaadjes, waar in zig zes witte Meeldraadjes, met geelachtige topjes en een witten Styl, vertoonden. De Bloemen, zegt hy, zyn geheel Reukeloos, en daar volgen driehoekige dikke Hoofdjes op, met zwart Zaad gevuld, door haare zwaarte de Stengel nederdrukkende. De Wortel was een witte Bol, met een bruinachtig Huidje, boven puntig, onder plat, en niet ten onregte werdt

XI.
*Ornitho-
galum ne-
apolitanum.*
Kniikkend.

dee-

(II) *Ornithogalum* Flor. secundis pendulis, Nectario Stamineo Campaniformi. ——— Filam. latis emarginatis. *H. Cliff.* 124. *Ups.* 84. *R. Lugdb.* 32. *Sp.* 4. *Ornith. exotic.* magno flore minori innato C. B. *Pin.* 70. *RUDE.* *Elys.* I. p. 137. f. 12. *Ornith. Neapolitanum.* *CLUS.* *App.* 2. p. 9. T. 9. *MORIS.* II. S. 4. T. 13. f. 8, 9.

V 5

II. DEEL, XII, STUK.

V. deezee Plant in 't Napelsche, daar zy zeer ge-
 AFDEEL. meen was, *Vogelmelkachtige Akker - Hyacinth*
 III. geheten. Want men kan ligt begrypen, dat
 HOOFD. de Bloemtros veel naar die der Hyacinthen
 STUK. gelykt.

(12) *Vogelmelk met Hartvormig - Eyronde
 Bladen.*

XI.
*Ornitho-
 galum Ca-
 pense.*
 Kaapsch.

Een zonderlingen Wortel heeft deezee Kaap-
 se Plant, zynde byna een Vuist groot, knob-
 belig, vuil paarsch van Kleur, beneden met
 verscheide Knobbeltjes, als jonge Wortelen,
 begroeid. De Bladen, welken dezelve, twee
 of drie in getal, uitgeeft, worden, door den
 vermaarden BREYN, als tuschen die van 't
 Varkensbrood en Water-Slangekruid middel-
 slagtig aangemerkt. COMMELYN oordeeltze
 volmaakt naar die van de breedbladige of
 Roos-Wcegbree te gelyken. Tuschen dezel-
 ven schiet het een Stengel, van anderhalf of
 twee Voeten lang, naakt en dun, van 't mid-
 den tot den top yl begroeid met Bloemstecl-
 tjes, ieder een klein Bloempje draagende, dat
 blaauw- en groenachtig is van Kleur, en uit zes
 Blaad-

(12) *Ornithogalum Foliis Cordato - ovatis. BURM. Prodr.
 Cap p. 9. R. Lugdb 31. Ic. Scan. 73. Ornithog. Afric.
 Plantag Roser folio, Radice Tuberosa. COMM. Herb. II. p.
 175. T. 28. Ornithog. affinis Radice tuberosa, Cyclaminis
 folio. BREYN CUR. T. 41. RUDR. Elys. I. p. 138. f. 14.*

Blaadjes bestaat , die een Bekertje maaken. Somtyds zyn de Bloemsteeltjes , inzonderheid de ondersten , wel een Vinger lang , naar boven gekromd. De Bloempjes , die op 't laatst wit worden ; bevatten een driekantig Zaadhuisje , dat driehokkig is , met ronde Zaaden. De Meeldraadjes zyn , in deeze Soort , tot een Cylinder samengegroeid.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

SCILLA. Squille.

Een zesbladige uitgebreide afvallende Bloem , met Draadachtige Meeldraadjes , strekt tot onderscheiding van dit Geslacht , waar in de volgende Soorten zyn begreepen.

(i) Squille die de Bloemen naakt heeft , met geknakte Blikjes.

I.
Scilla ma-
ritima.
Zee-
Ajuin.

De eerste is de Squilla der Apotheecken , die men by ons gemeenlyk Zee-Ajuin , in 't Hoogduitsch Meer-Zwibel noemt. In Spanje groeit de-

(1) Scilla nudiflora Bracteis refractis. Syst. Nat. XII. Gen. 415. Veg. XIII. Gen. 419. p. 271. Scilla Radice tunicatâ. Mat. Med. 162. H. Cliff. 123. Ups. 89. R. Lagdb. 32. GOUAN Monsp. 173. Scilla vulg. Radice rubrâ. C. B. Pin. 73. Scilla maritima. CLUS. Hist. I. p. 171. Hist. 290, 291. LOB. Ic. 151. DOD. Pempt. 691. Ornithogalum mari-
tinum. Squilla Rad. rubrâ. TOURNEF. Inst. 381. 3. Scilla Rad. albâ. C. B. Pin. 73. Scilla alba. BESL. Syst. Ven. 35. f. 1.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

dezelve niet alleen natuurlyk , maar ook in Italie en elders op Zandige Oevers aan de Middellandsche Zee. By Lisfabon, in Portugal, is zy ook niet ongemeen. De Wortel wordt door de Engelsche Schepen, die de Italiaansche Kusten van Callipolis bevaaren, zegt SEBA, medegebragt. Hier door verstaat hy de Stad en Haven van Gallipoli, op een uit- hoek gelegen in 't Ryk van Napels. Volgens RAUWOLF vindt men dit Gewas ook by Tripoli in Syrie.

De Afoeeldingen, welken LOBEL en DODONÆUS, in hunne Kruidboeken, zo van den Bol als van de Bloem geeven, zyn even de zelfden als die van CLUSIUS; door welken grooten Kruidleezer de Squille op verschei- de plaatsen van Spanje en Portugal, aan den Zeekant, in Augustus en September bloeijen- de werdt waargenomen. Dien zelfden Bloeityd houdt dit Kruid hier te Lande, en heeft dit byzonders, dat de Bollen, op een Zolder ge- plaatst, buiten den Grond Steng schieten en bloeijen. De Stengel is in de Natuurlyke Groeiplaats doorgaans een Elle hoog, regt, en in de bovenste helft, Aairswyze, begroeid met veele wirtte gesternde Bloempjes, kleiner dan die der Affodillen, zo CLUSIUS aan- merkt. Op dezelve volgen driehoekige Zaad- huisjes, als samenge-drukt en ledig, bevattende een zwart plat kaffig Zaad. Na dat het Zaad ryp is en de Steng verdord, tegen 't end des Jaars,

Jaars, fchiet de Bol vyf of zes breede, groote, groene zeer dikke Bladen, op den Grond leggende, en eenigermaate gekield (*).

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

De Wortels of Bollen van dit Gewas, verkomeude, zyn van een half tot vier of vyf Ponden zwaar, en dus dikwils uitermaate groot. Zy zyn byna van figuur als die der Hyacinthen, uit veele Rokken, gelyk een Uijen, famengefteld. „ De buitenfte zyn by den „ Steel, (zegt SEBA), als afgerot, droogen „ bruin op en vertoonen als een marmering „ door het allengs uitzetten van de witte Ly- „ mige boven-Schil. In de Grond gezet, fchiet „ de Bol dunne Vezelachtige Wortelen” (†).

Wy vinden een Squilla met roode en eene met witte Wortels by de Autheuren opgetekend: waar van de eerfte eigentlyk Medicinaal zou zyn; doch BAUHINUS merkt aan, dat 'er geen verfchil is in de hoedanigheid. Ook fpreekt CLUSIUS van een witten Wortel en SEBA van een witte boven-Schil. Veele twyfelen, of deeze Plant wel de Skilla der Griekfche Geneesheeren zy. SALMASIUS heeft zulks met kragt ontkend; doch dit doet weinig ter zaake, aangezien de onze de zelfde uitwerking heeft, als die, waar zy van fpreken.

(*) CLUSIUS zegt dit, die de Plant op de Natuurlyke plaats hadt zien groeljen. LINNÆUS zegt, dat de Bladen Lancervormig en geftrekt zyn.

(†) Zie SEB *Kabinett*. I. D. p. 72, PL. 44. Fig. 4, 5.

V. ken. Raauw is de Ból , hoe Lymetig ook ;
 AFDEEL III. zo fcherp , dat men Puistjes aan de Handen
 HOOFD- krygt , door ze lang te behandelen. De Smaak
 STUK is onverdraaglyk bitter , heet en fcherp. Men
 begrypt ligt , dat zy , dus ingenomen , den
 Keel en Maag verſchroeijen en derhalve een
 Vergift zyn zou. Ondertuſſchen geeft de Squil-
 le , door Deſtillatie in een Kromhals , een zuur-
 achtig Water. Loogzouten beneemen haare
 bitterheid en fcherpheid grootendeels. Door
 't braaden wordt de vinnigheid ook getem-
 perd ; doeh het verdikte Extrakt , met Water ,
 behoudt dezelve. Het Poſtje van den gedroog-
 den Wortel , tot eenige weinige Greinen , met
 andere Middelen , die de fcherpheid maatigen ,
 ingenomen , is door Hedendaagſche Proeven
 van een byzondere kragt bevonden in de Eng-
 borſtigheid en Waterzugt. Alle Kwaalen , die
 uit een langduurige verſtopping door Slymige
 Stoffen ontſtaan , kunnen dienst hebben van
 een voorzigtig gebruik daar van. De Squille
 bevordert altoos de Waterlooſing ; ſomtyds
 doet zy braaken of afgaan en verwekt ook
 wel de Stonden. Behalve de Koekjes daar van
 in de Theriaak , heeft men in onze Apothee-
 ken een Azyn van Squillen , waar door iemand ,
 met 's avonds en 's morgens twee Lepels ,
 verſcheide Maanden lang , in te neemen , van
 een Steenachtig Graveel verlost werdt. 't Ge-
 bruik dat de Gemeene Man van deezen Wór-
 tel , door hem op Sterken Drank te zetten ,
 maakt ,

maakt, is wereldkundig. Men kan uitwendig ook de gestampte versche Squille, als een schroeijend of Brandmiddel; opleggen. Dus dient zy, in plaats van de zogenaamde Spaansche Vliegen; doch lang leggerde of styf aangedrukt, vreet zy in, en maakt somtyds een diepe Zweer (*).

(2) Squille met een geschubden Wortel.

Tot dit Geslagt brengt de Ridder die Bolplantjes t'huis, welken **TOURNEFORT** begreepen heeft onder den naam van *Lelie-Hyacinthen*: alzo het Blad en de Wortel veel gelykt naar die der Leliën. Anderen haddenze *gesternde Hyacinth* geheten, om dat de Bloem zig Sterswyze opent; hoewel een Tros of Aair maakende als de Hyacinthen. Dus gelykt dezelve ook veel naar die der Squillen. De Groeiplaats is in verscheide deelen van Spanje en op de Pyreneesche Bergen.

Uit een Bol-Wortel, van gemelde hoedanigheid, schiet dezelve zes of zeven breede Lelieachtige Bladen, en daar tusfchen een Bloemsteel van een Span hoog, aan den top

II.
Scilla Lilio-Hyacinthus.
Lelie-Hyacinth.

(* **RUTTY** de Mat. Med. p 471.

(2) *Scilla Radice Squamata* **H Cliff.** 123. **R. Lugdt** 32. **Sp. 2.** Lilio-Hyacinthus vulgaris Flore coeruleo, **TOURNEF. Inst.** 372. *Hyacinthus Stellaris Folia et Radice* **Lili C. B. Pin.** 46. *Hyacinthus Stell. floridus Mutoni*, **LOB.** Ic. 101.

V. pjes hebbende die zesbladig zyn, als een Ster
 AFDEEL. uitgespreid, gemeenlyk blaauw, doch ook wit
 III. of roodachtig van Kleur. In 't laatst van 't
 HOOFD- Voorjaar bloeijen zy en daar op volgen drie-
 STUK. hoekige Zaadhuisjes met zwarte Zaaden.

III. (3) Squille met een langwerpige Kegelachtige
 Scilla Tros.
 Italica. Italische.

De afkomst is onbekend van deeze fraaije Ster-Hyacinth, door TOURNEFORT tot de Ornithogala betrokken. Men noemtze evenwel Italiaansche. De Bladen gelyken naar die der gewoone Hyacinthen en vallen meest op den Grond neer. De Bloemsteel, tusfchen dezelve, is naauwlyks een Voet hoog, en op den top getrost of getuild met twintig of dertig Bloemen, blaauwachtig Afchgrauw of witachtig van Kleur. Ieder Bloemsteeltje heeft twee smalle Blikjes, 't een langer dan het andere. De Bollen zyn dicht van zelfstandigheid, byna gelyk die der Tulpen.

(4) Sqil-

(1) *Scilla Racemo Conico oblongo. Syst. Nat. Veg. XIII.*
Scilla Corymbo conferto hemisphaerico. Syst. Nat. XII. Sp.
Plant. II. Scilla Radice solidâ. Flor. Corymbosis confertis-
simis. H. Cliff. 123. R. Lugdb. 32. GOUAN Monsp.
173. Ornithogalum spicatum cinereum. TOURNEF. Inst. 380.
Hyacinthus stellaris spicatus cinereus. C. B. Pin. 46. Hy-
acinth. stell. Italicus. BESL. Eyst. Vern. 42. f. 1. CLUS.
Hist. 1. p. 114.

(4) Squille met een digte Kegelvormige Bloemtuil.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Een ongemeen schoone Bloemtuil maakt deze, die gemeenlyk *Peruviaansche* genoemd wordt in navolging van CLUSTIUS; hoewel menze ook in Portugal groeiende aantreft. Sommigen meenden, dat zy eerst uit Peru overgebracht ware; maar op den uithoek Lands van Kadix, in Spanje, groeit zy ook menigvuldig. GOUAN merkt aan, dat de Stengel minder hoogte dan de voorgaande heeft en dat de Bloemen kleiner zyn, doch de Tuil is grooter en aanzienlyker, zo dat men deezen onder de fraaisten reket van alle Hyacinthen. In Bloem komt de Spaansche volmaakt overeen met de Peruviaansche, doch deeze heeft de Bladen eens zo breed.

IV.
Scilla Peruviana.
Peruviaansche.

Uit een gerokte Wortel, die als met Spinnewebben is overtoogen; weshalve CLUSTIUS'er den naam van *Bulbus Eriophorus* (dat is Woldraagende Bol,) aan gaf, komen in 't Voorjaar groene Bladen, byna een Duim breed en

(4) *Scilla Corymbo conferto Conico.* GOUAN *Mensp.* 173. *Scilla late Umbellifera.* SAUV. *Mensp.* 18. *Ornithog. cxi. Lufit. latifolium*; item *Ornith. Eriophorum Peruvianum.* TOURNEF. *Inst.* 381. *Hyacinth. Ind. Bulb. Stellatus.* C. B. *Pin.* 47. RUDB. *Elys.* I. p. 37. f. 1. *Hyacinth. Stellatus Peruanus.* CLUS. *Hist.* I. p. 173. MORIS. II. p. 375. S. 4. T. 12. f. 19.

X

V.
AFDEEL
III.
HOOFD-
STUK.

en een Span lang , in 't ronde op den Grond verspreid. Daar tusfchen ryst een Stengel of Bloemsteel, van dikte als een Schryfpen, ter langte van een Span, die aan den top menigvuldige dunne Bloemsteeltjes uitgeeft, paarschachtig zwart, welke ieder een Bloempje draagen, dat uit zes gespifte Blaadjes bestaat, die als een Sterretje uitgebreid zyn, paarschachtig blaauw, of donker paarsch en Violet, of ook uit den witten rooachtig van Kleur. Zy hebben in 't midden een Vrugthe- ginzel dat hoog paarsch is, omringd met zes Meeldraadjes, die taamelyk breed en Pypach- tig hol zyn. De Bloem heeft geen Reuk, maar de Bladen, afgerukt, rekken zig in Draadjes uit. Als de Bloemen eud worden, krommen zig de randen der Bloemblaadjes om. Zy bloeit in de Meymaand en is in de Tuinen van voor- naame Liefhebbers niet onbekend; gelyk men- ze ook by de Bloemisten kan bekomen; doch de tederheid van 't Gewas en der Bollen maakt- ze duur.

V.
Scilla
amœna.
Ster- Hya-
ciath.

(5) *Squille met de Bloemen zydelings, over-
hoeks,*

(5) *Scilla*, Floribus lateralibus alternis subnatis, *H. Cliff.* 123. *R. Lugdb.* 33. *GOUAN Monsp* 173. *Hyacin-
thus Stellaris caeruleus amœnus.* *C. B. Pin.* 46. *RUDB. Elyt.*
II. p. 54. T. 7. Hyacinthus Stellaris Byzantinus. *BESL.*
Eyft. Vern. 43. f. 2. *Hyacinthus serotinus elegantissimus.*
J. B. Hist. II. p. 382. *Ornithogalum caeruleum Byzantinum.*
TOURNF. Inst. 380.

hoeks, eenigermate knikkende, en een ge-
hoekte Bloemsteel.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Deeze, die in den jaare 1590 van Kon-
stantinopolen overkwam, wordt deswegen Kon-
stantinopolitaansche by sommigen getyeld. Zy
verschilt van de voorigen, doordien zy ver-
scheiden Stengels of Bloemsteelen uit een Bol,
die dicht en Vleezig is, uitgeeft. Die Stengels
zyn hoekig, een Handbreed of een half Voet
lang, en draagen dikwils ieder maar twee Bloe-
men, welke volkomen als die der gemelde *Ster-
Hyacinthen* gefatsoeneerd zyn, van eene zeer
bevallige blaauwe kleur. Drie Bloemblaadjes
zyn van binnen aan de tippen. Eeltig of ge-
rage'd en alle zes aan den voet met twee wit-
achtige Stippen of Streepjes getekend. Het
Naveltje of Vrugtbeginzel, in't midden der
Bloem, is geel. De Bloem is door een klein
Vleezig Blikje beschut. Zy verschillen, op by-
zondere Planten, in grootte en kleur, ko-
mende bleeker of hooger blaauw, ook somtyds
paarschachtig of Violet, zelden wit voor, zegt
PACHINUS. Tegenwoordig vindt men, by
de Bloemisten, zo wel witte en roode als
blaauwe *Ster-Hyacinthen*.

(6) *Squille met byna overend staande Bloemen,
weiniger in getal.*

VI.
Scilla
bifolia.
Twee-
bladige.

Men

(6) *Scilla Flor. erectiusculis paucioribus.* ORD, *Dan.* 568.

X 2

H

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD.
STUK.

Men vindt van deeze , aan welke ook een digte Wortel toegeschreeven wordt , vier Soorten by **TOURNEFORT** , onder den naam van *Duitsch twee of driebladig Vogelmelk* , met blaauwe , donker blaauwe , Vleeschkleurige of witachtige Bloemen , aangetekend. De Groeiplaats , naamelyk , is in Duitschland vry algemeen , hoewel men 't ook overvloedig in de Elzas , in Switserland en in de Zuidelyke deelen van Vrankryk aantreft. **RAY** meldt , dat het op zekere Eilandjes aan de Westkust van Engeland , in de Iersche Zee , inzonderheid op **Bardsley** , voorkome. Het voert by **DODONÉUS** den naam van *Hyacinth van FUCHSIUS* ; om dat 'er die Auteurs de eerste Afbeelding van gegeven hadt. Dezelve noemt het *Mertzenblum* , dat is Maarsbloem , alzo het in 't Voorjaar bloeit ; doch geeft dien naam ook aan Druif-Hyacinthen , enz. (*). De beroemde **HÄLLER** noemt het *Phalangium* met een Bol-Wortel , zeer breede stompe Bladen , een Aair met weinig Bloemen en zeer kleine Stoppeltjes. Hy beschryft het dus (†).

„ Een

H. Cliff. 123. *R. Luzub.* 33. **GOUAN** *Monsp.* 174. *Hyacinthus Stellaris bifolius Germanicus.* **C. B.** *Pin.* 45. *Hyacinthus Germanicus Liliflorus.* **LOB** *lc.* 99. *Hyacinthus Fuchsi.* **DOD** *Pempt.* 219. *Ornithogalum Germanicum.* **TOURNEF.** 380. **MORIS.** II. 5. 4. T. 12. f. 15.

(*) Zie **FUCHS** *Herbarius* , Octavo. *Hyacinthus caruleus major* , *minor* , *mas et femina* item *niveus.* pag. 481 — 485.

(†) *Helv. inchoat.* Tom. II. p. 102.

„ Een Uijenachtige Bolwortel; met twee of **V.**
 „ drie breede stompe zagte Bladen, en eene **AFDEEL.**
 „ naakte Stengel, van een half Voet of een **III.**
 „ Span. Een losse Bloem-Aair, van twee of **HOOFD.**
 „ drie, op 't hoogste tien Bloemen (*). Zeer **STUK.**
 „ kleine Stoppeltjes. Uitgebreide, ook wel om-
 „ geslagen Bloemen, zeer kort samengeknoopt,
 „ groen genageld, de Blaadjes ovaal en blaauw,
 „ door een donkerer Streep verdeeld. De bui-
 „ tenste ry der Blaadjes smaller, de binnenste
 „ breeder: de Styl enkeld met een spitse tip;
 „ het Vrugtbeginzel Kegelachtig en breede
 „ Meeldraadjes †).

Van deeze Ster-Hyacinth zyn de Bloemen
 vry groot en fraay, en versieren in 't Voorjaar
 de Velden in Duitschland en elders niet weinig,
 wordende in Engeland *Our Ladies Flower*, dat
 is Onzer Vrouwe Bloem, geheten, zo LOBEL
 aantekent. In de Tuinen plant zy zig sterk
 door haare Bolletjes voort †).

(7) Squil.

(*) Dikwils vier Bloemen, gelyk van hoogte, schryft 'er
 onze Ridder aan toe.

(†) Daar het Geslacht van *Phalangium* Elsvormige Meel-
 draadjes by den Heer HALLER heeft, en hy van het *Orni-*
thogalum zegt: *a Phalangis differt Filamentis latis*: zo
 komt het vreemd voor, dat hy dit Plantje daar ook en niet
 met TOURNEFORT tot de *Ornithozala* t'huis gebracht
 hebbe.

(‡) Hoe de Squillen en dergelyke Planten uit enkele Schil-
 fers, op een warme plaats gelegd, Bolletjes geeven, kan
 men zien by GUETTARD. *Memoires*. Tom. I. Omsv.

V.
AEDERL.
III.
HOOFD-
STUK.

(7) Squille met een langwerpige Kegelachtige Tros en gestreepte Bloemblaadjes.

VII.
Scilla Lu-
sitanica.
Portu-
geefche.

Van deeze , die in Portugal groeiende is gevonden , maakt de Ridder thans een nieuwe Soort , en zegt , dat zy naar de Vyfde gelykt. De Stengel is rond en draagt een Tros van afstandige Bloemen , die byna korter dan de Steeltjes zyn. Zy hebben ovaale , stompachtige Bloemblaadjes , Sleufswys' gestreept en uitgebreid ; een weinig langer dan de Meeldraadjes , die geel geknopt zyn.

VIII.
Hyacin-
thoides.
Hyacinth-
achtige.

(8) Squille met een zeer lange Tros , de Bloemen korter dan het gekleurde Steeltje.

De vermaarde TOURNEFORT heeft , in zyn *Corollarium* , geen gewag gemaakt van zulk een *Ornithogalum* , maar stelt onder dien naam een Soort in zyn Werk voor , tot welke by de *Woldraagende Bol* van CLUSIUS betrekt (*). Op welke plaats de Heer GOUAN van deeze ,
of

(7) *Scilla Racemo oblongo Conico, Petalis lineatis. Syst. Nat.* V. , XL. I. *Hyacinthus Scillaris caeruleus* *Stamin. e viridi luteis. C. B. Pin.* 46. *RUB. Elys.* II. p. 34. f. 4.

(8) *Scilla Racemo longissimo, Floribus pedunculo colorato brevioribus. GOUAN. Ornithogalum Eriophorum Orientale. TOURNEF. Inst. Cor.*

(*) *Orientalis. Inst. p. 381. Ornithog. Erioph. Bulbus Eriophorus Orientalis. C. B. Pin.* 47. *Bulb. Eriophorus. CLUS. Hist.* 172. *J. B. Hist.* II. 621.

onder den opgegeven naam, gesproken hebbe, weet ik niet. De Ridder laat op het hier onder geplaatste volgen. „ De Bloemen blaauw, menigvuldig in getal en klein: de steeltjes verspreid, Draadachtig, blaauw, driemaal zo lang als de Bloemen.”

V.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(9) Squille met Draadachtige Lineaale Bladen en getuilde Bloemen, de Steeltjes naakt opstygende, van langte als de Bloem.

IX.
Scilla Autumnalis.
Herfstische.

Deeze wordt *Herfstische Ster-Hyacinth* getyeld, om dat zy in de Nazomer bloeit. By Kaap Lezard in Engeland vondt RAY dezelve overvloedig. Zy groeit ook omstreeks Parys en verder in Vrankryk Zuidwaards, als ook in Spanje en Italie, op Zandige Gronden. De Stengel is een Handpalm hoog, rondachtig, de Bloempjes niet grooter dan een Erwt, zonder Blikjes.

(10) Squille met een rondachtig Blad, op zyde eenigermaate geaaid.

X.
Unifolia.
Eenbladige.

(9) *Scilla* Fol. Filiformibus Linearibus, Flor. Corymbosis &c. GOUAN *Monsp.* 174. *Scilla* Rad Solidâ, Fol. Setaceis &c. GER. *Prov.* 149. GUETT. *Stamp.* 131. DALIB. *Paris.* 102. *Hyacinthus Stellaris Autumnalis minor.* C. B. *Pin.* 47. CLUS. *Hist.* I. p. 185. *Hyacinthus Autumnalis.* LOR. *Jc.* 102.

(10) *Scilla* Folio teretiusculo, Latere subspicato. *Syst.* II. *Ann.* 1704. X. 4. *Nat.* II. DEEL. XII. STUK.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD.
STUK.

In Portugal was de Groeiplaats van deeze byzondere Soort, die ongemeen zeldzaam is. CLUSSIUS hadt een Bol daar van by een Franschen Bloemkweeker, in 't voorste der voorgaande Eeuw, voor Geld bekomen. Zy schiet uit den Wortel een Biesachtig Blad, van een Voet langte, om laag Sleufachtig hol, en aldaar een Bloemsteel besluitende van ongeveer een Handbreed langte, welke op den top drie witte Bloemen draagt, naar de Plant naameiyk groot en zesbladig, met witte Meeldraadjes en een driehoekig Vrugtbeginzel. De Bol was niet grooter dan een Hazelnoot, bruin, en gaf twee zodanige Bladen uit, ieder met een dergelyk zydelings Bloemtrosje.

Capensis.
Kaapfe.

Behalve de Herftiche Ster-Hyacinth betreft de Heer N. L. BURMANNUS, onder de Kaapfche Planten, eene daar hy den naam van *Kaapfche Squille* aan geeft (*). Dezelve was by den vermaarden COMMELYN afgebeeld en beschreeven, als zig in de Amfterdamsche Kruidtuin bevindende. Die heeft de Plant, wel is waar, genoemd *Afrikaanfche Squilla* met een kleine groene Bloem en een zeer grooten Bol: maar alzo hy meldt en verftoont, dat de Bloemen, die aan een Stengel van drie Voeten een lange Aair uitmaaken, niet zesbladig, maar

in

Nat. Ornithog. Spicatum unifolium, Flore Niveo odorate.
GRISL. *Loftian*. Bulbus monophyllus Flore albo. J. B. Hift.
II. p. 622.

(*) *Scilla Capensis*, COMM. *Hort. Amft.* II. T. 94.

in zesfen gedeeld zyn: zo kan die Plant naauw-
lyks tot dit Geflagt behooren. De Bol was drie-
maal zo groot als die der gewoone Squille, zegt
COMMELYN. Aanmerkelyk is 't, dat zy een
bloeiende Stengel zonder Bladen fchoot: 't
welk haar, in de eerste opflag zelfs, genoegzaam
van myne nieuwlings ontdekte Kaapfe Bolplant,
die ik tot het Geflagt van *Asphodelus* betrok-
ken heb, onderscheidt.

C Y A N E L L A.

Een zesbladige Bloem, met de drie onderfte
fte Blaadjes neerhangende, en het laagfte Meel-
draadje langer, van de anderen afgeboogen,
onderscheidt dit Geflagt.

De eenigfte Soort, daar van bekend, voert
den bynaam naar haar afkomst van de Kaap
der Goede Hope. Eenige gelykheid naar de
Koorbloemen, *Cyanf*, fchynt aanleiding ge-
geven te hebben tot den Geflagtnaam. De
aangehaalde Afbeelding van PLUKENET, on-
dertusfchen, voert by hem den tytel van *Klein
Leliebloemig Phalangium met Goudgeele Bloemen*.
LINNÆUS oordeelt dezelve flegt te zyn, en
inderdaad, zy gelykt weinig naar een Plantje,
dat de Gestalte van de Squille heeft, zo de
Ridder aantekent, die ook aanmerkt, dat de
Bloemen onregelmatig zyn.

I.
*Cyanella
Capensis.
Kaapfe.*

As-

(1) *Cyanella*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 416. *Fig.* XIII. Gen.
420. p. 272. Vid. *PLUK.* *Phyt.* p. 434. f. 2.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

A S P H O D E L U S. Affodil.

Dit Geslacht heeft de Bloem in zesfen gedeeld en het Honigbakje bestaat uit zes Klepjes, die het Vrughtbeginzel bedekken, zegt de Ridder. Voorts moet men in aanmerking neemen, dat de Bloemen Aairswyze aan een lange dikke dikke Stengel groeijen en de Wortels eene byzondere gedaante hebben, als by veele langwerpige Knobbels te gelyk aan één Stoel hangende in de gemeene Soort. De drie volgende heeft LINNÆUS opgetekend.

I.
Asphodelus
luteus.
Geele.

(1) Affodil met een gebladerde Stengelen drie-
kantige gestreepte Bladen.

Op Sicilie groeit natuurlyk deeze, die zo gemeen niet is als de volgende Men achtze te zyn de Plant *Iphyon* genaamd by THEOPHRASTUS en het *Erizamba* der Arabieren. Gemeenlyk wordt zy geele *Affodil* genoemd en was by de Ouden het *Wyfje*, tot onderscheiding van de volgende, welke zy het *Mannetje* noemden. De gebladerde Stengel, die de hoog-

(1) *Asphodelus* Caule folioso, Fol. triquetris. *Syst. Nat.* XII. Gen. 417. *Veg.* XIII. Gen. 421. p. 272. JACQ. *Hort.* T. 77. GOUAN *Monsp.* 174. *H. Cliff.* 127. *Ups.* 85. R. *Logab.* 33. *Asphodelus luteus* Flore et Radice. C. B. *Pin.* 28. *Asphod. foemina.* CAM. *Epit.* 372. *Asph. luteus.* DOD. *Pemps.* 204. *Asph. luteus minor* &c. LOB. *Ic.* 91.

te van een Elle of daar omtrent heeft, maakt het grootste verschil. De Bladen, immers, komen in deeze ook somwylen Pypachtig voor, hoewel zy meest maar gestreept zyn. De Bloemen, geel van kleur, hebben groote witte Vliezige Blikjes.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(2) *Affodil met een naakte Stengel en Degen-
vormige gekielde gladde Bladen.*

II.
Asphodelus
Ramosus.
Witte.

Deeze, de *Witte* of Mannetjes Affodille genaamd, groeit in de Zuidelyke deelen van Frankryk, in Spanje, Portugal, Italic, in Switserland, als ook in Oostenryk, volgens LINNÆUS. Ik vindtze nogthans door KRAMER of JACQUIN niet aangetekend; maar in de Krain groeitze op 't Gebergte, volgens SCOPOLI. HALLER maakt wel van de voorgaande Gele, doch niet van deeze Witte, onder de Planten van Switserland, gewag. RAY heeft dezelve op Gebergten by Mesfana, ais ook op Steenige Heuvelen, omstreeks Montpellier, gevonden. GOUAN zegt, dat zy aan de Zee, naar Frontignan en Cette in Languedok, groeije. Op

(2) *Asphodelus Caule nudo, Fol. Ensi-formibus Carinatis*
Invibus. Mat. Med. 172. Asphodelus Caule nudo, Foliis
laxis. H. Cliff. 127. R. Lugib. 24. GOUAN Mionsp. 175.
Asphod. albus Ramosus et non Ramosus. C. B. Pin. 28.
TOURNEF. Injt. 343. Asphodelus primus et secundus. CLUS.
Hist. 1. p. 197. MORIS. Hist. II. p. 330. S. 4. T. I. f. 1.

V.
 APRIL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.

Op dorre Bergen, in de Zuidelyke deelen van Provence, wordt zy, volgens GERARD, gevonden.

Daar deeze Affodil zo wel ongetakt als Takkig voorkomt, vind ik den bynaam niet zeer eigen. CLUSIUS noemt de ongetakte *Witte*, de Getakte *Groote Asphodelus*, van welke laatste hy, van Lisfabon naar Madrit reizende, de Wortels door den Ploeg uitgerukt vondt leggen, wel tweehonderd of meer in getal, aan éénen stoel hangende, zynde zeer dik als Stek-raapen: des hy dagt, dat de geheele Plant wel vyftig Ponden gewoogen had.

De Steng, zegt hy, valt fomtyds wel twee Ellen hoog, zynde rond en glad, boven in Bloendraagende Takjes verdeeld, en anders geheel naakt. De Bladen, uit den Wortel of Stoel voortkomende, zyn langwerp'ig, smal, driekantig en als gekield, gesp'itst, voos en taay. De Bloemen zyn zesbladig, van binnen wit, van buiten ieder Blaadje met een paarschachtige Streep getekend. Zy zitten op korte Steeltjes en hebben die eigenschap, aan de meeste Bolwortelige Planten, welke een Aair of Trosachtige Bloem draagen, gemeen; dat zy van onderen op ontluiken, en dus de onderste Bloemen reeds verslenst of afgevallen zyn, eer de bovensten open staan. Een paarschachtige Affodille, met bonte Bladen, vindt men door BAUHINUS opgegeven. De Zaadhuisjes zyn byna rond, met drie verhevene Ribben, in drie

drie holligheden verdeeld, een zwart driekantig Zaad bevattende.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD.

(3) Affodil, die de Stengel naakt heeft, en gestrekte, Elsvormige, gestreepte, byna Pypachtige Bladen.

STUK.
III.
Asphodelus
fistulosus
Pypbladi-
ge.

Deeze, die de Stengen minder dan een Elle hoog en altoos getakt heeft, is in Spanje zeer gemeen, en komt ook voor in Languedok en Provence. In de Woestynen by Kairo in Egypte is een *Pypbladige* Affodil door FORSKAÖHL waargenomen. De Wortels zyn van die dergemeene Affodillen verschillende: want zy hangen Vezelig aan den Stoel, niet verdikkende. De Bladen zyn somtyds Pypachtig, maar ook dikwils halfrond, aan de eene zyde vlak, aan de andere gestreept, veel bleeker dan die der gewoone Affodillen, welke insgelijks Zeegroen zyn. De Bloemen vallen kleiner en witachtig, hebbende de Meeldraadjes aan de tippen verbreed; de Zaadhuisjes en het Zaad komen nagenoeg overeen.

Dat deeze Affodil ook op Creta groeije, heeft

(3) *Asphodelus* *Caule nudo*, *Fol. strictis subulatis, striatis subfistulosis*. *H. Ups.* 83. *GOFFAN Monsp.* 174. *Asphod. Caule nudo Fol. strictis*. *C. B. Pin. R. Lugdb.* 34. *Asphodelus Fol. Fistulosus*. *C. B. Pin.* 29. *Aphod minor*. *CLUS. Hist.* 1. p. 197. *Hisp.* p. 295. *T.* 296. *DOD. Pempt.* 105. *Phalangium Cretæ*. *LOB. Ic.* 48.

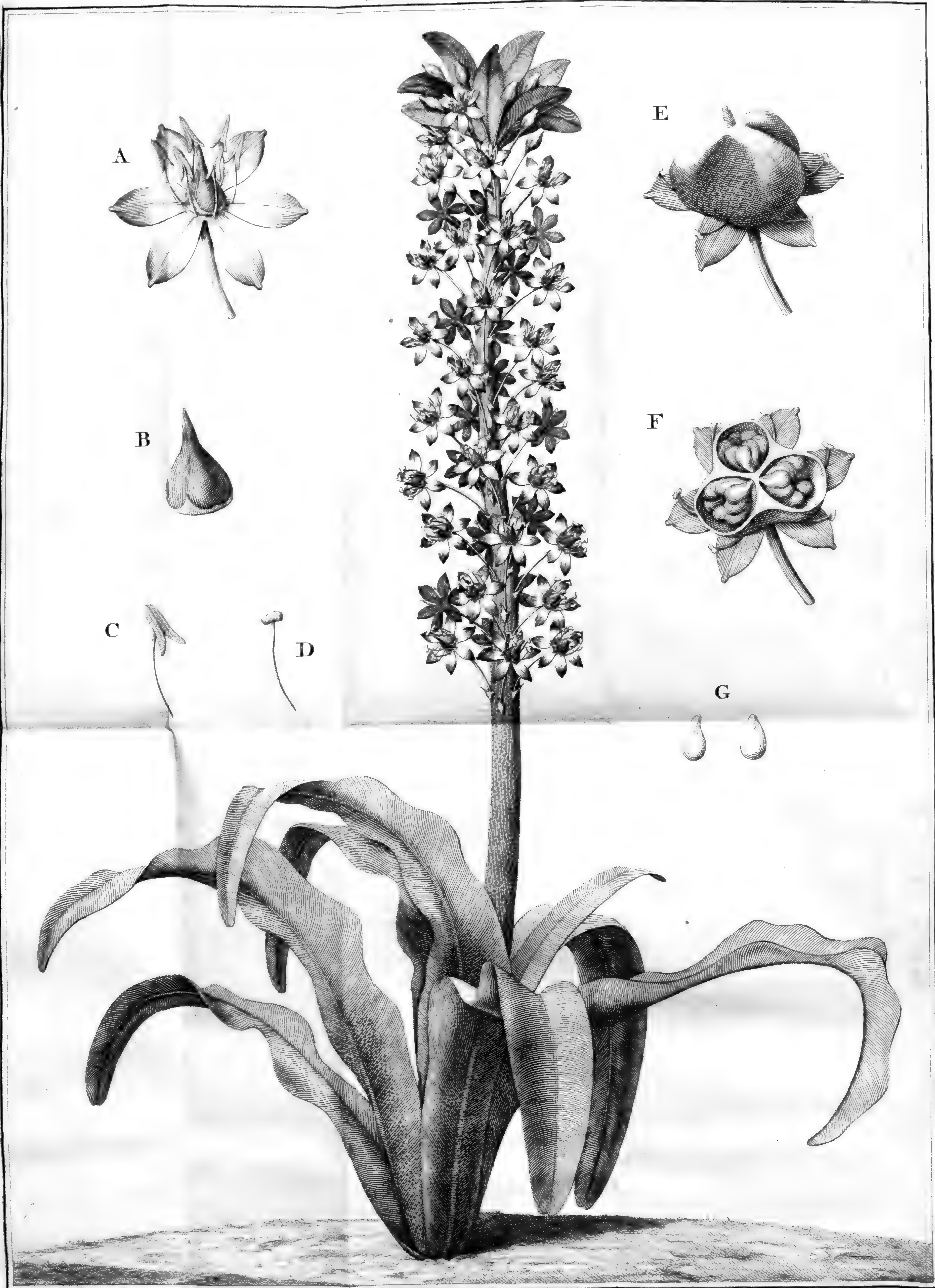
V.
AFDEEL.
III.
HOORD-
STUK.

heeft LINNÆUS meer dan eenmaal gemeld (*), Men moest daar door volstrekt verstaan het Eiland Kandia ; also dat woord op zig zelve nooit anders gebruikt wordt. Ook zegt GERARD' er van *Oritur in planitie Cretæ*: maar dit geeft aanstonds aanleiding om te denken , dat die Autheur daar door een Vlake in Provence verstaat. Nog meer moest zulks blyken , wanneer LOBEL dit Gewas noemt , *Phalangium Cretæ Salonensis* ; en MORISON zulks verklaart , met de Fransche benaaming *le Crau de Salo*. Zie hier , hoe LOBEL zelf daar van spreekte (†).

„ Doen wy van Montpelliens spelen ende
„ herbariferen gingen nae Marseille in Pro-
„ vences onder ons Clercken , door de gruys-
„ achtighe en de dorre pleynen ghenaamt
„ Craux van Salon , als ghelyck wesende van
„ natueren den Eylanden Creta oft Candie ;
„ soo vonden wy daar in grooter menichte een
„ ander soorte desen anderen niet onghelyck ,
„ verschillende alleene in de grootte , als nau-
„ we eenen Voet hooghe zynde , en minder
„ van Bladers , maar dicker ende veel styver ,
„ den Gariophilaet zeer nae comende. In Ju-
„ nio gaft syn Bloemen ende 't Saedt in Au-
„ gus-

(*) Spec. Plant. II. p. 444. Alwaer men ook *Herz. Cliff.* 133 , in plaat van *Ups.* vindt.

(†) *Herbarius of Kruidboek* , bl. 60.

„gusto den anderen ghelyck, maar minder (*).” V.
 De Affodillen zyn door de Ouden aange- A^{DEEL}
 merkt geweest, als de Waterlooizing en Ston- III.
 den bevorderende; doch tegenwoordig geeft HOOFD-
 men 'er nauwlyks plaats aan onder de Ge- TUK.

neesmiddelen. De Wortels zyn zeer heet en scherp, kunnende derhalve uitwendig dienen als een Schroeiend middel. Inwendig zal men 'er niet ligt gebruik van maaken. Door de Zwynen worden zy somtyds uit den Grond gewroet en opgevreten.

Onze kundige Hoogleeraar, N. L. BURMANNUS, telt onder de Kaapse Planten twee Soorten van dit Geslagt. De eene, door zyn Ed. *Capensis* gebynaamd, heeft een naakte Stengel die Takkig is en Lancetvormige plat-achtige Bladen: de andere, met den bynaam van *strictus*, een naakte Stengel en Liniaale gestrekte Bladen, die langer zyn dan de Stengel (†).

Tot geen van beiden behoort die Kaapse Bolplant, in 't voorleeden Jaar 1778, hier te Lande mooglyk allereerst, en in 't byzonder ook

(*) Cette Plante vient dans le Crau d'Arles apres de Salon, zegt GABIDELL: waar uit blykt, dat die Gruiszandige Vlake tuschen de Steden Arles en Aix gelegen zy, omstreeks de Stad Salon. Zie de Tegenw. Staat van Frankryk. II. Deel, 459.

(†) *Asphodelus Capensis & strictus*, *Prodr. Fl. Cap.* p. 10.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

ook by my gebloeid hebbende , welke ik , zo wegens de deelen der Vrugtmaaking , als wegens de Gestalte , niet nader brengen kan dan tot dit Geslagt. Ik maak 'er derhalve een nieuwe Soort van , onder den naam van *Asphodelus Comosus* of Bladerkroonige Affodil , om dat de Bloem-Aair met Bladeren gekroond is , en geef die op met de volgende bepaaing.

IV.
Asphodelus
Comosus.
Blader-
kroonige.

(4) Affodil met een naakte Stengel , de Bladen Lancetvormig , Geutachtig , gegolfd , van onderen gekield.

PLAAT
LXXXIII.

Naar de leevende Plant , in een Pót by my , als gezegd is , uit een Kaapse Bol gekweekt , en in de Zomer des voorleeden Jaars zeer sierlyk in Bloem staande , is de nevensgaande Afbeelding , tot een derde der Natuurlyke hoogte verkleind , door onzen kundigen Plaatfnyder , den Heer G. PHILIPS , getekend en vervolgens in 't Kopergebragt. Deezen Jaare 1779 heeft zy ook nog , zo wel als toen , met verscheide Stengels in de Hortus Medicus alhier gebloeid en Zaad gedragen. De *Kenmerken* , op de manier van den Ridder , door my ten nauwkeurigste daar van opgemaakt , toonen , dat dezelve tot dit Geslagt behoore ; naamelyk :

De *Kelk* ontbreekt.

De *Bloem* is eenbladig , zesdeelig , met Lan-
cet-

(4) *Asphodelus* Caule nudo , Foliis Lanceolatis , Alveolatis undulatis , subtus Carinatis. HOUTTUYN.

cetvormige vlakke uitgebreide Slippen, die wit zyn, aan 't end geknodst en groenachtig; niet afvallende.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Het *Honigbakje* bestaat uit zes paarſche Schubbetjes, die Kegelswyze ſamenluiken, dekkende het Vrugtbeginzel.

De *Meeldraadjes*, zes Elsvormige uitwaards Boogswys' gekromde Vezels, van gelyke langte, de ſlippen der Bloem aan den voet ingeplant: de *Meelknopjes* langwerpig opleggende, opſtygende, tweelings of geſpleeten, nederwaards Vorkachtig; vervolgens Eyrond, dwars opgelegd; het *Stuifmeel* Zwavelkleurig.

De *Stamper*: een rondachtig Vrugtbeginzel, binnen de Schubbetjes van het Honigbakje bykans verborgen: de Styl Elsvormig met een knotten Stempel.

De *Vrugt*: een Kogelrond, Vleezig, driekwaadbig, driehokkig Zaadhulſje; niet alleen gekroond met den Styl en de blyvende Bloem; maar zelfs door de Meeldraadjes geſchoord.

Zaaden verſcheiden, tot negen toe, in ieder Hokje der Vrugt, die Eyrond geſpitst zyn, aan de ééne zyde bultig.

Op PLAAT LXXXIII, hier nevens, zyn ter wederzyde van de Bloemſteng de deelen der Vrugtmaaking, in alle Afmeetingen verdubbeld zynde, onder 't oog gebragt. Dus ziet men by A de Bloem verſeend, zo als zy na de ontluiking voorkomt, de Slippen, naar Blaadjes gelykende, half wit, half groen, aan 't end

Y

end

Duim breed, voorts allengs, tot aan de punt
 toe, verfmallende, van boven Geutachtig, van
 onderen bultig gekield, op de kanten gegolfd,
 niet uitgegilt, aan de bovenzijde donker groen,
 van agteren geelachtig en aldaar, in de beneden-
 ste helft, met paarsche Vlakjes getekend.

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.

De *Bloemsteng* is aanzienlyk, schuins uit den
 Wortel schietende en verder regtopstaande,
 stevig; van beneden tot het midden een Vinger
 dik, en ter hoogte van drie Rynlandsche Voe-
 ten opgrosijende. Zodanig is de hoogte van de
 eene myner Planten, in Potten, geweest. Ik
 had nog een andere, met twee Bloemstengen
 van minder hoogte. In de Hortus Medicus
 was zy, deezen Jaare, met verscheide Bloem-
 stengen van verschillende hoogte, allen van bo-
 ven met Bladertjes gekroond.

Het middelste en bovenste gedeelte hadt in
 de eerstgemelde, by my, ongeveer zeventig
 Bloempjes, ieder op een Steeltje van een Duim
 langte, dat van onderen gevat is in een drie-
 hoekig spits hol *Blikje*. De Bloempjes zyn op-
 stygende, niet neerhangende: ieder omtrent
 een Duim breed. Het onderste van de Sten-
 gel, dat het groenste is, glad en volkomen
 rond, is met dergelyke paarsche Vlakken als
 de Bladen, die onregelmatig zyn en dicht by
 elkander staan, getekend. Het bovenste is
 geeler en hoekig door'tafgeeven van de Bloem-
 steeltjes allengs verdunnende.

De afgebloeide Bloempjes worden, op de

V. Zon staande, aan de randen paarschachtig; maar
 AFDEEL. III. het Vrugtbeginzel, dat in 't eerst paarsch was
 HOOFD- bekleed, wordt van onderen groen of geelach-
 STUK, tig en by aanryping uit den geelen paarsch.

A N T H E R I C U M.

Dit Grieksche woord is van PLINIUS voor de Affodille, by THEOPHRASTUS voor de Steng der Affodillen: waarschylyk wegens de menigte van Bloemen, daar aan zittende, in welk opzigt zy de meeste andere Planten overtreft, gebezigd. Waarschylyk zyn de Witte Affodillen daar mede bedoeld, dewyl men 't Latynsch *Albucum* daar mede gelyk stelt. LINNAEUS gebruikt het hier voor een Geslagt van Planten, dat niet alleen in Gestalte zeer veel van de Affodillen verschilt, maar ook de Bloem zesbladig, Sterswyze uitgebreid heeft en het Zaadhuisje verhevener, Eyrondachtig. 't Geslagt van *Phalangium* by TOURNEFORT, zo wel als deszelfs *Liliastrum*, en dat gene, 't welk de Ridder bevoorens *Bulbine* getyteld hadt, zyn begreepen in de drie volgende smaldeelingen.

A. *Phalangium*: met de Bladen gesleufd, de Meeldraadjes meestendeels glad.

(1) *Anthericum* met platachtige Bladen, de V.
Steng eenbloemig. AFDEEL:
III.

Deeze, bevoorens voorgesteld onder den HOOFD:
STUK.
naam van *Bulbocodium*, van anderen onder de I.
Narcisfen of Basterd-Narcisfen geteld geweest, *Anthericum*
serotinum.
is een loutere Bergplant, voorkomende op Swit- Laatbloemig.
zerfche Alpen en andere Gebergten der Zuide-
lyke deelen van Europa, als ook in Engeland
volgens RAY, die dezelve heeft afgebeeld.
HALLER beschryftze dus.

De Wortel is een langwerpige Bol, met een
Netje omweven, die veele dunne ronde of drie-
kantige Bladen uitgeeft, en een Stengeltje van
vier Duimen of een weinig hooger, met veele
korte Blaadjes. De Stengel draagt een enkele
Bloem, die van zelf samenluit, gelyk die van
't Palangium des avonds. De Blaadjes zyn Ey-
rond-Lancetvormig, wit, van binnen en bui-
ten ros, met donker roode Streepen en een geel
Nageltje. De Styl is Prismatiek; de Vrugt drie-
kantig-Kegelvormig.

Het is, zegt hy, een Voorjaars-Plant, en
be-

(1) *Anthericum* Foliis planiusculis, Scapo unifloro. *Syst.*
Nat. XII. Gen. 418. *Veg.* XIII. Gen. 422. p. 272. *Mant.*
365. *Bulbocodium* Fol. Sabulato-Linearibus. K. *Lugdb.*
41. *Sp. Plant.* I. p. 294. *Bulbocodium* Alpinum Juncifo-
lium. *RAJ. Angl.* III. p. 374. T. 17. f. 1. *Pseudo-Narcis-*
sus Gramineo folio. C. B. *Pin.* 51. *Prodr.* 27. *RUDB. Elys.*
II. p. 64. f. 9.

Y 3

II. DEEL. XII. STUK.

V. AFDEEL. III. HOOFD-STUK. betreft 'er niettemin toe de *Kleine Herfst-Narcis* van J. BAUHINUS, als ook de *Laatbloemige Narcis* van CLUSIUS, 't welk tegenstrydig schynt, doch niettemin den bynaam bilykt van onzen Ridder (*).

II. *Anthericum Graecum.* Grieksch. (2) *Anthericum met vlakke Bladen, een enkele Stengel en getuilde Bloem.*

Dit Kruid, in de Levant door TOURNEFORT waargenomen, heeft een Bolwortel en Lijvaale gladde Bladen, byna zo lang als de Stengel, die eenvoudig is, met drie of vier kortere Bladen, hebbende op 't end een Tuiltje van vyf Bloemen, op drie Steeltjes, het middelste eenbloemig. De Bloem is wit, met de Meeldraadjes kort en de Styl nog korter.

III. *Planifolium.* Vlakbladig. (3) *Anthericum met vlakke Bladen, de Stengel en Meeldraadjes Wollig hebbende.*

Deeze Soort, in Portugal, by Kaap Spizel, in de Maand April bloeiende gevonden door den

(*) De Afbeelding van de *Narcissus Autumnalis minor*, by CLUSIUS, *Hisp.* p. 252, komt niet die van BAUHINUS nagenoeg overeen, of deeze is daar van ontleend; maar de Bloem voldoet niet.

(2) *Anthericum* Fol. planis, Scapo simplici, Flor. Corymbosis. Bulbocodium Graecum Myosotidis Flore. TOURNEF. *Côr.* 50.

(3) *Anthericum* Fol. planis, Scapo Filamentisque Lanatis. *Mant.* 224.

den Heer VANDELLI, heeft, volgens hem; de Wortels dik, langwerpig, geelachtig; de Wortelbladen Liniaal, vlakachtig, gestreept, eenigermaate gekield, met het end omwonden, Elsvormig: de Stengel Takkig met Lancetvormige Blikjes en de Bloemsteeltjes eenigermaate getrost: de Bloemen rood, van grootte als in het Takkige, dat volgt, met Wollige Draadjes, geele Meelknopjes en den Styl korter. De Gestalte is als die van 't voorgaande, maar de Bloemen zyn kleiner en hebben geen gladdc Meeldraadjes (*).

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(4) *Anthericum met driekantige ruuwe Bladen, een Takkige Stengel en omgekromde Bloemen.*

IV.
Anthericum revolutum.
Krombloemig.

Tot de Kaapse Planten moet, volgens den Heer MURRAY, deeze Soort behooren, als zynde in de Hortus alhier, nu negentig Jaar geleeden, uit Zaaden van de Kaap gesprooten. Zy maakte een Gewas, met Bladen als van Prey, de Stengels anderhalf Voet hoog en Tak-

(* Gelyk hetzelfde, wil zekerlyk de Ridder zeggen; *Mant. loc. cit.* en daarom heb ik *Filamentis Lanatis*, dat 'er bygevoegd was, van 't voorgaande afgelaten.

(4) *Anthericum* Fol. trigonis scabris, Scapo Ramoso, Corollis revolutis. Phalangium Æthiopicum Ramosum Flor. albis, Petalis reflexis. COMM. Hort. I. p. 67. T. 34. MURR. Goett. 214. *Asphodelus* Fol. compressis asperis, Caule patulo. TOURNEF. Inst. 343.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Takkig ; de Bloemen zesbladerig , agterwaards omgekruld , gelyk die der Hyacinthen , en wit ; de Zaadhuisjes langwerpig driekantig , bevattende bruine ruuwe Zaadjes , driehoekig zynde en met drie zeer kleine Gaatjes doorboord.

V.
Anthericum
ramosum.
Takkig.

(5) *Anthericum met vlakke Bladen , een Takkige Stengel , platte Bloemen en een rechten Stamper.*

Dit is het Gemeen of Groote *Phalangium* , dat , in de Zuidelyke deelen van Europa , op Kalk- of Krypt-Rotsen groeit , volgens den Ridder. Dien Grieksehen naam leidt men daar van af , dat deszelfs Bladen , Bloem en Zaad , op Wyn gezet , een nuttig Geneesmiddel tegen de Beeten van Spinnekoppen , Scorpioenen en andere Venynige Infekten zouden uitleveren. Hierom noemen sommigen het ook , in 't Er-gelfch , *Spiderwort* , in 't Hoogduitsch *Erdspinnenkraut* , dat is Aard-Spinnenkruid. Op verscheide plaatsen , in Duitschland , groeit het op Heijen en Bergvelden en komt in Sweeden voor.

(6)

(5) *Anthericum* Fol. planis , Scapo Ramoso , Coroll. planis , Pistillo recto. Anther. Fol. planis &c. GOUAN *Monsp.* 175. *Fl. Saec.* 267 , 289. GUETT. *Stamp.* p. 129. *Phalangium parvo Flore ramosum.* C. B. *Pin.* 29. TOURNF. *Inst.* 368. *Phalangium majus.* CAM. *Epit.* 580. *Phalang. Ramosum.* DOD. *Pempt.* 106. LOB. *Ic.* 47. *Horologium Florz.* A&F. *Bern.* 1766. T. 6.

(6) *Anthericum met vlakke Bladen, een geheel eenvoudige Stengel, platte Bloemen en den Stamper neergeboogen.*

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Deeze, zo wel als de andere, groeit in menigte op de Switserfche Bergen, als ook op drooge Vlakten in Provence. LINNÆUS vondt deeze laatste zelfs in Sweeden en verzekert dat zy een verschillende Soort zy, hoewel de Heer GERARD ze als een Verscheidenheid aanmerkt van de voorgaande. Het voornaamste verschil is aangewezen.

VI.
Antheri-
cum Li-
liago.
Ongetakt.

De beroemde HALLER doemt deeze laatste een fraaije Plant, die de Wortels Vezelig tot een Knobbel vergaard heeft, en samengegroeid; waar uit veele Grasachtige Bladen voortkomen, die stevig en een Voet lang zyn. De Stengel is een Elle lang, Bladerloos, met een losse Aair van tien Bloemen, welke uit twee ryën Bloemblaadjes bestaan; de binnenste breeder Lancetvormig ovaal en zuiver wit; de buitensten met een groenachtig streepje. Ieder Bloem is by de twee Duimen breed en zy gelijken veel naar die der Affodillen.

Van het Takkige Phalangium, zegt die groo-
te

(6) *Anthericum* Fol. planis Scapo simplicissimo &c. GOUAN *Mensp.* 175. GER. *Prov* 155. H. *Ups.* 83. *Fl. Suec.* II. N. 290. *Phalangium* parvo flore non ramosum. C. B. *Pin.* 29. DOD. *Pempt.* 106. *Liliago Cordi.* LOB. *lc.* 48. JACQ. *Hort.* 83.

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOPD
 STUK.

te Kruidkenner, is zy voor 't overige weinig verschillende, dan dat zy de Bloemen veel kleiner heeft, en dus ook veel minder aanzienlyk is. De Stengel verdeelt zig boven in verscheide Takjes, yl met Bloemen beladen, welke by nacht geheel geslooten, op den middag volkomen uitgespreid zyn, en op de tusschen-Uuren in een gemiddelde staat. In Sweeden bevondt LINNÆUS, dat zy van zeven Uuren 's morgens, tot drie of vier Uuren 's namiddags, waaken. Wegens die zonderlinge eigenschap heeft MULLERUS de Plant het *Uurwerk van Flora* getyteld (*).

VII.
Anthericum
Liliastrum.
 Leieach-
 tis.

(7) *Anthericum met vlakke Bladen, een geheel eenvoudige Stengel, en Klokvormige Bloemen, met neergeboogene Meeldraadjes.*

Van deeze Bloemplant hadt TOURNEFORT een byzonder Geslagt gemaakt, onder den naam van *Liliastrum*, om dat zy een Bloem heeft in figuur naar die der witte Leliën gelykende; doch verschillende daar van, inzonderheid, door-

(*) Vid. *Mem. de la Societé de Berne*. 1766. T. IV.

(7) *Anthericum* Fol. planis, Scapo simplicissimo, Coræ Campanulatis, Staminibus declinatis. Hemerocallis *Liliastrum*. H. *Cliff.* 128. *Sp. Plant.* I. 324. GER. *Prov.* 154. HALL. *Helv.* 290. *Liliastrum* Alpinum minus. TOURNEF. *Inst.* 369. *Phalangium* magno Flore. C. B. *Pin.* 29. *Phalangium*, DALECH. *Hist.* 852.

doordien de Wortels aan den Scoel hangen als V. Stekraapen. Anderen hadden ze onder de *Phalangia* geschikt, en door de grootte der Bloem van de voorgaande onderscheiden. LINNÆUS plaatste dezelve bevoorens in 't Geslacht van *Hemerocallis*, welke benaaming de Heer HAL-
 LEER nog behouden heeft (*). V. AFDEEL. III. HOOFD. STUK.

Overvloedig kwam het deezen voor, op de Bergvelden der Alpen in Switzerland, zelfs op de allerhoogsten; gelyk het ook groeit op die van Provence, naar den kant van Piemont en Savoije. De Wortels, zegt die Kruidkerner, bestaan uit veele ronde zeer lange Vezelen. Hierom is 't zonderling, dat LINNÆUS 'er een knobbeligen Wortel aan toegeschreeven hebbe (†). De Bladen zyn Grasachtig, zegt, breeder dan twee Lynen, die uit den Wortel zeer lang. De Stengel ongebladerd, van een Voet of een Elle, met een yle Bloemaair, over ééne zyde. De Bloemen komen gaapende voor, op eenbloemige Steeltjes, met gekleurde Ey-rond Lancetvormige Stoppeltjes. Zy bestaan uit zes tedere Sneeuw witte Blaadjes, die de punt omgeboogen en dikker hebben, met een groene Stip getekend. De Meeldraadjes zyn byna zo lang en slap; de Stamper is langer, aan

(*) *Hemerocallis Flor. patulis secundis. Helv. inchoa: II. p. 112. Sp. 1230.*

(†) *Hemerocallis Radice tuberosâ, Corollis hexipetalis, Flor. Cliffl. uts. item. R. Lugdb. 27.*

V. aan 't end geknopt; de Vrucht Eyrond Kegel-
 AFDEEL. vormig, met hoekige Zaaden. De Bloemen
 III.
 HOOFD. zyn welriekende.

STUK.

VIII. (8) *Anthericum met een omgedraaide Bloem-
 Antbericum Spirale. stengel.*

Omge-
 draaid.

Aan den voet des Leeuwenbergs, aan de Kaap der Goede Hope, kwam dit Plantje den Heer KORNIG voor, dat sedert in de Upsalsche Akademie-Tuin is waargenomen. Uit een Bólwortel schiet het een Stengeltje, dat van onderen als met beginzels van Bladen bekleed is, doch Bladerloos blyft. Dit Stengeltje, een Handbreed hoog en Draadachtig dun, is Schroefswyze gedraaid, een weinig klimmende. Het draagt drie of vier Bloemen, op eigen Steeltes, die viermaal zo lang zyn, aan den top: terwyl ieder Bloempje slegts de grootte van die van 't Varkensgras heeft.

B. *Bulbine*, met Vleezige Bladen en gebaarde Meeldraadjes.

IX.
Frutescens,
 Heesterig.

(9) *Anthericum met Vleezige Spilronde Bladen en eene Heesterige Steng.* We-

(8) *Anthericum Scapo Spirali. Mant. 224.*

(9) *Anthericum Fol. Carnosis teretibus, Caule Fruticoso. GOUAN Monsp. 175. Anthericum Caulescens. WACHEND. Uler. 305. Bulbine Caulescens. H. Cliff. 122. R. Lugdb. 33. Phal. Afric. Fol. Cepaceis, Flor. spicatis Aureis. BOERH. Lugdb. II. p. 132. Phal. Capense Caulescens, DILL. Elsb. 310. T. 231. f. 298. BURM. Prodr. 10.*

Wegens de gestalte hebben sommigen dit Kaapse Heesterige Gewas ook tot de *Phalangia* t'huis gebragt. De groote BOERHAAVE noemde 't zelve *Afrikaansch Spinnekruid*, met *Bladen als van Uijen en geaairde Goudkleurige Bloemen*. De Ridder heeft het, met de volgende van deeze Afdeeling, onder den naam van *Bulbine*, tot een byzonder Geslagt betrokken gehad. Immers dit erkent DILLENIUS het zelfde te zyn, als zyn Stengmaakend Kaaps *Phalangium*, 't welk hy aldus beschryft.

„ Een regte, Houtige, ronde Steng, van
 „ een Duim dik en een Voet lang, Takken
 „ uitgeevende met Bladen van dergelyke of
 „ meerder langte, die glad en groen zyn, van
 „ boven plat, van onderen rond en niet hol:
 „ zo dat zy niet volkomen met Uijenbladen
 „ strooken. Zy omvatten Scheedswyze de
 „ Takjes aan den voet en storten, gebroken
 „ zynde, een lymerig bitter Sap uit. Naar 't
 „ end der Takken komen uit de Oxels Stee-
 „ len, van één of twee Voeten langte, die
 „ gelyk de Eereprys geaaird zyn met Bloe-
 „ men als van het Spinnekruid, geel van kleur,
 „ hebbende drie breedere, drie smallere Blaad-
 „ jes. Het Vrugtbeginzel, dat een dun Styl-
 „ tje heeft, is met zes Meeldraadjes omringd.
 „ Ieder Bloempje duurt slegts éénen Dag, doch
 „ wordt dagelyks van anderen vervangen: zo
 „ dat de Plant byna den geheelen Zomer bloeit.”

V.
 AFBEL.
 III.

HOOFD-
 STUK.

V.
*Anthe-
 ricum A-
 loides.*
 Aloëach-
 tig.

(10) *Anthericum met Vleezige Elsvormige
 platachtige Bladen.*

Dit wordt door den beroemden DILLE-
 NIUS, in tegenstelling van 't voorgaande;
Kaapsch ongesteeld Phalangium getyteld. Het
 heeft de Bladen zo zeer naar die van Aloë
 gelykende, dat men het, zonder Bloemen, daar
 voor zou aanzien. Zy zyn Lancetvormig, aan
 de bovenzijde Geutswyze uitgehold en komen
 tropswyze uit den Wortelvoort, die een korte,
 breede, geele Knobbels, Vezels uitgee-
 vende. Met een weinig behandeling kneust
 men deeze Bladen en krygt aan de Vingers
 een lymmerig Sap, als Eywit, dat, in 't eerst
 Smaakeloos, een gevoel van scherpte op de
 Tong agterlaat. Deeze tederheid doet de Bla-
 den, ligtelyk, van 't end af verdorren, en de
 Plant is niet gemakkelyk te behouden. Zy
 geeft uit den Wortel Stengels van een of twee
 Voeten lang, met Aairen in 't eerst byna als
 die van Weegbree, vervolgens ontluikende met
 dergelyke Bloemen, als het voorgaande.

(11) Aa-

(10) *Anthericum* Fol. Carnosis Subulatis planiusculis H.
Ups. 33. *Anther.* Fol. pulposis Lanceolato Subulatis, su-
 pine excavatis. WACHEND. *Ultr.* 304. *Bulbine* acaulis. H.
Cliff. 123. R. *Lugab.* 35. *Phalangium Capense* fessile &c.
 DILL. *Eleb.* 312. T. 232. f. 299.

(11) *Anthericum met Vleezige Elsvormige half Spilronde gestrekte Bladen.*

V.
AFDEEL.
III.

(12) *Anthericum met Vleezige Elsvormige rondachtige Bladen, en een byna Trosdraagende Stengel.*

HOOFD-
STUK.
XI.
*Antheri-
cum Aspbo-
deoides.*

Deeze twee Kaapsen verschillen in het Loof van de voorgaande byzonder weinig. Ook is de manier van groeiing byna eveneens. Volgens WACHENDORF heeft de eerste de Bladen platachtig van boven, 't welk byna overeenkomt met die der Heesterige van DILLENIUS, en de laatste zou dezelve snaiter hebben dan de Stengel. Zy zyn steviget in de Affodillige, van welke de Jaarlykse inzonderheid verschilt, doordien zy niet overwintert, gelyk dezelve. Anders komen deeze en de volde daar in overeen, dat zy geen Stengen hebben dan de Bloemsteelen. De laatste is de eenige Jaarlykse Plant in dit Geslacht.

Affodillig.
XII.
Annuum.
Jaarlyks.

(13) *Anthericum met Vleezige, samengedrukte, stekelige Bladen.*

XIII.
Hispidum.
Stekelig.

Dee-

(11) *Anthericum Fol. Carnosis subulatis semiteretibus strictis. H. Ups. 83. Antheric. acaule Fol. Pulposis teretibus subulatis, supine convexo-planis. WACHEND. Ultr. 305.*

(12) *Anthericum Fol. Carnosis subulatis teretiusculis, Scapo subracemoso. H. Ups. 83. Anther. acaule Fol. Setaceis Caulis angustioribus. WACH. Ultr. 305.*

(13) *Anthericum Fol. Carnosis compressis hispidis. Aspbo-*

V. Deeze, ook aan de Kaap huisvestende, heeft,
 AFDEEL. volgens den Ridder, een Vezeligen Wortel,
 III. met byna Vleezige, samengedrukte, gestreep-
 HOOFD. te Bladen, een half Voet lang, omgekromd,
 STUK. overal bezet met stekelige Haairtjes, zo wel
 als de Stengel, die eenvoudig is en een Bloem-
 tros draagt met Lancetvormige Blikjes, zolang
 als de Bloemsteeltjes en ook stekelig. De Bloe-
 men zyn wit met een groenen Kiel en geele
 Meelknopjes.

Bedenkelyk wordt hier van zyn Ed. t'huis
 gebragt, die Plant, welke door den schrande-
 ren MILLER, onder den naam van *Affodil*
met een naakte Takkige Stengel en platte Lan-
 cetvormige Bladen, is afgebeeld en beschree-
 ven. 't Verschil, ondertusfchen, is in de eer-
 ste opslag zelfs vry groot. De Takkige Stengel
 strydt tegen een eenvoudige of enkele zeer. De
 Bladen waren in deeze glad, zonder eenige
 stekeligheid: hebbende negen of tien Duimen
 langte en anderhalf Duim breedte in 't mid-
 den en loopende aan beide enden smal. Dit
 verschilt veel van samengedrukte, Vleezige,
 omgekromde Bladen. De Wortels waren Affo-
 dil-achtig als dunne Stekraapen. Uit Kaaps Zaad
 was deeze in Engeland geteeld, die aldaar Zaad
 uitleverde, in driehokkige Zaadhuisjes vervat.

Van deeze zelfde heeft, dat ook zonderling
 is,

delus Caulis nudo Ramoso, Fol. planis Lanceolatis. MILL.
DiB. T. 56?

is, de Heer N. L. BURMANNUS zyn *Phalangium Ramosum*, 't welk ik hier voor beschreeven heb, gemaakt.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Mooglyk zal tot één der gemelde Soorten van *Bulbine* die Kaapse Plant behooren, waarvan ik de Afbeelding in *Fig. 3*, op PLaAT LXXX, heb gegeven. Immers, dat dezelve een *Anthericum* zy, blykt uit de zes Meeldraadjes en het Vrugtbeginzels binnen de Bloem, gelyk onze Afbeelding duidelyk voorstelt: maar de Meeldraadjes zyn niet Haairig of gebaard, als blykt by Letter *b*, alwaar men ziet, hoe dezelve uit den Voet of Nagel der Bloemblaadjes oorsprong neemen, en vry groote Meelknopjes hebben.

C. *Narthecium*, met Degenvormige Bladen.

(14) *Anthericum met Degenvormige Bladen en gevolve Meeldraadjes.*

XIV.
Anthericum
Osifragum.
Been-
breekend.

In de Noordelyke zo wel als in de middelste deelen van Europa groeit dit Kruid, dat het

(14) *Anthericum* Fol. Ensisformibus, Filamentis Lanatis. GORT. Belg. 96. Fl. Suec. 269, 287. GMEL. Sib. 1. p. 73. T. 18. f. 2. Fl. Lapp. 136. R. Lugdbs 45. *Narthecium*. MOHR. Epb. N. Car. 1742. p. 389. T. 5. f. 1. Pseudo-Asphodelus palustris Anglicus. C. B. Pin. 29. Phalang. Angl. palustre Iridis folio. TOURNEF. Inst. 368. Asphodelus luteus palustr. DOD. Pempt. 208. Asphod. minimus luteus &c. LOB. Ic. 91.

Z

V. het zo beruchte *Beenbreekend Gras* is onzer
 AFDEEL. Voorcuderen. Het komt overvloedig buiten
 III. Harderwyk op de Gagelkamp voor, by 's Hee-
 HOOFD- ren Loo; in Vriesland op de Bergummer-
 STUK. Heyde en elders in de Wouden, volgens den
 Heer DE GORTER. Men noemt het, zegt
 zyn Ed., *Geele Water-Affodillen* en by de
 Boeren *Egelgras*. In Engeland fchynt het by-
 zonderlyk zyn Zetel gevestigd te hebben, al-
 zo het den naam van Engelfeh of Schotfch
 voert by de Autheuren, ja zelfs by fommigen
Lancaster-Affodil getyteld wordt. Het is 'er
 op Moerasfige plaatfen zeer gemeen, als ook
 in Noorwegen en Sweeden. Het zelfde verze-
 kert de Heer HALLER van Switserland, doch
 nergens komt het overvloediger, zegt hy, voor;
 dan by Bern in het Veld de Eymatte, daar de
 Beek eerst uit het Bofch komt vloeijen, als ook
 op andere Moerasfige plaatfen; doch zelfs in
 de fchuinte der Bergen.

De Wortel, die wit en Vezelig is, geeft
 veele Grasachtige, harde, platte Bladen uit,
 en een regte Stengel, om laag gebladerd,
 welke uitloopt in een lange Bloem-Aair, be-
 zet met paarsche Blikjes. De Bloemen, kort
 gefteeld, hebben twee ryën van Blaadjes, uit
 den geelen groen en een Draadachtigen Styl,
 met gladde Meeldraadjes, volgens dien Au-
 theur. Dit is te verwonderen, daar de Heer
 LINNÆUS getuigt, dat in Sweeden de Bloe-
 men door haare gebaarde Draadjes aanzienlyk
 zyn.

zyn. Zou dit dan ook een weezentlyk verschil maaken; aangezien HALLER zegt: „de-
„ze onze Soort heeft geen Beenbreekende
„kragten, om welken een dergelyke Plant
„in 't Noorden berugt is”? Maar de Heer
GMELIN heeft zelfs in Siberie ook deeze
Plant met gladde Meeldraadjes waargenomen;
zo het niet de volgende is, welke daar mede
verward wordt by de Autheuren.

Die Beenbreekende hoedanigheid, ondertus-
schen, schynt eene Hersenschim te zyn. De
vermaarde BARTHOLINUS bragt dezelve te
voorschyn uit een Gerugt, 't welk ten dien
opzichte in Noorwegen heerschte, daar men 't
Storregras noemde. Men zeide, dat het de
Beesten, die daar van aten, kragteloos en tot
beweeging onbekwaam maakte, zo dat zy zig
als Beenderloos vertoonden (*). SIMON PAUL-
LI, die in zyn tyd een bekwaame Arts was,
meende zulks door zekere Lood- of Kwikzilve-
rige Stoffen, welke aldaar in de Grond mogten
zyn, te verklaaren. De Fransche Schryvers
van het Journaal der Geleerden, op 't jaar 1675,
staken 'er den gek mede, zeggende; „dat BAR-
„THOLINUS van dit Noorweegsche Kruid ver-
„zekerde, hoe hetzelve, van de Katten ge-
„geten, derzelve Schenkels als door de Huid
„heen deedt komen, zo dat zy niet loopen
„kon-

(*) BARTH. *Acta Hafn.* II. p. 126.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

„ konden in die toestand. Men gaf haar ,
„ tot Geneezing, Poeijer van gedroogde Beer-
„ deren , dat eene sterke Kwyling verwekte.”
Hier omtrent verantwoordt BARTHOLINUS zig
zeer wel, maar voegt 'er by, dat in Jutland,
alwaar het overvloedigst groeide, geen Mine-
raalen waren , en dat het Vee aldaar, zonder
hinder, dit Gras nuttigde (*). In onze Pro-
vinciën heeft men 'er ook geen nadeel, noch
voor de Runders , noch voor de Schaapen,
van bevonden ; hoewel LINNÆUS aanmerkt,
dat men het by de Boeren, in Smaland , voor
het Wolvee schadelyk oordeelde. Men achtte
het in Engeland tot Geneezing van Wonden
kragtig, en met de Bloemen, in Loog geweekt,
maakten de Meisjes het Haar geel, volgens
LOBEL, zo RAY meldt. Misschien ziet dit
op een andere Soort van Affodillen.

XV.
*Antheri-
cum Caly-
cydatum.*
Kelk-
bloemig.

(15) *Anthericum met Degenvormige Bladen
en driekwabbige Kelken; de Meeldraadjes
glad, de Bloemen driewyvig.*

Op

(*) Eadem. T. IV. p. 100.

(15) *Anthericum* Fol. Ensisformibus , Perianthiis trilobis,
Filamentis glabris , Flor. trigynis. GOUAN *Monsp.* 175. *Fl.*
Succ. 269 , 288. GMEL. *Sib.* 1. p. 13. T. 18. f. 2. *H.*
Cliff. 140. GRON. *Virg.* 39. *Anther.* Scapo nudo Capitato ,
Filam. glabris. *Fl. Lapp.* N. 136. T. 10. f. 3. *Anthericum*
Pseudo-Asphodelus. JACQ. *Vind.* 233. OED. *Dan.* 36. Pha-
lang. *Alpinum palustre Iridis folio.* TOURNF. *Inst.* 368. SEQ.
Perou. II. p. 61. T. 14. *Pseudo-Asphodelus Alpinus.* C. B.
Pin. 29.

Op de Gebergten van Switserland, Lapland en Siberie, niet alleen, maar ook in Italie en elders, groeit deeze wonderbaare Leliachige Plant, zegt de Ridder, welke in de geheele Gestalte naauwlyks van de voorgaande te onderscheiden is, maar grootelyks verschilt in de Vrugtmaaking, als hebbende een driehoekigen Kelk en geen Styl, drie Vrugtbeginzels en kaa- le Meeldraadjes. SEGUIER vondtze in een koude Valey van den Baldus-Berg op een vet- ten Grond, en geeft 'er een Afbeelding van, welke zeer goed is, zo GOUAN aanmerkt, en niettemin aanmerkelyk verschilt van de Lap- landsche van LINNÆUS; nader komende aan de Siberische, door GMELIN uitgegeven: hoewel die de Stengel met Bladertjes bezet heeft, 't welk deeze Kruidkenner als eene Ver- scheidenheid aanmerkt.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Zy valt veel kleiner, de Bladen zyn naauw- lyks een Duim lang, bleek groen, en als in malkander steekende: het Stengeltje van langte als een Vinger; Draadachtig dun en beladen met kleine witte Bloempjes: zo dat deeze Soort in fraaiheid veel te kort schiet by de voor- gaande.

De een of andere, doch inzonderheid de eerste, heeft men in Sweeden *Hograes* ge- noemd, om dat men de Bottigheid der Schaa- pen daar aan toeschreef, dat zy veel van dit Gras nuttigden. Terwyl, nu, sommige Wei- den, in Noordholland, hier ook aan onderhe-

V. vig zyn, zou het onderzoek, of deeze Soort
 AFDEEL. van Gras of dergelyken, daar ook groeiden,
 II. niet onnut zyn (*).
 HOOFD- „ Geen Geslagt, (zegt LINNÆUS) (†),
 STUK. „ wordt, in de geheele Klasse der Lelieachtigen,
 „ moeielyker dan dit bepaald. Het Steen-
 „ **breekend** en *Kelkbloemig* Anthericum is in de
 „ geheele Gestalte zo overeenkomstig, dat
 „ menze, de Vruchtmaking uitgezonderd,
 „ naauwlyks onderscheiden kan; doch de laat-
 „ ste Soort heeft gládde Meeldraadjes, een
 „ byna Klootronc Zaadhuisje, drie Stempels
 „ zonder Stylen en een driekleppigen Kelk.
 „ Het Steenbreekende is met de vyf voor-
 „ gaande Soorten door zyne ruige Meeldraad-
 „ jes verknogt, doch verschilt door een pie-
 „ ramidaal Vruchtbeginzel, kaffige Zaaden en
 „ een blyvende Bloem. De zeven eerste Soor-
 „ ten verschillen van de volgenden door glad-
 „ de Meeldraadjes en Gestalte der Affodillen;
 „ derhalve moesten alle deeze Planten of in
 „ één Geslagt begreepen, of in vier byzonde-
 „ re voorgesteld worden, als wanneer men zeer
 „ moeielyk de Kenmerken der zeven eersten
 „ zou bekomen.” Zie daar de reden van de
 opgegevene schikking en benaamingen.

L E.

(*) Gemeenlyk leidt menze van de nuttigheid af: zie
 pyn I. D. III. STUK, bladz. 235.

(†) *Sp. Plant.* II. p. 447.

LEONTICE. Leeuwenblad.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

De Kenmerken van dit Geslacht zyn, een zesbladige Bloem en een zesbladig Honigbakje, op de Nagels der Bloem zittende, met een uitgebreiden rand: als ook een afvallende zesbladige Kelk. Het bevat de vier volgende Soorten.

(1) Leeuwenblad met gevinde Bladen, de gemeene Bladsteel enkeld.

I.
Leontice
Chryso-
gonum.

(2) Leeuwenblad met verdeelde Bladen, de gemeene Bladsteel driedeelig.

Enkel-
vinnig.

II.
Leonto-

Deeze beide Planten heeft **TOURNEFORT** in één Geslacht betrokken, onder den Griek-
schen naam *Leontopetalon*, die Leeuwenblad
betekent. Zy hebben haare Groeiplaats in de
Zuidelyke deelen van Europa, in de Levant
en

petalum.
Deelbladig.

(1) *Leontice* Fol. pinnatis, Petiolo communi simplici. *Syst. Nat.* XII. Gen. 423. *Reg.* XIII. p. 273. *H. Cliff.* 122. **GRON.** *Orient.* N. 113. *Leontopetalon*, Fol. Costæ simplici innascentibus. **TOURNEF.** *Cor.* 49. *Leontopetalon affinis* Fol. *Quernis.* C. B. *Pin.* 324. **MORIS.** *Hist.* II. p. 285. S. 3. T. 13. f. 7. *Chryso-gonum* Dioscoridis. **RAUW.** *Icon.* 119. **RAJ.** *Hist.* 1326.

(2) *Leontice* Fol. decompositis, Petiolo communi trifido. *H. Cliff.* 122. *R. Lagab.* 34. **GRON.** *Orient.* 114. *Leontopetalon* Fol. Costæ Ramosæ innascentibus. **TOURNEF.** *Cor.* 49. *Leontopetalon* C. B. *Pin.* 324. **CAM.** *Epit.* 565. **MORIS.** *Icon.* fig. 6. **RAJ.** *Hist.* 1326.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

en de Oosterfche Landen. Beiden groeijen zy by Aleppo onder 't Koorn. W H E L E R vondt 'er een groote Vlakke, by Athenen, mede bezet.

„ De Vraag is, (zegt L I N N Æ U S (*),) of „ men deeze Plant, in een Natuurlyke Klasfe, „ onder de Lelieachtigen mag t'huis brengen. „ Dit wordt aangeraden door de naakte Bloem, „ met zes regelmaatige Blaadjes, de zes Meel- „ draadjes en een Knobbelwortel: doch de ge- „ daante, de famengeftelde Bladen, en de een- „ hokkige Vrucht, ftryden 'er tegen.” Ik heb echter dezelve, geen beter plaats weetende, op 't voorbeeld van den Hoogleeraar A. VAN ROYEN, daar toe bewaard.

De laatstgemelde, die de Bladfteelen Takkig verdeeld heeft, acht men het *Leontopetalon* der Ouden te zyn; ten minfte voert zy by alle Antheuren dien naam. R U E L L I U S zegt, dat men het *Pata Leonis* in de Winkels heette en de Duitfchers noemen het *Lowentap*, dat is Leeuwenpoot, in 't Fransch *Patte de Lion*. De Bladen, immers, hebben veel dat naar dezelve zweemt. Zy gelyken in Kleur naar die van Kool en de Wortels naar Aardappelen, zynde wel een Vuist groot, ongelyk geknobbeld, van binnen geelachtig groen, en bitter van Smaak. Tufchen de Bladen fchiet een Stengel van één of anderhalf Voet hoogte, welke in

Takk.

(*) H. Clifortiani loco citato.

Takjes verdeeld is en Bloemen draagt als die der gewoone geele Veld - Ranonkelen. Het Zaadhuisje, dat 'er op volgt, is Blaasachtig en heeft veel dat zweemt naar die der Krieken over Zee, maar bevat verscheide ronde zwarte Zaaden, als van 't Oostindisch Bloemriet.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Het *Leontopetalon* heeft, volgens GALENUS, uitwendig op Gezwellen gelegd zynde, een kragt van vermurwing, verwarming en verdrooging in de derde Graad. De Wortel, zegt DIOSCORIDES, met Wyn genomen, helpt de genen die van Slangen gebeten zyn. Diestyds werdt dezelve veel in Klysteeren gedaan, om de Jichtpynen te doen bedaaren, en was in deezen van goede uitwerkinge.

De eerste Soort, die veel naar 't zelve gelykt, acht men het *Chryfogonon* van den laatstgenoemden te zyn. Sommigen hebben daar voor het bekende Kruid, 't welk men *Cinerria* noemt, anderen de *Tormentilla* gehouden; doch dit schynt het echte te zyn. De Wortel is ook een Knobbel, maar van binnen rood: de Bladen zyn ingesneeden, als die der Eiken, en staan kruislings om den Bladsteel, donker groen van kleur: de Bloemen, ook geel, zyn aanzienlyker, als kleine Anjeliertjes; voor 't overige komt het in Gewas byna overeen, dan dat de Stengetjes dunner zyn, zig over den Grond uitbreidende.

V.
AFDEEL.
III.

(3) Leeuwenblad met het Stengblad driemaal drieyoudig; het Bloemblad tweemaal (*).

HOOFD-
STUK.

Die van Parys zyn gewoon dit Kruid *Thalictroides* te noemen, zegt de Heer GRONOVIVUS. Het groeit in Virginie op de manier van 't Epimedium, volgens den Ridder, die het dus beschryft.

III.
Leontice
Thalictroides.
Fynbladig.

„ De Steng is naakt, bepaald door drie uitgebreide gesteelde Bladen. Ieder Bladsteel is driedeelig. met negen aangegroeide Blaadjes, waar van de twee zydelingse ongesteeld, tweekwabbig, het middelste gesteeld, driekwabbig,“ enz. Aan 't end loopt de Steng uit, in een losse overend staande Tros van Bloemen.

IV.
Leontopetaloides.
Veeldeelig.

(4) Leeuwenblad met enkele driedeelig veeldeelige Bladen, en eenbladige gekelkte Bloemen.

Dit Kruid, in Oostindie groeiende, en door AMMAN in de Petersburgse Verhandelingen af-

(3) *Leontice Folio Caulino triternato* (27), *Florali biter-nato* (9). *Leontice Fol. supradecompositis*. GRON. *Virg.* II. 52.

(*) Dat is het Stengblad van zevenentwintig, het Bloemblad van negen Blaadjes.

(4) *Leontice Fol. simplicibus tripartito-multifidis*, *Cor. monopetalis Calyculatis*. †. *Leontopetaloides*. AMM. *AB.* VIII. p. 211. T. 113. BURM. *Fl. Ind.* p. 82.

afgebeeld, heeft de Gestalte van dit Geslagt, doch de Bloem schynt veel te verschillen. Misschien zou men 'er een byzonder Geslagt van mogen maaken, zegt onze Ridder, die het niet hadt gezien.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

De drie hier op volgende Geslagten van *Asparagus*, *Dracæna* en *Convallaria*, reeds beschreeven zynde, komen wy tot dat van

P O L I A N T H E S . Tuberoos.

Dus wegens de menigte van Bloemen, die de Steng versieren, en wegens derzelve fraaiheid, genaamd.

Het heeft een Trechterachtige, kromme, gelykrandige Bloem, die eenbladig is, met de Meeldraadjes in de Keel ingeplant, en het Vruchtbeginzel op den bodem.

De eenigste Soort (1), die haar afkomst uit Oostindie, van Java en Ceylon, heeft, maakt een Bloemplant uit, welke, en wegens de Gestalte en wegens den Reuk, zeer bemind wordt.

I.
Polianthes
tuberosa.
Sicilyk.

(1) *Polianthes*. Syz. *Nat.* XII. Gen. 422. *Veg.* XIII. Gen. 426. p. 276. *Polianthes* Flor. alternis. *H. Cliff.* 126. *Ups.* 76. *GOUAN* *Monsp.* 178. *R. Lugdb.* 27. *Fl. Zeyl.* 125. *Hyacinth.* Ind. *tuberosus* *Flore Narcissi*, item *Flore Hyacinthi Orient.* C. B. *Pin.* 47. *RUDB.* *Elys.* II. p. 39, 38. f. 4 2. *Hyacinthus* Ind. *tuberosa* *Radice.* *CLUS.* *Hist.* I. 176. *Amica nocturna.* *RUMPH.* *Amb.* V. p. 235. T. 93. *BURM.* *Zeyl.* 122. *Fl. Ind.* p. 83.

V. wordt. Men noemtze gemeenlyk *Tuberoos*,
 AFDEEL. in 't Franfch *la Tubereufe* of *Tuberoſe*; welke
 III. benaaming daar van afkomstig is, dat het den
 HOOFD- Wortel van onderen knobbelig heeft, en hier-
 STUK. om voert het by BAUHINUS den naam van
Taberoos. *Indiſche Hyacinth met eenen Knobbelwortel*. RUM-
 PH I U S heeftze *Nagt-Liefſte* of *Nagt-Min-
 naares* genoemd, naar 't Maleiſch *Sondal-Ma-
 ram*, om datze by nagt lieffelyker dan over dag
 ruikt. „ Het is een van de welriekendſte Bloe-
 „ men, zegt hy, in Indie, uit het geſlagt der
 „ Hyacinthen; want onder by de Wortelen
 „ maaktze een Bol als een groeiende Ajuin,
 „ hier op Amboina een paar Duimen, maar
 „ elders wel een Vuist dik, en aan 't onderſte
 „ derzelve veele dwarsloopende Vezelingen.
 „ De Bladen verſpreiden zig in 't ronde, zeer
 „ ſmal, van een Elle of langer, een Pink
 „ breed, Geutſwyze gefatſoeneerd, dik, Sap-
 „ pig, doch ſlap en meest gebroken hangende.
 „ Uit het midden der Plant ſchiet een enkele
 „ ronde Steel, drie of vierdhalf Voeten lang,
 „ met eenige korte Bladeren bezet, welke
 „ zig ſomtyds in zyd-Takken verdeelt. Aan
 „ het opperſte van dien Steel of Stengel ko-
 „ men Bloemen voort, twee by elkander uit
 „ een klein Blaadje, als uit een Scheede, on-
 „ geſteeld, doch met een langen krommen
 „ Hals; des menze altoos over zyde of ne-
 „ derwaards geboogen ziet. De Bloem heeft
 „ de gedaante van die der Hyacinthen, gaan-
 „ de

„ de 's avonds open als een Klokje, van zes
 „ Melkwitte en gesternde dikachtige Blaadjes
 „ of Slippen. De onderste Bloemen gaan al-
 „ toos eerst open, en duuren maar éénen Dag,
 „ doch worden telkens door anderen vervan-
 „ gen, tot aan het bovenste van de Stengel.
 „ De onderste zetten inmiddels tot Vrugtknop-
 „ pen of Zaadhuisjes maar zonder Zaad: des
 „ men dit Gewas moet voortteelen door de
 „ Knobbels, die ter zyden uit den Hoofdwor-
 „ tel schieten. Men plantze aldaar meest in
 „ Potten of Kasjes, in goede zwarte Aarde
 „ en zetze voor de Vensteren, wordende de
 „ Bloemen 's avonds afgebroken, om in 't
 „ Haar te steeken of op de Bedden te strooi-
 „ jen. Men zet ook wel de Bloemstengen in
 „ Water of de geheele Pot met de Bloemplant
 „ in een Kamer, om die des nagts te vervul-
 „ len met den aangenaamen Reuk, als van Le-
 „ liën en Narcisfen."

V.
 AFDEEL
 III.
 HOOFD.
 STUK.
 Tuberoos.

Nu ruim honderd Jaar geleeden was deeze
 Plant eerst op Amboina gebragt van Batavia,
 alwaar de Natuurlyke Groeiplaats, als gezegd
 is, schynt te zyn. In Egypte vondt HASSEL-
 QUAST de Tuberoozen in Augustus bloeijen-
 de, en merkt aan dat men aldaar, door infusie
 der Bloemen, een zeer welriekende Olie, gelyk
 met Jasmyn-bloemen, vervaardigt. In Italie
 en in andere deelen van Europa zyn zy door
 de kunst der Bloemisten zeer verbeterd en ver-
 fraaid, zynde aldaar reeds meer dan anderhalve
 Eeuw

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Tuberoos.

Eeuw bekend geweest. Men vindtze nog wel met enkele Bloemen, gelyk die, welke RUMPHIUS afbeeldt en dus a's Hyacinthen; doch ook met dubbelde Bloemen, naar kleine Narcisjes of Roosjes gelykende, wit met eenig mengzel van Roozekleur (*). De enkele zyn zesbladig, maar de dubbelde of volbloemige, hebben negen, twaalf, agttien of meer Bloemblaadjes en een veel grooter Bloem. Zy komen ook met verguld gezoomde Bladen voor. Het gene de manier van behandeling of kweeking betreft, veel tot het begrip van deeze Bloemplant dienende, zal ik hier overneemen (†).

„ De Tuberoozen begeeren eenen vetten
„ Zavelachtigen, wel doormesten Kleygrond,
„ in eene vrye opene warme Lugt met veel
„ Vogts. Wanneer men dezelve aldus plant
„ en onderhoudt, vermenigvuldigenze zeer
„ sterk, en brengen, uit ieder Bol, verscheide
„ Bloemstengen voort; 't welk niet zo zeer door
„ de grootte van den Bol, maar voornaame-
„ lyk daar door veroorzaakt wordt, dat de
„ Bol, van onderen, met eenen gezonden,
„ vasten, dikken Wortel voorzien is, uit wel-
„ ke veele kleine Haar- of Houtige Wortelen
„ schie-

(*) Zie de Afbeelding by WEINMANN, in zyn Kruidboek, Plaat N. 584, doch ongelyk fraaijer in 't Werk van den Heer LA COURT, over 't aanleggen van Lusthoven en Plantagien, enz. I. Druk, aan 't end.

(†) Uit het laatstgemelde Werk, bladz. 457.

„ schieten , die aan dezen Plantbol , by aan-
 „ houdende Warmte en Vogtigheid , een ge-
 „ duurigen groey veroirzaaken door gestadigen
 „ aanwas van Klifsters. Dit is , myns weetens ,
 „ aan geen ander Plantgewas zo eigen en ik
 „ heb het door de Ondervinding geleerd. Wan-
 „ neer ik zodanigen grooten onder - Wortel ,
 „ zonder Bol . die alleenlyk op zyde eenige
 „ kleine uitbottingen hadt , van grootte als
 „ Speldenkoppen , geplant had ; bragt deeze
 „ niet alleen in het zelfde Jaar , in Augustus ,
 „ vyf Bloemstengen , ieder met over de dertig
 „ of veertig Bloemen , voort : maar was ook ,
 „ in Oktober uit den Grond genomen zynde ,
 „ tot een groote Klomp , van tien groote
 „ Bollen en een menigte aanwasjes van klei-
 „ ne Klifsters , gegroeid. Ook bevond ik , dat
 „ een groote Bol , het ééne Jaar gebloed heb-
 „ bende , indien hy slegts met een goeden
 „ onder - Wortel voorzien is , het volgende
 „ Jaar niet minder Bloemstengen voortbrengt ;
 „ alzo ik 'er dus vyf te gelyk op zyde heb
 „ zien uitbarsten.

„ Koude en natte Damp is deeze Bolplant
 „ zeer nadeelig¹ , maar een zoel Najaar , met
 „ veel Vogts , doet dezelve met ongemeene
 „ dikke Stengen en veele Bloemen praalen.
 „ In tegendeel zyn de Stengen , in groote
 „ Zomer - Hitte en droogte , mager , dor met
 „ weinige Bloemen : weshalve men dezelve
 „ alsdan overvloedig en dikwils begieten moet ,
 „ zelfs

V. „zelfs fomtyde twee of meer maalen in de
 AFDEEL. „Week.”
 III.

HOOFD.
 STUK.

H Y A C I N T H U S. Hyacinth.

Dit Geflagt , 't welk tegenwoordig de voor-
 naamſte Liefhebbery van Flora behelst , wordt
 bepaald door een Klokvormige Bloem , en dat
 het Vrughtbeginzel drie Honigvoerende Gaatjes
 heeft. Voorts komt daar by , de algemeen be-
 kende Gestalte , uit hoofde van welke , buiten
 de gewoone , hier ook verſcheide andere Bol-
 planten t'huis gebragt zyn , in de volgende
 Soorten.

I.
Hyacinthus
non ſcrip-
tus.

Neder-
 landſche.

(1) *Hyacinth met Klokvormige zesdeelige Bloe-*
men , aan de tippen omgekruld.

Dat deeze Hyacinth , by ſommigen , den naam
 van *non ſcriptus* , dat is niet beſchreevene ,
 voert , is in tegenſtelling van de benaaming *Hy-*
acinthus ſcriptus , welke oudtyds toegepast
 werdt op de Oranjekleurige Leliën ; om dat
 derzelver Bloemblaadjes met zekere Merkte-
 kenen als beſchreeven zyn. Hoe die vergely-
 king

(1) *Hyacinthus Corollis Campanulatis ſexpartitis , apice*
revolutis. Syſt. Nat. XII. Gen. 423. Veg. XIII. Gen. 427.
p. 276. H. Cliff. 125. B. Lugdb. 27. SAUV. Monſp. 17. Hya-
cinth oblongo Flore cœruleus major. C. B Pin. 43. Hya-
cinth. non ſcriptus. DOD. Pempt. 216. Hyc. Anglicus &
Belgicus. LON. Ic. 103.

king plaats kan hebben, daar zy in gedaante zo zeer van deeze Hyacinth verschillen, is duister. Dezelve voert, by anderen, naar den Landaart, den bynaam van *Engelsche* en zelfs van *Nederlandsche*. „Defen hebbe ick willen heeten Engelschen ofte Nederlandtschen Ja- cynth, om dat hy nergens ter wereldt in groen Boschen en Bemden overvloediger en groeyet, dan in Engellandt, Nederlandt, ende principaal by Doornick, aan den Berg van Trinité geheten ende desgelycke by Bruesfel,” zegt LOBEL. De Heer SCHWENCKÉ heeftze in 't Haagse Bosch gevonden en men noemtze *Hyacinthus Belgicus* by de Bloemisten. In Boschen en Heggen van Engeland, aan de kanten der Akkeren in Spanje en de zuidelyke deelen van Vrankryk, als ook nevens de Wegen in de Piemontesche Landsdouwen, stelde LINNÆUS de Groeiplaats. In Languedok of Provence, ondertuschen, vind ik ze onder de inlandsche Planten niet aangetekend en de Spaansche van CLUSIUS verschilt eenigermate van deeze, die RAY Engelsche Hyacinth of *Haazenklokjes* noemt. Mischien vallen zy, in onze Provintiën, dan ook wel elders wild, als mede in Duitschland; hoewel zy door KRAMER niet onder de Oostenryksen geteld zyn. In Switserland vindt menze op eenige woeste Steenige Bergachtige plaatsen, zo HAL- LER aantekent, die deeze Hyacinth aldus beschryft (*).

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.
Hyacinth

De

(*) *Helv. inchoat.* Tom. II. p. 121.

V.
 AFD. III.
 HOOFD-
 STUK.

„ De Bol is als die der anderen en geeft Gras-
 „ achtige , zagte , breede Bladen uit , van taa-
 „ melyke langte , als ook een Bloemsteel , met
 „ eene omgeboogene Aair aan 't end , van wei-
 „ nige Bloemen , die Pypachtig zyn , aan den
 „ voet buikig ; voorts rolrond en aan 't end in
 „ Slippen verdceld , drie grooter , drie kleiner.”
 In de natuurlyke Plant zyn deeze Bloemen
 blaauw , maar men heeft 'er zo veel Verschei-
 denheden , in 't witte en roode of Roozekleu-
 rige , van bekomen , dat onze Ridder hier de
 agttien eerste Soorten van T O U R N E F O R T
 t'huis bragt. B A U H I N U S heeft 'er tien ,
 van Hyacinthen met langwerpige Bloemen en
 de groote B O E R H A A V E zes opgetekend (*).

II.
Hyacinthus
cernuus.
 Spaansche.

(*) *Hyacinth met Klokvormige zesdeelige
 Bloemen en een knikkende Bloemtros.*

De bynaam van *Cernuus* onderscheidt dee-
 zen niet behoorlyk , alzo de andere ook vol-
 strekt knikkende Bloemen heeft. Hier wordt
 thans de *Spaansche* van C L U S I U S t'huis ge-
 bragt , die , zo L I N N A E U S aantekent , de
 Bloemen meer knikkende en vooral buikiger
 heeft (†) , van eene Roozekleur , met de Slip-
 pen

(*) BOERH. *Lugd.* II. p. III.

(†) *Hyacinthus Cor. Campan. sexpartitis* , Racemo cernuo.
Hyacinthus Hispanicus. CLUS. *Hist.* I. p. 177.

(†) *Corolla buis Basi Ventricosior* , *precedenti vero minime* ,
 wordt

Fig. 1.

Fig. 2.

pen weinig omgekruld. De Blikjes ook, die de Bloem beschutten, dikwils langer dan dezelve, zyn van een zelfde Kleur of hooger rood. De Stamper is korter dan de Meeldraadjes, en Gewas kleiner.

V.
AFBEELD.
III.
HOOFD.
STUK.

(3) Hyacinth met de buitenste Bloemblaadjes byna onderscheiden, de binnensten te samen vereenigd.

III.
Hyacinthus
serotinus.
Laat-
bloemige.

Deeze was, onder de voorgemelde Verscheidenheden van de Eerste Soort, bevoorens mede geteld door den Ridder; doch naderhand daar van afgezonderd. Hy stelt de natuurlyke Grceiplaats in Spanje en Barbarie., De Bloem-
„ tros (zegt hy) blocit aan ééne zyde: de
„ Bloemen zyn droevig of fles van Kleur en
„ evenwel by nacht niet welriekende: de Bloem
„ is zesdeelig; met de drie buitenste Slippen
„ beurtlings, byna tot den bodem toe, van één
„ gescheiden en omgekromd.” De Kleur is, volgens CLUSIUS, uit den paarschen bleek groenachtig.

(4)

wordt in de laatste Uitgave van 't Syst. Nat. Ed. Veg. XIII., gezegd: doch HALLER zegt daar van *Flos tabulosus*; *Mellugine plenas*, ad originem *Ventricosus*: gelyk ik heb geschreeven.

(3) *Hyacinthus Petalis exterioribus subdistinctis, interioribus coadunatis*, *Hyacinthus obsoleto* Flore. C. B. Pin 44. *TOURNEF. Inst. 345.* *GOUAN Monsp. 178.* *Hyacinthus obsoletus Coloris*; *Hispanicus serotinus.* *CLUS. Hist. 1. p. 177, 178.*

A R 2

II. DEEL. XII. STUK.

V.
 AFDEEL.
 III.

HOOFD-
 STUK.

IV.
Hyacinthus
viridis.

Groene.

PLAAT
 LXXXIV.

Fig. 1.

(4) *Hyacinth met de buitenste Slippen der Bloemen Elsvormig en zeer lang.*

Deeze zeer aartige *Hyacinth*, van de Kaap afkomstig, hadt de Heer BURMANNUS levendig gehad, schryft LINNÆUS, die aanmerkt, dat de Gestalte als van de volgende is, maar dat zy de Bloemen groen heeft. De drie buitenste Slippen, beurtlings, zegt zyn Ed., zyn eens zo lang als de geheele Bloem, en loopen Elsvormig uit in een zeer spitse punt. De Ridder schynt dezelve niet levendig gezien te hebben. Ik had deezen Zomer het geluk, van die aartige Groene *Hyacinth* uit myne Kaapse Boilen in bloey te krygen en derhalve heb ik ze in Afsbeelding laten brengen, gelijk zy in Fig. 1, op PLAAT LXXXIV, naar 't Leven is vertoond.

Men moet in agt neemen, dat deeze Bolplant alles groen heeft, uitgenomen de Lancetvormige Blikjes, één by ieder Bloem, die Vliezig witachtig, en de naauwlyks zichtbaare Meelknopjes in de Keel, die geel zyn. Voortt zyn de Bloemen met een paarschachtigen waafer als bedaauwd. De Stengel of Bloemsteel heeft omtrent een Voet hoogte. In de Hortus alhier heb ik ze dit Jaar ook bloeiende gevonden.

(5)

(4) *Hyacinthus* Coroll. exterioribus Laciniis subulatis longissimis. BURM. Fl. Cap. Prudr. 10.

- (5) *Hyacinth met Klokvormige half zesdeelige Bloemen, die aan den bodem Rolrond zyn.*

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Drie Bolletjes van deeze Soort, in Spanje verzameld, hadt CLUSIUS ontvangen, en twee derzelve gaven Bloem. De Plant hadt lange smalle gestreepte Bladen, van onderen gekield, groen, zeer slap en doorzaans op den Grond leggende. Een regtopstaand Stengeltje of Steel-
tje, van een Span lang, paarschachtig gekleurd, droeg zes of zeven Bloemen, kleiner dan die der gewoone Hyacinthen en wyder, van blaauwachtige Kleur uit het eene, wit uit het andere Bolletje, en uit dergelyke zouden ook roode Bloemen voortgekomen zyn. Met paarschachtige Bloemen, ondertuschen, is deeze in de Bloemhoven niet onbekend.

V.
Hyacinthus
Amebystius
Paarsch-
achtige.

- (6) *Hyacinth met Trechterachtige half zesdeelige Bloemen, die aan den bodem Bui-
kig zyn.*

VI.
Orientalis.
Gewoone,

„ Naauw-

(5) *Hyacinthus Corollis Campanulatis semi-sexfidis, basi Cylindricis. H. Ups 85. Hyacinth. oblongo caeruleo flore minor. C. B. Pin 44. RUDB. Elys. II. p. 27. f. 8. Hyac. minor Hisp. angustifolius, J. B. Hist. II. p. 587. CLUS. Cur. App alter.*

(6) *Hyacinthus Corollis Infundibuliformibus, semi-sexfidis, Basi Ventricosis. H. Cliff 125. Ups. 85. R. L. 24. 27. GOUAN Mensp. 178. Hyacinthus Orientalis Sp. 1 - 15*

A a 3

II. DEEL. XII. STUK.

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.
Hyacinthen

„ Naauwlyks is 'er een Bloem , die de Wet-
 „ ten der Kweeking bekwaamer ondergaat , of
 „ daar door beschaafder gemaakt wordt , dan
 „ deeze ; zeide LINNÆUS. Hierom wordt
 „ zy , hedendaags , by de Haarlemmer Bloe-
 „ misten , als de Koningin der Bloemen geëer-
 „ bied en gekoesterd : maar , de Kweeking ver-
 „ waarloosd zynde , neemt zy allengs , weder-
 „ om , haar wilde manieren aan.”

Dus sprak de Ridder , nu ruim veertig Jaar
 geleeden , toen hy den Cliffortfen Tuin be-
 schreef , van deeze vermaarde Bloemplant , die
 tegenwoordig nog de grootste Liefhebbery der
 Bloemisten uitmaakt. Verwonderlyk is het te
 zien , met welk eene zorgvuldigheid de Grond
 der Bedden , waar in menze planten wil , be-
 reid wordt , om vryheid en Voedzel te verschaf-
 fen aan de zwaare Wortelvezelen der Bollen !
 Verwonderlyk is de zwaarheid der Bladen ,
 Stengels en Bloemen , door zodanige Oefening
 gekweekt ! Verwonderlyk de schoonheid der
 Bedden , in haare Bloeytyd praalende met een
 oneindige Verscheidenheid van Hyacinthen ,
 blaauw , wit , Koozekleur en rood , ja zelfs
 thans

& plenus 1 - 3. C. B. *Pin.* 44. *Hyacinthi Species* 20-
 63. TOUBNE *Inst.* 345. BOERH *Jugdb.* Sp. 15 - 58. *Hyac-*
cinthus Orientalis Sp. 10 - 14. MORIS. *Hist.* II. p. 474.
 S. 4. T. 11. *Hyacinthus Or. major et minor.* DOD.
Pempt. 216. *Hyacinthus Orient. Græcus , purpureo rubens ;*
major polyanthos : albus et minor. LON. *lc.* 104, 105 &
 106.

thans geel, met veranderingen, te fyn om van een ander Oog, dan dat der Bloemisten, nagegaan te worden! Verwonderlyk, dat zulk eene Plant de Neusgaten niet minder streekt dan het Gezigt, door een by uitstek lieflyken Geur: hier in de schoonste Tulpen, Ranonkelen en andere Bloemen, overtreffende!

Kortelyk zal ik van den oorsprong des naams en van de plaats der afkomst spreken. *Hyacinthos* is een zuiver Grieksch woord, van *Dioscorides* gebruikt, dat by de Romeinen met den tongval van *Hyacinthus* overgenomen werdt, en nog heden door geheel Europa zwerft. De Italiaanen zeggen *Hyacintho*, de Franschen *Jacinthe*, de Engelschen en Duitschers, gelyk wy, *Hyacinth*. Daar zyn 'er wel, die ze in 't Spaansch *Mayos Flores*, in 't Hoogduitsch *Mertzblume*, in 't Engelsch *Grape Flower*, in 't Nederduitsch *Hondslook* heeten; doch die benaamingen zyn of op byzondere Soorten toepasselyk, of in geen gebruik. Men geeft 'er, by 't gemeen, 't zy wegens den Reuk, 't zy wegens de figuur, in ons Land wel den naam van *Nagelbloemen* aan.

Of de Hyaciinthen naar zekeren Jongeling van dien naam genoemd zyn; als uit deszelfs Bloed, wanneer hy door Apollo, onverhoeds, al speelende, doodelyk gekwetst was, gesprootten zynde, laat ik voor de Fabel-Historiekundigen ter beslissing over. Die Bloemen,

V. welken OVIDIUS daar mede bedoelt (*), schy-
 APDEEL. nen geenszins onze tegenwoordige gewoone
 III. Hyacinthen geweest te zyn (†). Zy hadden,
 HOOFD- immers, de gedaante van Leliën, en waren
 STUK. paarsch van kleur. „ De Hyacinth (schryft
Hyacinthen, „ DIOSCORIDES,) geeft Bladen als een Bol,
 „ en een gladde Stengel van een Span hoogte,
 „ dunner dan de Pink, Grasgroen van kleur,
 „ met eene bultige knikkende Tros van paar-
 „ sche Bloemen.” Dit zou nader komen aan
 de eerste Soort, of mischien op de tweede of
 op de vyfde kunnen zien, die in de Zuidelyke
 deelen van Europa groeijen, dan op de gewoo-
 ne hedendaagsche Voorwerpen der Liefhebbe-
 ry, welke haar afkomst hebben uit de Ooster-
 sche Landen. In Italie worden zy genoemd
Orienteelsche Hyacinth, zegt DODONÉUS en
 LOBEL tyteltze *Hyacinthen van Konstantino-
 polen*. 't Is wel waar, dat deeze ook van een
 Grieksche spreekt, doch daar uit op te maaken,
 dat zy in Griekenland natuurlyk groeijen zou-
 den,

(*) Ecce Cruor, qui suffus Humi signaverat Herbas,
 Desinit esse Cruor, Tyrioque nitentior æstro,
 Flos oritur, formamque capit quam Lilia, si non
 Purpureus Color his, Argenteus esset in illis.
 Non satis hoc Phæbo est, (is enim fuit Auctor Honoris:)
 Ipse suos gemitus Foliis inscribit, et ai ai
 Flos habet inscriptum.

(†) Immers de rekening der Letteren *Ai* of *Aja* vindt
 men duidelyk in de Ridderspooren, gelyk ik gemeld heb
 II. D, IX. STUK, bladz. 152.

den, was ongegrond. MATTHIOLUS, im- V.
mers, die de woorden van DIOSCORIDES AFDEEL.
verklaren wil, verstaat 'er door een Hya- III.
cynth, in Italie wild groeiende, aldaar HOOFD-
Cipolle STUK.
Canine, dat is Hond's-Ajuin genaamd, en dee- Hyacinthen.
ze is niet onwaarschynlyk één van de volgen-
de Tros-Hyacinthen, wier Kleur in 't paarsche
valt, en waar op het kan zien, dat dezelve
knikken, naar den Grond hellen of ook som-
tyds op denzelven neerleggen; gelyk sommi-
ge Handschriften de laatste woorden van
DIOSCORIDES hebben (*). MATTHIO-
LUS zelf verhaalt, daar nevens, dat hy onze
thans gewoone Hyacinth, die hy afbeeldt,
ontvangen hadt van den Kruidkenner CORTU-
SUS, wien dezelve uit de Oosterfche Landen,
waarschynlyk van Konstantinopolen, was ge-
zonden. Dezelve was ook, ten tyde van CLU-
SIUS, reeds onder den naam van *Orietaalfche*
Hyacinth bekend; zo dat zy geenszins de Hya-
kinthos van DIOSCORIDES kan zyn en
den Ouden waarschynlyk niet bekend zal
zyn geweest.

Overtollig zou het derhalve zyn, het ver-
schil van Kleur te trachten goed te maaken;
dewyl men de Gewoone natuurlyk slegts blaauw
of

(*) Naamelyk in plaats van *Κάρον ἐπιπέπυον κυστήν*;
dat men op verscheide manieren vertaalen kan, leezen zy *ἐκί-
της κισπέπυον*; dat is op den Grond leggende.

V. of wit aantreft. Van meer belang acht ik het,
 AFDEEL. te letten op het groot verschil van de figuur,
 III. t weik plaats heeft in de Bloemen der enkel-
 HOOFD- de en dubbele Hyacinten. De Bloem der
 STUK. Enkelden maakt van onderen, daar zy op 't
Hyacinten Steeltje zit, een Knopje: weshalve ook onze
 Ridder, in de bepaling deezer Soort, dezelve
 zegt *aan den bodem Buikig* te zyn: daar de
 Bloem der regte zogenaamde Dubbelde of vol-
 bloemige Hyacinten zig Klokvormig als een
 Vaas, ja in sommigen byna geheel plat, als
 een Roosje, vertoout. De reden, nu, hier
 van, is blykbaar, wanneer men acht geeft op
 het maakzel der Bloemen en de Vrugtmaa-
 kende deelen.

In de enkele Hyacinten heeft de Bloem,
 welke sommigen zeer verkeerdelyk de Kelk
 noemen, eene Trechterachtige gedaante, ver-
 toonende zig, wanneer menze vergroot be-
 schouwt, byna als een Trechter met zyn Tuit
 geplaatst op den bodem van een omgekeerden
 Bottel, wiens Hals dan het Steeltje verbeeldt.
 De rand van den Trechter is in zesfen gesnee-
 den en meer of minder omgekruld. In de Keel,
 of het onderste van de Tuit, bevinden zig de
 Mannelyke Teeldeclen, naamelyk zes Palet-
 achtige zogenaamde Meeldraadjes, naauwlyks
 grooter dan een Zandkorreltje, ieder een lang-
 werpig Meelknopje hebbende, dat driekantig
 is of Prismatiek, aan twee zyden bezet met
 Stuifmeel, regt overend staande in de opge-
 regte

regte Bloem. De holte van den Bottel, dat V. is het Buikig Knopje der Bloem, bevat het ^{AFDEEL.} ^{III.} Vrugtbeginzels, waar in men, door 't Mikros-^{HOORN-}koop, zeer duidelyk de toekomstige Zaaden^{STUK.} waarneemt, in een driehokkig driekantig Kloot-^{Hyacinthen,} rondachtig Huisje zittende. Dit is met een taamelyk dik Styltje gekroond, dat zeer kort is en den Keel der Bloem niet bereikt, hebbende een breeder Stempel.

De geleerde Heer Marquis DE ST. SIMON, door wien deeze Vrugtmaakende deelen zeer nauwkeurig in Plaat gebragt zyn (*), geeft op de volgende Plaat, tot vergelyking, de Afbeeldingen der Bloemen van eene Enkelde en verscheide Dubbelde Hyacinthen; waar uit men ziet, hoe dat de Vrugtmaakende deelen door de Bloemblaadjes, naar derzelve meer of minder menigvuldigheid, ook in meer of minder graad verdrukt en in de hoogste trap van volbloemigheid als geheel vernietigd worden. Uit zyne Afbeelding der doorgesneeden Bloemen blykt, dat zy niet, gelyk sommigen zig verbeeld hebben (†), haare binnenblaadjes van de Meel-

(*) In zyn Ed. Werk, genaamd *des Jacinthes &c.* Amsterd. 1768. Pl. 6, 7, 8. Men vindtze ook by uitstek fraay en niet minder duidelyk, met de Natuurlyke Kleuren, uit de Enkelde Blaauwe Hyacinth afge eeld door den heeren den LEDERMULLER, in zyne *Mikroskoppische Vermaaklykheden*, I. Deel, Pl. 22: die reeds in 't Fransch te Neuzemburg, in 't jaar 1764, uitgegeven waren.

(†) Zie ons I. DEEL, deezer *Natuurlyke Historie*, bl. 142.

V. Meeldraadjes bekomen ; alzo dezelfen in den
 AFDEEL. Keel der Bloem , en deeze Blaadjes in den
 III. bodem ingeplant zyn. Te minder , alzo de
 HOOFD- Meeldraadjes , zo wel als de Vrughtbeginzels ,
 STUK. in sommige dubbelde Bloemen nog te vinden
 Hyacintben. zyn : ja dat meer is , aangezien de Dubbelde
 Bloemen fomtyds vrughtbaar Zaad voortbren-
 gen.

Dit is een twistappel. LINNÆUS zegt ,
 dat volle Bloemen nooit Zaad geeven , dewyl
 zy in 't geheel geen Meeldraadjes hebben (*) ;
 terwyl gezegde Heer , in de Bloem van de Hya-
 cinth , genaamd *le Vainqueur* , dat is de Over-
 winnaar , dezelfen zeer duidelyk aantoot.
 Niemand , nu , zal dezelve niet voor een vol-
 bladige Bloem houden. Ook is 't in de Balsa-
 minaas en anderen bekend , dat dubbelde Bloe-
 men fomtyds Zaad geeven. Maar zodanigen
 houdt LINNÆUS niet voor *Volle* , of gelyk
 men gewoonlyk zeggen zou , *volkomen Dubbelde*
 Bloemen (†). Ook blykt uit gezegde Afbeel-
 dingen , dat de dubbelheid der Hyacinthen niet
 voortkomt uit slippen van den Rand , maar uit
 weezentlyke Blaadjes , niettegenstaande de Rid-
 der

(*) *Plenus Flos* , cum *Corolla* adeo multiplicatur , ut *Sta-*
mina omnia excludantur : *Steriles ergo* sunt *Pleni* ; illi enim
Eunuchi evaserunt , adeoque semper abortiunt. *Phil. Botau.*
 §. 121 , 150.

(†) *Pauci Flores* , ut *Papaver* , *Nigella* , potius *multi-*
plicati dicendi quam *perfecte pleni* , *Semina perficiunt*. *Ibid.*
 §. 150.

der zulks verzekerde (*). Dan dit geeft stoffe tot nader Waarneemingen (†).

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Ten tyde van CLUSIUS waren nog geen anderen, dan Enkelde, van deeze Orientaalsche, Asiatische of Konstantinopolitaansche Hyacinthen bekend. Hy maakt echter van eene gewag, die een Kelkje van drie Blaadjes in 't midden hadt, zynde de Bloem eenigszins groenachtig en deeze was ook met Meeldraadjes voorzien. Uit zodanigen zullen vervolgens, door 't zaaijen, die uitmuntende Tros-Hyacinthen voortgekomen zyn, wier schoonheid thans tot zo veel vermaak strekt. Immers men verkiest, om Dubbelden te teelen, onder de Bloemisten te Haarlem, liever het Zaad van Enkelde dan van Dubbelde Hyacinthen zegt gedagte, IJler; dewyl hetzelfde volkomener slaagt, en 'er geen voorbeeld bekend is, dat het Zaad van eene Hyacinth, 't zy Dubbeld of Enkeld, ooit de zelfde Soort voortgebracht hebbe, uitgenomen de Kleur, die doorgaans eenigermaate stand houdt. Sommigen verkiezen het Zaad van zodanige Bloemen, die eeni-
ge

(*) Flores monopetalae per lacinas Limbi, Polypetalae per Petala implentur. §. 126. Vervolgens § 150, Stamina excrescunt in Petala.

(†) Zie ten dien opzichte het Vertoog van Doktor HILL, over de Manier, om uit Enkelde Bloemen dubbelde voort te brengen, door een regelmatig beloop van Kweeking. *Uitgez. Verhand.* VII. DEEL. bladz. 67, enz.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.
Hyacinthen

ge Blaadjes bevatten of half dubbeld zyn, gelyk men 't noemt: anderen hebben andere opmerkingen; doch het is gebeurd, dat men uit enkele geele Hyacinthen, flauw van Kleur en klein van Gewas, de schoonste Dubbelde, zwaar van Bloem, hoog van Stam, en volmaakt schoon van Kleur, bekomen heeft.

De Liefhebbery der Bloemisten heeft, in deeze Eeuw, onder de Dubbelden zelfs aanmerkelyke onderscheidingen gemaakt. Men heeft 'er die ten deele en die geheel gevuld zyn; in sommigen leggen de Blaadjes van binnen regelmatig op de buitenste Slippen en op elkander; in anderen zyn zy, op veelerley manieren, door één gevlochten en verward. Sommigen hebben het Hart of middelstuk van de zelfde, sommigen van een geheel andere Kleur als den buitenrand. Voeg hier by, de trapswyze verflauwingen of verheffingen van Kleur, in eene zelfde Bloem; om nu niet te spreekken van derzelver figuur, die in sommigen Klokvormig, in anderen Roosachtig uitgebreid is, gelyk ik bevoorens heb gezegd. Bovendien komt in aanmerking de gestalte, die zelfs sommige Enkelden bevallig maakt.

In de witte Hyacinthen is de mengeling van het Roozekleurige, paarsch of roode, een voornaame fraaiheid met veelerley veranderingen (*).

Niet

(*). Zodanig eene, van ongemene schoonheid, is door den

Niet minder fierlyk speelt het zwarte of violette met het blaauwe in de Blaauwe, en het groen in de Roode Hyacinthen; terwyl de Geele aartig met wit of rood gemarmerd zyn. Men heeft ook verscheide Witten, in 't midden geel, en onder de Enkelden zyn sommigen in veel achttinge. Onder alle de Kleuren vindt men 'er, die een aanmerkelyken Prys waardig geacht worden, waar in de nieuwheid en zeldzaamheid, of ook de fraaiheid in alle opzichten, de Markt stelt. Jaarlyks komen nieuwe Soorten te voorschyn en de onvermoeide vlyt der Bloemisten, in het aanteeleu, heeft gemaakt, dat 'er hedendaags naauwlyks Kleuren te bedenken zyn, welken men niet in deeze Bloemen aantreft. Men heeft 'er Blaauwen die byna geheel zwart zyn, ook helder Hemelsblauw en oneindige tuschen-soorten: men heeft paarschen, Agaatkleurigen en Porseleinen, zogenaamd: ook gestreepten en onder de Rooden, van Roozekleur of incarnaat tot Scharlaken en Vuurkleur, zeer veele veranderingen. In 't Witte en Geele zelfs zyn aanmerkelyke Natuurspeelingen; gelyk men witten vindt, wier Hart byna Goudkleurig is. Dit alles maakt, dat men thans te Haarlem byna tweeduizend van deeze Orientaalsche Hy-

den schranderen MILLER, in zyn *Kruidkundig Woordenboek*, op Plaat 148, uitgeschilderd.

V. Hyacinthen, zo enkelde als dubbelde, by Naam-
 AFDEEL. men vindt aangetekend : wier verscheidenheid,
 III. wanneer zy op Bedden in bekwaame orde ge-
 HOOFD- plaatst zyn, het Oog der Liefhebber en onge-
 STUK. plaatst zyn, het Oog der Liefhebber en onge-
 Hyacinthen. meen verlustigt.

Ruim een Eeuw geleeden, kwamen de dub-
 belde Hyacinthen nog in geen aanmerking.
 SWERTIUS geeft, in zyn *Florilegium*, dat
 tot een Verzameling der Afbeeldingen van al-
 lerley fraaije Bloemen strekte, die van veertig
 Soorten van Hyacinthen, of daar omtrent,
 waar onder zig geene Dubbelde bevindt. Na het
 het verval van den Tulpen-Handel, voorheen
 * Bladz. 280. gemeld *, begonnen echter de Hyacinthen al-
 lengs het hoofd op te steeken, en dus werdt
 van dezelve langs hoe meer werks gemaakt.
 Maar men lette toen slegts op de zwaarheid der
 Bloemen, de fraaiheid der Kleuren en de aan-
 genaamheid van Reuk. Men verwierp, onder
 de Nieuwelingen, alle, die van de gewoone
 regelmatigheid afweeken, en gaf dus in 't
 geheel geen acht op Dubbelden, welken men
 voor wanschapen aanzag, verkiezende slegts
 de genen, die tot Zaaddraagen wel geschikt
 waren. Even zo weinig als een Liefhebber
 thans op dubbelde Tulpen het Oog slaat, wer-
 den de volbloemige Hyacinthen diestyds ge-
 estimeerd. De fraaiheid van een dubbelde
 Hyacinth, by toeval uit de Enkelden gesproo-
 ten en bewaard gebleeven, bekoorde eindelyk
 de Bloemisten om dezelve voort te teelen ;

't welk aanleiding gaf tot het begin der tegenwoordige Liefhebbery. Dit moet niet veel voor den aanvang deezer Eeuw geweest zyn, aangezien de zogenaamde *Koning van Groot Brittannie*, die tegenwoordig voor de oudste gehouden wordt, thans maar omtrent tagtig Jaaren is bekend geweest. Deeze Bloem werdt oncindig meer geacht dan de anderen en het ging zo ver, dat men 'er meer dan duizend Guldens voor betaalde. In warme Landen overgebracht, ontluikt hy veel schooner dan te Haarlem en slaagt zo wel op den blooten Grond als in Broeibakken, maar vergaat in een koud vogtig Terrein.

Sedert dien tyd, dat is geduurende het be- loop deezer Eeuw, heeft men zig met zo veel vlyt toegelegd op het aanteele van nieuwe Soorten en op allerley manieren, door verbetering van den Grond, de aankweeking en Voortteeling zodanig bevorderd, dat het getal ontzaglyk is vergroot. In plaats van veertig of vyftig Verscheidenheden, die men voor honderd Jaaren kende, waren 'er, in 't Jaar 1767, te Haarlem reeds zo veelen met Naamen onderscheiden, als ik bevoorens, van de Verscheidenheden der Bloemen spreekende, in een Tafeltje opgegeven heb (*). Hetzelve had ik ontleend uit de Lysten der Naamen, door

V.
AFDEEL
III.
HOOFD-
STUK.
Hyacinthen

(*) II. DEEL I. STUK van deeze *Natuurlyke Historie*, bladz. 213.

Bb

II DEEL, XII, STUK.

V. den meergemelden Heer, Marquis de ST. SIMON, die zo uitvoerig over de Hyacinthen geschreeven heeft, verzameld. Die Heer zegt, in zyn Werk, verscheide maalen; dat men 'er te Haarlem meer dan tweeduizend by Naamen kende. De Catalogus van den Heer DIRK VOORHELM, voor dit loopende Jaar 1779, bevat de volgende

H Y A C I N T H E N.

Dubbelde bruin blaauwe.	189
———— Porfelein blaauwe.	129
———— Agaat blaauwe en Grisdeline.	54
———— Witte.	53
———— met Geel.	36
———— Geele.	3
———— Witte met Rood.	86
———— met Violet of Purper.	87
———— met Vleeschkleur.	38
———— Roode	126
———— Roos- en Vleeschkleurige.	80
Enkelde donker Blaauwe.	92
———— Porfelein blaauwe.	70
———— Agaat blaauwe.	35
———— Witte	98
———— Roode en Rooskleurige.	55
———— Geele.	26

Dit maakt samen een getal van twaalfhonderd een- en vyftig, waar onder driehonderd-zeventig Enkelde, van welken ook veelen een

aanmerkelyken Prys waardig zyn , inzonderheid de Geele en Roode ; welke laatsten , die voor dertig of veertig Jaaren nog byzonder zeldzaam waren , thans zo zeer vermenigvuldigd zyn , als men uit de optelling ziet en in raarheid plaats gemaakt hebben voor de Geelen , onder welken deezen Zomer een Nieuweling by zyn Ed. gebloeid heeft , die ik gezien heb , zo uitmuntende , dat dezelve by het bezigtigen door haare Koninglyke Hoogheid , de Princesse W I L H E L M I N A , met Hoogst derzelve Naam is verwaardigd (*).

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Hyacinthus

Onder de Blaauwe en Witte komen nog wel de hoogste van Prys voor ; gelyk ik dus , onder de eersten , *Marchal de Turenne* , *Monbijou* , *Trianon* en *l'Importante* van 40 Guldens ; *Prince Fredric Henry* , *Franciscus primus* , en *la Gentillesse* , van 25 ; *Duke of Newcastle* , *Gekroonde Moor* , *Grand Victorieux* , *Keurvorst van Trier* , *la Mode Françoise* van 20 ; *la Belle Brunette* van 18 Guldens , aangetekend vind. Onder de dubbelde Witte is de *Admiraal Generaal* op 40 , de *Erfstadhouderesse* op 30 Guldens gesteld en verscheide anderen op 25 a 20 Guldens. Onder de Rooden vindt men *la Republique d'Hollan-*

lan-

(*) De nieuwheid der Geelen blijkt te meer daar uit , dat men in 't Kruidboek van WEINMANN , nu ruim dertig Jaar geleden aan 't licht gekomen , onder de zo veel dubbelde en enkele Hyacinthen , als Plaat N 584 — 587 voorgesteld zyn , geen éene Geele of Geelachtige vindt.

B b 2

II. DEEL, XII. STUK,

V. *lande*, (met reden de hoogfte), op 50; *Prin-*
 AFDDEEL. *cesse Frederica Sophia Wilhelmina*, *Duchesfe de*
 III. *Parma* en *Aimable Caroline*, op 30; anderen
 HOOFD- op 20 Guldens en minder getaxeerd. Onder
 STUK. de Enkelde Roode of Roozekleurige en Geele,
Hyacinthen komen ook eenigen van 12 en 10 Guldens de
 Bol voor, enz.

Uit de Catalogusfen der Bloemisten blykt, dat eene zelfde Naam, in verschillende Kleuren toegepast wordt aan byzondere Hyacinthen. Men vindt, by voorbeeld, een *Gloria Mundi*, zo wel onder de Blaauwen en Witten, als onder de Rooden. Sommige Enkelden zyn met de Naamen der Dubbelden benoemd; 't welk daar uit voortkomt, dat de Bloemisten het onder malkanderen niet eens zyn, omtrent de benaamingen. Ook verschillen zy dikwils met elkander, ten opzigt van de Kleuren, die zo in malkander loopen, dat men tusfchen Rood, Roozekleur en Vleefchkleur, geen regte onderscheiding vindt. Voeg hier by, dat de zelfde Bol in de ééne Tuin een Bloem van hooger Kleur geeft dan in de andere; doch inzonderheid, dat het Rood in het ééne Saizoen veel beter flaagt dan in het andere; gelyk ook de Kliflers, van een zelfde Bol genomen, zo van elkander als van den Moeder-Bol dikwils in Kleur verschillen. Men heeft ook Bloemen van verschillende Kleur op één Steel gezien.

Ik zwyg van de Gedrochtelyke vermengingen, die men kan maaken; zo door twee halve
 Bol-

Bollen aan elkander te lappen, als anders; om
 nog kortelyk te spreekken van de Ongemakken,
 welken deeze thans zo geachte Bolbloemen
 onderhevig zyn; het geene den Prys onder de
 raarsten in stand houdt, en maakt dat veelen
 te Haarlem een bestaan hebben uit de Ver-
 zendingen, zo binnenslands, als inzonderheid
 aan de Vorstelyke Hoven door geheel Europa.
 Want, behalve dat 'er dikwils sterven, zonder
 dat men 'er de reden van kan navorschen; of
 ook door blykbaare redenen, wegens de kou-
 de en natheid van 't Saizoen; zyn sommige
 Bollen, in de Behandeling, van een geheel an-
 dere natuur dan anderen: waar omtrent gezeg-
 de Heer Marquis de ST. SIMON, van wien
 ik veel ontleend heb, dus spreekt (*).

„ De *Franciscus primus* is onder alle Hya-
 „ cinthen - Bollen de gene die moeielykst voort-
 „ teelt en de meeste zorg vereischt voor zyne
 „ Klusters; maar, tot vergoeding, is dezelve
 „ het minst onderhevig aan verscheide Kwaa-
 „ len, welken de andere Bollen aandoen en
 „ vergaat niet ligt. Het is de eenigste die,
 „ sedert vyfentwintig Jaaren, op een aanmer-
 „ kelyken Prys blyft. De *Rien ne me surpasse*,
 „ een der schoonste blaauwe Hyacinthen, heeft
 „ altoos een kwynend Loof, dat verdroogd is
 „ en zelfs een weinig gekruld: men zou den-
 „ ken

(*) In zyn aangehaalde Werk, *des Jacinthes, de leur Anatomie, reproduction ez Culture*. Amst. 1768.

V.
 ABDEEL.
 I. I.
 HOOFD
 STUK.
Hyacinthen.

ken dat de Bol ziek ware ; doch hy geeft
 een niet te minder schoone en forse Bloem,
 De blaauwe *Passe non plus ultra* schynt ook
 geen genoegzaam Sap te hebben tot onder-
 houd zyner Bladen, die vlak op den Grond
 uitgespreid blyven, hoewel zeer groen en
 gezond. Og *Koning van Basan*, in tegen-
 deel, schiet de Bladen zo hoog, breed en
 regt, dat zy, zo wel als de Bloem, die van
 een buitengewoone grootte is, [wit in 't
 midden geel,] alle anderen overtreffe. De
Couronne du Roi heeft haar Loof ook al-
 toos van een byzondere breedte en dikte.
 De *Parhelie Solaire* en de *Komeet* hebben
 het Hart haarer Bloemen rood en groen
 gemengeld. Daar is veel werk aan, om
 deeze laatste van het Groen te zuiveren, zo
 dat zy niet behoude dan het voortreffelyke
 Rood, 't welke haar tot eene der schoonsten
 van alle Hyacinthen maakt. De *Prins Des-
 sau* heeft het zelfde gebrek en, nog traager
 zynde dan de *Komeet*, is het veel moeie-
 lyker die te zien in alle haare schoonheid.
 De *Theatre Italien*, zeer schoon rood van
 Kleur, maar altoos laag blyvende, komt uit
 den Grond met een sterkkleurige Aair en
 naderhand vertoonen zig de Bladen, die zig
 niet onwikkelen dan na de Bloem, welke,
 om die reden, meer dan een andere van den
 Vorst te dugten heeft, waar door de Kop
 ligt verschreeid wordt. Het *Juwel van Haar-*

„ *lem* en de *Princesse Karolina* hebben zo klei- V.
 „ ne en smalle B'oemblaadjes, vooral wanneer AFDEEL.
 „ zy beginnen te ontluiken, dat men ze, 700- III.
 „ der op de manier van groeiing te lerten, HOOFD-
 „ naauwlyks voor *Hyacinthen* aan zou zien. STUK.
 „ Ook behooren de ze tot de laatbloeiende. Hyacinthes.
 „ De *Admiraal de Ruyter* in 't blaauw man-
 „ keert nooit een tweede Steng te schieten,
 „ zo dra de eerste haar B'oemen begint uit te
 „ spreiden. De *Marquise de Bonnac*, wier
 „ kleuren zo fyn zyn, is meer dan een andere
 „ onderhevig haare Steng te verliezen, welke
 „ voor 't open gaan der Bloemen dikwils ver-
 „ dort, 't geen de Bloemisten veel moeite
 „ hebben te beletten. Dit toeval doet den Bol
 „ geen kwaad, die niettemin in de volgende
 „ Jaaren op zyn tyd bloeit. Een der ver-
 „ maardste Bloemkweekers heeft my gezegd,
 „ dat hy dit toeschreef aan een gebrek van
 „ den omloop des Saps, 't welk te veel van
 „ het middelpunt afweek, om zig in de zyden
 „ te begeeven. De *Alcibiade* en de *Beaure-*
 „ *gard* zyn ook dit toeval onderhevig, 't welk
 „ men voorkomt met deeze Bollen in Novem-
 „ ber, dat is een Maand laater, te planten,
 „ dan de anderen. Sommige Soorten geeven
 „ een groote menigte van Klifsters, gelyk de
 „ *Gekroonde Amstelland*, die 'er altoos een
 „ kring van rondom de kroon des Bols maakt;
 „ terwyl anderen 'er zeer weinig uitleveren en
 „ ieder Soort behoudt hier in haare eigenschap-

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD
 STUK.
 Hyacinthen.

pen. Die zig het minste vermenigvuldigen ,
 „ gelyk de *Franciscus primus* , *Staten Gene-*
 „ *raal* , *Gekroonde Pieramiede* , enz. vergaan
 „ ook zo ligt niet als anderen. De Witten in
 „ 't midden rood , paarsch of violet , zyn het
 „ bederf meest onderhevig , verrottende ligt :
 „ de *Kontrollieur Generaal* in 't Witte , met een
 „ Violetkleurig Hart , is het moeielykste te
 „ behouden en het gemakkelykste om voort te
 „ teelen. De *Gloria Florum suprema* , welke
 „ veele Liefhebbers voor de bevalligste van
 „ alle Hyacinthen houden , vergaat zeer ligt
 „ en sleept in het bederf alle de Klusters mede ,
 „ welke zig daar aan gehecht bevinden.”

Wat de Bollen aangaat , die hebben , gelyk
 bekend is , eene zeer regelmaatige en fraaije
 figuur ; waar in zy byna alle Bolplanten over-
 treffen. Ook is die figuur in alle Hyacinthen-
 Bollen even de zelfde. De meesten zyn van
 buiten met een Vlies van een zeer bevallige
 paarsche kleur bekleed ; doch sommigen mis-
 sen altoos dit paarsche Vliesje , en blyven wit ;
 hoedanig ook de kleur der Bloemen zy. On-
 dertusfchen kunnen ge oefende Bloemisten , niet-
 tegenstaande die egaalheid van de figuur der
 Bollen , de meeste Soorten aan dezelve on-
 derscheiden. 't Verdient ook aanmerking , dat
 deeze Bollen eenigermaate den aart hebben van
 de Zee-Ajuin , niet eetbaar en misfchien eeni-
 germaate Vergiftig zynde : zo dat zy door het
 Ongediert , Rotten en Muizen , dat naar Tul-

pen

pen-Bollen zo gretig is , zelden worden aan-
getast.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(7) Hyacinth met Trechterachtige getuilde
opstaande Bloemen , die de Stengel korter
dan de Bladen heeft.

VII.
Hyacinthus
Corymbo-
sus.
Getuilde.

Deeze Kaapse heeft den bynaam daar van,
dat de Bloemen niet Aairswyze groeijen , maar
een Tuiltje maaken aan den top van de Sten-
gel (*). De Bladen , die uit den Wortel ,
welke een Bol is , voortkomen , zyn zeer smal ,
dikwils drie in getal , korter dan een Vinger:
de Stengel is nog korter en heeft een Tuiltje
van Trechterachtige paarsche Blommetjes. De
Heer KOENIG heeft deeze aan de Kaap ge-
vonden.

(8) Hyacinth met Klokvormige half zesdee-
lige getroste Bloemen en Kliezige Meel-
draadjes.

VIII.
Romanus.
Roomsche.

Te

(7) *Hyacinthus* Coroll. Infundibuliform. *Corymbosis*,
Scapo foliis brevior. *Mont.* 223.

(*) Men vindt wel *Comosus* in *Syst. Nat.* maar dit zal
een mislag zyn; alzo 'er *Corymbosus* in de *Mantissa* staat
en nog een andere Soort met dien bynaam volgt.

(8) *Hyacinthus* Cor. Campanulatis semi-sexfidis Race-
mosis &c. *Mont.* 224. *Hyacinthus* *Comosus* *albus* *Belgicus*.
C. B. Pin. 42. *Hyacinth.* *Comosus* *albus*, *cœruleis* *Stamina-*
bus. *J. B. Hist.* II. p. 184.

B b 5

II, DEEL. XII, STUK,

V. . Te Rome komt deeze, volgens den Heer
AFDEEL. COPELLER, van zelf, zo op Bouwlanden
 III. als in de Tuinen voort. Zy heeft Bladen
HOOFD. die zeer lang zyn, een Vinger breed, en
STUK. eene lange ronde Tros van menigvuldige Bloe-
 men, die g'steeld zyn, met kleine Vliezige
 stompe Blikjes. Zy zyn Klokvormig of Cy-
 lindrifch Eyrond, over de helft in zesfen ge-
 deeld, wit, met breede Vliezige Meeldraadjes
 en blaauwe Meelknopjes.

IX.
Hyacinthus
Muscari.
 Muskee-
 rende.

(9) *Hyacinth met Eyronde Bloemen, die al-
 len gelyk zyn.*

„ Uit Konftantinopolen en de nabuurige
 „ Tuinen, over den Bosphorus gelegen, is
 „ allereerst aan ons Europa deeze Plant me-
 „ degedeeld, (zegt CLUSIUS,) welke ik, we-
 „ gens den aangenaamen Reuk, niet kon voor-
 „ bygaan. Zy heeft een witachtigen Bolwor-
 „ tel, die groot is, en uit veele Schilfers
 „ bestaat als een Uijen. Deeze geeft vyf of
 „ zes langwerpige Bladen uit, over den Grond
 „ verspreid, taamelyk dik en Sappig, dikwils
 „ fchoon rood of paarfch van kleur. In 't
 „ Voor-

(9) *Hyacinthus Corollis ovatis omnibus aequalibus. H.*
Cliff. 126. Ups 85. R. Lugdb. 28. GOUAN Monsp. 178.
Hyacinthus Racemosus Moschatus. C. B. Pin. 43. Muscari
obsoletiore flore. CLUS. Hist. 1. p. 178. PANN. Ic. p. 201.
Tipcadi Chalkedonium. LOB. Ic. 109.

„ Voorjaar schiet uit derzelve midden een vry V.
 „ dikke ronde Steel, niet stevig, in de boven- AFD. III.
 „ ste helft Troswyze met Bloemen omringd, Hoofd-
 „ welke als aan elkander kleeven. Zy gelyken STUK.
 „ naar Bekertjes, en zyn in 't eerst somwy-
 „ len paarschachtig of groen, vervolgens uit
 „ den groenen witachtig: somtyds blaauw of
 „ zwartachtig in 't begin en vervolgens bleek.
 „ Als zy verflenzen willen, dan geeven zy
 „ een zeer aangenaamen Moskeljaat of Krui-
 „ derigen Reuk: hoewel die geel zyn naar Nar-
 „ cissen ruken. Ik versta, dat zy ook geheel
 „ wit of hoog rood voorkomen: doch zodani-
 „ gen heb ik nog niet gezien. Op alle volgen
 „ groote, driekantige en als gevinde Hoofdjes,
 „ bevattende een zwart rond Zaad, dat taa-
 „ melyk groot is, als kleine Erwtjes. Zy be-
 „ gint van onderen op te bloeijen, gelyk de
 „ andere Hyacinthen. De vermaarde COR-
 „ TUSUS heeft eerst de Bollen, hier van,
 „ aan den grooten Liefhebber van Kruiden in
 „ Nederland, myn Vriend BRANCION, on-
 „ der den naam van *Tipcadi* toegezonden. Te
 „ Konstantinopolen zyn de Bloemen, als aller-
 „ aangenaamst van Geur, onder den naam van
 „ *Muscari* of *Muschurimi* bekend (*).” Zy groei-
 „ jen in Languedok in 't wilde, zo GOUAN
 „ aantekent.”

(10)

(*). Zy zyn 'er tot Minnaryen in gebruik, wordende aan
 etne Bewande toegezonden, zo TOURNIORT verhaalt.

V. (10) *Hyacinth met byna Eyronde Bloemen.*

AFDEEL.

III.

HOOFD-
STUK.X.
Hyacinthus
monstrosus.
Monstreu-
ze.

Hoe deeze *Monstreuze Hyacinth* gezegd kan worden byna Eyronde Bloemen te hebben, begryp ik niet. De gene, ten minste, die ik daar van gezien heb, gelykt in Loof wel naar de *Hyacinthen*, doch de Bloem, hoe fraay ook door haare schoone paarschachtig blaauwe Kleur, gelykt in geenen deele naar dezelve, dan door de trosachtigheid; zynde als het overblyfzel van een Tros, daar men de Druiven afgeplukt heeft, zo COLUMNA aanmerkt. De Bloem, die Kegelvormig gepluimd is, duurt lang en vergaat eindelyk zonder eenig Zaad te geeven. De Soort niettemin blyft behouden door de Afzettels of Klifsters, waar mede men dezelve voortteelt. COLUMNA heeftze naar den Kardinaal SANNESIUS genoemd, in wiens Tuin zy zig ten zynen tyde bevondt. Sommigen willen, dat zy in 't Land omstreeks Pavia, in Lombardye, zou gevonden zyn. Anderen denken, dat het eene verbastering zy van de volgende Soort, en dat is niet onwaarschynlyk. By WEINMAN vindt menze, onder den naam van *Koraalen-Hyacinth*,

(10) *Hyacinthus Corollis subovatis. Vir. Cliff. 28. R. Logdb. 21. B. Hyac. Floribus paniculatis monstrosis. H. Cliff. 126. Hyac. paniculâ cœruleâ. C. B. Pin. 42. Hyacinthus Sannesius, paniculâ comosâ. COL. Esobr. p. 10. T. 12.*

cinth, om dat de Bloesfem zig als Takjes Koraal vertoont, zeer wel afgebeeld (*).

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD.
STUK.
XI.
Hyacinthus
Comosus.
Gekroonde.

(II) *Hyacinth met hoekig Rolronde Bloemen, de bovensten onv.ugtbaar en langer ge-steeld.*

In de Velden der Zuidelyke deelen van Europa, zelfs in Vrankryk, Duitschland en Switserland, groeit deeze, die in 't Fransch *Vaccet* genoemd wordt. Veelen houden dezelve voor de *Hyacinth* van *Dioscorides*, en mischien niet ten onregte. De Kleur, immers, voldoet, en wat de kromte van de Bloem-Aair aangaat, hier omtrent is zyne beschryving duister. Gemeenlyk wordt dezelve, in Duitschland, *Akker-Hyacinth* geheten. Men houdtze hier in de Tuinen.

Uit een Bol, als die der eerste Soort, komen breede Bladen, van een Voet langte, waar tusfchen een Stengel, die fomtyds een Elle hoog wordt, met een zeer lange Aair. De onderste Bloemen zyn flets van Kleur, Rolrond,

van

(*) *Hyacinthus Calamistratus.* WEINM. Pl. N. 583. Lett. a.

(II) *Hyacinthus Coroll. angulato-Cylindricis &c.* Mant. 366. GOUAN *Monsp.* 178. *Muscari Arvense latifolium purpurascens.* TOURNEF. *Inst.* 347. *Hyacinth. Comosus major purpureus.* C. B. *Pin.* 42. *Hyacinthus.* CAM. *Epit.* 798. *Hyac. Comosus spurius tertius* DOD. *Pempt.* 218. *Hyac. Dioscoridis comosus major.* LOR. *lc.* 106. WEINM. *ut.* Lett. b.

V.
AFDEEL
III.
HOOFD-
STUK.

van binnen met Honig gevuld en Vrugtdraa-
gende. Aan den top zyn zelfs de Steeltjes
paarschachtig blaauw, zo wel als de Bloemen,
die zeer schraal zyn en misdraagen, maakende
een Kroontje boven de anderen, waar van de
bynaam. Het enkele Gezigt maakt het blyk-
baar, dat de voorgaande Soort uit deeze kan
zyn gesprooten.

XII.
Hyacinthus
Botryoides.
Druif-
achtige.

(12) *Hyacinth met Klootronde eenvormige
Bloemen en Sleufachtig Rolronde gestrek-
te Bladen.*

XIII.
Racemosus.
Getrosie.

(13) *Hyacinth met Eyronde Bloemen, de bo-
vensten ongesteeld, de Bladen flap.*

Deeze beiden, in de Zuidelyke deelen van
Europa, als ook in Duitschland en Switserland,
groeiende, verschillen weinig. Behalve het ge-
ne in de bepaalingen is aangestipt, merkt de
Ridder aan, dat het voornaamste verschil daar

in

(12) *Hyacinthus Coroll. Globosis uniformibus, Fol. Cana-
liculato - Cylindricis strictis. GOUAN Monsp. 179. Hyacinthus
Corollis globosis. H. Cliff. 126. Ups. 33. R. Lurdt 22.
Hyac. Racemosus caeruleus major C. B. Pin. 42 Hyac.
Botryoides purpureus tertius. CLUS. Hist. I. p. 181. Hyac.
Rott corr. amoenus. LON. Ic. 109.*

(13) *Hyacinthus Coroll. ovatis, summis sessilibus, Fol.
laxis SAUV. Monsp. 17. Hyac. Racem. caerule. minor Jun-
cifolius. C. B. Pin. 43. Hyac Botryoides primus CLUS.
Hist. I. p. 181. Pann. T. 205, 206. Hyacinthus Racemosus
DON. Pempt. 217.*

In bestaat , dat de Bloemen in de laatste wel-
 riekende en de Bladen half neerhangende zyn. V.
A. DEEL
III.
 De eerste heeft dezelve , buiten ien , veel HOOFD-
STUK.
 breeder dan de laatste , die derhalve Biesbla-
 dige door BAUHINUS gebynaamd werdt. Ook
 valt dezelve kleiner. TOURNEFORT maakt
 derhalve , doch inzonderheid wegens de Kleur
 der Bloemen , wel agt of negen Soorten van
 deeze *Druif-Hyacinthen* in zyn Geslagt van
Muscari , dat door de Kogelrondachtige Bloe-
 men van de Hyacinthen onderscheiden wordt.
 De beroemde HALLER betrektze , met on-
 zen Ridder , tot dezelve en noemt de laatste,
 Hyacinth met gekielde , de andere met Gras-
 achtige Bladen , welke de Kogelronde Bloemen
 eenzydig heeft , en de Aair met wat minder
 beladen , twintig of dertig naamelyk , daar de
 Getroste 'er wel veertig of vyftig in ééne
 Aair heeft. Deeze , zegt hy , ruiken naar
 Pruimen , en zyn vol Honigzoet Vogt , maar
 aan den top vindt men dikwils misdraagende.
 De Stengezjes vallen maar een half Voet hoog.
 't Gemeene Volk , in Provence , noemt deeze
 Druif-Hyacinthjes *Barrilets* zegt LOBEL , om
 dat de Bloemen naar Fleschjes , [ik zou den-
 ken naar Tonnetjes ,] gelyken en in Languedok
 geeft men aan dezelve , zo wel als aan de
 Gekroonde Hyacinth , vooreemeld , den naam
 van *lou Couguou* , zo GOUAN verzekert. De
 Kleur , gelyk men ze ook by onze Bloemisten
 vindt , is blaauwachtig , wit of incarnaat.

(14)

V:
AFDEEL.
III.

HOOFD-
STUK.

XIV.
Hyacinthus
Orchioides.
Standel-
kruidige.

(14) *Hyacinth met zesdeelige Bloemen, de drie buitenste Blaadjes korter.*

„ Van den jaare 1758, tot nu toe, heeft
„ deeze dikwils by ons gebloeid, (fchryft de
Heer N. L. BURMANNUS,) verschillende
„ grootelyks, zo in het Loof, als in groot-
„ te, in de kleur de Bloemen en in de Vlak-
„ ken, waar mede de Steng en Bladen ge-
„ sprenkeld zyn.”. Drie verscheidenheden geeft
„ er de vermaarde BREYN van op, allen van
de Kaap afkomstig, welken zyn Ed, Vader in
de Tuin van Mevrouw DE FLINES bloeiende
hadt gezien. Twee derzelve waren grooter,
met de Stengel een Voet hoog en twee Wor-
telbladen van een half Voet lang, bleek groen;
maar de eene hadt dezelve, zo wel als de
Stengel, ongevlakt, de ander met bruine Vlak-
ken getekend. In beiden was de Stengel, op
de manier der Hyacinthen, bezet met buikig
Rolronde Bloemen, ieder door een Blikje ge-
schoord, daar de Meeldraadjes een weinig uit-
staken en deeze Bloemen hadden de drie bui-
tenste Slippen veel korter dan de binnensten.
De Kleur derzelve was in de ongevlakte blaauw,
in de gevlakte Zwavel geel. Een derde hadt
gee-

(14) *Hyacinthus Corollis sexpartitis, Petalis tribus exterioribus brevioribus. Hyacinth. Orchioides Africanus major bifolius maculatus &c. BREYN Prodr. III. p. 24. T. 11. f. 1, 2, 3. Orchis angustifolia maculata. BUXB. Cent. III. p. 10. T. 16. BURM. Prodr. 10.*

geene Bladen ; de Stengel was geel en bruin gevlakt, de Bloemen, uit den witten geelachtig, maakten een korte digte Aair uit.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Ik heb dergelyke Verscheidenheden deezer Soort van de Kaap ontvangen, waar onder ééne eenbladige, gelyk deeze Hyacinth by WEINMAN afgebeeld wordt (*): doch de Bloemen gelyken 'er weinig naa en de tweebladige, die hy daar nevens opgeeft, schynt door den Wortel nog meer te verschillen van deeze Soort, die een ronden Bolwortel heeft.

(15) Hyacinth met *Wollige Bloemen en een Takkige Stengel.*

XV.
Hyacinthus
Lanatus.
Gewolde.

Deeze, die zig in de Leidse Akademie-Tuin bevondt, welke de Hoogleeraar A. VAN ROYEN genoemd hadt, Hyacinth met een Takkige Stengel en Woldraagende Bloemen, hadt de Heer LINNÆUS niet gezien en wist ook de plaats der afkomst niet.

Onder de Kaapse Planten telt onze Hoogleeraar N. L. BURMANNUS, ook de Paarschachtige (*Amethystinus*) en misschien de *Orientalis* of gewoone Tuin-Hyacinth. Ik heb Kaapse Exemplaren naar deeze beiden gelykende.

ALE.

(*) *Hyacinthus Africanus Orchioides Serpentarius* B. Tab. N. 582.

(15) *Hyacinthus Corollis Lanatis, Caule Ramoso. Hyacinth. Caule Ramoso, Corollis Lanigeris, R. Logdb. 27.*

Cc

A L E T R I S.

V.
 AFD. III.
 HOOFD-
 STUK.

Dit Geslacht hadt een Trechterachtige gerimpelde Bloem, ook in zesfen gedeeld zynde, met de Meeldraadjes in den voet der Slippen ingeplant en het Zaadhuisje driehokkig. De volgende uitheemsche Soorten komen 'er thans in voor; naamelyk

I.
Aletris
Capensis.
 Kaapfe.

(1) *Aletris die ongestengd is, met Lancetvormige gegolfde Bladen, een Eyronde Aair en knikkende Bloemen.*

Na dat de Heer LINNÆUS die Kaapfe Plant, onder deeze bepaaling, voorgesteld hadt, werdt dezelve door gedagten Heer N. L. BURMANNUS omftandig, op de volgende manier, beschreeven.

„ De Wortel, een Kegelachtige Bol, van
 „ onderen plat als een Koek, met omgeboogen
 „ gen Vezelen. Lancetvormige, gegolfde Sappige,
 „ zeer gladde Bladen, die de Stengel
 „ Scheedswyze, tot het midden toe, omvatten,
 „ welke anderhalf Voet lang is, eenzaam, met
 „ paarsche Vlakken. De Bloemen aan den
 „ top

(1) *Aletris acanthis, Fol. Lanceolatis Undulatis, Spicâ axatâ, Floribus nulantibus. Syst. Nat. XII. Cen. 424. Veg. XIII. Gen. 428. p. 277. BURM. Fl. Cap. Prodr. 10. MURRAY Gott. 205. AË. Stockholm 1770. p. 229. T. 5. Veltheimia. GLED. AË. Berol. 1771. Orchis Hyacinthoides Fol. Caule et Flor. maculatis. BUXB. Cent. III. p. 12. T. 20.*

„ top van de Steng , knikkende , Pypachtig ,
 „ aan de tippen zestandig. Zes Draadachtig
 „ dunne Meeldraadjes , in het Bloempypje in-
 „ geplant , met rondachtige Knopjes. Een
 „ langwerpig , driehoekig , driehokkig Vrucht-
 „ beginzel , met een Elsvormigen geboogen
 „ Styl.”

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD.
 STUK.

Het is , volgens den Heer MURRAY , de
 zelfde Plant , waar van wylen de beroemde
 HEISTER den Bol van de Kaap ontvangen
 hadt , en die , in den jaare 1760 in de Helmstad-
 se Akademie Tuin gebloeid en ryp Zaad gedraa-
 gen hebbende , in 't jaar 1763 wederom bloei-
 de (*), geevende toen veel forser Bloemsteel ;
 waar uit de Heer FABRICIUS dezelve als
 een byzonder slag van Plant , tuschen de Aloë
 en Hyacinth middelslagtig , beschreef. „ De-
 „ zelve geleeck , (zegt die Autheur), ten op-
 „ zigt van den Wortel en Bloemsteel volmaakt
 „ naar de Peruviaansche Hyacinth , (waar zyn
 „ Ed. dit Gewas op volgen laat); in het Loof
 „ naar de *Hæmanthus Colchici folio* van DIL-
 „ LENIUS ; maar , wat de Bloem-Aair aan-
 „ gaat , volkomen naar die Plant , welke *Afri-
 „ kaanse Aloë* , met zeer lange smalle driehoe-
 „ ki-

(*) Dit blykt duidelyk uit de woorden van den Hoog-
 leeraar FABRICIUS , die zegt : quæ nunc , Mense Januario
 1763 , iterum Scapum floridum adhuc vegetiorem ex eodem
 Bulbo protulit. (*Enum. Meth. Plant. Hort. Helmstad. 1763.*
 p. 23.)

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

„ kige Bladen en geele stinkende Bloemen, van
„ COMMELYN genoemd wordt:” welke de
„ *Aloë* (thans *Aletris*) *Uyaria* is (*).

Gezegde Gottinger Hoogleraar MURRAY in de Kruidtuin aldaar, in den jaare 1769, twee bloeiende Planten daar van voor Oogen hebbende, gaf daar van, in de Verhandelingen der Koninglyk Sweedsche Akademie te Stockholm, een uitvoerige Afbeelding en beschryving, waar van het voornaamste hier op uitkomt.

„ De Plant heeft een Klootronden, gerok-
„ ten, Violetkleurigen of bruinachtigen Bol,
„ die van onderen veel lange witte Vezels
„ heeft, welke taamelyk dik zyn, met fyne
„ Veze'tjes doorvlogten. Zes Wortelbladen
„ heeft dezelve van ongelyke breedte, de
„ buitensten als een Handpalm, Lancetvor-
„ mig-Eyronnd, Sleufachtig geplooid, op de
„ kanten gegolfd, donker groen, met paarsch-
„ achtige Vlakken. Zy zyn half zo lang als de
„ Stengel, die scheef tusfchen dezelve op-
„ stygt,

(*) In de *Mantissa altera* van den Heer LINNÆUS, wordt de benaaming van *Scilla*, *Radice solidâ*, *Corymbo conferto Conico*: FABR. *Heimstad.* 23: zeer verkeerdelyk als een *Synonymum* van deeze Plant opgegeven: daar dezelve de Soortnaam is van de gedagte *Peruviaanfche Hyacinth*, met een vrieuwe verdraaijing van *conferto* voor *conferto*; 't welk men uit de agter gevoegde L. Sp. 4, genoegzaam had kunnen helpeuren 't is te verwonderen, hoe men door verhaasting kan mistasten: want het blykt zeer duidelyk, dat FABRICIUS niet in zyn hoofd gehad heeft, gedagten naam te geeven aan dit vreemde Gewas.

„ stygt, in 't eerst krom, verder regt, rond, V.
 „ taamelyk dik, twee Voeten lang, met der- AFDEEL.
 „ gelyke Vlakken, aan den top gekroond met II.
 „ een dikke digte Aair of Tros, van menig- HOOFD-
 „ vuldige, kort gesteelde, knikkende Bloemen, STUK.
 „ ieder met twee Borstelige Blikjes, die bo-
 „ ven een klein Kroontje maaken. De Bloe-
 „ men, ongekelkt, zyn byna Rolrond, Pyp-
 „ achtig, drie Duimen lang en maar twee Ly-
 „ nen breed, aan den Mond doorgaans een
 „ weinig ingefneeden, Reukeloos, witachtig
 „ met Vleeschkleurige Vlakjes. Zy bevatten
 „ doorgaans zes Meeldraadjes, die, op twee
 „ derden der langte van den bodem af, aan
 „ den wand der Bloemen aangegroeid zyn, en
 „ by den Mond eindigen, met langwerpige
 „ Meelknopjes en een geel Stuifmeel. Het
 „ Vrugtbeginzelsel, op den bodem zittende, heeft
 „ den Styl een weinig korter, Elsvormig,
 „ met een stompen Stempel. Het Zaadhuisje
 „ is groot, driekantig Eyrond, met drie Vler-
 „ ken, Blasachtig, twee Duimen lang, sprin-
 „ gende van boven open, en bevattende maar
 „ weinige Zaaden.”

Gezegde Heer heeft in die beide Planten
 eenige verschillendheden opgemerkt. In de groot-
 ste hadt de Aair wel zestig, in de kleinste maar
 twintig Bloemen. De ondersten hadden den
 Mond in zevenen of agten gesneeden, en ook
 zo veel Meeldraadjes: terwyl de bovensten in
 zesfen gedeeld waren, met zes Meeldraadjes.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD.
STUK.

Voorts merkt hy te regt aan, dat deeze Plant van de opgegevene Kenmerken der Aletris in dit voornaame afwykt, dat de Bloemen geenszins gerimpeld, maar volkomen glad zyn. Het eerste hadt LINNÆUS van de Virginifche Soort, welke den bynaam van Meelig droeg, ontleënd, en, niettegenstaande dezelve thans is uitgemonsterd en ik weet niet waar geplaatst, heeft zyn Ed. nog dit Kenmerk, op geen der tegenwoordige Soorten passende, behouden (*). Bovendien komt de inplanting der Meeldraadjes geenszins met deeze Soort overeen en de gedaante der Bloemen verschilt grootelyks van de *Hyacinthoides*, gelyk wy zien zullen; zynde zelfs ook niet Trechterachtig; des het byzondere Kenmerk van dit Geslacht byna verdwynt.

(2) *Aletris die ongestengd is, met Degenvormige gesleufde gekielde Bladen.*

II.
Aletris
Uvaria.
Gestoste.

Dat

(*) Ook wordt elders daar van gezegd: *Stamina non alternantia cum Corollæ segmentis, sed iisdem opposita, ut et Corolla rugosissima et fere Farinacea, distinctissimum reddunt Genus. Am. Acad. III. p. 11.* Hoe weinig strookt dit met de thans opgegevene Soorten!

(2) *Aletris acaulis, Fol. Ensisformibus Canaliculatis carinatis. Syst. Nat. XIII. Alcö Uvaria. Sp. Plant. 460. Alcö Fol. Linearibus Radic. Membranaceis. H. Cliff. 133. R. Lardb. 23. Alcö Africanæ, Folio triangulari longissimo et angustissimo, Flor. luteis foetidis. COMM. Hort. II. p. 29. T. 15. SEB. Thes. I. p. 29. T. 19. f. 3. WEINM. Kraidb. Tab. N. 45. KNOBB. Thes. Rei Herbaria Hortensibus. Neuch. 1770. Tab. A. 15. optime.*

Dat deēze van de voorgaande afgezonderd moet worden, is blykbaar uit het Loof, alzo zy zeer lange smalle driekantige, gespitse, De genvormige Bladen heeft, uit hoofde van welken VAN STAPEL haar oudtyds *Iris Uvaria* genoemd heeft, zinspeelende tevens op de Gestoste Bloemen, die echter in 't allerminste niet naar de Bloemen van Lisch gelyken: des deze naam weinig past. Tot de Aloë-Planten kon zy ook niet gevoeglyk behooren, gelyk de Heer BURMANNUS den Ridder crinnerd heeft: hoewel de Bloem, zo min als die der voorgaande Soort, met de opgegevene Kenmerken der *Aletris* strookt. Ten opzigt van de gedaante der Stengel en Bloemtros komt zy byna volmaakt met gedagte *Kaapse*, zō wel als in de afkomst overeen; doch heeft den Styl en Meeldraadjes een weinig uitsteekende, en de hoogte van 't Gewas verschilt aanmerkelyk. Haar Bladen en Stengel hebben wel vier of vyf Voeten langte; de Bloemen zyn geslooten rood, ontlooken geel en stinken; de Wortel is geen Bol, maar een onregelmaattige Knobbel, die zydelings dikke Vezels uitgeeft. In de Hollandsche Kruidhoven is zy taamelyk bekend en bloeit 'er op 't laatste van den Zomer.

(3) *Aletris*, die ongestengd is, met breedte Lancetvormige Bladen.

Niet-

III.
Aletris
Linguaformis.
Tongbladige.

(3) *Aletris acutis*, Foliis latis, planis, Lanceolatis. *Mibi*.
BURM. Cap. Prodr. 10. BUXB. Cezz. III. T. 20.

CC 4

II. DEEL. XII. STUK.

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.

Niettegenstaande de aangehaalde Afbeelding van BUXBAUM door den Heer LINNÆUS tot de eerste Soort betrokken is, geef ik hier nog plaats aan de gene, welke de Heer N. L. BURMANNUS *Tongachtige*, wegens de figuur der Bladen, tytelt. Dezelve, zegt zyn Ed., hadt in de Maand April van 't jaar 1758 gebloeid en kwam in Gewas met de eerstgemelde overeen; doch hadt de Steng korter, ongevlakt en de Bloemen eens zo groot. Een dergelyk verschil heeft plaats in de Standelkruidige Hyacinth, als boven is gemeld.

IV.
Aletris
bifolia.
 Tweebla-
 dige.

(4) *Aletris die ongestengd is en tweebladig.*

Ik zou van deeze, die ook een Verscheidenheid van de eerste schynt te zyn, geen gewag maaken, indien 'er niet in een Verzameling van nog niet uitgegeven Planten, uit het Kruidboek van BUCHOLDZ, een Afbeelding van aan 't licht gekomen ware, die in gestalte aanmerkelyk van de voorgaanden verschilt. De Bladen omwinden de Stengel, welke yl met Rolronde Bloemen is bezet, waar van eene afzonderlyk geopend vertoont wordt. Volgens die figuur schynt my de Bloem tot aan den voet verdeeld te zyn, dat met de an-
 de-

(4) *Aletris acaulis, Foliis binatis. Mibi. BURM. Cap. Prodr. 10. Eclogæ Botanicae per WIRSING. Norimb. 1778. Fol. Tab. 3.*

deren geheel ftrydig is. Zy was, in dat Kruidboek, een Soort van *Orientealsche Hyacinth* genoemd; 't welk myns oordeels beter strookt.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(5) *Aletris die ongestengd is, met Lancetvormige Vleezige Bladen en tweelingse Bloemen.*

V.
Aletris
Hyacin-
thoides.
Hyacin-
thige.

Veel twyfeling heeft deeze Plant veroorzaakt, als zeer lang zonder bloeijen in de Hollandfche Tuinen bewaard geweest zynde; zo dat daar van zelfs Afbeeldingen, met enkele Bladen, aan 't licht gegeven zyn, onder den naam van Aloë, wegens de gedaante; doch men heeft naderhand ontdekt, dat dezelve, in figuur der Bloemen, nader kwam aan de Hyacinthen of aan dit Geslagt, tot het welke zy eindelyk is t'huis gebragt. Men meent daar toe zo wel een Ceylonfche als een Guineefche te behooren; maar dezelve verschillen merkelyk in 't Loof, als volgt.

De *Ceylonfche* (*) heeft de buitenfte Bladen

A.
Lan. *Zeylanica.*
Ceylon-
fche.

(5) *Aletris acaulis* Fol. *Lanceolatis Carnosis*, *Floribus geminatis.* BURM. *Fl. Ind.* p. 83. *Aloë Hyacinthoides.* Sp. *Plant.* I. p. 123. *Aloë* Fol. *Lanceolatis planis rectis Radicalibus.* H. Ciiff. 132. *Ups.* 85. *Fl. Zeyl.* 130. *Katu Kapel.* H. *Mal* XI. p. 83. T. 42?

(*) *Aloë Zeylanica pumila* Fol. *variegatis.* COMM. *Hort.* II. p. 41. T. 21. PLUK. *Alm.* 19. T. 256. f. 5. WEINM. *Kruidb.* Tab. N. 74. *Aloë* Fol. *exterioribus Lanceolatis planis erectis Radicalibus &c.* R. *Lugd.* 23.

V.
 APDTEL.
 III.
 HOORD-
 STUK,

Lancetvormig plat regtopstaande; de binnensten
 Elsvormig half Rolrond, gesleufd en veel lan-
 ger: allen in 't donker groene met bleeker
 Vlakken, als een Slangehuid getckend. Deze
 Bladen komen voort uit een dikke roodachtige
 Wortel, die van binnen wit is en sterk voort-
 loopt, zo dat menze ligt kan vermenigvuldi-
 gen. Eens heeftze in de Keizerlyke Hof-Tuin
 te Weenen geblocid, zo de Heer JACQUIN
 aantekent; die bevondt, dat de Bloemen nage-
 noeg met de volgende overeenkwamen, zynde
 zeer fyn geslipt; en de Stengel maar een Voet
 lang, de helft dunner hebbende.

R.
 Guineënsis.
 Guinee-
 sche.

De *Guineesche* (*) heeft de Bladen wel op
 dergelyke manier, in 't donkere, naamelyk,
 met Golfswyze licht groene Vlakken gete-
 kend; doch dezelve zyn altemaal Lancetvor-
 mig en plat, hoewel insgelyks styf overend
 staande. Deze werdt door den vermaarden
 COMMELYN, uit de Hortus alhier, ook zon-
 der Bloemen in Plaat gebragt, als wanneer zyn
 Ed. opmerkte, dat zy een Wortel met Kniet-
 jes heeft, die van buiten geelachtig is en de
 Bladen komen op een geheel andere wyze voor,
 zynde ook met een rooden rand gezoomd. Dus
 schynt zy vry veel van de voorgaande te ver-
 schillen. Hy hadtze, in den jaare 1702, eene
 Bloemsteng zien schieten, van twee Voeten
 hoog,

(*) *Aloë Guineënsis*, Radice geniculata, Folis e viridi
 et atro undulatum variegatis. COMM. Hort. II. p 39. T.
 20. Przl. 84. T. 33.

hoog, rond en uit den groenen paarschachtig, met veele witachtige eenbladige Bloemen. Deze waren Pypachtig, in zes diepe omgeboogene Slippen verdeeld, hebbende in 't midden, behalve den Styl, zes witachtige Meeldraadjes, met dwars daar op leggende Knopjes. Deze Bloemen vergingen in de Herfst altemaal, zonder Zaad te maaken. Het schynt dat van dezelve twee by elkander aan de Stengel voortkwamen, 't welk de reden zal zyn van de gemelde bepaaing. „ Zy gelyken „ naar die der Hyacinthen (zegt de Ridder) „ ook door de drie Honigvoerende gaatjes van „ het Vrugtbeginzel: JACQUIN, niettemin, „ achtze tot dit Geslagt te behooren (*).”

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(6) *Aletris die gestengd is, met Lancetvormige slappe Bladen.*

VI.
*Aletris
fragrans.
Welri-
kende.*

Deeze Plant, in 't laatst der voorgaande Eeuw in de Hortus Medicus gebloeid hebbende, werdt door den geleerden COMMELYN op twee Platen afgebeeld. Dezelve hadt toen een

(*) Ik vind dat zyn Ed. dezelve tot de Hyacinthen, of tot een nieuw Geslagt, met de volgende betrokken wilde hebben: zeggende, dat zy jaarlyks in de Keizerlyke Hof-Tuin bloeit. *Vind. 308.*

(6) *Aletris Caul'es cens, Fol. Lanceolatis laxis. JACQ. Vind. 309. Aloë Africana Arborescens Floribus albicantibus fragrantissimis. COMM. Hort. II. p. 7. T. 4. N. 1, 2. & 1. p. 93. T. 49.*

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

een Stam van vier Voeten hoogte, aan 't bo-
veneinde, op de wyze der Mays, met Bladen
bezet van anderhalf Voet langte en drie Duimen
breedte, spits uitloopende en donker groen,
van onderen met eene dikke Ribbe gekield, niet
stevig. Daar tusſchen ſchoot zy een Stengel
of Bloemſteel van anderhalf Voet hoogte,
beladen met veele Trosjes van witte eenblade-
rige Bloemen, met een in zesfen gefneeden
omgekrulden rand; dus veel naar die der en-
kelde Hyacinthen gelykende, en met roode
ſtreepjes overlans getekend. Zy gaven een
zeer aangenaamen Reuk, als de Tuberoozen,
ſtortende, gelyk de Boomachtige Aloë, een Ho-
nigzoet Vogt. Vroeg in 't Voorjaar bloeide
deeze Plant, om de twee Jaaren, in het Win-
terhuis; vervullende hetzelve met haaren aan-
genaamen Geur. Zy was uit Guinee afkom-
ſtig en moest derhalve warmer gehouden wor-
den dan de Kaapſe Planten. Hy hadtze *Boom-
achtige Afrikaanſche Aloë*, met witachtige zeer
geurige Bloemen, getyeld.

Maar éénmaal hadt de Heer J A C Q U I N dee-
ze Plant bloeiende gezien in de Keizerlyke Tuin
te Weenen, alwaar het zeer groote Winterhuis
ook met derzelve aangenaamen Reuk vervuld
werdt. De deelen der Vrugtmaaking onder-
zocht zyn Ed. naauwkeurig en bevondt de Bloem
als gezegd is, aan den voet Buikig, als het
Vrugtbeginzels inſluitende, 't welk Eyrond was
met een langen Draadachtigen Styl, die een
Knop.

Knopje hadt als uit drie Stempels bestaande. V.
 Deeze Styl stak buiten de Bloem uit, van lang- AFDEEL.
 te zynde als de Meeldraadjes, die de omgeboo- III.
 gene Bloemslippen bykans evenaarden, zynde HOOFD-
 aan derzelve voet ingeplant, zes in getal, met STUK.
 langwerpige draaijende Meelknopjes.

Dit doet dan blyken, dat deeze Plant, zo
 wel als die van de voorgaande Soort, geenszins
 tot het Geslagt van Aloë, dat de Meeldraad-
 jes, volgens LINNÆUS, in den Stoel moet
 ingeplant hebben, behoorde. Tot de Hyacin-
 then kon zy ook, wegens 't gemis der drie
 Honigvoerende Gaatjes in 't Vruchtbeginzel,
 niet t'huis gebragt worden. Hierom was niets
 nader dan dit Geslagt, tot het welke zy, vol-
 gens de opgegevene bepalingen, meer behoór-
 de dan de eerste Soorten.

(7) *Aletris die byna gestengd is, met de Wor-
 telbladen Eyronnd, gesteeld, en Klokvormige
 Bloemen.*

VII:
Aletris
Japonica.
 Japanische.
 PLAAT
 LXXXIV.
 Fig. 2.

Tot dit Geslagt heeft ook de Heer THUN-
 BERG een Plantje betrokken, dat zyn Ed. in
 Japan geplukt hadt; hetzelfde, als een nieuwe
 Soort, noemende *Aletris Japonica*. Ik heb, vol-
 gens myn daar van ontvangen zeer fraaije Ex-
 emplaar, de Afbeelding in *Fig. 2*, op PLAAT
 LXXXIV.

(7) *Aletris subcaulescens, Fol. radicalibus ovatis petiolatis, Flor. Campanulatis. Mibi.*

V. LXXXIV. medegedeeld, In Bladerloof ver-
 AFDEEL. schilt hetzelfde van alle de voorgaanden niet
 III. minder dan in de figuur der Bloemen: het
 HOOFD- welk ik door de bepaaling getracht heb eeni-
 STUK. germaate uit te drukken.

De Steng of Stengel schynt taamelyk lang te zyn, doch hoe lang kan ik niet vaststellen (*). De Wortelbladen, in een Plantje daar nevens gevoegd, zyn Eyrondachtig, overlangs geribd, met zeer lange Steelen en Vliezig dun, zo wel als de Stengbladen, die Lancetvormig en naauwlyks gesteed, allengs verkleinen naar boven, en ieder aldaar uit zynen Oxel een Bloem uitgeeven, welke van een dun Pypachtig beginzel zig Klokvormig uitgebreidt met zes spitse punten. De Styl des Stampers is geknoopt en langer dan de Meeldraadjes, die echter ook buiten de Bloem uitsteeken en ingeplant zyn in de wanden, daar de Trechter eindigt, gelyk my uit de opgescheurde Bloem is gebleeken.

De Geslagten van *Yucca*, *Aloë* en *Agave*, hier op in het Samenstel der Sexen volgende, zouden volgens de gedaante der Bloem ook wel tot de Lelieachtigen hebben kunnen t'huis ge-

(*) Of het een Steng (*Caulis*) dan een Stengel of Bloemsteel (*Scapus*) te noemen zy, is my even zo min blykbaar. Het onderscheid daar tuschen schynt niet volstrekt bepaald te zyn. In *Phil. Bot.* onderscheidt LINNÆUS *Scapus* van *Caulis*, doordien de eerste enkel Bloem en Vrucht, de laatste ook Bladen draagt: dienvolgens zou dit een *Caulis* zyn. Doch men vindt ook wel *Scapi* genoemd, die Bladen draagen en *Caulis* zonder Bladen.

gebragt worden: maar, om dat de Gestalte te veel van de Bolplanten afweek, heb ik die reeds elders beschreeven (*). Dus volgt dan hier het Geslacht van

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

ALSTROEMERIA.

't Welk de Bloem zesbladig, byna tweelip-
pig heeft, met de twee onderste Blaadjes aan
den voet pypachtig, en afgeboogene Meel-
draadjes. Het is naar den Sweedischen Bota-
nist ALSTROEMER getyteld en bevat de
drie volgende Amerikaansche Soorten.

(1) *Alstroemeria met een opgeregte Steng.*

I.
*Alstroeme-
ria pelegri-
na.*
Opstaande.

De natuurlyke Groeiplaats van deeze Soort is op het Gebergte, omtrent een Uur gaans benoorden de Stad Lima in Peru, alwaar de Plant, wegens de sierlykheid haarer Bloemen, *Pelegrina*, dat is Uitmuntende, van de In-
wooners geheten wordt. Pater FEUILLÉZ beschryft ze aldus. „ De Wortel is als een „ bos-

(*) Men vindt de Yucca, onder de Heester-Gewassen, in het IV. STUK, bladz. 441: de Aloë-Planten in het VIII. STUK, bladz. 353 enz., onder de Kruiden voorgesteld.

(1) *Alstroemeria* Caule erecto. *Syst. Nat.* XII. Gen. 428. *Veg.* XIII. Gen. 432. p. 279. JACQ *Hort.* Tab. 50. *Planta Alstromeria. Am. Acad.* VI. p. 247. Tab. *Hemerocallis Flor. purpurascens maculatis.* FEUILL. *Peruv.* II. p. 711. T. 5.

V. „ bosje Fransche Raapen , van twee Duimen
 AFDEEL. „ langte , en in 't midden byna een half Duim
 III. „ dikte. Zy maakt een Stengetje van een
 HOOFD. „ Span hoogte , zeer dun , doch overend staan-
 STUK. „ de , onregelmatig bezet met eenige Blaadjes
 „ van anderhalf Duim langte en vier Lynen
 „ breedte , dat puntig uitloopt. Op 't end der
 „ Steng zit een Peerachtig , overlans gesleufd ,
 „ Vrughtbeginzel , gekroond met eene Lelieach-
 „ tige Bloem , die tot aan den bodem in zesfen
 „ gedeeld is en de Bladerige Slippen zeer ver-
 „ schillende heeft. Drie derzelve hebben ,
 „ by 'de tip , de randen inwards gevouwen ,
 „ en loopen uit in eene spitse geelachtig groene
 „ punt ; terwyl het midden schoon Karmozyn-
 „ rood is , met Roozekleur tot aan de kant ge-
 „ zoomd. De langte is twee Duimen en de
 „ breedte , naar de punt toe , ruim één Duim.
 „ De drie andere Slippen , maar een half Duim
 „ breed , zyn plat , ten halve naar de punt toe
 „ rood , met donkerroode Vlakken regelmatig
 „ bezaaid : de helft naar den voet geel , met
 „ bleekroode Vlakken. Zes Roozekleurige
 „ Meeldraadjes komen uit het midden der Bloem
 „ en het Vrughtbeginzel heeft zes Hokjes , ie-
 „ der met Zaad gevuld.”

By geval kwam gedagten Heer ALSTROMER te Kadix deeze Plant te voeren , die dezelve nader onderzocht en het Zaad naar Upsal verzondt , alwaar zy opgekomen is , en sedert overblyvende de Oogen verlustigd heeft door de on-

gewoone fraaiheid haarer Kleuren. In de na-
dere beschryving, welke daar van gegeven
wordt, is gemeld, dat de Bladen ongeplooid
zyn en de Steng hadt aan 't end verscheide
Bloemsteeltjes. De Bloem was tweelippig, be-
staande de Bovenlip uit één breede en twee
smalle, de Onderlip uit ééne smalle en twee
breede Slippen of Bloemblaadjes. De Meel-
draadjes waren, drie boven, drie beneden, in
de hellende Bloem, van den Styl afgeboogen,
welke Draadachtig, aan 't end drie dunne ge-
knopte Stempels hadt. Het Zaachuisje, van
grootte als een Vingerlid, was driehokkig, be-
vattende veele rondachtige Zaadjes.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(2) *Alstroemeria met een opstygende Steng.*

Deeze, welke ruim zo veel naar het volgen-
de Geslagt gelykt, werdt daarom, naar alle
gedagten, van Pater F E U I L L É E met den
naam van *Hemerocallis* bestempeld en de Rid-
der achtte weleer deeze, zo wel als de voor-
gaande en volgende, tot de Lelie-Asphodillen
te behooren (*). Gemelde Pater nam dezelve
langs de Rivier waar, die door 't midden der
Stad Conception, in 't Ryk van Chili, vloeit.
Hier-

II.
Alstroe-
meria ligā
ta.
Hellinge

(2) *Alstroemeria* Caule adscendente. *Hemerocallis* Floribus
purpurascens striatis. F E U I L L É E. *Peruv.* II. p. 716.

T. 4.

(*) *Hort. Cliffort.* p. 128.

D d

II. DEEL. III. STUK.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Hierom is 't zeer zonderling, dat LINNÆUS deeze, zo wel als de volgende, kon zeggen haare natuurlyke Groeiplaats te hebben in Lima, de Hoofdstad van Peru (*).

Gemeenlyk werdt dezelve *Ligtu* geheten, zegt FEUILLÉE. De Wortel boort schuins in den Grond, zynde rond, een vierde Duims dik, als in Leedjes verdeeld, met eenige Haarvezeltjes aan ieder Lid. De Steng verheft zig, in de zelfde streck, tot een Voet hoogte, zynde rond, bruinachtig rood, bezet met Lancetvormige Blaadjes en met zes of zeven aan 't end gekroond. Hier tusfchen fchieten even zo veele Bloemtakjes uit, ieder verfcheide Bloemsteeltjes draagende; 't welk een fierlyk Kroontje maakt. Zy zyn getopt met een langwerpig Vrugtbeginzels, dat geribd is en een fchoon roode Leliachtige Bloem draagt, in zes Blaadjes verdeeld, gelyk de voorgaande. Twee derzelve, die smaller en puntiger zyn dan de anderen, hebben witte Streepen. De langte der Bloem was omtrent anderhalf Duim. Hy hadt 'er geen ryp Zaadhuisje van gezien.

(3) Al.

(*) Van de voorige had ik nog kunnen goedmaken, dat zyn Ed. zegt: *habitat in Peru et Lima*: doch van deeze twee te zeggen, *habitat in Lima*, komt my geheel ongerymd voor. Had zyn Ed. gezegd *habitat in Peru*; dan zou ik denken, dat hy 't Ryk van Chili voor een gedeelte van Peru mogt houden: maar nu vind ik voor zyn zeggen geen verfchoening.

(3) *Alstroemeria met een windende Steng.*

V.

AFDEEL.

III.

HOOFD-

STUK.

In de schuimte van een Gebergte, in 't Ryk van Chili, vondt gezegde Pater ook deeze, aldaar *Salfilla* genoemd, als welker Wortel gelyk die der Salfaparilla en tot de zelfde Kwaalen, door de Ingezetenen des Lands gebruikt wordt. Dezelve is, zegt hy, met een donkeren Bast bekleed, van binnen wit, Houtig en dringt zeer schuins in den Grond. Zy heeft een dunne Steng, welke zig op de gewoone manier der klimmende Planten, dat is van de linker naar de regter Hand, om de Stammen of Takken van 't Geboomte windt (*). In zyne Afbeelding was het, door de omkeering van den Plaatsnyder, dat veel gebeurt, verkeerd vertoond. De Bladen, overhoeks aan de Steng groeiende, waren zeer spits Eyrondachtig, drie Duimen lang en omtrent een half Duim breed, met een kort Steeltje, glad en schoon groen. Aan 't end kwam ook een Kroontje, van roode Bloemen, in zesfen zeer on-gelyk verdeeld (†). „ Be-

III.

Alstroemer-

ria Salfilla;

Klimmen-

de.

(3) *Alstroemeria Caule volubili. Hemerocallis scandens Floribus purpureis. FEUILL. Peruv. II. p. 713. T. 6.*

(*) Dat is met de Zon om, gelyk men gemeenlyk zegt. Hy hadt het tegendeel maar in ééne Peuldraagende Plant gezien: maar 't is zeker, dat men in de Klokjes-Winde (*Convolvulus*) zo wel als in de Turkse Boonen (*Phaseolus*) en verscheide anderen, eene winding tegen de Zon op waarneemt. Vid. *Phil. Botan* p. 39.

(†) 't is zonderling, dat hy de Bloemen van alle deeze

D d a

djs

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

„ Behalve 't gemelde gebruik dat de Indi-
aanen van deeze Plant maakten, bedienden
zy zig ook daar van tegen Maagpynen, laa-
tende dezelve, ééne nagt lang, koud in ge-
meen Water trekken, en dan hetzelfde nee-
mende voor hunnen gewoonen Drank.”

H E M E R O C A L L I S. Dagschoon.

Dit Geslacht onderscheidt zig door eene Klok-
vormige Bloem, met een Rolrond Pypje en af-
geboogene Meeldraadjes. Het bevat de *Lelie-
Affodillen* van den beroemden T O U R N E F O R T,
dus, wegens de Lelieachtige Bloem en Affo-
dilachtige Wortelen, reeds voor hem genoemd.
L I N N A E U S dien naam, als samengesteld, ver-
werpente, geeft 'er deezen, welke *Dagschoon*
betekent, aan, om dat de Bloemen vroeg open
gaan en wederom vroeg verwelken, op den
zelfden Dag. Hier van zyn bekend de twee
volgende Soorten.

I.
*Hemero-
callis fla-
va.*
Geele.

(2) Dagschoon met geele Bloemen.

Dee-

drie Soorten in 't Fransch rood of roodachtig (*rouges*) en wel
in de tweede *d'un beau rouge*, dat is schoon rood, in de
eerste Karmozyn-rood (*d'un beau rouge cramoisi*) noemt, en
in 't Latyn paarsch of paarschachtig.

(1) *Hemerocallis Corollis flavis.* *Syst. Nat.* XII. Gen. 429.
Veg. XIII. Gen. 433. p. 279. *Hemerocallis Scapo Ramoso*
Cor. monopetalis. *H. Ups.* 38. *GOUAN Monsp.* 132. *Hem.*
Rad. tuberosa &c. *H. Cliff.* 128. *R. Lugdb.* 26. *GAIL.*

Sib-

Deeze, die in 't Oostenrykfe, in Hongarie V.
en in Siberie, wild groeit op drasfe, vette Gron- ARDEEL
den, is een gemeene overblyvende en fierlyke III.
Bloemplant in de Tuinen van ons Wereldsdeel. HOOFD-
STUK.
Ook is zy in Switserland, en in de Bosfchen
by Idria, aan de Adriatifche Zee, waargeno-
men. Men heeftze Lelie-Affodil genoemd of
geele Lelie, om dat de Bloemen hyna de fi-
guur en Reuk hebben van de gewoone Witte
Leliën. Hierom noemde DODONÉUS deeze
Plant, Lelie zonder Bol: want de Wortel is,
gelyk ik gemeld heb, a's die der Affodillen.
In 't Fransch noemt menze ook *Belle de Jour*
dat is Dagschoon, naar den Griekschen naam
Hemerocallis, welke aan dit Kruid door de Ou-
den zou gegeven zyn (*): hoewel anderen dien
op sommige Leliën toepasten, gelyk wy gezien
hebben. De Engelschen noemenze, om de
zelfde reden, *Day-Lilly*, dat is Dag-Lelie.
Uit den Stoel der Wortelen, die een Knob-
belige Tros uitmaaken, van buiten geel zynde,
van binnen wit en zoet van Smaak, geeft het
een

Sib. I. p. 37. *Lilia-Asphodelus lutea* Flore. CLUS. *Hist.* I.
p. 137. *Liliasphodelus luteus*. Penn. T. 144. LCB. Ic. 91.
Lilium luteum Asphodeli radice. C. B. Pin 20. *Lilium*
non bulbosum. DOD. *Pempt.* 204. β. *Lilio-Asphodelus lu-*
teus minor. TOURN. *Inst.* 334.

(*) *Liliasphodelum* nonnulli appellant, nonnulli *Liliagi-*
nem, plerique *Liliastrum*: *Veteres autem Hemerocallida* di-
xerunt. DOD *loc. cit.*

D d 3

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

een geheel Bos van lange gekielde Degenvormige Bladen , donker groen van kleur , waar tusfchen dunne ronde Stengels , van meer dan een Elle lang , aan 't end gekroond met Takkige Bloemfteelen , waar op Bloemen van gezegde figuur en fchoon geel. De Zaadhuisjes , zynde dikke driekantige Haauwen , bevatten een rond zwart Zaad.

Een aanmerkelyk gebruik maaken de Tartaa- ren , in de Ooftelyke deelen van Siberie , van deeze Plant. De Bladen , verdroogd zynde , wryven zy tusfchen de Handen , en van de overblyvende Vezels weeven zy zekere Kleeden , die haar , onder de Beesten - Vagten , tot een foort van Linnen verftrekken. Hier van hebben deeze Bladen , by de Rusfen , ook een byzonderen naam.

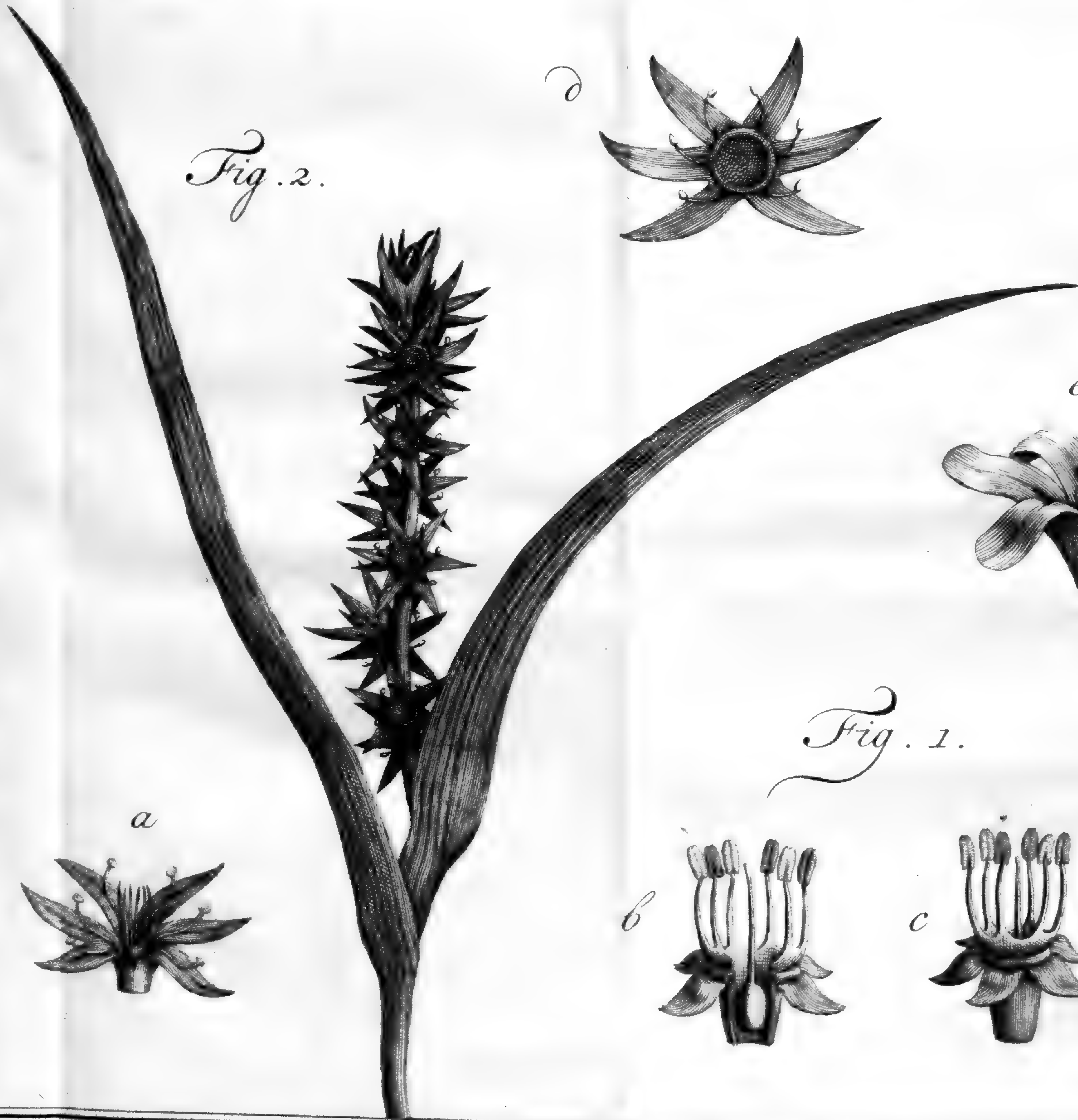
II.
Hemerocal-
lis fulva.
Woode.

(2) *Dagfchoon met hoogroode Bloemen.*

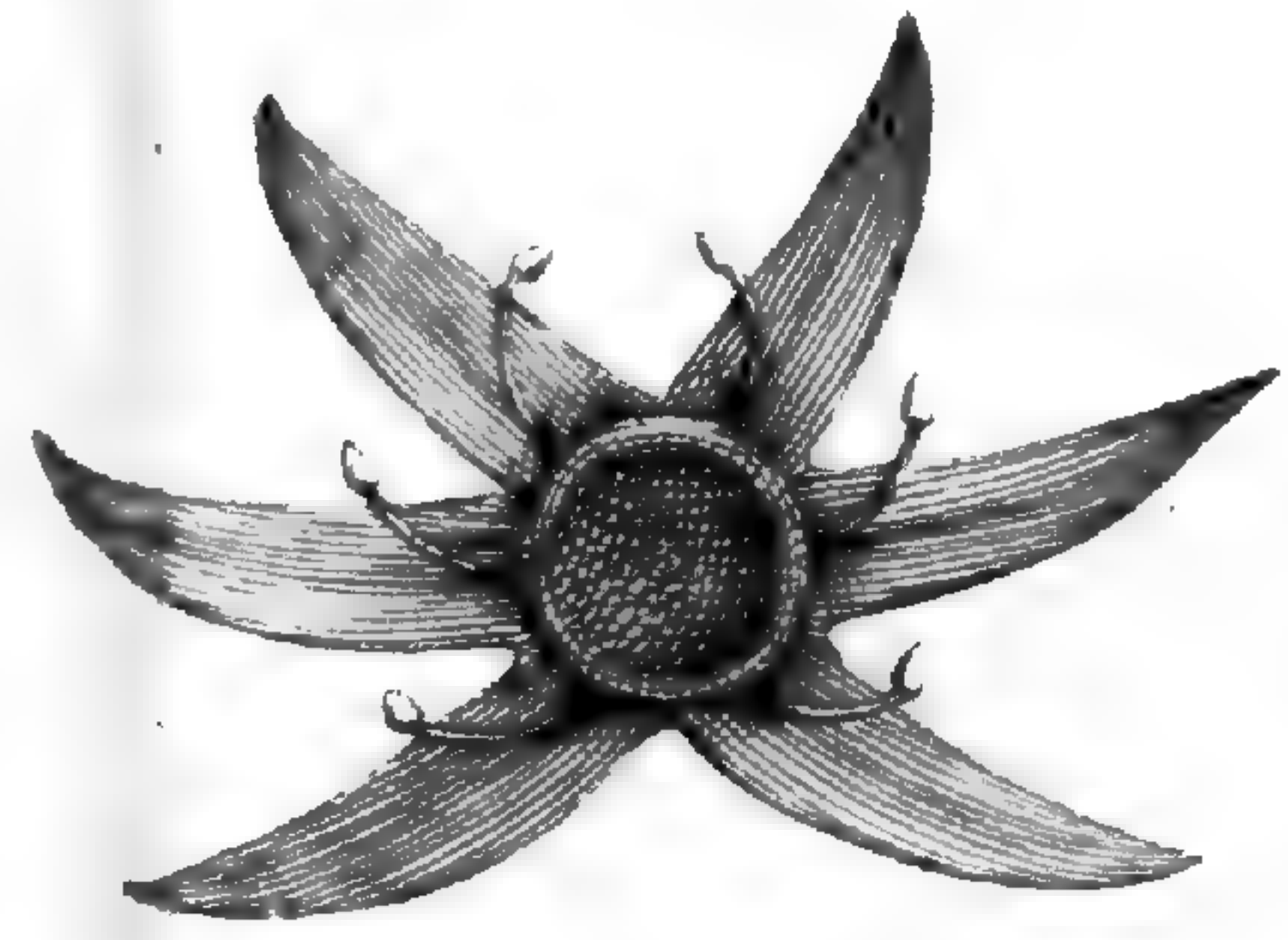
Behalve de kleur en grootte der Bloem , fchynt deeze ook daar in van de voorgaande , volgens GMELIN , te verfchillen , dat de Slippen der Bloem als twee ryën maaken. LINNÆUS vindt buiten 't gemelde geen verfchil , dan dat deeze grooter is en wat laater , naam-

(2) *Hemerocallis Corollis fulvis* , *Lilio-Asphodelus puniceus*. CLUS. *Hift.* I. p. 137. *Lilium rubrum Asph. radice*. C. B. *Pis.* 80. *Liriosphodelus phoeniceus*. LOB. *Ic.* 93. *Lil. non Bulb. obsoleto colore rubens*. DOD. *Pempt.* 204. GARIB. *Prev.* p. 236. T. 61.

Fig. 2.

d

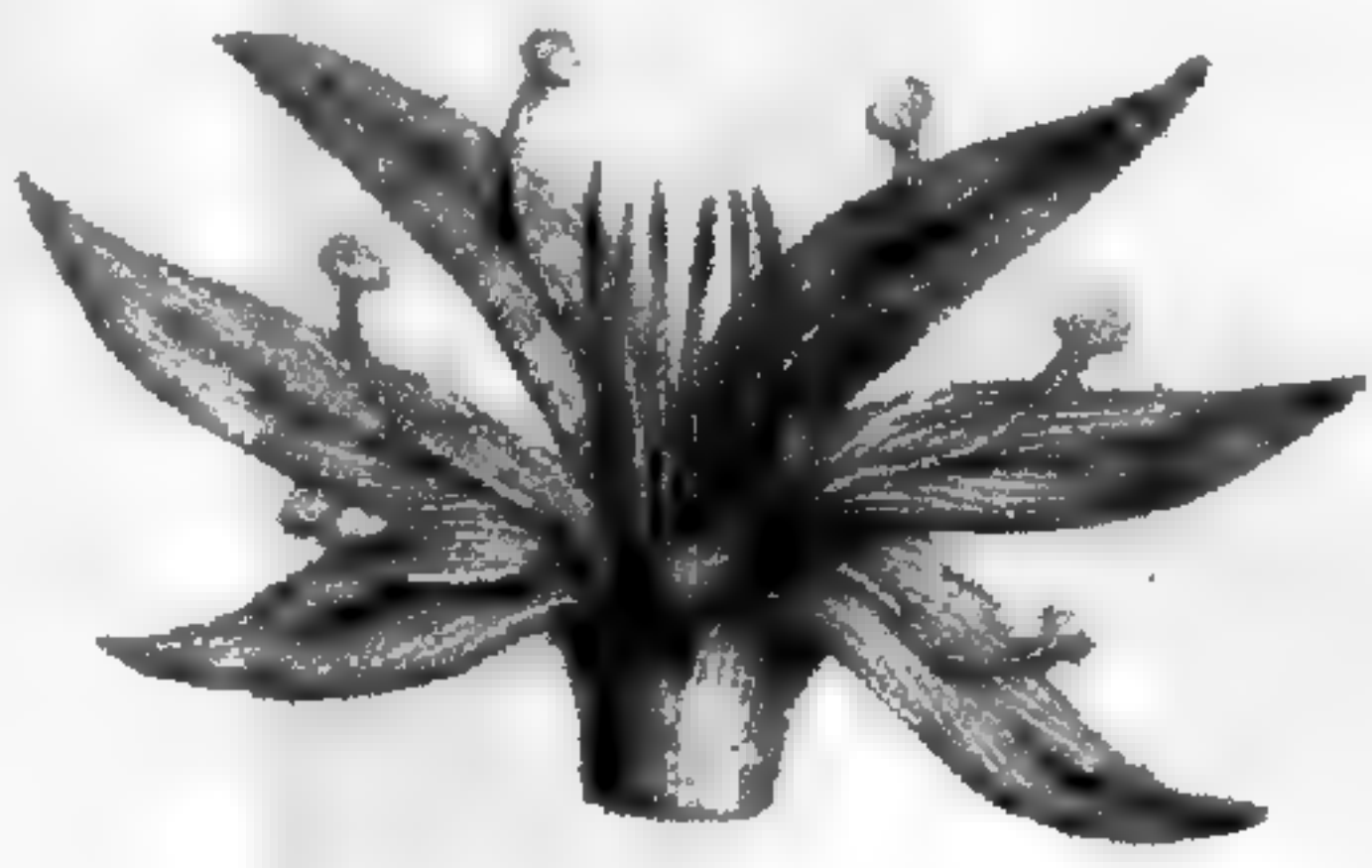
e

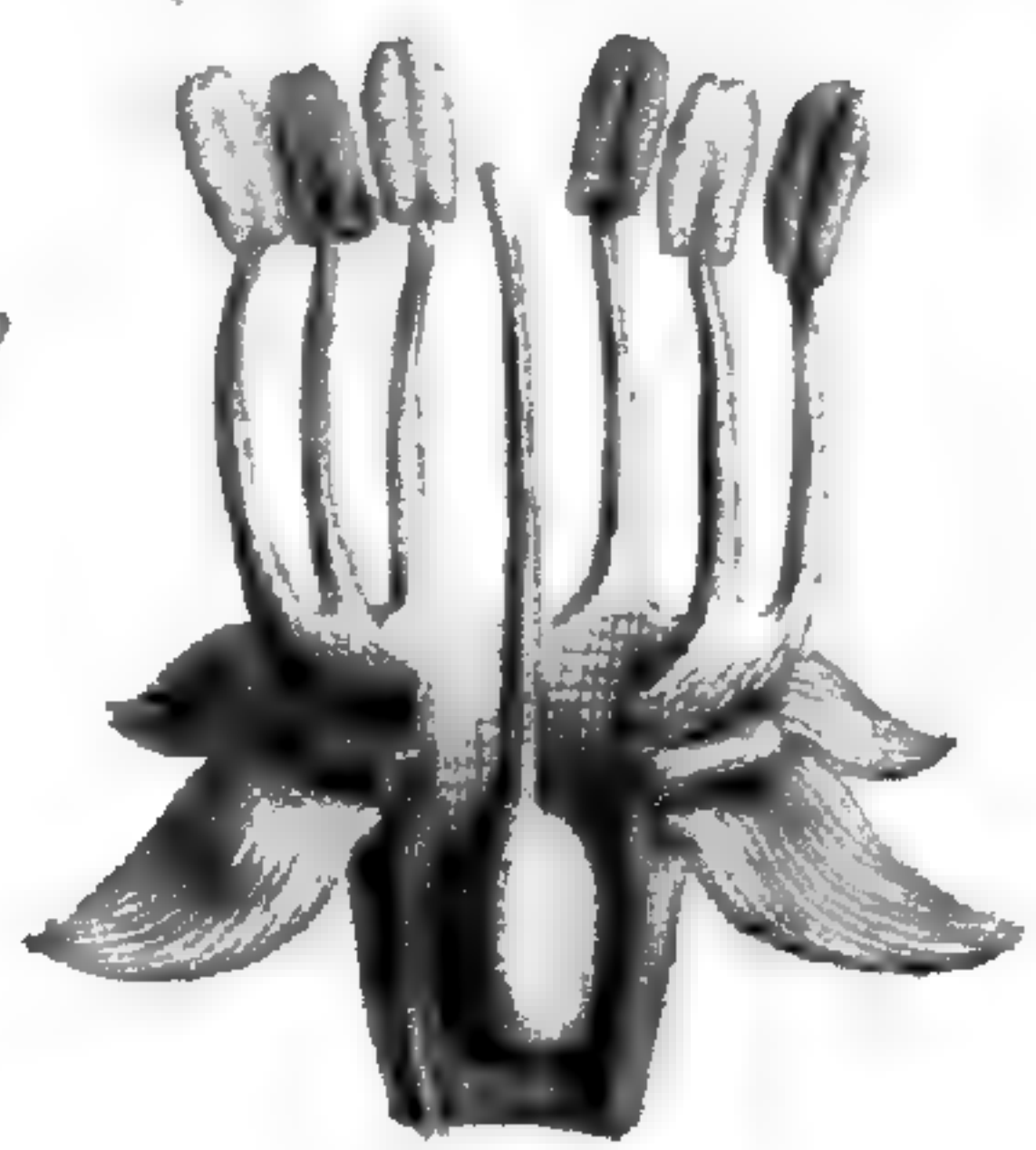
Fig. 3.

a

b

c

Fig. 1.

mentlyk in de Nazomer, bloeit. Zy is in de Velden, omstreeks Pourières in Provence, door den Koninglyken Hoogleeraar FOUQUE gevonden en door GARIDELL afgebeeld. In Switserland, tusfchen les Posfes en Fenalet, fchynt zy ook waargenomen te zyn. Sommigen stellen de Kleur flets-, anderen hoog-, anderen Oranje-rood. De Bloem is van niet langer duuring dan die der geele. Onze Ridder heeftze uit China afkomstig gerekend.

Hier volgen, in het Samenftel van LINNÆUS, cenige Geflagten, met eene geheel verschillende gefalte van Bloem- en Vrugtmaaking, gelyk de *Acorus*, *Orontium* en *Calamus* of Rotting-Riet, reeds onder de Kruiden befchreven, dan de *Juncus* of Biezen, nog onder de Grasplanten te befchryven: voorts de *Achras*, *Prinos*, *Burfera*, *Capura* onder de Boomen; de *Berberis*, *Loranthus*, *Hillia* onder de Heesters en anderen onder de Kruiden voorgesteld: waar mede de Rang der Eenwyvigen ten einde loopt. Maar tot denzelfen behoort nog een nieuw Geflagt.

By gelegenheid, naamelyk, dat een Kaapfe Bolplant, welke de vermaarde Heer THUNBERG naar zynen Reizenoot in Afrika, den Engelfchen Heer MASSON (*), benoemd heeft,

te-

(*) Zie het Dagverhaal der Reizen van dien Heer, van de Kaap Noordwaards, in de Jaaren 1771, 73, 74, in het VI.

V. tegenwoordig, nu ik dit schryve, in 't midden
 AFDEEL. van December des jaars 1779, andermaal bloei-
 III. de, hadt de Kruidekundige Hortulanus, de Heer
 HOORD STORM, de goedheid, van my daar van twee
 STUK. Bloemen mede te deelen, die ik om de zeld-
 zaamheid hier, in *Fig. 1*, op PL. LXXXV, heb
 in 't koper doen brengen. Ik zal derhalve ook
 een kort woord zeggen van deeze Plant.

M A S S O N I A.

De Kenmerken zullen zyn, een Klokvormige
 Bloem, die in zesfen gedeeld is, met omge-
 boogen Slippen en inwaards gekromde Meel-
 draadjes.

I. De eenigste Soort, misfchien, daar van tot
 heden bekend (1), geeft uit haare Bol of Wor-
 tel twee Bladen, die tegenover elkander vlak
 op den Grond leggen, zynde van ovaalachtige
 figuur en donker groen. Zy gelyken veel naar
 de Bladen van den *Hæmanthus*, zo als die
 zyn na 't vergaan van de Bloem. Hier tus-
 fchen komt een ronde Knop te voorschyn van
 een halven Vuist groot, die aan den omtrek
 bezet is met Bloemen, welke zig vervolgens
 over de geheele rondte uitspreiden. Een dee-
 zer Bloemen verthoont zig by *c*, alwaar men
 de gedaante ziet van het onderstuk, dat wit-
 ach-

DEELS II. STUK der *Hedendaagfche Vaderlandfche Letteroefening*,
 gez, bladz. 235, 274 & 323.

(1) *Masfonia*. THUNB.

achtig is en van de omgeslagen Slippen, die groenachtig zyn. De holte van de Bloem verstrekt voor Honigbakje, als zynde met een helder, zoet, Vogt gevuld: welks rand in 't ronde gekroond is met zes taamelyk dikke Rooze-kleurige Meeldraadjes, binnenwaards gekromd en op 't end langwerpige Meelknopjes hebbende. Op den bodem van het Honigbakje zit een Eyronde Vrugtbeginzel, met een Roozekleurigen Styl, die zig tot de hoogte der Meeldraadjns verheft, hebbende een naauwlyks blykbaaren Stempel, als in de geopende Bloem by *b* zeer duidelyk zig vertoont.

Nu gaa ik over tot den Rang der *Driewy-*
yigen onder de Zesmannigen, alwaar eerst voorkomt het Geslagt van

MELANTHIUM.

Welks naam weleer op de Nigelle toegepast geweest, wegens de zwartheid der Zaaden (*), thans, ik weet niet om welke reden, door den Ridder gegeven is aan Planten, die een zesbladige Bloem hebben, uit welker verlangde Nagelen de Meeldraadjns spruiten. Het bevat de volgende Soorten, die naar de plaats der afkomst onderscheiden zyn.

(1) Me.

(*) Zie II. DEELS IX. STUK, bladz. 176.

V.
AFDEEL.

III.
HOORD-
STUK.

I.
Melan-
thium Vir-
ginicum.
Virginitch

(1) *Melanthium met genagelde Bloemblaadjes.*

Dit Kruid, welk PLUKENET als met de Affodillen naverwant aanmerkte, hadt Tak- kige Stengen en fletse Bloemen naar die van 't Vogelmelk gelykende. Zyne Afbeelding ver- toont hetzelfde in een fraaije gedaante. Men vindt het by CLAYTON genoemd, *Nigella* met eene flets geele Bloem en Grasachtige Bladen. Het is, volgens de beschryving van wylen den Heer GRONOVIVS, een Piant van één, twee Voeten of hooger, met een ro- de Stengel als een Halm en Bladen als van Koorn, overlans geribd, dun en flap. Op den top is de Stengel, zegt hy, gepluimd met on- telbaare Bloemen, doch allen Vrouwelyk zyn- de, dat is, zonder Meeldraadjes. Hierom vraagt de Ridder, of het ook tot de Tweehuizigen behoore.

Een fraaije Afbeelding van deeze Soort, door den beroemden EHRET getekend, vindt men in 't Werk van den Keizerlyken Lyf- Arts, TREW, in welke niet alleen de Bloe- men met Meeldraadjes maar ook in 't midden van

(1) *Melanthium Petalis Unguiculatis. Syst. Nat. XII. Gen.* 449. *Veg. XII. Gen. 454. pag. 287. GRON. Virg. II. p.* 55. *Melanthi Fol. Linearibus integerrimis longissimis. GRON. Virg. I. p. 59* *Asphodelo affinis Floridana, Ramoso Cau- le, Flor. Ornithogoli obsoletis. PLUK. Amalib. 40. T. 434. f. 8. TREW. Ehret. T. 81.*

van ieder Blaadje met een aartig Honigbakje zyn voorzien (*).

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(2) *Melanthium met ongenagelde Bloemblaadjes.*

II.

Melan-
thium Si-
biricum.
Siberifch.

Op verfcheide plaatsen, in Siberie, is deeze waargenomen, wier Bloemblaadjes, in vergelyking met de anderen, ongenageld zyn (†). GMELIN noemt het Kruid *Ornithogalum*, om dat het, wat de Bloemen aangaat, ook veel naar 't Vogelmelkgelykt. 't Heeft een langwerpig Bolletje dat Grasachtige Blaadjes, van een Span of een Voet lang, uitgeeft en een dun Stengetje, dikwils twee Voeten lang, fomtyds roodachtig. Dit is, in de bovenste helft, Aairs- wyze bezet met Bloempjes, zo aan de Stengel als zydelings. Dezelfen zyn zesbladig, uit den groenen witachtig, en hebben de Meeldraadjes van onderen breed, allengs verfmallende en de Meelknopjes taamelyk groot, in 't eerst paarfch- achtig. Zy komen voort ter plaatfe daar het Bloemblaadje is aangegroeid aan 't Honigbakje: doch geenszins uit de verlangde Nagelen der Bloem,

(*). TREW *Ehret.* T. 81.

(2) *Melanthium Petalis sessilibus.* *Am. Acad.* II. p. 349.
T. II. *Ornithogalum Spicis Flor. longissimis Ramosis.* GMEL.
Sib. I. p. 45. T. 3.

(†) De Nagel (*Unguis*) is dit langwerpige Steelachtige gedeelte, waat mede de Bloemblaadjes in den Stoel of Kelk zyn ingeplant.

V. Bloem , alzo dezelve geen Nagels heeft : ten
 APDEEL . ware men de Honigbakjes daar voor neemen
 III . mogt . Ondertusfchen zweemt dit Kruid naar
 HOOFD- 't gedagte Virginifche , in Gestalte , zeer De
 STUK . Vrugt bestaat uit drie famengevoegde Scheed-
 jes .

III . (3) *Melanthium met gestippelde Bloemen en Huik-*
achtige Bladen .
Melan-
thium Ca-
pense .
 Kaaps .

De befchryving , welke ik van dit Kaapfe
 Plantje vind , is als volgt . Een geheel eenvou-
 dige Steng , van een Handbreed hoogte . Lan-
 cetvormige Bladen , die omvattende , doorboord
 of Huikachtig zyn , of onder Scheedig , met
 de Scheede opwaards uitgebreid . Vier zodani-
 gen aan de Steng , het bovenfte en onderfte
 kleinft . Een Tros aan 't end . Ovaale Bloem-
 blaadjes , eenigermaate genageld , en gestippeld .
 De Meeldraadjes byna in den Stoel ingeplant .
 Drie Stylen .

IV . (4) *Melanthium met Liniaal-Lancetvormige*
Bloemblaadjes en Liniaale Bladen .
Indicum .
 Oostin-
 difch .

By Tranquebar was deeze door den Heer KOE-
 NIG gevonden . Het Kruid , dat de Gestalte
 van

(3) *Melanthium Petalis punctatis , Foliis cucullatis . Am .*
Acad . VI . Afr . 12 .

(4) *Melanthium Petalis Lineari-Lanceolatis , Fol . Lineari-*
bus . Mart . 226 .

van het Geele Vogelmelk heeft, komt uit een Bolwortel voort. De Steng is ook eenvoudig, een Handbreed hoog, regtopstaande, glad, met drie Liniaale Bladen, die langer zyn, begroeid. Aan 't end komen doorgaans twee Bloemsteeltjes, het eene één-, het andere tweebloemig; met twee korter breeder Blaadjes by de Bloemen. De Bloemblaadjes, smal Lancetvormig, zyn donker paarsch, met de Meeldraadjes en Stamper korter: het Zaadhuisje is driekantig, effen, van grootte als een Koffy-Boon.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

(5) *Melanthium met de Bloemblaadjes van binnen samengegroeid en omgeboogen; de Bladen gespitsd en omgekromd.*

V.
*Melan-
thium Spi-
catum.*
Geaard.

Deeze Soort heeft onze Hoogleeraar, N. L. BURMANNUS, by dit Geslagt gevoegd, doch geeft daar van geen nadere beschryving. Ik heb by den Leidsen Hoogleeraar, D. VAN ROYEN, onlangs op dien naam de zelfde Plant gevonden, welke voor twee Jaaren by my uit Kaapse Bolletjes, die ik toen ontvangen had, gebloeid heeft, en welke ik nog gedroogd bewaar. Onder myne van de Kaap overgezonden Planten heb ik 'er twee Exemplaaen van; het eene, gelyk het voorgemelde, dat by

PLAAT
LXXXV.
Fig. 2.

(5) *Melanthium Petalis interne concretis reflexis, Foliis acuminatis recurvis.* BURM. *Prodr.* II.

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

by my in een Pot bloeide, zeer donker paarsch en byna zwart van kleur, het andere met witte Bloemen. Van het eerste gaat in *Fig. 2*, PLAAT LXXXV, de Afbeelding Levensgrootte, hier nevens.

De meergemelde Heer THUNBERG, dat Exemplaar by my ziende, verzekerde my, dat de Ridder LINNÆUS die Plant elders als een nieuw Geslacht, onder den naam van SPARMANNIA, naar den vlytigen reizenden Botanist deezes naams, hadt voorgesteld. Ik heb het, tot nog toe, nergens kunnen vinden, en derhalve breng ik ze hier onder den opgegeven Soortnaam, als een Soort van *Melanthium*, naar welk Geslacht zy veel gelykt.

De Bloemblaadjes, immers, in figuur naar die der voorgaande Oostindische zweemende, doch Sleufachtig hol, geeven, als 't ware, uit hunne Nagels, welke samengegroeid zyn, ieder een Meeldraadje; gelyk men in de eenmaal vergroote Bloem, by *d*, duidelyk ziet, wier geele Meelknopjes op de zwartachtige kleur der Bloemen zeer, en byna eveneens als in het witte Nieskruid, afsteeken. Dit maakte myn bloeiend Plantje zeer fraay en het gedroogde, dat zyne kleur behoudt, nog niet onaartig. Maar het byzonderste is, dat deeze Bloemen, zo veel ik 'er heb kunnen onderzoeken, geheel van Vrouwelyke deelen ontbloot zyn. Die van myn Exemplaar met witachtige Bloemen, in tegendeel; zo veel kleiner, dat men eene der-

zel-

zelve, by *a*, vyfmaal in Afmeetingen vergroot V. ziet, hebben allen een Vrugtbeginzel, met Styl- AFDEEL. III. HOOFDSTUK. tjes, wier getal fomtyds drie of ook vyf of zes en meer is; fchynende dit, zo wel als 't getal der Meeldraadjes, af te hangen van 't getal der Bloemblaadjes of Slippen, die ik hier vyf, zes of zeven, bevonden heb. Ondertusfchen heeft dit laatste de zelfde Gestalte als het andere: zo dat dit Plantje ook tot de Klasse der Tweehuizigen of Veelwyvigen zou fchynen te behooren.

TRILLIUM.

Een dribladige Kelk en een dribladige Bloem onderscheidt dit Geslagt, welks Vrugt is een drihokkige Bezie. Daar toe behooren de volgende Noord-Amerikaanfche Planten.

(1) *Trillium met een gesteelde knikkende Bloem.*

I.
Trillium
cernuum
knikkend.

In Karolina heeft deeze haare Groeiplaats, zynde een Kruid met een Knolligen Wortel, die twee of drie Steelen uitgeeft van ongeveer een Span langte, volgens CATESBY, op 't end

(1) *Trillium* Flore Pedunculato cernuo. *Syst. Nat.* XII. Gen. 451. *Veg.* XIII. Gen. 456. p. 287. Paris Fol. cernis Flore Pedunculato nutante. COLD. *Novb.* 81. Solanum triphyllum, Flore hexapetalo Carneis. CATESB. *Carol.* I. p. 45. SELIGM. *Veg.* I. Band. Pl. 90.

V. end van welken altoos drie Bladen groeijen ;
 AFDEEL. en uit derzelve midden komt , zegt hy , een
 II. zesbladige Vleefchkleurige Bloem voort , met
 HOOFD- ongelyke Meeldraadjes. Het Zaadhuisje is
 STUK. rond en in een Kelk van drie omgeboogen
 Blaadjes gevat.

II. (2) *Trillium met een gesteelde opgeregte*
Trillium *Bloem.*
erectum.
 Opgeregt.

Niet alleen in Virginie , maar ook in Kana-
 da en zelfs in Brasil , dat tot Zuid-Amerika
 behoort , fchynt dit Kruid te huisvesten , dat
 men , gelyk het voorige , tot de Nagtschide
 betrokken heeft gehad. Volgens CORNUTI
 heeft het ook een Bolwortel , die een Steh-
 getje uitgeeft van een Voet langte , dat om-
 trent in 't midden drie Bladen heeft , byna ge-
 lyk de Bosch-Ranonkel , en op den top
 een Bloem , welke zig zesbladig vertoont ,
 doch uit drie groene Kelkbladen bestaat die
 korter en drie donker paarsche , welke langer
 zyn. In 't midden groeit een klein Appeltje
 of Bezie , byna gelyk in de gewoone Nagt-
 schide , zwart van Kleur , met fyn Zaad. Het
 Brasiliaanfche , dat BAUHINUS beschryft ,
 fchynt hier van aanmerkelyk te verschillen.

(3)

(1) *Trillium Flore Pedunculato erecto.* Paris Fol. ternis
 &c. *Am. Acad.* l. p. 154. *Solanum triphyllum Brasilianum.*
C. B. Pin. 167. *Prodr.* 91. *Solanum triphyllum Canadense.*
 CORN. *Canad.* 166. T. 167. MORIS. *Hij?* III. p. 522. S. 113
 T. 3. f. 7.

(3) *Trillium met een ongesteelde opgeregte Bloem.* V.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Een zeer aartig Plantje, dat in Virginie en Karolina vry gemeen is, maakt deeze uit. Het heeft ongeveer een half Voet hoogte, en bestaat uit een enkel Steeltje, dat aan 't end drie groote groene Bladen heeft; waar tusfchen in 't midden een Bloem voortkomt, met drie overendstaande lange paarsche en drie nederleggende of omgeboogene groene Bladen, welke voor Kelk verftrekken. III.
Trillium
sesfile.
Ongesteelde.

De Wortel is knobhelig en gestreept van dit Plantje, zegt de Heer CLAYTON, die van eene Verscheidenheid daar van gewag maakt, door wylen den Heer GRONOVIVS genoemd; *Trillium met drie byna Eyronde stompe Bladen, een ongesteelde, opgeregte, eenzaame Bloem, welke de helft kleiner dan de Bladen is. Deeze fchynt, inderdaad, zeer weinig, dan in Kleur, te verschillen. De Bloem, naamelyk, was wit en welriekende.*

COLCHICUM.

Dit Geslagt heeft een Bloemscheede. De Bloem

(3) *Trillium Flore sessili erecto.* GRON. *Vitz.* II. p. 56. *Solanum Virginianum triphyllum &c.* PLUK. *Alm.* 352. T. III. f. 6. *Solanum triphyll. Flore hexapetalo &c.* CATEB. *Car.* I. p. 50. T. 50. SELIGM. *Vog.* I. Band. T. 100.

Ee

II. DEEL. XII. STUK.

V. Bloem is zesdeelig en haar Pypje komt uit den
 AIDDEEL. Wortel voort. Het Zaadhuisje bestaat uit drie
 III. famengevoegde opgeblazene Hokjes. Hier ko-
 HOOFD. men de drie volgende, Europifche Soorten, in
 STUK. voor.
 VOOR.

I.
Colchicum
Autumnale.
 Laatbloei-
 jend,

(1) *Colchicum met platte Lancetvormige op-
 staande Bladen.*

Zo vreemd als de voorgaanden, zo bekend is dit Kruidje onder den naam van *Colchicum*, den Griekfchen *Colchicon* nabootzende, welke daar aan gegeven was, om dat het veel op 't Eiland Colchos groeide. Het komt zo wel in Engeland en Oostenryk, als in de Zuidelyke deelen van Europa, op Velden en Akkers voort. In Karniolie is het op de Velden, na 't afmaaijen van het Hooij, een zeer gemeen Plantje, de voorlooper van den Herfst, zegt Doktor SCOPOLI, die het aldus befchryft (*).

„ Een geelachtig, langwerpig gefpitst Bol-
 „ letje, ontvangt in zyne gefleufde holte een
 „ ge-

(1) *Colchicum* Foliis planis Lanceolatis erectis. *Syst. Nat.*
 II. Gen. 452. *Veg.* XIII. Gen. 457. p. 287. *H. Cliff.* 140.
Ups. 90. *R. Lugdb.* 41. GOUAN *Monsp.* 189. BOEHM.
Lips. 29. FABR. *Helmsf.* 13. *Colchicum commune.* C. B.
Pin. 67. TOURNEF. *Inst.* 348. T. 381, 382. *Colchicum.*
 DOD. *Pempt.* 460. *Colch.* f. *Strangulatorium Ephemereum*
Crocifolium. LOB. *Ic.* 143. β. *Colchicum Flore pleno.* C.
 B. *Pin.* 67.

(*) *Flor. Carniol.* p. 229.

„ geworteld Pylaartje , dat twee Bloemen V.
 „ draagt. Deeze hebben een half rolrond. AFDEEL.
 „ Pypje uit twee Vliczen bestaande , waar III.
 „ van het buitenste de groote Slippen der HOOFD.
 „ Bloem , het binnenste de kleine voortbrengt. STUK.
 „ Tusschen dat Pylaartje en den voet van 't Colchicum.
 „ Pypje legt het Vrùgtbeginzel , dat slegts in
 „ 't volgende Jaar een Doosje maakt, in het
 „ dorre gescheurde en verwyde Pypje der Bloem
 „ beslooten en bevrugt met veele witte rond-
 „ achtige Zaaden.”

De beroemde Heer HALLER, die het een weinig omstandiger waargenomen heeft, beschryft het (*) als volgt. „ Een Bolronde, „ Vleezige, Scheedige Wortel, aan de eene „ zyde verheventrond, aan de andere plat, en „ aldaar uit een Sleuf een nieuwen Stengel „ uitgeevende, brengt in de Herfst de Vrùgt, „ met de beginzels der Bladen, onder de Aar- „ de voort. Na dien tyd en even zo in 't „ Voorjaar, in de Verscheidenheid B, komt „ de Bloem, alleen, door een Sleuf van den „ ouden Wortel te voorschyn, met een Pyp- „ je van een half Voet of een Span en bleek „ paarsche Bloemblaadjes. In 't naaste Voor- „ jaar, (of omstreeks de Maand Juny in de „ gezegde Verscheidenheid,) volgen Bladen, „ die Lelieachtig, zeer groot, Eyrond Lan- „ „ cct-

(*) *Helv. inchoat.* II. p. 125.

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.
Colchicum.

„ cetvormig zyn , bevattende de ongesteelde
 „ Vrugt.”
 De gezegde Verscheidenheid is het Voor-
 jaars-*Colchicum*, „ dat by Roche, (zegt zyn
 „ Ed.) in de Velden omstreeks Rennaz, over-
 „ vloedig is , groeiende ook by Zurich en
 „ Dyon. Dit brengt insgelyks de Bloem een
 „ weinig voor de Bladen voort, welken te ge-
 „ lyk met de Bloem overblyven. De Bladen
 „ zyn niet Liniaal, noch uitgebreid, maar zo
 „ wel als de Bloemblaadjes een weinig smaller
 „ dan in het andere.”

Zyn Ed. hadt de Bloemen aldus beschree-
 ven. „ Een Pypje , uit den Wortel zelf ge-
 „ booren , lang zonder weergaa , zeer naauw
 „ en vervolgens in drie grootere, drie kleine-
 „ re, samenluikende , ovaale Slippen verdeeld.
 „ Zes Meeldraadjes , uit het onderste der Bloem-
 „ blaadjes , [’t welk de gezegde Slippen zyn,]
 „ spruitende. Drie Stylen , ook buitenspoor-
 „ rig lang, Draadachtig, uitlopende in krom-
 „ me Haakjes. Een groote, Eyronde, drie-
 „ hokkige, veelzaadige Vrugt.”

Men behoeft slegts de aangehaalde Platen
 van *TOURNEFORT* , die ten opzigt van dit
 alles byna volmaakt zyn, te beschouwen , om
 een begrip te krygen van de Bloemen deezer
 zonderlinge Plant, welke ook gemakkelyk des
 Winters, tot onderzoek, zyn te bekomen. ’t Is
 naamelyk , bekend , hoe deeze Bloemen des
 Winters , zelfs buiten den Grond, uit de Bol-
 le-

letjes voortkomen. Dus vindt menze doorgaans by de Bloemisten en op de Markt te koop. Men heeft 'er aanmerkelyke Verscheidenheden van, zo ten aanzien van de breeder of smaller en ook bonte, Zilver- of Goudkleurig gestreep- te Bladen, als ten opzigt van de Kleur der Bloemen, die, met veel veranderingen, van 't witte in het bleek en bruin paarsche speelen, als ook gestreept, gevlamd en dubbeld of volbladig voorkomen. Men heeftze ook met veel Bloemen op één Stengel en geel van Kleur (*).

De gestalte van de Bloem zweemt zo zeer naar de Crocus, dat menze, op sommige plaatsen, *Wilde of Veld-Saffraan* noemt, gelyk in Engeland en Italie. De Duitschers heetenze *Zeitlosen* of *Wiesenzeitlosen*, dat is *Tydlozen*; een benaaming, welke by ons aan de Naakte Juffertjes of ook aan de wilde geele Narcisfen gegeven wordt *, om dat zy zo vroeg in 't Jaar en dus buiten den gewoonen Bloeityd, voorkomen; even of zy de Tydrekening misten. Met meer regt mag die naam dan op de Colchicums worden toegepast, als welke doorgaans midden in de Winter bloeijen. De Franschen geeven 'er den naam aan van *Tue-Chien*, of *Mort au Chien*, dat is *Hondsdoed*: welke voor een geheel ander slag van Planten, doch om de

V.
AFDEEL.
III.
HOOFD.
STUK.
Colchicum.

* Zie
blad. 133.

(*) Vid. LOB, p. 144. *sub titulo*, Colchicum candidum Pannonicum polyanthon Clusii & Colchicum luteum. p. 147. item TABERNEMONT. *Herb.* 333.

V. de zelfde reden, gebruikelijk is (*); dat 'er
 AEDUCL. naameiyk eene verworgende kragt aan toege-
 III. schreeven wordt.
 HOOFD-
 STUK.

De Reuk is walgelyk en van het veel eeten
 der Bloemen was een Kalf gestorven, dat de
 Maag zeer gezwollen en hard en de Bloedva-
 ten van dat Ingewand met zwart Bloed opge-
 vuld hadt, schryft Doktor SCOPOLI. Men
 verhaalt zulks, ten opzichte der Wortelen, ook
 van andere Dieren. Men heeft, in Engeland,
 met Honden daar van de proef genomen. Door
 twee Oncen der Bolletjes op te eeten, wierdt
 een Hond blind, en van een half Loot stierf
 een ander, met geweldlg braaken en afgaan.
 Men vindt de Maag, in dit Dier, zeer samen
 getrokken en ontsteken, de Darmen vernauwd,
 met harde Vuiligheid opgevuld en van derzel-
 ver Vliezen was de Hond, zo boven als onder,
 kwyt geraakt (†).

Ten opzigt van de Menschen was het Col-
 chicum ook in een zo kwaad gerugt, dat men
 het, met DIOSCORIDES, veeleer onder de
 Vergiften, dan onder de Geneesmiddelen tel-
 de. De versche Wortel is zo scherp, dat hy,
 gekaauwd zynde, de Tong en het Gehe-
 melte verschroeit en als gevoelloos maakt, voor
 eenige Uuren; doch, gedroogd zynde, verliest
 dezelve byna zyn geheele kragt (‡). Dit heeft
 een

(*) Zie II. DEELS VII. STUK, bladz. 740, 747.

(†) STORCK *de Colchico*, p. 21, 22, 23.

(‡) STORCK. *de Pulsatilla*, p. 59.

een bystere tegenstrydigheid , omtrent deszelfs eigenschappen , onder de Geneeskundigen veroorzaakt. Men leest van geweldige uitwerkingen , daar van waargenomen op de Waterloozing en Afgang. De Aftrekzels daar van , 't zy met Water , Wyn of Wynggeest , waren by uitstek bitter en scherp en van het gebruik der Wortelen , in zelfstandigheid , waren verscheide Menschen gestorven. Anderen verhaalden , dat men de Wortels eeten kon als Hazelnooten , hebbende dergelyken Smaak.

Veel gerugts maakte , voor eerige Jaaren , gelyk het *Extractum Cicutæ* , zo ook het *Oxymel Colicini*. De Weener Geneesheer STORCK , door het beproeven van verscheide zogenaamde Vergiften , ter Geneezing , Wereldkundig (*) ; zette den Wortel , in 't voorste van den Zomer verzameld , op twaalfmaal zo veel Azyn en maakte van het Aftrekzel , met Honig , een Syroop. Hier van tot zes Drachmen in Kinderen , tot anderhalf Ounce in Volwassenen eens , of tot twee Drachmen om de twee Uuren gebruikt zynde , kreegen zy daar van , somtyds , zulk een sterke Waterloozing , dat zy dagelyks negen Pond Pis kwyt raakten ; des zyn Ed. daar

me.

(*) Zie myn breedvoerig en nauwkeurig Bericht dien aangaande , ten opzigt van de *Dolle Kervel* , zo in het II. DEELS . VIII. STUK , deezer *Natuurlyke Historie* , biadz. 57 , en vervolgens ; als in de *Uitgezogte Verhandelingen* , op verscheide plaatsen , aldaar aangehaald.

V. mede verscheide Waterzugtigen genezen hadt.
 AFDEEL. Borstkwaalen waren ook door dit Middel weg
 III. gedomen; weshalve het daar toe, inzonderheid,
 HOOFD- wanneer men gedagten op een Borst-Water-
 STUK. zugt hadt, naar zyn voorbeeld, van andere Ge-
Colchicum. neesheeren ock voorgeschreeven werdt. Doch
 dit *Oxymeel* voldeedt, zo min als het zo be-
 rugte Extrakt van Dolle Kervel, aan de ver-
 wagting. Een Poolsch Geneesheer, CRA-
 TOCHWYLL genaamd, maakte zelfs de Wor-
 tels van *Colchicum* voor kragteloos uit, heb-
 bende van vyf Oncen van dit *Oxymel*, op
 éenen Dag gebruikt, geen de minste uitwer-
 king waargenomen. Het zelfde hadt hierplaats,
 en in Engeland heeft men ook de Pisdryvende
 kragt des Wortels schriftelyk t'eenemaal ont-
 kend.

„ De vermaarde S T O R I C K derhalve (zegt de
 „ Heer HALLER (*), van wien ik dit ont-
 „ leen,) bekent, dat hy in Karniolie de Wor-
 „ tels van het *Colchicum* onschadelyk bevon-
 „ den heeft, zo dat hy zonder nadeel daar
 „ van een geheel Bolletje kon opeeten, en,
 „ zelf de proef herhaalende, heb ik in de Herfst
 „ den Wortel zonder eenige Smaak of scherp-
 „ heid bevonden. Is misfchien, gelyk MA-
 „ RANTA gewaarschouwd heeft, de Wortel,
 „ in

(*) *Hist. Stirp. Halv. inchoat.* Tom. II. p. 125, 126.
 Het bovenstaande is een kort begrip van zyn Ed. uitvoerig
 Bericht dien aangaande, kunnende zyne aanhaalingen, waar
 by het van daan hadt, aldaar nagezien worden.

„ in 't Voorjaar zeer bitter, in de Herfst zoet (†)? V.
 „ Maar, in de Proeven van anderen ontstondt, AFDEEL.
 „ op het gebruik van Colchicum, gelyk ook III.
 „ MONRO meldt, een geweldige prikkeling HOOFD-
 „ tot en pynlyk Wateren. Andere Genees- STUK.
 „ heeren maakenze zwakker dan de Zee-A. *Colchicum.*
 „ juin: anderen evenwel hebben gezien dat
 „ het Oxymel de Pis sterk afzette, met een
 „ zeer gewenscht gevolg. In de Proefnee-
 „ mingen, eindelyk, van CRATOCHWYLL
 „ zelf, stierf een Hond van twee Oncen dee-
 „ zer Wortelen met Ontsteeking van 't Gedarm-
 „ te. My komt het zeer onwaarschynlyk voor,
 „ dat een Hond van twee Wortelen zou ster-
 „ ven, en een Mensch 'er vier zou kunnen
 „ verdraagen: want in 't algemeen kunnen de
 „ Honden grooter Giften van Geneesmiddelen,
 „ dan de Menschen, uitstaan (†).”

(2) Colchicum met *Liniaale* zeer uitgebreide
Bladen.

II.
Colchicum
montanum.
 Smalbladig.

De

(†) LOBEL schryft dit groote verschil aan den Landhart
 toe: zie zyn *Kruidb.* p. 176.

(1) Behoudens de achting van den grooten HALLER ver-
 schilt het veel, welk soort van Honden men de Proef op
 neeme. Van een Bulhond zal dit laatste waar zyn; doch
 niet van kleine of Schoothondjes. En of 'er in 't voor-
 gaande ook een Drukfeil schuile, dat het twee Drachmen
Wortelen moet zyn; is my onzeker.

(2) *Colchicum Fol. Linearibus patentissimis*, LOBEL, *Hisp.*

V. De Smalbladigheid onderscheidt voornaame-
 ADEL. lyk dit *Berg-Colchicum*, 't welk in Spanje en
 II. Switserland valt. Op Heuvels by Salamanca
 HOOFD- plukte CLUSIUS hetzelfde in de Meymaand
 STUK. *Colchicum*, uit den Grond, met een stevige Stengel, van
 een Span langte, die op den top een driehoe-
 kig Peultje hadt, met klein, rondachtig, bit-
 ter Zaad bevrugt. In Nederland overgebracht,
 zegt hy, heeft dezelve, schoon eenige Jaaren
 gebloeid hebbende, nog geen Zaad voortge-
 bragt. Men noemde het aldaar *Merenderas* en
 by sommigen *Villorita*.

De Bladen vergeleek hy by die der Duitſche
 Hyacinthen, drie of vier in getal, een Vinger
 lang zynde en ruim zo breed, maar donker
 groen en glanzig, op den Grond uitgespreid,
 flap wordende rondachtig en zuur van Smaak,
 Eerst kwam de Bloem te voorschyn, doch werdt
 schielyk van Bladen gevolgd en als voortge-
 stooten, die den geheelen Winter overbleeven
 tot den Zomer toe. De Wortel was Bollig,
 niet groot, met veele ros en zwartachtige Rok-
 ken bekleed, van binnen dicht, wit, zoet met
 eenige samentrekking.

Overvloedig vondt de Heer LOEFLING dit
Colchicum by Madrit groeijen, 't welk van het
 Gemeere, zo hy aanmerkte, genoegzaam in
 het

19, 26. *Colchicum Montanum angustifolium*. C. B. Pin. 68.
Colchicum Montanum. CLUS. *Hisp.* 266. T. 267. *Hist.* I.
 p. 200. LOE. *lc.* 145.

het Loof, door de gestalte, kleur en tyd, onderscheiden is; hoewel de Bloemen evencens zyn, en hy achtte het moeielyk te bepaalen, of het een byzondere Soort dan eene Verscheidenheid ware van de andere. Het bloeit zo wel in de Herfst als die.

V.
AFDEEL.
III.
HOOPD.
STUK.

(3) *Colchicum met gegolfde uitgespreide Bladen.*

III.
Colchicum
variegatum.
Bont-
bloemig.

De Bladen van deeze hebben volmaakt de gedaante van een Tulp, zegt LINNÆUS (*). Door die uitdrukking, hoe duister ook, zal hy zekerlyk hebben willen zeggen, dat de Bladen van deeze Plant naar die der Tulpen zweemen. Zy komen ook als zodanig voor by MORISON, die door dezelve haar van een ander Bontbloemig *Colchicum*, dat vlakke Bladen heeft, onderscheidt. Het hier bedoelde, van 't Eiland Chio, zo men wil, afkomstig, geeft ook in de Herfst zyne Bloem, die, gelykerwys sommige Kievitsbloemen, van binnen Ruitswyze geschakeerd is met zwartachtige Plekjes, loopende in 't midden, overlans, een witte

Streep

(3) *Colchicum Fol. Undulatis patentibus. H. Cliff. R. Lugd. 42. Colchicum Chionense, Flor. Fritillariae instar testulatis, Fol. undulatis. MORIS. Hist. II. p. 341. S. 4. T. 3. f. 4. Colchicum variegatum. CORN. Canad. Colch. Fritillarium Chionense. RAJ. Hist. 1172.*

(*) *Folia hujus faciem exacte Tulipae ferunt, Hort. Cliff.*

V.
 AFDEEL.
 III.
 HOOFD-
 STUK.
Colchicum.

Streep daar door heen. Midden in de Bloem, voor 't overige naar die van 't gemeene gelykende, zyn zes Meeldraadjes met blaauwe Knopjes. De Wortel, met rosachtig zwarte Rokken omwonden en met Wolligheid voorzien, is van binnen dicht en wit, gelyk in de andere Soorten. Na het bloeijen komen de Bladen te voorschyn, welke donker groen zyn met gegolfde kanten, als boven is gezegd.

Veelen hebben de Wortels, 't zy van deeze of van een andere Soort, gehouden voor den *Hermodactylus* der Apotheeken. Anderen hebben het gebruik derzelve, als zodanig, zeer veroordeeld. Ten overvloede zagen wy, hier voor, het ongemeene verschil, dat 'er tusfchen de Bolletjes van het *Colchicum*, 't zy door den Landaart, 't zy door het Saizoen, plaats heeft, en dat sommigen derzelve zoet en onschadelyk zyn. T O U R N E F O R T verzekert, dat de *Hermodactyli* de Wortels zyn van die Soort, welke C A S P A R B A U H I N U S genoemd heeft, *Colchicum*, welk den gedroogden Wortel wit heeft. Hy hadt dezelve dikwils in Klein Afie aangetroffen met Bladen en Vrugten van *Colchicum*. „ Men heeft dan „ de minste reden niet, zegt hy, om te twy- „ felen of de *Hermodactylen* de Wortels van „ een Soort van *Colchicum* zyn; alzo ik de „ Plant, waar van menze afrukt, bevonden „ heb, overeenkomstig te zyn met het ge- „ meene *Colchicum*, door haare Bladen en „ Vrug-

„ Vrugten (*). RAUWOLF heeft ook in V. Syrie, by Aleppo, een Soort van Colchi- APDRL. III. cum, tusfchen de Olyfboomen groeiende, ge- HOOFD- vonden, by de Ingezetenen *Kufam* genaamd, STUK. 't welk de *Hermodactylus* zou zyn. Dit wordt van sommigen voor een Soort van *Iris* gehouden, als boven is aangemerkt (†).

HELONIAS.

Een zesbladige Bloem, zonder Kelk, en een driehokkig Zaadhuisje, komt als de byzondere Kenmerken van dit Geflagt voor, 't welk gelyk de voorigen zes Meeldraadjes en drie Stylen heeft, hoewel de gestalte anders veel naar die der Weegbree gelykt. Het bevat de volgende Soorten.

(1) *Helonias met Lancetvormige geribde Bladen.*

I.
*Helonias
bullata.*
Belbloe-
We mige.

(*) TOURNY. *de la Mat. Med.* Par. 1717. Tom. I. p. 167, 168.

(†) *Iris tuberosa.* bladz. 86.

(1) *Helonias Fol. Lanceolatis Nervosis.* *Syst. Nat.* XII. Gen. 453. *Veg.* XIII. Gen. 458. p. 287. *Helonias Fol. Radicalibus Lanceolatis.* *Am. Acad.* II. p. 12 T. 1. f. 1. *Ephemerum Phalangoides Virginianum, Flosculis Aureis bullatis in Spicam dispositis.* PLUK. *Alm.* 135 T. 174. f. 5. MORIS. *Hist.* III. p. 606. S. 15. T. 2. f. 1. *Veratrum Racemo simplicissimo, Corollis patentibus, Stamina longioribus.* MILL. *Is.* 181. T. 272.

V. Wegens de Bolachtige gedaante der Bloemen, die gantsch niet groot zyn, heeft deze den bynaam. Zy groeit op Moerasfige plaatsen van Pensylvanie, als ook van Nieuw Jersey, in Noord-Amerika.

APPEEL.
III.
HOOFD.
STUK.

De Wortel is Vleezig, en geeft Lancetvormige, Ribbig gestreepte, spitse Bladen uit. In 't midden derzelven staat een geheel eenvoudige Stengel, die rond is, met eenige Lancetvormige Schubbetjes, wyd van elkander, aan den voet digter en Eyronde, bekleed. Op 't end is een Eyronde, paarschachtige, Bloem-Aair, met blaauwachtige Meelknopjes.

Hier brengt de Ridder die Plant t'huis, welke MILLER genoemd heeft *Veratrum*, met een geheel eenvoudig Bloemtrosje, gaapende Bloemen en langer Meeldraadjes. De Gestalte, inderdaad, gelykt zeer, doch dat de Bloemen zig plat open spreiden, gelyk die Kruidkenner zegt, wykt ongemeen af van eene Bèlvormige figur. Ook waren de Bloemen geenszins Goudkleurig, gelyk in die van PLUKENET, maar donker-rood en ten deele Mannelyk, ten deele tweeslagtig: zo dat de Plant, volgens MILLERS oordeel, billyk, met het *Veratrum*, tot een andere Klasse moest behooren.

II.
Helonias
Asphodelo-
loides.
Affodil-
lige.

(2) *Helonias met Borstelige Stengbladen.*

Dec-

(2) *Helonias Foliis Caulinis Setaceis. Asphodelus minor albus. PLUK. Mant. 29, T. 342. f. 3.*

Deeze, ook in Pensylvanie groeiende, heeft een geheel enkele Steng, twee Voeten lang, overhoeks bezet met Borstelige Bladen, en aan 't end getrost met lang gesteelde witte Bloempjes.

V.
Afd. III.
Hoofdstuk.

Zeer gelykt deeze naar de Affodil, zegt LINNÆUS, maar heeft drie omgekromde Stylen. Ik twyfel of de aanhaaling van de kleine witte Affodil, uit PLUKENET, wel regt begrepen zy. Immers, het schynt my toe, dat met die Figuur een andere Plant bedoeld worde (*); waarschynlyk de *Aleris Hyacinthoides*, hier voor beschreeven, *Katu-Kapel* der Malabaaren.

(3) *Helonias met Lineaale Bladen en Takkige Stengeltjes.*

III.
*Helonias
minuta.*
Zeer kleine.

Nevens het Vlek aan de Kaap der Goede Hope, op Puinige of grof Zandige plaatsen, is deeze door den Heer KOENIG gevonden, die men ook in de Upsalsche Tuin gehad heeft. Haar Wortel is een Kegelachtig Bolletje, van onderen geknot en gerand. De Wortelbladen: Lineaal, Vleezig, spits, langer dan de Stengeles of Bloemsteeltjes, welke rond zyn en Takkig, met witte Bloempjes, ieder op een Steeltje. Het

(3) *Helonias* Fol. Linearibus, Scapis Ramosis, *Mant.* 225.

V. Het Vrugtbeginzel is langwerpig , met drie
 AFDEEL. Vliezige Styltjes , pieramidaal famengevoegd.
 III. Het ſcheen een overblyvend Plantje te zyn.
 HOOFD. Eer ik dit Hoofdstuk eindig, zal ik hier de
 STUK. beſchryving nog invoegen van een aartig Plant-
 je, by my, nu vyf of zes Jaaren geleeden, uit
 Kaapſe Bloembolletjes, die ik gekogt had, ge-
 bloeid hebbende en toen door den Heer PH I-
 L I P S naar 't leeven afgetekend. Het is my
 nergens voorgekomen en dewyl het, ſchoon
 driemannig, wegens de figuur der Bloem geens-
 zins tot de *Ixiaas* behooren kan, noch ook, zo
 't my voorkomt, tot eenig ander Geſlagt in
 de derde Klafſe, zo geef ik 'er den naam aan
 van

H O U T T U Y N I A.

De Kenmerken zyn een éénbladige Klok-
 vormige of liever Trechterachtige Bloem, die
 in zesſen gedeeld is, met een Cylindriſch Pyp-
 je en drie opſtaande Meeldraadjes, de Styl in
 drieën gedeeld.

Houttuynia Aan de eenigſte Soort, my daar van be-
Capenſis. kend, kan ik niet gevoeglyker dan den bynaam
 Kaapſe. van *Capenſis* geeven. Men zou mogen denken
 Pl. LXXXV. of zy tot een der *Sifynrichia*, welke door den
 Fig. 3. vermaarden COMMELYN op ééne Plaat, uit
 den Hortus Medicus alhier, vertoond zyn,
 behooren mogte; dewyl derzelve Bloemenook
 wit waren, met paarfchachtige Streepen, gelyk

in

in de myne; maar geen derzelve komt, in
 andere opzigten, daar mede overeen, en het
 fchynt my toe, dat dezelve Ixiaas zyn; tot
 welken dit Plantje, als de Bloem niet zes-
 bladig noch tot het Pypje toe verdeeld heb-
 bende, volgens de Kenmerken van dat Geslagt
 geenszins behooren kan. Ook komen de Bloe-
 men niet uit dergelyke Scheedjes, maar uit een
 afzonderlyk tweepuntig Kelkje, dat in een Blik-
 je gevat is, voort. De Styl is Draadachtig dun,
 in drie Stempels verdeeld, en langer dan de
 Meeldraadjes, wier dikke langwerpige Knopjes
 zig in de vergroote Bloem, by e, duidelyk
 openbaaren. Die aftekening toen niet hebben-
 de, was 't my in de an'ere voorgekomen, dat
 de Bloem zes Meeldraadjes had en daarom had
 ik ze dus lang bewaard: maar naderhand heb ik
 bevonden, dat die hoog paarfche Streepen, in
 't midden van ieder Bloemflip, in de Keel der
 Bloem, zig als Meeldraadjes vertoonden; doch het
 niet waren: zynde die deelen juist in zodanige
 vergrooting, ook, op myn order, ten naauw-
 keurigste afgetekend. Voor het overige was de
 Bloem geheel wit en, diestyds door andere be-
 zigheden verhinderd, heb ik geen nader Waar-
 neemingen daar op gedaan. Het Plantje federt
 verloren hebbende, strekt de Aftekening alleen
 tot onderrigting van de Gestalte: zynde de hoog-
 te omtrent een Voet geweest.

V.
 AFDEEL:
 II.
 HOOFD-
 STUK.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

IV. H O O F D S T U K.

Beschryving der M A N W Y V I G E L E L I E A C H T I G E of B O L P L A N T E N , der genen, naamelyk , wier Bloemen de Meeldraadjes of op den Styl zittende , of op eenigerley manier daar mede vereenigd hebben ; als daar zyn , de verschillende Geslagten van Standelkruid en dergelyken.

De zodanigen heeft de vermaarde Hoogleeraar , op onze Leidse Akademie , A. VAN ROYEN , tot de *Palmæ* betrokken en gerekend dat zy als een middelslag tusfchen de Lelie- en Grasplanten uitmaakten : zo dat zy , in myne Natuurlyke Methode , niet gevoeglyker dan hier geplaatst konden worden. HALLER maakte 'er een byzondere Klasse van , onder den naam van *Liliaceis adfines* , dat is de Leliachtigen nabykomende , en DOKTOR SCOPOLI onder den tytel *Satyria* , waar van hy het volgende zegt.

„ Met de *Leliën* komen zy overeen , door
 „ een enkel Zaadblaadje , een sappigen Wortel , onverdeelde Bladen en een onbekteede
 „ Bloem. Zy verschillen daar van door een
 „ enkele Stengel of Bloemsteel ; een veelbladige onregelmaatige Bloem ; twee Meeldraadjes op een eigen Kolommetje gegroeid ,
 „ met

„ met Wigvormige Meelknopjes ; geen Styl ; V.
 „ het Vrughtbeginzel gedraaid en altoos buiten ^{ARDEEL.}
 „ de Bloem te hebben ; als ook een éénehokkig ^{IV.} HOOFD-
 „ Zaadhuisje , dat driekleppig aan de hoeken ^{STUK.}
 „ open splyt en zeer veele Zaagzelachtige
 „ Zaadjes , welke op drie ryën geschikt zyn.”

De algemeene Kenmerken der Standelkruiden ,
 achtte de Heer HALLER te bestaan , in die
 „ Klootronde Balletjes, Kluwens naamelyk van
 „ Draaden, daar het Stuifmeel aan kleeft, in
 „ twee Huikjes verborgen en op den top van
 „ 't Vrughtbeginzel zittende binnen den Helm ;
 „ van welken , door een taamelyk open Ka-
 „ naal, het Zaad bevrugt wordt :” zegt Dok-
 tor Doktor SCOPOLI. HALLER hadt zulke
 tot onderscheiding der Orchis van de Hellebo-
 rine en anderen voorgesteld , „ in welken de
 „ Meeldraadjes (zegt zyn Ed.) , binnen de
 „ vooze zelfstandigheid van het opgeregte
 „ Spongieuse Lighaampje geplaaft zyn” (*).

Het algemeene Kenmerk deezer Planten, hadt
 de beroemde TOURNEFORT , zeer eenvoudig
 en duidelyk, gesteld in een *ongeregeld veelbladi-
 ge Bloem , wier Kelk de Vrught wordt.* Kelk
 (Ca.

(*) Non possum , quin — notem , verum Characterem
 Orchidis , quo ab Helleborine separatur , esse structuram Sta-
 minum. Testes enim Globosi &c. (ut habet SCOPOLI , *Fl.*
Cars. p. 244.) In Helleborine vero , Calceolo , Nido Avis ,
 Stamina in fungosa substantia Corpusculi erecti spongiosi lo-
 cantur. *OPUSC. Botan.* p. 5.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

(*Calyx*) naamelyk , was by hem de algemeene benaaming van dat gedeelte waar de Bloem op rust: mids tot de Bloem behoorende, 't welk daar uit blykt, dat hetzelve uitzet en een Zaadhuisje wordt: zynde daarom gemeenlyk door eenige dikte van den Steel of het Steeltje onderscheiden. Hier is 't byna het Bloemsteeltje zelf. Zulk een eenvoudige schikking verwerpende, heeft men de Kenmerken in 't algemeen van andere omftandigheden ontleend, en is daar door in ongemeene verwarring geraakt. Onze Ridder kwam zo ver, dat hy het verschil der Wortelen en van 't Gewas in aanmerking neemende, de overeenkomst der Plsnten, welken hy tot den Natuurlyken Rang van *Orchideæ* betreft, byna zou hebben doen beflaan in de Bloemen of in de Kragten (*). De Bloemen komen in dat opzigt overeen, dat zy veelal, zeer grappig, de een of andere Menschelyke of Dierlyke gedaante, 't zy van een Aapje, Vogeltje, Kapelletje, Vliegje of dergelyken voorstellen en aan de Wortelen wordt eene Geilmaakende kragt toegeschreeven: doch allen hebben zy wederom dit niet: zo dat de groote LINNÆUS, na veel overdenkingen ten dien opzigt, eindelyk het volgende daar van geboekstaafd heeft.

„ Het is een Natuurlyke Rang, waar in de
„ Ge-

(*) Zie het II. DEELS I. STUK van deeze *Natuurlyke Historie*, bladz. 177.

„ Geslagten byna alleen ten aanzien van het V.
 „ *Honigbakje* verschillen: welk Kenmerk ik ver- AFDEEL
 „ re boven dat der Wortelen verkieze. Ook III.
 „ heeft deeze Rang eene byzondere plaatsing HOOFD-
 „ der Theeldeelen. Het *Vrugtbeginsel* is al- STUK.
 „ toos omgedraaid. De *Bloem* bestaat uit vyf
 „ Blandjes, waar van de twee binnensten door-
 „ gaans tot een *Helmpje* samenluiken, welks
 „ Onderlip het *Honigbakje* wordt, dat de plaats
 „ inneemt van den Stamper en van een zesde
 „ Bloemblaadje. De *Styl* is aan den binnen-
 „ sten rand van het *Honigbakje* aangegroeid:
 „ zo dat men hem, met zynen *Stempel*, naauw-
 „ lyks onderscheiden kan. Altyd vindt men 'er
 „ twee zeer korte *Meeldraadjes* (*), ieder een
 „ *Meelknopje* draagende, dat van onderen smal-
 „ ler is, naakt of zonder bekleedzel, en gelyk
 „ het Merg der Citroenen deelbaar. Deeze zyn
 „ gedekt met zo veele *Celletjes*, nederwaards
 „ open, in den binnenrand zelf van het Ho-
 „ nigbakje ingegroeid. De *Vrugt* is een één-
 „ hokkig driekleppig *Zaadhuisje*, dat aan de
 „ hoeken gaapt onder gekielde *Ribbetjes*. De
 „ *Zaadjes* zyn menigvuldig, fyn als *Zaagzel*,
 „ zittende aan een lang en smal reepje in ieder
 „ *Klepje*. Alle deeze Planten zyn, door de
 „ Ge-

(*) Des maaken deeze Planten, onder den naam van
Tweemarnigen, den eersten Rang uit in de *Twintigste Klis-*
se van het Samenstel der Sexen, die de Manwyvigen (*Gy-*
sandria) behelst. Zie het voorg. XI. STUK, bladz. 153.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

„ Geneesheeren , in 't algemeen als de Minne-
„ driften opwekkende erkend (†).” Zy voeren
daar van ook veelal den naam , gelyk blykt
in het Geslagt van

O R C H I S. Standelkruid.

Dat van de figuur der Wortelen , die veelal naar Hond's - Balletjes of Kulletjes gelyken , den Griekfchen tytel heeft ; in 't Fransch *Couillon de Chien* ; in 't Spaanfch *Coyon* ; in 't Engelsch *Goats - Stones* , *Fools - Stones* , enz. Men noemt het , in 't Hoogduitsch , *Knabenkraut* , *Ragwurts* en *Stendelwurts* , waar van misfchien de Hollandsche naam.

„ De *Orchis* (zegt de Heer HALLER) heeft
„ de Wortels Bolachtig , gevingerd of onver-
„ deeld. Haare twee Meeldraadjes hebben
„ Vliezige Klepjes , die als met een Kleedje
„ geflooten zyn , 't welk opfcheurende , als het
„ tyd is , de Meelknopjes uitlaat. Dit zyn
„ geen Doosjes , maar Kluwentjes van een
„ opgewonden Draad , waar overal de Zaad-
„ bolletjes aan zitten.”

Dit Geslagt wordt van onzen Ridder door de Hoorn van 't Honigbakje , die zig als een Spoor
„ ON•

(†) Voorts merkt de Ridder aan , dat men , in 't onderzoeken en vergelyken der Kenmerken van deeze Klasse , altoos eerst acht moet geeven op den *Stamper* of *Styl* , niet-regenstaande zyn Ed. de *Meeldraadjes* tot de eerste onderscheiding hadt gebruikt. *Vid. ejus Genera Plantarum.*

Fig. 1.

Fig. 2.

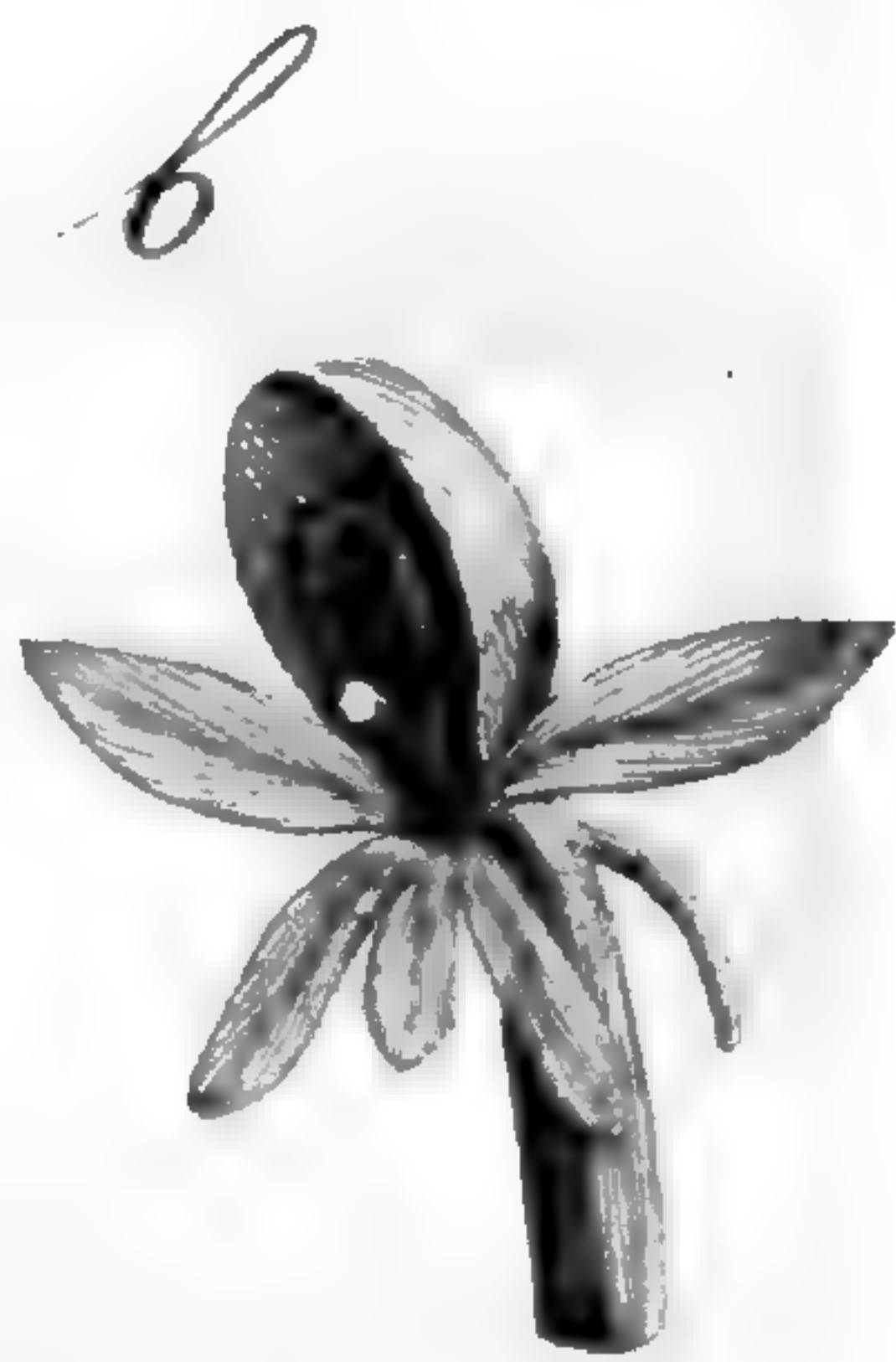

Fig. 3.

onder aan de Bloem vertoont, onderscheiden, en bevat meer dan dertig Soorten, welken op de volgende manier gesmaldeeld zyn.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

A. Met de Helm der Bloem gespoord.

(1) Standelkruid met onverdeelte Bolwortelen, de Bloemhelm tweespoorig.

I.
Orchis
bicornis.
Tweehoor-
nig.

Deeze en de beide volgende verschillen van de andere daar in, dat zy de Helm gespoord hebben. De eerste heeft twee Hartvormige Wortelbladen en drie of vier aan de Stengel, Huikswyze dezelve omvattende. De Aair is met Lancetvormige Blikjes voorzien, beschut- tende de Bloemen, welke ieder een gewelfd, eenbladig Helmpje hebben, dat van agteren twee Hoortjes uitgeeft, langer dan het Vrucht- beginzel, en op hetzelfde leggende. De twee zydelingse Blaadjes zyn breeder dan de slippen van het driedeelig Lipje, welke byna egaal zyn: gelyk dit zig in de vergroote Bloem van myn Kaaps Exemplaar deezer Soort, in *Fig. 1*, op **PLAAT LXXXVI** afgebeeld, by *a*, ver- toont.

PLAAT
LXXXVI.
Fig. 1.

(2) Stan-

(1) *Orchis* *Bulbis undivisis*, *Corollis* *Galea bicalcarata*.
Syst. Nat. XII. Gen. 1009. *Veg.* XIII. p. 675. *Am. Acad.*
VI. Afr. 90. *Orchis* *lutea*, *Caule geniculato*. *BOXB.* *Cent.* III.
p. 6. T. *BURM.* *Fl. Cap. Prodr.* p. 30.

Ff 4

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

(2) Standelkruid met onverd. Bolwort. de Bloem-
helm éénspoorig, met uitgebreide Vleugels;
de Lip gespits Lancetvormig.

II.
Orebis
biflora.
Twee-
bloemig.

Deeze, ook van de Kaap afkomstig, heeft eenige kleine Eyronde Wortelblaadjes en een Draadachtige Stengel met Bladerige Scheedjes, doch doorgaans maar twee Bloemen aan den top hebbende. Een kort gespits boven-Blaadje loopt van agteren in een Spoor uit: twee binnen-Blaadjes verbergen de Teeldeel, en de Lip, een gespits Blaadje, is tusschen de twee zydelingse, die langer zyn, geplaatst.

III.
Cornuta.
Gehoord.
PLAAT
LXXXVI.
Fig. 2.

(3) Standelkruid met onverd. Bolwort. de Bloemhelm éénspoorig met uitgebreide Vleugels; de Lip zeer klein en bykans Eyronde.

Veel Bladen heeft deeze aan de Stengel, die groot en Lancetvormig zyn, van onderen Scheedig: een losse Aair met Lancetvormige Blikjes, langer dan de Bloemen, wier Helm gewelfd is, langwerpig, van agteren een Hoorn-tje uitgeevende, dat stomp is en kort. De
twee

(2) *Orebis* Bulb. indiv. Coroll. Galeâ unicalcaratâ; Alis patentibus; Labio Lanceolato acuminato. *Am. Acad. VI. Afr. 92.*

(3) *Orebis* Bulb. indiv. Coroll. Galeâ unicalcaratâ, Alis patentibus, Labello minimo subovato. *Am. Acad. VI. Afr. 91.*

twee zydelingse Blaadjes zyn langwerpig, de
 anderen korter dan de Helm en daar onder
 bykans samenluikende, met een kleinder ovaal
 middellipje. Men ziet de Bloem van deeze
 Kaapse, die in *Fig. 2*, op de gezegde Plaat is
 afgebeeld, vergroot by *b*. Myn Exemplaar
 heeft twee Hoorntjes of Staartjes. Mooglyk
 heeft men 't eene over 't hoofd gezien of,
 gelyk alhier, liet kunnen zien.

V.
 AFDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.

B. Met onverdeelde Wortelbollen.

(4) Standelkruid *met onverd. Bolw. de Lip*
van 't Honigbakje, dat krom gehoorned is,
Lancetvormig vyftandig; de Bloemblaadjes
samenluikende.

IV.
 Orchis
 Sancta.
 Joodfch.

Deeze Soort, in 't Beloofde Land groei-
 jende, heeft de Steng een Voet lang, ten
 grootften deele naakt, boven met een of twee
 spitse Blaadjes. De Tros is yl, met Lancet-
 vormige Blikjes en drie spitse Bloemblaadjes,
 welke een langwerpige Helm maaken. De Lip
 is breed Lancetvormig, in vyf spitse Tanden
 verdeeld, waar van de middelste langst.

(5) Standelkruid *met onverd. Bolw. de Vleu-*
gels

V.
 Sufanna.
 Sufannaas.

(4) *Orchis* Bulb. indivisis ? Labio Lanc. quinquentato,
 Cornu incurvo, Petalis conniventibus.

(5) *Orchis* Bulb, indiv. Nectarii Alis amplioribus ciliatis.

Ff 5

V.
 AFD. EL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.

*gels van 't Honigbakje grooter en kant-
 haairig.*

Deeze wordt by RUMPHIUS *Sufanna - Bloem* genoemd, naar zyne Beminde, die hem in 't opzoeken der Planten behulpzaam was geweest, en hem ook allereerst dezelve getoond hadt. Zy heeft een Steng van derdhalf Voet langte, die van onderen af bekleed is met Scheedachtige, geribde Bladen als van Weegbree, en boven vier of vyf witte Bloemen draagt van eene zeer aartige figuur. Op zyde hebben dezelve twee gestraalde Vleugels, boven een Helm, van agteren een Hoorn, Spoor of Staart, die byna een half Voet lang is en de Bloemen zyn zo groot als gewoone Narcisfen, hebbende een flauwen Lelie - Reuk. In 't midden zyn de deelen der Vrugtmaaking vervat en het Steeltje levert het Zaadhuisje uit, gelyk in de Standelkruiden in 't algemeen. De Groeiplaats was voornaamelyk, zegt hy, op de Bergen van Leitimor, by het Kasteel Victoria, naar het Oosten, onder laage ruigte, daar de Cajupoe-tie - Boomen staan.

VI.
 Orchis
 Ciliaris.
 Kant-
 haairig.

(6) Standelkruid *met onverd. Bolw. de Lip van 't Honigbakje Lancetvormig kanthaairig: met een zeer lange Spoor.*

In

*Orchis Amboinensis Fl. albis simbr. HERM. Par. p. T. 109.
 Flos Sufannæ. RUMPH. Amb. V. p. 286. T. 99.*

(6) *Orchis* Bulb. indiv. Nectarii Labio Lanceolato &c.
AB.

In Virginie en Kanada komt deeze voor, die niet minder aanmerkelyk is, wegens de zeer lange Staart van haare Bloem, welke is van Kleur en aartig gepluimd. Zy heeft smalle gestreepte Bladen. Aan deeze wordt, door BANISTER, een gepalmde Wortel toegeschreeven.

V.
 ABDEEL.
 IV.

HOORD-
 STUK.

(7) Standelkruid met onverd. Bolw. de Lip van 't Honigbakje driedeelig; de zydelingse Borstelig en een Draaâachtige Spoor, tienmaal langer dan de Bloemblaadjes.

VII.
 Orchis
 Habenaria.
 Getoomd.

Op 't Eiland Jamaika, in de Westindiën, is deeze waargenomen, die een ongemeen lange Staart aan de Bloem heeft. De Steng is een Voet hoog, met langwerpige Eyronde Bladen en Vruchtbeginzels of Bloemsteeltjes van een Duim lang in gespitsde Blikjes gevat. De drie bovenste Bloemblaadjes liken samen en zyn eenigermaate gekarteld; de twee zydelingse Eyronde langwerpige, uitgebreid, en het onderste, dat de Lip maakt, is in drie lange Slippen gedeeld.

(8)

AB. Ups. 1740. p. 6. GRON. Virg. II. 136. R. Lugdb. 11. Orchis palmate elegans lutea Americana &c. MOBIS. Hist. III. p. 499. Orchis Marilandica grandis et procera. RAJ. Suppl. 588.

(7) Orchis Bulb. Nectarii Labio tripartito &c. Am. Acad. V. p. 408. Satyrium erectum, Fol. oblongis &c. BROWN. Fam. 324.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

VIII.
Orchis
bifolia.
Twee-
bladig.

(8) Standelkruid met onverd. Bolw. de Lip van 't Honigbakje Lancetvormig effenrandig; een zeer lange Spoor en uitgebreide Bloemblaadjes.

Deeze Soort, op drooge Velden door geheel Europa hier en daar voorkomende, wordt ook by ons in de Duin-Valeijen agter Hillegom, en op Heyvelden in Vriesland gevonden, zo de Heer DE GORTER aantekent, die ze insgelyks in Rusland aan de Neva en elders waargenomen heeft. Wegens de Wortelen telt menze onder de *Vosse-Kulletjes*, hoewel de Engelschen haar, veel deftiger, *Butterfly-Satyrion* heeten, om dat de Bloem eenigermate naar een Vlindertje gelyken zou. LOBEL, nogthans, oordeelt, dat dezelve de figuur van eene Mug uitdrukken, en zegt, dat menze daarom, in 't Neerduitsch, *Muggen* noemt. Zy bloeit laat, zegt HALLER, en geeft

(8) *Orchis* Bulb. indiv. Nectarii labio Lanceolato integerrimo &c. *Mat. Med.* 411. GORT. *Belg.* 255. *AE. Ups.* 1740. p. 5. *Fl. Suec.* 723, 793. DALIB. *Par.* 273. GER. *Prov.* 127. SCOP. *Carn.* 244. KRAM. *Austr.* 263. HALL. *Flor.* T. 35. *Orchis alba bifolia minor Calcari oblongo.* C. B. *Pin.* 83. VAILL. *Par.* 151. T. 30. f. 7. SIC *Veron.* T. 15. f. 10. *Orchis Serapias primus.* DOD, *Pempt.* 237. *Testiculus Vulpinus primus.* LOB. *Ic.* 178. *Testiculi Sp. quinta.* CAM. *Epit.* 625. β . *Orchis trifolia minor.* C. B. 83. γ . *Orchis bifolia altera & latissima.* C. B. *Pin.* 82 *Orchis Radicibus oblongis, Labello Lineari.* HALL. *Helv. insboat.* II. 146. Tab. f. 2. OED. *Dan.* T. 235.

geeft tegen den avond, als ook in de vroege morgenstond, en zeer aangenaamen Reuk.

V.
AFDEEL.
IV.

Ongemeen heeft dezze Kruidkenner in 't Geslagt der Standelkruiden uitgeweid en zeer schoone Afbeeldingen van de genen, die in Switserland groeijen, gegeven. Daar onder is ook deeze, die dus ongelyk fraaijer by hem voorkomt, dan by CAMERARIUS, LOBEL en DODONÆUS. VAILLANT heeft de Bloem ook zeer naauwkeurig in Plaat gebragt, die wit is en aan haar smalle voorwaards afhange Lip, niet minder dan aan het lange Staartje of Hoorntje (*) van agteren, kenbaar. In langte echter komt hetzelfde by de naastvoorgaande veel te kort (†). De opmerkzaame Heer SCOPOLI beschryft dus deeze Bloem.

„ De Lancetvormige Wieken maaken een kruis
 „ met het ovaale Schildje en de Lip, die langer is dan het Kapje. Het byna vierhoekige
 „ Hoorntje, eenkleurig met de Lip, is eens
 „ zo lang als het Vrugtbeginzel. Het groen-
 „ achtig Blikje is langer dan hetzelfde en korter dan het Hoorntje. Het Huisje der Meeldraad-

(*) In de bepaling noemt LINNÆUS het een Hoorn: in *Mantis. alt.* zegt hy *Calcar Subulatum longissimum*. HALLER noemt het ook een Spoor.

(†) Die groeit in de Westindiën, gelyk ik aangetekend heb, des men daar agter, in *Syst. Veg.* Ed XIII. zeer verkeerdelyk, OED. *Dan.* T 335, geplaatst heeft, 't welk deeze is, die ook geen *Calcar longissimum* heeft, als in *Mantisfa* wordt gezegd.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

„ draadjes is groen getopt, van agteren knob-
„ belig, met afstandige beursjes. De Meel-
„ knopjes zyn geel: de Reuk is aangenaam.”

Voorts moet men aanmerken dat deeze Soort de Gestalte der andere Standelkruiden heeft, maar voorkomt met een byna naakte Stengel, van een Span of een Voet hoogte, naar den Grond (*); hebbende om laag twee of drie breede Bladen, waar hy uit spruit en van onderen twee langwerpig getepelde ronde Wortelbolletjes. De Stengel is onder met eenige kleine Blaadjes bezet, en boven met Bloemen en Blikjes, maakende een lange yle Aair.

Hier toe behoort ook dat Breedbladige allergrootste Standelkruid, welk de groote CLUSIUS, nu twee Eeuwen geleeden, by het Kasteel Greben, in Opper-Oostenryk, eenmaal waarnam met twee Bladen, zo groot als die van 't Witte Nieskruid, sterk geaderd, van boven groen en glanzig. De Bladen, naame-lyk, van deeze Soort, zyn de grootsten in dit Geslacht.

IX.
Orchis
flexuosa.
Bogtig.

(9) Standelkruid met onverd. Bolw. de Lip van 't Honigbakje geplooid; twee Draadachtige verborgene Bloemblaadjes en een bogtige Stengel.

Aan

(*) *Caulis Cubitalis* zegt de Heer HALLER. Hy moet zekerlyk *Cubitus* op een half Elle hebben genomen.

(9) *Orchis Bulb. indiv. Nectarii Labio imbricato, Petalis duobus occultatis Filiformibus, Scapo flexuoso, An. Acad. VI. Afr. 89.*

Aan de Kaap valt deeze, die de Wortel-
 bladen Eyronde, de Stengel een Voet lang
 heeft, overhoeks bezet met kleine Scheede-
 blaadjes, en aan 't end met kleine Bloempjes,
 ver van elkander. Deeze zyn Vlinderachtig,
 met de Vlag en Vleugel roodachtig wit en twee
 Draadachtige Blaadjes onder de Vlag; de Lip
 bleekgeel met zwarte Stippen, breed en golf-
 achtig geplooid.

V.
 AFDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.

(10) Standelkruid met onverd. Bolw. de Lip
 van 't Honigbakje driedeelig; de Bloem-
 blaadjes samenvloeiende en een naakte
 Steng.

X.
Orchis Cucullata.
 Gekapt.

In Siberie groeit deeze, die door haar drie-
 tandig Kapje van alle anderen verschilt, zo de
 Heer GMELIN aanmerkt. Zy is nogthans
 aldaar, of ook in Rusland, niet ongemeen, en
 wordt van hem een zeer schoone Plant ge-
 noemd. Zy heeft twee rondachtige Wortel-
 bladen, het Stengetje een half Voet of een Span
 hoog, met een losse Aair van Bloemen, die
 paarschachtig zyn, hebbende de Lip ook drie-
 deelig en een kort krom Hoorntje.

(11) Stan-

(10) *Orchis Bulb. indiv. Nectarii Labio trifido, Petalis
 confluentibus, Caule nudo. Orchis Rad. rotundâ, Cucullo
 tridentato. GMEL. Sib. 1. p. 16. T. 3. f. 2.*

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

XI.
Orchis
Globosa.
Rond-
Aairig.

(11) Standelkruid met onverd. Bolw. de Lip van 't Honigbakje omgeslagen, driedeelig, met de middelste Slip uitgerand: een korte Spoor en de Bloemblaadjes Elsvormig getipt.

Wegens de rondachtig Kegelvormige Bloem-Air voert deeze den bynaam, die de Steng ook ongeveer één of and rhaif Voet hoog heeft, met Lancetvormige Bladen bezet en langwerpig ronde Wortelen. De Bloemen zyn bleek paarsch en flauw van Reuk. Men vindt deeze, zo wel in Oostenryk als in Switserland, op laage Bergvelden.

XII.
Pyrami-
dalis.
Pieramic-
daal.

(12) Standelkruid, met onverd. Bolw. de Lip van 't Honigbakje tweehoornig, driedeelig, egaal,

(11) *Orchis*. Bulb. indiv. Nectarii Labio resupinato trifido &c. JACQ. *Vind.* 292. HALL. *Fior.* 27. *Orchis* Rad. Conicis &c. HALL. *Helv.* 295. *Opusc.* 226. *Orchis* Flore globosa. C. B. *Pin.* 81. *Orchis* Flore globosa. C. B. *Pin.* 81. *Orchis* Rad subrotundis, Spica densissima &c. HALL. *Helv. inchoat.* N. 1272. T. 27. f. 1.

(12) *Orchis* Bulb. indiv. Nectarii Labio bicorni trifido aequali integerrimo. &c. GORT. *Belg.* 255. GOUAN *Monsp.* 469. GER. *Prov.* 127. JACQ. *Vind.* 292. *Fl. Suec.* II. N. 798. H. *Cliff.* 429. SEG. *Ver.* T. 15. f. 11. RAJ. *Angl.* 3. p. 377. T. 18. *Cynosorchis* Militaris montana Spica ruente conglomerata. C. B. *Pin.* 81. *Prodr.* 28. β . *Cynos.* latifolia hiante Cucullo altera. γ . *Cynos* latif. Spica compacta. C. B. *Pin.* 81. *Cynosorchis* tertius. DOD. *Pempt.* 235. *Cynos.* major alt. nostras. LOB. *lc.* 174. HALL. *Helv. inchoat.* N. 1286. T. 35. f. 1. RIV. *Hex.* T. 14.

egaal, effenrandig: de Spoor lang; de Bloemblaadjes byna Lancetvormig.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

Aanmerkelyke Verscheidenheden komen van deeze, die door geheel Europa gemeen is en onder de *Honds-Kulletjes* geteld wordt, by de Autheuren voor. In 't algemeen onderscheidt zy zig door haare Aair, die wel rondachtig, gelyk in de voorgaande, doch tevens eenigermaate Pieramidaal is. Zy valt zelden meer dan een Voet hoog. Het is een fraaije Plant, zegt de Heer HALLER, die haar zeer sierlyk afbeeldt, en aanmerkt, dat de Bloemen schoon paarsch zyn. In Sweeden vindt de Heer BERGIIUS haar slegts een Handbreed verheven. By ons groeit zy omstreeks den Haag en elders in de Duinvelden. Haar Bladen zyn taamelyk breed, Lancetvormig, doch hier in heeft, zo wel als in de digtheid van de Aair, somtyds eenig verschil plaats.

(13) Standelkruid met onverd. Bolw. de Lip van 't Honigbakje driedeelig omgeboogen XIII.
Orchis
Ceriophora
Wants-
draagend.

(13) *Orchis* Bulb. indiv. *Nectarii* Labio trifido reflexo crenato &c. GOUAN *Monsp.* 469. GER. *Prov.* 127. DALIB. *Par.* 272. *Orchis* odore *Hirci* minor. VAILL. *Par.* 149. T. 31. f. 30, 31, 32. RIV *Hexandr.* T. 20. *Tragorchis* minor *Flo-*
te fuliginoso. RAJ. *Hist.* 1213. *Trag.* minor et verior *Gem-*
ma. LOB. *Ic.* 177. HALL. *Herb. inchoat.* II. 145, N. 1284.
T. 34. Fig. 3.

Gg

V. 1
 AFDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.

en gekarteld ; een korte Spoor en samen-
 luikende Bloemblaadjes.

De Bloemen van deeze hebben iets, dat naar de figuur van Weegluizen gelykt, zo LOBEL wil, of de Stank der Bloemen heeft reden gegeven tot de Grieksche benaaming *Coriosmites* en *Coriophora*: 't één mooglyk met het andere gepaard. Van sommigen wordt die Reuk Bokkig gekeurd, en deswegen is de Plant *Tragorchis* genoemd geweest. Zy komt op verscheide plaatsen in de Zuidelyke deelen van Europa, als ook in Duitschland en Switserland voor, en heeft de Bloemen doorgaans donker groenachtig of bruin, doch ook wel uit den paarschen ziende, welke de zesde *Batavische Orchis* is by CLUSIUS. Ik vindze, nogthans, onder de Planten van onze Provinciën niet opgetekend. De hoogte komt nagenoeg met die der voorgaanden overeen: de Aair is langwerpig, dun, twee Duimen lang, met kleine Bloemen. Zy heeft van de grootste Wortelbollen, ongeveer als de Ballen van een Bokje, en deswegen wordt zy, in 't Engelsch, *Goats-Stones* geheten.

XIV.
Orchis
Cubitalis.
 Hoog.

(14) Standelkruid met onverd. Bolw. de Lip van 't Honigbakje Draadachtig driedeelig, met de middelste slip Eyrond, en de Spoor korter dan de Vrugtbeginzels. Schoon

(14) *Orchis Bulb. indiv. Nectarii Labio trifido Filiformi,*
 in

Schoon aan deeze Ceylonfche eene Steng V.
 van een Elle hoogte toegeschreeven wordt, AFDEEL.
 vind ik die, in de befchryving, maar op an- IV.
 derhalf Voet gefield: zo dat men hier de Cu- HOOFD-
 bitus ook voor een half Elle neemt. De Wor- STUK.
 tel is Vleezig en zo het fchynt eenigermate
 Testikelactig, als in de anderen. Om laag
 heeft de Steng vier of vyf Bladen, die Lan-
 cetvormig en Scheedachtig zyn: het overige
 is naakt met spitse Blikjes, en boven een zeer
 fmalle Aair van byna een Span langte.

(15) Standelkruid met onverd. Bolw. de Lip
 van 't Honigbakje vierdeelig, gekarteld;
 met een stompe opstygende Spoor, en stom-
 pe famenluikende Bloemblaadjes.

XV.
 Orchis
 Morio.
 Harlekyn.

De Bloem zig eenigermate als een Zots-
 Kaproen vertoonende, heeft men deeze en de
 volgende *Morio* geheten, en by sommigen *Tri-*
orchis, als fomtyds drie Wortelbolletjes heb-
 ben.

intermediâ Ovata, Cornu Germinibus brevior. Fl. Zeyl.
 320. *Orchid. species Caule Cubitali. HERM. Zeyl.* 23.

(15) *Orchis Bulb. indiv. Nectarii Labio quadrisida crenu-*
lato &c. Mat. Med. 412. *GOBT. Belg.* 256. *GOUAN Monsp.*
 469. *R. Lugd.* 15. *Fl. Suec.* 724, 794. *DALIB. Par.* 273.
SEG. Ver. T. 15. f. 7. *Orchis Morio foemina. C. B. Pin.*
 82. *VAILL. Par. T.* 31. f. 13, 14. *OED. Dan. T.* 457. *HALL.*
Helv. inchoat. II. 143. *N.* 1282. *T.* 33. f. 2. *Cynosorchis*
Morio foemina, Orchis Delphinia C. Gemm. LOB. Ic. 176.
Testiculus Morionis foemina. DOD. Pempt. 236. *Triorchis*
Serapias mas. FUCHS. Hist. 559.

G g 2

V. bende. Anderen tellenze mede onder de Cy-
 APDEEL. *nosorchis* of noeménze, in 't algemeen, *Kulle-*
 IV. *kens - Kruid.* 't Is zeker dat de Bloemen, door
 HOOFD- den gezegden Kap., de gestreepte Vleugels en
 STUK. gestippelde Onderlip, veel hebben dat naar
 een Harlekyns Pakje zweemt. Zy is op dorre
 drooge Velden, door geheel Europa, mooglyk
 wel de allergemeenste, komende in onze Pro-
 vinciën ook veel voor. Zy valt dikwils maar
 een Span hoog en heeft de Bladen een Vinger
 breed, om laag de Steng Scheedachtig omvat-
 tende en boven een korte Aair hebbende van
 Bloemen, welke meest paarsch, doch ook wit
 of Roozekleur voorkomen. De Lip is gestip-
 peld en in twee Kwabben gedeeld, tusschen
 welken een klein middelstukje, dat uitgerand
 zynde twee puntjes maakt; waar door de Lip
 zig vierdeelig vertoont. De Spoor is eeniger-
 maate opgewipt en van langte als het Vrucht-
 beginzel of Steeltje der Bloem.

De Wortel - Bolletjes worden in het *Elec-
 tuarium Diasatyrion* geeischt, als hebbende een
 byzondere kragt om de Vermogens van den
 Mensch te versterken. Oudtyds werden zy tot
 wegneeming van de Mannelyke onmagt ter
 Voortteeling, door Tovery veroorzaakt, voor-
 geschreeven; doch hedendaags heeft men zo
 weinig gedagten van het Middel als van de oir-
 zaak der gemelde Kwaal. Hierom zal het ook
 weinig verschillen, of daar toe de Bolletjes
 van het Tweebladige, dan van dit Standel-
 kruid,

kruid, onder den naam van *Satyrli radix*, gelomen worpen (*).

V:
AFDEEL:
IV.
HOOFD:
STUK.
XVI.
Orchis
Mascula.
Mannetje.

(16) Standelkruid met onverd. Bolw. de Lip van 't Honigbakje vierdeelig, gekarteld, met een stompe Spoor; de Rugblaadjes omgeboogen.

Deeze, *Mannetjes*-Harlekyn by de Authenren genaamd, voert by de Engelschen, om gedagte reden, ook den naam van *Fools-Stones*, dat is Zots-Ballen. De Bloem komt in het hoofdzaakelyke wel overeen, doch heeft de Vleugels spitsfer en langer: ook is de middel-slip van de Lip grooter dan de zydkwabben en duidelyker in tweeën gedeeld. De Steng valt wel anderhalf maal zo hoog en de Bladen zyn tweemaal zo breed. De Bloemblaadjes zyn niet zo zeer gesprenkeld als in de voorige, maar de Bladen komen somtyds gevlakt voor, somtyds ongevlakt. Het Kapje van de Bloem is

(* De Heer LINNÆUS hadt de *Bifolia* daar voor aangete-kend en deeze schynt zyn Ed., in dat opzigt, met de vol-gende gelyk te stellen. Vid. *Mat. Med.*

(16) *Orchis* Bulb. indiv. *Nectarii* Labio quadrilobo crenu-lato &c. GORT. Belg. 256. GOUAN *Monsp.* 470. VAILL. *Par.* uts. f. 12. *Testiculus* quartus. CAM. *Epit.* 624. *Or-chis* Morio Mas Foliis (non) maculatis. C. B. *Pin.* 31. RUDB. *Elys.* II. p. 191. f. 1. *Testiculus* Morionis mas. DOD. *Pempt.* 236. *Cynosorchis* Morio. LOB. *lc.* 176. HALL. *Helve-icoat.* II. p. 144. T. 33. f. 1. RIV. *Hex.* T. 10.

V. is hier nooit geslooten , gelyk in de voorgaan-
 AFDEEL. de , maar de Bloem - Aair valt mede zo wel wit
 IV. als paarsch.
 HOOFD-
 STUK.

Dit Mannetjes Harlekyn - Standelkruid groeit zo wel by ons , als elders in Europa , op de zelfde plaatsen , by het Wyfjes , voorge meld . Men houdt hetzelve voor het *Satyriion* der Ouden , en sommigen willen de Wortels daar van , ten einde als boven , gebruikt hebben , Dat zy , met Kruim van Brood gestampt en met Spaanschen Wyn bevogtigd , door stooving vermurwd , eindelyk door uitdrukking een rood Vogt geeven , gelyk VAN HEERS heeft bevonden (*), is zo zeer niet te verwonderen , als dat hetzelve de Minnaary begunstigen zoude . Zeker Vorst , immers , heeft een groote veelheid van de gekonfyte Wortels , om zig tot Voortteeling bekwaam te maaken , ingenomen , zonder , vrugt (†).

Hier uit blykt , niettemin , de onschadelykheid deezer Bolletjes , en alzo zy , gedroogd zynde , door bevogtiging een lymige Stoffe vitleveren , is 't gantsch niet onwaarschynlyk , dat de zo berugte *Saleb* , die ons uit de Levant toegebragt wordt , de Wortel van dit of eenig ander Standelkruid zy . De Turken en Persiaanen , zegt men , maaken van dezelve veel werks , als zynde van eene ongemeen versterken-

(*) *Bresl. Samml.* 1724.

(†) *HALL. Helv. inchoat.* II. p. 145.

kende hoedanigheid, weinig minder dan de Ninzi of Ginzeng-Wortel. Zy komen echter van geheel verschillende gedaante, sommigen langwerpig Eyronnd, anderen aan 't eene end verdeeld voor, en deeze worden gehouden voor de Wortels van een Standelkruid, welks Bloemen wel taamelyk naar die van deeze Soort gelijken, doch het welke maar één of twee Bladen heeft. Zodanige Worteltjes zyn, aan Draadjes gercegen, overgebragt; maar anderen, gelijk die men thans gemeenlyk los bekomt, hebben eene meer Hartvormige figuur, hoedanigen de kundige *SEBA* van een andere Plant afkomstig oordeelde (*).

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.
Salep
Wortel

Dus is 't nog onzeker (†), welke Gewas eigentlyk de Salep voortbrenge, en te verwonderen, dat men door de hedendaagse Reizigers in de Oofterfche Landen niet nader daar van verzekerd zy. By *RAUWOLF* vind ik 'er in 't geheel geen melding van, noch ook by *HASSELQUIST*. *FORSKAÖHL* spreekt alleenlyk van een Orchis, welke hy by *Mharras* in Arabie vondt, (die een Takkige Stengel hadt en groe-

ne

(*) Zie zyne *Thes.* VOL. II, alwaar, op *PLAAT LXXXIII.* de Afbeeldingen, zo van de Plant of Bloemsteng, als van de Wortels, gegeven worden.

(†) In de *Sweedfche Verband.* 1764, p. 251, vind ik wel, dat de *Orchis mascula* de Salep der Perfen zy; doch dit zal mooglyk steunen op de *Mat. Med. Linn.* welke thans niet op dezelve, maar op de *Orchis Morio* aangehaald wordt.

V. de Bloemen;) dat de Bladen gelyk waren aan de
 AFDEEL. Saleb-Plant (*): maar ik vind niet dat hy
 IV. die ergens heeft beschreeven. Ook is het zon-
 HOOFD derling, dat dergelyke Wortels, als die van
 STUK. 't Standelkruid, door een half Uur in Water
 te kookken, doorschynend worden en dan we-
 derom gedroogd, vervolgens tot Poeijer ge-
 maakt, geheel in Water smelten en hetzelfde
 Lymig maaken zouden (†). Niet minder vreemd
 is 't, dat die Saleb, welke by ons bevonden
 wordt zo verzagtende te zyn voor de Borst in
 Kolykpynen, en tegen den Bloedloop uit dien
 hoofde dienstig (‡), de zelfde Wortel zy,
 waar van de Oosterlingen tegen Onmagt en tot
 Hartsterking gebruik maaken. Ten dien einde
 schynt iets Kruidcrigs vereischt te worden, of
 eenige bitterheid, met het Lymige vermengd,
 gelyk men in de Ginzeng, Pedro del Porco,
 Bezoar en Ambergrys vindt. Tot langduurige
 Verzwakkingen, door Uitteering, wegens in-
 wendige Kwaalen of anders, zyn enkel Lymi-
 ge middelen dienstig (§).

De

(*) Folia similia Plantæ Salab. Flor. Egypt. Arab. p. 156.

(†) Vid. Exp. GEOFFROY: Mem de l'Acad. de Paris, 1740. p. 139, &c. Act. Stockh. 1764: Versuche mit Schwedischen Salep von RETZIUS: p. 253.

(‡) Men zegt evenwel bevonden te hebben, dat de Saleb in de Roode Loop een gebrek heeft, van op te droogen en te stoppen. ZIMMERMAN von der Rbur. p. 518.

(§) Nonne pleraque Analeptica viscosa sunt? RUTTY Mas. Med. p. 468.

De Wortels van 't Satyrion werden door de Ouden, in Melk gekookt, tot opwekkinge der Minnelust gebruikt. Men atze ook, ten dien einde, gebraden of gekookt en schreef 'er, in 't algemeen, eene verzagende eigenschap aan toe. Tegenwoordig bevindt menze van een zoetachtigen Smaak, en schryftze voor, tot versterking, in Uitteeringen door Borstkwaa-
V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

(17) Standelkruid met onverd. Bolw. de Lip van 't Honigbakje vierdeelig en ruuw gestippeld, met een stompe Spoor en afgezonderde Bloemblaadjes.
XVII.
Orchis
ulata.
Pukkelig.

Deeze en de volgende, door geheel Europa ook taamelyk gemeen, voeren by de Authouren den naam van *Orchis Militaris* of *Strateumatica*, om dat de Bloemen de figuur van een gehelmd Mannetje voorstellen. Deeze schynt wegens de Pukkeltjes, welken zy menigvuldig heeft, of paarsche Vlakjes, die op
het

(17) *Orchis* Bulb. indiv. *Nestari* Lablo quadrifido punctis scabro &c. GOUAN *Mensp.* 470. DALIB. *Par.* 272. *Fl. Spec.* 726, 797. OED. *Dan.* T. 103. *Orchis* Militaris Pratenfis humilior. VAILL. *Par.* T. 31. f. 35, 36. SEG. *Ver.* T. 15. f. 4. *Orchis* Rad. subrotundis, Labello quadrifido, Calcare brevissimo. HALL. *Helv. inchoat.* II. p. 138. N. 127. T. 28. f. 2. *Orchis* Pannonica quarta. CLUS. *Hist.* I. p. 268. *Cynosorchis* alter. DOD. *Pempt.* 234. *Orchis* *Strateumatica* minor. LOB. *lc.* 184. *Orchis* *Militaris* minor, minima, RIT. *Hexandr.* T. 17.

Gg 5

V. het witte zeer afsteeken, den bynaam beko-
 AFDEEL. men te hebben. De Oelanders in Sweeden
 IV. noemenze, zo de Ridder aanmerkt, *Krutbran-*
 HOOFD- *nare*. De hoogte van de Stengel is een Span
 STUK. of minder; met taamelyk breede Bladen, en
 een korte Aair van kleine Bloempjes, die
 korter gespoord zyn dan in de volgende.

XVIII. (18) Standelkruid *met onverd. Bolw. de Lip*
van 't Honigbakje vyfdeelig en ruuw ge-
stippeld, met een stompe Spoor en samen-
gegroeide Bloemblaadjes.
Orchis
Militaris,
 Krygs-
 mans.

Veele Verscheidenheden behooren tot deeze
 Soort, die ook, doch zeer zeldzaam, in onze
 Provinciën wordt gevonden. Wegens de Wor-
 telen behoort zy, met de voorige, tot de zo-
 genaamde *Hondskulletjes*. Zy valt grooter dan
 die, doch verschilt zelf ook in grootte, ko-
 mende somtyds tot by de twee Voeten, som-
 tyds

(18) *Orchis* Bulb. indiv. Nectarii Labio quinquefido punc-
 tis scabro &c. GORT. *Belg.* 256. GOUAN *Monsp.* 470. DA-
 LIB. *Paris.* 271. *Fl. Suec.* 725, 798. *Orchis* Rad. subro-
 tundis, Spicâ Conicâ, Labello quadrifido, Brachiolis et
 Pectore perangustis. HALL. *Helv.* II. 140. N. 1277. T. 28.
 f. 1. *Item*, *Orchis* Rad. subrot. Sp. longâ, Labello quadri-
 fido, Brachiolis angustis, Crusculis latis ferratis. *Ibid.* T. 31.
Cynorchis latifolia hiante Cucullo major et minor. C. B.
Pin. 80, 81. *Item* *Militaris major.* *Ibid.* *Orchis Militaris*
major. TOURNF. *Inst.* 438. T. 247. A. *Orchis Strateumatî-*
ca f. Stratiotes major sive Militaris. LOB. *Jc.* 184.

tyds van anderhalf of ééne Voet voor. De V.
 Bladen zyn in de kleinere spitsler dan in de ANDERL.
 grootere , doch in beiden Lancetvormig. De IV.
 Heer HALLER , die onvergelykelyk nauw- HOOFD-
 keurig is geweest in 't onderzoek der Standel- STUK.
 kruiden , merkt het gedagte grootste byna als
 het schoouste van allen aan. De Armpjes van
 het Krygsmannetje , (dat de Onderlip is der
 Bloem,) zyn, zegt zyn Ed., in deeze langer en
 schraalder, de Schenkeltjes veel breeder en wy-
 der gemikt, dan in de kleinere , die in Swit-
 zerland by de andere voorkomt. Van beiden
 geeft hy zeer schoone Afbeeldingen, zo van
 de geheele Plant, met Wörtel en Bloem-Aair,
 als van de Bloemen in 't byzonder. Het klei-
 ne puntje, dat tot onderscheiding der Sexe zou
 kunnen dienen (*), neemt LINNÆUS voor
 het vyfde deel, en noemt daarom de Lip vyf-
 deelig. Somtyds komt de figuur nader aan die
 van een Aapje, en dan voert de Plant, hoe-
 wel ook tot deeze Soort behoorende, daar van
 den naam (†). Zodanig is de Bloem, welke
 de

(*) Men vindt dat Puntje ook wel in de voorgaande
 soort, doch het is doorgaans kleiner en ontbreekt ook wel
 geheel: zo dat men die Wyfjes zou kunnen noemen. C.
 BAUHINUS heeft van deeze Menschdraagende Bloemen,
 om die zelfde reden, ook Wyfjes en Mannetjes gemaakt.

(†) Orchis Flore Simiam referens. C. B. Pin. 82. Or-
 chis Zöophora Cercopithecum exprimens Oreades. COL.
 Eepbr. I. p. 320.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

de vermaarde TOURNEFORT daar van zo fraay in Plaat gebragt heeft, door de smalte der Armpjes en Schenkeltjes veel verschillende; weshalve hy ze ook zegt de figuur van een naakt Mensch voor te stellen: terwyl die der anderen van deeze Soort een Mannetje vertoonen als met een Tabberd of in Turk'sch Gewaad. Met eenige toegeeffykheid kan men zig allerley veranderingen daar in verbeelden. Ook gaapt in de eene het Kapje of Helmpje meer dan in de andere. De Kleur der Bloemen is, gelyk in de voorige, van buiten paarsch, van binnen bleek met paarsche Vlakjes of weerschytende met eenen blaauwen Glans. Men vindtze ook geheel wit en Vleeschkleurig met paarsche Streepen op den Helm en roode Stippen, de Borst van 't Lipje rood gevlakt zynde, zegt de Heer HALLER, die gedagte Verscheidenheden als byzondere Soorten aanmerkt.

XIX.
Orchis Papilionacea.
Vlinder-
agtig.

(19) Standelkruid *met onverd. Bolw. de Lip van 't Honigbakje grooter, onverdeeld, gekarteld, uitgerand; de Spoor Elsvormig; de Bloemblaadjes samenluikende.*

In gestalte komt dezze, die door den Heer
ALT.

(19) *Orchis* Bulb. indiv. Nectarii Labio indiviso crenato, emarginato, ampliato, &c. *Orchis* Papilionem expansum referens. C. B. *Pin.* 83? *Orchis* Ornithophora f. *Ornithes*. LCB. *lc.* 182. *Cynolorchis* quintus. DOD. *Pempt.* 235.

ALTSTROEMER in Spanje gevonden is, de V.
 naastvoorgaande zeer naby, zegt de Ridder AFDEEL.
 en heeft dergelyke Bloem, maar de Lip heeft IV.
 de grootte van een Duim-Nagel, breeder zyn. HOOFD.
 de dan lang, onverdeeld, stomp of uitgerand STUK.
 en gelyk de Bloem paarschachtig. Dat van
 BAUHINUS hadt een groenachtige Bloem,
 en kwam overeen met het Vogeldraagende of
 Vogeltjes-Standelkruid van LOBEL, die de
 Vyfde Soort van Hondskulletjes is by DO-
 DONÉUS. LOBEL noemtze *Vyfwouters* of
Pepels, dat oude Duitfche benaamingen zyn
 van de Vlinders of Kapellen. Men zou deeze
 Soort derhalve *Vlinderbloem* kunnen heeten.

(20) Standelkruid met onverd. Bolw. de Lip XX.
 van 't Honigbakje veeldeelig Liniaal; een Orchis
 Hartvormig Blad, de Stengel, die eenbloe- Burman-
 mig is, omvattende. niana.
Burman-
nisch.

Deeze, van de Kaap afkomstig, heeft de
 Stengel een Span hoog, naakt en pluizig: een
 enkel Wortelblad, Hartvormig, stomp, gespik-
 keld: een zeer korte, gekapte Bloem-Aair,
 met ééne Bloem. Deeze heeft, behalve drie
 buitenste Blaadjes, die Lancetvormig zyn en ruig,
 twee langere Degenvormige, gladde, en een
bree-

(20) *Orchis* Bulb. indiv. Nectarii Labio multipartito Li-
 neari, Fol. Cordato amplexicauli, Scapo unifloro. *Am. Acad.*
VI. Afr. 88. BURM. Prodr. p. 30.

V. breede lange Lip, die in ontelbaare Liniaale
 AFDEEL. Slippen is verdeeld. De Spoor, van agteren,
 IV. heeft naauwlyks de langte van het Vruchtbe-
 HOOFD. ginzel.
 STUK.

XXI.
Orchis
pallens.
 Bleek.

(21) Standelkruid met onverd. Bolw. de Lip van 't Honigbakje driedeelig effenrandig, een stompe middelmaatige Spoor en uitgebreide Bloemblaadjes.

In Duitschland, omstreeks Jena, als ook in Oostenryk en Switserland, komt deeze voor, die van de bleekheid der Bloemen gebynaamd is, welke echter de Lip geel hebben. De Bladen zyn zeer breed, doch de Stengel is laag, met eene yle Aair van weinige Bloemen, veel naar die van het Harlekyn gelykende, maar ongestippeld. Zy stinkt zodanig naar Kattapis, dat tedere Vrouwtjes 'er byna in zwym door vallen, zegt HALLER.

C. Met gevingerde Wortelbollen.

XXII.
Latifolia.
 Breed-
 bladig.

(22) Standelkruid met byna gevingerde regte Bol-

(21) *Orchis* Bulb. indiv. Nestarii Labio trifido integerrimo &c. Mant. 292. *Orchis* Bulbosa Fl. flavescentibus. SEG. Per. T. 8. f. 3. *Orchis* foetida Sylv. praecox, Fl. albo Barbâ luteolâ. RUPP. Jen. II. p. 297. *Orchis* Pann. septima. CLUS. Hist. I, p. 269. HALL. Helv. inchoat. N. 1281. T. 30.

(22) *Orchis* Bulb. subpalm. rectis &c. GORT. Belg. p. 257.

DA-

Bolwortels; de Spoor van 't Honigbakje Kegelvormig; de Lip driedeelig met de zydelingse Kwabben omgeboogen, en Blikjes langer dan de Bloem.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD.
STUK.

Op vogtige Velden, meest in de middelste deelen van Europa, als ook in onze Nederlanden, komt deeze voor, die in 't Fransch *Satyrion Royal* getyteld wordt, in 't Hoogduitsch *Kruisbloem*. De gemeene naam, by ons, is *Handekens-Kruid*, mischien wegens de figuur der Wortelen, die knobbelig en als gevingerd zyn. Dit onderscheidt deeze en de volgenden zeer van de voorgaande Testikeldragende. Zy heeft de Steng ongeveer een Voet hoog, Pypachtig hol, Scheedachtig overhoeks bezet met Lancetvormige breede Bladen, die overlans geribd zyn en ook wel wat Vlak-kig, opwaards verkleinende en eindelyk zig tusfchen de Bloemen als Blikjes invoegende; zo dat zy de Aair somtyds sterk gebladerd maaken.

De

DALIB. *Par.* 274. *Fl. Succ.* 728, 801. *Orchis Rad. palmatis &c H. Cliff.* 429. *Orchis palmata Pratenfis latifolia, longis Calcaribus.* VAILL. *Par.* T. 31. f. 1 — 5. β . *Orchis palm. Palustris latifolia.* γ . *Orch. palm. Montana altera.* δ . *Orch. palm. Palustris maculata.* C. B. *Pin.* 86. OED. *Dan.* 266. *Satyrion Basilicum mas & foliosum.* DOD. *Pempt.* 240, 241. *Palma Christi et Serapias mas laevi folio.* LOB. *It.* 188. HALL. N. 1279. T. 32. f. 2.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

De Bloem, die paarschachtig is of ook wit of Roozekleurig, zweemt eenigermate naar een Crucifix in deeze Soort. Haar bovenste Bloemblaadje, dat Eyronnd is, dekt twee anderen en de Kolom der Meeldraadjes, die groene Knopjes hebben. Wederzyds is een spits uitgebreid Blaadje, en nederwaards hangt de Lip, die bultig is in drie Kwabben gedeeld. De Spoor, korter dan het Vrugtbeginzel, is krom en stomp.

XXIII.
Orchis
incarnata.
Vleesch-
kleurig.

(23) Standelkruid met gevingerde Bolw. de Spoor van 't Honigbakje Kegelvormig; de Lip flaauw driekwabbig Zaagtandig; de Ruggeblaadjes omgeboogen.

Deeze komt in Sweeden, zo 't schynt, als ook in de Zuidelyke deelen van Europa, doch met eenig verschil voor. LINNÆUS merkt aan, dat zy van de voorgaande niet alleen verschilt door de Bladen bleek groen en ongevlakt, de Stengel half zo hoog, maar ook wegens de Bloemen bleek Vleeschkleurig te hebben, waar van de bynaam. Zodanig hadt hy ze in Sweeden gevonden; doch HALLER verwondert zig, waarom de Ridder dezelve dien bynaam had gegeven; terwyl hy ze, zo
wel

(23) *Orchis* Bulb. palm. Nestarii Cornu conico; Labio obscure trilobo serrato, Petalis Dorsalibus reflexis. *Fl. Svec.* II. N. 802. *Orchis palmata lutea*, Flor. Labio maculato. *SEG. Ver.* III. p. 249. T. 8. f. 5. HALL. N. 1280.

wel als **SEGUIER** in 't Veroneefche, met
geelachtige Bloemen vindt. Van de volgende
acht by haar; hoewel zy geen den minsten
Reuk heeft, niet foortelyk te verschillen.

V:
AFDEEL:
IV.
HOOFD:
STUK.

(24) *Standelkruid met byna gevingerde rechte
Bolw. de Spoor van 't Honigbakje Kegel-
vormig; de Lip Eyrond, byna driekwab-
big; de Blikjes van langte als de Bloe-
men.*

XXIV.
Orchis
Sambucina;
Vlierig.

Deeze, die in Sweeden zo wel als elders in
Europa groeit, is door den Ridder zeer nauw-
keurig waargenomen. „ Men onderscheidtze,
„ (zegt hy), van haare mede-Soorten, zo
„ door de figuur van de deelen der Vrucht-
„ maaking als door de Kleur der Bloemen,
„ die geelachtig is met paarschachtige Streep-
„ jes en Stippen. Ook valt zy op vogtige
„ Bergachtige plaatsen en bloeit vroeger dan
„ eenig ander van onze inlandfche Standelkrui-
„ den, naamelyk met de Kroon Imperiaalen.
„ Men onderscheidt ze ligtelyk van het *Breed-
„ bladige*, door weinige Bloemen, de Steng
„ beneden 't midden flegts gebladerd, de Blik-
„ jes niet langer dan de Bloemen te hebben.

„ De

(24) *Orchis Bulb. subpalm. rectis &c. Fl. Suec. II. N.*
103. *Orchis palmata Sambuci odore. C. B. Pin. 86. RUEN.*
Elys. II. p. 213. f. 9. Orchis Pann. octava. CLUS. Hist. I. p.
269. *HALL. Helv. N. 1280. Var.*

Hh

V.
 AFDREEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.

„ De Bladen zyn ook geenszins Eyrond Lan-
 „ cetvormig , maar byna Tongachtig , gelyk
 „ in het *Gevlakte* Standelkruid , waar van men-
 „ ze ligtelyk onderscheidt , door yler Bloem-
 „ Aair , de Lip niet gekarteld , een langer Spoor ,
 „ ongevlakte Bladen , minder wyd gemikte
 „ Wortels , en door de gantsche Gestalte.” Zy
 komt ook met witachtige en met paarsche Bloe-
 men voor en heeft een zwaaien Reuk als van
 Vlierbloemen.

XXV.
Orchis
maculata.
 Gevlakt.

(25) *Standelkruid met uitgebreide gevingerde*
Bolw. de Spoor van 't Honigbakje korter
dan 't Vrugtbeginzel; een platte Lip en
Ruggelingse Bloemblaadjes.

Ten opzigt van het Breedbladige wordt dit
 Standelkruid als het Wyfje aangemerkt , en
 zoude dus Wyfjes Handekens-Kruid genoemd
 kunnen worden. Het komt op de zelfde plaat-
 sen van Europa , als ook in onze Nederlanden
 veel in de Duin - Valeijen en in laage Zandige
 Velden voor , zynde op de Graslanden der Ge-
 bergten in Switserland zeer gemeen. Het heeft
 de

(25) *Orchis* Bulb. palm. patentibus &c. GORT. Belg. 257.
 GOUAN Monsp. 471. DALIB. Par. 274. Fl. Suec. 729, 800.
Orchis palmata Pratenfis maculata. C. B. Pin. 85. Item.
Orch. palm. Montana mas. Ibid. VAILL. Par. T. 31. f. 9.
 BO. HALL N. 1278. T. 32. *Satyrium Basilicum foemina.*
 DOD. Pempt. 240. *Palma Christi Serapias foemina Pratenfis.*
 LOB. Ic. 188. RIV. Hex. T. 8, 11.

de Stengel wat hooger dan het Breedbladige, niet hol maar dicht; de Bladen smaller en met veel donkerer Vlakken getekend, die dezelve van boven gantsch bont maaken. Wat de Bloem aangaat, die verschilt daar in, dat de twee zydeingse Blaadjes agterwaards uisteecken; dat de middelslip der Bloem niet uitgerand is, de Lip niet bultig maar vlak, doch ook met paar- sche Streepjes en Stippen getekend.

Voor 't overige merkt de Ridder ten opzigt van deeze op Waterige plaatsen groeiende Standelkruiden aan, dat de ééne Wortel zwemmende 't Gewas uitgeeft, en de andere zinkende de Spruit bewaart van 't volgende Jaar. Misschien zal iets dergelyks plaats hebben in de Testikel-draagende of rondwortelige, waar van het ééne Bolletje doorgaans laager dan het andere, als ook fletser en meer ingekrompen bevonden wordt. De grootsten dier Bolletjes, in het Stinkende of Bokkige voorgemeld, zyn ongeveer als een Ockernoot in de Bolster, of als de Balletjes van een jong Bokje. De gevingerde Standelkruiden hebben de Wortels ook dubbeld, maar als Kinderen Handjes, en deeze noemt men elders *Lieve Vrouwe Hand*, of gevingerde Orchis.

(26) Standelkruid met gevingerde Bolw. de Spoor van 't Honigbakje korter en
XXVI.
Orchis odoratissima.
Weincke
omkenc

(26) *Orchis Bulb. palmi. Nestorii Cornu recurvo brevior*

Hh 2

82:

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

omgekromd; de Lip driekwabbig: de Bladen
Liniaal.

Deeze, die ook hier en daar, doch meest in de gemaatigde deelen van Europa, groeit, is ongemeen sterk en aangenaam van Reuk. Misschien is zy daarom Kruidnagelig of Anjelierig genoemd geweest. Zy heeft de Stengel een Voet of anderhalf hoog, de Bladen zeer smal, de Bloemen bleek paarsch en veel naar die der volgende gelykende.

XXVII.
Orchis
Conopsea.
Steek-
vliegig.

(27) Standelkruid met gevingerde Bolw. de
Spoor van 't Honigbakje Borstelig en lan-
ger dan het Vrughtbeginzel; de Lip drie-
deelig met twee zeer uitgebreide Bloem-
blaadjes.

Naar

&c. GOUAN *Monsp.* 471. *Orchis palmata angustifolia minor odoratissima.* C. B. *Pin.* 86. *Prodr.* T. p. 30. RAJ. *Hist.* 1229. SEG. *Ver.* III. p. 250. T. 8. f. 6. HALL. N. 1274. T. 29. *Orchis palmata Caryophyllata.* J. B. *Hist.* 777. LOB. *lc.* 194.

(27) *Orchis* Bulb. palm. *Nectarii Cornu Setaceo*, Germ. *longiore*, &c. GORT. *Belg.* 258. DALIE. *Par.* 275. OBD. *Dan.* T. 244. *Fl. Suec.* 727, 799. H. *Cliff.* 429. *Orch.* Rad. palm. *Calcere longissimo*, *Labello obtuso trifido con colore.* HALL. N. 1287. T. 29. *Orchis palmata minor, Calcarius oblongis.* C. B. *Pin.* 85. VAILL. *Par.* T. 30. f. 3, 8. RUDB. *Elys.* II. p. 212. f. 5. RIV. *Hexap.* T. 11. *Serapias minor rubello nitente Flore.* LOB. *lc.* 189. *Satyrium basilicum mas.* FUCHS. *Hist.* 712. *Palma Christi minor mas.* TABERN. *B.* *Orch. palm. angustifolia minor.* C. B. *Pin.* 85. *Orchis palm. Prat. maxima. Ibidem.*

Naar een Geslagt van Insekten, door den Ridder *Conops* genoemd, by ons Steekvliegjes, voert deeze Soort, wegens de Bloem, die als met een langen dunnen rooden Angel voorzien is, den bynaam. Zy groeit ook op veele plaatsen in Europa en komt by ons in de Duin-Valeijen voor. In Sweeden is zy vry zeldzaam, maar in Switserland groeit zy overal op de Velden, zo in de Valeijen als op de Gebergten, zegt de Heer HALIER, die ze telt onder de genen, welke een zeer lange Spoor hebben. Hier door verschilt zy inzonderheid van het Welriekende Standelkruid, en van het Pieramidaale door de Wortelen, uit hoofde van welken zy ook tot de Handekens-Kruiden behoort.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

De Steng is Bladerig, anderhalf Voet lang, tot omtrent de halve hoogte bekleed met smalle Bladen, allengs verkleinende, tot dat zy de Blikjes worden van de Bloemen, die een paar-sche Aair uitmaaken, wat zwaar, doch somtyds aangenaam, van Reuk. De bovenste Bloemblaadjes zyn Lancetvormig ovaal, de Lip is in drieën gedeeld, even als in de voorgaande, en egaal gekarteld.

(28) Standelkruid met gevingerde Bolw. de *XXVIII.*
Spoor *Orchis*
flava.
Geel

(28) *Orchis* Bulb. palm. *Nectarii Cornu Filiformi longissimo &c.* GRON. *Virg.* II. 337. *Orchis palmata elegans lutea Virginiana &c.* MORIS. *Hist.* III. p. 499.

H h 3

V.
AFDERL.
IV.
HOOFD-
STUK.

Spoor van 't Honigbakje Draadachtig zo lang als 't Vrugtbeginzels; de Lip driedeelig effenrandig.

In Virginie groeit deeze, die wegens de Kleur der Bloemen den bynaam voert, hoewel dezelve maar flets geel zyn, en in een lange Aair vergaard, zo CLAYTON aantekent. By MORISON wordt zy een fraaije Virginische Plant geheten. De onderfte Bladen zyn een Handpalm groot, Lancetvormig.

In Arabie vondt FORSKAÖHL een Soort van Standelkruid, daar hy ook den bynaam van *Geel* aan geeft, hebbende eene vry hooge Stengel, met groote getroste geele Bloemen en gladde Linaal-Lancetvormige Bladen, van langte als de Stengel. Deszelfs Wortelbollen waren groen, drie Duimen dik, steekende dikwils boven den Grond uit. De Groeiplaats was op 't Gebergte Barah genaamd. De Arabieren beeldden zig in, dat het Sap daar van, op een Wondje gestreeken daar een Doorn in zat, dezelve daar uit kon dryven. Nog maakt hy van een *Bladerloos* gewag en van een *Groenbloemig*, waar van ik reeds gesproken heb.

D. Met gebondelde Wortelbollen.

XXIX.
Orchis fus-
cescens.
Bruin-
achtig.

(29) Standelkruid met gebond. Bolw. de Spoor van

(29) *Orchis Bulb. Fascic. Nectarii Cognu longit. Germinis*
&c.

van 't Honigbakje zo lang als 't Vruchtbe-
ginzel; de Lip Eyrond aan den voet ge-
tand.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

In Silezie nam de Heer GMELIN deeze
waar, hebbende veele Wortels als dikke Veze-
len, langer en korter, in 't midden dikwils dik-
ker, gelyk die der Affodillen. De onderste
Bladen zyn langwerpig Eyrond, de bovensten
allengs smaller. De Stengel is een Span of
een Voet hoog, met eene Aair van een halve
of geheelc Handbreed en ook van een half
Voet langte. De Bloemen zyn uit den groe-
nen geelachtig. De Plant wordt door 't droo-
gen bruin, waar van de bynaam.

(30) Standelkruid met gebond. Bolw. de Lip XXX.
van 't Honigbakje tweekwabbig effenran- Orchis
randig: de Spoor van langte als het Vrucht- Strateuma-
beginzel. tica.
Ceylon.

Deeze, op Ceylon vallende, heeft de Sten-
gel een Span hoog; de Bladen Lancetvormig
Liniaal, overhoeks, de ondersten korter, de
bo-

&c. Orchis Rad. multis, Labello quasi alato. GMEL. Sib. I.
p. 20. T. 4. f. 2.

(30) Orchis Bulb. Fascic. Nectarii Labio bilobo integer-
rimo, Cornu longitudine Germinis. Fl. Zeyl. 319. BURM.
Fl. Ind. p. 188. Orchis Caule ad summum Folioso. BURM.
Zeyl. 176.

Hh 4

V. bovensten langer. Dus is de Stengel tot boven
 AFDEEL. toe gebladerd , zo wel als de Aair der Bloe-
 IV. men, welke de Bovenlip driedeelig , de On-
 Hoofd derlip stomp Hartvormig tweekwabbig hebben,
 STUK. en van agteren een dunne Spoor.

XXXI.
Orchis Hy-
perborea.
 Yslands.

(31) Standelkruid met gebondelde Bolw. de Spoor
 van 't Honigbakje zo lang als 't Vrucht-
 beginzel; de Lip Liniaal effenrandig ge-
 knot.

De Heer K O N I G , deeze op Ysland gevon-
 den hebbende , beschryftze dus. „ De Sten-
 „ gel met de Aaireen Handbreed hoog. [Welk
 „ een klein Plantje!] De Bladen Lancetvormig
 „ overhoeks , van dergelyke langte. De Aair
 „ Eyronde , met Lancetvormige Blikjes , zo lang
 „ als de Bloemen , die geelachtig groen voor-
 „ komen , hebbende de drie bovenste Bladjes
 „ samenluikende; de twee zydelingsen laager,
 „ langwerpig en de Lip nauwlyks langer dan
 „ een Bloemblaadje.

XXXII.
Abortiva.
 Baſerd.

(32) Standelkruid met gebond. Bolw. die Draad-
 ach'ig zyn; de Lip van 't Honigbakje
 Eyronde effenrandig; de Stengel Blader-
 loos.

Deeze

(31) *Orchis Bulb. Fascic. Nectarii Cornu longit. Germ.*
Labio Lineari integerr. truncato. Max. 121. Orchis Bulbis
fibrosis &c. OED. Dan. 333.

(32) *Orchis Bulb. Fasciculatis Filiformibus, Nectarii La-*
 lig

Deeze was, door den vermaarden **TOURNE- V.**
FORT, tot een byzonder Geslagt gemaakt on- **AFDEEL.**
 der den naam van *Limodorum*, by welken zy **IV.**
 ook voorkomt in de beschryving der Oosten- **HOOFD.**
 rykse Planten, door den grooten **CLUSIUS**. **STUK.**
 „ Van 't *Limodorum* (zegt deeze) vindt men
 „ wel verscheide Soorten, die aan veele Ge-
 „ westen gemeen zyn; maar ééne, weet ik
 „ niet, ergens anders gevonden te hebben,
 „ dan in 't Gebergte boven de Badense Bad-
 „ stooven. De Stengel verheft zig een Voet,
 „ om laag met veele Scheedachtige Blaadjes
 „ omwonden, boven een Aair draagende van
 „ Bloemen uit vier Blaadjes bestaande, waar
 „ van het bovenste in een Hoorntje uitloopt,
 „ en zeker Snuitje tusfchen de middelste Blaad-
 „ jes uitsteekende, daar zekere Baardjes aan
 „ gegroeid zyn. Onder de Bloemen bevinden
 „ zig gestreepte langwerpige Hoofdjes, met
 „ zeer klein Zaad als dat der Standelkruiden ge-
 „ vuld. De Wortel bestaat uit dikke lange
 „ en schieve Vezelen. De geheele Stengel
 „ met de Bloemen is donker paarsch of Violet
 „ ge-

bio ovato integerrimo. **GOUAN** *Mensp.* 471. **DALIB.** *Paris*
 275. *Orchis abortiva violacea.* **C. B.** *Pin.* 86. *Limodorum*
Austriacum. **TOURNEF.** *Inst.* 437. *T.* 450. **SEG.** *Ver.* II. 137.
CLUS. *Pann.* 241. *Orobanche et Nido Avis affine Pseudo-*
Limodorum Austr. Violaceum. **J. B.** *Hist.* II. 782. *Epipactis*
aphylla, Calcare longo, Labello ovato Lanceolato. **HALL.**
Helv. inchoat. II 148. *T.* 36.

Hh 5

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

„ gekleurd. Een dergelyke , maar veel bleeker , heugt het my , weleer in het Bosch van 't Land omstreeks Montpellier , by 't Klooster Gramont , onder de Groen-Eiken , gevonden te hebben.”

Hedendaags groeit deeze Basterd - Orchis overvloedig in de Pynboom - Boschen van Languedok , als ook in Provence op verheven Heuvelen. Men vindtze veel in Switserland , alwaar de vermaarde HALLER dezelve nauwkeurig in Plaat gebragt en beschreeven heeft. Haare Zaadhuisjes zyn grooter , zegt hy , dan in eenige andere van dit Geslagt , en hebben die eigenschap , dat na de uitstorting van het zeer fyne Zaad de Klepjes afvallen , waar door een gevensterd Hokje overblyft , gelyk T O U R N E - F O R T in Plaat vertoont.

E. Met de Wortels nog onbekend.

XXXIII.
Orchis
Pycodes,
Goud-
kleurig.

(33) Standelkruid , dat de Spoor van 't Honigbakje Borstelig , zo lang als 't Vruchtbeginzel ; de Lip driedeelig en kanthairig heeft.

Deeze Virginische , in Kanada ook door den Heer

(33) *Orchis Nestarii* Cornu Setaceo longitudine Germis , Labio tripartito Ciliari. GRON. *Virg.* II. p. 137. *Orchis Marilandica* Spica brevi confertâ &c. RAJ. *Suppl.* 582. *Orchis Floribus Aureis* , Spica habitiore &c. GRON. *Virg.* I. p. 184.

Heer KALM gevonden, heeft de gestalte van V.
't Gevlaktè Standelkruid. De Stengel, met Li- ^{AFDEEL.}
niaale gespitse verstrooide Bladen bezet, heeft ^{IV.}
een lange digte Aair en Bloemen van vyf samen- ^{HOOFD-}
luikende Blaadjes, die Goudkleurig zyn, de ^{STUK.}
drie buitensten Eyrond, de twee binnensten
langwerpig. De Lip is omgeboogen, driedee-
lig, met zeer smalle Slipjes, Wigvormig, aan 't
end gehaaid.

(34) Standelkruid, dat de Spoor van 't Ho- ^{XXXIV.}
nigbakje zo lang als 't Vrughtbeginzel; de ^{Orchis}
Lip ovaal en uitgerand; en ovaale Bladen ^{specabilis.}
heeft, met een naakte Stengel. ^{Aanzien-}
lyk.

Wegens de fraaiheid voert deeze Virginische
den bynaam, die, volgens CLAYTON, zeer
schoone groote Bloemen heeft, met de Helm
van 't Honigbakje hoog blaauw; de twee bui-
tenste Blaadjes groen en een witte Spoor. Maar
vyf of zes zodanige Bloemen maaken de Aair
uit. Wortelbladen zyn 'er twee, ovaal, ge-
steeld, stomp en byna van langte als de Sten-
gel, die met Lancetvormige Blikjes, welke vry
groot zyn, bezet is, van onderen naakt. Die
Blikjes zyn de bovenste Blaadjes, uit wier Oxelen
de

(34) *Orchis Nectarii* Cornu longitudine Germinis, Labio
ovali emarginato, Caule aphylo, Fol. ovalibus. GRON. *Virg.*
II. 136. *Orchis Fl. pulcherrimo magno specioso &c.* CLAY-
TON.

V. de Bloemen voortkomen, gelyk elders wordt
 AFDRI. gezegd (*).

IV.
 HOOFD-
 STUK.

Van dit Geslagt komen, derhalve, zeer we-
 nige Soorten in Afie, in Oost- of Westindie,
 voor; maar ettelyken in Noord - Amerika. Bui-
 ten Europa, dat de meesten huisvest, groeijen
 veelen op den Zuidhoek van Afrika: want zy
 beminnen, in 't algemeen, drooge Zandige
 Landsdouwen.

Kaapse
 Soorten.

Behalve de vyf hier beschreevene, naamelyk
 de Tweehoornige, Tweebloemige, Gehoornde,
 Bogtige en Burmannische, vind ik onder de
 Kaapse Planten, door den Heer N. L. BUR-
 MANNUS, ook aangetekend, de Vlinderachtig-
 ge en nog vyf nieuwe Soorten. Zyn Ed. heeft
 een *Knikkende*, met onverdeelde Bollen, de
 Lip van 't Honigbakje vyfdeelig, een Hartvor-
 mig Blad, een ruige geaairde Stengel en knik-
 kende Bloemen. Een *Gebladerde* en *Digte* by
 BUXBAUM gemeld. Een *Dunbladige*: met
 onverdeelde Bolwortels, een gebladerde Sten-
 gel en Liniaale opgeregte Bladen. Een *Ge-
 spoorde*, eindelyk, met wyd gemikte Bollen,
 de Helm der Bloem gewelfd, gehoornd; uit-
 gebreide Vleugels, een uitpuilende Lip en zeer
 lange Spoor; tot welke, als eene Verscheiden-
 heid, zyn Ed. nog eene van BUXBAUM be-
 trekt (†).

S A.

(*) *Orchis Fol. inferioribus ovatis, superioribus ovato-ob-
 longis, Flor. ex Alis superioribus GRON. Virg. l. p. 109.*

(†) *Orchis cernua, Orch. Foliacea & densata, LUXB. Cest.*

S A T Y R I U M . Zakjesbloem.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

Een Honigbakje , dat naar het Balzakje ge-lykt , of zig als twee Balletjes ver- toont , agter de Bloem , onderscheidt dit Geslagt , waar van de meeste Soorten weleer geteld zyn onder de Standelkruiden en in gestalte daar van we- nig verschillen . Ook komen zy in alle opzig- ten , wat de deelen der Vrugtmaaking betreft , daar mede overeen ; uitgenomen , dat de Spoor , die als een aanhangzel van het Honigbakje aangemerkt wordt , ontbreekt , en dat zy in plaats van dien 't gezegde Balzakje hebben : weshalve ik 'er den naam van *Zakjesbloem* aan geef (*).

(1) Zakjesbloem met onverdeelde Bolwortels ,
I. *Satyrium*
en *Hircinum*.
Bokkig.

III. T. 14, 12. Orch. tenuifolia, Orch. Calcarata, *Pl. RUXU.*

Cent. III. T. 10. *Prodr. Fl. Cap.* p. 30.

(*) De Heer HALLER betreft de *Satyria* van LINNÆUS ook tot zyn Geslagt van *Orchis* , en onderscheidtze alleen- lyk van de anderen door een korte Spoor : *Calcare brevi* , zegt zyn Ed. *quod cum Scroto comparet* : dat is : welke LIN- NÆUS met een Balzakje gelieft te vergelyken.

(1) *Satyrium* Bulb. indiv. Fol. Lanceolatis ; Nectarii Li- blo trifido , intermediâ [sc. parte] Lineari obliquâ præmor- fâ. *Syst. Nat.* XII, Gen. 1010. *Veg.* XIII. p. 676. GOUAN *Monsp.* 471. DALIB. *Par.* 275. *Orchis barbata foetida.* J. B. *Hist.* II. p. 736. VAILL *Par.* T. 30. f. 6 SEG. *Ver.* T. 15. f. 1. *Orchis barbata Odore Hirci, brevioris et latioris folio.* C. B. *Pin.* 20. TOURNEF. *Inst.* 433. *Tragorchis Testiculus Hirci.* DOD. *Pempt.* 237. LOB. *Ic.* 177. Fig. 1. HALL. *Helv.* N. 1261. T. 25. RIV. *Hexandr.* T. 18.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

en Lancetvormige Bladen; de Lip van 't Honigbakje in drie deelen gespleeten, waar van het middelste Liniaal is en als scheef afgebeeten.

Bokkig Standelkruid of Boks-Kulletjes wordt deeze in 't algemeen genoemd; dat meer zynen oorsprong van den Bokkigen Stank, dan van de figuur der Wortelen heeft, die eveneens zyn als in de Testikeldraagende, voor beschreeven. Des verschilt zy van het Wantsdraagende Standelkruid, dat ook *Tragorchis* geheten wordt, byna alleen in de figuur der Bloem, welke door sommigen Haagdisachtig is gekeurd. In Vrankryk, zo wel als in Engeland, komt zy, als ook in Switserland, doch zeldzaamer voor, dan andere Standelkruiden. De Heer HAL-
LER heeft 'er een allerfraaiste Afbeelding van gegeven. Zyn Ed. merkt aan, dat de Wortel- en Stengbladen zeer groot zyn, een half Voet lang en tot drie Duimen breed; de Wortelbolletjes van de grootsten in dit Geslacht, als Eijeren naamelyk, en dus wat grooter nog dan die van het andere Bokkige hier voor beschreeven*. De Stengel valt somtyds een Elle hoog (*).

* Bladz.
466.

De

(*) Zyn Ed. zegt wel, *Culmus Cubitalis, bicubitalis*; doch hy neemt *Cubitus*, gelyk 't behoort, op een half Elle, gelyk ik boven heb aangemerkt. Het is een der hoogsten onder de Orchissen, des 'er ook onze Ridder van zegt, *Planta alta* (in *Syst. Nat.* en elders (in *Mantissa*) *Planta*

De Aair is Trosachtig en bestaat uit veele, paarfchachtig groene, taamelyk groote Bloemen, die ten uiterften byzonder zyn door het lange, finalle, middeldeel der Lip, terwyl de zyddeelen als gekruld zyn of geplooid: waar by komende de gefalte der andere Bloemblaadjes, die zig als tot een Kop of rond Hoofdje vereenigen; zo kan men 'er, met eenige toegeeflykheid, zeer wel een Donderpaddetje of jonge Kikvorsch, die zyne eerste Pooten flegts bloot heeft, van maaken. In plaats van Spoor is agter aan de Lip, nevens het Vrugtbeginzel daar de Bloem op rust, een dik Knobbelachtig deel, dat weezentlyk naar een Balzakje gelykt. Het gedagte Strookje van de Lip, naar een Lintje gelykende, is wit met paarfche Vlakjes, twee of drie Duimen lang, aan 't end fcheef, met Tandjes of ook in twee Slippen verdeeld.

V.
APDREL.
IV.
HOOFD-
STUK.

(2) Zakjesbloem met gevingerde Bolwortels

en II.
Satyrium
viride.
Greeq.

chissima; dit is, een zeer hooge of allerhoogste Plant: welk, in betrekking tot de Orchides in 't algemeen, mooglyk zal gezegd zyn. De grootste *Militaris* komt daar in het naast aan deeze: zie bladz. 474. Dikwils is de Stengel Pypachtig en maar een Voet lang, zegt de Heer GOUAN, die ze by Montpellier hadt waargenomen.

(2) *Satyrium* Bulbis palmatis, Fol. oblongis obtusis &c. DALIB. Par. 276. Fl. Suec. 730, 804 OED. Dan. T. 37. Sat. Fol. oblongis Caulinis. Fl. Lapp. 313. Orchis palmata Flore viridi. C. B. Pin. 86. Prodr. 30. LOES. Prusf. 122. T. 56. β. Orchis palmata Batrachites, C. B. Pin. 86. VAIEL.

Par.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

en langwerpige stompe Bladen; de Lip van 't Honigbakje Liniaal driedeelig, met de middelste Slip klein.

Veel laager valt deeze, die wegens de groene Bloemen den bynaam heeft, beminrende de koude Gewesten van Europa. In sommige deelen van Sweeden is zy zeer gemeen, en komt in Switserland op hooge en laage Bergvelden, als ook in de Valeijen, veel voor. In Siberie groeit zy van de Oby-Rivier tot de Jaik, overal, indien de Grond gunstig is, zegt GME-LIN. De Heer SCWENCKE heeftze in de Valeijen op Staalduin, by 's Graavenhaage, gevonden. Zy heeft twee driedeelig gevingerde Wortels, welke, even als in de Testikeldraagende of rondbollige Standelkruiden, de eene frisch, de ander flets zyn en slap. De Stengel is nauwlyks een Span hoog, met taamelyk breede Lancetvormige Bladen als die der Helleborine. Of zy wegens dergelyke figuur der Bloemen *Batrachites* genoemd zy, is onzeker. LOBEL zegt, dat menze *Myoides* of *Batrachites* noemt, om dat de Bloemen groen zyn als Vorskens, ghelyckende lanckwerpige Vlieghen. Zy hebben een rond groenachtig Helmpje, van vyf Blaadjes gemaakt, als de voorige, waar binnen de Meeldraadjes beslooten zyn, maar

Par. 153. T. 31. f. 6, 7, 8. Serapias *Batrachites* vel *Myoides*, LOB. Ic. 193. HALL, *Helv.* N. 1269. T. 26.

maar de Lip is geel, en in drieën gedeeld, de Slippen spits, de middelste zeer klein. Verziende worden de Bloemen bruin.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

(3) Zakjesbloem met gevingerde Bolwortels en Liniaale Bladen; de Lip van 't Honigbakje opwaards gestrekt en onverdeeld.

III.
Satyrium
nigrum.
Zwart.

Een Plantje van dergelyke hoogte, als de voorgaande, maakt deze uit, die taamelyk gemeen is, zo op de Laplandsche als op de Switserfche Gebergten, alwaar zy insgelyks in de Valeijen voorkomt. De Duitschers, (want zy groeit ook op den Schneeberg in Oostenryk), noemenze *Brandtia*, de Switzers *Jalousie*, de Sweeden *Brunkulla*, volgens den Heer LINNÆUS. Zeer gemeen is zy op alle Velden der Sweedsche Provincie Jemtenland, alwaar men de Bloemen gebruikt om een Violette Kleur te geeven aan de Jenever. Dezelve zyn eigentlyk niet zwart, maar donker paarsch en hebben een zeer aangenaamen Reuk als

(3) *Satyrium* Bulb. palm. Fol. Linearibus, Nectarii Labio resupinato indiviso. *Mant.* 488. *KRAM.* *Asstr.* 265. *JACQ.* *Vind.* 293. *Flor. Suec.* 731, 805. *Sat.* Fol. Linearibus. *R. Jugdb.* 14. *Orchis palmata angustifolia Alpina nigro flore* *C. B. Pin.* 86. *Palma Christi minor.* *CAM.* *Epit.* 627. *Orchis*, Rad. palmatis, Spicâ densissimâ, Flore resupinato, Calcare brevissimo. *HALL.* N. 1271. T. 17, f. 12.

Ii

V. als van Anjelieren (*). Zy zyn zodanig om-
 AFDEEL. gekanteld, dat de Helm onder komt, de Lip
 IV. met de Spoor boven: maar de deelen der
 HOOFD- Bloem zyn zeer klein: het Lipje gelykt naar
 STUK. een Ploegyzer en de Spoor is naauwlyks zicht-
 baar.

Dit smalbladig Standelkruid of Zakjesbloem, dat Bladen byna als de Crocusjes heeft, komt op de Gebergten ook, doch zeldzaam, voor, met Roozekleurige en met Witte Bloemen, zo **TOURNEFORT** aantekent. Het wordt, wegens de gevingerde Wortels, mede tot de Handekenskruiden betrokken (†).

IV.
Satyrium
albidum.
 Witachtig.

(4) Zakjesbloem met gebondelde Bolwortels, Lancetvormige Bladen, de Lip van't Honigbakje spits driedeelig, het middel-Slipje stomp.

In Sweeden is deeze Soort zo zeldzaam, dat **LINNAEUS** haar in Schoonen vindende

(*) Flos saturate purpureus, pene niger, in altioribus Alpibus rarius Rosens, odore Caryophyllorum eximio. **HALL.**

(†) Incocta Radix dicitur Lac in fervorem ciere. *Idem.*

(4) *Satyrium* Bulb. Fasciculatis, Fol. Lanceolatis; Nectarii Labio trifido acuto &c. **JACQ** *Vind.* 294. *Fl. Suec.* 759, 806. **ORD.** *Dan.* T. 115. *Satyrium* Scanense. *Fl. Scan.* 153. *Pseudo-Orchis Alpina* Flore Herbaceo **MICH.** *Gen.* 30. T. 26. *Limodorum montanum* &c. **CHOM.** *Mem. de Paris* 1705. p. 517, Tab. 8. *Orchis* Rad. confertis teretibus &c. **HALL.** N. 1270. T. 26. *Fig.* 1. *Helleborine Broccenbergensis.* **RAY.** *Alexandr.* T. 3.

er den bynaam van die Provincie aan gaf. V.
 Men vindtze ook hier en daar in Duitschland, AFDEEL
 Oostenryk en Provence, aan den voet der Ber- IV.
 gen, maar in Switserland is zy op alle Gras- HOOFD-
 velden der Alpen t'huis. STUK.

Een trop ronde Wortelen geeft een stevige Stengel van een Voet hoogte, met Bladen van taamelyke breedte overhoeks bezet en een digt langwerpig Aairtje hebbende van Bloemen, wier Helmpje wit, geelachtig of Roozekleurig is, het Lipje groen: ja zy komt somtyds met paarsche Bloemen voor; zo dat, de Kleur, inderdaad, hier geen genoegzaame onderscheiding maakt. CHOMEL, die ze op hooge Gebelgten in 't midden van Vrankryk vondt, heeftze, onder den naam van *Berg-Hongergift*, met eene uit den witten bleek groenachtige Bloem, in een byzonder Vertoog uitvoerig beschreeven en afgebeeld. RIVINUS hadtze *Brokkenbergs Niesblad* getyteld.

(5) Zakjesbloem met samengedrukte getande Bolwortels, een Scheedige Steng, de Lip van 't Honigbakje opwaards onverdeeld.

V.
Satyrium
Epipo-
gum.
 Boven-
 baardig.

De

(5) *Satyrium* Bulb. compressis dentatis, Caule Vaginato &c. JACQ. *Vind.* 164. *Epipogum.* GMEL. *Sib.* 1. p. 12. T. 2. f. 2. *Epipactis* Caulis aphyllis, Fl. supinato, Labello Ovato-Lanceolato, Calcare Ovato turbido, HALL. *AB. Bern.* V. p. 309. *Helv. insens.* N. 1289.

Li 2

V.
 AFDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.

De Heer GMELIN hadt deeze Soort, welke hy op hooge dorre Zandige plaatfen der Bergen, in Sibcrie, tegen 't end van July fraay bloeiende vondt, *Epipogum* genoemd, om dat zy de Bloemen omgekeerd, met de Baard of Lip, naamelyk, opwaards geftrekt heeft, even als het Zwartbloemige. Zy komt in Oostenryk, op dergelyke plaatfen, en zelfs in Switserland voor, hebbende een vreemde gedaalte.

De Wortel, die Takkig is, geeft een Stengeltje, dat zeer teer is en ongebladerd, een half Voet of een Span lang, by den Grond als Bolachtig. Een yl Bloem-Aairtje, met groote Stoppeltjes, draagt zeer weinige Bloemen, die naar een Spinnekop, doch omgekeerd, gelyken, zyde uit den paarschen wikachtig. Op dezelve volgt een driekleppig en drievensterig Zaadhuisje met zeer fyne Zaadjes, gelyk in andere Standelkruiden.

VI.
Satyrium
Plantagi-
neum.
 Weegbree-
 achtig.

(6) Zakjesbloem met byna *Vezelachtige* Bolwortels, de Stengbladen *Eyronde* gestede en *Scheeaig*; de Lip van 't Honigbakje *onverdeeld*.

Dee-

(6) *Satyrium* Bulb. subfibrosus, Fol. Caulinis ovatis Petiolatis Vaginantibus, &c. *Am. Acad.* V. p. 408. *Orchis clarior latifolia, Asphodeli Radice, Spica strigosa.* SLOAN. *Jam.* II. 9. *Hist.* I. p. 250. T. 147. f. 2. *Helleborine* Fol. Liliaceis. PLUM. *lc.* 190. *Satyrium erectum minus* &c. BROWN. *Jam.* 324. *Epipactis amplexiflora lutea.* FEUILL. *Per.* II. T. 20.

Deeze Westindifche heeft Wortels byna V. als der Affodillen, zo uit de aanhaalingen AFDEEL IV. der Autheuren en uit de Afbeeldingen blykt: HOOFD- des het te verwonderen is, dat zy byna Ve- STUK. zelachtig genoemd worden. De Stengel is een Span hoog. De Bladen zyn getteeld, langwerp- pig Eyronde en geribd: dus veel naar die van Weegbree gelykende. De Steelen maaken Scheedjes om de Steng. De Bloem heeft twee uitgebreide zydblaadjes; ééne langwerpige on- verdeelde Lip, en een stomp Eyronde Spoor.

(7) Zakjesbloem met Vezelige Bolwortels, Eyronde Wortelbladen en eenzydige Bloemen.

VII.
Satyrium
repens.
 Kruipend.

In verscheide deelen van Europa, inzonder- heid in Switserland, komt dit Kruipend Zak- jesbloem in de Boschen voor. Het schynt die van Pyn- en Denneboomen, voornaamelyk, te beminnen. De Wortels zyn Spilronde Tak- kig, als met Leedjes geringd, zonder Haairige Vezelen. Zy geeven kruipende Ranken uit en

(7) *Satyrium* Bulb. Fibrosis, Fol. Ovatis Radicalibus, Flor. secundis. DALIB. *Par.* 278. *Fl. Suec.* 732, 807. *Flor. Lapp.* 314. *Orchis minor* Flosculis albis s. Radice repente. CAM. *Hort.* 111. T. 35. *Pseudo-Orchis.* C. B. *Pin* 84. *Pyrola angustifolia polyanthos.* LORS *Prusf.* 210. T. 68. β. *Orchis* Rad. rep. Fol. maculis nigris et albis. MENTZ. *Pug.* T. 3. f. 4, 5. *Epipactis* Fol. petiolatis &c. TREW. *Nor.* 1736. p. 409. T. 6. f. 7. HALL. *Helv. inchoat.* p. 153, N. 1295. T. 22.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

en als 't ware lang gesteelde Bladen die zwaar geribd zyn, somtyds bont met zwarte en witte vlakken. De Stengel, een Span hoog, is byna naakt en geheel ruig, inzonderheid boven, alwaar zy eene Aair draagt van een Duim langte, die als eenzydig zig vertoont, bevattende by de twintig Bloemen. Dezelve zyn slegts vierbladig en witachtig geel van kleur.

VIII.
Satyrium
Capense.
Kaaps.
PLAAT
LXXXVI.
Fig. 3.

(8) Zakjesbloem, dat de Lip van 't Honighbakje breeder, stomp uitgerand en wederzyds gulpswyze getand heeft.

Dit Kaapse hadt eenige Liniaal Lancetvormige Wortelbladen, gestrekt en eenigermate gestreept; de Stengel werdt overhoeks omvat van kortere gespitte Scheede-Blaadjes. Een yle Bloemtros droeg dezelve met kleine Lancetvormige Blikjes en Steeltjes van langte als de Bloemen, die uit vyf byna gelyke Blaadjes bestonden, behalve de Lip, welke breeder was, stomp getipt, uitgerand en wederzyds in 't midden een Tandje hadt, van agteren een zeer korte stompe Spoor.

Van dit alles zyn de blyken te bespeuren in onze Afbeelding Fig. 3, op Plaat LXXXVI, met de vergroote Bloem, by c, daar nevens.

Hier

(9) *Satyrium* *Bulbis*. *Nectarii* Labio latiore obtuso emarginato utrinque undulato. *Syst. Nat.* dentato. *Ann. Acad. VI.* Afr. 93. unidentato. *Sp. Plant.* II. p. 1339.

Hier by voegt de Heer BURMANNUS, onder de Kaapfe Planten, een *Gehoorn*d *Satyr*ium, met gevingerde Bolwortels, Eyronde Wortelbladen, Lancetvormige Stengbladen en een enkele gehoornde Bloem (*).

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

O P H R Y S Tweeblad.

De Griekfche naam *Ophrys* wordt gemeenlyk gegeven aan een Plantje, dat de Duitschers *Zweyblatt* of Tweeblad noemen. Ook hebben de meeste Soorten van dit Geflagt, by onzen Ridder, twee Bladen aan de Stengel; maar zyn voornaamfte Kenmerk beftaat daar in, dat het Honigbakje van onderen eenigermaate gekield zy. Ondertusfchen zou de Griekfche naam, die Wenkbraauw betekent, volgens sommigen op gedagte Bladen zien. De Heer HALLER brengt de Soorten tot zyne *Orchis*, tot zyne *Epipactis* en elders t'huis, naar de zeer fyne onderfcheiding der Teeldeelen, door hem gemaakt. Weinigen, inderdaad, zal het gelusten, zyn voetspoor in die verdrietelyke uitpluizing te volgen. Ik kome dan tot de befchryving der Soorten, volgens onze Ridder.

A. Met Takkige Wortels.

(1) Tweeblad met *Vezelige gebondelde Wortel-*

L.
Ophrys
Nidus
Avis.
Vogelnest,

(*) *Satyr*ium *Cornutum*. *Fl. Cap. Prod.* p. 30.

(1) *Ophrys* *Bulbis fibroso-fasciculatis*, *Caulc* *Vaginato*
Li 4 *sphyl.*

V.
 AFD. IV.
 HOOFD-
 STUK.

telbollen ; een Scheedige ongebladerde Steng ;
 de Lip van 't Honigbakje tweedeelig.

De vermaarde T O U R N E F O R T hadt een byzonder Geslagt gemaakt van deeze Plant, die in gestalte behoort tot de Standelkruiden, maar Vezelachtige Wortels heeft, naar een *Vogelnest* gelykende, en daar van ook den Latynschen naam *Nidus Avis* voert. Meer dan tweehonderd Jaaren reeds is die naam aan dit Gewas gegeven geweest, als uit L O B E L blykt, die hetzelve een Miswas van de Orchisfen noemt, om dat het geene Bolachtige Wortels heeft. Het komt door geheel Europa hier en daar voor, in lommetryke Boschagiën; doch is in ons Land, zo veel ik weet, nog niet gevonden.

Uit een Wortel, als gemeld is, brengt het een stevige dikke Stengel voort, die in plaats van Bladen met vry groote drooge Schubben is bezet en Roestkleurig, een Voet of anderhalf hoog. De lange Rolronde Aair heeft een groote menigte Bloemen, tot vyftig in getal, die ieder bestaan uit vyf Bladjes tot een Helm

ver-

aphyllo &c. *Syst. Nat.* XII. Gen. 1011. *Veg.* XIII. p. 677.
 GOUAN *Monsp.* 472. *Neottia Bulb. fasciculatis, Nectarii Labio bifido.* *Aff. Ups.* 1740. p. 33. *Fi. Suec.* 742, 815. DAL.
Pav. 277. *Orchis abortiva fusca.* C. B. *Pin.* 86. *Nidus Avis.*
 T O U R N E. *Infl.* 437. L O B. *lc.* 195. *Neottia.* D O D. *Pempt.*
 559. *Epipactis aphylla, Flore incermi, Labello bicorni.* HALLA
 N. 1290. T. 37.

vergaard en een Lipje , dat in twee stompe V.
 Slippen Gaffelswyze gedeeld is , lang uitstee- AFDEEL.
 kende en nederwaards hangende , volgens de IV.
 wyze van dit Geslagt. De Bloemen zyn ook HOOFD.
 rosachtig wit en zwaar van Reuk. TUK.

(2) Tweeblad met getakte bogtige Wortelbol- II.
 len , een Scheedige ongebladerde Steng ; Ophrys
 de Lip van 't Honigbakje driedeelig. Corallorhi-
 za.
 Koraal-
 wortel.

In de Wildernissen der Noordelyke deelen van Europa , als ook in Switserland en Oostenryk , in lommerryke Dennen Boschen , komt dit Gewas voor , dat wegens den aartigen Koraalachtigen Wortel den bynaam bekomen heeft. *Corallorhiza* was het , voor vele Jaaren reeds , door RUPPIUS getyeld , die het omstreeks Jena in Duitschland vondt. *Neottia* met eenen Netswys' gevlogten Wortel heeft men het , als met Vogelnest naverwant , getyeld. MENTZEL nam , op zyn schroomelyken Tocht naar den top des Bergs van Mittenwalde , een Plant-

(2) *Ophrys Bulbis Ramosis flexuosis &c.* *Neottia Bulbis Reticulatis &c.* AET. Ups. 1740. p. 34. Fl. Suec. 743, 816. Orobanche Rad. Coralloide. C. B. Pin. 68. RUDB *Elys.* II. p. 234. f. 16. Orobanche spuria f. *Corallorhiza*. RUPP. Jen. 284. T. 2. Orobanche Rad. Coralloide ruberrima. MENTZ. Pug. T. 9. f. 1. *Corallorhiza*. HALL. Helv inebosc. II. p. 159. N. 1301. T. 44. *Dentaria Coralloide Radice*. CLUS. Pann. 449. T. 450.

li 5

II, DEEL, XII. STUK.

V.
AFDEEL
IV.
HOOFD-
STUK.

Plantje van deezen aart waar, dat hy noemt Kleine Orobanche, met een hoogrooden Koraalachtigen Wortel, doch CLUSIUS vondt in zyn Koraalwortelig Tandkruid den Wortel geheel wit, zo wel als HALLER, die de Plant aldus beschryft.

„ De Wortel wykt van de Stengel in den Winkelhaak af, maar geeft aan alle zyden spruchtels, die zelf Takkig zyn en stomp, gelyk in de Koraalen [Madreporen], allen teder, volfappig en wit. De Stengel is een Span of een Voet hoog, regt en ongebladerd, uitgenomen de niet groene, weinig uitsteekende en stompe Schubben. Zy heeft een yle Aair, van twaalf Bloemen of daar omtrent, met Eyrond Lancetvormige Blikjes en Steeltjes van eenige Lynen; des de Zaadhuisjes neerhangen. Deeze zyn driekantig Eyrond en geribd, met drie breede Strooken, welke de Klepjes zyn, daar, gelyk in alle de Standelkruiden, het Zaad aan gekleefd zit. De Bloem heeft een groenachtig Helmpje, maar de Lip is wit met eenige paarfche Vlakjes en daar in verschilt deeze Soort van de anderen, dat zy vier Meelknopjes heeft, doch welke in twee ovaale Beursjes verborgen zyn en ryp zynde daar uit springen.”. Dit maakt deeze Plant in alle opzigten zeldzaam.

De Heer LINNÆUS wil, dat men hier mede vergelyken zal, twee Plantjes, die onder
den

den naam van *Orobanche met getande Wortelen* V. door D. BANISTER opgegeven en door PLUK. AFDEEL. KENET in Plaat gebragt zyn (*), de eene een IV. Voorjaars, de andere een Herfstgewas. De Hoofd- Heer CLAYTON nam in Virginie eene Plant waar, die hy *Neottia abortiva* of *Limodorum Austriacum* noemt, zonder eenig Blad; de Stengel schubbig als in 't Heermoes; hangende Bloemen van Roestige Kleur, met paarsche Streepen, van binnen rood, in een yle Aair geschikt en eene lange witte Vleezige Snuitige Wortel (†).

(3) *Tweeblad met vergaarde langwerpige Wortelbollen, een byna gebladerde Steng; Spiraal - eenzydige Bloemen en de Lip van 't Honigbakje onverdeeld gekarteld.* III. *Ophrys* Spiralis. Spiraal.

Deeze Europische voert, wegens de Spiraal gedraaide Aair, den bynaam. *Welriekende Kulletjes* was by sommigen de naam, om dat zy een

(*) Conf. PLUK. *Phyt.* 211. f. 1, 2.

(†) GRON. *Virg.* II. p. 137.

(3) *Ophrys Bulbis aggregatis oblongis, Caulis subfolioso* &c. GOUAN *Monsp.* 472. DALIE. *Par.* 277. *Triorchis alba odorata minor*. C. B. *Pin.* 84. *Satyrium odoriferum*. BRUNSE. *Herb.* I. p. 105. *Testiculus odoratus*. LOB. *lc.* 186. β. *Triorchis* f. *Tetraorchis odorata major*. C. B. *Pin.* 84 γ. *Orchiastrum aestiv. palustre album odoratum*. MICH. *Gen.* 30. T. 26. ♂. *Epip.* Fol. plerisque ex lineari Lanceolatis. GMEL. *Sib.* I. p. 13. T. 3. f. 1. *Epipactis Bulb. Cylindr. Spicâ spirali, Labello crenulato*. HALL. N. 1294. T. 35.

V. een zeer aangenaamen Reuk heeft. De Groei-
 AFDEEL. plaats is op Grazige Velden, in Italie, Vrank-
 IV. ryk en Groot Brittannie. In Switserland is zy
 HOOFD- zeer gemeen, volgens den He. r HALLER ;
 STUK. hebbende een Wortel, die uit één, twee of
 drie, rolronde Bolletjes bestaat, van twee Dui-
 men langte, en een Stengetje van een half Voet
 tot een Voet hoogte. Zy heeft vier of vyf
 Sappige Wortelbladen en aan het Stengetje
 kleine Blaadjes, dat ter halver langte schraal
 geaaid is met omtrent twintig Bloemen, die
 Spiraal geschikt zyn, even als een Wenteltrap
 oploopende. Behalve dit, zyn ook de Bloemen
 van eene zonderlinge figuur, eenigermate Klok-
 vormig of Lelieachtig, gelyk in sommige Soor-
 ten van Aloë, doch hebben evenwel een Lip-
 je, dat rondachtig is en aan de kanten geaaid.
 De Kleur is witachtig, de Reuk als der Hya-
 cinthen.

Als Verscheidenheden behooren hier: 1. Een
 grootere van den zelfden aart, die een Wortel
 van drie of vier Bolletjes heeft: 2. Het witte
 Zomers Moeras - Orchiatrum, dat MICHE-
 LIUS afbeeldt, op vogtige plaatsen des Lands
 omstreeks Florence, tusfchen de Biezen groei-
 jende en 3. Dat geen, 't welk GMELIN in
 Siberie waarnam, meest verschillende door de
 paarschachtige Kleur der Bloemen. Dit laatste,
 immers, komt volgens HALLER anders in alle
 opzigten overeen; hoewel de meeste Bladen
 Li.

Liniaal Lancetvormig zyn en het Lipje spits, smal, niet rond is gelyk in de anderen.

V.
AFDEEL.
IV.

(4) Tweeblad met gebondelde Wortelbollen, een gebladerde Steng en knikkende Bloemen; de Lip van 't Honigbakje langwerpig, spits, onverdeeld.

HOOFD-
STUK.
IV.
Ophrys
cernua.
Knikken-
de.

In Virginie en Kanada groeit, volgens den Ridder, deeze, wier Wortel bestaat uit zeer veele dikke Vezelen. De Wortelbladen zyn Liniaal en lang; de Stengbladen Scheedig, zeer kort, Zy heeft een digte langwerpige Aair, van omgekromde knikkende Bloemen, welke klein zyn met de bovenste Blaadjes samengevoegd; de Lip als boven is gemeld.

(5) Tweeblad met een Vezeligen Wortelbol; de Steng tweebladig; de Bladen Eyrond; de Lip van 't Honigbakje tweedeelig.

V.
Ovata.
Eyronde.

Dec.

(4) *Ophrys* Bulb. Fasciculatis, Caule Folioso, Flor. cernuis, Nectarii Labio oblongo integro acuto. *Sp. Plant.* II. p. 1340.

(5) *Ophrys* Bulb. Fibroso, Caule bifolio, Fol. ovatis, Nectarii Labio bifido. *GOUAN Monsp.* 472. *GER. Prov.* 130. *KRAM. Austr.* 265. *GORT. Belg.* 258. *GORT. Ingr.* 145. *GMEL. Sib.* I. p. 25. *Fl. Suec.* 738, 808. *ORD. Dan.* 137. *SCOP Carn.* 254. *Ophrys* Fol. ovatis. *DAUB. Par.* 278. *H. Cliff.* 429. *R. Lugdb.* 15. *Ophris* bifolia. *C. B. Pin.* 87. *Bifolium.* *LOB. Ic.* 302. *Pseudo-Orchis Bifolium.* *DON.*

Pempt.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD.
STUK.

Deeze voldoet, zo wel als de volgende, aan de benaaming van Tweeblad, en voert deezen naam te regt zo wel als den bynaam; alzo zy maar twee Eyronde Bladen heeft. Men heeft 'er evenwel ook een dribladige van gevonden. De Groeiplaats is doot geheel Europa, doorgaans op vogtige Zandige Velden. Zy komt op de Stads Weide te Harderwyk; tusfchen Bergen en Egmont op den Hoef, buiten Alkmaar, als ook in Boschjes aan den Duinkant, by Haarlem, voor. In Switserland groeit zy alom, in Velden, Boomgaarden en Boschen, zegt HALLER. In Karniolie vindt menze menigvuldig op laage Kruidige Heuvelen, zegt Doktor SCOPOLI, die ze aldus beschryft.

„ Eyronde gladte Bladen, de Steng boven
„ de Bladen ruig, gefchubd. Een lange Aair.
„ Groene uitgebreide Bloemen. De Bloem-
„ blaadjes van het Huikje even lang. De Lip
„ inwaards geboogen, langer dan het Vrucht-
„ beginzel, met een glanzige Borst. Meel-
„ draadjes met een rondachtig Plaatje gedekt,
„ geel van Kleur, driekantig, op een byzon-
„ dere manier geplaatst. Het Vruchtbeginzel
„ Eyrond, met een Blikje dat langer dan het
„ Steeltje is. De Reuk als van vermuste din-
„ gen.”

(6)

Pempt. 242. *Ophris bifolia*. TOURNEF. *Inst.* 417. T. 251. β .
Ophris trifolia. C. B. *Pis.* 87. *Epipactis Fol. binis ovatis* L.
bello bifido. HALL. N. 1391. T. 37.

(6) Tweeblad met een Vezelige Wortelbol,
tweebladige Steng en Hartvormige Bladen.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

Zeer veel komt dit kleine Tweeblad, dat in de Boschen van Lapland gemeen is, ook in die van Switserland voor. Men vindt het insgelyks in Siberie. By ons groeit het in de Duin-Valeijen agter Overveen by Haarlem, op opene luchtige plaatsen, zegt COMME-
LYN. Het valt ook op hooge Gebergten, in Thuringer-Wald en elders in Duitschland, doch meest in de Hey en Mos, op vogtige Moeras-
sige Gronden; terwyl men het in hooge Den-
nen-Boschen, omstreeks Idria, in Karniolie aantrest.

VI.
Ophrys
Cordata.
Hartvor-
mige.

't is, volgens GAGNEBIN (die 'er een by-
zonder Vertoog over gegeven heeft in de Swit-
zersche Verhandelingen,) een zeer klein Plant-
je, dikwils maar één of anderhalf Duim hoog
voorkomende, met zyne twee Blaadjes boven
aan een Stengetje; doch, als het bloeijen wil,
dan verheft zig hetzelfde tot twee, vier of zes
Duim

(6) *Ophrys Bulbo fibroso, Caule bifolio, Fol. Cordatis.*
GORT. Belg 259 *Ophrys Fol. Cordatis. Fl. Lapp. 247.*
Fl. Suec. 789, 809. GMEL. Sib I. p. 25. GAGNEB. Act.
Helv. II. p. 75. T. 6. Ophris minima. C. B. Pin. 87.
Prodr 31. Bifolium minimum. J. B. Hist. III. p. 534.
Epipactis Fol. binis Cordatis, Labello bifido, postice bi-
dentato. HALL. N. g. Ophrys minima Flor. purpuro-cro-
ceis. MENTZ. Pag. T. 9. f. 2.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

Duim en fomtyds tot een Voet hoogte, zo HALLER meldt. Dit Stengetje is roodachtig bruin, en heeft aan 't end een Aairtje van by de twaalf Bloempjes, wier bovenste Blaadjes van elkander gespreid zyn, allen groen zo wel als 't onderste, dat de Lip uitmaakt, die in tweeën gespleeten is, als in het gemeene Tweeblad, maar wederzyds een Tandje heeft. De Bloemen worden vervolgens rood of paarsch en fomtyds komt aan het Stengetje, dicht onder de Aair, een derde Blaadje voor. De Wortels zyn als Touwtjes door den Grond verspreid, wit van kleur, doch worden door 't droogen geel, bruin of zwartachtig.

B. Met rondbollige Wortels.

VII.
Ophrys
Lilifolia.
Leliebla-
dig.

(7) Tweeblad met een ronden Bolwortel; een naakte Steng en Lancetvormige Bladen; de Lip van 't Honigbakje onverdeeld; de Ruggeblaadjes Liniaal.

In Virginie en Kanada, als ook in de Moe-
rasfen van Sweeden, groeit volgens LINNÆUS
dit

(7) *Ophrys Bulbo subrotundo, Scapo nudo, Fol. Lanceo-*
latis &c. GORT. Belg. 259. Fl. Suec. II. N. 811. GRON-
Virg. 138. EHRET. Phil. Transact. 1764. N. 53. p. 81. T.
4. Orchis Lilifolia minor Sabuletorum Zelandiæ et Bataviæ.
J. B. Hist. II. p. 770. Herminium Rad. ovatis tunicatis,
Scapo nudo. H. Cliff. 419. β. Epipactis Fol. binis ovatis,
Bulbis Pyriformibus, HALL, AB. IV. p. 120. Bifolium bul-
bosum, DOD. Pempt. 242.

dit Tweeblad met Lelie - Bladen. Men vindt V.
 het ook by ons , volgens COMMELYN , in ^{A. DEEL.}
 de Breesaap , een groote Duin - Valey , bezuiden ^{IV.}
 den Weg van de Beverwyk naar Wyk op Zee. ^{STUK.}

Niettemin wordt het als een gemeen Gewas der
 Duinen van Holland en Zeeland , door sommigen ,
 opgegeven. In de Moerasfige Gronden van En-
 geland , by Kambridge , is het ook waargenomen.

Uit een Schubbige Bolwortel geeft het twee
 Bladen , van gezegde gedaante , waar tusfchen
 een Stengetje van een Handbreed of half Voet
 hoog , dat hoekig is , en boven drie , vier of
 meer , Bloempjes draagt. Deeze bestaan , als
 in de anderen , uit zes Blaadjes , waar van vyf
 een Kapje maaken , en het onderste een Lip.
 De Kleur is ten deele groen , ten deele rood.

Hier zal ik byvoegen de beschryving van
 de Virginifche , welke , volgens LINNÆUS ,
 zesmaal grooter is dan de Europifche of Sweed-
 fe , door hem waargenomen. De kundige EH-
 RET gaf daar van , in de Verhandelingen der Ko-
 ninglyke Societeit van Londen , een zeer fraaije
 Afbeelding en merkt aan , dat de Heer CLAY-
 TON dezelve voorgesteld heeft onder de be-
 paaling van : „ *Tweeblad* met een Stengel uit
 „ het midden van twee Bladen , die naakt is
 „ en ongebladerd , dun aan 't begin , naar den
 „ top allengs aangroeijende en zes of zeven
 „ Doosjes draagende : een Vleezigen , Vezeli-
 „ gen , groenen Wortel , met Bladen omwon-
 „ den , ter aarde leggende en weinige Ve-

Kk

„ zels

V.
 ABDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.

„ zels uitgeevende ; daar de Wortel van 't
 „ voorgaande Jaar , aanrakende en van de
 „ dorre bekleedzels ontwikkeld , doorschynen-
 „ de aan kleeft.”

Terwyl zy voor de eerste maal in Engeland,
 in den jaare 1758 , in de Tuin van den Heer
 COLLINSON bloeide , beschreef hy ze aldus.

„ De Wortel , die veele Vleezige Vezelen
 „ Takswyze uitgeeft , bestaat uit de Voet-
 „ steelen der Bladen , welke elkander zodanig
 „ omvatten , dat zy een Bolachtigen Wortel
 „ vormen. Van den gezegden Bol komen twee
 „ ovaale geribde gladde Bladen voort , welke
 „ vliezige Scheedachtige Voetsteelen hebben.
 „ Deeze omvatten een driekantige Stengel of
 „ enkelen Steel , uit het middelpunt van deezen
 „ Wortel spruitende en veele Bloemen van een
 „ byzonder maakzel voortbrengende. Dezelve
 „ ven zyn door kleine Steeltjes onderschraagd ,
 „ van een Bloedroode Kleur , die tot Zaad-
 „ huisjes uitzwellen , hebbende een scherp
 „ Tandje aan den voet.”

De Bloem en Vrugtmaakende deelen , door
 hem onderzocht , achtte de Heer EHRET aan-
 merkelyk van die van CLAYTON te ver-
 schillen , welke in Virginie deeze Plant , in
 Mey van 't jaar 1741 , bloeiende aangetrof-
 fen hadt en aanmerkt dat de Vrouwelyke dee-
 len volmaakt als die der Ophrys van onzen
 Ridder zyn.

Zyn Ed. brengt hier , als eene Verscheiden-
 heid,

heid, t'huis; de *Epipactis* met twee Eyronde V.
Bladen, die tusfchen Gottingen en Pirmont AFDEEL.
 gevonden was, door den Heer HALLER be- IV.
 fchreeven. Deez' vindt op den Wortel twee HOOFD-
 groene Vleezige Bolletjes zitten, ieder uit een STUK.
 Scheede van driekantige Bladen een Stengetje
 uitgeevende van een half Voet of een Span,
 met een Aairtje van zeven Bloemen of iets meer.
 „ De Bloem was uit den geelen groen, zeer
 „ uitgebreid, met afstandige Blaadjes, de drie
 „ buitenften Eyrond Lancetvormig en daar van
 „ het middelste opstaande, de zydelingfen
 „ hangende, evenwydig aan het Lipje: de
 „ binnenfte gautfch Draadachtig, gelyk in het
 „ Vliegdraagende Standelkruid; het zesde Blaad-
 „ je, dat het Lipje maakt, holrond als een Le-
 „ pel en uit den ovaalen Lancetvormig.”

(8) Tweeblad met een rondachtigen Bolwor-
 tel, een naakte driehoekige Stengel, de
 Lip van 't Honigbakje Eyrond.

VIII.
 Ophrys
 Loeselii.
 Pruis-
 fisch.

Deeze, eerst in Pruiffen door den Heer
 LOESEL gevonden, waar van zy den bynaam
 draagt, komt, volgens LOEFLING, ook in
 Sweeden, op Moerasfige plaatsen, voor. De
 Wortel is een Bol, die een opftygende Tak
 uit-

(8) *Ophrys Bulbo subrotundo*, Scapo nudo trigono, Nec-
 tatii Labio ovato. *Fl. Suec.* II. N. 312, *Ophrys diphyllot*
bulbosa, LOES. *Præf.* 120. T. 58.

K k 2

V.
 AFD. TEL.
 IV.
 HOOFD
 STUK.

uitgeeft. Zy heeft twee Lancetvormige ge-
 steelde Blaadjes , byna zo lang als het Sten-
 getje , dat naakt is , boven driekantig , met
 Bloemen eens zo groot als in de volgende ,
 van vyf tot agt in getal. Deeze hebben smalle
 omgeboogene Bloemblaadjes en de Lip van 't
 Honigbakje Eyrond, vry groot.

IX.
 Opbrys
 Paludosa.
 Moeraslig.

(9) Tweeblad met een rondachtigen Bolwor-
 tel, een byna naakte vyfhoekige Stengel;
 de Bladen ruuw getipt ; de Lip van 't
 Honigbakje onverdeeld.

Op Veenige Moeras-Gronden in Sweeden ,
 als ook in Engeland , komt deeze voor, die
 daar van den bynaam heeft. Uit een Eyronde
 kromme Wortelbol geeft zy drie of vier Spa-
 telvormige Bladen , en eene meest naakte Sten-
 gel, die een Trosje draagt van veele groene
 geelachtige Bloemen. Deeze hebben twee zyd-
 blaadjes langwerpig Eyrond en een weinig om-
 geboogen; twee anderen Liniaal omgekromd:
 het bovenste regt , maakende het Kapje der
 Meeldraadjes. De Lip is Lancetyormig Eyrond,
 omgeboogen. De Bolletjes hangen nederwaards
 als gekettingd aan malkander. Van de voor-
 gaan-

(9) *Opbrys Bulbo subrotundo* , *Scapo subnudo pentagono*
Dec. Fl. Suec. N. 813. Orchis minima Bulbosa. RAJ. Hist.
III. p. 587. Orchis bifolia minor palustris. PLUK. Alm. 270
T. 247. f. 2. Bifolium Palustre. RAJ. Angl. III. p. 385.

gaande verschilt zy door meer Bloemen te hebben en een snaller Lip; van de volgende door niet Eyronde maar ruuw getipte Bladen en geene Haarige Bloemsteeltjes, zegt de Ridder.

V.
AFDEEL:
IV.
HOOFD:
STUK.

(10) Tweeblad met een ronden Bolwortel en een naakte Stengel; het Blad Eyronde; de Lip van 't Honigbakje onverdeeld.

X.
Ophrys monophyllos.
Eenbladig.

In sommige deelen van Sweeden, doch byzonderlyk in het Pruisfische, groeit dit *Eenbladig Tweeblad*, dat men ook in Switserland, op ééne plaats, naamelyk in 't opklimmen van een Berg, Frenalp genaamd, in 't Kanton van Glaris, heeft gevonden.

Uit een rond Bolletje, dat met veele drooge Bladen als omkleed is, komt, volgens HALLER, een enkeld stevig Stengetje van anderhalf Voet hoogte, met één Blad, zeer daar 't Slanggetong-Kruid gelykende. Het bovenste van de Stengel, ter langte van een half Voet, is yl bezet met ongeveer tagtig Bloemen, die zeer klein zyn, hebbende het bovenste Blaadje Eyronde, het Lipje Tongachtig; alles groen van kleur.

AN-

(10) *Ophrys Bulbo rotundo, Scapo nudo, Folio ovato &c.*
Ophris monophyllos bulbosa. LOES. *Presf.* 180. T. 57. *Monorchis Ophioglossoides.* MENTZ. *Pag.* T. 5. f. 1, 2. *Pseudo-Orchis monophyllos.* CLUS. *Hist.* I. p. 269. *Epipactis Folio unico amplexicauli, Spicâ prolixâ multiflorâ.* HALL. N. 1293. T. 36. *Fl. Suec.* II. N. 214.

Kk 3

II. DEEL, XII. STUK,

V. Anderen , gelyk MENTZEL , hebben dit
 AFDEEL. Gewas veel kleiner , met het Stengetje Draad-
 IV. achtig dun , naauwlyks een Handbreed hoog ,
 HOOFD- en dus nog meer naar het Slangengetong gelyken-
 STUK. de , waargenomen.

XI.
 Ophrys
 monorchis.
 Eenballig.

(11) Tweeblad met een Klootronden Bolwor-
 tel en een naakte Stengel ; de Lip van 't
 Honigbakje driedeelig gekruist.

Op vogtige plaatsen , in verscheide deelen
 van Europa ; groeit deeze , die in Switzerland
 zeer gemeen is , zo de Heer HALLER aan-
 tekent , beminnde veelal de Berg-Valeijen.
 Zyn Ed. betreft 'er toe dat Plantje , 't welk
 LOBEL Klein Oeyer - Standelkruid van Vries-
 land en het gene die Autheur Klein Luiks Stan-
 delkruid noemt , als in die Gewesten groeiende,
 Uit

(11) *Ophrys Bulbo globoso, Scapo nudo, Nectarii Labio trifido cruciata.* GER. *Prov.* 131. OED. *Dan.* 162. Hermi-
 nium *Bulbo supra radiato &c. Fl. Suec.* 740, 810. Herm.
 Rad. *Globosa. Fl. Lapp.* 317. *Orchis Rad. subrotunda, Labello Hystato.* GMEL. *Sib.* 1. p. 18. T. 4. f. 1. *Orchis oderata, molchata l. Monorchis. C. B. Pin.* 84. *Orchis trifolia. SEG. Ver.* 11. p. 131. T. 16. *Orchis Coleo unico f. Monorchis. LCES. Pruss.* 184. T. 61. *Monorchis. MICH. Gen.* 30. T. 26. RUPP. *Jen.* 421. T. 2. HALL. *N.* 1262. p. 132. T. 22 β . *Orchis lutea hirsuto folio. C. B. Pin.* 84. γ . *Triorchis lutea Fol. glabro. Ibid.* δ . *Triorchis lutea altera. Ibid.* ϵ . *Monorchis bifolia, Flore pallide virente, Prusica. MENTZ. Pug.* T. 5. f. 5. *Orchis Frisiz Littoralis. LOB. Ic.* 135. *Orchis minor Leodiensis. Ibid.* 127.

Uit een enkel rond Worteltje geeft het twee of drie Lancetvormige Blaadjes, die Scheedachtig in elkander sluiten, omvattende tevens het Stengetje, dat naauwlyks een half Voet hoog is, maar dicht geaaid met een reeks van Bloempjes, naar Honig ruikende, die het Onderlipje Kruiswyse in drieën gedeeld hebben, met alle punten spits. De Kleur is meer of min groenachtig en somtyds byna volkomen geel.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

De Heer HALLER hadt bevoorens aan dit Plantje, behalve het Kruiswys' Lipje, ook twee Kruisachtige Blaadjes van het Kapje toegeschreeven (*). Daar toe betrok zyn Ed. alle de gemelden, onder den naam van *Monorchis* en *Triorchis*, hier uit de Kruidkundige Autheuren aargehaald. Thans verduynt die Kruisvormigheid der twee zydblaadjes, by hem, byna geheel en het Lipje alleen behoudt die figuur zeer aanmerkelyk (†). Derhalve kan ook dat Plantje, 't welk GMELIN door geheel Siberie, op alle zo drooge als vogtige Velden, aantrof, hier billyk t'huis gebragt worden. Hy schryft daar van: „in't Voorjaar, wanneer het bloeit, „ is

(*). *Orchis Radice subrotundâ, Labello & duobus Petalis Cuculli Cruciformibus, Calcare nullo. Enum. Stirp. Helv. p. 269. N. 20.*

(†) *Interiora duo Petala — ad ortum ex Basi incisione aliquâ notata; Labellum ad angulos rectos trifidum &c. Helv. inchoat. II. p. 132.*

V.
AFDEEL
IV.
HOOFD-
STUK.

„ is maar één enkel Blad aan den Wortel, doch,
„ als de Bloemen verslenzen, dat in 't laatst
„ van July gebeurt, groeit ook een tweede en
„ derde Blad, zelfs aan de Steng, die dan hoo-
„ ger opschiet. Ik heb ook in sommige Plant-
„ jes, behalve den gewoonen Bol, aan 't end
„ van een dikken Vezel, die boven aan den
„ Bol was uitgegroeid, een anderen Bol vinden
„ hangen: des het byna geloofbaar is, dat aan
„ alle *Eenböllige* Standelkruiden twee Bollen
„ gegeven zyn, maar van welken de één eerst
„ in de Herfst aangroeije; daar dezelve in de
„ echte Standelkruiden reeds in 't Voorjaar
„ waargenomen wordt.”

Volgens anderen geeft dikwils het Wortel-
bolletje van dit Plantje één of meer Draaden
uit, waar aan een ander Bolworteltje op eeni-
gen afstand is gehecht; 't welk dan het Plantje
twee- of drie-Ballig maakt, gelyk men 't in
de aangehaalde van LOBEL afgebeeld vindt.

XII.
Ophrys
Alpina.
Alpisch.

(12) *Tweeblad met Eyronde Bolwortels, een
naakte Stengel, Elsvormige Bladen; de
Lip van 't Honigbakje onverdeeld stomp,
wederzyds eentandig.*

Op

(12) *Ophrys Bulbis ovatis, Scapo nudo &c. Fl. Suec. II, N. 317. JACQ. Vind. 295. T. 9. ORB. Dan. 452. Chama-Orchis Alpina Fol. Gramineo. C. B. Pin. 81. Prodr. 29. Or-
chis Rad. subrotundis, Labello ovato, utrinque Denticulo
notato. HALL. N. 1263. T. 22. f. 1.*

Op de Alpen van Switzerland en van Lap-
land is deeze waargenomen, zynde een der aller-
kleinsten onder de Standelkruidachtigen volgens
L I N N Æ U S . De Elsvormige Blaadjes, ech-
ter, welken zyn Ed., zo wel als het Stengetje,
maar een Duim lang opgeeft, kwamen in Swit-
land den Heer H A L L E R weinig korter dan de
Stengel, die van vier tot zes Duimen lang
was, voor. Het getal derzelve was ook groo-
ter: hy spreekt van veele en onze Ridder van
vier Blaadjes. Op de toppen van den Schnee-
berg, die met Kruiden begroeid zyn, by Wee-
nen in Oostenryk, vondt de Heer J A C Q U I N
dit Plantje met van vier tot agt dunne, groe-
ne, gekielde Blaadjes dikwils van twee Dui-
men, en het regtopstaande Stengetje, hoekig
naakt, van de zelfde langte. Men begrypt
ligt, dat de Grond en Groeiplaats dit onder-
scheid maakt. 't Getal der Bloemen of Bloem-
pjes verschilt niet minder. In Lapland hadt
de Aair 'er slegts vier of vyf; in Oostenryk
van drie tot twaalf; in Switzerland van twaalf
tot twintig Bloemen: 't welk eenigszins met
het verschil van grootte evenredig is. Vyf Blaad-
jes maaken het Helmpje of Kapje als gewoon-
lyk en 't zesde het Lipje, dat weinig langer
is; het Vrugtbeginzel omgedraaid als in de
voorige. De Kleur der Bloemen is cok uit
den groenen geel.

V:
AFDEEL:
IV.
HOOFD-
STUK.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

(13) Tweeblad met een Draadachtige Schee-
dige Stengel, een yle Bloemros, de Lip
van 't Honigbakje Liniaal tweedeelig.

XIII.
Opbrys
Kamtschat-
ca.
Siberisch.

Een byzonder aartig Bloempje heeft deeze
Siberische, in Kamtschatka groeiende; waar
van de Wortel nog onbekend is. Zy heeft
een Draadachtig Stengetje van een Handbreed
hoog, gevat in Pypachtige Blaadjes. De Bloem-
pjes bestaan uit vyf uitgespreide Blaadjes en
een Lipje dat veel langer is, aan 't end in twee
Slippen gedeeld. Zy zyn zeer lang gesteeld en
het Zaadhuisje is langwerpig, met veele Kaffi-
ge Zaadjes.

XIV.
Anthropo-
phora.
Mensch-
draagend.

(14) Tweeblad met rondachtige Bolwortels;
een gebladerde Stengel; de Lip van 't
Honigbakje Liniaal driedeelig; met de mid-
delste Slip langer en gevorkt.

In

(13) *Opbrys Bulbis*..... *Scapo Filiformi vaginato*,
Nectarii Labio lineari bifido. *Neottia Nect.* *Labio bifido*
Lineari. *Am. Acad.* II. p. 361. T. 4. f. 24.

(14) *Opbrys Bulbis subrotundis*, *Scapo Folioso*; *Nectarii*
Labio &c. *GOUAN Monsp.* 473 *GER. Prov* 131. *Neottia*
Bulbis subrotundis, *Nect.* *Labio quadrifido*. *DALIB. Par.*
277. *Orchis Flore nudi Hominis effigiem representans, fœ-*
mina. *C. B. Pin.* 82. *VAILL. Par.* 147. T. 31. f. 19, 20.
Orchis antropophora Oreades. *COL. Esphr.* I. p. 320. *Orchis*
Rad. subrot. spicâ longâ, fl. inermi, Labello perangusto
quadrifido. *HALL. N.* 1264. T. 23.

In de Zuidelyke deelen van Europa, als ook in Vrankryk en Switserland, komt deeze voor, die door den Heer HALLER zeer duidelyk in V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK. Plaat gebragt is. Zy wordt *Menschdraagende* bygenaamd, om dat de Bloemen, wegens haare vier Slippen van de Onderlip, icts hebben, dat naar de gestalte van een naakt Mensch gelykt. Het Kapje, naamelyk, kan voor het Hoofd worden genomen; doch de gelykenis blyft niettemin zeer onvolmaakt. De Plant heeft twee Ballen, en komt daar in met alle de Testi' e'draagende Orchisfen overeen, dat de ééne Bolwortel grooter en kragtiger dan de andere is, welke in 't volgende Jaar een Steng zal schieten (*).

De Plant heeft aan den Wortel eenige Bladen, die taamelyk breed zyn, en andere kortere aan de Steng, welke één of anderhalf Voet lang, en grootendeels bezet is met een yle Aair van menigvuldige Bloemen, die regt op staan. Het Kapje is groenachtig, met een paarsch randje: het Lipje bleek met twee Gouden stipjes en de Armpjes zyn hoogrood. De Reuk is sterk als die der Standelkruiden (†).

(15) Twee-

(*) Omnibus Bulbosis Orchidibus ea est natura, ut alter Bulbus hoc Anno vigeat, inde periturus; alter, nunc minor, alterius Anni Scapum sit editurus. HALL. p. 132.

(†) Odor vehemens, Orchideus. HALL.

V. (15) Tweeblad met rondachtige Bolwortels,
 AFDDEL. een gebladerde Stengel. de Lip van 't Ho-
 IV. nignbakje byna vyfkwabbig.
 HOOFD-
 STUK.

XV. Onder deeze algemeene bepaaling heeft onze
Orchis Ridder die Standel'kruiden begreepen, welken
Insectifera. men *Vlieg- Wesp* of *Spinnekopbloemige* genoemd
 Intekten- draagend. hadt, volgens de byzondere gedaante der Bloe-
 men, naar deeze of zenen, der gedagte *In-*
sekten, gelykende. 't Is zeker, dat zy aanmer-
 kelyk van elkander verschillen, en dat dit
 verschil stand houde in veele der opgenoem-
 de, Verscheidenheden; doch men kan ze ge-
 voeg-

(15) *Orchis* Bulbis subrotundis, Scapo Folioso, Nectarii
 Labio subquinelobo. GOUAN *Monsp* 473. GER. *Prov.* 131.
Cypripedium Bulbis subrotundis, Foliis oblongis Caulinis. *It.*
Oel. 44. p. 121. *Fl. Sac.* 737 a. *Orchis* Muscæ Corpus
 referens minor. C. B. *Pin.* 83. VAILL. *Paris* 147. T. 36
 f. 17, 18. *Orchis* Myodes prima LOB *lc.* 181. B. *Orch.*
Muscæ referens major. γ Lutea. C. B. *Pin.* 83. *Orch.*
Myodes lutea Narbonensis. LOB. *lc.* 181. J. *Orch.* *Muscæ*
coeruleam majorem representans. BREYN *Cent.* 100. T. 44.
 MORIS. *Hist.* III. S. 12. T. 13. f. 11. g. *Orch.* *Myodes* lu-
 tea & ♀ fusca Lusitanica. BREYN. *Cent.* 110 T. 45. η. *Or-*
chis Araneum referens. C. B. *Pin.* 84. TOURNEF. *Inst.* 434.
 T. 247. VAILL. *Par.* T. 30. f. 10 - 13. *Orchis* Adrachnitis.
 LOB. *lc.* 185. θ. *Orchis* Fucum referens Colore Rubiginoso.
 C. B. *Pin.* 83. VAILL. *Par.* T. 31. f. 15, 16. ι. *Orch.*
Fucum referens major, flore subvirente. VAILL. T. 30 f. 9.
Orch. *Apem* referens Lusitanica. BREYN. *Cent.* 98. T. 43. κ.
Orchis Scarabzum referens. MORIS. *Hist.* III. S. 12. T. 13.
 f. 10. λ. *Orchis* Cercopithecum exprimens Lusitanica. BREYN
Cent. 94. T. 42. MOR. S. 12. T. 13. f. 4. *Orchis* Fuciflora
 & Musciflora. HALL, N. 1265, 1266, T. 24.

voeglyk tot twee Hoofdsoorten betrekken, welken de Heer HALLER heeft voorgesteld, in deze termen.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

(A) Standelkruid met rondachtige Wortels, het Lipje als Fluweel, tweesleuyig, met korte Elsvormige Armpjes.

A.
Orchis
Myoides.
Vlieg-
bloemig.

Deeze komt, zo wel als de volgende, in verscheide deelen van Europa, buiten ons Nederland, voor; hoewel menze veelal, zelfs in Engeland, in laage Grazige Velden vindt. Dikwils vertoont zy zig zodanig, dat het schynt of 'er Vliegen hingen aan de Stengel, die een Voet of anderhalf hoog en stevig is, om laag bezet met Grasachtige Bladen. De Bloem-Aair is ongemeen yl (*), uit naauwlyks meer dan agt Bloemen bestaande, welke ieder een Blikje hebben, langer dan het Vrugtbeginzel of Steeltje. Zy staan overend, en hebben een open Helmpje, met de drie buitenblaadjes groen, de binnenste twee donkerpaarsch of byna zwart, gelyk de Lip, die als het Lighaam van een Vleeschvlieg vertoont, te meer, om dat zy Pluizig is als Fluweel: maar de Bloem verwelkende wordt zy bruin met een witte Vlak. Ook zyn 'er met geele Bloemen, en dus kunnen hier de zes eerste

(A) *Orchis Rad. subrotundis, Labello Sericeo, bisulco, Brachiolis brevibus subulatis. Helv. incubat. II. 133.*

(*) *Spica Floralis omnium Orchidum rarissima, HALL, ibid.*

V. eerste Verscheidenheden van LINNÆUS worden t'huis gebragt.

AFDEEL.

IV.

HOOFD-
STUK.

B.

Orchis
Adnigrum
tes.

Spinne-
bloemig.

(B) Standelkruid met rondachtige Wortels, het Lipje als Fluweel, uitgerand, met een byhangzel.

Veel overeenkomst heeft deeze in gestalte met het Vliegbloemige, maar de Steng is meer gebladerd en de Aair minder yl, zegt HAL-
LER. De Blaadjes, van het opene Helmpje der Bloemen, zyn hier wit of witachtig, en de twee binnensten, in het voorige smal en dun, in dit dik en breed. Het Lipje is rosachtig of donker bruin van kleur, hebbende een rondachtige figuur, met twee knobbeltjes in plaats van Armpjes en verscheide Vlakjes, zynde van onderen met een byhangzeltje in de uitranding voorzien, en zo wel Pluizig als Fluweel, met eenen glans, als in het voorige.

Door den ouderdom ondergaan de Bloemen van dit Standelkruid, zo ons de Heer HAL-
LER leert, een aanmerkelyke verandering. Het Witte, niet alleen, wordt paarsch, gelyk in andere Planten, maar het middelste tipje van de Lip slaat om, zo dat het schynt weg te zyn, en de Knobbeltjes worden, door omkeering, een soort van Armpjes of Pooten. Dit
maakt,

(B) *Orchis Rad. subrotundis*, Labello holoserico, emarginato, appendiculato. *Helv. inchoas*. I. p. 134.

maakt, dat de Bloem (hoe tegenstrydig zulks ook fchyne) als van een Spinnekop in een Wesp verandere. Dus kunnen hier de genen die naar een Wesp gelyken, zo wel als die men Spinnekopbloemig genoemd heeft, worden t'huis gebragt. Gemakkelyk heeft men 'er ook de figuur van een Torretje in kunnen vinden. Maar de gedaante der Bloemen, die naar een Aapje of Meerkatje zweemen, in het Portugeefche Standelkruid door BREYN afgebeeld en befchreeven, fchynt meer overeenkomst te hebben met de voorgaande Soort: ten ware het enkele Staartje of byhangzeltje genoegzaam mogt zyn, om hetzelve, wegens de vyfdeelige Lip, hier te betrekken.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

(16) Tweeblad met *Vezelige Bolwortels*, en driebladige Bloemen, die een groot uitgespannen Helmpje hebben en een gekruiste Lip; de Stengel gebladerd. XVI. *Ophrys Catholica*. Gekaperd.

(17) Tweeblad met *onverdeelde Bolwortels*, en driebladige Bloemen; de Vleugels uitgerand; XVII. *Circumflexa*. Omgeboogen.

(16) *Ophrys Bulbis fibrosis*, Flor. tripetalis; Galea Ventrifosa magna, Labio Cruciato, Scapo folioso. *Am. Acad.* VI. Afr. 94. Orchidi affinis Flore luteo. BUXB. *Cent.* III. p. 12. T. 21. BURM. *Fl. Ind.* p. 30.

(17) *Ophrys Bulbis indivisis*, Flor. tripetalis; Alis emarginatis; Labio trifido lateralibus circumflexis. *Am. Acad.* VI. Afr. 95. Orchis barbâ carens Flore luteo-viridi. BUXB. *Cent.* III. p. 8. T. 13.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

XVIII.
Ophrys
Caffra.
Kaffers.
XIX.
Atrata.
Zwart-
wordend.

rand; de Lip driedeelig met de zydslippen
omgeboogen.

(18) Tweeblad met de Lip van 't Honigbak-
je Niervormig, zeer breed en uitgerand.

(19) Tweeblad met het Kapje der Bloemen,
waar in de Meeldraddjes vervat zyn,
tweehoornig.

Van deeze vier Kaapse zyn de byzonderhe-
den uit de bepaalingen genoegzaam blykbaar.
De Wortels van de twee laatsten waren LIN-
NÆUS onbekend. De eerste en derde hadden
de Stengel ongeveer een Voet, de allerlaatste
maar een Handbreed hoog, en daar die weini-
ge Lancetvormige Bladen hadden, was deeze
met menigvuldige, Elsvormige, byna Liniaale
Blaadjes, aan de Stengel voorzien. Zy hadt de
Bloempjes vyfbladig en het Helmpje gehoornd;
wordende door het droogen geheel zwart, waar
van de bynaam.

S E R A P I A S. Niesblad.

Een Eyronde, bultig Honigbakje, met een
Eyronde Lip, onderscheidt dit Geslacht, waar
de

(18) *Ophrys Bulbis* Nectarii Labio Reniformi la-
tissimo emarginato. *Am. Acad.* VI. Afr. 96.

(19) *Ophrys Bulbis* Florum Cucullo Staminifero
bicorni. *Mant.* 121.

de Ridder den naam, die door DIOSCORIDES aan een Soort van Standelkruid gegeven was, aan toeëigent. Om dat de *Helleborines* meest daar in begreepen zyn, die van de gedaante der Bladen haaren naam hebben, geef ik 'er den van *Niesblad* aan. Het bevat thans de zeven volgende Soorten, waar van de vier eersten door den Heer HALLER betrokken zyn tot zyn Geslacht van *Epipactis*, dat hy door de plaatsing en figuur der Teeldeelen, zeer fyn, van dat van *Orchis*, waar toe de vyfde behooren zou, afzondert.

V.

AFDEEL.
IV.HOOFD-
STUK.

(1) *Niesblad met Vezelige Bolwortels, Eyronde de Steng omvattende Bladen en hangende Bloemen.*

I.
Serapias
latifolia.
Breedbladig.

Tot veel verwarring heeft dit Kruid, dat men gemeenlyk *Helleborine*, of basterd-Nieskruid, in

(1) *Serapias Bulbis fibrosis, Fol. ovatis amplexicaulibus, Flor. pendulis. Syst. Nat. XII. Gen. 1012. Veg. VIII. p. 678. Ser. Bulb. fibr. Nectarii Labio obtuso crenato, Petalis aequali, Fructibus pendulis. HUDS. Angl. 341. Serap. Bulb. fibrosis, Flor. secundis, Labello planiusculo, Petalis ovatis. SCOP. Car. 255. Ser. Bulb. Fibr. Caule multifloro, Flor. spicatis, Nect. Labio Petalis brevior. GER. Prov. 132. Epipactis Fol. amplexicaulibus Lanceolato-Ovatis, Labello Lanceolato. HALL. Helv. inchoat. II. N. 1297. p. 154. T. 40. Helleborine latifolia montana. C. B. Pin. 186. TOURNE. Inst. 436. T. 249. Helleborine. DOD. Pempt. 384. Hell. C. Epipactis recentiorum. LOB. Ic. 312. CAM. Epit. 187. RIV. Hexandr. T. 6. GORT. Belg. 259. GOUAN Monsp. 474.*

LI

II, DEEL, XII. STUK,

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD
STUK.

in 't Grieksch *Epipactis* noemt, aanleiding gegeven. De verschillende kleur der Bloemen nam men tot Kenmerken van byzondere Soorten zo wel als derzelve hangende of opstaande gestalte, benevens de langte of kortheid van de Lip. LINNÆUS heeft eindelyk goedgevonden, de onderscheiding dus te maaken naar zeer blykbaare Keeteken, daar toe ook inzonderheid de bepalingen van den grooten HALLER, die de Stangelkruidachtige Planten, op de Groeiplaats zelve, weergaloos nauwkeurig onderzocht en in Afbeelding gebragt heeft, gebruikende.

Aan deeze, die zig door de breedte harer Bladen, welke Lancetvormig Eyronde zyn, en in 't klein zeer veel naar die van 't Witte Nieskruid gelyken, kenbaar maakt, schryft de laatstgemelde, evenwel, een Lancetvormig Lipje toe, daar hy hetzelfde, in de beschryving, Hartvormig noemt, uit een soort van Schuitje voortkomende en spits gepunt. De Bloem bestaat uit vyf Blaadjes, die Lancetvormig en byna gelyk van langte zyn; een boven als een Helmpje, twee wederzyds geplaatst, in welker midden zig dat Schuitachtig Lighaampje of Honigbakje bevindt, dat van sommigen by het Lighaam van een Vliegje vergeleeken wordt. Het steekt door zyne donker paarschachtige Kleur dikwils veel af by de Kleur der Bloemen, die in de jonge Plant groen- of witachtig, in de volwasene Vleeschkleurig of bleek paarsch

en

en fomtyds ook wel roodachtig of Violet, V. voorkomen: want derzelveur Kleur is veele AFDEEL. IV. veranderingen onderhevig. De Stengel valt Hoofd- wel leen half Elle hoog, met eene Aair ven STUK. een half Voet, samengesteld uit een groot getal, tot dertig, meest hangende Bloemen; waar op Zaadhuisjes volgen, die ook nederwaards gekromd zyn.

(2) Niesblad met *Vezelige Bolwortels*, *Zwaardachtige ongesteeide Bladen* en *hangende Bloemen*. II. *Serapias* *angustifolia*. Langbladig.

Door geheel Europa komt deeze *Smalbladige* zo wel voor als de *Breedbladige Helleborine*, en wordt ook in onze *Luin - Valeijen*, hier en daar, gevonden. De Bloemen hangen zo wel nederwaards, als in de voorgaande, doch in deeze zyn zy eens zo groot, met breeder *Blaadjes*, en het *Honigbakje*, met de overige *Blaadjes* samengegroeid, heeft het *Schuitje* paarsch gestreept, met geele *Vlakjes* en

(2) *Serapias* Bulb. Fibrosis, Fol. Ensisformibus sessilibus, Flor. pendulis. Ser. Bulb. Fibr. Nest. Labio obtuso longitudine Petalorum. GER. *Prov.* 132. Ser. Bulb. Fibr. Fl. sparsis paucis, Labello concavo, Petalis longiore. SCOP *Carn.* 256. Epipactis Fol. Ensisformibus, Flor. pend. Labello obtuso, Oris plicatis. HALL. *Helv. inchoat.* II. N. 1296. p. 154. T. 39. *Helleborine angustifolia Palustris* f. *Pratensis*, C. B. *Pin.* 187. *GOVAN Mensp.* Var. 7.

Ll 2

V. en een veel kenbaarer Lipje, dat stomp Hart-
 AFDEEL. vormig is. Zy valt omtrent van gelyke hoogte
 IV. en is meest in 't Loof verschillende, hebbende
 HOOFD- de Aair ook yker, met minder Bloemen, doch
 STUK. grooter, als gezegd is.

III
Serapias
grandiflo-
 70.
 Groot-
 bloemig.

(3) Niesblad met Vezelige Bolwortels,
 Zwaardachtige Bladen en ongeregte Bloe-
 men; de Lip van 't Honigbakje stomp en
 korter dan de Bloembiaadjes.

Deeze heeft de Bloemen nog grooter en zeer
 weinig aan de Stengel, vertoonende zig byna
 geslooten, en, doordien zy regtop staan, veel
 van de anderen verschillende. Zy zyn niet in
 Stoppeltjes gevat, maar in kleine Bladen, die
 langer zyn dan de Bloemen. Men vindt van
 deeze Soort eene Verscheidenheid, welke de
 Bladen breeder, Eyrond. Lancetvormig, heeft.
 Het gestreepte Lipje van de Bloem heeft drie
 geele Ribbetjes, welke Haairig zyn, doch is
 voor 't overige, gelyk de Bloemen, wit.

(4) Nies-

(3) *Serapias* Bulb. Fibrosis, Fol. Ensisformibus, Flor erectis, Nect. Labio obtuso Petalis brevior. *Is. Oel.* 144. HUDS. *Angl.* 341. Ser. Bulb. Fibr. Coale pauciflora, Flor. distant. *Sec. GER. Prov.* 132. *Epipactis* Caule Folioso pauciflora, Lineis laevibus Labelli obtusi. HALL. *Helv. inchoat.* II. N. 1298. p. 155. T. 41 Helleborine Flore albo, f. *Damasonium montanum latifolium.* C. B. *Pin.* 187. *Helleb. alba.* RIV. *Hex. T.* 4, 5. *ORD. Dan. T.* 506. *GOUAN Mensp.* 474, Val. J.

(4) Niesblad met *Vezelige Bolwortels en Zwaard-achtige Bladen; de Bl emen opgeregt en de Lip van 't Honigbakje spits.*

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

Deeze, die meest kenbaar is aan haare rood- of paarschachtige Bloemen, heeft dezelve ook niet klein, maar met Stoppeltjes geschoord. Het Loof komt veel met dat der voorgaande overeen en de gestalte verschilt weinig, uitgenomen die der Bloem, gelyk uit de bepaaling blykt.

IV.
Serapias
rubra.
Rood-
bloemig.

Dus ziet men dat alle deeze vier Soorten van Niesblad, die zo wel in onze Provinciën als elders in Europa voorkomen, gemakkelyk te onderscheiden zyn. Of evenwel die Kenmerken zo bestendig plaats hebben, dat zy op alle Gewesten toepasselyk zyn, is twyfelachtig door de Waarneemingen van den Heer GMELIN, die in Siberie de zelfde Soort somtyds met weinige, somtyds met veele Bloemen; somtyds hooger, somtyds laager; met smaller of breeder Bladen, aantrof en de Kleur der Bloemen somtyds groen en rood bont, somtyds paarsch vondt, somtyds uit den groenen wit-

(4) *Serapias Bulb Fibrosis, Fql. Ensi formibus, Flor. erectis, Nectarii Labio acuto. ORD. Dan. 345. Riv. Hex. T. 6. Epipactis Caule folioso paucifloro, Lineis undulatis Labelli acutissimi. HALL. Helv. inchoat. II. N. 1299. p. 156. T. 42. Elleborine quinta. CLUS. Pann. p. 275. T. 276. Helleborine montana angustifolia purpurascens. C. B. Pin. 187. GORT. Belg. 160. GOUAN Menp. 474. Var. β. GMEL. Sib. I. p. 8.*

Ll 3

V. witachtig. Evenwel fchynt de Heer HALLER,
 AFDEEL. en LINNÆUS, op zyn voetspoor, dit stuk
 IV. thans, zo 't mooglyk is, op een vasten voet
 HOOFD gebragt te hebben.
 STUK.

V. (5) Niesblad met rondachtige Bolwortels, de
Serapias Lip van 't Honigbakje drie deelig gespits,
Lingua. glad, langer dan de Bloemblaadjes.
Geelongd.

Gezegde HALLER brengt deeze, die wegens de lange Tongachtige Lip van 't Honigbakje den bynaam heeft, tot het Geslagt van *Orchis* 'huis. Hy noemtze Standelkruid met rondachtige Wortels, een famengelymd Helmpje met een zeer lange Snuit en een driekwabbiige Lip, die Eyronde Lancetvormig is. Dus beschryft hy dezelve.

„ De gestalte is als die der anderen, met
 „ twee Wortelbollen, en een gebladerde Steng,
 „ van een Voet langte, met zeer groote, paarsch-
 „ achtige, gestreepte Stoppeltjes. De Aair
 „ heeft weinig Bloemen, geheel van die der
 „ Standelkruiden verschillende. De Helm, van
 „ vooren lang gesnuit, bestaat uit drie gestreep-

„ 10

(5) *Serapias* Bulb subrotundis, Nectarii Labio trifido, acuminato, glabro, Petalis longiore. GOUAN *Monsp.* 474. *Orchis* Montana Ital. Flore ferrugineo, Lingua oblonga. C. B. *Pin.* 84. *Prodr.* 29. β. *Orch.* Mont. Ital. Lingua oblonga altera. C. B. *Pin.* 84. *Orchis* macrophylla. COL. *Esobr.* II. p. 321. T. 322. *Orchis* Rad. subrot. Galea conglutinata, longissime Rostrata, Labello trilobato, Ovato-lanceolato. HALL. *Helv. inchoat.* II. N, 1267. p. 135.

„ te buiten - Blaadjes , welke uit den Eyron-
 „ den lang Lancetvormig zyn , hebbende , aan
 „ de binnenzyde , de twee binnen - Blaadjes
 „ aangelymd , die van de zelfde figuur zyn ,
 „ gebaard , gestreept. Het zesde daalt ver-
 „ reder , als een Ploegyzer , Lancetvormig ,
 „ met twee Eyronde stompe Uitsteekzels aan
 „ 't begin , tot dus verre meer naar die der E-
 „ pipactes gelykende. Tusschen die byna reg-
 „ te Uitsteekzels is een Valeitje (*) en zy
 „ schraagen wederzyds het pylaartje der Meel-
 „ draadjes. Door het Blaadje zelf loopen om-
 „ laag Slangswyze verhevene Streepen , maar
 „ aan 't begin is het ruigachtig. Het Pylaar-
 „ tje der Meeldraadjes geeft voorwaards een
 „ zeer lange punt uit , gelyk in het Wespbloe-
 „ mige Standelkruid ; voor 't overige heeft het
 „ twee *Kapjes en gesieelde Meelknopjes*. Des is
 „ het een waare Orchis. Midden onder de
 „ Meelknopjes puilt een Bolletje uit. Onder
 „ het Pylaatje der Meeldraadjes is het laage
 „ holle gedeelte met Smeer gevuld.”

Dit laatste Kuiltje is aan alle de Kruiden van
 deezen aart , die ook veel Honig uitleveren ,
 gemeen. Van het andere heeft gedagte Kruid-
 kenner het onderscheid der Epipactes van de
 Orchisen ontleend ; als aan welken de gezegde
 Kapjes over de Meelknopjes ontbreeken en de
 Meel-

(*) Quae subrectae Valliculam intercipiunt.

V.
 APPEND.
 IV.
 HOOP-
 STUK.

Meelknopjes ongesteeld zyn. Zy zitten, zonder eenig blyk van Meeldraadjes, in twee holletjes van een Spongicus Lighaampje, dat op een dergelyk Pylaartje rust, voortkomende uit het Vrugtbeginzel. Iets fraays, waarlyk, om van de Liefhebbers de Kruidkunde nagegaan te worden (*).

VI.
 Serapias
 Cordigera.
 Hart-
 draagend.

(6) Niesblad met rondachtige Bolwortels, de Lip van 't Honigbakje driedeelig gespitst, zeer groot en aan den Voet gebaard.

De Groeiplaats der voorgaande is in Italie, Portugal en de Zuidelyke deelen van Vrankryk, als ook in Switserland; van deeze in Spanje, Italie en de Levant, volgens den Ridder. HALLER zegt, dat zy niet van de voorgaande verschille: LINNÆUS, dat zy 'er veel naar gelykt, maar grooter is, hebbende de Lip van 't Honigbakje byna Hartvormig, in

(*) Ik heb dit te meer hier mede gedeeld, om dat het als een Toegift kan dienen op de historie der Standelkruiden, welken de kundige Heer HALLER uit de enkele gedaante der Vrughtmaakende deelen, in de twee Geslagten van ORCHIS, dat ook de *Satyria* van onzen Ridder bevat, en van EPIACTIS, waat in de meesten van 't *Ophrys* en *Serapias* van LINNÆUS begreepen zyn, geplaatst heeft: terwyl onze Ridder de onderscheiding van veel blykbaarer Kenmerken, uit de gedaante der Bloemen, in navolging van TOURNEFORT, afleidt.

(6) *Serapias* Bulb. subrot. Neët. Labio trifido acuminato, maximo, Basi barbato. *Orchis* *Montana* *Italica* *Lingula* *trifida*. *BULL. Elys.* II. p. 204, f. 20.

in 't midden vanden Voet gebaard, wederzyds met een opgeregt stomp Oortje.

V.
AFDEEL.
IV.

(7) Niesblad met verdubbeld-Zwaardachtige Bladen: de Steng om hoog byna naakt; met Bladerige Scheedjes.

HOOFD-
STUK,
VII.
Serapias
Capensis.
Kaaps.

Een geheel enkelde opgeregte Steng van een Voet langte heeft deeze Kaapfe Soort, met Zwaardachtige Wortelbladen, glad en spits, van een Vinger, de Stengbladen een Duim lang, Scheedig, ver van elkander. Aan 't end komt een eenzydige Aair, met elf of twaalf Bloemen, die gesteeld zyn, en Lancetvormige Vliczige Blikjes hebben. De Bloem bestaat uit vyf Lancetvormige opgeregte Blaadjes en heeft de Lip van 't Honigbakje tweedeelig.

Het Langbladige is door den Heer N. L. BURMANNUS onder de Kaapfe Planten geteld: of deeze Soort daar mede bedoeld worde kan ik niet bepaalen.

L I M O D O R U M. Hongergift.

Een Honigbakje dat eenbladig, holrond is en gesteeld, binnen het onderste Bloemblaadje vervat, onderscheidt dit Geslagt, welks be-
naaming ik dus vertaald heb.

(1)

(7) *Serapias* Fol. conduplicato - Ensisformibus; Caule superne nudiusculo: Vaginis Foliaceis. *Mans.* 293.

L I 5

II. DEEL. XII. STUK.

V.
AFDEEL.
IV.

(1) *Hongergift met ongesteelde getroste Bloemen overhoeks.*

HOOFD-
STUK.

In Noord-Amerika is de Groeiplaats van dit

I.
Limodorum
rubrojum
Knobbelig

Gewas, dat een Knobbeligen wortel heeft, waar van de bynaam. Het komt in Gestalte met de Helleborines overeen, hebbende lange smalle Bladen, uit den Wortel voortkomende; van groote Wortels gemeenlyk vier in getal, zegt MILLER. Dezelfen zyn negen of tien Duimen lang, in 't midden drie Kwartier Duims breed, aan 't end zeer spits uitlopende, en overlangs als gekreukt, met vyf Sleuven; dus naar jonge Bladen van Dadelboomen wat gelykende. De Bloemsteng, aan ééne zyde uit den Wortel schietende, is naakt, anderhalf Voet hoog, van boven een lange yle Aair hebbende van Bloemen, die roodachtig paarsch zyn. Deeze bestaan uit zes ongelyke Blaadjes, waar van vyf in 't ronde geplaatst zyn, en één lager als een Geutje uitgehold. Het Voetstuk wordt een Vrucht, die zig tweekleppig opent.

De Wortels van deeze Plant hadt MILLER van Pensylvanie, als ook van de Bahama-Eilanden en zelfs van Jamaika ontvangen, daar Doctor HOUSTON dezelve overvloedig op de Gebergten vindt groeijen. Zy is in Engeland, als

(1) *Limodorum* Flor. sessilibus Racemosis alternis. *Syst. Nat.* XII. Gen 1013. *Veg* XIII. p. 680 R. *Lugdb.* 16 GRON. *Virg.* 138. *AE Ups.* 1740. p. 21. Helleborine Amer. Rad. *Wierosâ &c.* MART, *Cent.* 50. T. 50, MILL. *Dict.* T. 145.

als ook in de Leidse Akademie-Tuin, alhier, voorgeteeld.

V.
AFDEEL.
IV.

HOOFD-

(2) Hongergift met gesteelde verspreide Bloemen.

VI.
Limodorum
album
Verheven.

De Amerikaansche of Westindische Plant, welke Pater PLUMIER genoemd hadt *Helleborine* met eenen Rietachtigen Wortel en zeer groote Lierachtige Bladen, acht thans de Ridder een byzondere Soort te zyn. Hy onderscheidt dezelve door den bynaam van *Verheven*; also de Stengel gezegd wordt zeer hoog te zyn, en de Bladen, door hunne plooijen eenigszins naar een Lier gelykende, ('t welk echter LINNÆUS niet Lierachtig noemt,) waren in de Natuurlyke Groeiplaats zeer breed. De Bloemen worden van den Heer BURMANNUS gezegd in een Tros vergaard te zyn, en uit eigentlyke Blaadjes te bestaan, zynde ook niet meer gesteeeld dan in de voorgaande Soort. Maar het schynt, dat omtrent deeze Gewassen nog veel duisterheid plaats hebbe.

ARETHUSA.

Een Pypachtig Honigbakje binnen den bodem der

(2) *Limodorum* Flor. pedunculatis sparsis. Syst. Nat. XII, XIII. Hellebonne Radice Arundinacea. Fol. amplissimis Lytatis. PLUM. Sp. 9. Ic. 189.

V.
 AFD. IV.
 HOOFD-
 STUK.

der Bloem, wier Onderlip aan den Styl is aangegroeid, maakt de byzondere kenmerken van dit Geslacht, welks benaaming van den Heer CLAYTON afkomstig schynt te zyn. Het bevat de volgende Soorten.

I.
Arethusa
Bulbosa.
 Bolwor-
 telige.

(1) *Arethusa met een Bolronden Wortel, een Scheedige Stengel en een tweebladige Bloemscheede.*

Dit Virginisch Plantje is *Arethusa* genoemd door gezegden Heer, als zynde een Waterplantje (*), naar het Standelkruid gelykende, dat in 't Voorjaar zig met een eenige zeer fraaije roode Bloem op zyn Stengetje vertoonde. Het hadt zeer smalle groene Bladen, zeer weinige aan den Steel, en een ronden witten Vleezigen Wortel. Volgens den Ridder komt het ook in Kanada voor. Het is door den Heer MITCHELL beschreeven als een byzonder Geslacht, onder den naam van *Orchidion*, die aanmerkt, dat hetzelfde vyf byna gelyke Bloemblaadjes heeft, drie buiten twee binnen,

(1) *Arethusa Radice globosa, Scapo Vaginato, Spathâ diphyllâ. Syst. Nat. XII. Gen. 1014. Veg. XIII. p. 680. Am. Acad III. p. 15. Arethusa Claytoni. GRON. Virg. 184. II. 138 Serapias Bulbis sur rotundis, Caule unifloro. AË. Ups. 1740. p. 24. Hebeborine Mariana monanthos. FLUK. Mant. 100. T. 348. f. 7. Orchidion. MITCH. Nov. Plant. Gen. 19.*

(*) *Arethusa* was één der Nymphen of Water-Godinnen by de Ouden.

nen, tot een Helm opwaards famenluikende en een éénbladig Honigbakje, dat Trechterachtig is, met twee Lippen, de bovenste breed en hol, de onderste smal en byna van langte als de Bloemblaadjes. Dit zal die eenbladige Bloem zyn, waar van de Heer GRONOVIVS spreekt en uit hoofde van welke zyn Ed. dit Plantje zo zonderling onder de Standelkruidachtigen oordeelde. Het is door den vermaarden PLUKENET eenbloemige Helleborine van Maryland, met een lange paarsche Lelieachtige Bloem, getyeld.

(2) *Arethusa*. met een Vezeligen Wortel, een oyaal Stengblad en een Lancetvormig Bloemscheede - Blaadje.

II.
Arethusa
Ophioglossoides.
slangton-
gige.

Een niet minder zonderling Plantje maakt deeze uit, op dergelyke plaatsen in Virginie en Kanada groeiende. 't Is een louter Stengetje of Steeltje, ongeveer een Voet lang en zeer dun, met één Tongachtig Blad in 't midden en boven een Scheedeblaadje, dat een Bloem bevat, die vleeschkleurig is, met een paarschen gehaairden Baard, zo CLAYTON aantekent.

(3)

(2) *Arethusa* Rad. Fibrosa, Scapi Folio ovali, Foliolo Spatheo lanceolato. GRON. *Virg.* II. p. 139. *Cypripedium* Folio Caulino ovato-oblongo, terminatrici Seraceo plano. *H. Cliff.* 430. Helleborine Virg. *Ophioglossi* folio. PLUK. *Alas.* 181. T. 93. f. 2. Hell. Virg. *diphylla*. MORIS. *Hist.* III. p. 413. S. 12. T. 11. f. 15.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

(3) *Arethusa met een byna gevingerden Wortel, het Steng - Blad en Scheedebloodje Lancetvormig, de buitenste Bloemblaadjes opstygende.*

III.
Arethusa
divaricata.
Wyd ge-
mikte.

Dit, insgelyks op Moerasfige Gronden in Noord - Amerika voorkomende, maakt een Plantje van dergelyke hoogte, dat een Uijenachtigen Wortel heeft en een groote zesbladige Bloem, met drie lange smalle donker paarsche en twee Roozekleurige Blaadjes, het Honigbakje, dat Pypachtig is, omvangende. De Stengel is als met een Lelie Blad omgeven.

IV.
Capensis.
Kaapje.

(4) *Arethusa met een Vleezigen Wortel, een gebladerde Stengel, de buitenste Blaadjes langer en gestaart.*

Wat de reden zy, dat de Heer LINNÆUS deeze Kaapje Soort thans uitgemonsterd hebbe, is my duister. Ik vindze nogthans by den Hoogleeraar N. L. BURMANNUS opgetekend en beschryfze derhalve hier.

Een langwerpige Wortel schiet een Stengel van

(3) *Arethusa Rad. subpalmata, Scapi Folio Folioloque Spatheo Lanceolatis, Pet. exter. ascendentiibus. GRON. Virg. II. p. 139. Ser Rad palmato - Fibrosis, Caule unifloro. GRON. Virg. I. p. 111. Helleborine Lili Folio Caulem amplexante. CATEB. Car. I. T. 18. SELIGM Vog. II. Band. Pl. 16.*

(4) *Arethusa Rad. Carnosa, Scapo foliato, Pet. exter. longioribus Caudatis. Am. Acad. VI. Afr. 97. BURM. Cap. Prodr. p. 30.*

van een Voet langte , die om laag ruig is, en drie omvattende Bladen overhoeks heeft, welke Lancetvormig zyn. De Bloem, op den top, heeft drie Blaadjes met Staarten, het bovenste der anderen ovaal, met twee Hartvormige stompe zydelings. Het is een overblyvend Plantje, zo wel als de voorigen.

V:
AENDEEL:
IV.
HOOFD-
STUK.

CYPRIPEDIUM. Vrouwe-Schoen.

Een Buikig opgeblazen hol Honigbakje onderscheidt dit Geslacht, 't welk van dat gedeelte der Bloemen den naam heeft, bevattende de twee volgende Soorten.

(1) Vrouwe-Schoen met Vezelige Wortels en Eyronde Lancetvormige Stengbladen.

I.
Cypripedium Calceolus.
Vezelig.

In de Noordelyke deelen van Europa, Asia en

(1) *Cypripedium* Rad. Fibrosis, Fol ovato-Lanceolatis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 1015 *Veg.* XIII. p. 680 GOUAN *Monsp.* 475. KRAM. *Austr.* 266. *Fl. Succ.* 235, 820. *Fl. Lapp* 318. GMEL. *Sib.* I. p. 2. T. 1. Calceolus ~~HALL.~~ *Helv.* inchoat. N. 1200. p. 157. T. 43. MILL. *IC.* T. 242. Calceolus Marianus. DOD. *Pempt.* 180. Calceolus Mariae et Sacerdotis Crepida. LOB. *IC.* 312. Helleborine Flore rotundo f. Calceolus. C. B. *Pin* 187. TOURNEF. *Inst* 436. T. 249. GMEL. *Sib.* I. Tab. 1. β. Helleborine Virginiana &c. PLUK. *Manf.* 101. T. 418, f. 2. γ. Calceolus Marianus Canadensis. CORN. *Canad.* 204. δ. Calceolus minor Fl. vario. AMM. *Rach.* 133. T. 22. Calc. Fol. ovatis binis Caulinis. GMEL. *Sib.* I. p. 1.

V. en Amerika, zegt LINNÆUS, groeit deeze,
 AFDEEL. doch zy valt ook vry Zuidelyk, gelyk in Lan-
 IV. guedok, daar menze *Sabot de notre Dame*, dat
 HOOFD- is Lieve Vrouwe-Schoen noemt, en in Virgi-
 STUK. nie. In Switserland is zy niet zeldzaam, zegt
 de Heer HALLER, die het Gewas zeer fraay
 afbeeldt. Hy noemt het een schoone Plant,
 gelyk inzonderheid uit de gekleurde figuren
 van 't zelve, by MILLER en by WEINMAN,
 blykt.

De Wortel bestaat uit Vleezige zwarte Ve-
 zelen, die zig dicht aan de Oppervlakte des
 Gronds uitspreiden. De Stengel is een Voet
 of anderhalf hoog, met Blaadjes bezet byna
 gelyk het Biesblad, welke drie of vier Duimen
 lang en aan den Voet by de twee Duimen
 breed zyn, loopende zeer spits uit. Op 't end
 van de Stengel komt een enkele Bloem, die vier
 paarsche Blaadjes heeft, twee breeder, twee
 zeer smal; van elkander uitgespreid, en in 't
 midden een dergelyk Honigbakje, als boven is
 gemeld, geel van kleur, met een Lipje of
 Dekzeltje aan 't begin, waar onder de Vrucht-
 maakende deelen geplaatst zyn.

Zodanig komt het Vrouweschoen in Europa
 voor; doch men heeft 'er Verscheidenheden van,
 't zy met kleiner of grooter geele of ook met ge-
 heel paarsche Bloemen; zo wel in Noord-Ame-
 rika, als in Siberie; welken de Heer GMELIN
 zeer omstandig heeft beschreeven. Hy merkt
 aan, dat de Kleuren niets doen tot eene Soor-

telyke onderscheiding in deeze Plant: want behalve de opgetelde Verscheidenheden (zegt hy) is oudtyds reeds, door CASPAR BAU-
 HINUS, een Vrouweschoen met een purper Blaasje en witte Bloemen waargenomen. Doch hy maakt een byzonder Soort van zyne *Calceolus met twee Eyronde Stengbladen*, hier als de laatste Verscheidenheid door den Ridder opgetekend, waar van AMMAN, onder den naam van *Kleiner Vrouweschoen met bonte Bloemen*, de Afbeelding gegeven hadt. MESSERSCHMIDT hadt dezelve by Tobolsky in Siberie gevonden en noemdeze „*Calceolus*, welke een enkele „kleinere Bloem heeft, die wit is en met paar- „sche Vlakken getekend, het Zakje weinig of „niet omgeboogen, de Wortel Vezelig en „langer kruipende.” Of het de zelfde was met het *Kanadasch Vrouweschoen* van CORNUTUS, kon AMMAN uit deszelfs gebrekkelyke beschryving niet opmaaken. GMELIN echter verbeeldde het zig (*) en dat Schoentje, 't welk hier van hun een Blaasje en Zakje genoemd wordt, komt wel wat verschillende voor, ten opzigt van de ~~figuur en dwarse~~ Streepen of Kreukels, die het van binnen of buiten heeft, veranderende ook naar den ouderdom; doch zy schynen allen tot eene zelfde Soort, die ook wel

V:
 AFDEELE
 IV.
 HOOFD-
 STUK.

(*) Videtur, zegt hy: doch HALLER gaat verder, zeggende *Conjungit certe LINNÆUS et ipse GMELINUS; notas discriminis gnari inquirant. Helv. inobsc.*

M m

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

wel den naam van *Priester- of Paapen- Muil-*
tjes voert, (hoewel zy volkomen uitgespannen,
veeleer de gedaante van Holtsblokjes hebben,
te behooren.

„ Deeze kleine Siberifche komt, (volgens
„ GMELIN, met witte, of ook met vuil wit-
„ achtige, of met Vleefchkleurig en wit bonte
„ Bloemen, door geheel Siberie voor, alwaar
„ zy in 't voortst. van Juny begint te bloeijen.
„ Altoos valt zy laager en heeft nooit meer dan
„ twee Bladen aan de Stengel, 't welk een
„ voornaame onderscheiding maakt. Het Ho-
„ nigbakje is byna Rolrond en altoos grooter
„ of langer dan de zydelingfe Blaadjes, van
„ vooren niet gefleufd of gekreukt, maar met
„ een verheven Streep getekend. Het bovenfte
„ Tongetje van den Styl is opftygende, niet
„ horizontaal gelyk in de andere; het onder-
„ fte met drie Tandjes ingefneeden. Doch de
„ rugte der Bladen, die van weinig belang
„ is, heeft zy met de voorgaanden gemeen.
„ De Reuk der Bloemen is in deeze ongemeen
„ welriekende en aangenaam: maar het Loof
„ wordt, na 't afvallen der Bloem, zwart;
„ weshalve de Rusfen haar *Zwart Kruid* noe-
„ men: daar de gemeene Naam van 't Vrou-
„ wefchoen by hun is *Koekkoeks-Laars*. Het
„ zelfde gebeurt, wanneer men de Plantjes,
„ groen

(*) Labellum amplissimum, Calcei lignei simile, ovatum,
ad Cymbae modum cavum. HALLER, *ibidem*.

„ groen afgeplukt, tusfchen Papiereu droogt. V.
 „ Dit Kruid is, by de Ingezetenen des Lands APDREL.
 „ afgekookt zynde, tegen de Vallende Ziekte IV.
 „ in gebruik. HOOFD-
 STUK.

(2) Vrouwefchoen met eenen rondachtigen II.
 Bolwortel en één rondachtig Wortelblad. *Cypripedium Bul-*
bofum.

Te verwonderen is 't, dat de Ridder, naar Bolwor-
 zyne gewoonte, niet een duidelyker onder-
 fcheiding in dit Geflagt gemaakt hebbe: alzo
 hy het eerfte en gemeene Europeifche Vrou-
 wefchoen, zeer gevoeglyk, veelbladig; het
 Siberifche kleinere, zo even befchreeven, dat
 'er zekerlyk van verfchilt, tweebladig, en dit
 laafte eenbladig hadt kunnen noemen. Hy ge-
 bruikt de Wortels, die aanmerkelyk in dit laaf-
 fte verfchillen, 't welk ook zyne Groeiplaats
 in Lapland en Siberie heeft. Het was door de
 groote Kruidkenners R U D B E C K gevonden, uit
 welker Aftekening de Ridder het, onder den
 naam van *Vrouwefchoen met één rondachtig Blad*,
 in Plaat gebragt heeft en befchreeven. Zelf
 hadt hy 't in Lapland niet aangetroffen. Het
 Siberifche heeft G M E L I N, wegens het getal
 der

(2) *Cypripedium* Bulbo subrotundo, Folio subrotundo Radi-
 cali. *Aff. Ups.* 1740. p. 25. *Fl. Suec.* 736, 821. *Cypripe-*
dium Folio subrotundo. *Fl. Lapp.* 319. T. 12. f. 5. *Sera-*
pias Scapo unifloro. G M E L. *Sib.* 1. p. 7. T. 2. f. 1. *Orchis*
Laponensis monofolia. R U D B. *Elys.* II. p. 209. f. 10.

M m 2

V.
AFDEEL
IV.
HOOFD-
STUK.

der Bloemblaadjes en het maakzel der Teel-
deelen, liever tot de *Serapias* dan tot het *Cy-
pripedium* willen betrekken. De Afbeelding
van *STELLERUS*, door hem gebruikt, is, zo
hy oordeelt, ook veel naauwkeuriger. Zie
hier zyne beschryving van dit Plantje, dat in
't midden van Mey zig, op opene Velden
tusfchen de Bosfchen, aan de Rivier Lena,
tot vyfenvyftig Graaden breedte toe, bloeijen-
de vertoont.

„ Het heeft voor Wortel een byna rond,
„ wit Bolletje, op een trop dikke Vezelen
„ rustende; waar nevens een ander, voor 't
„ volgende Jaar. Een Eyrond Wortelblad, op
„ den Grond leggende, met Ruitjes gestreept,
„ dikwils van onderen paarschachtig, van bo-
„ ven groen. Een zeer teder Stengetje, van
„ een Handbreed of een half Voet hoog,
„ witachtig, met spitse Schubben, en boven
„ met een Scheede - Blaadje, dat paarsch is,
„ voorzien. De Bloem bestaat uit vyf smalle
„ spitse Blaadjes, Waaijerswys' geschikt, paarsch
„ met eenig wit, van welker midden het Ho-
„ nigbakje afhangt, dat samengedrukt Eyrond
„ is, van binnen met geele en purpere Stree-
„ pen, die aan de buitenzyde doorblinken.
„ De opening of Mond van 't zelve is zeer
„ groot, en daar over hangt een paarsche
„ rondachtige Lip, bedekkende den Stamper,
„ die de gedaante heeft van een Penis met een
„ Glans voorzien, welke aan de binnenzzyde
„ twee

„ twee Meelknopjes bevat, ieder met een kort V.
 „ Draadje gehecht aan den Stamper.” AFDEEL.
 IV.

De overigen van den Rang der Tweemanni-
 gen onder de Manwyvige Kruiden, gelyk het Hoofd.
 STUK.

Epidendrum of Boomplaag, dat veel naar de
 Standelkruiden gelykt, en de *Gunnera*, zyn
 reeds beschreeven; maar onder de *Driemanni-*
gen komen nog voor, de twee volgende Ge-
 slagten, ook tot de Manwyvigen (*Gynandria*)
 behoorende.

SISYRINCHIUM.

Dit is eenwyvig, als maar éénen Styl of
 Stempel hebbende, met eene tweebladige Bloem-
 scheede en zes vlakke Bloemblaadjes en 't Vrucht-
 beginzel beneden de Bloem, wordende een drie-
 hokkig Zaadhuisje. Het bevat de twee vol-
 gende Soorten.

(1) *Sisyriochium met Degenvormige Bladen,*
die ongeribd zyn.

I.
Sisyri-
ochium Ber-
 mudianum.
 Lischbla-
 d'g.

(1) *Sisyriochium* Fol. Ensisiformibus enerviis. *Syst. Nat.* XII.
 Gen. 1017. *Veg.* XIII. p. 682. Sis. Caule Foliisque ancipi-
 tibus. *H. Cl. ff.* 431. *Ups.* 278. R. *Jagds.* 19. GOUAN
Monsp. 475. GRON. *Virg.* II. p. 140. Sisyri. caerule. parvum
 gladiato Caule Virginianum. PLUK. *Alm.* 348. T. 61. f. 1.
 Bermudiana Graminea Fl. minore caeruleo. DILL. *Elch.* 49.
 T. 41. f. 49. B. Sis. Bermudense &c. PLUK. *Ibid.* f. 2.
 Bermud. Iridis folio Radice fibrosa. TOURNEF. DILL. *Elch.*
 48. T. 41. f. 48.

M m 3

V.
 AFDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.

De vermaarde **TOURNEFORT** hadt dit Plantje, als van de Bermudes Eilanden afkomstig, *Bermudiana* genoemd en wegens de Bloem onder de Lelieachtige Planten geplaatst. **PLUKENET** hadt hetzelfde *Sisyrinchium* geheten. Dat van die Eilanden afkomstig is, heeft Bladen als van Lisch, doch kleiner, groeiende niet meer dan één of anderhalf Voet hoog met de Stengel, die, 't welk zonderling is, de gedaante byna heeft van een Blad, zynde plat en tweesnydig. Boven heeft de Stengel een Bloemscheede, welke verscheide Bloemen uitgeeft, omtrent zeven in getal. Zy zyn wat grooter dan die der Vioelen en paarschblauw van kleur, maar aan de Nagels der Bloemblaadjes geel. In 't midden van de Bloem is een enkele Styl, met drie Melknopjes, die aan kleine Draadjes hangen, beladen.

Dit is de gemeene *Bermudiana*, waar van de Virginische eene Verscheidenheid uitmaakt, als veel kleiner zynde, met Grasachtige Bladen, welke op de Natuurlyke Groeiplaats byna Draadachtig dun voorkomen, zo wel als de Stengel. Voor 't overige is dezelve aan de voorgaande gelijk, maar valt in alle opzigten kleiner en de Bloemen hebben dikwils niet dan een blaauwe kleur. De Bladen zyn, zo wel als in 't voortige, overlans gestreept en de Stengel, die zig ook boven verdeelt, heeft in 't midden als een uitpuilend Ribbetje.

(2) *Sisyrinchium* met Degenvormige geribde
Bladen.

V.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

Deeze Amerikaanfche, *Ixia* met geribde
Bladen door den Heer BURMANNUS getyteld,
heeft dezelve geplooid of gekreukt en witte
Bloemen.

II.
Sisyrin-
chium Pal-
mifolium.
Kreuk-
bladig;

FERRARIA.

Een enkele Bloem uit eene Scheede, on-
derscheidt dit Geslagt, dat ook eenwyvig is,
of ééne Styl heeft, met gekapte Stempels:
zes Bloemblaadjes, die Golfachtig gekruld zyn,
en onder de Bloem het Vrughtbeginzel, dat een
driehokkig Zaadhuisje wordt.

De eenigste Soort (1), reeds lang bekend
geweest, heeft van wylen den beroemden Hoog-
leeraar J. BURMANNUS, die 'er in de Ver-
handelingen der Keizerlyke Akademie een goe-
de

I.
Ferraria
undulata.
Gegolfde.

(2) *Sisyrinchium* Fol. Eniformibus Nervosis. *Mart.* 122.
Sisyr. Americanum Fol. plicatis et nervosis. *MAGN. Hort.*
185. Bermudiana Palmæ folio, Radice bulbosâ. *PLUM. Ic.*
35. T. 46. *TOURNEF. Inst.* 388.

(1) *Ferraria.* *Syst. Nat.* XII. Gen. 1018. *Veg.* XIII. p.
682. *MILL. Ic.* 280 *JACQ. Hort.* T. 63. *Ferraria* Fol. Ner-
vosis Lanceolatis. *BURM. Eph. Nat. Cur.* 1761. p. 199. T.
3. f. 1. Iris stellata Cyclaminis radice pullo flore. *BARR. Ic.*
1216. Narcissus Flore saturate purpureo. *RUDB. Elys.* II. p.
49. f. 9. Flos Ind. e violaceo fuscus, Rad. tuberosâ *FERR.*
Cult. 168. T. 171. *Gladiolus Indicus* &c. *MORIS. Hist.* II.
p. 344. S. 4 T. 4. f. 7.

M m 4

V.
 AFDERL.
 IV.
 HOORD-
 STUK.

de Afbeelding en beschryving van uitgaf, den naam bekomen van den Kruidkundigen Italiaan FERRARIUS: door wien zy was voorgesteld onder den tytel van *Indische Bloem, uit den Violetten bruin, met een knobbeligen Wortel*. Zy is nogthans van de Kaap der Goede Hope en niet uit de Indiën afkomstig. Sommigen haddenze tot de Irisfen, sommigen tot de Narcisfen, anderen tot de Gladiolen t'huis gebragt. 't Gewas gaf zekerlyk daar toe aanleiding, doch de Bloem betrokze tot een ander Geslagt. Ook behoorde zy niet tot de Klasse der Driemannigen, gelyk MILLER dagt; maar, alzo de Meeldraadjes op den Styl gegroeid zyn, tot deeze Klasse, die de Manwyvigen bevat.

Hy hadt den Wortel, afkomstig van de Kaap der Goede Hope, ontvangen van wylen den Heer Doktor BASTER, van Zirikzee; zynde een plat Bolletje, veel naar die der Ixiaas of Gladiolen gelykende, van buiten licht bruin, van binnen wit. Uit een holletje, in deszelfs midden, kwam een Stengel voort van anderhalf Voet hoogte, ongeveer een Pink dik, over de geheele langte met Piekvormige Bladen bezet, de laagsten van vier tot vyf Duimen lang, licht groen van kleur. Aan den top kwamen, uit Scheedebaadjes, de Bloemen voort, die uit zes Baaadjes bestonden, drie kleiner, drie grooter, aan de kanten met Franje en agterover geboogen. Op het langwerpige Vrugtbeginzel, dat het bovenste van het Steeltje uitmaakte,

hadt

hadden zy een Styl, die met zes Meelknopjes was gekroond, en daar onder drie Stempels. De Kleur der Bloemen was Hemelschblauw en aan de buitenzyde vuil wit. Het Vrughtbeginzel wierdt een driehoekig Zaadhuisje, dat driehokkig was, gevuld met kleine ronde Zaadjes.

De Heer MILLER merkt aan, dat de Bolletjes deezer Plant dit byzonders hebben, dat zy één of twee Jaaren kunnen over leggen, zonder Blad of Bloem te geeven. Mooglyk komt dit van 't Klimaat: want te Rome hadt men bevonden, dat de Wortel Biesachtige Bladen uitgaf, waar tusfchen de Bloemsteng sproot en de Bloemen, anders van de zelfde gedaante, waren van buiten groen, van binnen Violetkleurig blaauw, met donkere Franje en Vlakken, wordende in ruim een Etmaal geheel zwart, en verslenzende of rimpelig famentrekende, zo wel als de Meeldraadjes. In het getal der Knopjes (*Antheræ*) fcheen ook eenig verschil te zyn; zo dat deeze Plant veele byzonderheden oplevert.

V.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.

V. HOOFDSTUK.

Beschryving van eenige LELIE-ACHTIGE of BOLPLANTEN, welke tot de voorgaande niet behooren, naamelyk het Water-Lisch of Zwaanebloemen, enz.

Van andere Klasfen, in het Samenstel der Sexen, behooren tot de Lelie-achtige of Bolplanten nog eenige weinige Geslagten, waat onder in de Negende, dat is onder de Negenmannigen, het Geslagt van

BUTOMUS. Zwaanebloem.

Hetzelve is het laatste, en het eenigste onder de Zeswyvigen, dat is die zes Stylen of Stempels hebben, 't welk de voornaamste Kenmerken uitmaakt.

I. *Butomus umbellatus.* De eenigste Soort (1), daar van, door geheel Europa op Waterige plaatsen, en by ons Gekroond. overal aan de kanten van Slooten, Vaarten, Ri-

(1) Butomus, *Syst. Nat.* XII. Gen. 507. *Veg.* XIII. p. 319. GORT. *Belg.* p. 116. R. *Lugdb.* 45. GOUAN *Monsp.* 202. KRAM. *Austr.* 114. *Fl. Lapp.* 159. *Fl. Suec.* 328, 350. HALL. *Helv.* 298. *Heiv. inchoat.* II. p. 21. *Juncus floridus major.* C. B. *Pin.* 12. *Gladiolus aquatilis.* DOD. *Pempt.* 601. *Juncus Cyperoides floridus Paludofus,* *Gladiolus palustris Cordi,* LOB, *Je.* 86. *Butomus.* TOURNEF. *Inst.* 271. T. 143.

Rivieren , Vyvers en buiten - Graften der Steden , in het Water groeiende , wordt deswegen *Water-Lifch* of *Zwaanebloem* , in 't Fransch *Fonc fleuri* , dat is Bloeiende Biezen , geheten. Dus is ook de Latynsche naam , *Funcus floridus* , by de Authoren gemeener dan *Butomus* , eerst door CÆSALPINUS gebruikt , onder welken de vermaarde TOURNEFORT een Geslacht daar van gemaakt heeft , in zyne Klasse van Planten met eene Roosachtige Bloem. *Water - Gladiolus* is deeze Plant ook van sommigen getyteld. Wylen de Leidse Hoogleeraar A. VAN ROYEN hadtze tot de Lelieachtige Planten betrokken (*).

De Wortel is Vezelig , doch de onderste Bladscheeden geeven een soort van Bolwortels aan dit Gewas , dat in Switserland zeldzaamer dan in Duitschland is , zegt HALLER. Het heeft zeer lange driekante Biesachtige Wortelbladen , tuschen welken een regtopstaande Stengel schiet , van meer dan een Elle lang. Op den top draagt die een fierlyke Kroon , van veele Bloemen , welke elk een byzonder Steeltje hebben , in een gemeen Stoppelig Omwindzel. De Bloemen zyn dubbeld driebladig , met de drie buitenste Blaadjes smalst , de binnensten breedst , gelyk in de meeste Lelieachtigen. Haar Kleur is uit den paarschen Roozekleurig , doch men vindt het ook

(*) Planta hæc in Syst. Naturali sub Liliaceis omnino comprehendi debet. LINN. Fl. Lapp. p. 120.

V. ook fomtyds met witte Bloemen. Daar binnen
 AFDEEL. zyn vervat negen Meeldraadjes, omringende
 V. het Vrugtbeginzel, dat uit zes gestylde Scheed-
 HOOFD. jes bestaat, die een zeshokkig Zaadhuisje sa-
 STUK, menstellen, waar in veele kleine Zaadjcs. Van
 't Vee wordt het Loof, mischien wegens de
 bitterheid, versmaad (*).

Verscheide Soorten van het Geslagt van *Oxalis*, dat ik Klaver-Zuuring genoemd heb, zouden ook, wegens den Bolachtigen Wortel, hier kunnen behooren; maar de Bloem verschilde te veel van de Lelieachtigen; des ik alle de Soorten van dat Geslagt by elkander heb beschreeven (†).

Des volgt dan hier, uit de Elfde Klasse, het Geslagt van

G E T H Y L L I S.

Waar van, boven en behalve het getal van twaalf Meeldraadjes en een enkelen Styl of Stamper, de Kenmerken bestaan in een zesdeelige Bloem, die uit een Bloemscheedje voortkomt, en de gestalte der Crocusfen heeft, maar met een zesvoudige inplanting der Meeldraadjes, en het Vrugtbeginzel, dat een driehokkig Zaadhuisje wordt, onder de Bloem:

De

(*) *Armentis non placet.* HALL. uts.

(†) Zie II. D. VIII. STUK, bladz. 654, enz.

De eenigste Soort (1) fchynt eene nieuwe V. Kaapfe Plant te zyn, alleenlyk in de Clifortfe AFDEL. V. Tuin gebloeid hebbende, en by geen Authen- HOOFD- ren bekend. Dezelve geleck zeer, zegt LIN- STUK. NÆUS, naar de Crocus of het *Bulbocodium* I. van TOURNEFORT. Zy hadt een Bolwor- Gethyllis Afra. teltje, met veele Liniaale Blaadjes, van een Afrikaanf. Vinger lang. Aan den Wortel was, binnen de gemeene Scheede der Bladen, een witte Bloemscheede. De Bloem hadt het Pypje langer dan de Bladen, een witten zoom en witte Meeldraadjes, met geelachtige Knopjes. De Vrugt zat binnen de Bloemscheede verho- len.

Nu volgt nog uit de Drie-en-twintigste Klasse, welke de Veelwyvigen (*Polygamia*) bevat, het Geflagt van

C H R Y S I T R I X.

Deszelfs Kenmerken zyn, tweederley Bloemen op byzondere Planten, de eene met, de andere zonder Vrouwelyke deelen of onvrugtbaar. De Tweeflagtige Bloem heeft een tweekleppig Kafje, en bestaat uit veele Borftelige Vezeltjes, hol zynde, en ieder een Meeldraadje

(1) Gethyllis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 590. *Veg.* XIII. p. 367. *H. Cliff.* 493. BURM. *Fl. Cap. Prodr.* 13.

V. je insluitende. De Styl is enkeld, en ontbreekt
 AFDEEL. geheel in de Mannelyke Bloemen, die anders
 V. eveneens zyn.
 HOOFD-
 STUK.

I. De eenigste Soort (1), hier van, is door den
 Heer KOENIG aan de Kaap der Goede Hope
 ontdekt en waargenomen. 't Is een overbly-
 vend Plantje, dat de gestalte van 't Sisyri-
 chium heeft, en daarom zekerlyk hier t'huis
 behoort. De Bladen zyn Degenvormig, effen,
 een Handbreed of een Voet lang. De Stengel,
 naar een Bladgelykende, is samengedrukt Vlie-
 zig, en heeft aan 't end een Bloemscheedje,
 dat tweekleppig is, met het eene Klepje regt,
 als een verlanging van de Stengel; het andere
 laager, gaapende, Eyrond. De Bloem, voort-
 komende uit den anderen bovenrand der Sten-
 gel, is als een getopte Bondel van Gouden
 Borstels, in een Kraakbeenige Bloemkelk ver-
 vat.

(1) *Chrysitrix*. *Syst. Nat. Veg.* XIII. Gen. 1335. p. 773.
Mant. 304.

In 't volgende XIII. STUK, zullen de *Gras-planten*, het Koorn en dergelyken, enz. be-
 schreeven worden.

B L A D W Y Z E R

D E R

L E L I E A C H T I G E

O F

B O L P L A N T E N.

A	A.		Druif - Hyacinth.	399
Adder - Look.		190	E.	
Affodil.		330	Egelgras.	354
Ajuin of Uijen.		215	F.	
(lange Spaanfche)		220	Fritillaria of Kievitsbloem.	254
Akker - Hyacinth.		397	G.	
Aletris.		402	Geel Lifch.	77
Aloë Africana.	402, 411		Gladiolus.	43
Aloë Hyacinthoides.		40	Goud - Lely.	232
Aloë Uvaria.		406	Gras - Look.	198
Amaryllis.		166	H	
B.			Haak - Lelie. (<i>Crinum</i>)	153
Basterd - Narcifen.		133	Haanekop.	80
Beenbreekend Kruid.		354	Haazenklokjes.	369
Beer of Hond - Knoflook.		214	Handekens - Kruid.	479
Belladonna.		173	Harlekyn - Orchis.	467
(Kleine)		174	Helleborine.	529
Berg - Colchicum.		442	Hemerocallis.	347
Berg - Look.		190	Hermodaëtyus.	444
Bies - Anjelier.		184	Hondendood.	145
Bieslook.		221	Honds - Ajuin.	377
Boks - Kulletjes.		494	Honds - Kulletjes.	465, 474
C.			Honds - Look.	205, 375
Chalotten.		208	Honds dood.	437
Cipels of Ajuin.	216, 220		Hondstand.	263
Colchicum Autumnale.		433	Hongergift.	537
(Voorjaars-)		183	Hyacinth.	368
Corona Imperialis.		247	(Gefternde)	319
Crinum. (Haak - Lelie)		153	(Getrotte)	398
Crocus.		8	(Gewolde)	401
D.			(Groene)	372
Dagschoon.		420	(Konftantinopoli-	
Das - Look.		213	taanfche).	322, 376
			Hy-	

B L A D W Y Z E R.

Hyacinth (Monstreuze.)	396	Krul - Leliën. (Breedbladige)	241
(Muskeerende)	394	(Geele gestip-)	
(Nederlandsche.)	369	pelde)	239
(Orientaalsche)	376	(Roode)	236
(Peruviaanfche)	321	(Smalbladige)	234
(Roomfche)	393	Kullekens-Kruid.	468
(Spaanfche)	370	Kulletjes. (Welriekende)	507
(Tweebladige)	324	L.	
Hyacinthen. (Gewoone)	374	Lancaster - Affodil.	354
Hyacinthus Africanus.	164	Landlook.	212
Belgicus.	369	Leeuwenblad.	359
Orchioides.	400	Lelie.	228
Peruvianus.	321	(Alexandrynfe)	306
Plumofus.	396	(pragtige Ceylonfche)	260
Stellaris.	319	(Japanfche)	245
I.		(Perfifche)	250
Indifche Lely.	118, 144	(Roode)	172
Infekten - draagend Twee-		Leliën (Roode)	231
blad.	524	(Witte)	229
Iris of Iris.	65	Lelietjes van Kalvarie.	241
Iris Bulbosa.	87	Lelie - Affodillen.	420
Florentina.	67	Lelie - Hyacinth.	319
Perfica.	88	Lelie - Narcis.	118
Sufiana.	65	(Afrikaanfche)	160
Uvaria.	407	(Amaryllis)	166
J.		(Indifche Bol-	
Jacobiet - Narcis.	169	ronde)	178
St. Jans Look.	220	(Indifche groote)	154
Jonquiljes.	142	(Twyfelachtige)	181
Juffertjes in 't Hemd.	124	Leliepraal.	260
K.		Lelkruid.	256
Keizers - Kroon.	247	Lieve Vrouwe Hand.	483
Kievitsbloem.	246	Liliastrum,	346
(Pyreneefche)	252	Lifch.	65
Kievits - Eijeren.	253	Look. (Allium)	185
Klokbol. (Bulbocodium.)	182	(Alpifche)	190
Knoflook of Knoplook.	195	(Egyptifch) der Wil-	
Koninginne - Lelie.	174	derniften.	221
Konings - Kroon.	248	(Tamme) Knoplook.	
Koraalwortel.	505		196
Kroon Imperiaal.	247	(Wilde) Hondflook.	205
Kruisbloem.	479	M.	

B L A D W Y Z E R

M.			S.	
Martagons of Krul-Leliën.	234		Saffraan.	9
Menschdraagend Twee-			(Wilde of Veld-)	437
blad.	522		Salep - Wortel.	471
Methonica der Malabaar.	260		Satyrion.	493
Mexikaansche Lelie.	174		Slang Look.	190
Moly. (Allerkleinst)	227		Spaansche Jenette.	139
(Breedbladig)	219		Spatwortel.	156
(Indisch allergrootst)	179		Spinnenkruid.	344, 349
Muscari.	394, 399		Spinnekopbloemige Orchis	524
N.			Squille.	315
Naakte Wyfjes.	124		Standelkruid.	454
Nagelbloemen	375		Ster - Hyacinth.	320, 322
Nagt - Minnaares.	364		Stiftbloem.	292
Narcis. (Ambonsche)	152		Stinkende Lisch.	78
(Japanfche)	175		Sultan Sambach Lelie.	230
(Laatbloemige)	342		Sufanna - Bloem.	458
Narcisfen.	130		T.	
(Bekerige)	138		Tros - Narcis.	143
(Geele)	132		Tros - Narcisfen.	139
(Tweekleurige)	134		Tuberoos.	363
(Welriekende)	135		(Afrikaansche)	164
(Witte)	131		Tulp.	267
Narcisfus Jacobæus.	169		(Javaansche)	160
Narthecium.	353		(Kaapsche)	291
Niesblad.	528		Tulpaanen.	271
O.			Tulpen. (Gewoono)	270
Oever - Standelkruid.	518		van Goudeba.	259
Orchis of Standelkruid.	454		(Laate)	279
Ornithogalum Alexandri-			(Vroege)	272
num.	306		(Wilde)	267
			Tulpen - Handel.	280
			Tweeblad.	503
			Tydeloos.	125
			Tydeloozen.	437
			(Geele)	133
			(Witte)	125
			Tyloozen.	130
P.			U.	
Paas - Leliën.	130		Uijen, of Ajuin.	215
Perfiaansche Iris.	88		Uurwerk van Flora.	346
Perfische Lelie.	250		Uvaria.	406
Phalangium.	340		V.	
Pinkfterbloemen.	77		Valsche Kalmus.	76
Prey of Parey.	186		N n	Veld:
R.				
Rietmoes.	106			
Ruigblad.	295			

R E G I S T E R

D E R

G E S L A G T E N.

<i>Albuca.</i>	Bladz. 292	<i>Fritillaria.</i>	Bladz. 246
<i>Aletris.</i>	402		
<i>Allium.</i>	185	G.	
<i>Alstroemeria.</i>	415		
<i>Amaryllis.</i>	166	<i>Galanthus.</i>	123
<i>Anthericum.</i>	340	<i>Gethyllis.</i>	556
<i>Antholyza.</i>	56	<i>Gladiolus.</i>	43
<i>Aphyllanthes.</i>	184	<i>Gloriosa.</i>	260
<i>Arethusa.</i>	539		
<i>Asphodelus.</i>	330	H.	
B.		<i>Hemanthus.</i>	117
<i>Bulbocodium.</i>	182	<i>Helonias.</i>	445
<i>Butomus.</i>	554	<i>Hemerocallis.</i>	420
C.		<i>Houttuynia.</i>	448
<i>Callisia.</i>	112	<i>Hyacinthus.</i>	368
<i>Chrysitrix.</i>	557	<i>Hypoxis.</i>	295
<i>Colchicum.</i>	433	I.	
<i>Commelina.</i>	103	<i>Iris.</i>	65
<i>Crinum.</i>	153	<i>Ixia.</i>	14
<i>Crocus.</i>	8	L.	
<i>Cyanella.</i>	329	<i>Leontice.</i>	359
<i>Cypripedium.</i>	543	<i>Leucoium.</i>	125
E.		<i>Lilium.</i>	228
<i>Erythronium.</i>	263	<i>Limodorum.</i>	537
F.		M.	
<i>Fabricia.</i>	129	<i>Masfonia.</i>	424
<i>Ferraria.</i>	551	<i>Melanthium.</i>	425
		<i>Moraa.</i>	95
		<i>Nn e</i>	N.

R E G I S T E R.

N.		Serapias.	528
Narcissus.	130	Sisyrinchium.	549
		Sparrmannia.	430
O.		T.	
Ophrys.	503	Trillium.	431
		Tulbagia.	127
Orchis.	454	Tulipa.	207
Ornithogalum.	298		
P.		U.	
Pancratium.	143	Uyularia.	256
Phalangium.	114		
Polianthes.	363	V.	
		Vicusfeuxia.	91
S.		W.	
Satyrium.	493		
Scilla.	315	Wachendorfia.	98

De Platen zyn dus ingevoegd.

PLAAT LXXVII.	tegenover	Bladz.	17
. LXXVIII.	— — — — —		33
. LXXIX.	— — — — —		49
. LXXX.	— — — — —		91
. LXXXI.	— — — — —		129
. LXXXII.	— — — — —		181
. LXXXIII.	— — — — —		335
. LXXXIV.	— — — — —		371
. LXXXV.	— — — — —		423
. LXXXVI.	— — — — —		455